CĂTĂLIN BORANGIC

MARIUS MARCU

CU DACIA PRINTRE DACI MERGÂND

CĂTĂLIN BORANGIC
MARIUS MARCU

CU DACIA PRINTRE DACI MERGÂND

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Design: Ionuț Bănuță
Coperta și ilustrații interioare: Ionuț Bănuță

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BORANGIC, CĂTĂLIN
Cu Dacia printre daci mergând / Cătălin Borangic, Marius Marcu;
Iași: StudIS, 2020
ISBN 978-606-48-0627-7
I. Marius, Marcu
94

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

CĂTĂLIN BORANGIC

MARIUS MARCU

CU DACIA PRINTRE DACI MERGÂND

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

CUPRINS

În loc de prefață.
Arheologia dacilor între adevăr și impostură 9
Prolegomene 13
Amintiri din viitor 16

I. DACOMANIA 19
Definiția dacomaniei 20
Dacomania 20
Fenomenul dacoman: promotori și aderenți 23
Propagandă și dacism în epoca de aur.
Studiu de caz – Jocul „Dacii și romanii" 39
Istoria Daciei preromane 67
Ce cărți despre daci să citim? 68
Bibliografie despre daci 70
enciclopedia-dacica punct ro 75
Se mai studiază despre daci? 77
Critica manualelor școlare 81
Erori, omisiuni, stereotipii în manualele de istorie pentru clasele a IV-a și a V-a 81
Clasa a IV-a 82
Clasa a V-a 86
Istoria ascunsă 89
Dacii erau cei mai viteji și mai drepți dintre traci! 90
Testamentul lui Traian 92
Dacopatia 93
La trecutu-ți mare, prezent naspa 94
Specii de dacomani 95
Antidaci și prodaci 97
Reenactmentul și dacomania (I) 100
Reenactmentul și dacomania (II) 103
Ierarhii necesare 105
Moda la reenactori 107
Piloșii daci 108
Pletoșii daci 109
Bucădacul 111
Dacul Iisus 112
Orașele dacilor 114

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Urmaşii pitecantropilor 116
Sursele anticilor 117
Artă şi memorie 119
Istorie, memorie 120
Daci şi romani. Secolul XX 120
Imperiul care n-a existat 123
Barbarii 127
Antichizări permise doar unora 128
Deceniul 9 130
Cronică apocrifă 132

II. ISTORII ALTFEL ŞI ALTFEL DESPRE ISTORIE 135
Urzeala dacilor 136
Traci, geţi, daci, geto-daci 138
Tracii 138
Geţii 140
Dacii 142
Geto-daci 147
Vitejii daci 150
Istoria adevărată 151
Daciaaaaa liberăăăă! 152
Cai şi călăreţi 153
Celerinus, tălmaciul dacilor 154
Cu pletele în vânt pe vreme de ploaie 159
Dacia viris exhausta 162
Despre prohibiţia vinului la daci 164
Cum a murit Burebista? 167
Armata lui Burebista 168
Istorie contrafactuală 169
Sanctuarul Sarmizegetusei 170
Lecţia de arheologie 172
Cocalarii Padea-Panagjurski Kolonii 173
Poligamia la geţi şi daci 175
Neo-zamolxienii 178
De la geţi la daci 182
Stereotipii despre daci 184
Strategie 187
Agricultura din Paleolitic 188
Nu înjura arheologii! 189
Zalele dacilor 190
„Mâţele" dacilor 191
Împăraţii-daci ai Romei 192

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Spartacus și romanii lui 194
Imperiul 198
Poporul de regi 200
Sinuciderea lui Decebal 202
Războinicii Soarelui 204
Femeile dacilor 208
Oameni, arme și cetăți în timpul regalității geto-dacice 220
Pasăre măiastră 223
Despre Dacia medievală 224
Cine au fost pelasgii? 226
Indispensabila *Getica* 233
Apariția slavilor 242

III. VELICO DACUS 245
Mențiuni inițiale 246
Fenomenul dacoman v2.0 247
Dacomanii „lovește" din nou! 257
Un dacoman model 258
Un alt dacoman model 259
Confirmările continuă 261
Material nou de distracție 262
Problema spațiului ocupat de romani în Dacia 264
Critică la...
... filmul „Dacii – Adevăruri tulburătoare" 268
... filmul „Dacii, Noi dezvăluiri" 282
... „Noi surprize!" 312
... „Aberațiile lui George Liviu Teleoacă" 313
... „DACIA – Hărțile neștiute ale Imperiului Austro-Ungar" 314
... „Frumusețea Lupului Alb… Galerie foto" 316
... „craniul de la Petralona" 317
... „Uriașii de la Roșia Montană" 318
... articolul „Istoria fără perdea: Daco-geții, niște briganzi nomazi și poligami?" 321
... „Podul lui Burebista" 322
... „În româna veche nu au existat cuvinte specifice armatei sau administrației romane" 327
... „Farsorul «științific» și teoria romanizării" 327
... legăturile daci-danezi, geți-goți etc. 339
... „Copii botezați cu numele Decebal în Anglia, acum 1700 de ani" 340

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

... „Dovezi ale continuității geto-dacice:
Tabula Peutingeriana” 341
... Lingviști spanioli și francezi dovedesc științific
că limbile romanice nu vin din latină și că latina
este doar o verișoară a acestora, nu mama lor!!!” 343
... articolul „Istorie incredibilă” 344
... „Românii din Evul Mediu vorbeau «limba getică»” 345
... „Romanșii din Elveția, frații noștri din Alpi” 346
... „Tatăl Nostru în galeză” 347
... „Noile stupidități descoperite în DEX:
«prostia» românească este slavă” 348
... „Sunteți singura țară din Europa
care își are scrisă istoria în propriul ei aur!!!” 349
... „Mozaicul de la Ravenna” 350
... „A plecat un dac de pe Monumentul de la Adamclisi” ... 351
... „Dacii de la Salzburg” 352
... articolul „Un european cu căciulă de tip «DACIC»
pe cap a luptat în JAPONIA secolului XII?” 355

IV. NOI APARIȚII EDITORIALE 359
Recomandări de lecturi folositoare 361

Epilog 365

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

În loc de prefață.

Arheologia dacilor între adevăr și impostură

Titlul acestei introduceri mi-a fost inspirat de lucrarea arheologului francez Jean-Pierre Adam, *L'Archéologie devant l'imposture*, tradusă și publicată la noi în anul 1978 de Editura Meridiane sub titlul *Arheologia între adevăr și impostură*. În acest volum de referință, distinsul cercetător făcea un rechizitoriu critic foarte atent al teoriilor pseudoștiințifice la modă în Occidentul acelor vremuri, ce vizau o gamă largă de teme, de la artefacte așa-zis antice până la domenii „exotice" precum *piramidologia* și *paleoastronautica*.

Au trecut de atunci mai bine de patru decenii și o simplă privire aruncată pe grila unor posturi de televiziune ne arată că acele „teorii" se bucură și în zilele noastre de popularitate. Cu toate acestea, noi credem că lucrarea istoricului francez și-a atins măcar în parte scopul, oferind publicului interesat de respectivele probleme reperele faptice și metodologice necesare discernerii „grâului de neghină".

Am fost și rămân la părerea că o lucrare de acest tip este mai mult decât necesară și pentru spațiul cultural românesc. Este drept că din anumite motive, ce țin probabil de mentalul social și poate și de cel religios, teoriile paleoastronautice nu s-au bucurat la noi de un impact prea mare. În schimb, teoriile pseudoarheologice s-au manifestat în zona tulbure a naționalismului exacerbat și a frustrărilor politice, luând chipul hidos al dacomaniei sau al dacopatiei, ca să folosim un termen pe care îl auzim vehiculat din ce în ce mai frecvent în ultima vreme.

Astăzi, dacomania este reprezentată de varii grupuri și grupuscule, reunite de regulă sub umbra protectoare a unor personaje și asociații. Cine sunt promotorii? În cele mai multe cazuri este vorba de ingineri, medici, scriitori, jurnaliști, persoane în general nu foarte cunoscute în domeniile lor de activitate. Puținii specialiști raliați curentului sunt aproape întotdeauna istorici ai perioadei moderne și ai „mișcărilor muncitorești".

Încercările dacomanilor de a construi un discurs „istoric" vizează aproape întotdeauna artefacte spectaculoase și „misterioase" precum tăblițele neolitice de la Tărtăria (atribuite „dacilor", deși între perioada dacică și cea neolitică sunt vreo 4 000 de ani distanță). Sunt aduse în discuție așa-zise „conexiuni" între spațiul carpato-danubian și alte spații cultural-istorice îndepărtate, autorii căutând cu frenezie „urmele civilizației primordiale dacice" din Munții Bucegi până pe platourile tibetane și andine.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Se neagă procesul de romanizare a dacilor, iar arheolo-gii și istoricii români sunt blamați la unison, considerați a fi angajați politic și ideologic, „trădători de țară și de neam". Din toată această babilonie se distinge o idee de bază, comună aproape tuturor grupurilor și promotorilor: că noi, romă-nii, am fi urmașii unei civilizații cu mult superioare altora, iar lipsa dovezilor con-crete pentru a susține asta s-ar datora unor obscure conspirații milenare ale căror victime am fost și am fi și astăzi.

Cel mai grav lucru este că, adeseori, în aceste discursuri, liderii dacomani fac referire la izvoare istorice *inventate* și aduc în discuție date *false*. Așadar, ne confruntăm nu doar cu simple interpretări fanteziste ale unor artefacte, ecofacte sau evenimente istorice, nici cu banale „rătăciri naționaliste", ci cu acte vădite de *impostură*, menite să inducă în eroare publicul neștiutor.

Luările de poziție ale celor îndreptățiți să o facă – istorici și arheologi ai celei de A Doua Epoci a Fierului – au fost, în general, destul de puține și cu un impact limitat, fiind risipite prin diverse jurnale și periodice de specialitate greu accesibile. Încercările unor jurnaliști, scriitori sau chiar istorici specializați pe alte paliere cronologice sau spațiale de a prelua ștafeta și de a răspunde agresiunii dacomane, deși lăudabile ca intenție, au eșuat la rândul lor, căzând regretabil spre alte idei extreme, precum blamarea la unison a arheologiei românești și a Academiei Române pentru instrumentarea politică a descoperirilor din cea de A Doua Epocă a Fierului și altele asemenea.

În acest context trebuie privită apariția lucrării de față, semnată de doi autori, Cătălin Borangic, respectiv Marius Marcu. Participant la numeroase conferințe naționale și internaționale, autor a șase cărți, din care trei ca singur autor, și a peste 50 de studii științifice primite cu interes de către specialiști, Cătălin Borangic reprezintă la ora actuală o solidă voce pe problema fenomenului militar din perioada clasică a Daciei preromane. Cel de-al doilea autor, Marius Marcu, de profesie inginer, s-a remarcat ca participant la câteva conferințe științifice la Timișoara. Membri fondatori ai Asociației Culturale Enciclopedia Dacica, autorii au reușit să pună pe picioare site-ul cu același nume – www.enciclopedia-dacica.ro –, un proiect extrem de ambițios, de departe cea mai mare bază de date din mediul virtual cu informații și date verificate despre civilizația geto-dacilor.

Trebuie spus de la bun început că lucrarea pe care o prefațăm nu reprezintă un volum unitar, ci o colecție de articole, studii, eseuri și panseuri, majoritatea publicate de autori în mediul virtual sau în diverse periodice, reluate, cizelate și reunite aici într-un cadru relativ unitar. Titlul volumului, oarecum atipic, ne arată din start intenția autorilor: de a discuta, de a prezenta și de a combate teoriile dacomane într-un cadru lejer, plăcut și accesibil publicului larg, dar totuși cu rigoarea logică și documentară pe care doresc s-o transmită cititorilor.

Prima parte a acestui volum este intitulată *Dacomania*, fiind redactată de Cătălin Borangic. Debutează cu două studii științifice, primul dedicat analizei

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

fenomenului dacoman, iar următorul fiind un studiu de caz despre celebrul joc „Dacii și romanii" și propaganda dacistă din perioada anterioară anului 1989. Cele două sunt urmate de eseuri oarecum mai lejere, în care este criticat și atacat cu armele acribiei și ale umorului întreg registrul de teorii dacomane vehiculate în ultima perioadă. Specializat în fenomenul militar în Antichitate, Cătălin Borangic analizează cu ochiul atent al specialistului și reenactmentul antic din România, hobby cu tot mai mare impact la publicul contemporan, dar dependent strâns de Antichitate. Nu lipsesc nici criticile adresate unor manuale școlare, unde perioada dacică este prezentată într-o manieră sumară și cu multe erori, nici cele referitoare la învățământul superior românesc, care în ultima perioadă produce din ce în ce mai puțini specialiști dedicați studiului civilizației dacice.

A doua parte este intitulată *Istorii altfel și altfel despre istorie*, fiind redactată tot de C. Borangic. Sunt discutate numeroase aspecte din istoria Daciei preromane în aceeași manieră lejeră, „povestită". Probleme grele de istorie și de arheologie sunt abordate și prezentate într-un stil inteligibil oricărui cititor din contemporaneitate. Câteva eseuri tratează teme dintr-un alt registru, precum resurgența în ultima vreme a cultelor neopăgâne, așa-zis „neozalmoxiene", reconstituirile uneori mânate de romantism și stereotipie din reenactmentul românesc etc. Prezența aici a două recenzii de carte, dintre care una tratează un subiect dintr-un alt palier cronologic și cultural, este un pic atipică, explicată de autor prin observația că ideea, corectă de altfel, *că nu numai perioada dacică este una supusă permanent corectării sau modificării paradigmelor istorice*. Separat de această justificare se poate să fi existat și intenția autorului de a-l apropia pe cititor și mai mult de literatura de specialitate.

A treia parte este intitulată *Velico Dacus* și adună, într-o formă condensată și editată, contribuțiile de pe blogul cu același nume, creat și întreținut de Marius Marcu, o inițiativă apreciată pozitiv de M. Bărbulescu, președintele Accademia di Romania din Roma. Tonul auctorial, ca și stilul sunt mult diferite, mai sobre, reflectând formația tehnică a autorului. Înarmat cu multă acribie și, mai ales, cu foarte multă răbdare, M. Marcu radiografiază frază cu frază articolele și teoriile dacomane emise în ultimii ani în spațiul virtual, arătând cu limpezime netemeinicia și impostura din spatele lor. Relevante sunt analizele dedicate celor două celebre documentare, „Dacii. Adevăruri tulburătoare", respectiv „Dacii. Noi dezvăluiri".

Lucrarea se încheie cu un mic anunț intitulat „Noi apariții editoriale", o reușită parodie a broșurilor dacomane lansate de anumite edituri românești.

Per ansamblu, apreciem că ne aflăm în fața unui volum reușit. Nu putem să nu remarcăm stilul literar plăcut, puternic pigmentat cu umor de bună calitate, lipsit de vulgaritate și grobianisme. Pe cale de consecință, volumul se poate citi ușor de către publicul interesat, inclusiv de către cei mai tineri.

Dar poate cel mai important atu al acestei lucrări este tonul profund echilibrat. Atât Cătălin Borangic, cât și Marius Marcu sunt autori cu o gândire matură, care văd și analizează problemele în întreaga lor complexitate, într-o manieră

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

lipsită de subiectivități ideologice. Acest lucru le permite să înțeleagă resorturile clinice sau frauduloase care acționează în spatele curentului dacoman și să îl contracareze într-un mod eficient și constructiv. Așa cum am spus, ei nu sunt doar simpli demolatori de mituri, ci și constructori de solide edificii istorice, dovadă fiind între multe altele și activitățile deosebite desfășurate sub egida Asociației Culturale Enciclopedia Dacica, articolele și cărțile de specialitate publicate, evenimentele de reconstituire istorică dedicate epocii Regatului dac la care cei doi au participat sau organizat.

Revenind la cele discutate la începutul acestei introduceri, cultura română resimte și va resimți încă lipsa unei lucrări comparabile cu cea scrisă de Jean-Pierre Adam. Ceea ce autorii reușesc să facă aici este însă un prim și important pas în lupta împotriva pseudoarheologiei și impostorii.

Accesibilă, bine scrisă, adecvată gustului cititorilor contemporani, lucrarea este obligatorie în biblioteca tuturor celor interesați de civilizația dacilor.

Dr. Alexandru Berzovan

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Prolegomene

În ciuda faptului că arată la prima vedere ca o carte, ceea ce aveți aici nu este tocmai așa ceva. În primul rând, lucrarea de față nu are o structură. Este o regulă aproape imuabilă ca o carte să fie zidită pe un schelet rigid, ușor de recunoscut. Nu ne-am dorit și nici nu am fi reușit, chiar dacă voiam asta, să urmăm pașii tradiționali în acest sens. Textele care o compun nu au fost gândite să vadă lumina tiparului clasic, ci ele s-au născut spontan, în funcție de pretextele apărute în diverse momente și în diverse medii.

În al doilea rând, conținutul ei, deși subsumat unui singur fenomen, abordează un evantai larg de aspecte și detalii derivate din fenomenul în discuție. Diversitatea fenomenului în sine ne-a obligat. Tot spectrul de teme este foarte dificil de pus într-o succesiune care să mulțumească, așa că subiectele decurg aparent aleatoriu. Credem că stilul de narațiune abordat substituie aparenta dezordine.

Cititorul va trebui să înțeleagă din text că subiectul central al ideilor noastre nu sunt cei care au emis în spațiul public teorii fanteziste ori cel puțin discutabile, adevăruri trunchiate sau erori mai mult sau mai puțin involuntare. Chiar dacă uneori i-am numit, intenția noastră nu îi viza pe ei, ci ținta ideatică. Demontăm ipoteze greșite, improbabile sau chiar false – adesea solidificate în mentalul contemporan – și nu recurgem la atacuri la persoană.

Este de apreciat interesul oamenilor pentru istorie. Istoria este cea mai frumoasă poveste. Nu ne aparține zicerea, dar o îmbrățișăm cu drag. Adăugăm că istoria este o poveste care se rescrie permanent. Istoria a devenit de mult timp ceva mai mult decât o curiozitate. Istoria este o știință. Cu metode, principii, instrumentar, ipoteze de lucru, rezultate verificabile. Într-un fel, a devenit mai mult decât o poveste de spus, așa, ca să treacă timpul. În ciuda acestui fapt, nu și-a pierdut savoarea, cu toate că pentru asta ar trebui să fie scrisă doar de poeți-istorici, categorie foarte rară. Da, știu, auxiliarele ei, majoritatea științe exacte, au invadat-o. La început, din dorința de a-i legitima matematic ipotezele. Suntem într-o perioadă în care domeniului Istorie, știință umanistă prin definiție, i s-au tăiat aproape de tot legăturile cu umanismul, de dragul unui fel de *high fashion*.

Sora ei mai mică, arheologia, chiar dacă mai predispusă la intruziunile științelor reale, o duce și mai rău, sufocată de discipline conexe, care pun accent doar

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

pe obiectivele pragmatice, pe sofistici conceptuale şi pe acurateţe metodologică radicală. În loc de poveştile la care ne aşteptăm ne alegem cu tabele, calibrări, analize, datări şi desene tehnice. Acesta este peisajul şi recunoaştem că arată arid pentru un neofit. Adăugăm, cu titlu de agravant, procentul scăzut de producţii literare având ca subiect Dacia preromană care apar în aceste timpuri în mediul academic românesc, procent redactat aproape complet în limbi de circulaţie internaţională, şi avem o imagine mai largă a divorţului dintre pasionaţii de istorie şi profesioniştii care o cercetează.

Dintr-un sistem care cere punctaje şi cotări exotice nu ai cum obţine scrieri istorice populare. Iar falia dintre istorici şi cetăţeni se adânceşte zilnic. La fel şi scârba reciprocă, din păcate.

În această vâltoare ideologică, şi nu numai, proiectul Enciclopedia Dacica, construit de noi, funcţionează ca o punte între extremele care se disprețuiesc şi/sau se ignoră reciproc. În mod sigur nu din dorinţa unei iluzorii păci binefăcătoare, ci din cauza intrării în arenă a celui de-al treilea jucător.

Acesta este dacomanul, fie el omul simplu, doritor de cunoaştere, dar plecat greşit, fie el pescuitorul în ape tulburi, specie veche. Este adevărat că *împotriva prostiei, zeii înşişi luptă în zadar*[1], dar noi credem că există o şansă pentru cunoaştere, pentru căutarea şi restabilirea adevărului istoric. În schimb, nu putem accepta denaturarea, mistificarea şi distorsionarea istoriei, practicate de tot felul de „iniţiaţi".

Acesta este motivul principal pentru care Enciclopedia Dacica există, fără sprijin de nicăieri, fără fonduri, fără spectacol, doar istorie, aşa cum o relevă izvoarele istorice. Şi, în consecinţă, acesta este şi pretextul antologiei de faţă.

Despre carte în sine nu vom spune prea multe, preferăm să lăsăm cititorii să o parcurgă. Adăugăm doar că ea este construită binom, de către doi oameni destul de diferiţi, un istoric şi un inginer, la fel ca întregul proiect Enciclopedia Dacica. Doi prieteni de zeci de ani, cu pregătiri diferite, cu meserii diferite, cu stiluri diferite, cu capacităţi diferite şi cu posibilităţi de redare a ceea ce ştiu şi vor să spună foarte diferite. Dar cu o aplecare spre istoria Daciei la fel de puternică.

Tot proiectul nostru – site-ul, asociaţia, trupa de reenactment, cărţile şi articolele scrise împreună – respiră în cheia aceasta.

Interfaţa este utilă, colorată, prietenoasă, dinamică. În spatele ei se află însă multă muncă migăloasă de programare.

Asta este şi structura cărţii de faţă: primele două părţi conţin interfaţa, iar cea de a treia arată cât de multă muncă este în spatele fiecărui subiect pe care l-am dezbătut, desfăcut în bucăţi şi analizat. Chiar dacă el se vede doar acum, în ultima treime a volumului, acel tip de analiză este structura de rezistenţă a tot ce am făcut, am produs sau am scris. Fără această osatură, tot ce se scrie despre daci în spaţiul public nu este decât literatură minoră, de periferie, senzaţionalistă.

[1] În original: *Mit der Dummheit kämpfen Götter selbst vergebens* (Friedrich Schiller), dar popularizat de I. Asimov prin titlul dat unuia dintre cele mai bune romane ale sale (*Zeii înşişi*, 1972).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

În realitate, tot ce am făcut noi are la bază aceleași principii: pasiune, tenacitate, forță, migală, multă muncă și din nou pasiune.

Ca orice carte, și în acest caz, chiar dacă pe copertă apar doar numele noastre, eforturile ca ea să apară nu au fost numai ale noastre.

Trebuie să mulțumim pentru întregul rezultat, de la ideea de a strânge la un loc toate aceste texte și până la tipărirea întregului, unui număr mare de oameni faini care ne-au ajutat cu îndemnuri, opinii, contribuții, grafică, sfaturi, corecturi și revizuiri. Nu-i putem aminti pe toți cei care au contribuit, dar câtorva trebuie să le notăm nu doar sprijinul, ci și contribuția efectivă la unele subiecte: dr. Alexandru Berzovan, dr. Vladimir Agrigoroaiei, , dr. Adela Kovacs, dr. Dan Băcueț-Crișan, dr. Dan Deac, dr. Liviu Iancu, dr. Horea Pop. Aceşti specialişti sunt unii dintre puținii, din păcate, arheologi care au înțeles să coboare din turnurile de fildeș academice, măcar din când în când. Lor li se adaugă Ionuț Bănuță și Vasile Dumitru.

Cu ajutorul lor și al altora, mulți, nenumiți, am încercat și sperăm că am și reușit să adaptăm textele, să le aerisim și să eliminăm incongruențele, altfel inerente.

Cele rămase ne aparțin în întregime, dar mizăm că veți fi ceva mai îngăduitori. Că oameni suntem și noi!

Un ultim aspect trebuie lămurit, și anume redundanța unor teme, termeni sau a unor mici (sperăm) fragmente de text. Repetarea lor, într-o formă sau alta, este o reflexie din cotidian, subiectele reapărând ciclic în spațiul public, în diverse momente ale ultimilor ani, obligându-ne adesea să reluăm efortul de a le explica, demitiza ori analiza, de fiecare dată din alt unghi și cu alt peisaj cotidian sau social. Pe cale de consecință ne asumăm și eventuala plictiseală generată.

Lectură plăcută!

Autorii

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Amintiri din viitor

Omul urca panta încordându-se hotărât, drept pentru care ostenea des și se oprea rezemat în bicicleta veche, sufla puțin și apoi se opintea în urcuș mai departe. Pesemne ceva îl zorea, că nu se uita în stânga, nici în dreapta, doar în pământ când sta și înainte când mergea.

De la distanța asta putea fi oricare dintre țăranii din satele risipite pe vale, dar după hodoroaga de bicicletă puteai jura că nu era chiar din apropiere. Voinicia lui la deal avea spor și n-a durat mult până când și-a dat basca uzată pe ceafa transpirată, lângă mine.

– Sănătate și numa' bine, Dada!

Hmmm, dacă mă știe pe nume și eu nu-l știu, e venit cu o treabă anume.

– Numa' bine la tătă lumea, răspund. Cu ce treabă așa de grabnică, de-ai urcat atâta, într-un suflet?

– Prea-bunule, sunt Iovan din Mătișești și m-au trimis ai mei să te întreb, că tu, este știut, ești mai aproape de zei și trebuie să ne poți ajuta cu un sfat. N-a fi degeaba truda și tare te-am ruga să vezi în cărțile tale dacă ne poți lămuri.

– Eh, pe naiba, bombăn aparent nemulțumit, ca să se cunoască la plată mai bine. Ce vă trebuie? că am și altele de făcut; dacă aș sta la poartă numa' să mă întrebe unii și alții toate prostiile, aș muri de foame.

– Om bun, nu te mânia, că ți-am zis, plătim cât face. Uite, oamenii sunt neliniștiți cu totul, zilele trecute au venit acasă doi feciori de la noi, plecați de fo juma' de an după niște trebi taman prin părțile Apusului, și ce ne-au zis ei potrivește cu ce am mai auzit noi de la alții și din pricina asta am stat să ne gândim ce e de făcut. Ce zici, cum e cu treaba asta cu migranții? Ce să facem? O fi de bine, o fi de rău? Că lumea zice că va fi necaz și foc și pradă. Scăpăm cu bine sau cum să facem? Te poți uita și ceti în buchiile tale să ne areți fo lumină, ceva?

– Mda, stai aici să văd ce pot face, mă întorc în vreun ceas, poate două, că mi-ai pus nu una, ci paișpe-ntrebări. Auzi, mai bine nu sta, că te răcești, ia du-te tu și adună fânul ăla de din jos, că poate picură mai târziu și mi-l strică. Apoi te strig eu când termin.

– Ai o furcă, ceva?

– Am dară, vezi acolo la colțul grajdului, numa' nu te înțepa prea tare, să nu mi-o rupi, că n-am alta.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Omu lasă țoacla rezemată de dud și înhață furca. Fânul e pe mâini bune, așa că mă bag în casă, poate prind un pui de somn. Aia e muncă de juma' de zi, nu gată el așa iute.

Sau mai bine citesc ceva, că uite, e cu folos.

A trecut mai mult de-un ceas, nu-l mai las, că o fi și el obosit. Pun niște vin în cana veche de tablă și ies la poartă. Parcă mă urmărea, că îndată vine.

– Bine că ai ieșit, Dada, că isprăvisem fânul și chiar mă gândeam dacă să te tulbur au ba.

Pfui, atâta fâneață în puțin timp? ăștia de la Mătișești îs dați dracului, nu alta. Îi întind cana. O merită.

– No! cum îi? întreabă sticlind.

– Mă, Iovane, e cu dus-întors. M-am uitat atent, am cetit o vreme și cărțile zic că migrăciuni de-astea or mai fost. Nu toate sfârșite cu bine, dar lumea le-o mai trăit și nu s-o gătat trăirea.

– Păi și o fost rău?

– O fost, nu zic nu. Că de aia i-o zis Ev Mediu, da' n-or murit toți, nici prada n-o fost chiar la os.

– Scăpăm?

– Unii da, alții ba, cum or vrea zeii, răspund. Dar ăia care or scăpat din vremurile alea, apoi și-or revenit și or pus lumea din nou pe roate.

Se luminează un pic, poate de la vin, poate de la încurajare.

– Să știi că mi-ai luat o piatră de pe inimă, zice. Ce să le spun ălor bătrâni?

– Spune-le că după ce trece valul ăsta, o să fie și mai bine decât era. Sau mai rău. La fel n-o să fie sigur. Dar și care scapă, pune lumea la locul ei încă și mai așezat. Vedem.

– Aha, zice cam nelămurit. Cum zici tu așa le zic. Uite aici denarii și mare mulțumită.

Cântăresc în palmă punguța și dau să zic ceva, dar mi-o ia înainte:

– Stai că nu-i tot, că mai am ceva, zice și scoate o terfeloagă din traistă și mi-o întinde. Istoria românilor 2001!

– Bun așa, zic, dă să vedem, mă dau eu slab interesat.

– Păi de aia am adus cărțoiul, că io numa' la poze m-am uitat, că nu știu ceti, dar tu sigur deslușești care-i treaba. Și nici din poze n-am priceput mare lucru, că-s anapoda. Am plecat!

– Sănătate să ai, ai grijă la vale.

Iovan își încalecă bicicleta, flutură mâna a salut cam din mers și-și dă drumul pe pantă. O dâră groasă de praf se ridică după el. Sper că are frâne cât de cât, că n-am chef să-l adun de pe pajiște.

Mă așez pe bancă și număr monedele. Opt bucăți. Un preț bun, cât de juma' de vadră de vin. Sau o felderă de cucuruz.

În vale, Iovan cârmește la dreapta, pe sub Coasta Curată. Grăbit la venire, grăbit la plecare. Om bun, Iovan ăsta.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

– Sofiaaa! Aduci, rogu-te, sticla aia de vin? Tre' să le cer să-mi mai aducă, ăsta e mai pe gata. Și e un vin bun, moale. Pun ochelarii și deschid terfeloaga. O după-amiază exact cum mi-am dorit.

Iovan e departe deja, așa că mă apuc de citit. Ceea ce vă doresc tuturor.

*

P.S. – Sper să nu fiu beatificat sau canonizat în viață fiind. Nu de alta, dar n-am să fac față funcției respective. Vin să mă întrebe oameni zilnic (sau măcar frecvent) una-alta despre daci, traci, Tărtăria, arme, haine, plăcuțe, arheologie și în general cam tot ce-i trece fiecăruia prin cap legat de istorie. Nu că m-aș pricepe la toate, dar cam asta e, pare-mi-se, menirea firească, ar zice unii, pentru un doctor fără de arginți. Sau măcar la asta se ajunge. Nu mă plâng, că mie mi-a trebuit zona de „haute vulgarisation".

Cătălin Borangic

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

I.

Dacomania

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Definiția dacomaniei

Dacomania a produs de-a lungul timpul o stufoasă literatură periferică, cu priză prin favelele ideologice autohtone.

Inspirați de teoriile superb-înălțătoare, o mulțime de protocroniști, invariabil diletanți în ale istoriei, reîncălzesc periodic ciorbele reci care stau la baza tezelor curentului. Nu le înșir acum, ele se regăsesc aleatoriu în cuprinsul antologiei de față, spun numai că adesea m-am prins în hora demontării bazaconiilor vehiculate de corifeii mișcării, de la strămoșul Densușianu la personajele pitorești contemporane care produc texte, clipuri, pagini web.

Ba chiar am încercat să definesc fenomenul în fel și chip, cu toate că acesta are o dinamică destul de vioaie, greu de așezat în vreun cofraj acceptabil. Niciodată n-am găsit una care să cuprindă povestea și să o explice simplu.

Până acum, când am pus la un singur loc o mulțime de teme, idei, ipoteze fantastice, emanații și comentarii din sfera protocronismului local.

Tot ce produce literatura dacomană nu este altceva decât niște pagini cu tăieturi din ziare. Fiecare cuvânt are înțelesul lui, are noima potrivită, dar doar în contextul lui original. Tăiat de acolo și asamblat alături de alte cuvinte, într-un nou context, își pierde înțelesul inițial și este folosit pentru construcția altei pagini. În noua configurație se poate scrie orice fantezie, pretinzând că toate cuvintele sunt autentice.

Și ele sunt autentice, evident, dar, altoite pe noua pagină, tot textul argumentativ rezultat nu este decât un Frankenstein literar.

Nici măcar viu, deși cineva s-a străduit mult să pară.

Dacomania

> Adevărata rezistență se face prin cultură și adevărata cultură se face prin educație. Citește și spune și altora!

Am citit undeva, cândva, că dacă vrei să scrii o carte trebuie să citești alte zece. Probabil cugetarea e veche, din vremurile când cărțile erau rare, dar are noima ei. Noimă care o așază și azi la baza piramidei. Să-i zicem prima etapă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Această primă etapă nu cere, cum se vede, prea multe de la un învățăcel. Teoretic, tot ce ar trebui să fie capabil este să citească niște cărți și să scrie un text, eventual să-l poreclească volum și gata scriitorul. Practic, el trebuie, după cam trei ani de studiu, să fie capabil să-și copieze și implicit să-și înțeleagă profesorul. „Maestrul a zis asta; profesorul meu este de părere că". Asta e zona de minim surfing intelectual. Primei etape îi putem zice „compilație".

A doua etapă cere mai mult, în raport cu evoluția circumvoluțiunilor învățăcelului. Și norma de lecturi crește în consecință. Dacă ucenicul începător avea cel mult zece cărți de citit, discipolul trebuie să doarmă mai mult la bibliotecă. Să zicem preț de o sută de cărți. Nu săriți, numărul e teoretic. Oricum trebuie să citească până behăie și va behăi până reușește să pună în practică nu doar ce a citit, ci și ce a zis/scris maestrul lui. Adică o lucrare mai acătării ca grosime și conținut. Tânărul padawan ar trebui ca la finalul pregătirii să stea pe picioarele lui, să publice ceva serios. Adesea, cel puțin la noi, maestrul se bagă ca musca-n curu' calului în lucrarea elevului său, pe cât posibil prim autor, că, deh! încă un titlu la portofoliu merită, mai ales că, la fel de adesea, mare parte din text l-a forfecat chiar el. Oricum, acestei etape, similare unui masterat, i se poate spune aplicație.

Când ucenicul chelește și, în compensație, își lasă barbă, e semn că vrea și poate mai mult. Să zicem o mie de cărți citite. Majoritatea zdrobitoare o reprezintă cărțile de specialitate. Nu îl plângeți, le citește pe sărite, respectiv doar ce are strictă nevoie din ele, dar și așa unele sunt greu de evitat ori de procurat. Sau de înțeles. La fel, numărul poate fi mai mare. În fond, numeric vorbind, nu există bareme, astfel că lecturile pot fi mai multe sau mai puține. Astăzi se pare că varianta cu mai puține e preferată. Pe bazele astea i se cere o lucrare cu adevărat importantă, care să rămână reper. O teză de doctorat este similarul potrivit. Etapei i se poate spune „inovație".

Niciuna dintre aceste trei trepte nu agreează plagiatul, dar nici asta nu mai este neapărat o piedică. Principala problemă este ivită din capacitățile reduse ale unora, blocați la prima etapă. Sau chiar înainte de ea, căci compilația cere măcar un pic de talent. Ce să iei și cum, să ajustezi, să găsești și să specifici sursele. Pentru că plagiatul are un fel de regulă și el. Care sună cam așa: „cu penele unei păsări te poți împodobi, dar nu poți zbura!".

Dar să revenim la fenomenul dacoman.

Unul dintre profesorii mei, știind cam în ce ape mă scald, mi-a propus să scriu o lucrare despre dacomania momentului, subiect cu care, în viziunea lui, puteam foarte bine să mă ocup tot restul studiilor. Șanse mari nu prea a avut, eu aveam propriile planuri cu mine însumi, dar tot n-am scăpat și am scris un referat pe această temă, pe care apoi l-am dezvoltat într-un articol pentru revista facultății. Atunci lucrurile mi s-or părut lesne, am cercetat și am făcut istoricul curentului ideologic, am tratat un pic mișcarea respectivă contemporană, am făcut o radiografie a principalilor „corifei" ai zilei, am încercat să deduc motivațiile, am făcut o analiză sumară a principalelor lucrări „de specialitate" moderne și o trecere în

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

revistă a vectorilor de transmitere mai vechi sau mai noi și, în final, am pus niște concluzii. Care, iată, sunt încă valabile.

Scena dacomaniei s-a animat substanțial în ultimul deceniu și am fost tentat la un moment dat să completez radiografia curentului și să aduc la zi studiul anterior. Motiv pentru care am reluat de unde am rămas povestea și am (re)intrat în mediile dacomaniace, am purtat discuții și dezbateri pe o grămadă de forumuri de profil, am citit ce s-a mai publicat nou în branșă.

Mai bine făceam altceva, orice! Mediul dacoman actual – născut în ultimii ani – e o adunătură de oameni fără treabă, fără respect față de nimic altceva decât o utopică – și necunoscută – istorie „strămoșească". Extaziați că pot să își debiteze cele mai variate emanații cu un iz cât mai vag intelectual, cele mai elucubrante ipoteze și vise ridicate cu sila la rang de certitudini. Ignoranți și pătimași, majoritatea cu un IQ de tractoriști de SMA, dacomanii de moment, adunați de obicei în jurul câte unui guru de ocazie – de regulă din categoria băieților deștepți și buni de gură –, se fac remarcați prin doza imensă de frustrări egalată doar de fervoarea cu care își pasează unii altora texte cretine, surse inventate și povești vânătorești despre strămoși uriași și făcători de istorie. Nu înșir acum întreaga babilonie care îi caracterizează și care, dacă ar fi adunată într-o carte, ar face Dacia Preistorică să pară o cărticică a șefului de cuib. Mișcarea dacomană actuală nu are noimă, nu are direcție, nu are nici măcar sens, fie el dat și de către propriii aderenți.

Dacomania momentului e o mare dezamăgire a dezamăgirii, tinde galopant să devină și o mare rușine națională, comparabilă cu un fel de manelism intelectual sau o masturbare pretins cultă.

Încep să cred că dacomanii deceniului trecut sunt ceva mai acceptabili. Mai scriau și emiteau ei năzbâtii istorice, dar mai ridicau o statuie, se mai adunau la un congres, mai vedeau lume. Motiv pentru care majoritatea s-au lăsat pe burtă.

Dacomanii actuali sunt jalnici epigoni ai propriei istorii. Par mai animați de ideea de a face rost de bani decât de lărgirea vreunui orizont cultural sau istoric. Nici dacomania nu mai e ce-a fost!

Pentru că zona cronologică de istorie pentru care m-am pregătit ca un shaolin 20 de ani a devenit la fel de populată ca o chilie de sihaștri, prevăd că în viitorul apropiat specialiștii pe epoca geto-dacică vor deveni mai rari ca zăganii. Probabil ne vor închide la Hațeg, lângă zimbri, sau la Sighet, că e mai liniște.

Facultățile de istorie din România nu mai au în orar cursuri despre sciți, geți, daci, traci, sarmați, celți, germanici. Doar la Cluj mai se fac ceva cursuri rarefiate ca stratul de ozon.

În această cheie să nu vă mirați că peste un deceniu sau două numărul de istorici pricepuți la problemele astea va fi împlinit cu tot felul de cursanți la FF, iar dacomania va avea terenul liber.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Fenomenul dacoman: promotori și aderenți[1]

De multe ori poeții se ridică la adevărurile esențiale dintr-o singură bătaie de aripă, în timp ce savanții, torturați de scrupule, nu îndrăznesc să se depărteze de meterezul fișelor.

Jérôme Carcopino

Sfârșitul secolului XX a fost martorul revigorării unui curent cultural cunoscut sub mai multe denumiri: *tracoman, protocronist* ori, în ultima vreme, *dacoman* (denumiri date de cei care nu fac parte din el) sau *dacologic* (noțiune lansată de către promotori și simpatizanți). Apariția mai multor denumiri se datorează fie faptului că nu există un termen adecvat și precis pentru a desemna curentul, fie tributului pe care fenomenul a trebuit să îl plătească epocii în care a făcut vâlvă.

Dacă *dacologic*, *tracoman* și *dacoman* nu necesită niciun fel de explicații etimologice, despre *protocronism* trebuie spus că este un curent cultural apărut în România sub această denumire la mijlocul anilor '70 ai secolului trecut, idee deloc nouă, ce reia o tradiție de afirmare a unui anume tip de naționalism, fiind ușor de identificat în culturile ce-și caută și își reclamă dreptul la identitate. O caracteristică importantă a acestui curent este că, departe de a fi singular, se înscrie perfect într-un cadru cultural de largă circulație, putându-se identifica la nivel mondial o varietate de teze istorice, majoritatea motivate clar ideologic. În România, mai ales în interiorul comunității științifice, acestui curent i s-au atribuit origini și conotații politice care l-au împins în zona pseudoștiințelor, motiv pentru care el și-a adjudecat relativ repede o opoziție considerabilă, ce nu a

[1] Acest articol a apărut în Buletinul Cercurilor Științifice Studențești, nr. 14, 2008, p. 119-137, Revista Catedrei de Istorie a Universității „1 Decembrie 1918" Alba Iulia, sub titlul *Fenomenul dacoman, promotori și aderenți*, și reprezintă o analiză a dacomaniei la nivelul acelui an, cu posibilitățile și cu priceperea de atunci. Structura și modul de redactare sunt cele originale. Între timp, fenomenul a evoluat în diverse direcții ce merită a fi studiate, dar acest lucru nu l-am mai putut face la nivel academic, fiind absorbit de nenumărate alte proiecte. Din fericire, deși sporadic și departe de importanța subiectului, au mai apărut câteva lucrări care ating mai mult sau mai puțin subiectul. Una dintre acestea este cea semnată de Sorin Nemeti (*Mitografii. Inventar parțial al ezoterismelor românești,* Editura Mega, 2019), în care autorul dezvoltă profund unele direcții și teme dacomane.

Față de articolul original, textul de față prezintă câteva minime corecturi necesare. În ciuda deturnării atenției, nu am abandonat obiceiul de a urmări fenomenul dacomaniei, dar am continuat să scriu despre el doar în postările de pe Facebook, la un alt nivel, desigur. O selecție a acestor texte o puteți lectura în această carte. O mențiune aparte trebuie adăugată, ea lipsind nejustificat din prima ediție, și anume că articolul, la origine un referat la disciplina Istoriografie, a fost redactat sub îndrumarea și cu ajutorul lui V. Agrigoroaiei, un bun istoric și un bun cunoscător al problematicii în discuție. Lui i se cuvin mulțumirile mele, uitate nepermis atunci, prins fiind de fervoarea și entuziasmul începătorului și al rezultatului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

reuşit însă, cu excepţia unor presiuni politice, să contracareze organizat teoriile şi ipotezele formulate. La acest statu-quo a contribuit şi faptul că niciuna dintre părţile implicate nu a reuşit să se coaguleze suficient pentru a da consistenţă propriei versiuni.

În trecut, protocronismul şi, mai nou, dacomania au fost mai degrabă stări de spirit decât atitudini clar agregate, iar promotorii acestor idei nu au constituit o grupare culturală ori politică sau, atunci când s-a încercat acest lucru, rezultatul a fost efemer. În consecinţă, nu a existat o preocupare deosebită legată de colectarea documentelor proprii sau de crearea unui cerc ori a unor instituţii de cercetare organizate, care să propună dezbaterii publice propriul depozit doctrinar sau documentar. În absenţa acestuia, „baza documentară" a curentului o constituie o serie de versiuni prefabricate sau de istorie apocrifă interesată şi interesantă, care a sfârşit prin a se impune provizoriu, ajutată fiind, mai ales în ultimele decenii, atât de participarea structurilor politice, de aderenţa unui segment important de populaţie, cât şi de modalităţile de difuzare.

Înlocuirea studiului istoriografic cu monopolul politic de opinie a constituit pentru acest curent ideologic o nouă relansare, îndeosebi în a doua jumătate a secolului XX. Faptul că a fost, cel mai adesea, tratat de pe poziţii destul de conservatoare, oarecum în ton cu nivelul scăzut al dezbaterii publice din România, l-a făcut suficient de controversat cât să atragă atenţia.

Inaugurarea poziţiilor protocroniste ar putea fi atribuită lui Bogdan Petriceicu Haşdeu, care emite, în *Etymologicum Magnum Romaniae* (p. 275, s. v. *Basarabă*), teza potrivit căreia dinastiile princiare medievale din Ţara Românească şi Moldova ar fi continuatoare directe ale unei caste dacice cu origini ce puteau fi urmărite până în timpul regelui Burebista. Condus de o logică inexpugnabilă stadiului cunoaşterii istorice contemporane operei, savantul construieşte un discurs istoric marcat de fapte glorioase. Marele lui merit, însă, este acela de a fi remarcat, prin articolul *Perit-au dacii?*[1], punctele slabe ale teoriei latinismului pur, teorie proprie Şcolii Ardelene. Reprezentanţii ei se înşelau prin poziţia unilaterală adoptată, *ne făceau mai latini decât latinii*, cum spune Haşdeu. Lucru normal în epocă, o epocă aflată la începuturile lingvisticii, în care, de pildă, erau luate de bună identitatea goţilor cu geţii sau cea a danezilor cu dacii şi se imaginau lungi teorii despre „strămoşii" geţi şi daci ai germanilor. Într-un asemenea context european, scrierile lui Haşdeu s-au dovedit a fi *cutia Pandorei* protocronismului autohton.

Metoda instituită de Haşdeu a dat roade şi astfel, în 1894, în eseul *Dacia, patria primitivă a arienilor*, apărut în revista *Convorbiri literare*, arheologul Teohari Antonescu fixează centrul lumii în Dacia.

Un exemplu mult mai relevant ne oferă anul 1913, când N. Densuşianu publica *Dacia preistorică*, în ale cărei aproape 1 200 de pagini sunt cuprinse principalele scrieri ale autorului referitoare la subiect. Lucrarea s-a dorit a fi prima

[1] Publicat iniţial în 1860 la Iaşi, în *Foiţa de istorie şi literatură*, nefinalizat din cauza scandalului provocat de ideile susţinute.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

sinteză cu privire la teritoriul antic al Daciei, cu rădăcini adânci în preistorie, care să ilustreze o continuitate profundă şi indiscutabilă. Suntem în faţa unei cărţi în care autorul şi-a adunat şi expus aspiraţiile şi maniile, dar şi chestionarele folclorice, propriile bănuieli şi o imensă bibliografie, pentru a dezvolta teoria unei civilizaţii preistorice avansate, cea pelasgă, cu leagănul în spaţiul României de astăzi şi care a dat naştere întregii civilizaţii europene ulterioare.

Dacia preistorică domină peisajul protocronist în primii ani ai secolului XX. După primul război mondial, ideologia a început să câştige simpatie în special în mediile politice de dreapta, Garda de Fier cochetând mai ales cu ideea unei integrări în propria sa ideologie a ceea ce se voia a fi un mesaj zamolxian, preluând şi amplificând astfel mitul lui Zamolxe. Ideea a fost abandonată relativ repede, din pricina premiselor creştine de la care pleca Legiunea şi din cauza conflictului ideologic evident cu doctrina promovată de Nae Ionescu, care a refuzat să gireze renaşteri ale păgânismului de felul celor care aveau loc în Germania lui Hitler.

Percepând fenomenul într-o lumină profund critică, Şerban Cioculescu a introdus, în 1941, noţiunea de „tracomanie". Mircea Eliade, el însuşi sursă de inspiraţie pentru exagerări naţionaliste contemporane şi ulterioare, va relua termenul lui Cioculescu şi va vorbi de *un curent care, în expresiile lui cele mai extravagante, a meritat numele de „tracomanie"*.

Mult mai târziu, în 1974, revista *Secolul XX* publica, sub semnătura lui Edgar Papu, un eseu intitulat *Protocronismul românesc*, în care se susţine prioritatea cronologică românească în cazul unor importante inovaţii culturale europene. Autorul îl dă ca exemplu pe Neagoe Basarab care, cu *Învăţăturile către fiul său Teodosie*, ar fi precursorul lui Niccolò Machiavelli, îl consideră pe Dimitrie Cantemir un scriitor romantic înainte de epoca romantismului, iar pe Eminescu predecesor al existenţialismului şi al sociologiei. Concluzia lui E. Papu este că protocronismul rămâne una dintre trăsăturile dominante şi definitorii ale literaturii noastre în context mondial, iar prin extensie, şi ale altor produse culturale.

Patriotismul este astfel confundat, mai mult sau mai puţin forţat, cu o virulentă afirmare a valorilor autohtone, manieră inspirată cert din panslavismul sovietic al anilor '40-'50, model care a fost abandonat în structura lui, însă nu i-au fost abandonate şi metehnele. Desprinderea de sub tutela „fratelui de la răsărit" a izolat România în interiorul blocului comunist, situaţie rezolvată de comuniştii autohtoni prin refugierea într-un curent naţionalist pe care, începând cu ruptura declanşată de invazia Cehoslovaciei, aceştia nu s-au sfiit să îl exploateze fără menajamente, prin discursuri patriotarde.

O importantă parte a intelectualităţii româneşti din epocă, pe măsură ce producea cultură, realiza şi reproducerea ideologiei naţionaliste, acest fapt fiind o probă a politizării de fond a culturii româneşti de după al doilea război mondial. În ciuda unor eforturi individuale de depolitizare a tematicii naţionale, ceea ce s-a reuşit arareori a fost doar ieşirea de sub incidenţa politicii imediate, a abordărilor oficiale, a indicaţiilor concrete, dar nu şi evitarea ilustrării unor idei

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

manipulabile dinspre ambele părți, atât dinspre partid și acoliții săi, cât și dinspre intelectualii care le foloseau ca un scut protector împotriva ingerințelor acestora în cultură. Într-o doză greu de stabilit cu exactitate, autohtonismul pur și dur al istoricilor de partid și militari s-a lovit de pozițiile mai echilibrate ale istoricilor și arheologilor profesioniști.

Resurecția artificială a autohtonismului va fi deviată de politica oficială în ceea ce vom numi *dacism*, curent care, în epocă, a fost expresia unui profund sentiment antioccidental, dar, în aceeași măsură, și antisovietic. Îngustarea naționalistă a ideii naționale, oficializată în anii '80, asezonată cu puternice tendințe xenofobe și șovine, a avut ca efect distanțarea de problematica națională a unei părți din intelectualitatea românească ce nu percepea naționalul în opoziție cu universalul, valorile autohtone în opoziție cu cele străine. Apare însă și o istoriografie neoficială, „paralelă", slujind în fapt politicii naționaliste a regimului, istoriografie grupată în jurul unui nucleu tracoman important, avându-i în frunte pe istoricii mișcării muncitorești și comuniste.

Am văzut în rândurile de mai sus cum episodul legionar din istoria României a încercat să absoarbă mitul lui Zamolxe, pe care l-a amplificat potrivit propriilor nevoi. Din acest mediu politic de extremă dreaptă provine și Iosif Constantin Drăgan, fruntaș al mișcării legionare din emigrație, care a stabilit contactul și legătura strânsă cu ideologii regimului comunist, obținând astfel un rol important în instituționalizarea dacismului. Autor al mai multor lucrări cu tematică istorică, I. C. Drăgan marchează vizibil zona temporală în care dacii s-au impus solid în conștiința românească.

Distanța uriașă care separă extremele spectrului politic a fost nesemnificativă pentru publicația *Magazin Istoric*, „revistă de cultură istorică" – cum era și este subintitulată, care a reluat și a dezvoltat tendințele protocroniste ale sistemului comunist, dar care a reușit un interesant și în același timp aparent imposibil melanj între politica de partid și ideologia de extremă dreaptă din care provine I. C. Drăgan. Două sunt rubricile regăsibile invariabil în paginile sale, dedicate istoriei Partidului Comunist și celei a strămoșilor traco-geto-daci, la care se adaugă mișcările revoluționare sau răscoalele țărănești, dublate în paralel de episoade din viața ilegalistă a comuniștilor, în măsura în care aceștia erau încă agreați de regim. Cu timpul, pe măsură ce ideologia național-comunistă capătă un caracter din ce în ce mai centralist, revista *Magazin Istoric* devine și vehiculul unor prezentări ale avatarurilor „conducătorului iubit", înfățișând, așadar, momente glorioase și personalități marcante ale istoriei românești, grijuliu alese și prezentate uneori distorsionat, care vor forma ulterior (chiar la nivel iconografic) baza reprezentării președintelui drept moștenitor al întregii istorii naționale, cu accent pe începuturile dacice.

Devenită rapid oficiosul Partidului Comunist pe linie de cercetare istorică, beneficiind și de semnăturile unor istorici de reală valoare, revista va renunța la „norma" de articole privitoare la daci abia la începutul deceniului 8, fiind

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

constrânsă la acest pas de impunerea unei mai mari atenții pentru reflectarea problematicii politice comuniste.

Magazin Istoric nu este însă singura publicație care a avut datoria să permanentizeze rubrici legate de istoria antică a României, concepute cu scopul de a crea în rândul populației o imagine subliminală din care să rezulte faptul că civilizația dacică este fundația istorică și psihologică a lumii românești contemporane.

Îndeosebi începând cu anul 1978, când s-a stabilit arbitrar că se împlineau *2050 de ani de la constituirea primului stat centralizat dac condus de Burebista*, o serie de reviste (*Femeia*, *Pentru Patrie*, *Săptămâna*, *Cutezătorii* etc.) și almanahuri (*Flacăra*, *Luceafărul*, *Scânteia*, *Femeia* ș.a.) vor conține invariabil articole, cu predilecție în primele pagini, legate de cultul personalității conducătorilor comuniști și lecturi despre istoria dacică, redate ca niște veritabile punți peste timp, menite să jaloneze cele două extreme temporale ale istoriei românilor.

După căderea comunismului, pe fondul scăderii interesului publicului pentru acest gen de publicații și, într-o anumită măsură, al decăderii lor valorice, multe vor dispărea din peisajul publicistic sau nu vor mai conține în sumar intruziuni cu caracter istoric.

Nișa ideologică însă nu a putut rămâne și nici nu a rămas goală, locul lăsat liber fiind rapid ocupat de o întreagă pleiadă de binevoitori, educați în cele mai diverse domenii, foarte rar în cel istoric. Protocronismul supraviețuiește în acest fel regimului care îl integrase în ideologia sa oficială, printr-o seamă de militari, ingineri, medici, politicieni, poeți, istorici chiar, dar istorici ai epocii moderne și ai mișcării muncitorești, care se insinuează pe locurile rămase vacante.

Exponentul cel mai reprezentativ este Napoleon Săvescu, președinte al societății *Dacia Revival International*, cu sediul în New York, organizator și finanțator principal al Congreselor Internaționale de Dacologie și proprietar al unei pagini web care îi prezintă în detaliu persoana, activitățile și mesajele. N. Săvescu iese în evidență însă prin faptul că este autorul cărții *Noi nu suntem urmașii Romei*, lucrare tipărită în excelente condiții grafice, reeditată deja, care, prin titlul și tonul agresive, se recomandă a fi noul manifest al dacomaniei.

Un ultim aspect demn de a fi remarcat în contextul traseului istoric al dacismului îl constituie faptul că, beneficiind de sprijinul unei categorii relativ tinere și mai ales educate de susținători, curentul a profitat de reconectarea României la lumea și valorile occidentale, invadând rapid și masiv spațiul publicistic, în special pe cel virtual. Libertatea de opinie și de exprimare câștigată prin Revoluția din 1989 a constituit condiția favorabilă pentru reactualizarea a numeroase „științe": astrologia, medicina empirică, magia albă și, nu în cele din urmă, tracomania, iar interesul pentru senzațional întreținut de mass-media explică și el în bună măsură succesul mediatic al „noului val" tracoman. Fără a neglija cartea scrisă, dar conștienți de costurile mari impuse de starea economică ce caracteriza perioada postdecembristă, cât și de facilitățile de acces și impact mediatic proprii

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

mediului informatic, exponenții dacomaniei, și nu numai, au populat acest mediu aproape în progresie geometrică. Totul în paralel cu dezvoltarea sistemului informatic, într-un ritm căruia instituțiile specializate de istorie sau cercetătorii serioși fie nu au putut să îi facă față, fie, pur și simplu, nu l-au considerat important.

Rezultatul a fost însă invers așteptărilor inițiatorilor săi, căci, după un prim entuziasm firesc, majoritatea celor care au folosit ca sursă de informare site-urile tematice s-au văzut nevoiți să admită precaritatea valorică a acestora, rămânând cel mult utilizabile pentru întocmirea unor referate școlare mediocre.

În decembrie 1989 românii s-au revoltat, printre altele, și pentru a-și câștiga libertatea de gândire și libertatea cuvântului, care, odată obținute, au permis proliferarea literaturii în cele mai diverse forme ale sale. Curentul dacoman nu a rămas indiferent la noile oportunități „de afaceri" și a profitat de degringolada morală și psihologică generalizată pentru a umple tarabele cu titluri menite să satisfacă necesitățile psihologice ale unui mare segment de populație, debusolat de schimbarea bruscă a mediului său social. Succesul la public al acestor „redescoperiri" și „reevaluări" a survenit într-un mod aproape firesc.

Locul și rolul tracilor și al descendenților lor direcți, geto-dacii, în cadrul lumii antice și în istoria civilizației europene [...] *preocupă de mult istoriografia noastră*, afirma D. Berciu în prefața volumului *Noi, Tracii*, semnat de I. C. Drăgan, lansat în 1976 la Milano și la Craiova, reeditat în 1980, reliefând în mod fără echivoc „direcția noilor orientări ale școlii istorice și arheologice românești" din perioada comunistă. Într-o vreme când, în toată cultura românească, din care domeniul istoriei era parte intrinsecă, cenzura forfeca nemiloasă orice produs cultural. Toleranța – de fapt încurajarea fățișă de care s-a bucurat cartea difuzată fără niciun fel de restricții – demonstrează că ea răspundea, direct sau indirect, conștient sau nu, liniei politice a momentului. Pe această linie se înscriu și următoarele cărți semnate de același autor, *Mileniul imperial al Daciei* (1985) și *Imperiul romano-trac*, ambele subliniind încă din titlu obsesia imperială a autorului, care îl determină, în ultima lucrare, apărută după Revoluție, să afirme identitatea tracică sau dacică a jumătate din împărații romani. Nu putem încheia periplul prin opera lui I. C. Drăgan fără a aminti periodicul fondat de acesta sub titlul deja consacrat, *Noi, Tracii*, buletin care a beneficiat de aportul a diverși autori români și străini și care a reluat și a dezvoltat direcțiile de investigare istorică trasate de fondatorul său.

1992 este anul debutului unui alt exponent al curentului dacist, de această dată în persoana unui fost ofițer de informații, Pavel Coruț, a cărui operă întrunește în jur de 100 de titluri, fiind unul dintre puținele succese editoriale din perioada imediat următoare anului 1989. Ficțiunea speculativă, strâns împletită cu istoria, psihologia aplicată, cultul strămoșilor, misterele, ocultismul, serviciile secrete și teoriile conspiraționiste sunt doar câteva dintre elementele-cheie care au permis un tiraj de câteva milioane de exemplare. Spațiul nu permite afișarea listei de titluri, dar o serie de elemente ce apar pe fiecare copertă (*lup*, *nemuritor*,

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

geto-dac, *Zamolxe*, *străbuni*, *arian*, *Carpați*) completează un tablou deosebit de seducător pentru amatorii de literatură istorică ieftină.

Tot la cuvinte-cheie apelează și A. Bucurescu, o figură controversată chiar printre dacologi, care se mulțumește să folosească doar unul singur, „Dacia", cuvânt ce apare în trei dintre titlurile pe care le semnează: *Dacia secretă*, *Dacia magică* și *Dacia divină*. Prima carte atinge zona sensibilă dintre istorie și etnografie, diluând faptul istoric într-un folclor răstălmăcit printr-o abordare lingvistică ce i-a nedumerit chiar și pe susținătorii săi. În tezele emise, autorul afirmă, fără cuvenitele dovezi, existența „revelată" a doi Zalmoxis. Tema este reluată un an mai târziu în *Dacia magică*, ocazie cu care regăsim o serie de mituri reinterpretate în aceeași manieră lingvistică devenită stil și de care nu se dezminte nici în următoarea operă, *Dacia divină*, la care adaugă o componentă profund mistică. Controversatele plăcuțe de plumb de la Sinaia nu au scăpat de analiza „lingvistică" a lui A. Bucurescu și astfel a apărut *Taina tăbliței de la Sinaia*. Ultima lucrare consultată, *Atlanții din Carpați,* partea a doua a unei alte lucrări la care nu am avut acces, *Enigma Atlanților*, pierde însă și puțina aparență științifică pe care o reclama, clasându-l pe autor la periferia dacologiei, limita dintre ficțiune și istorie fiind imposibil de trasat.

Un alt autor citat frecvent în diferite publicații de gen este P. L. Tonciulescu, a cărui operă începe cu un demers științific echilibrat și în aceeași măsură respectabil, realizând prima traducere de după Revoluție din *Gesta Hungarorum*. În ciuda utilizării fotocopiilor după manuscrisul original, traducerea sa a fost contestată de către cei îndreptățiți să se pronunțe.

Următoarea sa lucrare atacă un alt segment istoric, căci, în *De la Tărtăria la țara Luanei*, P. L. Tonciulescu investighează istoria scrierii la geto-daci abordând un traseu ce include Sumerul și civilizația etruscilor. Formația de inginer nu l-a împiedicat însă să abordeze teme legate de lingvistică, arheologie sau etnografie, inspirat de istoria națională, cum singur declara în prefața următoarei sale cărți, *De la țara Luanei la Ieud*, întregind astfel un traseu istoric ce pleacă din Mesopotamia și poposește în Maramureș.

Lucrarea sa de referință, *Impactul Romei asupra Daciei*, iese de sub tipar în 1997 și, prin titlu, promite a fi o modalitate de cercetare diferită, parcurgerea lucrării oferind cititorului un evantai de probleme, de la romanizare la chestiuni lingvistice și de la date demografice la teme de strategie militară. Dincolo de abordarea entuziastă și diversificată, autorul aduce în discuție o serie de probleme insuficient explicate de specialiști, identifică unele fisuri nelămurite existente în procesul de sinteză daco-roman, pe care le exploatează inteligent.

În mod similar cu A. Bucurescu, ultima lucrare a lui P. L. Tonciulescu derutează prin derapajul brusc față de demersul oarecum acceptabil cu care ne-am obișnuit în precedenta lucrare, prin care reușește să-i intrige chiar și pe obișnuiții genului. Coborând în istoria locală până la glaciațiuni, atribuind „românilor ancestrali" zborul spațial, populând cu daci China, Asia, Galia, Troia, Hellada și

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Ierusalimul şi făcând conexiuni improbabile şi imposibile între basci şi români, autorul renunţă la orice urmă de cercetare ştiinţifică serioasă. Moartea scriitorului a oprit apariţia *Dicţionarului daco-român*, lucrare rămasă în faza de corectură.

O apariţie inedită în galeria scriitorilor de gen este preotul Dumitru Bălaşa care, pe lângă prolifica operă cu conţinut religios, a scris şi o serie de cărţi ce acoperă zona de interferenţă dintre religia daco-românilor şi creştinismul ortodox. *De la Zamolxe la Isus Cristos* este o primă lucrare care testează această conexiune, prin transportarea în ancestralul autohton a unor personaje biblice (Yahve, Fecioara Maria, Isus). Această metodă de investigare este transpusă şi mai consistent într-o altă lucrare, intitulată *Roma veche*, care încearcă să acopere din punct de vedere spiritual teoria continuităţii, prin interpretarea unei cronici slavone, *Старѣиu Римъ* (Vechea Romă), păstrată într-o bibliotecă din Petersburg. Zalmoxianismul dacic devine, în opinia cercetătorului, prima religie monoteistă din lume şi, în acelaşi timp, temelia filosofică a ortodoxiei româneşti. Convins, după propriile declaraţii, de importanţa istoriei dacilor, D. Bălaşa încearcă, în lucrarea *Marele atentat al apusului papal împotriva independenţei daco-românilor*, să explice destinul lor, dar mai ales al urmaşilor lor daco-romani, prin sacrificarea acestora de către Biserica apuseană. Bun cunoscător al istoriei relaţiilor religioase dintre Est şi Vest, preotul D. Bălaşa caută în toate evenimentele petrecute în ultimul mileniu şi jumătate intervenţia nefastă a Bisericii Catolice.

Problema continuităţii face obiectul altei lucrări semnate de preotul cercetător (după cum semnează pe copertă), lucrare intitulată *Dacii de-a lungul mileniilor*, care, potrivit prefaţatorului Z. Cârlugea, este o „operă fundamentală de dacologie".

Traseul dacologic al autorului se încheie cu două lucrări în acelaşi registru, *Ţara Soarelui sau istoria Dacoromâniei* şi *Basmul romanizării,* care dezbat diferite aspecte legate de romanizarea dacilor.

Deşi nu a avut de gând să redefinească creştinismul ortodox, unul dintre efectele afirmaţiilor lui D. Bălaşa este şi reactualizarea, pe baza lucrărilor sale, a unui tip de păgânism local ce se reclamă a fi o revigorare, printr-un aşa-zis cult al strămoşilor, a religiei dacice de tip „zamolxian".

Totuşi, figura emblematică a dacismului modern o reprezintă, aşa cum am arătat mai sus, Napoleon Săvescu, medic român stabilit în Statele Unite ale Americii, preşedinte al societăţii Dacia Revival International, cu sediul la New York, organizator şi finanţator a numeroase congrese de dacologie. Lipsit de o panoplie de titluri, dar secondat de o multitudine de articole apărute cel mai adesea în propriile publicaţii, opera sa se rezumă la o singură carte, *Noi nu suntem urmaşii Romei*, inspirată masiv de *Dacia preistorică* a lui N. Densuşianu, dar şi de lucrarea istoricului G. D. Iscru *Traco-geto-dacii, naţiunea matcă din spaţiul carpato-danubiano-balcanic*, din care preia idei, ipoteze şi argumente, cu ajutorul cărora îşi construieşte ideea fundamentală în jurul căreia gravitează cartea, şi anume că teritoriul naţional, la care adaugă importante extinderi geografice, a fost un spaţiu privilegiat, care a germinat un „popor matcă", creator al unei civilizaţii

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

precursoare celor consacrate de istoriografia universală. Meritul acestei străvechi civilizații este esențialmente unul cultural, spațiul „carpato-danubiano-pontic" transformându-se într-un focar din care își trage rădăcinile cultura lumii, ea răspândindu-se ulterior în toată Europa, dar și spre nordul Africii, Orientul Apropiat, Extremul Orient și continentul nord-american. Concluzia lucrării îi transformă pe autohtoni, prin procedee literare care exaltă puritatea și superioritatea acestora, într-o veritabilă coloană vertebrală a istoriei lumii contemporane.

Departe de a epuiza bibliografia dacologică postdecembristă, care mai conține o serie de autori de mai mică importanță, trebuie adăugat că, odată cu „specializarea" unor scriitori de gen, unele edituri (Obiectiv, Miracol etc.) s-au orientat la rândul lor, aproape exclusiv, spre publicarea cărților care tratează subiecte protocroniste.

Putem încheia periplul cu observația că, aproape insidios, curentul tinde să devină o disciplină în adevăratul sens al cuvântului, după cum putem deduce din lucrările altui autor, Geo Stroe, ale cărui cărți subliniază fără echivoc acest demers. Introducerea cititorului într-o astfel de problematică se face prin recurs la o panoplie diversificată de metode și procedee din ce în ce mai sofisticate.

O altă parte deosebit de activă în peisajul publicistic, mai ales în ultimii ani, o reprezintă periodicele, dintre care am ales trei, considerându-le cele mai reprezentative pentru diversele categorii.

De departe cea mai consecventă, din punctul de vedere al apariției, este *Dacia Magazin*, dar cu un impact mediatic redus, revistă fondată și finanțată de Napoleon Săvescu prin fundația Dacia Revival International. Meritul acestei publicații este acela că, în paginile ei, pe lângă obișnuiții congreselor de dacologie, au început să semneze și istorici profesioniști[1], fapt ce a modificat oarecum valoarea științifică a revistei. În ciuda acestei schimbări, rămâne totuși publicația fanion a dacismului de tarabă contemporan.

Pe de altă parte, publicului larg i se adresează mai ales *Formula AS*, un săptămânal dedicat în mare parte medicinei naturiste, terapiilor complementare, spiritualității și culturii românești, care publică regulat materiale cu caracter etnografic și istoric sau reportaje despre locuri, peșteri, megaliți sau orice alt reper care are o legătură cât mai veche cu putință cu istoria antică locală.

Următoarea publicație care se încadrează în tematica abordată se intitulează sugestiv *Dacia Nemuritoare* și a fost editată sub egida asociației omonime. Varianta tipărită, considerată transpunerea în realitatea cotidiană a *primei reviste virtuale dedicate dacilor liberi,* după cum se poate citi pe frontispiciul numărului de debut, atacă frontal întregul palier al reperelor dacologice: Tărtăria, Kogaion, Zamolxis, nemurirea și... globalizarea. Apărută în condiții grafice de calitate, dar cu un conținut mai degrabă entuziast decât științific, lipsită de aportul unor contributori de prestigiu, revista, cu apariție trimestrială, a fost difuzată în circuit închis, încetându-și apariția după numai șapte numere. Totuși, publicația are meritul de a

[1] Vezi, spre exemplu, în acest sens articolele semnate de I. V. Ferencz, *Civilizații antice ale Europei temperate*, în *Dacia Magazin*, 2006, nr. 34 și urm.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

sublinia o parte din tendințele editoriale și publicistice tot mai evidente în ultimii ani. Astfel, spațiul virtual devine, din refugiul care era anterior, o tribună propagandistică pentru ideile de orice nuanță și, mai ales, de mare efect. Costurile mici, nesesizabile, posibilitățile tehnice superioare și aparatul critic aproape inexistent fac din acest spațiu un domeniu de interes atât pentru toți cei ce doresc să își promoveze ideile, operele și idealurile, cât și pentru consumatorii de texte facile.

Grupurile care populează forumurile și site-urile tematice au fost primele care au sesizat aceste oportunități, cel mai probabil din cauză că sunt formate preponderent din categoria de vârstă asupra căreia filmografia naționalist-comunistă a produs o impresie puternică, printr-o serie de pelicule cinematografice cu un impact vizual și psihologic deosebit în epocă. De exemplu, filmul *Dacii* (1967), care a marcat cultural finalizarea rupturii de blocul sovietic, a avut premiera la Paris, cu o distribuție în care au intrat numeroși actori străini. Au urmat, la scurt timp, *Columna* (1968) și *Burebista* (1980), care, pe lângă impactul ideologic scontat și obținut, au reușit chiar și performanța de a îmbogăți onomastica românească, prin reactualizarea unor antroponime dacice (Cotiso, Decebal) și chiar prin inventarea altora (Andrada, Sarmis).

Tot atunci își încep existența marile trupe rock românești (Progresiv TM, Phoenix, Sfinx), care vor construi la rândul lor o ideologie națională prin diverse opere rock mult gustate de public, emulând trupe occidentale, dar pornind de la surse de inspirație autohtone. În această reacție spontană, națională, Progresiv TM compune *Zburătorul*, Sfinx lansează *Zalmoxe*, piesă inspirată de miturile arhaice românești, iar Phoenix orchestrează trei opere rock: *Cei ce ne-au dat nume*, *Meșterul Manole* (interzisă de regim) și *Cantafabule*, ultima lansată într-un celebru concert susținut la Sarmizegetusa Regia în 1974, împreună cu dubașii din Brănești. Regimul comunist și-a dat curând seama că risca să nu mai poată controla situația și a intervenit prompt, reușind dezmembrarea și dizolvarea formațiilor în cauză. Rămășițele lor au constituit baza *Cenaclului Flacăra*, condus de poetul A. Păunescu, fenomen de masă în cadrul căruia producțiile vechi au fost reluate și prezentate într-o culoare ce nu mai jena linia partidului.

Cenaclul Flacăra, înființat în 1973, s-a transformat curând într-un puternic mijloc de propagandă naționalistă în rândurile unui tineret privat de mijloace de distracție. Preamărind comunismul și cuplul dictatorial, în cântece cu texte patriotice și patriotarde puse pe melodii antrenante și mobilizatoare, cenaclul constituia un mijloc subtil de îndoctrinare în masă, iar apelul la istoria națională modalitatea cea mai eficace de a asigura un consens național în jurul conducătorului statului. Beneficiind de resurse devenite cu timpul imense, la nivel național, cu megaconcerte ținute pe stadioane și putere cvasinelimitată de acțiune, responsabilii cenaclului au dozat cu atenție repertoriul, astfel încât, pe lângă poezie și muzică de calitate, se regăseau în interpretare piese artistice cu caracter istoric menite a justifica individualitatea românească și continuitatea glorioasă a conducătorilor, începând cu Burebista și terminând cu Ceaușescu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Generațiile care provin din acest orizont cronologic și cultural, odată depășit momentul 1989 și după intrarea în cotidian a calculatorului și a rețelelor de internet, și-au modificat zona de acțiune, manifestându-se în mod firesc în nou-descoperitul univers virtual, promovând asiduu temele dacologiei, fiind întotdeauna cu un pas înaintea instituțiilor de cultură abilitate, aproape tradițional ancorate în metode conservatoare de publicare. Dezvoltarea exponențială a sistemelor de calculatoare, accesul tot mai ușor la acest complex informațional, accesibilitatea oferită de motoarele de căutare, care elimină munca istovitoare de identificare a datelor dorite, totul într-un timp foarte scurt, sunt tot atâtea motive care au încurajat mutarea unei părți importante a problematicii dacologice din paginile unor cărți și reviste pe internet.

Faptul că discuțiile, ideile, teoriile se vehiculau pe forumuri și e-grupuri a evidențiat destul de repede o problemă de bază a fenomenului dacologic, respectiv lipsa capacității de sistematizare a informațiilor deținute, dezbătute sau doar identificate. Impasul a fost depășit, cel mai adesea, ca urmare a unor inițiative individuale, reușindu-se ca, într-un răstimp de doar câțiva ani, să fie construite și lansate aproximativ 100 de site-uri tematice. Oameni din diverse categorii sociale și de diverse profesii au preluat, aproape exclusiv prin eforturi personale, sarcina de a transpune în limbaj informatic propriul interes pentru istorie. De remarcat că cea mai mare parte a acestor puncte de vedere se referă la perioada antică a istoriei României, dovedind vulnerabilitatea acestei epoci în fața explorărilor fanteziste.

Alinierea la standardele internaționale a României abia după 1989 a avut ca efect implementarea târzie a copyrightului, conștient evitat în perioada comunistă, în prelungirea nerecunoașterii de către vechiul sistem a proprietății private, inclusiv la nivel intelectual. Favorizați o perioadă de acest gol legislativ, apoi de slaba punere în aplicare a legii drepturilor de autor, majoritatea celor care au construit astfel de baze de date au folosit extrase din cărți și publicații care prezintă sau dezbat subiecte de interes pentru respectivele cercuri, publicații adesea științifice, dar atent mânuite prin selectarea informației și răstălmăcirea ei, aproape întotdeauna lipsind datele de identificare a autorilor sau a lucrărilor.

Parcurgerea bazelor de date astfel obținute oferă o imagine dezolantă. Numărul mare de astfel de site-uri ar crea impresia unui spectru larg de abordări, a unei mari varietăți de teme și subiecte atinse. În realitate, marea majoritate sunt copii fragmentare ale câtorva site-uri mai cunoscute, având doar interfața grafică diferită, iar subiectul principal ales într-un mod aproape aleatoriu, rezultând replici adesea trunchiate sau executate neprofesionist.

Ajungem astfel la concluzia că spațiul virtual este ocupat de un număr nu foarte mare de baze de date cu o publicitate on-line de bună calitate, număr rămas aproape constant în ultimii 5 ani.

Demn de remarcat este și faptul că tot în ultimii ani au apărut și o serie, destul de redusă numeric, de pagini web care au ca temă istoria națională, bine întocmite din punctul de vedere al calității informației. Ele aparțin unor instituții oficiale, unor persoane particulare, dar cu calificare în domeniul istoric sau unor ONG-uri.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Analiza lor nu face obiectul acestei lucrări, motiv pentru care ne vom opri doar asupra celor mai reprezentative site-uri aparținând ideologiilor protocroniste. De notat că majoritatea acestor site-uri au dispărut între timp, dar informațiile conținute, inclusiv grafica, sunt salvate și păstrate *în baza de date a documentării autorilor.*

Cel mai la îndemână, dar nu și cel mai reprezentativ, este site-ul www.dacia.org, pagina web a Dacia Revival International Society. Navigând sub lozinca „a page of true history", site-ul, unul dintre cele mai vechi pe această temă din România, își îmbie cititorul să intre și să parcurgă texte ce au menirea să îi dezvăluie aspecte nerelevate de istoriografia oficială, scrisă, în viziunea autorilor, de oameni care nu admit și nu visează la trecutul eroic și universal al neamului daco-român, oameni în general interesați în păstrarea unui anumit nivel cultural și național. Acestei „științe oficiale", ale cărei produse sunt considerate a fi fost scrise într-un limbaj prea academic și lipsit de orientare și anvergură națională, îi sunt opuse o panoplie de documente și hărți „redescoperite" și „reinterpretate", galerii de imagini, muzică tematică, în vreme ce pe un forum de discuții on-line se dezbăteau, fără să se vadă vreun rezultat palpabil, principalele probleme privitoare la dacologie.

Următoarea pagină web care atrage atenția, mai ales prin grafica deosebită, este www.dacii.ro[1], o imensă bază de date dezvoltată dintr-un mai vechi proiect, actualizare apărută în 2003 și creată într-un limbaj informatic complex, fapt ce i-a permis ca, într-un timp scurt, să penetreze toate mediile informatice, devenind cea mai bine promovată pagină web din domeniu.

Construit sub auspiciile unei asociații satelit a „mișcării săvesciene", al cărei scop principal îl reprezintă promovarea valorilor și tradiției naționale, dar și relevarea „adevăratei istorii a poporului român", site-ul este structurat în 19 capitole, oferind cititorului informații diverse legate de tradițiile poporului român, de cultura și civilizația dacică, având în componență o secțiune de reportaje, alături de clasicele capitole destinate „civilizației pelasgice" sau poeziei tematice. Volumul foarte mare de articole postate este diluat de valoarea mediocră a acestora, cu unele excepții, de imposibilitatea descoperirii surselor care stau la baza alcătuirii lor, cu aceleași mici excepții, de faptul că majoritatea materialelor sunt copiate de pe site-uri selectate cu evidentă grijă, mai bine situate în ceea ce privește calitatea informațiilor, întotdeauna însă fără specificarea sursei. Pagina constituie și un important nod de navigare către alte pagini cu conținut tematic, de asemenea atent selectate, către un forum și către lista de discuții proprii.

Zamolxis.ro reprezenta un alt site bine realizat grafic, variantă îmbunătățită a unei interfețe mai vechi, conținând un număr vast de articole preluate, în general, de pe alte pagini, de calitate oscilantă. Pe lângă obișnuitele incursiuni în universul pelasgic, pagina oferă acces la articole centrate pe civilizația geto-dacilor, o secțiune de interes etnografic, dar și una în care se regăsesc articole preluate

[1] Astăzi (26.04.2020) este dispărut, după câteva tentative de relansare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

din mass-media atent selecționate, precum și o secțiune dedicată „istoriei oficiale". Spre deosebire de paginile anterioare, care sunt creații colective, pagina este rezultatul unei munci individuale, fapt ușor vizibil pentru un obișnuit al calculatorului.

Ambele site-uri sunt inactive în ultima perioadă, poate și datorită unei suprasaturări a mediului virtual cu date despre istoria „eroică" a românilor.

Parte distinctă în peisajul virtual protocronist este pagina web a unei organizații cu tentă neofascistă, aparent dizidentă din Noua Dreaptă, care folosește o pretinsă descendență dacică pentru a-și promova ideile inspirate din nazismul german. Izolat complet în mediul virtual dacologic, site-ul www.gebeleizis.org[1] este expresia unei grupări aflate adesea la limita legii prin acțiuni, atitudini și declarații. Pe un fond „arian" (o familie, un neam, un teritoriu), dar cu trimiteri dintre cele mai directe la naționalismul visceral, pagina abundă în compilații mistico-istorice între civilizația vechilor germanici și cultura dacică, folosind texte trunchiate sau răstălmăcite pentru a-și justifica opiniile politice și doctrinare. Gruparea, autointitulată „Societatea Gebeleizis", militează pentru recunoașterea minorității dacice în România, pentru libertatea cultului strămoșilor, iar membrii ei pretind că sunt păgâni, se închină lui Gebeleizis, dar folosesc simboluri runice și ritualuri nordice, astfel încât toată religia pe care o promovează devine un amestec cu un pătrunzător iz germanic. Probabil că lipsa acută de informații despre religia dacilor i-a îndemnat să facă apel la documentația mai bogată din vest.

O altă formă de manifestare a dacologiei contemporane o reprezintă congresele internaționale, opt până acum (2008), finanțate, organizate și conduse de N. Săvescu. Aceste evenimente, organizate sub egida „Dacia Revival International", desfășurate la București, au beneficiat de atenția unor cercetători din România, dar și din alte țări. S-au înregistrat și participanți din rândul istoricilor de profesie, în număr redus însă și fără interesul de a-și permanentiza prezența la aceste manifestări.

Tematica congreselor s-a concentrat, cum era și firesc, pe elemente predilecte dacologiei: Burebista, Decebal, Sarmizegetusa, Kogaion, civilizația danubiană, Densușianu, dar și pe aspecte care, prin semnificație, urmăresc depășirea cadrului geografic al Daciei propriu-zise. Este cazul ultimului congres, intitulat „Tomiris 2007". Aceste congrese, alături de dezvelirile de monumente, participările la emisiuni radio-tv, interviuri și texte apărute în diverse publicații sau pe pagini web, îl recomandă pe N. Săvescu drept unul dintre cei mai activi dacomani, care aproape monopolizează atenția publicului și mass-mediei. Teoriile vehiculate și regăsite pe agenda tuturor manifestărilor patronate de el, greu verificabile, adesea hazardate, devin astfel un veritabil manifest politic instituționalizat.

Radiografia curentului dacologic, de la latinismul istoriografic la dacismul romanticilor și teoria continuității de mai târziu, arată care sunt consecințele pe

[1] Astăzi (26.04.2020) este dispărut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

plan ştiinţific ale studiului istoriei fără o minimă pregătire de specialitate, consecinţe ce se înscriu şi ele pe linia efectelor inverse obţinute, căci, deşi în esenţă s-a dorit un demers respectabil, intruziunea masivă a cercetătorilor de ocazie a situat dacologia în zona disciplinelor „ezoterice". Profitând de lacunele inerente cercetării unei arii atât de vaste cronologic, explorând teorii şi ipoteze insuficient structurate şi verificabile prin metode ştiinţifice, promotorii contemporani ai mişcării acoperă o nevoie ancestrală de identitate a indivizilor, de apartenenţă socială, etnică, religioasă sau/şi ideologică, îndeosebi atunci când mecanismele sociale şi „oficiale" nu mai pot face acest lucru. Accesibilitatea, limbajul vulgarizat, impactul psihologic în strânsă legătură cu situaţia economică, superficialitatea manualelor chiar, puţinătatea literaturii ştiinţifice destinate popularizării istoriei antice europene şi locale şi accentul pe partea spectaculoasă a acesteia au atras preferinţele tinerilor cititori, care constituie grosul publicului ţintă. Reacţia lumii academice a fost, cu puţine şi tardive luări de poziţie, disproporţionată cantitativ. Istoriografia românească, deşi a produs cărţi de specialitate de incontestabilă valoare, a pierdut din vedere nevoia de cultură istorică a publicului larg, pe care l-a tratat cu superioritate şi uneori chiar cu aroganţă. Cu puţine excepţii, nu există cărţi sau publicaţii destinate cititorului obişnuit, cauza fiind şi una economică, informaţia rămânând accesibilă doar specialiştilor, singurii încântaţi de limbajul special, specific domeniului, în care sunt scrise aproape toate lucrările. Dacă promovarea dacismului la nivel de masă se face prin congrese cu participări internaţionale, prin simpozioane, reviste, site-uri, contramăsurile lumii ştiinţifice sunt rare şi aproape cu circuit închis, specialiştii preferând să ignore curentul sau să îi atribuie un caracter periferic, probabil sperând să se stingă de la sine.

Oamenii de ştiinţă – din varii motive – nu s-au implicat decât cu totul sporadic în respingerea sau în înţelegerea acestui curent, nesesizând nocivitatea distorsionării adevărului istoric, stare de fapt observată chiar din interiorul breslei. Comunitatea ştiinţifică românească a păstrat o distanţă prudentă faţă de aceste manifestări ale dacomaniei. Prudenţa, necesară în primii ani de după '89, din cauza antecedentelor unor participanţi cu „vechi state de serviciu" şi a sloganurilor politice şi naţionaliste sub care aveau să se desfăşoare ulterior aceste evenimente, nu se mai justifică odată cu democratizarea României.

Nu se poate omite conţinutul politic al discursului istoric practicat de promotorii dacologiei, care exploatează filonul protocronist, normal într-o oarecare măsură, dar care trece fără menajamente la fabulaţii menite să impresioneze, să exacerbeze atitudini etnocentriste. Puternica priză la pături largi de populaţie slab instruite a fost o ispită irezistibilă pentru indiferent ce sistem politic s-a aflat la conducere, fiecare regim exploatând electoral sau doar afectiv diverse teme istorice, întotdeauna cât mai depărtate în timp, într-o sterilă sete de justificare şi legitimare. Admiţând nevoia de fragmentare etnică, protocronismul contemporan devine cu atât mai periculos, cu cât este expresia unui subiectivism tribal, într-o societate modernă, dar deosebit de sensibilă şi oarecum influenţabilă politic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Discursul periferic, ca expresie academică și științifică, dar cu mare priză la publicul neavizat, dornic de identificare spirituală și națională într-un mozaic etnic și cultural, are ca scop îndepărtarea maselor de la problemele de actualitate socială și politică. Deserviciile aduse curentului naționalist-luminat sunt dintre cele mai severe, prin faptul că situează orice demers rezonabil legat de istoria națională în zona extremismelor, făcându-l să fie privit ca o atitudine exagerată, unilaterală, incapabilă să se ancoreze în realitate.

Secvența istorică dacică a permis exploatarea naționalistă prin faptul că este încă insuficient cunoscută și explicată în amănunt, dar mai ales pe înțelesul tuturor. Bibliografia de bază a perioadei se datorează istoricilor de la jumătatea secolului trecut, ușor desuetă acum, dacă ținem cont de volumul mare de informație nouă apărută între timp. Popularizarea acestor date, în paralel cu intensificarea cercetărilor în domeniu, ar împiedica orice încercare de manipulare a informației istorice.

Comunitatea științifică, prin refuzul unui dialog constructiv, alimentează suspiciunile de subiectivism prin anatemizarea protocronismului într-o manieră prea generală. Existența a două modalități de percepție și de cunoaștere a istoriei naționale, deocamdată antagonice, cea a „istoriei oficiale" și cea a „istoriei lăsate sub tăcere", ridică încă o serioasă piedică în calea armonizării atât a societății românești, cât și a istoriografiei contemporane cu publicul larg.

Dincolo de diferențele mari de abordare a cercetării istoriei, care țin de diferențe de generație, de metodă sau de pregătire și de raportare la subiectele tratate, trebuie admis că s-a creat o piață a informației științifice, dar și istoriografice și că pe această piață au un cuvânt de spus atât generatorii de informație, cât și beneficiarii acesteia. Acest aspect intră într-un cerc vicios cu reticența multora de a accepta abordările transdisciplinare, probabil dintr-o tradiție a „turnului de fildeș", proprie fiecărei specializări. J. Topolski a definit și mai clar interacțiunea dintre istoric, implicit rezultatele cercetărilor cu caracter istoric, și necesitatea ca aceste rezultate să depășească cercul unor inițiați, conturând astfel principala funcție a istoriei, aceea de a educa toate componentele societății, de a contribui la formarea conștiinței sociale și ideologice. Istoria teoretică nu poate și nici nu trebuie să vină în contradicție cu metodele practice de cercetare, dar nu trebuie să devină nici o banală narațiune factografică.

Euforia dreptului de a cerceta, manifestată de amatori, adeseori cu cele mai bune intenții, dar și cantonarea istoricilor români într-o hiperspecializare au avut ca efect polarizarea cercetărilor istorice. Refuzul modelelor teoretice, dar și nivelul scăzut al analizei istorice poziționează cele două tabere fie sub influența școlii critice din secolul trecut, fie în romantismul precritic. În niciunul din cazuri nu se pot observa receptări la înnoirile cunoscute de istoriografia modernă, mediul istoriografic românesc manifestând o anume opacitate față de propunerile conceptuale și metodologice recomandate de celelalte discipline socioumane.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Notă bibliografică

Trimiterile exacte și complete se regăsesc în articolul original. Din considerente de spațiu, aici vom expune doar expeditiv bibliografia utilizată.

Babeș, M., *Renașterea Daciei?* în www.observatorcultural.ro (03. 11. 2007).

Bălașa, D., *Basmul romanizării. Dacii fondatorii Romei (italice)*, Editura Artelor Dor, Craiova, 1998.

Bălașa, D., *Dacii de-a lungul mileniilor*, Editura Orfeu, București, 2000.

Bălașa, D., *De la Zamolxe la Iisus Hristos*, Editura Cuget Românesc, 2000.

Bălașa, D., *Marele atentat al apusului papal împotriva independenței daco-românilor*, Liga Română de Misiune Creștină, Cluj-Napoca, 1999.

Bălașa, D., *Roma veche, cronică ortodoxă daco-română*, Editura Buna Vestire, Rm. Vâlcea, 1999.

Bălașa, D., *Țara Soarelui sau istoria Dacoromâniei*, Editura Kogaion, 1997.

Boia, L., *Istorie și mit în conștiința românească*, Humanitas, București, 1997.

Bucurescu, A., *Atlanții din Carpați*, Editura Obiectiv, Craiova, [fără an].

Bucurescu, A., *Dacia divină. Misterele sacre ale dacilor*, Editura Arhetip R. S., București, 2004.

Bucurescu, A., *Dacia magică*, Editura Arhetip R. S., București, 1999.

Bucurescu, A., *Dacia secretă*, Editura Arhetip R. S., București, 1998.

Bucurescu, A., *Taina tăbliței de la Sinaia*, Editura Arhetip R. S., București, 2005.

Densușianu, N., *Dacia preistorică*, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl", București, 1913.

Drăgan, I. C., *Imperiul romano-trac*, Editura Europa Nova, București, 2000.

Drăgan, I. C., *Mileniul imperial al Daciei*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.

Drăgan, I. C., *Noi, Tracii. Istoria multimilenară a neamului românesc*, vol. I, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1976.

Eliade, M., *De la Zalmoxis la Genghis-Han. Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Centrale*, trad. M. Ivănescu și C. Ivănescu, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.

Hașdeu, B. P., *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, Editura Minerva, București, 1970.

Hașdeu, B. P., *Scrieri istorice*, ediție îngrijită de A. Sacerdoțeanu, vol. I, Editura Albatros, București, 1973.

Iscru, G. D., *Traco-geto-dacii, națiunea matcă din spațiul carpato-danubiano-balcanic* (*Les Thraco-géto-daces, la nation souche de l'éspace carpato-danubien-balkanique*), București, Editura „Nicolae Bălcescu", 1998.

Marin, M., *Cultura română între comunism și naționalism*, www.revista22.ro (25.04. 2007).

Miller, A. R., Davis M. H., *Proprietatea intelectuală: patente, mărci înregistrate și copyright*, West Wadsworth, 2000.

Murgescu, B., *A fi istoric în anul 2000*, Editura All Educațional, București, 2000.

Olteanu, S., *Tracologie și Tracomanie*, http://soltdm.com/tdman/tdman_0.htm (27. 04. 2007).

Săvescu, N., *Noi nu suntem urmașii Romei*, Editura Intact, București, 1999.

Stroe, G., *Dacoromânia Nemuritoare*, Editura Publishing House Tempus , București, 1999.

Stroe, G., *Știința dacoromânisticii pe înțelesul tuturor*, Editura Tempus Dacoromânia, București, 2002.

Tonciulescu, P. L., *Cronica notarului Anonymus, Faptele ungurilor. Traducere de pe fotocopia originalului din Viena*, Editura Miracol, București, 1996.

Tonciulescu, P. L., *De la țara Luanei la Ieud*, Editura Miracol, București, 1998.

Tonciulescu, P. L., *Impactul Romei asupra Daciei*, Editura Miracol, București, 1997.

Tonciulescu, P. L., *Ramania, paradisul regăsit*, Editura Obiectiv, Craiova, [fără an].

Topolski, J., *Metodologia istoriei*, trad. A. Țapu, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987.

Verdery K., *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, București, Editura Humanitas, 1994.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Propagandă și dacism în epoca de aur. Studiu de caz – Jocul „Dacii și romanii”[1]

Jocurile de societate în Preistorie și Antichitate. Scurtă incursiune

Când se va scrie o istorie a jocurilor de societate (numite uneori jocuri de masă), dacă se va scrie vreodată una cuprinzătoare, în mod sigur cercetătorii vor trebui să meargă înapoi în timp până în vremuri imemoriale pentru a găsi originea acestor activități sociale. Unii teoreticieni forțează limitele problemei afirmând chiar că jocurile de societate sunt mai vechi decât cultura umană, situând fenomenul ludic în punctul de conexiune a omului cu regnul animal. Fără a dezvolta sau a demonta teoria, trebuie să admitem că ceea ce reiese indubitabil din aceasta este importanța jocului, și anume faptul că el are un rol esențial în dezvoltarea și armonizarea relațiilor sociale. Pentru o specie gregară cum este umanitatea, jocul este definitoriu în toate formele și rezultatele lui au fost esențiale.

Păstrăm ideea, chiar dacă motivațiile se ramifică și jocul este explicat ca o descărcare de forță, ca o satisfacere a dorinței de dominare, ca o nevoie de destindere psihică sau ca un exercițiu competitiv pur și simplu. Deloc lipsit de importanță, jocul creează ordine în grup, stabilește ierarhii și grade de comparație, face selecții, antrenează și obligă la creativitate.

Cumulul acestor teoretizări explică însă perenitatea jocurilor sociale, ele fiind prezente din Preistorie și până astăzi. Jocurile nu pot fi fixate pe nicio treaptă de civilizație, căci sunt prezente pretutindeni pe axele spațiale și cronologice. Primele dovezi privitoare la existența unor jocuri de societate sunt plasate în Neolitic[2], dar este deocamdată dificil de documentat practicarea lor efectiv înainte de Preistorie – ca să nu mai vorbim de forme, reguli și tipuri de joc. În schimb, vizibilitatea

[1] Acest articol a apărut în Revista *Oltenia. Studii și Comunicări*, XXV, 2018 sub titlul *Propagandă și dacism în epoca de aur. Studiu de caz – Jocul „Dacii și romanii”*, p. 158-182, și a fost scris în colaborare cu arheologul și colecționarul Dan Băcueț-Crișan, fără ajutorul căruia subiectul ar fi fost imposibil de structurat și de descompus în elementele lui constructive. Față de articolul original, unde se află și bibliografia punctuală, textul prezent conține unele minime corecturi.

[2] Sunt cunoscute câteva artefacte neolitice din lut care pot fi interpretate drept table de jocuri; un exemplu (din Iordania) poate fi datat în jurul anului 6000 a.Chr. Lărgind registrul, este posibil ca jocurile de societate din Neolitic să fi fost jucate pe tipuri de suport care nu au supraviețuit timpului (pământ, nisip, lemn, os, textile, piele etc.), iar piesele să fi fost simple pietre sau bucăți de lemn, astăzi imposibil de contextualizat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

lor în istoria scrisă răzbate dincolo de orice dubiu. Antichitatea solidifică informațiile despre jocurile de societate, întrucât din această perioadă avem și detalii scrise, pe lângă table de joc și piese păstrate. Este și momentul când regulile și modul de joc sunt notate și putem spune despre jocurile de societate practicate că erau jocuri de strategie, de gândire. Abia acum se poate observa și se poate documenta varietatea de jocuri practicate: jocuri de noroc, jocuri de poziție, jocuri de război, jocuri de vânătoare, jocuri de fugă, jocuri de destindere.

În acest moment putem enunța mai clar ce este un astfel de joc. Un joc de societate implică obligatoriu două sau mai multe persoane care mută diverse piese pe o suprafață marcată în conformitate cu un set de reguli prestabilite. Majoritatea jocurilor conțin unul sau mai multe elemente de șansă, altele funcționează doar pe bază de strategie, iar altele pe diverse combinații de noroc și gândire strategică. Unele jocuri au regulile clare și imuabile, la altele acestea sunt flexibile în desfășurare, depinzând de diverși factori și de diverse probabilități. Mai trebuie făcută diferența între jocurile de societate așa-numite „de masă" (de gândire, strategie sau noroc), despre care este vorba în acest text, și jocurile de societate care implică activități fizice, respectiv războinice, sportive sau comunitare[1].

Revenind în cheia istorică, nu există popor sau civilizație care să nu fi inventat sau să nu fi practicat unul sau mai multe jocuri de societate, fie că vorbim de sumerieni, egipteni, africani, indieni, chinezi, azteci, incași, mayași, celți, greci, germanici, traci, romani sau daci.

Păstrând atenția la daci și romani, este potrivit să spunem că există numeroase dovezi ale practicării jocurilor de societate atât în Dacia preromană, cât și după cucerirea Regatului dac, în nou-creata provincie Dacia. Dovezile în cauză constau în discuri (sau jetoane) realizate din diferite materiale (piatră cu duritate mică, lut ars, uneori cioburi refolosite și ajustate provenite de la vase ceramice, sticlă, os) și zaruri.

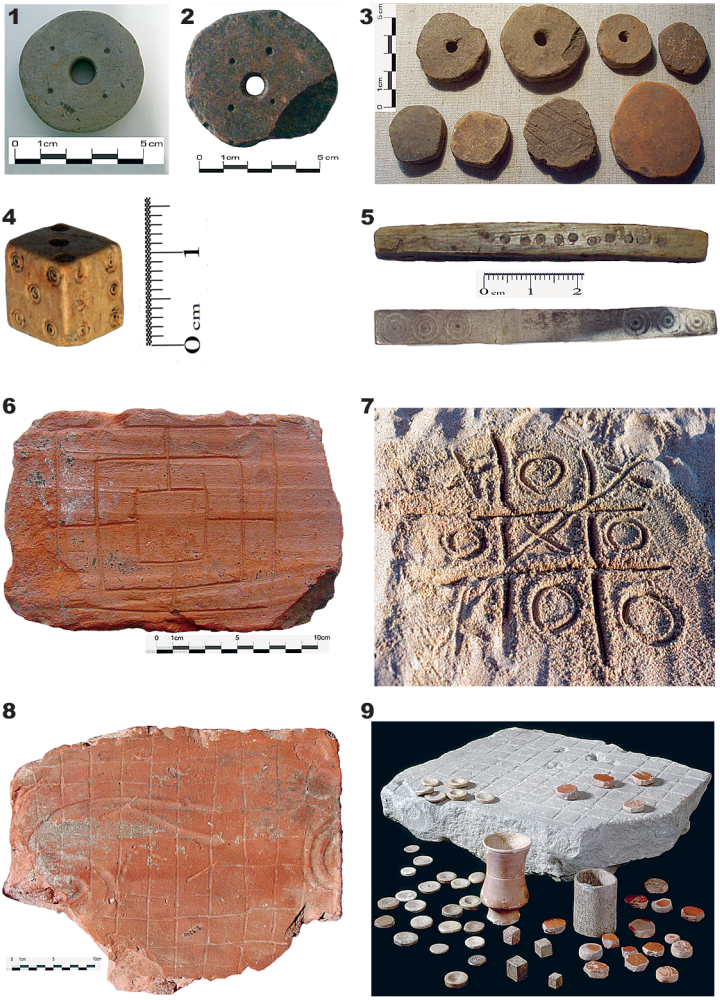
Astfel de piese apar încă din epoca getică[2] (**Pl. I/1**), pentru ca, ulterior, în cea dacică numărul lor să fie suficient de mare încât să nu poată fi astăzi contabilizat cu precizie[3]. S-au descoperit numeroase jetoane la Băiceni-Silițe, Ciurea (Iași), Botoșana (Suceava), Cucorăni-Medeleni, Lozna (Botoșani), Piscul Crăsani (Ialomița), Bănița, Ardeu, Piatra Roșie (Hunedoara), Ocnița (Vâlcea), Cladova, Pecica, Vărădia de Mureș (Arad), Piatra Craivii, Căpâlna (Alba), Bâtca Doamnei (Neamț), Poiana (Galați), Popești (Ilfov), Sighișoara (Mureș), Răcătău, Brad,

[1] Opoziția dintre aceste tipuri de jocuri de societate transpare încă din vremurile homerice, când Ulise, întors incognito acasă, îi provoacă pe peților Penelopei, care-și petreceau timpul cu jocul *pessoi* (folosind jetoane, iar pe post de pioni, servitori), la întrecerea de tras cu arcul (Odiseea, I/106-120), probă în cadrul căreia îi ucide (Kurke 1999: 253). Mesajul este evident și creionează metaforic, dar indubitabil antagonismul dintre jocurile de societate și jocurile de forță ale aristocraților războinici.

[2] A se vedea, de exemplu, cele aproximativ 20 de jetoane provenite din zona cetății getice (sec. V-III a.Chr.) de la Stânceşti (Botoșani), încă inedite. Inf. dr. A. Kovacs, MJ Botoșani.

[3] Spre exemplu, numai în județul Sălaj au fost descoperite cca 1 000 de bucăți, din care sunt publicate deocamdată doar aproximativ jumătate (inf. dr. H. Pop, MJAI Zalău).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Planșa I

1. Jeton ceramic, Stâncești (foto A. Kovacs); 2. Jeton ceramic, Ardeu (Ferencz *et alii* 2016); 3. Jetoane dacice, Sălaj (foto H. Pop); 4. Zar, Ardeu (foto C. Beldiman); 5. Zaruri, Botoșani (Ciucălău 2017); 6.Jocul „moară", Apulum (Bounegru/Tutilă 2017); 7. *Terni lapilli* (X și 0); 8. *Ludus latrunculorum*, Apulum (foto G. V. Bounegru); 9. *Latrunculi* complet (sec. II-III p.Chr), descoperit în fortul roman Coria din Brittania (foto Historic England Archive).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

(Bacău), Pietroasele-Gruiu Dării (Buzău), Marca, Stârciu, Şimleu Silvaniei, Moigrad (Sălaj; **Pl. I/3**) şi posibil la Tilişca (Sibiu)[1]. Fără a putea preciza la ce fel de jocuri erau folosite astfel de jetoane, adesea perforate sau marcate cu semne, ele au fost descoperite în număr mare, uneori de ordinul sutelor într-un singur sit.

De remarcat că un astfel de jeton (**Pl. I/1**) descoperit în perimetrul cetății de la Stânceşti (Botoşani) are marcaje identice – respectiv perforaţie centrală şi patru puncte incizate radial – cu unul descoperit la Ardeu **(Pl. I/2**). Acest detaliu, dacă admitem că artefactele sunt piese de joc, poate sugera că este vorba despre acelaşi tip de joc, cu reguli relativ similare, în ciuda distanţelor cronologice şi geografice destul de mari dintre cele două localităţi.

În acest registru ne putem face doar o idee aproximativă despre numărul lor real în perioadă, mai ales că nu avem certitudinea că toate jetoanele descoperite, similare ca aspect şi ca formă, au fost corect identificate sau publicate[2]. Dacă adăugăm probabilele piese realizate din materiale perisabile putem spune că jocurile de societate erau o componentă importantă a vieţii cotidiene în Dacia preromană. Un alt aspect interesant este oferit de contextele de descoperire, majoritatea provenind din perimetrul fortăreţelor, situaţie care leagă practicarea jocurilor de prezenţa unor garnizoane staţionate permanent sau măcar pe perioade mai lungi în cetăţi.

Definitoriu pentru tipul de joc practicat este zarul[3], descoperit deocamdată într-un singur sit dacic, în cetăţuia de la Ardeu (**Pl. I/4**).

Jocurile de societate erau o parte importantă din viaţa socială a romanilor, adesea în ciuda filosofilor, care le desconsiderau, considerând că pervertesc caracterele. După cucerirea Regatului dac, romanii aduc în provincie şi stilul lor de viaţă, inclusiv metodele de divertisment, respectiv întreceri sportive, lupte de gladiatori, prostituţie, teatru, spectacole şi, desigur, jocuri de societate. Descoperirile arheologice sunt mai precise acum, căci în diverse puncte din teritoriu sunt descoperite, pe lângă zaruri[3], jetoane şi pioni (realizate din piatră, ceramică, sticlă sau bronz), chiar table de joc, acestea din urmă fragmentare.

Cel mai popular joc pare să fi fost cel numit *ludus latrunculorum*[4] (*latrunculi*), un joc „de-a războiul", care se juca mutând pioni (numiţi *latrunculi*, termen care

---

[1] Lista prezentată nu este departe de a fi una exhaustivă, dar ea se modifică permanent prin noi descoperiri.

[2] Astfel de piese au primit adesea diverse interpretări (considerate uneori „ustensile", „elemente ale unui sistem de numerotare sau calcul", „fusaiole", „rotiţe" sau chiar „proiectile de praştie"!) în cazurile când au fost luate în considerare de către descoperitori.

[3] Inventarea zarului şi a jocului cu zaruri este atribuită grecilor, de la care s-au răspândit rapid în toată lumea cunoscută. De reţinut însă că Herodot spune la un moment dat că zarurile ar fi fost născocite de către lydieni (I, 94/1-7), deşi se prea poate ca această atribuire să fie de fapt o disculpare sau o disociere colectivă, semn că jocurile de noroc căpătaseră încă de pe atunci o aură negativă, în contrast cu jocurile sportive, foarte preţuite. La Roma, jocul cu zaruri a ajuns încă din timpul Republicii, iar în scurt timp a fost considerat un adevărat pericol public, motiv pentru care a fost emisă o lege specială împotriva jocurilor de noroc, cu foarte puţine efecte însă.

[4] La originea acestuia stă un joc grecesc numit *Petteia*, la rândul lui probabil o preluare sau o adaptare a unui joc egiptean. *Ludus latrunculorum* se mai joacă şi astăzi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

avea sensul inițial de *mercenari*) pe o tablă împărțită în pătrățele (**Pl. I/8**; **Pl. I/9**), folosindu-se pentru mutarea pieselor hazardul oferit de aruncarea zarurilor. Alte jocuri practicate în Dacia romană, majoritatea în mediul militar, au fost *duodecima scripta* (joc ce implica cuvinte, pioni și zaruri, originar probabil din Egipt sau Persia), jocul de moară (**Pl. I/6**) **și simplul** *Terni lapilli* (**Pl. I/7**). Merită menționat numărul mare de zaruri descoperite în multe dintre castrele provinciei, unele măsluite, semn că la mijloc se puteau afla mize serioase[1].

Nu în ultimul rând trebuie adăugat că jetoane din ceramică, „pioni" de sticlă și zaruri au fost descoperite și dincolo de frontierele provinciei, în teritoriile locuite de dacii liberi[2] (**Pl. I/5**).

Simplitatea sau, dimpotrivă, complexitatea unor jocuri inventate acum mii de ani au făcut ca ele să dăinuie până astăzi. Sunt de amintit aici jocul de zaruri, țintarul (mai cunoscut sub numele de moară), jocul de go, șahul, Tic-tac-toe, jocul de dame sau jocul de table. Altele, al căror număr sau mod de joc nici măcar nu le putem bănui, au dispărut în negura istoriei. Oarecum în compensație au fost inventate altele noi, multe dintre ele în epoca modernă, când asistăm la o adevărată explozie a jocurilor de societate în ciuda apariției jocurilor pe calculator.

Datele tehnice, caracteristicile și istoria jocului *Dacii și romanii*

În această pleiadă de jocuri nou-apărute, unul este ceva mai special, cel puțin din perspectiva nostalgică a unui segment de populație din România. Este vorba despre jocul de strategie „Dacii și romanii", care, chiar dacă nu are o legătură directă cu jocurile practicate în Antichitate, are ca sursă de inspirație un joc roman și evenimente istorice din Antichitatea daco-romană.

Jocul „Dacii și romanii" are o temă istorică și simulează o bătălie între daci și romani. Jocul s-a dorit o alternativă autohtonă la jocurile de masă străine, îndeosebi occidentale. Inventatorul acestui joc a fost Mircea Ivanciu[3] și se pare că anul 1976 este cel în care jocul a fost finalizat, pentru că în 1977 a fost prezentat și premiat la ediția a 8-a a Târgului de mostre care s-a ținut la București. Intrarea în producție a fost întârziată intenționat, după părerea noastră, el apărând pe piață abia în 1980 în cadrul evenimentelor politice mai degrabă, asupra cărora vom

[1] Importanța zarurilor în viața socială sau în imaginarul colectiv trebuie să fi fost foarte mare, de vreme ce acestea se regăsesc în inventarele unor morminte.

[2] Două zaruri lungi (poliedrice alungite) au fost descoperite în Botoșani, punctele *Groapa lui Ichim* și *Dealul Cărămidăriei*. Este de remarcat că zarurile par să fi făcut parte dintr-o depunere rituală. Alte două zaruri, cubice de această dată, provin dintr-un mormânt de inhumație, datat în a doua parte a secolului IV p.Chr., descoperit la Barcea (Galați), unde a fost înmormântat un copil. Zarurile de os au fost depuse lângă resturile copilului și pare mai mult decât evident că depunerea lor a avut legătură cu invocarea norocului, a destinului sau a necunoscutului pe care copilul trebuia să-l înfrunte în postexistență.

[3] În ciuda eforturilor făcute nu am putut afla nimic în plus despre creator sau despre alte detalii legate de motivații ori contextul declanșator și nici nu am găsit rude ale sale pentru le putea intervieva.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

reveni. Descris de creator în regulamentul de joc drept „joc de gândire", Dacii și romanii este un joc de strategie pentru doi copii cu vârste între 9 și 12 ani. În realitate, posibilitatea de adăugare a unor elemente tactice care complică posibilele strategii aplicate („varianta simplă de joc" și „jocul cu mutări compuse") ridică suficient de mult vârsta jucătorilor pentru ca jocul să fie căutat și apreciat nu doar de către copii. Acest lucru, precum și tematica istorică în care a fost gândit explică în bună parte popularitatea foarte mare a jocului, care a fost reeditat de mai multe ori, ajungând să fie unul dintre cele mai longevive jocuri de masă românești. În paralel, este și unul dintre cele mai râvnite trofee ale colecționarilor de jocuri, prețul său fiind destul de ridicat și astăzi, mai ales în cazul în care piesele sunt complete ca număr și nedeteriorate, iar cutia și tabla de joc în perfectă stare.

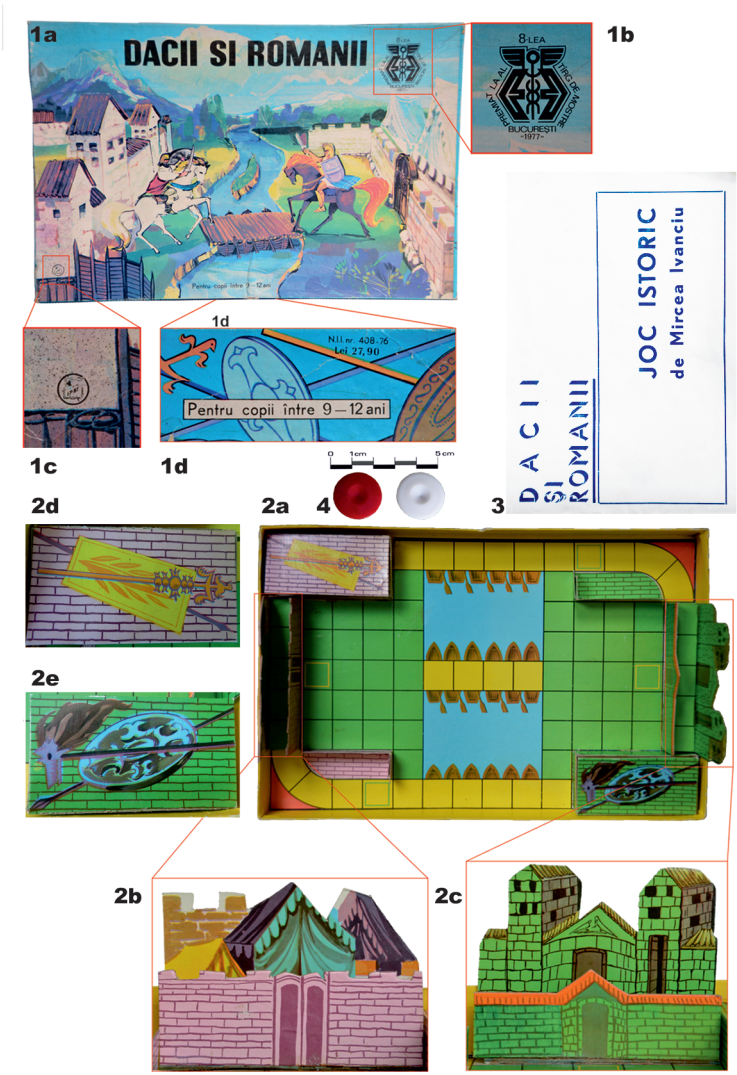
Jocul a fost produs inițial la Întreprinderea Poligrafică „Banatul" din Timișoara (**Pl. II/1c**), pentru ca, după 1989, sarcina reeditării să fie preluată de S. C. „Helicon" Banat S. A. (**Pl. III/1ab**). Au fost scoase cel puțin încă două alte ediții după cea originală, ambele după anul 1989 (**Pl. III/1ab**; **Pl. III/2**), ultima la mijlocul anilor '90 și una recent, în 2018, dar aceasta din urmă este destul de diferită de seriile consacrate (**Pl. III/3**).

Ilustrarea coperții a fost realizată de talentatul grafician Nicolae (Nicu) Russu. Detaliul este important pentru că oferă un reper cronologic în ce privește lucrul la construcția jocului, știut fiind că N. Russu s-a sinucis în 1977, astfel că desenul coperții a fost făcut undeva în anii 1974-1977[1]. Scena redată conține două personaje călare, un dac și un roman, care se îndreaptă unul către celălalt pe un pod de vase ce leagă malurile opuse ale Dunării (aflăm asta din legenda jocului). Pe fiecare dintre țărmuri se află câte o cetate, una dacică și un castru roman de piatră. Maniera de redare este viu colorată, iar personajele ușor stilizate. Dacul are un cal alb (simbolizând binele?), coif aurit (o clară trimitere la coifurile princiare getice), un scut oval sau rotund (vizibil doar în partea superioară) și o sabie ușor curbată, dar nu de forma *falx dacica*, cu tăișul pe partea concavă, ci cu tăișul pe partea convexă (pe exterior). Romanul călărește un cal negru (!), are și el coif și cnemide galbene (aurite?), un scut rotund la partea inferioară și drept la cea superioară și un *gladius* în cealaltă mână. Cetățile de pe cele două maluri ale apei și cele 3D de pe planșa de joc au fost inspirate din scenele figurate pe Columna lui Traian (**Pl. IV**; **Pl. V**).

În interiorul cutiei se află tabla și regulamentul jocului, 12 piese reprezentând soldații daci și romani și două jetoane de culori diferite, alb și roșu la edițiile de dinainte de 1989 **(Pl. II**).

[1] În scurta sa viață și activitate artistică, Nicu Russu a creat foarte multe desene și albume de benzi desenate (cinci la albumele BD de la editura Stadion, cele cinci seriale de benzi desenate publicate în revista Cutezătorii, zecile de coperte de la broșurile din „Colecția de Povestiri Științifico-Fantastice", cărțile bogat ilustrate de la editura Ion Creangă, jocuri diverse între care „Dacii și romanii" sau „Hochei"), opera sa marcând ireversibil imaginarul unei întregi generații în anii '70 (D. Niță).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Planșa II

1a. Coperta jocului. Prima ediție (**1b; 1c; 1d** - elemente de identificare); **2a.** Tabla de joc (**2b** - cetatea dacică; **2c** - castrul roman; **2d-2e** – cutiile de depozitare a pieselor înainte de joc și a celor capturate ulterior; **3.** Regulamentul de joc; **4.** Jetoanele de începere (foto N. Gozman, MJIA, Zalău).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Tabla de joc este un teren plan caroiat, împărțit în două secțiuni, de o parte fortăreața dacilor, iar de cealaltă cea a romanilor. La mijloc este figurată Dunărea, peste care piesele pot trece dintr-o parte în alta pe trei poduri de vase aflate două pe laturile tablei de joc și unul la mijloc (**Pl. VI/2**). Cetățile fiecărei tabere sunt semimobile, în sensul că în poziția repaus se află pliate în față, iar când începe jocul ele se ridică la verticală (**Pl. VI/1**; **Pl. VI/2**). În stânga fiecărei cetăți se află o mică cutie dreptunghiulară (**Pl. II/2d-2e**) destinată păstrării pieselor în timpul repausului sau a „prizonierilor" capturați în timpul jocului, iar în dreapta se află câte o fortificație semideschisă, folosită ca refugiu inviolabil al unor piese.

Caroiajul este realizat din pătrate, câte 22 marcate cu verde în fața fiecărei cetăți, patru pe podul central și câte 10 pe laterale (cele de lângă intrarea în cetăți sunt curbate), toate marcate cu galben (**Pl. II/2a**).

Regulamentul de joc aflat în interior este constituit dintr-un mic caiet de 19 pagini (20,5 x 14 cm) care conține instrucțiunile și modurile de joc, atât varianta simplă, cât și cea complexă, și o povestioară oarecum justificativă. Modurile de joc sunt exemplificate prin numeroase schițe, desene, posibilități, poziții și strategii de joc aplicabile (**Pl. VIII**). Faptul că a fost nevoie de acest carnet – în vreme ce majoritatea jocurilor din perioadă aveau scris doar un scurt text pe interiorul capacului – denotă complexitatea jocului ale cărui reguli acoperă 15 pagini și jumătate din total. Restul paginilor (p. 16-19) conțin „Legenda podului de la Drobeta", fixând geografic cadrul istoric și grafic al jocului și devoalând sursa de inspirație a inventatorului acestui joc.

Transcrierea legendei:

„În muzeul de la Turnu-Severin se pot vedea două jocuri din piatră care s-au păstrat încă din Antichitate de la dacii din părțile Drobetei. Piesele jocurilor însă s-au pierdut de mult. Unul dintre acestea este cunoscut și în zilele noastre, este «țânțarul» (țintarul – n.n.) *sau «moara». Celălalt a rămas necunoscut – o tablă de piatră dreptunghiulară cu niște linii*[1]*. Doar atât. Această tablă ne-a inspirat jocul «Dacii și romanii».*

Pentru reconstituire, ne-am inspirat dintr-o legendă: legenda podului de la Drobeta, unde urma să se măsoare în luptă Cezar cu Burebista, pe locul unde mai târziu s-a construit podul lui Traian.

Spune legenda că dintre strămoșii traci, cei mai cinstiți și viteji au fost dacii. Aceștia doreau să trăiască în pace cu toate popoarele, însă mulți râvneau la bogățiile lor.

De la o vreme, romanii începură să trimită armate spre litoralul Pontului Euxin (Marea Neagră), hotarul dinspre răsărit al Daciei. Se zice că regele dacilor, care pe atunci era Burebista, se mânie tare de purtarea romanilor și împreună cu ai lui goni armatele romane.

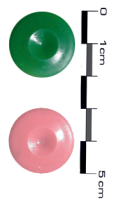
Conducător al oștilor romane era Cezar, vestit peste mări și țări, încununat numai de glorii. Acesta, aflând de îndrăzneala dacilor, puse de îndată să se

[1] Evident este vorba despre *ludus latrunculorum*, joc despre care M. Ivanciu nu cunoștea detalii la data respectivă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Planșa III

1a/b. Coperta jocului celei de a doua ediții, imprimată de Helicon, Banat; **2.** Coperta celei de a treia ediții. Lipsesc toate elementele grafice de identificare; **3.** Jetoane colorate; **3a.** Figurine colorate, specifice edițiilor ulterioare anului 1989; **4.** Cutia ediției 2018; **4 a-b.** Piesele de joc (foto **1, 2, 3**: N. Gozman, MJIA, Zalău).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

pregătească o oaste puternică pentru cucerirea Daciei. Dar înțeleptul rege al dacilor, aflând despre pregătirile ce se făceau, trimise degrabă un sol lui Cezar pentru a-l convinge că luptele ce le-ar purta ar duce la pierderi prea mari de oameni de partea amândurora, la care s-ar mai adăuga pustiirea vetrelor și a câmpurilor. Pentru a evita aceste urmări ale unui război atât de crunt, Burebista propuse o luptă dreaptă între conducătorii celor două armate, fiecare dintre ei urmând să aibă în jurul său câte cinci soldați dintre cei mai viteji.

Solia romană anunță pe Burebista că Cezar primește lupta propusă și cere ca împreună să stabilească regulile de luptă, locul și ziua în care se vor întâlni. Se stabili ca lupta să se dea în ultimul punct navigabil din susul Istrului (Dunărea), lângă pădurile seculare dintre Porțile de Fier de astăzi, într-un loc pe unde atunci Istrul forma două brațe. La acea despărțitură a fluviului avea să fie linia de atac a celor două mici formațiuni de luptă. De la despărțitura ce se numea «drobeta» pe limba dacă, urma ca pe o fâșie egală de pământ spre malul stâng să fie situată cetatea dacă, iar spre malul drept cetatea romană. Câmpurile de luptă trebuiau jalonate cu stâlpi de lemn, șanțuri de apărare săpate și toate pregătirile ce se cer făcute înainte de luptă. Urma apoi să se arunce peste fluviu trei rânduri de poduri plutitoare. Din armamentul greu nu era voie de utilizat decât o singură catapultă de fiecare parte. Cu toții trebuiau să aibă arme și scuturi asemănătoare. Comandanții urmau să lupte călări.

După ce toate pregătirile ar fi fost terminate, cele două uriașe armate puteau urmări în voie mersul luptelor aclamând și încurajând cu strigăte pe ai lor. Se stabilise că învingători vor fi aceia care vor asedia și vor ocupa cu un număr mai mare de supraviețuitori cetatea adversarului. Înainte de începerea luptei cei doi comandanți urmau să se întâlnească și să se salute pe podul de vase din dreptul «drobetei», adică al despărțiturii fluviului Istru, apoi să se întoarcă spre vitejii lor. Începutul luptei urma să fie anunțat cu sunete de trâmbițe.

Se zice că Cezar, în drum spre locul de luptă stabilit, se opri la Roma. Senatul era îngrijorat de faptul că Cezar acceptase această luptă fără să le fi cerut sfatul. Cucerirea Daciei, spunea Senatul, este mai ușor de obținut prin împărțirea imperiului dac în provincii și învrăjbirea lor unele împotriva altora. Și ca urmare se întâmplă că atât Cezar cât și Burebista fură uciși în același an prin câte un complot. Se mai zice că în amintirea locului unde urmau să se măsoare în luptă cei doi mari comandanți, cetatea împreună cu așezarea dacă de pe malul stâng al Dunării căpătară numele de Drobeta. Mai spune legenda că podul de piatră ale cărui ruine se văd la Turnu-Severin a fost construit pe locul unde Cezar urma să treacă Dunărea."

Textul și, implicit, „legenda" (**Pl. VII**) sunt evident invenții ale lui M. Ivanciu bazate pe firavele date istorice pe care le-a avut la dispoziție, la care a avut acces sau pe care pur și simplu a reușit să le înțeleagă. Dar, pentru segmentul de vârstă pentru care fusese conceput jocul, lupta în stil homeric, locul ales și așa-zisa legendă au fost mai mult decât suficient de penetrante. Alegerea ca regele dacilor să fie Burebista, în ciuda faptului că Decebal era mai prezent în imaginarul public, a fost desigur o condiție politică de moment, asupra căreia vom reveni, chiar dacă

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

asta a însemnat să se renunțe la imaginea lui Traian, ca adversar roman, la fel, mult mai bine cunoscut publicului. De specificat și că proiecția podului de la Drobeta în timpul lui Burebista, deși se știa că a fost construit cu ocazia războaielor daco-romane din timpul lui Decebal, este de asemenea un amestec cu scop propagandistic al evenimentelor.

Piesele de joc sunt reprezentate prin 12 figurine de plastic: cinci pedestrași daci, de culoare albă, și cinci infanteriști romani, de culoare roșie, precum și câte o căpetenie călare, de culoarea echipelor. Cromatica pieselor oferă și o posibilă cronologie, întrucât înainte de 1989 figurinele reprezentând dacii erau albe, uneori cu variații de alb mat, lăptos, murdar (aproape gri), transparent și semitransparent, iar cele care reprezentau romanii erau roșii cu variații de roșu de la roz deschis, închis, roșu mat, transparent sau semitransparent. După anul 1989, la edițiile ulterioare apar și piese în alte culori. La daci am identificat piese alb-gălbui, albastru deschis, albastru închis sau verde (**Pl. X/2-10**), iar la romani portocaliu deschis, portocaliu închis, maro, galben sau argintiu sidefat (**Pl. XI/2-15**). Variantele cromatice prezentate sunt doar cele pe care am reușit să le identificăm deocamdată. Nu există certitudinea că acestea sunt toate care au apărut de-a lungul timpului pe piață. De remarcat ar fi însă faptul că dimensiunile jocului și ale componentelor au rămas aceleași.

Logica exactă a acestor modificări cromatice ne scapă, dar ea poate fi explicată prin tipul de material la care producătorii au avut acces (la un preț convenabil?). La fel de posibil, variațiile de culoare au putut fi aplicate doar pentru a diversifica imaginea pieselor și a le face mai atractive.

Pe de altă parte, calitatea plasticului, relativ casant, a fost destul de slabă și din această cauză piesele se fracturau frecvent la îmbinarea dintre personaj și soclu (punctul cu cel mai puțin material, respectiv de minimă rezistență), situație „păstrată" la toate seriile. Un alt defect des întâlnit din această cauză era ruperea armelor personajelor. O consecință modernă a acestor vulnerabilități este prețul sensibil mai mare al seturilor fără defecte sau rupturi pe piața colecționarilor sau a nostalgicilor.

Diferențe evidente există și în ce privește dimensiunile soclurilor pieselor, probabil tot în funcție de ediție și matrițe disponibile (**Pl. XII/1; Tab. 1**), chiar dacă măsurile figurinelor, în ansamblu, au rămas constante.

Piesa „Comandantul dac" – închipuindu-l pe Burebista – este un călăreț bărbos care stă pe un cal ridicat pe picioarele din spate, este înarmat teoretic cu o lance sau suliță, dar care nu are vârf metalic, ci doar aspectul unui par simplu (probabil o eroare de turnare copiată ca atare apoi de la o ediție la alta) în poziție de atac. Are bonetă dacică pe cap, pantaloni și peste cămașă îi flutură o hlamidă scurtă. În picioare pare să aibă niște opinci. Din harnașamentul calului este redat doar căpăstrul **(Pl. VIII/1**; **Pl. VIII/3**). Este aproape evident că sursa de inspirație pentru realizarea desenului și ulterior a matriței folosite pentru turnare au fost scenele Columnei Traiane (**Pl. VIII/5**).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

1

2

4

Modele arhitectonice folosite pentru ilustrarea cetăților dacice

3

Planșa IV

1. Desenul de pe copertă; **2.** Fortăreața 3D din interior; **3.** Cetate dacică figurată pe Columna Traiană, scena XCIII (Cichorius 1896-1900); **4.** Poarta unei cetăți dacice, Columna Traiană, scena XXV (Cichorius1896-1900)

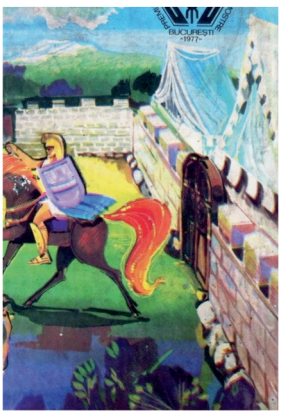
https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

1

2

3

Modele arhitectonice folosite pentru ilustrarea castrelor romane.

Planșa V

4

1. Castru de piatră și cort roman figurate pe Columna Traiană, scena LX (Cichorius 1896-1900); **2.** Castru de piatră și cort roman figurate pe Columna Traiană, scena LXII (Cichorius 1896-1900); **3.** Desenul castrului de pe copertă; **4.** Castru 3D din interior.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Piesa „Comandantul roman" – închipuindu-l pe Cezar – este un cavalerist roman mult mai bine înarmat decât dacul. Călăreţul are lance, căreia îi este redat foarte vizibil vârful scurt, triunghiular, iar personajului i se pot observa unele detalii vestimentare care sugerează că poartă o armură de tip *lorica musculata*. Pe cap are un coif rotund şi la picioare cnemide. Este încălţat cu ceva ce seamănă a sandale (**Pl. VIII/2**; **Pl. VIII/4**). Şi calul acestuia are din harnaşament redat căpăstrul, dar şi un valtrap pe post de şa, evident inspirat de Columna Traiană (**Pl. VIII/6**).

Piesa „Soldat dac" reprezintă un pedestraş înarmat cu sabie şi scut. Sabia este însă greşit redată – în ciuda modelelor de pe Columnă (**Pl. IX/5**), de unde s-a inspirat creatorul. În loc să fie curbată după tipologia *falx dacica*, arma soldatului este uşor curbată invers, având alura unei săbii cu tăişul pe partea exterioară a curburii. Probabil că prin redarea corectă a unei săbii încovoiate dacice ar fi rezultat o figurină care se agăţa în armă, astfel că s-a ales această soluţie mai simplă, chiar dacă neconformă cu realitatea istorică. La fel de probabil este şi că rezultatul incorect din punct de vedere morfologic şi istoric este consecinţa unei slabe documentări a autorului sau acesta, pur şi simplu, s-a lăsat absorbit de imaginarul public pentru care o sabie dacică era suficient să fie curbă indiferent cum. Pe lângă sabie, personajul are şi un mic scut, relativ oval, greu de observat din cauza faldurilor îmbrăcămintei. Figurina are redată barba şi este echipată cu pantaloni, cămaşă şi un fel de manta scurtă, un soi de opinci în picioare, iar pe cap poartă pileusul asociat dacilor la modul general (**Pl. IX/1**; **Pl. IX/3**). De remarcat că, datorită subţirimii şi calităţii proaste a materialului, sabia soldatului dac era foarte fragilă şi se rupea aproape invariabil prima.

Piesa „Soldat roman" ilustrează un infanterist greu, înarmat cu scut dreptunghiular, *gladius* (pe care îl ţine cu mâna stângă!) şi coif (la care se pot observa discret şi obrăzarele). Peste tunică pare să aibă sugerată o *lorica musculata*. Detaliile încălţămintei nu sunt vizibile. Straniu la această figurină este modul de prindere/manevrare a scutului, pe care personajul îl ţine aparent cu interiorul spre exterior (**Pl. IX/2a**).

Inventarul jocului mai conţine două jetoane, unul alb şi unul roşu (**Pl. II/4**), care sunt necesare în deschidere. Culorile alb-roşu ale jetoanelor sunt specifice doar primei ediţii, căci în practică şi jetoanele păstrează culorile pieselor atunci când acestea au suferit schimbări (**Pl. II/3**).

DIMENSIUNI CUTIE	29,5 x 45,5 cm
Înălţime călăreţ roman	5,5 cm
Înălţime infanterist roman	5 cm
Înălţime călăreţ dac	5,5 cm
Înălţime pedestraş dac	5 cm
Diametru soclu figurine	2,5 cm
Tipuri de socluri	figurine romani = 3 tipuri figurine daci = 4 tipuri

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Pentru a se stabili cine face prima mutare, cei doi jucători aruncă jetoanele, fiecare către poarta cetății adverse, cu intenția de a-l situa cât mai spre centrul pătratului cu laturi galbene. Folosirea jetoanelor introduce în debutul jocului un ușor amestec de hazard și aptitudini, desigur fără nicio influență asupra desfășurării ulterioare a „luptei", ale cărei finalitate și rezultat rămân determinate de gândire și de strategie.

Întreaga concepție a jocului urmărește ca fiecare jucător să-și plaseze piesele în cetatea adversă, soldații în locul soldaților, iar comandantul fiecărei tabere în locul oponentului său din cealaltă tabără. Figurinele reprezentând daci și romani, fie ei soldați sau căpetenii, se pot muta pe tabla de joc în anumite moduri, explicate detaliat în regulament, și pot captura sau elibera alte piese în anumite condiții, de asemenea conținute în instrucțiuni **(Pl. VII**).

Reguli și variantele de joc

În debutul jocului, fiecare dintre cei doi jucători își aruncă jetonul către poarta adversarului. Cel care reușește să-l plaseze cât mai pe centrul pătratului are dreptul la prima mutare. Dacă amândoi au aruncat la fel, lansarea se repetă până se obține o departajare clară.

Piesele se mută câte una, pe rând. Soldații pot părăsi cetatea fie „sărind" peste zid direct în terenul de luptă, fie prin ieșirile laterale. Soldații se pot mișca în toate direcțiile, dar numai câte un pătrat și numai cu condiția ca acesta să fie neocupat. Nu se pot însă întoarce în propria cetate.

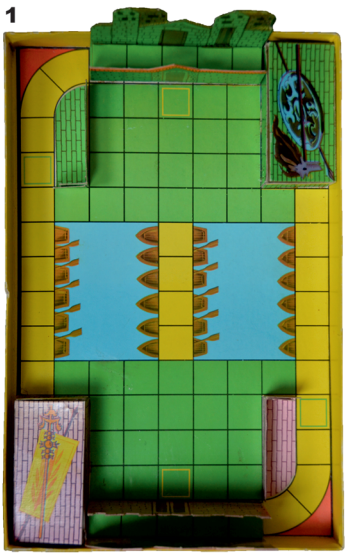
Fiecare tabără își poate posta propriii soldați, în limita locurilor, în propria fortificație, aflată în dreapta fiecărei cetăți. În aceste fortificații adversarii nu au voie să intre. Soldații care au ajuns în cetatea adversă rămân acolo până la terminarea jocului, putându-se mișca însă pe cele cinci locuri.

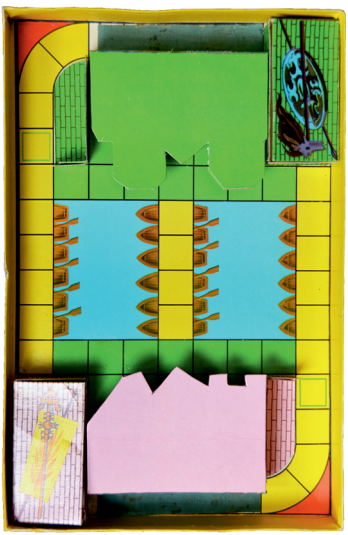
Comandanții se pot mișca la fel ca soldații, câte un pătrat în orice direcție, dar pot sări un pătrat liber sau chiar ocupat de un soldat. Însă nu au voie să sară peste comandantul advers. Niciunul dintre cei doi comandanți nu are voie să pătrundă în cetatea sau fortificația celuilalt.

În varianta simplă de joc se poate juca o partidă de viteză, fiecare jucător urmărind să-și plaseze soldații cât mai repede în cetatea adversarului. Jucătorii se pot înțelege asupra rutelor de deplasare a fiecăruia, respectiv prin stânga sau dreapta, podul din mijloc fiind rezervat comandanților. Practic o astfel de partidă decurge fără lupte.

În varianta compusă sunt introduse și manevre. Comandantul și un soldat pot face schimb de pătrate (Manevra mică) chiar și în cazul în care între ei este un pătrat liber (Manevra mare). O a treia schemă compusă de joc se numește „Mutarea Dromihete". Această manevră este o mutare suplimentară care se poate executa numai spre sfârșitul jocului. În momentul în care toți soldații rămași liberi au fost introduși în cetatea inamicului, iar comandantul se află în preajma porții, adversarul este obligat să restituie unul dintre soldații luați prizonieri.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

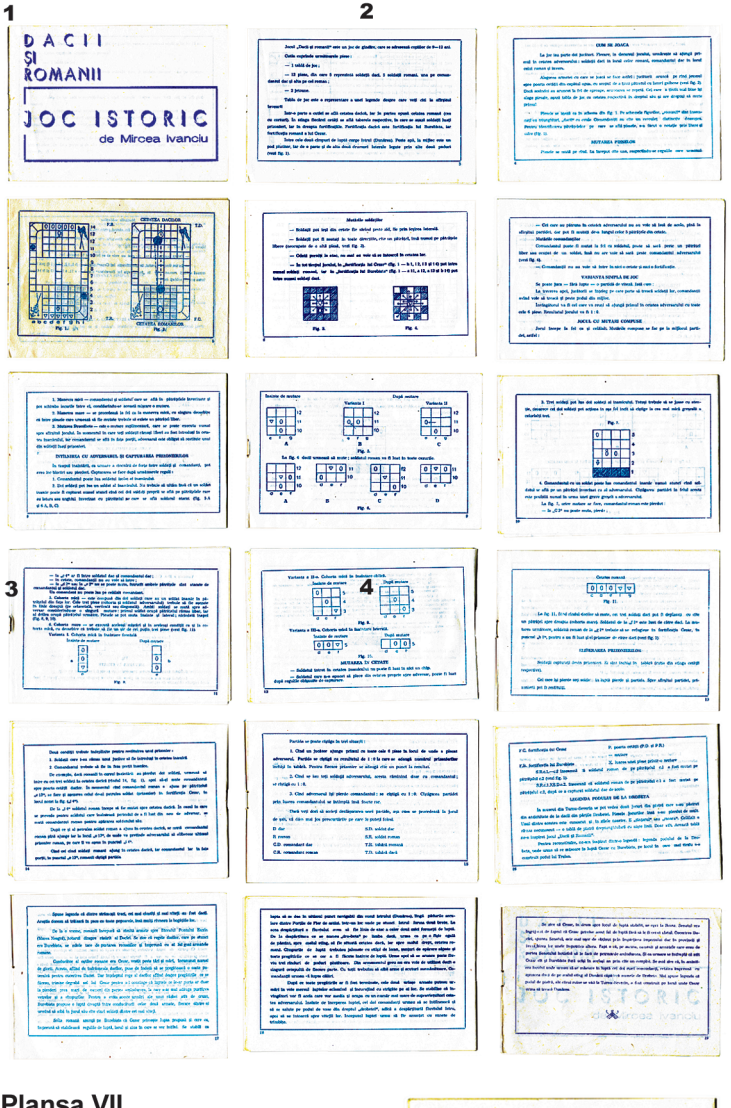

Planșa VI

1. Jocul în poziție repaus;
2. Jocul deschis;
3. Poziția pieselor la începutul jocului (foto N. Gozman, MJIA, Zalău).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Planșa VII

Instrucțiunile privitoare la modalitățile de joc și legenda „Podului de la Drobeta”
(foto V. Stoiculescu).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

În timpul jocului, ca urmare a întâlnirii soldaților, au loc blocări sau capturări de piese. Fiecare comandant poate captura soldatul izolat al adversarului. Doi soldați pot, de asemenea, captura un soldat inamic izolat, dar doar atunci când cei doi soldați proprii se află pe câmpurile care au latura sau unghiul învecinat cu pătratul pe care se află soldatul atacat.

O altă situație similară de câmpuri învecinate care permite capturarea este atunci când trei soldați proprii pot captura doi soldați ai inamicului. Un comandant nu poate captura comandantul advers de unul singur, dar această mișcare se poate face dacă este însoțit de un soldat. Capturarea comandantului reprezintă una dintre posibilitățile de câștigare a partidei.

O altă strategie posibilă este jocul cu piese grupate fie câte două, fie câte trei. Grupa de două piese – numită „cohorta mică" – și grupa de trei – numită „cohorta mare" se deplasează în linie (cei doi sau trei soldați proprii care au întotdeauna un inamic pe linia de înaintare) în orice direcție, mai puțin spre spate, considerându-se mutarea grupei ca o singură mutare.

Soldații ajunși în cetatea inamică devin inviolabili și nu mai pot fi capturați, spre deosebire de soldatul care nu a părăsit cetatea proprie, care poate fi capturat.

O altă mutare interesantă este „eliberarea prizonierilor". Piesele adverse care sunt capturate sunt depuse în cutia/închisoare din stânga cetății. Un astfel de prizonier poate fi eliberat dacă toți soldații din tabăra lui rămași în joc ajung în cetatea adversă sau în cazul în care comandantul lui ajunge în fața porții adverse. Soldatul eliberat reîncepe jocul din cetatea proprie.

Jocul se încheie cu victoria celui care ajunge cu toate cele șase piese pe locurile adversarului sau atunci când toți soldații inamici sunt capturați. O situație mai rară, respectiv capturarea comandantului, duce de asemenea la pierderea partidei.

Popularitatea jocului a avut ca efect reeditarea lui, la aproape patru decenii de la prima lansare. Noua ediție reproiectată prezintă însă unele diferențe notabile ale graficii, atât ale celei exterioare, de pe copertă, cât și ale celei interioare, de pe tabla de joc (**Pl. III/3**). Atât cadrul general, cât și personajele figurate sunt ușor caricaturizate, iar elementele de decor sunt cel puțin stranii. Cetatea dacică, spre exemplu, este copiată după poarta castrului roman de la Porolissum (**Pl. XII/2a-2b**), iar dintre comandanți, doar cel dac este prezentat călare. S-a renunțat la jetoanele care stabileau prioritatea în ce privește prima mutare, care acum se face prin simplul consens al jucătorilor. În mod ciudat, locurile comandanților, deși sunt marcate în fața cetăților, sunt indicate în instrucțiuni ca fiind, cel puțin la plecare, în al patrulea pătrat din dreapta cetății. Regulamentul, redus acum la două pagini, arată că editorii au păstrat mare parte din regulile jocului de bază, inclusiv „mutarea Dromihete", chiar dacă acum comandanții celor două tabere sunt Decebal și Traian.

Tabla de joc prezentată în instrucțiuni are, în această variantă, coordonate numerice și alfabetice pe două laturi, dar acestea nu apar și pe tabla efectivă, astfel că se pune problema utilității lor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Dar cea mai interesantă modificare este cea a figurinelor, care acum sunt simple cartoane cu personaje desenate impersonalizat, căci nu au fețe. Spre deosebire de soldați, imaginea comandanților a fost înlocuită cu câte un simbol, un *draco* pentru cel dac și acvila imperială pentru cel roman.

Noua variantă a suscitat, deocamdată, doar interesul copiilor, spre deosebire de ediţiile anterioare, probabil și datorită infantilizării decorurilor și a personajelor. Categoriile de vârstă mai mari caută încă să achiziționeze ediții vechi ale jocului, cu mare probabilitate din cauza unor nostalgii personale.

Jocul *Dacii și romanii*, un instrument de propagandă?

Acesta este, până în acest moment, dosarul tehnic al apreciatului joc. Putem spune că „Dacii și romanii" a fost una dintre puținele producții de succes ale creativității românești din timpul comunismului. Apariția jocului în spațiul public reprezintă un alt moment important de istorie românească pentru că se subsumează unui context dominat de interese politice și ideologice.

Nu putem presupune că intenția de a crea un joc de societate românesc a fost o comandă politică. Imposibilitatea intervievării inventatorului nu ne permite asta și chiar dacă aceasta ar fi fost posibilă este puțin probabil să fi aflat mai multe. Cert este că unele detalii ale perioadei ne permit să spunem că cel puțin ideea unei alternative la jocurile similare produse în străinătate a fost confiscată de ideologii partidului comunist.

Perioada de concepere și creație a jocului – o presupunem în anii 1973-1974 – reprezintă finalul unui deceniu plin de transformări politice și ideologice care au marcat decisiv România momentului. După alegerea lui N. Ceaușescu în 1965 în funcția de secretar general al partidului și apoi (în 1967) de șef al statului, comuniștii români au construit tenace o distanțare din ce în ce mai evidentă față de sufocanta prietenie sovietică. Pe lângă acțiunile politice de nealiniere la directivele Moscovei, comuniștii români au declanșat pe plan intern o la fel de puternică acțiune de legitimare cu iz naționalist a desprinderii de URSS. Nu există nicio îndoială că afișarea oricărei forme de naționalism venea în coliziune directă cu politica și interesele Uniunii Sovietice, impact care a avut loc când România a condamnat invazia statelor socialiste conduse de sovietici în Cehoslovacia, punându-se ea însăși în pericol de ocupare. Evenimentul arată cât de decişi erau comuniștii români în ce privește planul reorientării politicii lor.

În acest plan se includ încă de la început multiple acțiuni de identificare a rădăcinilor istorice și de asumare a lor, în bună parte ca replică mai degrabă la exagerările slavismului anilor '40-'50. Doar că dincolo de naturala reparație s-a trecut destul de abrupt la exacerbarea noilor teze printr-o serie lungă de acțiuni de propagandă desfășurate pe toate direcțiile și cu toți vectorii disponibili. Redescoperirea trecutului dacic și roman a pătruns din nou în conștiința publică (după ce mai fusese prezent în perioada de dinainte de război) pe toate căile cu putință. Presa, literatura, cinematografia, arta, anumite festivități publice, decizii

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

administrative[1] şi publicaţii cu caracter istoric[2] se aliniau încet-încet la programul de reasumare patriotică a trecutului istoric. Patriotismul era astfel confundat, mai mult sau mai puţin forţat, cu o virulentă afirmare a valorilor autohtone, manieră inspirată cert din panslavismul sovietic căruia, deşi abandonat în structura lui, i-au fost păstrate metodele şi metehnele. Pe aceste repere, politizarea de fond a culturii româneşti naşte destul de repede o istoriografie neoficială, „paralelă", aflată în serviciul politicii naţionaliste a regimului, istoriografie grupată în jurul unui nucleu tracoman important, avându-i în frunte pe istoricii mişcării muncitoreşti şi comuniste, precum şi pe unii istorici militari.

Instituţionalizarea politizării poate fi observată concret încă din 1974, an în care revista *Secolul XX* publica, sub semnătura intelectualului Edgar Papu, un eseu intitulat *Protocronismul românesc*, în care se susţinea prioritatea cronologică românească în cazul unor importante inovaţii culturale europene. Momentul doar oficializează parcursul autohtonismului promovat de comunişti şi prefigurează oarecum absorbţia fenomenului în opera de construcţie a cultului personalităţii liderului comunist. De aici şi până la crearea unui ipotetic arc peste timp care-l identifica teoretic pe Nicolae Ceauşescu cu regele dac Burebista n-au mai trebuit decât să fie plantate în imaginarul public o serie de mesaje consistente.

Deşi Decebal era mai bine ancorat în conştiinţa publică – vezi în acest sens filmele „Dacii" (1967) şi mai ales „Columna" (1968) –, pentru îngroşarea personalităţii lui N. Ceauşescu a fost ales ca model Burebista. Motivele pot fi mai multe, plecând de la distanţa mai adâncă în timp şi până la faptul că marele rege dac a dispărut de pe scena istoriei pe când se afla în culmea gloriei. Deşi luptase eroic împotriva imperiului, războinicul Decebal sfârşise violent, detaliu care sub nicio formă nu trebuia sugerat în cazul liderului comunist. În plus, calităţile, reale sau imaginate, ale marelui rege păreau foarte potrivite pentru calchierea lor peste profilul liderului comunist. Recuperarea lui Burebista a devenit fără menajamente program politic de importanţă capitală şi aplicat ca atare.

În acest scop a fost confecţionată, desigur aleatoriu şi fără nicio legătură cu realitatea istorică, împlinirea în 1980 a „2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat si independent", siglă sub care vor intra manifestări artistice[3], articole de presă, literatură, spectacole, filatelie, numismatică, publicaţii, expoziţii,

[1] Prin decret s-au schimbat numele unor localităţi, prin adăugirea vechii denumiri dacice: *Drobeta* (pentru Turnu Severin), *Napoca* (pentru Cluj), s-a accentuat până la obsesie bimilenarismul oraşului Alba Iulia şi s-a stabilit arbitrar aceeaşi vechime pentru altele (Arad, Piatra-Neamţ etc).

[2] Într-o bună măsură însă autohtonismul pur şi dur al istoricilor de partid şi militari s-a lovit de poziţiile mai echilibrate ale mediului universitar şi al arheologilor profesionişti. În general, arheologii şi istoricii de calibru s-au delimitat, mai mult sau mai puţin discret, de direcţia istoriei oficiale. Aspectul este important prin faptul că devoalează punctele de fractură dintre comunitatea ştiinţifică, foarte deranjată de izolaţionismul promovat de putere, care începuse deja să le afecteze vizibil interesele profesionale, şi proiecţiile ideologice ale partidului.

[3] Spre exemplu Cenaclul „Flacăra", înfiinţat în 1973, care preia rapid o parte importantă din propagandă cu real succes, dacă ne gândim la monotonia divertismentului din acea perioadă (vezi mai sus *Fenomenul dacoman*).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

volume, cinematografie[1]. Peisajul freneziei propagandistice este completat de intenția lui N. Ceaușescu de a vizita Sarmizegetusa Regia, motiv pentru care autoritățile au încercat „replicarea" unor componente verticale ale arhitecturii dacice din perimetrul sitului, turnând unele elemente de beton armat care au mutilat rezervația arheologică decenii la rând[2].

O dimensiune cu adevărat pantagruelică a propagandei a constituit-o organizarea la București a celui de-al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice (10-17 august, 1980), la care s-au înregistrat 2 715 de înscrieri din 67 de țări, manifestare unde Burebista a „beneficiat" de o secțiune specială. Dincolo de importanța reală a congresului, care a avut și valențe benefice pe plan istoriografic, este de reținut asiduitatea cu care autoritățile comuniste au încercat distorsionarea evenimentului, mai ales pe plan intern, deziderat atins doar parțial.

Fără îndoială că anul 1980 a fost doar vitrina în care s-au adunat directivele *Rezoluției Comitetului Central* al *Partidului Comunist Român din 27 octombrie 1977*, în care s-au stabilit detaliile celebrării bimilenarismului autohton, cu accent pe independență, patriotism, rezistență, autodeterminare și, desigur, autohtonism, elemente care nu doar că legitimau individualitatea României în blocul comunist, ci și solidificau ideologic premisele istorice ale cultului personalității familiei prezidențiale.

Schița sumară a programului politic de propagandă naționalistă și a vectorilor săi cunoscuți este, credem noi, elocventă pentru ilustrarea contextului social, politic și ideologic în care a apărut jocul „Dacii și romanii".

În loc de concluzii

A făcut acest joc parte din propaganda regimului comunist?

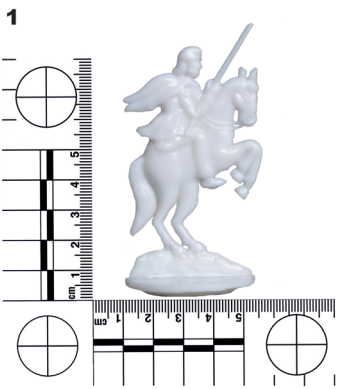
La rigoare, nu avem date certe să afirmăm indubitabil acest lucru. Inventatorul este astăzi de negăsit, iar documentele epocii nu par să conțină vreo referință privitoare la acest caz. Terenul presupunerilor este întotdeauna nesigur, dar lansarea jocului abia în 1980, la aproximativ cinci sau șase ani de la concepere, este o prea stranie coincidență. Nici modificarea cadrului istoric, prin fabricarea unei legende care-l are la comanda taberei dacice pe Burebista, în detrimentul mai bine cunoscutului Decebal, nu poate fi gratuită.

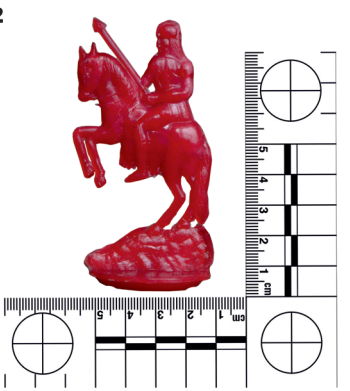
Oricum am privi lucrurile, fie că a primit sau nu sprijinul și girul autorităților comuniste, fie că este direct un produs al propagandei național-comuniste, jocul „Dacii și romanii" își are locul între creațiile perioadei de maximă fervoare

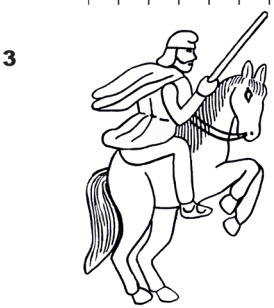
[1] Este vorba în special despre filmul „Burebista", scenariu M. Gheorghiu, regia G. Vitanidis, care a avut premiera la 22 septembrie 1980, o totală ficțiune cinematografică destinată să proiecteze independența, vitejia, cinstea și înțelepciunea dacilor asupra românilor, urmașii lor direcți, și autoritatea și forța regelui dac asupra lui N. Ceaușescu.

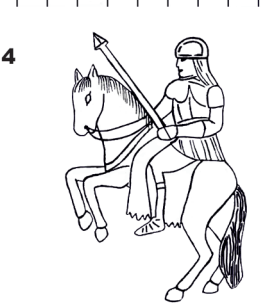
[2] Demarate în 1980, pe fondul programului politic naționalist, lucrările de conservare și consolidare de la Sarmizegetusa Regia au fost destul de curând abandonate atât din cauza depășirii „momentului Burebista", cât mai ales a reorientării resurselor economice către alte șantiere megalomane, de exemplu, construcția Casei Poporului. Resturile elementelor din beton armat au fost înlăturate abia în 2018, prin eforturile administrației sitului.

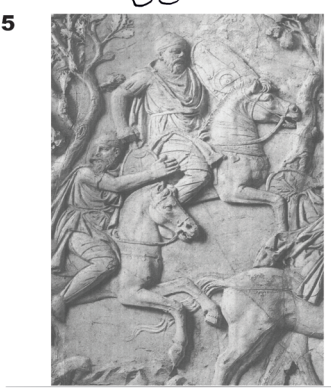
https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

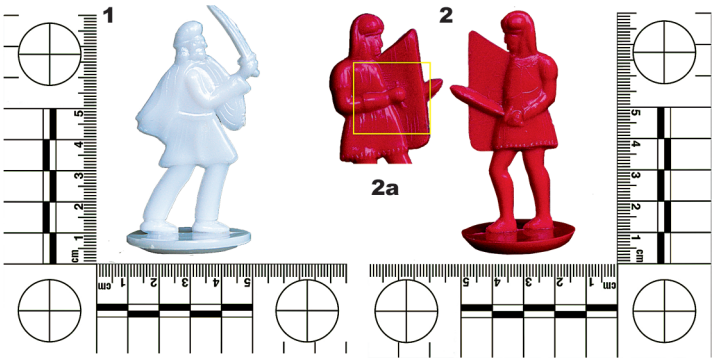

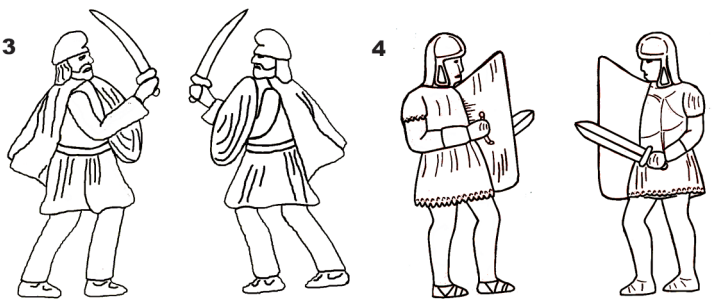

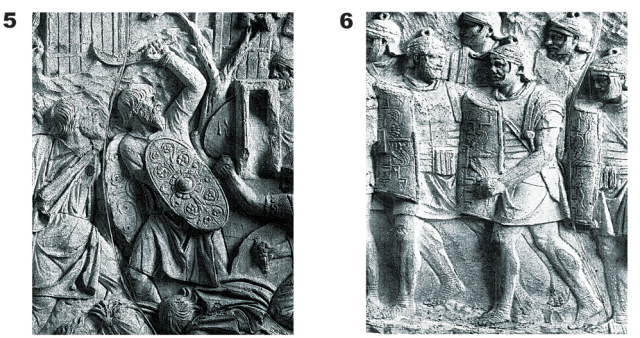
Planșa VIII

1. Piesa „Comandant dac”; **2.** Piesa „Comandant roman”; **3.** Desen „Comandant dac”; **4.** Desen „Comandant roman”; **5.** Posibila sursă de inspirație pentru „Comandantul dac”, Columna Traiană, scena CXLIII (Cichorius 1896-1900); **6.** Posibila sursă de inspirație pentru „Comandantul roman”, Columna Traiană, scena XXXVII (Cichorius 1896-1900).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Planșa IX

1. Piesa „Soldat dac”; **2.** Piesa „Comandant roman”; **3.** Desen „Soldat dac”; **4.** Desen „Soldat roman”; **5.** Posibila sursă de inspirație pentru „Soldat dac”; Columna Traiană, scena XLIII (Cichorius 1896-1900); **6.** Posibila sursă de inspirație pentru „Soldat roman”; Columna Traiană, scena CXVI (Cichorius 1896-1900). N.n. - ambele scene ale Columnei sunt prezentate în direcție opusă față de original pentru a putea fi comparate mai bine detaliile.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

autohtonistă și de exacerbare a istoriei dacice. În peisajul ideologic creionat, jocul și-a găsit perfect poziția și rolul, contribuind substanțial la fixarea dacilor și a romanilor în mentalul colectiv, alături de alte produse culturale ale „epocii de aur". Că această aderență s-a datorat existenței deja a unei permeabilități a acestui mental sau că jocul în sine a reușit să-și marcheze contribuția este mai puțin relevant astăzi.

După 1989, piața românească a fost invadată de produse realizate în străinătate (marea lor majoritate provenind din China), iar lipsa de competitivitate și inadaptabilitatea producătorilor autohtoni la regulile economiei de piață (coroborate cu deciziile politico-economice neinspirate ale guvernanților de după 1989) au dus la dispariția aproape în totalitate a producătorilor de jucării și jocuri care au activat în perioada comunistă. Globalizarea contemporană a influențat și societatea românească, astfel că putem constata o încercare de redescoperire/revitalizare a componentelor identitare (fenomen constatat nu numai în România, ci și în alte țări europene), cum este cazul produselor gastronomice (realizate prin metode și după rețete tradiționale), al portului popular ori al unor tradiții și obiceiuri din mediul rural. Această redescoperire a componentelor identitare se manifestă și în mediul colecționarilor de jucării din România, ducând la revalorizarea produselor românești (nu doar jucăriile, ci și jocurile în cazul de față) de dinainte de anul 1989 (în ciuda faptului că multe dintre aceste jucării erau replici/copii ale unor produse din blocul capitalist). Multe dintre jucăriile produse în România „epocii de aur" au fost destinate exportului (în țări socialiste, dar și în țări capitaliste), astăzi întâlnindu-se un fenomen interesant de „repatriere" a acestora prin achiziționarea lor de pe diverse site-uri de licitații ori din târgurile de vechituri din străinătate.

Redescoperirea/revalorizarea jocurilor și a jucăriilor românești include și „Dacii și romanii" (pe acest considerent au mizat probabil și noii producători ai acestui joc), fenomen care are două explicații principale:

- latura emoțional-sentimentală (retrăirea unor momente din copilărie) care nu implică neapărat și ideea de a colecționa;
- latura „valorică" datorată rarității exemplarelor păstrate în stare perfectă (fragilitatea pieselor care se deteriorau ușor, cutia și componentele din carton care erau de asemenea sensibile).

Dincolo de meritele creative sau ludice, jocul „Dacii și romanii" a avut forța să-și depășească epoca și condiția, supraviețuind comunismului, semn al unui produs valoros care a combinat nevoia de antrenare a minții cu cea a unei lecții de istorie. Analizând mesajul și impactul jocului în social se mai desprinde o componentă interesantă, și anume că popularizarea lui Burebista prin legenda jocului a avut o reflexie minimală în social, mentalul colectiv reținând doar binomul daci-romani din mesaj.

Probabil această naturală eludare a funcției propagandistice, impusă ori doar asociată, a contribuit substanțial la longevitatea și la popularitatea jocului mult

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

timp după ce regimul care a încercat să îl folosească a devenit istorie. Iar nostalgia celor care caută, cumpără și poate îl și joacă acum nu este sub nicio formă față de regimul de tristă amintire, ci față de propria copilărie, trăită într-un peisaj cultural monoton în care „Dacii și romanii" erau o pată de culoare plină de istorie. Cum a rămas până astăzi.

Bibliografie

Alicu D., Nemeș E., *Obiecte de os descoperite la Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, în ActaMN, XIX, 1982, p. 345-366.

Berzovan A., *Bazinul Mureșului Inferior și sud-vestul Munților Apuseni în perioada clasică a Daciei preromane (sec. II î.Hr. – sec. I d.Hr.)*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2017.

Boia L., *Istorie și mit în conștiința românească*, București, Humanitas, 1997.

Borangic C., *Fenomenul dacoman, promotori și aderenți*, în BCȘS, 14, 2008, p. 119-137.

Bounegru G. V., Tutilă O., *Despre jocuri la Apulum*, în ArheoVest, V/1, 2017, p. 439-449.

Călinescu C., *Consolidarea, conservarea și valorificarea complexului arheologic Sarmizegetusa - Grădiștea Muncelului*, în RMMA, 1, 1982, p. 13-29.

Cichorius C., *Die Reliefs der Traianssäule*, Berlin, 1896-1900.

Ciucălău D., *Two Roman Dice from the Moldavian plain*, în JAHA, 4.1, 2017, p. 46-50.

Ferencz I. V., Roman C. C., Căstăian M. C., *Craftsman and Gambler. Gaming Accessories Coming from a Dacian Workshop*, în (ed. O. Tutilă, N. C. Rișcuța, I. V. Ferencz) *Archaeological small finds and their significance: proceedings on the symposium on games and toys*, Cluj-Napoca, 2016, p. 59-71.

Filipescu I., *Între propagandă și interes academic: Al XV-lea Congres internațional de științe istorice (București, 10-17 august 1980)*, în Arhivele Totalitarismului, 1-2, 2016, p. 182-191.

Glodariu I., Moga V., *Cetatea dacică de la Căpâlna*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

Huizinga J., *Homo ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, trad. H. R. Radian, București, Humanitas, 2003.

Ioniță I., Mamalaucă M., Vornic V. (ed.), *Antichitatea târzie în bazinul Prutului: catalog*, Bârlad, 2009.

John Simpson, *Homo Ludens: The Earliest Board Games in the Near East*, în (ed. I.L. Finkel) *Ancient* St. *Board Games in perspective: Papers from the 1990 British Museum colloquium, with additional contributions*, London, 2007, p. 5-10.

Kurke L., *Ancient Greek Board Games and How to Play Them*, în Classical Philology, 94, 3, 1999, p. 247-267.

Mihăilescu-Bîrliba L., *Games and gamers in Dacia*, în ArhMold, XXXIX, 2016, p. 33-56.

Niță D., Bercovici M., *Nicu Russu, un artist desăvârșit cu suflet magic*, Editura Paideia, 2017.

Paki A., Cociș S., *Dacia ludens*, în EphNap, III, 1993, p. 149-161.

Pop H., *Contribuții la cunoașterea modului de petrecere a timpului liber la dacii din nord-vestul României*, în (coord. S. Mitu, F. Gogâltan) *Viață privată, mentalități colective și imaginar social în Transilvania*, Oradea-Cluj, 1995-1996, p. 71-75.

Tomiță A., *O istorie glorioasă. Dosarul protocronismului românesc*, București, Editura Cartea Românească, 2007.

Vasile C., *Protocronism, dacomanie și literatură cu tematică geto-dacică în România anilor 1970*, în SMIC, 2015, p. 49-61.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Planșa X

1. „Armata dacică”;
2/3/4. Variante cromatice ale piesei „Comandant Dac”;
5/6/7/8/9/10. Variante cromatice ale piesei „Soldat Dac”
(foto N. Gozman, MJIA, Zalău).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

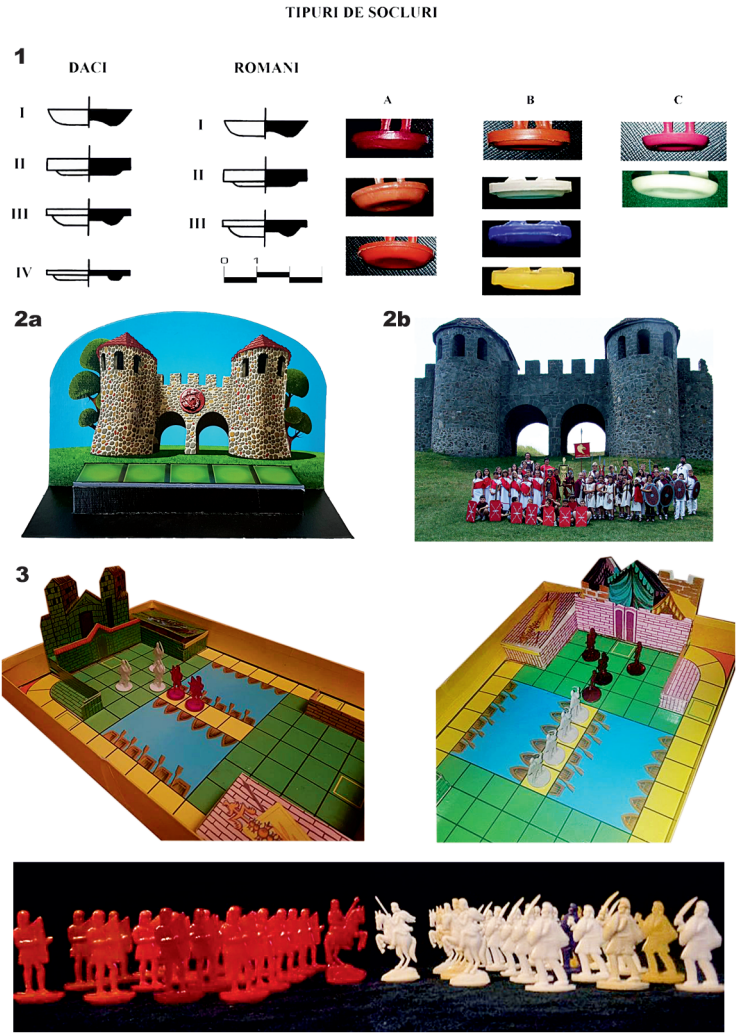

15

Planșa XI

1. „Armata romană”;
2-5. Variante cromatice ale piesei „Comandant Roman”;
6-15. Variante cromatice ale piesei „Soldat Roman”
(foto N. Gozman, MJIA, Zalău).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Planșa XII

1. Dimensiuni și tipuri de socluri ale figurinelor (foto N. Gozman, MJIA, Zalău);
2a. „Cetatea dacilor”, Ediția 2018;
2b. Poarta castrului roman de la Porolissum (arhiva MJIA, Zalău);
3. Poziții de joc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Istoria Daciei preromane

Istoria Daciei preromane este importantă.

Desigur, istoria în sine este importantă întotdeauna, dar Dacia are un loc privilegiat în schema propusă, pentru că definește ceea ce suntem noi astăzi, definește modul în care gândim despre noi, ca popor, și fundamentează în continuare, chiar după două milenii și ceva, cultura românească și felul în care nu doar ne privim pe noi înșine, ci și cum privim lumea.

Nu intrăm în zona disputelor privind continuitatea, am pierde toată ziua cu argumentația. E de reținut doar că suntem, că place sau nu, cei mai potențiali urmași ai dacilor. Dar ne putem prevala deocamdată de faptul că suntem suprapuși aproape perfect cu configurația zonelor locuite de daci și de geți și că, printr-un straniu curs al istoriei, așa arată harta politică a României moderne. Este un argument serios pentru a ne raporta la acei mitici strămoși. „Mitici" nu este peiorativ în acest caz.

Istoria Daciei s-a schimbat fundamental în ultimii 25 de ani. Mai exact, s-a schimbat ce știm noi despre daci și dacă le-am cunoaște limba ar fi foarte rezonabil să zicem că știm despre daci mai multe decât știau ei înșiși despre ei. Să nu uităm că a trecut aproape un secol de la prima sinteză veritabilă despre civilizația geto-dacică. Ca să fim clari, este vorba despre „Getica" lui Pârvan, nu despre basmele lui Densușianu.

Secolul care a trecut, și căruia îi mai putem adăuga ceva timp anterior, a produs un volum imens de noi descoperiri arheologice. Fiecare dintre acestea, de la cel mai amărât ciob de oală și până la mari și întinse așezări, a adus noutăți în legătură cu secvența dacică. Istoriografia autohtonă, eliberată din chingile intruziunilor politice specifice glaciațiunii comuniste, a produs o literatură consistentă – chiar dacă încă departe de perfecțiunea visată –, dar care a obligat la rescrierea acestei secvențe. Oricum, în ciuda unor osificări ce țin de orgoliile oamenilor, istoria se rescrie permanent. E aproape un paradox, căci istoria realitate e tot aia, doar noi aflăm de fapt mai multe despre faptele și evenimentele întâmplate. Sau înțelegem mai multe.

Știm, de pildă, că Regatul dac a fost foarte războinic, condus de regi războinici și dominat de o aristocrație la fel de belicoasă. Știm că de fapt chiar instituția politică și socială căreia îi spunem Regatul dac a fost creația acestor militari, ei înșiși expresie a unei ere și a unei regiuni militariste, cu neamuri și vecini aflați în

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

permanentă rivalitate. Un pic departe de viziunea idilică, bicoloră, de acum 50 de ani, de exemplu.

Știm mai multe despre daci decât știam acum jumătate de secol. Știm mai multe despre cultura sau despre societatea lor. În ciuda acestui fapt, suntem departe de a ști mare lucru, căci istoria Daciei a fost și rămas o mare provocare pentru istorici. Cercetarea arheologică este nu doar greoaie, ci și permanent șicanată. Fără pretenția de a avea cifre exacte, cred că s-a săpat un procent foarte mic din potențialul arheologic al epocii. Din acesta s-a publicat infim, raportat la aceeași scară. Sursele literare au rămas și ele aceleași, cu excepția unor inscripții laconice risipite prin Egipt.

În ciuda acestei supărătoare stări de fapt, știm mai multe despre daci. Dar doar mai multe decât predecesorii noștri. Motiv pentru care trebuie să cercetăm, să studiem, să căutăm mai departe. Pentru că istoria Daciei preromane este importantă.

Și o să vedem și de ce.

Ce cărți despre daci să citim?

O nemulţumire mai veche a reizbucnit în mediile de amatori de istorie antică, respectiv dacică, înghesuind sub acest termen cam toată secvența celei de A Doua Epoci a Fierului de pe la noi.

Depășind puțin cadrul strâmt al teoriei conspiraționiste, cu ascunsul istoriei adevărate și așa-zisele falsificări auxiliare, dar fără a renunța la temele astea, consacrate deja, amatorii de istorie au deschis un nou front.

Nu avem ce citi! Nu se scrie despre daci, nu găsim cărți despre istoria dacică!

Este de observat evoluția fenomenului. Oamenii vor să cunoască istorie. În plus, lumea redescoperă cumva că, dacă te informezi dintr-o sursă credibilă, altfel vezi lucrurile. Blogurile și literatura dubioasă cu subiect istoric sunt oricum în regres evident și cauza acestei stări merită analizată.

Astea-s de bine, zic, dar e neapărat nevoie să vedem lucrurile și din capătul celălalt al problemei, adică din perspectiva celor care scriu. Sau ar trebui să scrie.

Desigur, oamenii vor să citească povestiri, chestii comestibile, istorie – să zicem facilă –, sinteze largi, accesibile, nu descriptivisme seci. Pe cine furnică informația că un dac a fost găsit depus în decubit dorsal, orientat nord-est–sud-vest, la o adâncime de ț cm și complexul poate fi datat în LtC2, pe baza unei fibule cu analogii în situl de la Bresto Mitrovitsa?

Aici, într-adevăr, avem o Matrioșka. O problemă care conține mai multe probleme.

Prima ar fi cine să scrie.

Sinteze pe civilizația geto-dacică sunt puține, mai toate depășite pe ici, pe colo, prin părțile esențiale. Unele sunt doar pagini de istorie literară, la propriu. De la

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

momentul scrierii lor, documentele arheologice au crescut aproape exponențial, modificând (sau trebuind să o facă) ipoteze și teorii solidificate în timp. Modificări care cer oameni noi, instruiți și competenți. La rigoare, zilele astea poți aduna specialiștii pe epoca dacică de calibru din țară și îi poți duce unde vrei cu un microbuz. Urmăriți rubricile dedicate istoriei dacice din periodicele instituțiilor. Sporadic câte un articol tangențial. În multe se trece de la Neolitic și ceva despre Epoca Bronzului direct la romani. Nu are cine să scrie! Sunt cine știe câte muzee, unele de nivel național, care nu au istorici pe epoca dacică.

Epoca în cauză este un pic cam regională și mulți istorici o evită pentru că nu prea oferă excursii la Berlin sau Lisabona, nici nu știu ce burse și granturi ori te miri ce recunoaștere internațională. Altfel te vede Europa dacă te ocupi de celți, de romani sau de polisurile dobrogene. Apoi și dintre specialiști, fiecare cu tarlaua lui, care e cu ceramica, care cu fenomenul religios, arhitectura sau alte secvențe. Există cărți solide pe fiecare domeniu separat, dar o sinteză cere mai mult. Nici volumele scoase de Academie nu completează prea fericit locul. Capitolele sunt scrise de istorici diferiți, adesea în contradictoriu și cumva axați pe istorie politică.

Revenind, reiterez ideea că există foarte multe texte despre subiecte dacice, dar majoritatea sunt articole tehnice, cărămizile despre care vorbeam mai sus. Ele sunt, să zicem, un fel de refugiu, scrisul lejer nu e la îndemâna oricui și capacitatea de a scrie în volute e rară. Nu toată lumea e și poet, iar poezia nu e chiar preferata istoricilor, breaslă ce luptă din greu să transforme caracterul sociouman al istoriei într-un fel de matematică neutră. Arheologii preferă – e un fel de a zice – să scrie tehnic, descriind inginerește obiecte, contexte, analogii, datări, stratigrafii, situri, fără a păși prea adânc în zona de interpretare socială. Zonă predispusă la diverse fluctuații și mai ales la critici. Așa că istoricii, mai cu seamă cei tineri, preferă terenul sigur, neaducător de necazuri, al articolelor cuminți care nu ies din cadrul rigid și confortabil al evidențelor. Sistemul astfel existent nu încurajează defel talentul scriitoricesc (sau de sintetizare pur și simplu) în rarele cazuri când el există, ci produce istorici cuminți, care pontează conștiincioși în fiecare dimineață. Dar, cum am zis mai sus, niciun arhitect sau constructor nu poate zidi nimic fără cărămizi. Admit că articolele în cauză sunt necesare.

Din momentul în care ai stiva de astfel de texte la îndemână și din te miri ce noroc ai și ceva har la scris, teoretic te-ai putea apuca de sintetizat. Asta dacă onor sistemul nu te-ar încărca cu jdemii de alte angarale de făcut, căci un arheolog rareori stă și meditează contemplativ despre nemurirea sufletului și a dacilor. Majoritatea chestiilor de substanță sunt scrise acasă, după terminarea serviciului stresant.

Și ajungem la a doua mare problemă. Sursele de informare.

Doar o parte sunt articolele și cărțile confraților, cu concluziile cărora ești sau nu de acord, în funcție de calitatea informațiilor oferite și de propriile opinii.

O altă sursă sunt cercetările proprii. Dacă ai.

Tot aici intră și cercetarea depozitelor muzeale. Dacă ai acces. Dar despre această problemă, parcă mai dureroasă decât prima, data viitoare, că ne prea lungim.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Bibliografie despre daci

Cu excepția studenților înainte de sesiune, nu există mirean bine-credincios, nici preafericit istoric consacrat, dar mai ales începător să nu știe că nu este alta mai frumoasă și mai de folos zăbavă decât cetitul cărților. Fie că vrei să te delectezi cu lecturi istorice, fie că faci vreo cercetare oarecare, fără a citi mai înainte ce au cercetat și au scris alții este imposibil, oricât de talentat te crezi.

Deci ce citim, dar mai ales unde găsim lecturile folositoare?

Pentru sapiensul de rând cea mai facilă potecă duce la biblioteca sătească sau județeană, care e și ea în funcție de bugetul comunității. De istoric nu mă îngrijesc la pasul ăsta, că el oricum nu calcă pe acolo decât dacă trebuie să-și ducă odrasla să caute ceva carte de poezioare. Doar că la zisa bibliotecă, despre istoria dacilor nu sunt de găsit decât legendele lui Dumitru Almaș și, dacă e un locaș cât de cât mătura, *Dacii* lui Hadrian Daicoviciu. A lui Daicoviciu, deși are ca la fo peste 50 de ani și ce zicea omul atunci e acceptabil mai rarefiat astăzi, e o carte încă utilă dacă n-ai auzit nimic niciodată despre daci.

Deci biblioteca aia nu va fi de mare folos. Dacă ai intrare sau pile la vreuna aparținând unui muzeu, ai toate șansele să ai acces la literatură mai de calitate. Problema e că aici studiul e cam la fața locului, că nicio instituție de gen nu-și permite împrăștierea fondului de carte. Din cauza ghiolbanilor care nu le mai aduc înapoi.

O altă sursă ar fi pur și simplu cumpărarea unor cărți. Mai ales cele mai noi, de după 2000, se găsesc. Unele sunt niște scumpe, altele sunt mai ieftinache. Dar dacă-ți permite bugetul, nu ezita. Problema este că unele au tiraje mici și s-au epuizat deja, altele au apărut ceva mai de multișor și sunt istorie la propriu. Achiziția e o sursă parțială și niciodată suficientă. Mai ales dacă ești colecționar.

Nu ne rămâne de făcut în acest caz altceva decât să apelăm la cea mai mare bibliotecă din lume, respectiv strămoșescul internet. Aici treaba se bifurcă, trifurcă și multifurcă, ceea ce ne va da și mai mult de furcă, indiferent dacă ești doar pasionat sau pasionat pe simbrie în ale istoriei.

Internetul mustește de literatură de istorie. La propriu, doar că nu toată este la vedere. De fapt, dacă ținem cont de drepturile de autor, nimic nu prea este accesibil, cu excepția bălăriilor lui Densușianu și a *Geticii* lui Pârvan. Prima e inutilă și a doua are aerul unei aristocrate de 93 de ani, rujată, cu bijuteriile familiei pe ea, trăind în epoca ei încă și pe care o mai vizitează doar prezumtivii moștenitori să vadă dacă mai e vie.

Impasul este însă doar teoretic, căci românii au lunga tradiție multimilenară a piratatului, încă de pe vremea dacilor, când xeroxau monede imperiale. Ca o consecință, rușinea de a fura a dispărut cu desăvârșire la toate palierele, chiar dacă lumea academică o face mai cu fereală, ca niște nobili scăpătați care cer bani împrumut.

Cum am zis, cam tot ce este necesar este undeva pe internet, fie că vorbim de portaluri rusești, biblioteci occidentale (unele mai dau și gratis) sau calculatoarele unor amici.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Aș vrea să nu încurajez piratarea, dar într-o lume ca a noastră, însetată de cunoaștere, dorința de a citi o anume carte se luptă dușmănos cu respectul față de munca unui autor sau a unei edituri, căci fenomenul despre care vorbim taie serios din profitul celor în drept. Este și motivul pentru care cărțile mai noi nu circulă fățiș, ci sunt date cumva pe sub mână, fiecare fiind conștient că circulația cărții îi aduce mai multă notorietate decât prezența pe un raft. Nu de puține ori este suficient să știi cui să ceri și, eventual, să promiți că nu o pui anapoda la vedere pe undeva.

Este de spus că uneori editurile, alteori chiar autorii cărților – cel puțin atunci când nu sunt încorsetați de clauze contractuale – pun la dispoziție gratuit cărți de istorie absolut esențiale.

Un astfel de caz este *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor. Pornind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei*, Editura Porto-Franco, Galați, 1993, lucrare pe care autorul a pus-o la dispoziția Enciclopediei Dacice, de unde poate fi accesată și descărcată gratuit.

Titlurile recomandate nu sunt singurele, atâtea mi-au venit acum la îndemână, deci or mai fi și altele. La fel, niciuna nu este coborâtă de pe icoană, ci fiecare conține și structurează ce a priceput, ce a vrut și ce a putut spune autorul. Majoritatea aparțin unor autori români, pe străini îi doare la patine de daci, cu rare excepții. Am pus totuși câteva titluri fie scrise de români în limbi de circulație, fie ale unor autori străini care ating chestii de știut.

În completarea ideii de la care am pornit, atașez și o scurtă listă de cărți ce trebuie musai citite dacă vrei să ai habar despre istoria dacilor și consideri că blogurile ezoterice îți insultă inteligența. Nu am pus și articole, ele sunt de ordinul sutelor, în așteptarea cuiva care să le sintetizeze într-o lucrare de istorie amplă și frumoasă.

Din cărțile de istorie pe care le recomand nu trebuie uneori să citești decât concluziile, ele sunt suficiente pentru un amator (istoricii vor citi mai detaliat, dar nici ei nu citesc cap-coadă totul, ci doar ce îi interesează).

Ține minte însă, niciunul dintre autori nu are dreptate 100 %, nicio carte de istorie nu este Evanghelie, dar, după ce îți faci propria sinteză în cap, poți să înțelegi mai bine tabloul general. Istoricii pot să aibă dreptate sau nu, dar oricum ei îți oferă o variantă de istorie mai probabilă decât croitoresele și frizerii care mișună pe internet propovăduind istorii imposibile despre daci.

Așadar:

Despre religie ar fi de citit V. Sîrbu, G. Florea, *Imaginar și imagine în Dacia preromană*, 1997; V. Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor*, 1993; I. H. Crișan, *Spiritualitatea geto-dacilor*, 1986; D. Dana, *Zalmoxis. De la Herodot la Mircea Eliade*, 2008; Z. Petre, *Practica nemurii*, 2004 (este esențială și destul de ușor de citit, plus că este pusă la liber, gratis pe net). O mică sinteză destul de accesibilă ca echilibru între rigoarea științifică și mesajul către cititori este semnată de A. Berzovan și publicată recent în revista *Historia*[1],

[1] A. Berzovan, *O religie sau mai multe „religii" dacice*, Historia, nr. 219, aprilie 2020, p. 26-35.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

marcând poate distanțarea acestui periodic de articolele de slabă calitate despre daci publicate anterior.

E adevărat că niciuna nu rezolvă problema cunoașterii în detaliu a religiei din Dacia preromană, dar asta doar din cauză că nu știm mare lucru despre subiect. Dacii erau discreți cu fazele astea. Avem ceva morminte, niște temple, niște gropi ciudate (de cult, s-ar zice), câteva fragmente de informații literare ambigue și asta este cam tot. Restul înseamnă în majoritate presupuneri ale istoricilor. Invariabil, foarte polemizate.

Despre metalurgie sunt două lucrări de căpătâi: I. Glodariu, E. Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci (sec. II î.e.n. - I e.n.)*, 1979, și A. Rustoiu, *Metalurgia bronzului la daci (sec. II î. Chr.-sec. I d. Chr)*, 1996. Chiar dacă sunt deja cam vechi, pentru un începător sau doar un pasionat sunt suficiente (sunt pdf-uri pe net, „la liber").

Despre fenomenul militar (arme, mentalități, campanii, expediții, cetăți) am scris eu (C. Borangic, *Seniorii războiului în lumea dacică. Elite militare din secolele II a.Chr.-II p.Chr. în spațiul carpato-dunărean*, 2017). În bibliografia cărții găsiți și numeroase trimiteri, dacă se dorește aprofundare. E în lucru ediția a 2-a.

Ar mai fi de citit, la nivel de informare, I. H. Crișan, *Civilizația geto-dacilor*,1993; A. Rustoiu, *Războinici și artizani*, 2002 (musai de citit pentru oricine vrea să priceapă niște chestii); C. C. Petolescu, *Dacia. Un mileniu de istorie, 2010, și tot el, Decebal regele dacilor*, 2016 (istorie politică); V. Sîrbu, *Oameni și zei în lumea geto-dacilor*, 2006.

Practic nu avem la nivel de țară o sinteză actualizată și mulțumitoare. *Istoria românilor* (volume tipărite sub patronajul Academiei, practic istoria oficială a României) e destul de searbădă și pe alocuri chiar imprecisă când tratează subiectul dacic, ca să fim eleganți.

Cum vedeți, oferta educațională este străvezie și singura scăpare rezonabilă este procedura „autodidact". Cărțile recomandate sunt (cu excepția lui I. H. Crișan) destul de greoaie (chiar dacă nu ca unele de arheologie), așa că probabil internetul va fi măcar o parte a soluției.

Într-o lume virtuală invadată de bloguri de istorie dubioasă, Enciclopedia Dacica rămâne o cetate a cunoașterii. Din păcate, doar cu munca de voluntariat ținem pasul greu, dar steagul sus.

Și acum lista „must carry":

Antonescu D., *Introducere în arhitectura dacilor,* 1984
Bennet J., *Traian*, 2006
Berzovan A., *Bazinul Mureșului Inferior și sud-vestul Munților Apuseni în perioada clasică a Daciei preromane*, 2017
Bichir Ghe., *Cultura carpică*, 1973
Borangic C., *Seniorii războiului în lumea dacică. Elite militare din secolele II a.Chr.-II p.Chr. în spațiul carpato-dunărean*, 2017
Borangic C., *Dacorum Falces. Armele încovoiate ale dacilor*, 2015

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Cărăbișî V.-Ș., *Forme de habitat și fenomen funerar în Oltenia în cea de a doua epocă a fierului*, 2015
Costea F., *Augustin-Tipia Ormenișului, județul Brașov. Monografie arheologică (I)*, 2006
Costea F., *Dacii în sud-estul Transilvaniei*, 2002
Crișan I. H., *Burebista și epoca sa*, 1977
Crișan I. H., *Civilizația geto-dacilor*, vol. I-II, 1993
Crișan I. H., *Medicina în Dacia (de la începuturi până la cucerirea romană)*, 2007
Crișan I. H., *Spiritualitatea geto-dacilor*, 1986
Crișan V., *Dacii din estul Transilvaniei*, 2000
Daicoviciu H., *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, 1972
Daicoviciu H., *Dacii*, 1965
Dana D., *Izvoare privitoare la Zalmoxis și alte pasaje referitoare la religiile tracilor, geților și dacilor*, 2011
Dana D., *Zalmoxis de la Herodot la Mircea Eliade. Istorii despre un zeu al pretextului*, 2008
Danov H. M., *Tracia antică*, 1976
Dumitrașcu S., *Dacia Apuseană*, 1993
Eliade M., *De la Zamolxis la Genghis-Han,* 1980
Ferencz I. V., *Celții pe Mureșul mijlociu*, 2007
Florea G., *Ceramica pictată. Artă, meșteșug și societate în Dacia preromană*, 1998
Florea G., *Dava et Oppidum*, 2011
Gheorghiu G., *Dacii pe cursul mijlociu al Mureșului*, 2005
Gherghe P., *Așezarea și necropola geto-dacică de la Spahii-Câmpul Spahiului, județul Gorj*, 2015
Glodariu I., *Arhitectura dacilor – civilă și militară (sec. II î.e.n. – I e.n.)*, 1983
Glodariu I., Iaroslavschi E., *Civilizația fierului la daci (sec. II î.e.n.-I e.n.)*, 1979
Gostar N., Lica V., *Societatea geto-dacică de la Burebista la Decebal*, 1984
Gramatopol M., *Arta monedelor geto-dacice. Eseu numismatic*, 1997
Hoddinott R. F., *The Thracians*, 1981
Hubert H., *Celții și expansiunea celtică până în epoca La Tène*, 1983
Iaroslavschi E., *Tehnica la daci*, 1997
Kotigoroșco V., *Centrul sacral al Tisei Superioare în epoca La Tène-ului târziu*, 2015
Lozovan E., *Dacia Sacră*, 1998
Marazov I., *Thracian warrior*, Sofia, 2005
Mateescu R., *Istoriile unui templu*, 2012
Măndescu, D., *Cetățeni, stațiunea geto-dacă de pe valea Dâmboviței superioare*, 2006
Mihăilescu-Bîrliba V., *Dacia răsăriteană în secolele VI-I î.e.n. Economie și monedă*, 1990
Murgescu B. (coord.), *Istoria României în texte*, 2001
Oanță-Marghitu R. (ed.), *Aurul și argintul antic al României. Catalog de expoziție*, 2014
Oppermann M., *Tracii. Între arcul carpatic și Marea Egee*, 1988

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Papazoglu F., *The central Balkan tribes in pre-roman times*, 1978
Pârvan V., *Getica. O protoistorie a Daciei,* 1982
Petolescu C. C., *Auxilia Daciae: contribuție la istoria militară a Daciei romane*, 2002
Petolescu C. C., *Dacia. Un mileniu de istorie*, 2010
Petolescu C. C., *Decebal, regele dacilor*, 2016
Petre Z., *Practica nemuririi. O lectură critică a izvoarelor grecești referitoare la geți*, 2004
Petrescu-Dîmbovița M., *Scurtă istorie a Daciei preromane*, 1978
Pețan A., *Sarmizegetusa Regia: 1. Redescoperirea cetății*, 2018
Pop H., *Fortificațiile dacice din vestul și nord-vestul României*, 2006
Popa C. I., *Valea Cugirului – din preistorie până în zorii epocii moderne*, 2011
Preda C., *Monedele geto-dacilor*, 1973
Protase D., *Riturile funerare la daci și daco-romani*, București, 1971
Pupeză P., *Veacul întunecat al Daciei,* 2012
Russu I. I., *Daco-geții în Imperiul Roman (în afara Provinciei Dacia Traiană)*, 1980
Russu I. I., *Limba traco-dacilor*, 1967
Russu I. I., *Religia geto-dacilor. Zei, credințe, practici religioase*, 2009
Rustoiu A., *Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană*, 2002
Rustoiu A., *Războinici și societate în aria celtică transilvăneană,* 2008
Sanie S., *Din istoria culturii și religiei geto-dacice*, 1999
Sîrbu V., Borangic C., *Pumnalul sica în nordul Dunării*, 2016
Sîrbu V., Florea G., *Imaginar și imagine în Dacia preromană*, 1997
Sîrbu V., Matei S., Dupoi V., *Incinta dacică fortificată de la Pietroasa Mică-Gruiu Dării,* 2005
Sîrbu V., *Oameni și zei în lumea geto-dacilor: mărturii arheologice*, 2006
Spânu D., *Tezaurele dacice. Creația în metale prețioase din Dacia preromană*, 2012
Stefan A. S., *Las guerres daciques de Domitien et de Trajan*, 2005
Turcu M., *Geto-dacii din Câmpia Munteniei*, 1979
Ursachi V., *Zargidava. Cetatea dacică de la Brad*, 1995
Velcescu L., *Dacii în sculptura romană*, 2015
Vulpe R., *Așezări getice din Muntenia*, 1966.

Lista este departe de a fi una completă, dar conține un minimum necesar formării unei baze, a unor cadre capabile să conțină suficiente date, încât cititorul să poată pune permanent întrebări pertinente dacă este pus în fața unor scenarii istorice nesigure. Unele pot fi mai greu de găsit, altele ceva mai dificil de citit, dar, în principiu, sunt necesare.

În plus, cel puțin cele mai recente conțin bibliografie anterioară. Nu neapărat edificatoare, dar se va vedea evoluția ideilor, a cunoștințelor și a paradigmelor istorice cu care operăm.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

enciclopedia-dacica punct ro

Întreabă un cetățean, un om de bine, un contribuabil cinstit ce să citească cu privire la Antichitatea de pe la noi. Adică despre daci, celți dacă sunt, romani (dar mai puțin, că barbarii sunt mai interesanți).

Cum m-a întrebat, cum am fost cu vorba-n gât ca un samurai cu mâna pe sabie. Și așa a rămas, că mi-am dat seama că nu prea am ce să-i recomand, cu atât mai mult cu cât omul nici vreme multă n-avea de bibilit subiectul. Plus că avea și numai liceul, perioadă școlară din care lecțiile mai mult l-au buimăcit decât ajutat. Venise de fapt să mă întrebe de un blog frumos colorat care-l aproape convinsese că e urmaș de Tyrannosaurus Rex Imperator. Doar că mai voia o opinie!

Ei bine, asta da treabă. Care ar fi sursele de informare, pe subiect, pentru un om oarecare?

Școala. Aș trece școala la dezinformare, ca să fiu sincer. Manualele sunt o tochitură de prostii ambalate pseudosavant. Am corectat acum un an sau doi un astfel de manual (parcă de clasa a VI-a) și doar pe cele două pagini despre daci erorile și tâmpeniile erau mai multe decât puricii pe un maidanez. Și cu cât înaintezi spre liceu, cu atât sunt orice, dar mai puțin decât istorie atractivă. Manualele sunt proaste, informațiile greșite și depășite.

Profesorii. E loterie! Dacă ai noroc, ai; dacă nu, nu. Predarea istoriei cere oleacă de har și ăsta e pe sponci. Ai prins un plictisit sau un suplinitor și destinul tău o ia razna! Nu dau cu pietre la modul general – cei pe care-i știu eu sunt oameni faini –, dar rezultatele spun că stăm prost. Copiii ies din școală nu știind istorie, ci urând istoria. Bașca și care are și vrea să se ocupe fain de coconi nu prea are vreme din cauza programei proaste și a hârțogăriei fără număr. Fără mofturi zic că școala românească produce mai mulți dacomani embrionari decât iubitori de istorie. Eu, dacă aș preda istorie la vreo școală, aș fi dat afară după primul semestru. Pentru că aș arunca la gunoi toate planificările și hârtiile alea și i-aș învăța istorie pe copii. Și la ce e bună, și ce-a fost bun în ea, și ce rău, și picanterii și explicații umaniste. Deloc cronologii seci. Dar noroc că n-am talent didactic.

Cărțile de istorie. Aici e complicat. Cum am mai zis, de partea de istorie antică se ocupă arheologii. Arheologia este o ramură a istoriei, iar arheologii sunt niște

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

tehnicieni. Adică nişte oameni cu mult realism şi mai puţin umanism atunci când operează cu artefactele. Sigur, sunt multe cărţi scrise de arheologi, dar de regulă niciun amator de lecturi duminicale nu le citeşte. Pentru că în primul rând nu poate. Arheologii scriu majoritar pentru alţi arheologi, nu pentru public. „Asocierile cu resturile cinerare din mormântul 15 de la Zagreb, faza III, permite sincronizarea ceramicii grosiere locale cu orizontul fibulelor cu resort de schemă Latène mijlociu, tip care are cel mai timpuriu orizont în LT D1". Cum sună? Straniu, pentru că arheologii scriu codificat (ca să priceapă toţi, de oriunde ar fi, despre ce e vorba). Arheologii scriu rar tomuri de popularizare a istoriei. Asta cere talent, cere o pregătire enciclopedică, cere timp. Or, ca şi profesorii, şi arheologii sunt hăituiţi de birocraţie şi alte angarale. Şi să fim sinceri, majoritatea nici nu au popularizarea în plan. Astea n-aduc glorie, recunoaştere academică, puncte sau invitaţii la congresul de la Berlin. Iar dacă te ocupi de daci, apoi şansele să prinzi o bursă sau un grant sunt şi mai subţiri, că e sector de nişă (adică e de interes local, nu european).

Biblioteca. Lucrările de sinteză sunt puţine. Pârvan, Daicoviciu, Crişan, Zoe Petre au scris astfel de lucrări (cele comunistoide nu se pun). Dar încet-încet sintezele vechi devin vechi de-a binelea şi depăşite. Arheologia, fiind ea tehnică, are nevoie şi are acces mai mare la tehnologie. Cum-necum, se sapă şi se descoperă chestii noi ce reconfigurează povestea dacică. Cine să scrie ca să placă cetăţeanului? Poţi găsi reviste, articole, dar sunt fragmente din istoria mare. Fără privirea de ansamblu – care vine din ani de lecturi aparent obositoare – e ca şi cum ai vedea un episod dintr-un serial şi ai avea pretenţia că ai înţeles toată povestea celor 271 de episoade.

Internetul. Ai zice că pe net găseşti de toate la cel mai mic preţ. Din păcate aşa şi este, doar că e ca în viaţă. Ce e ieftin nu e neapărat şi bun. Internetul e infestat la propriu de pagini, bloguri, postări despre istoria dacică, majoritatea de un tembelism bolnav. Dacii vin de pe Nibiru, dar au locuit un sezon pe Lună, până s-au obişnuit cu gravitaţia, au tunele şi oraşe subterane de parcă-s marmote, au inventat mersul pe jos, apa caldă, hepatita şi usturoiul. Dinastiile dacilor coboară până în Pleistocen şi lista e mai lungă decât factura la autostradă.

Fără un minim ajutor de la cele patru puncte de mai sus nicio şansă ca să poţi discerne ce e corect şi ce nu. Sigur, unele fantezii frizează absolutul şi adesea oamenii mă întreabă „aşa-i că e o prostie? că parcă nu-mi vine să cred", dar în general, indiferent câte bazaconii spune câte un pelasgo-traco-geto-daco-valah de ăsta, sigur se găsesc câţiva mai proşti decât el să-l creadă.

Ce e de făcut în această situaţie? Habar n-am! Şi eu, acum mulţi ani, am venit în contact cu istoria, prima dată prin şansa unor profesori, chiar profesori (Fripcea şi Jurcă în generală, Corcheş în liceu), apoi citind tot ce am prins pe subiect şi, când nu mi-a mai venit să cred, m-am dus la bibliotecă şi abia apoi la facultate de profil. Nu e un parcurs uzual, dar la mine (şi mai am câţiva prieteni în aceeaşi situaţie) a mers.

Poate e prea greu, aşa că aş sugera, dacă vă interesează perioada dacică, să intraţi pe enciclopedia-dacica.ro, una dintre puţinele cazemate împotriva dacomaniei de pe

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

internet, unde împreună cu câțiva partizani daci ne-am retras în munții de informație verificată, în smârcurile periculoase ale cercetării istoriei Daciei.

Da, luptăm împotriva ignoranței, a falsului, a fabulației, a jumătății de adevăr. Poate nu deținem adevărul cristalin, dar țineți minte: istoricii vă oferă măcar varianta care e cea mai probabilă și mai apropiată de adevărul istoric. Diletanții care vă vând brașoave dacice vă oferă varianta cea mai convenabilă. Și mă refer la cea convenabilă lor.

Uăi, ce ne-am lungit. Așa că mai povestim și altă dată. Că avem ce și știm chestii!

Se mai studiază despre daci?

Dacă admitem că întreaga poveste – tot pe schema de mai sus – este corectă, societatea ar trebui să le acorde ceva mai multă atenție pasionaților de istorie antică. Și mă gândesc că ar fi necesar un număr de infirmiere/-i, asistente/-i și doctori care să studieze problema, să identifice cauze, soluții, tratamente și să le și aplice.

Tot acest personal ar trebui instruit în unități de cercetare, pe care le numim facultăți de istorie, unde ei vor dobândi cunoștințe și aptitudini prin care să stopeze sau măcar să tempereze și să controleze maladia. Adică să studieze epoca Daciei preromane, printre altele.

Și iată cum stau lucrurile la principalele universități de profil din țară:

- Cluj – licență (1 semestru) *Curs special de Istorie antică: Arheologia epocii fierului;* master – curs *Religia dacilor: surse literare, iconografice și arheologice*; curs *Arheologia epocii Latène. Habitat și viață cotidiană în Dacia preromană*
- Iași – curs *Latină și greacă* (bune și ele la ceva) + disciplină opțională = curs de *Istorie antică a românilor* (care teoretic ar conține o frază, două despre geto-daci)
- Oradea – nimic
- Alba Iulia – curs *Istorie antică a României* (posibil conține 1-2 ore despre civilizația geto-dacică)
- Timișoara – licență, un curs *Introducere în istoria veche a românilor* (posibil conține 1-2 ore despre civilizația geto-dacică); master = *Arheologie și mediu în contextul dezvoltării durabile* (posibil să fie abordat și un scurt excurs în ceramica dacică)
- Constanța – licență, un curs *Introducere în istoria antică universală* (posibil, zic, ceva măcar despre geții dobrogeni)
- București – nimic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

În listă am notat, pe lângă celelalte facultăți din țară, și Iașiul, care avea până de curând cursuri despre civilizația geto-dacică (e sintagmă, nu altceva) și, ca săracul care mai pune un polonic de apă în ciorbă, să ajungă la toți, am notat și faptul că aici existau cursuri de latină și greacă. Nu mult după ce am scris acest text, respectivele cursuri de limbi clasice au fost scoase din programă.

Presupun că unii s-au mirat pe motivul că ce are Tanda cu Manda, dar are. Toate informațiile scrise despre Dacia preromană (și nu numai) au fost scrise în greacă și ulterior în latină. Ceea ce obligă studentul și ulterior istoricul nu să știe neapărat cele două limbi, ci să aibă habar măcar de una-alta atunci când contextualizează probleme întâlnite în cursul cercetărilor despre geți sau daci.

Ei bine, acum trebuie să tai din listă zisele cursuri. Despre importanța filosofiei antice în zilele noastre am mai scris. Poate o să reiau subiectul. Deocamdată semnalez încă o piedică în calea formării specialiștilor pe perioada Daciei clasice. Să vină dacomanii, că ei vorbesc nu doar greaca și latina cursiv, ci și limba dacă. Dacă istorici nu o să mai avem.

Revenind la listă, exceptând UBB-ul clujean, mai hotărât doar în comparație cu celelalte centre universitare și mai înfipt datorită administrării complexului dacic din Munții Orăștiei, în rest e jale. N-am idee câți istorici specializați ar fi necesari la nivel de țară. Nu ne bazăm neapărat pe arheologi, că ei oricum studiază (și ulterior sapă) tot ce prind. Arheologii sunt însă extrem de tehnici și rareori pierd vremea cu pacienții altor departamente.

Concret, societatea nu pregătește istorici la un nivel cât de cât, care să facă față discursului fantezist ce abundă astăzi pe segmentul de istorie antică – în special dacică. În plus, nicăieri nu există vreun curs care să pregătească pe cineva să vulgarizeze istoria. Adică să o detehnicizeze și să o explice, pedagogic dacă trebuie, poporenilor. Fac treaba asta reenactorii, dar ei sunt doar amatori (cu mici excepții) și adesea la fel de entuziaști ca publicul.

Lăsați de capul lor, dacomanii, altfel oameni și ei, sunt pacienții preferați ai tămăduitorilor spiritologi și felcerilor de conjunctură.

De fapt, cred că întreaga societate românească este abandonată pe mâna vracilor și vrăjitoarelor care ghicesc în trecut.

Sondajul, dacă-i putem spune așa, de zilele trecute despre ce ați dori dvs., cititorii de istorie antică, să mai aflați pe-aici a relevat câteva lucruri interesante. În primul rând subiectele cerute (sau propuse) au fost dintre cele mai serioase: originea geților și a dacilor, religia, economia, limba, scrisul, expedițiile de jaf, alimentarea cu apă a cetăților, modă, vestimentație, petrecerea timpului liber, taxe, impozite, administrație, politica externă, aurul, tatuaje, influențe, metalurgia, spiritualitate, căsătorie, natalitate, relațiile interumane. Exceptând două sau trei ieșiri din peisajul rezonabil, aș spune că oamenii din lista mea – cel puțin cei care s-au exprimat – sunt mai inteligenți decât alții de prin alte părți. Temele sunt dintre cele mai interesante și în același timp destul de necunoscute, majoritatea, chiar specialiștilor. Acoperirea tuturor subiectelor ar fi cam doi ani de master, calculând

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

în cursuri. Nicăieri nu există așa ceva. Istoria dacilor cam lipsește din programa facultăților de istorie.

Mi-am propus ca anul acesta să scriu mai mult, preferențial chiar, despre daci. Până la urmă se presupune că pe acest subiect m-am antrenat și, măcar teoretic, mă pricep. Așadar, fără multe alte introduceri și fasoane, hai să scriem și să citim despre daci, cu sinceritate. Subiectul în sine este imens pentru că, deși la prima vedere sunt câteva secole de nu mari lucruri întâmplate și care pot fi legate de daci, în realitate tema este vastă. În linii mari, este vorba de un mileniu de istorie, iar în linii mici nimeni n-are habar despre durata reală a istoriei dacice. Și aici intră originea, dezvoltarea, apogeul, decăderea, memoria istoriei și moștenirea culturală a civilizației geto-dacice. La fel ca în cazul Regatului dac, nu se pot stabili granițe exacte.

Oricine poate observa interesul contemporanilor pentru această secvență de istorie. Tocmai apetența despre care vorbim a dus la o marginalizare discretă a acestei părți de istorie locală. Practic, la nivel oficial, nu prea mai sunt specialiști care se ocupă de perioadă. Spre exemplu, a fost un adevărat noroc să îmi pot parcurge studiile universitare de doctorat sub îndrumarea unui profesor care este specializat pe epoca dacică. Este unul dintre ultimii specialiști care pot conduce un doctorat și chiar nu știu cine va mai putea face acest lucru după ce se va pensiona.

În facultate am avut un singur mic curs, cred că prin anul III, despre daci. În rest, cursurile erau de preistorie și oricum înțelegerea a fost așa: poți să faci ce vrei, chiar să-ți dai teza de licență/master despre ce vrei, dar cursurile și examenele sunt cele din programul de studii al universității. Așa că am învățat Neolitic la greu și câte puțin din rest. Istoria dacică a fost ceva similar statului paralel. M-am ocupat de ea în paralel, pe spezele mele. Singurul avantaj a fost că unul dintre profesorii mei de atunci avea subiectul în sânge și mi-a dat indicații și bibliografie. Situația a fost la fel și la masterat. O altă opțiune ar fi fost să merg la Cluj, unde exista un nucleu specializat pe daci, dar și acolo lucrurile-s complicat-românești.

Să nu credeți că situația e una singulară. Priviți programele de masterat ale principalelor universități din România. Geto-dacii sunt, când sunt, periferici spre deloc:

Relații economice în Mediterana și Marea Neagră în epoca romană; *Statutul femeii în Evul Mediu în spațiul central și sud-est european*; *Emergența statelor naționale în Europa Centrală și Estică în sec. XIX*; *Influența occidentală asupra societății românești în a doua jumătate a sec. XIX*; *Sovietizarea sud-estului Europei*; *Familia romană în epoca clasică*; *Elitele în societățile tradiționale*; *Cultură și societate în România modernă*; *Marginalitatea socială*; *Bunuri simbolice în preistorie*; *Sincretism religios și putere politică în Egiptul roman*; *Constituirea și evoluția imaginii în Evul Mediu*; *Universități și universitari în România, a doua jum. sec. XIX – prima jum. sec. XX*; *Mentalități și imaginar în dezbaterea istoriografică*; *Africa Neagră: imagine creată/imagine reflectată*; *Realități imaginate și transfigurări postmoderne în cinematografia contemporană*; *Exercițiul puterii în Imperiul roman târziu*; *Ideologia puterii în societățile antice*, *Studiu comparat; Dezbateri ideologice și*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

culturale în România sec. XX; *Holocaust și Gulag, Unicitate vs. Relativizare; România și crizele comunismului*; *România postbelică. Sistem și instituții culturale și politice*; *Comunism vs. fascism. Conflict politic și competiție academică*; *Dobrogea romană*; *Antropologia culturală a Egiptul antic sau Exercițiul puterii în Imperiul târziu*; *Preistoria în Sud-Estul Europei*; *Arheologia și antropologia alimentară a societăților pre- și protoistorice*; *Arheologie și studii clasice* (aici e ceva și despre geto-daci); *Societate, artă, identități în Europa Centrală*; *De la medieval la modernitate*; *Istoria și socio-antropologia epocii moderne*; *Istoria Europei de sud-est*; *Istorie, memorie, oralitate în sec. XX*; *Memorie și oralitate în secolul XX*; *Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural*; *Știința informării și documentării (biblioteconomie și arhivistică)*; *Studii iudaice*; *Managementul relațiilor internaționale și al politicilor europene*; *Managementul securității în societatea contemporană*; *Istorie contemporană și relații internaționale*; *Comunicare internațională*; *Evaluarea politicilor și a programelor publice europene*; *Filosofie antică și medievală*; *Filosofie; Cultură; Comunicare*; *Etica profesională*; *Teorie critică și studii multiculturale*; *Istoria evreilor și ebraistică*; *Relații, instituții și organizații internaționale*; *Studii Egeo-Mediteraneene*; *Arheologie, civilizație și artă antică* (aici sunt două ore de istorie a Daciei preromane); *Instituții și ideologii ale puterii în Europa*; *Patrimoniu și turism cultural*; *Istoria comunismului în România*; *Studii de istorie: izvoare, concepte, metodologii*.

Viitorilor specialiști li se oferă programe de studii despre Egipt, Africa, Asia Mică și despre o grămadă de alte chestii posibil interesante, dar or fi și folositoare?

Cam astea sunt principalele programe de masterat din România, dar situația e mai adâncă și poate fi urmărită încă din gimnaziu, unde noile manuale de istorie sunt mizerabile pe acest subiect. Peste tot civilizația geto-dacică aproape lipsește. De fapt lipsește ca subiect principal de peste tot și unde nu lipsește este tratată superficial, eronat sau chiar puțin ostil.

Revenind la interesul publicului pentru daci, el răzbate pulsatoriu. Chestia cu paralelul lovește din nou. Există o vastă „literatură" despre daci, există filme cu jde sute de mii de vizionări și distribuiri, există nenumărate forumuri și grupuri de discuții, spectacolele de reconstituire istorică fac deliciul mulțimilor (în contrabalans cu calitatea istorică a evenimentelor de acest gen) la un așa nivel încât multe, multe autorități locale fie au luat frâiele spectacolelor, fie angajează astfel de trupe. Banii mulți rulați cu ocazia asta au infestat însă subiectul cu tot felul de paraziți, iar în 90 % din cazuri e doar butaforie ieftină. Trebuie spus că sunt și asociații sau trupe care se vor profesioniste și în bună măsură chiar așa și sunt, dar acestea, din păcate, sunt mult mai puține decât cele aiuristice.

Kitschurile propagate la asemenea „show-uri" locale se mulează perfect pe slaba cunoaștere a istoriei dacilor (cu toate subansamblurile ei).

Pe acest fond, proliferarea dacomaniei nu ar mai trebui să mire pe nimeni. Și vorbind de dacomanie, văzând că mă lungesc, acesteia i s-a născut și oponenta. Din nefericire nu este vorba despre o replică serioasă a istoricilor – în fond cine

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

ar mai putea contracara fenomenul? –, ci despre o atitudine peiorativă la nivel înalt intelectual. Oameni cu greutate, unii chiar din firava elită cultă a țării, folosesc acest revers în discursul public, transferând istoriei dacilor tot felul de naționalisme și autohtonisme care nu au nicio legătură cu dacii decât în mintea entuziaștilor. Care entuziaști, prinși între vorbele mieroase a tot felul de guru de ocazie sau oportuniști de mâna a treia și scârba elitistă, lipsiți de educație pe subiect, vor alege aproape invariabil refugiul -ismelor, la fel cum strămoșii lor alegeau refugiul pădurilor când avea loc vreo tradițională invazie.

Studiul civilizației getice și al celei dacice nu mai este la modă și asta e din cauză că predispune la identificări.

Așa că absolvenții de minim master cu temă dacică în ultimii ani sunt ca zimbrii. Nu de mari în greabăn, ci de rari. Cauzele sunt multe și nu ele fac obiectul mirării. Mai sus de master mai există doi sau trei coordonatori de doctorate la nivel de țară fix pe specialitate, dacă nu mă înșel. Efectul din teritoriu seamănă cu extincția dinozaurilor. Care au dispărut, și mari și mici, și cu pene și fără.

În mod paradoxal numărul pricepuților pe subiect, pe temă și pe epocă e imens. Și mai paradoxal e că au apărut ieri, alaltăieri. Nu-i vezi în niciun periodic sau la nicio pișcotăreală profesională. Se pricep de la Tărtăria la Sumer, via Appia și retur, majoritatea și-au lăsat barbă, au blog și bat doct cu degetul în masă. Îi deosebești de dacomanii neaoși prin faptul că se situează prin discurs la celălalt capăt al bățului.

România e de rahat și dacii le put. Da, am spus-o din nou, pentru că așa închid și ei cercul cunoașterii.

Cum am spus, deși numărul de priceputeni e crescut, valoarea măsurabilă a cunoașterii epocii dacice bate pas de defilare aproape pe loc.

Ceva e putred în Dacia.

Critica manualelor școlare

Erori, omisiuni, stereotipii în manualele de istorie pentru clasele a IV-a și a V-a

Mai toate domeniile de activitate au fost, în ultimii 25 de ani, bulversate de nenumărate reforme, urmate de reforme ale reformelor, modificate și acestea de zeci de ori. Practic fiecare demnitar a ținut musai ca odată ajuns în fruntea bucatelor să marteleze ce s-a muncit până la el și, dacă n-a putut strica tot, măcar să miște și el ceva acolo. Sistemul public de educație e campion la năuceală, iar Abramburica, eterna ministră a Educației, e subiect de legendă pentru multele tâmpenii legiferate sub sceptrul ei. Parte a acestui amplu program de amețire a elevilor este și practica întocmirii de manuale pentru silitorii învățăcei.

Să vedem puțin ce (nu) îi învață autorii pe micii elevi despre Antichitate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Clasa a IV-a

Lupta cu dacomania seamănă în multe privințe cu lupta lui Făt-Frumos cu balaurul cu șapte sau mai multe capete. Dai cu spada-n el ca în perete, că are pielea groasă și solzii deși, iar dacă din talent reușești să-i tai un cap, cresc precis alte trei la loc. Pare o bătălie pierdută statistic, prin uzură, căci câștigă clar cel care se poate regenera mai repede. În fond, mama balaurilor e mereu gravidă, motiv pentru care mulți feți-frumoși ai anti-dacomaniei au abandonat lupta.

Înțelepțit de această cugetare, am zis că singura șansă de a ucide fiara este să-i găsești cuibul. Nu ca să-i numeri ouăle, care oricum sunt fără număr, fără număr, ci să le înlocuiești cu altele, mai folositoare luptei de mai târziu.

Și am încălecat pe o șa, nu pentru că povestea s-ar fi sfârșit, ci pentru a merge la originile șerpilienilor.

După șapte mări și șapte țări, din care au mai rămas, după Brexit, numai șase, am ajuns în munții cei de aramă, unde arde veșnicul foc al educației, munți tari și mari ridicați cu multă trudă de cete nesfârșite de pitici harnici, toți locuitori în tenebroasele peșteri ale Ministerului Educației. Harnicii liliputani, mari meșteri de făurit ouă de aur, multe folositoare puietului în general, pe care le-au adunat într-un coș de argint pe care l-au numit Manual de istorie pentru clasa a IV-a. Adică, așa cum ar veni vorba, pentru cei mai mici iubitori cu voie sau fără voie de istorie.

Furișat ca un ninja mioritic, prind momentul când străjile, altfel cerbericoase rău, nu erau atente și înhaț manualul, convins că am secat puțul gândirii care naște micii monstruleți de mai târziu.

Frunzăresc febril ceaslovul cu taine istorice și mă nenorocesc singur buchisind secretele cu care solomonarii fauri de caractere năucesc pruncimea valahă.

La partea de informație istorică lucrurile stau mult mai prost:

• „un popor de agricultori și de meseriași"

Primul paragraf pornește, aproape firesc era să zic, cu spectrul unei societăți bipolare. În loc să creioneze complexitatea societății în cauză, compusă nu doar din seceră și ciocan, autorii o înghesuie sub cele două ocupații principale. Nu suflă o vorbă despre cler, despre războinici, despre negustori. Parcă întrezărim dincolo de formula asta umbra marelui urs.

• „câțiva cărturari latini"

Cărturar este un termen târziu (vine din neogrecescul *hartulários*) care are înțelesul de învățat, erudit, savant. Autorii greci și latini nu erau nici pe departe așa ceva. Erau autori, scriitori, poeți, biografi, cronicari cel mult.

• „Geții și dacii erau același popor."

Deși în esență propoziția are noima ei, detaliile istorice ne arată că cele două blocuri etnoculturale aveau nenumărate particularități. Cramponarea în „limba comună" este un blocaj ideologic. În realitate lucrurile erau mult mai nuanțate, cel puțin începând din perioada Regatului dac. Era binevenită o formulare care să puncteze evoluția societăților locale. În forma asta, aserțiunea este parte din discursul

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

deceniilor 7-8 din secolul trecut. Cred că autorii au simțit ceva, pentru că într-o casetă cer elevilor să identifice pe o hartă spațiul locuit de geți și de daci, plecând de la nota lui Strabon, care, desigur, face deosebirea dintre cele două entități. Dacă vreun copilandru pune cele două afirmații cap la cap, sigur va intra în derută.

• **„agricultori, păstori și meșteșugari pricepuți, nu doar în prelucrarea bronzului și a fierului, dar și în olărit"**

Paleta ocupațională s-a mărit puțin, geto-dacii descoperind între timp că păstoritul e o treabă fainâ, pesemne. Se amintesc și câteva meserii, din dorința de a colora peisajul, dar acest lucru îi nedreptățește pe acei daci care lucrau în cariere și exploatări de resurse, pe constructori, pielari, dogari, rotari, țesători și țesătoare, monetari și bijutieri, pe artizani și chiar pe leneși, vagabonzi și bețivi.

• **„numeroasele cetăți, de regulă așezate pe înălțimi"**

Nu de regulă, ci toate erau acolo. Cetățile de la șes (sau îngropate) apar mult mai târziu și altundeva. Tot în paragraful acesta se amintește de „Munții Orăștie". Aș fi înclinat să zic că e o greșeală de redactare, dar dacă nu e?

• Din povestea **„viețiI cotidiene"**, autorii au ales să discute despre tratarea bolilor și calendarele de la Sarmizegetusa. Nu mi se par nici una, nici alta activități cotidiene; ambele sunt de nișă și, mai mult, sunt ocupații elitiste. Poate era binevenit aici un paragraf despre elite, cler, aristocrați, războinici. Dar noi dușmănim nobilimea și o ignorăm. Țăranul e baza, înfrățit cu meseriașul.

• Revine cu obstinație **povestea identității portului dacilor „cu îmbrăcămintea tradițională românească, folosită la ocazii deosebite și azi"**. Povestea asta e o marotă destul de obosită și fără suport real. Dacă pantalonii și cămașa din Antichitate au asemănări cu cele din Evul Mediu sau modernitate este pentru că cercul din Antichitate are aceeași formă cu cel de astăzi. La nivel de detaliu și cromatică, cele două tipuri vestimentare nu mai au prea multe în comun. Cerința ca elevii să compare vestimentația de pe o scenă a Columnei cu portul țărănesc „tradițional de astăzi" este o eroare din capul locului. Copiii vor fi năuciți, negăsind asemănările.

• Din lista personajelor importante din istoria Daciei sunt aduși în discuție doar Burebista și Decebal, primul la nivel minimal.

• **„Burebista a reușit să creeze o puternică uniune de triburi și să-i aducă sub autoritatea sa nu doar pe geți și pe daci, ci și pe celți, pe greci și alte semințII din vecinătatea Daciei."**

Burebista a creat un regat, după modelele timpului său, mult superior oricărei uniuni de triburi. Nu știm câți celți a adus sub autoritatea sa, știm doar că i-a alungat din zonă. Faza cu grecii e ambiguă, căci, deși și-a impus autoritatea asupra litoralului pontic, alți greci n-a avut de unde. În plus, Burebista nu era „o căpetenie getă", ci era „cel mai mare dintre regii din Tracia". Pe baza informațiilor oferite, extrem de firave, nu un copil, dar niciun student nu poate realiza niciun fel de fișă a vreunui personaj. Decât dacă are lecturi suplimentare (care ar fi posibil să figureze pe CD-ul promis la sfârșitul manualului).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

• **„centru statal”**, cu referire la Regatul dac din timpul lui Decebal, este din nou o formulă învechită și de evitat. Mie-mi pare un moldovenism, că acolo se bate șaua cu statalitatea.

• **Cerința ca elevii să „pună pe hartă” localitățile amintite în lecție** (Sarmizegetusa, Drobeta, Tapae, Adamclisi) este nefolositoare. Tapae este neidentificată în teren, iar conexiunile posibile dintre celelalte trei sunt doar una. Două sunt la nord și una la est de Dunăre. Ce poate înțelege copilul din asta, nu pot pricepe.

Cum am zis, nu știm pe ce principii metodologice s-a construit lecția, dar informațiile sunt din secolul trecut, nici măcar actualizate pe baza tratatului de istorie a românilor editat în 2001. Limbajul este la limita lemnosului, cadrele generale ale civilizației geto-dacice (am presupus că în sintagmă autorii au vrut să cuprindă vreo 6-7 secole de istorie locală) sunt calchiate după reperele medieval-moderne românești, uneori discret, din reflex, alteori fățiș. Trebuie spus că ultimii 20 de ani au produs o bogată literatură de specialitate pe subiect, cercetarea arheologică, cu toate sincopele ei, mutând destul de mult limita cunoașterii Daciei preromane. Poate lipsesc sintezele, dar amintitul tratat de istorie (actualizat între timp) ar fi trebuit să fie o bază suficientă de informare. În plus, sigur nimeni, dar absolut nimeni nu e specialist pe toate epocile istorice. Ca să scrii despre Antichitate trebuie să studiezi Antichitatea și e la fel pentru Evul Mediu sau alte epoci. Mai mult, chiar dacă te aventurezi pe alte perioade, se cere o documentare la zi. Te miri ce compendii din anii ’60, păstrate ca moaștele pe raftul bibliotecii personale, nu sunt suficiente. Istoria se rescrie într-un ritm tot mai alert și nu mă refer la ingerințele politicului, ci tocmai la lipsa acestor imixtiuni. Lipsă de care unii nu se pot lipsi (nu e tautologie, e doar accentuarea unui cerc vicios).

Rezultatele unei astfel de lecții de istorie îmi umplu mesageria de indivizi care-mi arată legendarul 14 %, care-mi caută în fotele vrâncenelor portul dacic, care-mi arată radiestezia și energia sanctuarelor dacice. Într-un cuvânt, nu educă pe nimeni, ci doar rulează impardonabil niște boacăne care produc sfertodocți.

Dacă sunt atâtea erori pe două pagini, ce o fi în restul manualului? Și care ar fi rezultatul de ansamblu?

Și ce aflăm noi aici? Noi aici aflăm, printre altele, că:

1. Țara geților se numea Dacia și avea limite.

– acum nu putem zice că era nelimitată, dar nu s-au găsit borne, garduri sau alte semne de hotar. Întinderile etnoculturale sau politice din epocă erau extrem de volatile și se schimbau după conjuncturi. Nu neapărat la periferie, ci și interior. Am suspinat și mi-am amintit de fiecare balaurian care mi-a venit hotărât arătându-mi cu degetul în palmă un punct, celebrul 14 %. Găsisem sursa inepției! Și crezusem că autohtonul Bonaparte scosese teoria din propriul joben. Da’ de unde, citise manualul de clasa a IV-a!

2. Dacii au aceeași limbă cu geții! Afirmație corectă, dar însoțită de întrebarea: ce limbă vorbeau dacii?

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

– tulburător adevăr pentru un miaunel de ăsta mic, mai ales că binomul afirmație-întrebare dă voie, pe cale logică, la nenumărate permutări.

De exemplu: dacii vorbeau limba lor; dacii vorbeau o limbă; dacii vorbeau ce limbă voiau ei și desigur dacii vorbeau aceeași limbă cu geții. Dacă geții vorbeau latina, pe cale de consecință și dacii făceau la fel. Deci dacii vorbeau latina, logic, nu? Un puiandru amețit așa vine când ratează primul BAC și se bate cu tine pe metereze pe subiectul asta.

3. Geto-dacii aveau o țară care se chema Dacia.

– nimeni nu explică de ce țara nu se chema Geto-Dacia și nici de ce Dacia avea și geți și daci.

4. Dacii se ocupau cu mineritul și comerțul

– nimeni nu explică cu ce se ocupau geții în timpul ăsta. Erau ca vasluienii de azi care beau la crâșmă când alții lucrează? Piticii educatori par să fi pierdut ritmul, motiv pentru care n-au aflat că dacii nu exploatau argintul, lipsindu-le tehnologia aferentă, deși îl iubeau foarte. Cum n-au aflat de studiile ultimelor decenii din care rezultă ca acei pletoși nu erau demosul, ci un alt strat social situat între tarabostes și prostimea de rând. Mai spun piticii de pe creierul ălora din minister, după ce înșiră apicultura, agricultura și zootehnia ca ocupații ale dacilor, că aceștia erau un popor războinic. Desigur, nicio vorbă nu suflă despre cei cu care se războiau, astfel că fraza duce logic către un război cu vacile de care se ocupau, că alt inamic pe pagina asta nu se arată. Romanii apar mai târziu, peste 3 pagini.

5. Burebista a unit triburile cu scop clar de apărare.

– teza asta defensivă patinează lejer pe lângă izvorul antic care explică apărarea dacilor altfel: căci trecând plin de îndrăzneală Dunărea și jefuind Tracia – până în Macedonia și Iliria. Asta s-a tăiat la montaj că dăuna imaginii paternale cerute de regie. Ba, mai mult, pe pagina următoare Imperiul roman este hulit și arătat cu degetul pentru că amenința hotarele dacilor. Imperialismul a fost demascat!

6. Portul dacilor era asemănător cu al țăranilor noștri. Femeile purtau ii și fuste lungi, iar pe cap marame de borangic. Bărbații purtau cămăși și pantaloni strânși pe picior, cojoace și se încălțau cu opinci.

– Sublim! Inutil să facem comparația între un dac și țăranii noștri. Dacă mergi azi prin sate comparația va fi cu atât mai stranie. Proiecția în trecut a lui 1907 este însă cutumă comunistă și relicvă ideologică încă la modă, după cum se vede.

Maramele de borangic ale dăcoaicelor m-au umplut de oarece mândrie care ar fi persistat dacă nu știam că borangicul este firul depănat de pe gogoșile viermilor de mătase și țesătura făcută în industria casnică din acest fir. Cu alte cuvinte dacii erau producători de mătase naturală, deci sictir chinezilor care ați copiat și acest meșteșug tradițional dacic. Sau a existat un comerț asiduu cu chinezii, caz în care tunelurile secrete de sub Bucegi au logică și capătă sens. Go East!

De cojoace nu putem vorbi, că ilustrația vremii e din timpul verilor. Iarna mai mult ca sigur ca nu umblau în cămașă, dar opinci n-am văzut niciunde, la niciun

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

dac. Cu excepția reenactorilor de bâlci care populează mai nou peisajul reconstituirilor istorice din spațiul mioritic.

7. Bibliografie

– se cere minorilor lectura asiduă a unor lucrări „fundamentale":

- Mihail Drumeș, *O pădure de oșteni*
- George Vâlsan, *Frumusețea și varietatea pământului românesc*
- Dumitru Almaș, *Decebal, eroul dacilor* (*Povestiri istorice*)
- George Coșbuc, *Decebal către popor*
- Mircea Eliade, *Dacii și lupii*

Pe lângă aceștia sunt prezentate citate din Herodot, Tucidide, Strabon, Dio Cassius, Eutropius.

Trecem peste grosimea titlurilor și autorilor antici folosiți, cu citate alese pe sprânceană, și ne uităm la celelalte lucrări. Niciuna nu e documentată cum trebuie, sunt oprite cumva la nivelul epocii sovietice. Tot talmeș-balmeșul ăsta are efectul zăpăcirii, nu al introducerii unui copil în atmosferă.

8. Cronologia! – sunt folosite scale cronologice complexe, din secolul VII a.Chr. până în secolul II p.Chr., plus terminologii de genul Epoca Fierului, Latène.

– Piticărimea educațională s-a tâmpit și, pe cale de consecință, vrea să-i tâmpească și pe ăștia micii. Nu ai cum să ceri la vârsta asta unor copii, care vor poveşti frumoase, cifre istorice despre care nici ăștia mai copți habar n-avem. Ne putem uita cu câtă dezinvoltură s-a trasat domnia lui Burebista sau Decebal, în condițiile în care niciun istoric nu le poate preciza indubitabil. Mă uit la conceptul de Latène, care nu numai că nu are ce căuta în vocabularul unui copil dintr-a IV-a, dar nici specialiștii nu s-au pus de acord dacă e bun la daci sau reflectă realități din celtica Occidentală (care are alte grile cronologice). Efectul predării acestor lucruri este fuga elevului de istorie care devine naspa. El va reține din lecție doar chestii comestibile; lupta de apărare, Decebal, opinci, cetăți, marame etc., lucruri care vor constitui veșnic baza lui de dialog pe subiect și cu care vine la tine, adult sculer-matriței, și îți spune că-i ascunzi istoria adevărată. Nu va zice nimic de minister, ci de istoricii vânduți lui Soroș.

Clasa a V-a

Ne-a atras atenția unul dintre aceste manuale, de istorie, destinat claselor a V-a, frumos colorat de altfel, și care ar fi câștigat ceva licitație pentru a intra în uzul coconilor. Curios din fire, l-am răsfoit și trebuie să spun că rezultatul m-a pus pe gânduri. Azi m-am oprit doar asupra lecției despre Dacia preromană și, cu ajutorul dr. A. Kovacs, arheolog specializat pe Preistorie, puțin și asupra epocilor de dinainte de daci.

La modul general, Dacia ocupă doar două pagini din totalul de 112. Cam puțin raportat la importanța subiectului, dar nu-s specialist în pedagogie școlară, chiar

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

dacă am o diplomă în pedagogie şcolară. Am predat foarte puţin şi, zic şi eu, asta nu mă situează între cei îndreptăţiţi să critice procedura. Dar putem discuta despre conţinut.

Pe lângă aspectul frugal – în Ardeal am zice fuşereală –, lecţia conţine termeni moşteniţi din glaciaţiunea comunistă: rânduială, orânduială, vechime, cărturar, fărâmiţat, pecetluit. Nu spun că termenii sunt neapărat greşiţi, dar sigur nu fac parte din vocabularul unor copii de 10-11 ani din epoca noastră.

Şi care ar fi consecinţa de ansamblu?

Elevii nu citesc istorie.

Elevilor nu le place istoria.

Elevii nu aleg istoria pentru niciun examen.

Elevilor nu le place la muzeu în general.

Elevii nu citesc istorie, fiindcă este plictisitor.

Plictisitor şi obositor este un subiect (obiect/idee/temă) pe care nu îl/o înţelegi. Cu asemenea manuale, nu ar trebui să ne mire niciuna dintre aserţiunile de mai sus.

Conţinuturile reprezintă un reper foarte important în algoritmul de proiectare a lecţiei. Chiar dacă cele din manualul fizic sunt detaliate în manualul digital, speranţele ca acesta să fie consultat, măcar parţial, de elevi sunt palide. Manualul fizic este principalul instrument de învăţare al elevului, deci profesorul îşi va orienta predarea preponderent după acest manual. De aceea conţinuturile ştiinţifice vehiculate aici trebuie să fie accesibile vârstei elevilor, dar şi ireproşabile ştiinţific şi redactate cu grija proprietăţii termenilor folosiţi.

La Preistorie lucrurile stau la fel de bezmetic şi sunt puse în manual după nişte reţete toxice.

Din păcate, conţinuturile de la paginile analizate în prezentul material sunt viciate prin defecţiuni de limbaj la nivel de enunţuri, sintagme, chiar de lexic. Avem astfel formulări grăbite: „Aşchiile rămase au fost folosite ca pumnale sau vârfuri de lance, la vânătoare ori la cules." Elevul nu va înţelege cum erau folosite asemenea pumnale sau vârfuri de lance „la cules". Apar frecvent expresii neinteligibile, precum „prădător al naturii"; verbul a prăda este folosit în ciclul primar în texte istorice, referitor la războaie, dar nu la poziţia omului în lanţul trofic; abia în epoca modernă putem spune că omul a devenit „prădător al naturii", ca act sinucigaş mai degrabă. Alt termen neinteligibil: „Surplusurile datorate folosirii uneltelor au eliberat o parte a comunităţii din lupta dură pentru supravieţuire." Elevul nu are noţiuni de economie politică, nu ştie ce înseamnă plusprodus, deci nu va înţelege despre ce „surplus" este vorba, nici despre ce „eliberare".

Inexactitatea conţinutistică include chiar enunţurile promotoare de falsuri: „Societatea ieşea treptat din sfera egalităţii depline între membrii săi şi începea să diferenţieze oamenii în funcţie de avere şi de putere." Antropologii consideră că „egalitate deplină" în societatea gentilică sau în organizarea tribală nu a existat. Aşa-numita „comună primitivă" se referă cel mult la repartiţia bunurilor (în comun), nu la egalitatea de statut social. Alt fals la „inventarea metalurgiei":

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

„plugului și roții li s-au adăugat armele de tot felul". Cum adică „li s-au adăugat"? Încă din paleoliticul timpuriu omul a făurit arme, deci mult înaintea plugului și a roții. Falsul este amplificat prin includerea enunțului într-un discurs care prezumă că războiul apare doar odată cu metalurgia. Că adică până atunci armele erau folosite numai la vânătoare și „pentru prima dată în istorie" împotriva semenilor. Marile migrații ale popoarelor în Paleolitic și Neolitic erau întotdeauna însoțite de violență armată, căci noile teritorii erau deja ocupate și trebuiau cucerite. *Homo sapiens* a exterminat în Paleolitic, la finele culturii musteriene, o întreagă rasă umană, pe neanderthalieni, cu ajutorul unei arme noi, arcul cu săgeți, probabil otrăvite, iar manualul acesta pudibond le spune elevilor o enormitate, și anume că, abia odată cu metalurgia, tehnologiile noi își arată efectul nociv, adică „războaie și robie". Apoi alt fals, după câteva pagini: „Noul împărat se gândea nu doar la marile bogății ale viitoarei provincii, ci și la avantajele strategice pe care i le-ar fi adus o frontieră stabilă pe Dunăre și în vecinătatea Carpaților." Cucerirea Daciei n-a creat Imperiului roman o frontieră stabilă, dimpotrivă. Motive strategice au existat, ce-i drept, dar ele se refereau la eliminarea unui vecin periculos înainte de începerea campaniei militare împotriva parților.

Inexactitățile, chiar falsurile din conținuturile vehiculate coincid din păcate cu greșeli metodologice.

Avem astfel:

1. Incongruența dintre secvența de fixare (*Am învățat că…*) și expozeul de conținuturi al lecțiilor. Exemple: „În Preistorie, oamenii s-au adaptat mai ușor la mediu după descoperirea focului și făurirea de unelte, atât pentru vânătoare și pescuit, cât și pentru a prepara hrana." În textul lecției nu se face însă descrierea uneltelor preistorice de „vânătoare și pescuit", nu sunt numite/ilustrate uneltele de „preparare a hranei", iar fraza despre foc nu se referă la adaptarea la un mediu rece. Prin urmare, enunțul din secvența de fixare excedează conținuturile. La fel și în „Pentru prima dată în istorie, tehnologiile noi își arătau efectele contradictorii: bunăstare, dar și războaie și robie". Nu apare în lecție nimic despre „războaie și robie". Ori detaliem conținuturile, ori reducem fixarea la conținutul predat.

2. Sarcinile de problematizare și de eseu nestructurat din secvența de integrare individuală (ce poți spune despre Neolitic pe baza unei imagini) sau de extindere prin activități de proiect (ceramică pictată și „etichetată") depășesc potențialul de creativitate al unui copil. Metoda investigației („Documentează-te în legătură cu proprietățile metalelor și aliajelor menționate mai sus.") se aplică la această vârstă pe parcursul unei ore sau al unei succesiuni de ore de curs, deci nu poate fi expediată într-o sarcină de extindere, pentru că elevul nu este familiarizat cu algoritmul metodei, iar efortul de documentare riscă să depășească timpul și volumul de muncă acceptabil pentru sarcini în afara lecției. Tot astfel, la dezbaterea de grup de la lecția „Geții și dacii" elevul este bombardat cu

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

întrebări dificile chiar pentru un adult documentat: „Cum explici atitudinea lui Decebal față de romani? De ce i-a provocat? De ce n-a respectat pacea?" Cum poate înțelege un elev mentalitatea unui om care conducea un stat format în jurul unei elite militare? Asta după ce a fost anesteziat cu afirmația că dacii erau un popor de „agricultori, păstori și meșteșugari", fără nicio referire la componenta militară din societatea dacică. Vor înțelege eventual că romanii, popor pașnic, au atacat Dacia doar pentru că au fost provocați, că vina înfrângerii Daciei i-a aparținut exclusiv regelui, că fără atitudinea lui belicoasă Imperiul roman ar fi trăit în bună pace cu Regatul dac.

Istoria ascunsă

Tot mai des se bate cu degetul în masă arătându-ni-se de către unul sau altul că istoria (locală, națională și pe alocuri internațională) a fost ascunsă, dosită, eludată, fraierită, ocolită și în general foarte siluită.

Cetățenii reclamanți îmi aduc spre argumentare pagini obscure, dar colorate frumos de documentare care acoperă un spectru larg, și la propriu, și la figurat, de la puteri radionice, încărcături energetice și până la analize voinicești pe documente medievale citite vârtos din unghiul convenabil.

Principala plângere, statistic vorbind, este că manualele nu spun cutare sau cutare chestie, care, după opinent, ar fi esențială.

Mă uit în manuale și, pe fiecare segment de vârstă, se spun și se explică diverse secvențe istorice. Ce nu observă cetățeanul reclamant e că el are 48 de ani și manualul e gândit pentru juniori. Nici manualele nu or fi cele mai minunate cărți de pe planetă, dar sunt pentru început. După ce ai pierdut timpul pe site-urile alea, degeaba te scremi să-ți amintești dacă în cartea de a VIII-a dacii știau sau nu că sunt miezul de fier al planetei. Cu atât mai mult dacă în timpul orei de istorie erai în budă „la o țigare".

90 % din cei cu care am vorbit au recunoscut că istoria nu era nici materia favorită și nici cea mai frecventată oră.

Nu spun că adevărurile extrasenzoriale sunt din capul locului false. Departe de mine asta, fiecare să descopere singur. Și eu am citit lecturile alea acum un deceniu. Am un raft de Tonciulescu, Bălașa, Săvescu, Iscru, Bucurescu, Enăchiuc și alții. Dar, după ce i-am citit, i-am verificat. Și a dat cu virgulă.

Pentru un absolvent de 10 clase sunt convingători, mai citești câteva adevăruri tulburătoare și ai balizele montate. Ești un nedreptățit, într-un popor de nedreptățiți.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Dacii erau cei mai viteji și mai drepți dintre traci!

De câte ori nu ați auzit această lozincă? Ei bine, de tot atâtea ori ați auzit un fals. Nu că dacii n-ar fi fost și ei viteji, că de drepți acum sunt toți în lumea dreptților. Fals pentru că aserțiunea este o calchiere a unei fraze a lui Herodot, care scria cu vreo câteva sute de ani înainte de daci despre geți, în contextele ofensivei persane în Balcani.

Huo! vor zice nenumărați patrioți de carton. Geții sunt totuna cu dacii, zic și Strabon și Daicoviciu. Cu falsă tristețe adevăr vă zic vouă că geții erau cu totul altceva și altcineva decât dacii. Ca să înțelegem care fu faza trebuie mers un pic înapoi în timp, cam când Herodot scria și el, multe din auzite, despre geți.

Pe vremea aia geții se dedulciseră la mercenariat și practicau asta unde altundeva decât în sudul Peninsulei Balcanice, că acolo erau piftelele gustoase. Se mai angajau la vreo cetate greacă, își mai ofereau serviciile câte unui lord al războiului macedonean, odris sau de care găseau. Tucidide zice că [...] *geții și locuitorii de prin acele părți sunt vecini cu sciții, au același port și sunt toți arcași călări* [...]. Învecinarea cu sciții a modificat multe în societatea getică, dar despre asta altă dată. Cert e că detașamentele getice, adesea numeroase (cavaleria getică era un contingent însemnat din cei 50.000 de călăreți din armata de 150.000 de războinici a regelui trac Sitalkes), își făcuseră un nume în Balcani, iar căpeteniile lor avere, acasă (pe ambele maluri ale Dunării). Rezultatul a fost că aristocrația geților s-a îmbogățit și s-a obrăznicit. Morminte princiare, veselă de argint, coifuri de aur, cocălăreală pe față. Și ar fi trăit fericiți până la adânci bătrâneți dacă Alexandru Macedon nu și-ar fi epuizat regatul și apoi imperiul în expediția din Orient. Ca o coincidență, celții occidentali au profitat de ocazie și au invadat Peninsula Balcanică.

E foarte important acest aspect, pentru că băieții ăștia erau războinici buni, se preumblau cu cățel, cu purcel după ei, semn că nu erau doar în trecere și nici puțini nu erau. Celții taie sursele de înavuțire ale geților și lor le sărăcește neamul, care începe să decadă ca importanță, valoare și tupeu. Nu de tot, dar dureros de încet și sigur.

O parte dintre celți, mai mulți, vin pe valea Dunării, îi bat rău pe geți și traci (alte triburi au mers prin sudul Ucrainei și au ajuns până la gurile Dunării, dar de ei s-a cam ales praful), apoi pătrund în Balcani, ajung în Grecia și o parte apucă

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

să treacă în Anatolia. Diadohii lasă sfada tradițională dintre ei și le administrează de mai multe ori câte o bătaie soră cu moartea, dar nu-i omoară de tot, ci îi angajează pe supraviețuitori, ce altceva decât ca mercenari? Cert este că puterea celtică se subțiază, iar o parte dintre ei se retrag de pe teatrele de luptă din Balcani și se stabilesc în zona Belgradului de astăzi, unde se amestecă cu triballi, iliri, pannoni, bastarni, geți și Zamolxe mai știe ce fel de nații și triburi prinse în vârtejul ăsta mai participă la melanj. Amestecul a fost, ca toate mixturile, cu voie și fără voie, a inclus alianțe militare, matrimoniale, dușmănii, influențe, rapturi, prietenii, schimburi, cameleonism.

Și magraonii rezultați trăiau bine pe seama războiului, doar că regatul Macedoniei le cam închidea accesul la bunătăți. Cam așa stăteau lucrurile când în peninsulă a avut loc o altă invazie. Au venit romanii, i-au spart pe macedoneni, apoi pe greci și de la o vreme s-au uitat spre nord, de unde-i apăsau enervant aliațele tribale ale celto-traco-geto-ilirilor care se zvârcoleau în regiune.

Sună ca naiba, dar nimeni nu știe încă ce nume să le dea noilor structuri sociale. Istoricii le spun comunități Padea-Panagjurski Kolonii, după numele a două localități din România și Bulgaria unde au fost descoperite morminte care conțin arme și chestii specifice atât celților (spade, armuri, pinteni), cât și tracilor (pumnale curbe, ceramică, rituri funerare). Nu știm cum își spuneau ei înșiși, dar bănuiala mea este că numele sub care flendura toată moda asta era acela de daci (lupi). Pentru că erau un model de succes în acest *barbaricum*.

Ca să aveți o imagine gândiți-vă la ce e Clujul acum. Un amestec de etnii, de istorii, de idei care pulsează diferit de cam tot ce știm noi în restul țării. Clujul este un loc unde permanent se caută și se amestecă oameni, se întâlnesc mentalități, idei, tradiții, se întâmplă ceva, se caută soluții. Puțini sunt clujeni din Neolitic încoace, vreo câțiva din Evul Mediu, o parte moderni și marea majoritate sunt aici cel mult la a doua generație, dar toți sunt clujeni și oferă celorlalte orașe un model de succes economic, cultural, interetnic, educațional.

Păstrând proporțiile, așa s-a întâmplat și în secolul de dinainte de Burebista, undeva în nord-vestul Bulgariei, sudul României și nord-estul Serbiei de astăzi. Parțial datorită presiunii romane, parțial datorită unor mecanisme sociale firești, a avut loc o sinteză complicată.

S-a creat un model identitar distinct care, deși avea rădăcini tracice și celtice (în principal), a devenit particular grupului de care vorbim și s-a extins rapid în toate direcțiile. Să fim limpezi, manifestările în cauză erau ale elitei. Pulimea, ca și astăzi, a aplecat smerită capetele ca să nu pățească necazuri. În urma osmozei elitelor traco-celtice, moștenirea tracică a fost substanțială, fiind singura dintre participantele la hibridizarea inițială care a avut forța să-și însușească substanțial noua identitate, pe care o solidifică ulterior sub forma unei puternice entități politico-militare și culturale. Adică Regatul dac întemeiat de getul Burebista (sau de tac-su, nu știm exact). Contribuția tracică, în care se include natural și cea getică) a fost cea mai consistentă în acest melanj cultural. Nu putem decât să speculăm

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

de ce a fost așa. Poate tracii au dominat demografic, poate elementele pe care le-au adus ei la masa comună au fost mai viabile, mai adaptate realității. Cert este că rezultatul a fost o soluție la pericolul roman care se tot apropia, primejdie căreia acești războinici i s-au opus adeseori cu succes.

Începând cu epoca seniorilor războinici, pe care-i adună apoi Burebista sub dreapta lui de fier, se poate vorbi de impunerea și dispersia unui model cultural în interiorul lumii nord-tracice, cu unele influențe culturale și posibil demografice celtice (despre celții din daci povestim altă dată).

Cam acum putem vorbi despre cum se numeau sau cine se credeau războinicii aceștia cu origini diverse. Aceștia sunt dacii, despre care prima dată amintește Cezar când spune despre „hotarele dacilor". Bineînțeles că nu atunci au coborât dacii din stejar, ci treaba era deja de mult cunoscută, de vreme ce chelul dictator amintește de niște hotare ale dacilor. A avea hotare înseamnă a avea teritoriu și băieți aspri de strajă.

Dacii aceștia, deși se trăgeau din geți, triballi și celți, erau altceva istoric, cultural, militar, economic și cum mai vreți. Cum și Clujul, cu ungurii și moldovenii lui, cu teatrele și stadioanele lui de fotbal, cu UBB-ul și clinicile lui, este altceva decât geticul București. Chiar dacă Boc nu este cel mai mare dintre regii din Tracia, că are numai un metru jumate. Și chiar dacă și clujenii și bucureștenii vorbesc aceeași limbă.

Herodot n-a zis nimic despre daci, cum n-a zis nimic despre clujeni. Și dacii și clujenii au trăit mult după epoca lui Herodot, aia în care geții se trăgeau de mustăți cu persanii.

Testamentul lui Traian

Una dintre tezele, pe cât de năstrușnice, pe atât de virulente, vehiculate de noua generație de revelați/revelatori este cea cu dacul Traian și testamentul lui. Povestea este lansată de un fost general de armată, care în peregrinările lui de documentare și-a vizitat o mătușă din Spania, aflată la cules de căpșuni în afara sezonului. Acolo onor cătana a citit cărțulia unui scriitor iberic, Jesus Pardo pe numele lui, un fel de Coruț local, și, lovit de iluminare, a confundat scriitura SF cu istoria. Informația este atât de gogonată că, în chiar sânul comunității dacomaniace, ea și promotorul ei sunt marginalizați.

Dar piatra a fost aruncată și periodic apare câte unul fără dosarul problemei la zi și sare chițăind bucuros că a descoperit informația asta secretă, tulburătoare, mirobolantă.

Letargic întreb azi pe un sectant de ăsta de sursă, de izvor, de document. Îmi bate superior cu degetul în monitor, din fericire pentru el pe partea ailaltă a ecranului: „caută pe net, nene!"

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Și am avut revelația, că tot e sezonul.

Internetul ăsta a avut/are (printre altele) o consecință majoră. Avem cca 3 miliarde de utilizatori, volumul de date încărcate e imens. E evident imposibil, indiferent de domeniu, să asimilezi tot. Astfel că devine imperios necesar nu să știi, ci să selectezi, să știi cum și ce să selectezi pentru a te edifica sau măcar a te informa corect asupra unei probleme. Acum mai mult ca oricând e nevoie de spirit critic, de puterea de a discerne ce și cum îți folosește un document sau un pachet de date. Or asta face educația, școala. Sau ar trebui să facă, dacă și-ar face treaba, sau dacă Zgăbeață Iftode ar da pe acolo ori măcar ar fi atent.

Ieșind de la schimbul III, buimac de cafele de proastă calitate, dacomanul de rând frunzărește netul uimit de câte adevăruri năucitoare află, evident fără să știe că aici, spre deosebire de hulitele cărți de istorie, poate scrie oricine orice îi trece prin cap. Lipsit de capacitatea de analiză, supărat pe lume, aflat în pragul divorțului din cauza berii prea multe, omul ăsta e publicul perfect pentru sectele cu iz istoric. Care-s tot mai multe, pe motiv că și ei „e mulți".

Reversul medaliei este deloc minunat. Da, avem acces la informație, se publică în draci toate trăsnăile, în același mare sac cu lucrurile bune, dar la tandem cu oferta asta a venit și educația superficială, poate neadaptată contextului. Rezultatele sunt cohorte de sfertodocți, năuciți de universul deschis, căruia nu-i pot face față, dar din care ei fac parte. Se încurajează reciproc, compun sau doar colportează producții cu teme istorice de serie F și G, au o conștiință de grup aproape tribală.

Sună malefic, dar ți se face dor de cartea lui N. Săvescu, care, chiar dacă e în mare parte făcută din repovestiri din Densușianu și în rest e la fel de fantezistă, puteai merge cu creionul pe ea. Nu știu câți cunosc, dar Dacia preistorică are aproape 2 kile, a lui N. Săvescu carte cam 400 de grame, iar fițuica lui D. Roxin 50 de grame și tot te fură la cântar, că sunt mai mult poze decât text.

Vechea dacomanie literară s-a diluat la limita extincției, dar a renăscut pe internet. Și sintezele istorice, de calibru, care ar fi trebuit să o tempereze, lipsesc din peisaj.

Dacopatia

E un ev al bolilor, ai putea spune, boli care apar și se dezvoltă în consens aproape tovărășesc cu dezvoltarea medicinei. Unele boli au nume fistichii, altele au doar nume nou, învelind doct probleme vechi de când lumea. I se pune unei poveşti o „-patie" în coadă, ca element secund de compunere savantă, și hopa!, ai o nouă boală, o nouă specializare, posibil un număr de paturi arondate în secție și, să nu uităm amănuntul ăsta, pacienți. Care nu sunt neapărat noi.

Bunăoară, avem mai nou „dacopatie". E atât de nou de nu figurează în dicționare și registre, dar e folosit îndeosebi ca etichetă de umilire, de înjosire a ceea

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

ce, cum am zis, exista cu mult timp înainte şi i se spunea în sens larg „protocronism" şi în sens restrâns „dacomanie".

Potrivit principiilor de mai sus, trebuie să existe şi pacienţi, numiţi, aţi ghicit! „dacopaţi", oameni ce se disting din mulţime prin afectivitatea exagerată pentru epoca dacică. Că nu putem traduce dacopatia ca fiind „boală dacică".

Fără a îmbrăţişa noul termen, nu din alt motiv, ci pentru că nu aduce nimic nou în peisaj, sunt de acord că există un număr de astfel de entuziaşti. Aş zice că sunt chiar mulţi.

La trecutu-ţi mare, prezent naşpa

Vibrează fierbinte mândria unora dintre noi la gândul că românul de rând se trage din geto-daci. Pentru a rezolva această problemă şi a lămuri cu claritate filiaţia clamată, am făcut o serie de cercetări comparative. Am luat fiecare aspect al civilizaţiei geto-dacice şi am observat că dacomanul contemporan are ceva dreptate.

Geto-dacii erau harnici: teritoriile lor abundă de urme ale muncii lor. Peste tot găseşti unelte, construcţii, terenuri lucrate. Apoi geto-dacii, când nu lucrau, mergeau la război şi nu de puţine ori se întorceau, care se mai întorceau, victorioşi. Aveau arme, disciplină, căpetenii destoinice, gândire strategică. Aveau şi o viaţă economică prosperă. Sute de tezaure de monede, piese de aur şi argint, precum şi nenumărate obiecte de import s-au descoperit. Erau cam bogaţi.

Nici cu viaţa spirituală nu stăteau rău. De la o vreme au abandonat golăneala şi au rărit-o cu beuturica. Mergeau des la temple şi cu folos se pare, pentru că întregul aspect al lumii lor devine vizibil mai serios.

De partea astalaltă, geto-dacul de astăzi e cam leneş, preferând ajutorul social. E mai mic, dar mai sigur şi constant. Dacă nu-i ajung banii, mai ciupeşte de ici, de colo. Sau mai fură ceva. Preferă de departe să se bage sub plăpumioara bugetară. Asta dacă are vreo pilă, vreun unchi înfipt în vreo funcţie. Salariu bun, treabă puţină şi drumul spre pensie asigurat. Dacă nu se schimbă partidul!

Este foarte implicat cetăţeneşte, dar doar vocal. Zbiară că trebuie aia sau aialaltă făcută, dar nu va lua un PET de pe jos. Laudă stăpânirea, că aia-i dă un os de ros, şi înfierează duşmanii poporului, duşmani care îi sunt arătaţi de partid, desigur.

Îţi va ţine lecţii stufoase despre istorie, politică, medicină, relaţii internaţionale, fisiune nucleară sau genetică, deşi abia a terminat liceul şi asta doar copiind. E mare patriot, dar vorbeşte şi scrie doar aproximativ în limba română. Din istorie preferă doar pasajele care-i ridică tensiunea la nivel de ADHD.

Viaţa lui este o pendulare între pontarea la locul de muncă, dacă are, şi crâşmă. Merge cu evlavie la biserică, parastase şi hramuri, pupă smerit moaştele

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

vreunui cal mort, face cruci pe piept mari cât poarta cetății, dar cu aceeași mână își altoiește muierea, că doar e bărbat. Nu mai prea e bărbat când e nevoie de bărbăție, că de aia plătește din banii lui armata și poliția.

Dă cel mult indicații cum să se facă și cum să fie. Neîntrebat, că de aia se pricepe la toate. Știe toate meseriile din lume, dar niciuna bine. E maestru al improvizației, lucrului pe jumătate făcut și al descurcărelii.

Cum nu-i convine ceva – și de regulă nu-i convine niciodată nimic –, cum cârtește împotrivă. Prieteniile și datoriile sunt repede uitate și loialitatea e ca steagul pe primărie. Respectul durează cam cât îi ia să tragă o dușcă din țuica ieftină cu care l-ai cinstit. Dacă nu-i mai dai, e ca și cum nu i-ai dat niciodată ceva.

După aceste analize și verificări reiese clar că dacomanul contemporan, deși biologic se trage din Pleistocen, cultural și spiritual nu seamănă deloc cu geto-dacul strămoșesc.

Văzând diferențele uriașe, se pare că geto-dacul modern nu numai că nu se trage din geto-dacii ancestrali, ci este în profundă antiteză cu civilizația acelora.

Dacomanul se trage scurt și direct din comuniștii moderni, specie cu care are cele mai multe trăsături în comun!

O descendență biologică pură (sau nu) nu schimbă nimic din tabloul creionat. Degeaba a fost tac-tu eroul de la Tapae, dacă tu nu ai realizări și singura ta treabă e să spui povestea lui glorioasă prin crâșme ca să primești de băut gratis. Dacă vrei să-ți onorezi strămoșii nu e suficient să te lauzi cu ei, trebuie să-i faci pe ei mândri că le ești urmaș. Simpla rudenie nu-ți dă niciun avantaj, e doar laudă fragilă și mai ales contraproductivă. Nu ne putem hrăni la nesfârșit cu vise despre trecut și nici cu vise despre viitor.

Ne trebuie ceva mai multă seriozitate în prezent.

Specii de dacomani

După dispariția marilor dinozauri ai istoriografiei românești, petrecută la sfârșitul glaciațiunii comuniste (multor sauropozi de pe vremea aia le pria frigul), fauna din Dacia a suferit schimbări majore. Cercetătorii sunt de acord că evenimentul a fost cauzat de prăbușirea unui uriaș asteroid sovietic, undeva în est, iar valul seismotermic creat a măturat toată Europa de Est în puțin timp, eliminând în primul rând sursele de hrană și în consecință și dinozaurii în cauză. Locul lor a fost luat de regnul mamiferelor, ramură mai tânără și mai vivace pe scara evoluției scrisului academic de pe plaiurile dacice. Nu e vorbă, că ici-colo a mai supraviețuit câte un reptilian, dar megafauna ivită după cataclism a eliminat pe rând și ultimii supraviețuitori ai epocii comuniste.

Deși megafauna istoricilor a dominat și domină încă plaiurile mioritice, savanții au descoperit unele specii aparte, care aparent s-ar hrăni doar cu istorie dacică, motiv

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

pentru care au denumit vietățile „dacomani". Specialiștii care au cercetat modul de viață al acestor dacomani au reușit să identifice chiar câteva specii diferite.

Prima este „Dacomanul de peșteră" (*Dacomanus Idiotus Spelaea*). Este cea mai puțin evoluată dintre speciile de dacomani. Așa cum arată și numele, trăiește retras prin cotloanele internetului, departe de lumina zilei. Este relativ discret, căci rareori cercetătorii i-au putut verifica identitatea reală. În general este solitar, deși în perioada rutului se adună în grupuri mici. Se hrănește cu cele mai năstrușnice fantezii și bazaconii despre daci. Fiind un cretin notoriu, nu are dușmani naturali, rareori un prădător oarecare riscând să pătrundă în habitatul lui pestilențial. Totuși, când e încolțit devine extrem de agresiv, scuipând, înjurând și proferând amenințări. Nu i se cunoaște modul de reproducere, dar se pare că se înmulțește greu din cauza prostiilor pe care le răspândește. Dezvoltarea accelerată și apariția multor cărți despre istorie dacică i-au redus semnificativ habitatul. Specia este propusă pentru a fi declarată în pragul extincției.

Altă specie este „Dacomanul de pădure" (*Dacomanus Agramatus Sylvestris*). Este cea mai bine reprezentată variantă, prosperând în codrii strămoșești, cu care e frate, și în general oriunde este vreo urmă de civilizație dacică. Specia este gregară, adesea se adună în grupuri mari care se hrănesc cu teorii și clișee istorice. Dacomanul de pădure este teritorial căci își apără cu înverșunare habitatul. Penajul este adesea tricolor sau cu motive naționale, poartă chimir și masculii au un pileus dacic în vârful capului. Femelele au fote țărănești și broboade. Specia este comunicativă, cunoaște scrisul și cititul, dar de regulă doar aproximativ, astfel că pentru un necunoscător sunetele pe care le scoate pot să pară barbare de-a dreptul. Traiul în grup a dus și la apariția unor semne de viață religioasă, deși cercetătorii cred că mai degrabă adunările sunt pentru găsit perechea potrivită. În ciuda faptului că sunt vânați adesea de către istorici, specia este prolifică din cauza culturii precare, astfel că numărul lor pare să fie constant. Deși în general se ferește de oamenii citiți, au fost semnalate cazuri de domesticire și alfabetizare.

A treia specie este Dacomanul urban (*Dacomanus Dobitocus Urbana*). Este cea mai masivă specie de dacoman. Așa cum îi spune și numele, trăiește în zonele urbane și interacționează foarte bine cu oamenii. Poate fi întâlnit pe holurile muzeelor, pe lângă universități, în parcuri sau chiar în instituții publice, uneori ocupând funcții importante. Au fost semnalate cazuri când dacomani urbani au apărut la televizor sau unii au ajuns chiar secretari de stat. Spre deosebire de rudele lui de la țară, dacomanul urban are adesea studii superioare, fie ceva de doi bani, fie o specializare diferită de istorie. Are un penaj frumos, la modă chiar, citește cu ușurință și se hrănește cu bloguri dubioase, teorii protocroniste și chiar secvențe de istorie. Este mofturos însă și nu acceptă adevăruri istorice. Este solitar și adesea chiar scrie cărți de slabă calitate. Cercetătorii spun că un astfel de comportament este similar cu al speciilor în care masculul construiește cuiburi sau adună cioburi colorate ca să-și atragă partenere.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

De asemenea, este și singura specie care are un dușman natural specific, mai exact „Milițianul cultural" care, la rândul lui, se hrănește cu prostiile pe care le debitează dacomanul urban. Se bănuiește o simbioză în acest caz, existând opinii potrivit cărora cazurile de metisaj nu sunt rare.

Antidaci și prodaci

Din când în când câte un plictisit scrie despre dacomanie. Rar, dar se întâmplă, cu toate că de fapt nu se întâmplă mai nimic. Se mai inventează un termen nou, se mai „trage un semnal de alarmă", semnal care seamănă suspect cu zgomotul trasului apei la budă, se mai arată cu degetul, dar, per ansamblu, problema bălțește.

Ca să scrii despre fenomenul ăsta nu e suficient să fii erudit – oricum puțini istorici se bagă în zona asta –, nu e suficient nici să ai verbul alert și mânia burgheză la tine, nu e suficient să vrei. Dar unora li se pare de bonton, căci dă bine în cercurile snoabe să te dai antidac.

Ce nu se spune în textele siropos-elitiste cu referire la dacomanie ar fi evoluția, stadiul și, pe cât posibil, direcția fenomenului în cauză.

Așa că schițăm vag parcursul.

Începutul secolului XXI este perioada în care fenomenul dacoman a reizbucnit după ce a fermentat cam un deceniu. Reizbucnirea asta a venit la pachet cu digitalizarea și cu transferul în virtual a mare parte din viața publică și publicistică românească. Stătuți oarecum după ce se mulțumiseră jumătate de secol cu imaginarul creat de filmografia lui Nicolaescu și de acceptul complice al național-ceaușismului, poporenii, dar mai ales corifeii dacomaniei au simțit primii schimbarea. În definitiv, structurile statului și istoricii – ca să rămânem în temă – nu sunt primii niciodată la chestii noi. Revigorarea aceasta a filonului dacoman a venit nu doar ca o supă reîncălzită, căci tot ce este dacomania astăzi este foarte diferit de densușianisme, de zamolxianismele legionare, de istoria militantă a epocii comuniste și chiar diferit de perioada culturalnică a dacomaniei din ultimul deceniu al secolului XX.

Reîntâlnirea dintre comații moderni și propria lor istorie s-a petrecut odată cu apariția spectacolelor de reconstituire istorică.

Obiectivul acestui hobby a fost și este conectarea mai realistă cu istoria, în ansamblu (reconstituirile istorice nu se fac doar pentru secvența antică, ci există reenactori care prin ceea ce fac acoperă aproape integral epocile istorice, din Paleolitic până la WW2).

Revenind la dacii noștri, evenimentele de reconstituire au oferit, între altele, modele palpabile, mult mai concrete decât orice teorie sau poveste. Echipamente, arme, înfățișare, lupte, meșteșuguri, ritualuri, toate au devenit tangibile, vii, erau inteligibile și, oarecum, se cam potriveau cu ce știau ei. În plus, elitele, lumea academică, se țineau la distanță de spectacolele astea, disprețuindu-le în același

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

registru ca pe poporenii participanți. Sigur, asta n-a fost nicio pagubă, geto-dacii moderni nu aveau nevoie oricum de aprobarea nimănui pentru a simți ce vor.

Pe vremea motorului de căutare Altavista și a mIRC-ului strămoșesc, adică înaintea erei noastre, ne-am adunat noi cumva o mână de amatori care cotrobăiam după informații despre daci, Dacia și subiectele conexe. Ceata asta era de vreo 25 de oameni, și recunosc „ka io ieram c-el mai prost dentre toți k aveam doar bacu loat". Restul, tot oameni inteligenți și faini, unu și unu.

Zi de vară până-n seară căutam cărți, articole, dezbăteam ce și cum, sistematizam ce știam, mergeam pe teren să vedem, să măsurăm, să cunoaștem. După vreo doi ani ceata s-a spart în două. O parte a preferat ezoterismele, dacismele și protocronismele, iar o altă parte, ceva mai mică, am mers pe calea mai lungă a cercetării subiectului cu ceva mai multă temeinicie.

Putem spune că fractura a fost una ideologică, izvorâtă din metoda aleasă de fiecare pentru a ajunge la o concluzie. Nu dezbat acum traseul fiecărei ramuri dintre cele două. Reținem doar motivația divorțului. Dacologia și subansamblurile ei au avut de atunci încoace un parcurs voluptuos, asupra căruia chiar am realizat un studiu valabil până la nivelul anului 2008.

Fără îndoială că ce a urmat din acel an merită un nou studiu și nu mă felicit deloc că nu am timp de el, că sincer ar merita urmărite evoluțiile, dar mai ales involuțiile poveștii și mai cu seamă clivajul serios al amatorilor mișunători către fantezie. Organizați (e un fel de a zice, de fapt sunt adunați și atât) uneori în grupuri de zeci de mii de membri, amatorii de odinioară se arată a fi de fapt deloc naivi în bună parte. Au apărut ca din senin tot felul de inițiați și guru în probleme pelasgo-traco-daco-getice, uneori chiar în chestiuni agatârșe, zamolxiene sau bucegiene, magazine online pline de replici și prostii cu iz de antichitate autohtonă, meditații și hore transcendentale și multe alte invenții inovatoare prezentate ca autentic dacice. E firesc ca la așa sete de redescoperire a epocii dacice să apară și subspecia profitoare, chitită natural să scoată ceva bani din povestea asta.

Așa că, ici-colo, periodic spre zilnic, câte un nene îmbrăcat maram ca un dac, dar în realitate cu o căciulă fistichie sau un pileus de înțărcat sugari pe cap, dotat cu cămașă cusută cu arnici și musai un tricolor undeva în spate (eventual, pentru efect, ăia mai serioși și mai cu dare de mână și un dracon) ține întruniri gen videochat interactiv. Nu socotim acum calitatea ideilor dezbătute. Ele pot fi consultate cumva comparativ ascultând înregistrările din saloanele de la Bălăceanca sau Săpoca. Nici tezele disecate nu fac obiectul mirării mele, în fond nu este alt drum către adevăr decât greșeala.

Chestiunea zilei este un scandal, soldat cu disidențe și certuri aprige, ivit în sânul uneia dintre aceste comunități, altfel foarte activă. Tristețea a devenit și mai

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

mare când am luat seama că s-au certat de la bani, de la fondurile donate prin sms ori direct de către alți gușteri, fonduri neîmpărțite corect și egal, ca pe vremea dacilor. Deși evoluția mișcării către zona schimburilor valutare mi-era previzibilă, mă întristează teribil, cum am spus, faptul că nu s-au certat pe ideologie, pe secvențe de istorie recompusă ori pe calitatea sau argumentația unor ipoteze. S-au certat de la bani, ca niște maneliști ordinari.

Așa de jos a ajuns dacomania azi. În fond și dacomania e tot o manea. Că e cu dujmani, valoarea mea, banii mei!

Criza socială din jur, transformată habar n-am cât de natural în saturație față de valorile științifice acumulate în ultimul secol, are o componentă serioasă în dacomania cotidiană (ea însăși un segment oarecare dintr-un sistem mai amplu de dezacorduri de gen). Saturația asta a permis translarea în mentalul colectiv a unei paradigme dominante ce părea imbatabilă, pe care a mutat-o fix la celălalt capăt, de la efort + rațiune = viitor, la fals + imaginar = vis. Aici visul e prezentat prioritar cu semn schimbat, căci, deși ni se vorbește consistent despre un obsedant trecut, ținta discursului este totuși în viitor, unde, spunea Sebastian Dâncu, ar fi proiectată o ideală și dionisiacă epocă.

Translarea de care ziceam nu mai este propulsată de eforturi colective – de genul revoluțiilor de altădată, ci de cei mai evidenți viruși contaminatori. Văd acest lucru pe multe grupuri amatoare de istorie. Nu este vorba decât în denumirea grupului, cu sens fie el și vag, despre unitate, în realitate este întotdeauna o masă semiamorfă, activată de unul sau doi viruși de aceștia. Fără a experimenta neapărat, s-a întâmplat să dezamorsez discursul unor astfel de viruși (sau, în unele cazuri, au fost ejectați). Grupul a căpătat silueta unui azil de bătrâni. Dacă însă dezamorsezi sentimentul – ce domina adunarea anterior – nu există niciun caz în care rațiunea îi ia locul. Totdeauna e invers, iar rațiunea nu vibrează, cel puțin nu la un nivel perceptibil, rațiunea nu se acordă cu simțul apartenenței, nici cu mitologia sau cu fantasmele. Motiv pentru care acceptarea fantasticului în detrimentul realului este cel mai evident regres, într-o societate oricum suprasaturată de incertitudini și confuzii.

Dacomania și virușii ei sunt doar un simptom a ceva mai grav, mai mare.

La început am crezut că mi-am pierdut răbdarea legendară, cu atât mai mult cu cât subiectul era unul cunoscut, teoriile tot alea, doar personajele schimbate, cum se întâmplă îndeobște. E drept că eram și cam strâmtorat cu timpul, iar ora aia matinală în care citesc prostiile zilei cam scurtă. Aproape m-am împăcat cu diagnosticul, dar undeva în adâncurile minții ceva nu potrivea. Așa că am revenit a doua zi în locul unde pusesem clupsa deunăzi. Și să vezi guzganii tot acolo, ba chiar mai mulți.

Am revenit mai mult din cauza unei vietăți care părea că urăște tot ce ține de excelență, referitor la istoria antică regională, desigur. Toți ascundeau adevărul,

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

minţeau, erau trădători. Cum părea totuşi că are o urmă de inteligenţă şi eram nemulţumit de faza cu pierderea răbdării, am încercat să dialoghez. Poate ea ar fi, dacă nu priceput, măcar tăcut, deşi răspunsurile îi erau mai mult obrăznicii de neam prost decât logice. Dar din tufişurile patriei au năvălit vreo câţiva ajutători imuni la argumente şi refractari la orice lectură. Zic asta pentru că, arătându-le diferenţa dintre vraci şi medic, dintre periferia cunoaşterii şi raftul bibliotecii, au ales ezoterismul fără ezitare. Cunoaşterea nu se poate face sau obţine, în optica lor, decât prin suflet şi credinţă, istoria este (sau ar trebui?) scrisă de fiinţe spirituale (!?) şi în general viziunile au mai multă trecere la deslușirea istoriei din „România pelasgo-valaho-geto-dacă".

S-a devoalat repede că acolo musteşte de o sectă cu scripturi bazate pe horoscoape şi profeţi delirici. Nu răbdarea era deficitară, ci adâncimea tenebroasă, cu miros de gaze de şist, era prea mare, prea departe şi prea îmbârligată pentru a mai opera logic.

Împotriva prostiei zeii înşişi luptă în zadar, iar bieţii muritori ca noi şi mai greu. De reţinut din întreaga -patie clar exprimată aversiunea împotriva cărţilor (de istorie) şi realitatea că de fapt nimeni nu citise nimic altceva, cu excepţia unor texte sulfuroase de pe nişte bloguri la care dacă le spui dubioase le onorezi. Puşi în faţa acestei realităţi, ne-am zis că nici dacomania nu mai e ce a fost odată, semn clar că şi păduchii au păduchii lor.

Reenactmentul și dacomania (I)

Trecerea în mileniul III a fost marcată, raportându-ne la imaginarul public despre daci, de un reviriment furtunos al protocronismului.

Peisajul cotidian a fost inundat de literatură, emisiuni TV, întâlniri şi congrese de dacologie, iar în spaţiul virtual au apărut în doar doi-trei ani sute de forumuri, e-grupuri şi site-uri web dedicate istoriei Daciei. În contrapartidă, istoricii sau instituţiile de cultură care ar fi putut echilibra situaţia lipseau cu desăvârşire. Cel puţin în mediul virtual.

Faptul că discuţiile, ideile, teoriile se vehiculau pe forumuri şi e-grupuri a evidenţiat destul de repede o problemă de bază a impactului noii dacologii – că nu găsesc acum alt termen. A devenit evidentă lipsa capacităţii de sistematizare a informaţiilor deţinute, dezbătute sau doar identificate. Impasul a fost depăşit cel mai adesea ca urmare a unor iniţiative individuale. Oameni din diverse categorii sociale şi de diverse profesii au preluat, aproape exclusiv prin eforturi personale, sarcina de a transpune în limbaj informatic propriul interes pentru istorie. De remarcat că cea mai mare parte a acestor puncte de vedere se referă la perioada antică a istoriei României, dovedind vulnerabilitatea acestei epoci în faţa explorărilor fanteziste. Instituţiile de cultură tăceau tradiţional.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Parcurgerea bazelor de date astfel construite oferea însă o imagine dezolantă. Numărul mare de site-uri dedicate dădea impresia unui spectru larg de abordări, a unei mari varietăți de teme și subiecte atinse. În realitate, marea majoritate erau copii fragmentare ale câtorva site-uri bine promovate, având doar interfața grafică diferită, iar subiectul principal ales într-un mod aproape aleatoriu, rezultând replici adesea trunchiate sau executate neprofesionist. Concluzia e că spațiul virtual a fost ocupat de un număr nu foarte mare de baze de date cu o publicitate on-line de bună calitate. Iar calitatea datelor istorice era în general slabă, predominând aburelile dacomane știute.

Totuși, chiar în mijlocul acestui ciclon fantasmagoric, au apărut și platforme bine documentate. 2005 este anul când apare Enciclopedia Dacica, site care fuzionează după câțiva ani cu dracones.ro, alt site al cărui creator refuză și contracarează teoriile dacomaniace. Fără false modestii se poate spune că în această formulă Enciclopedia Dacica (ENDA) a rămas până astăzi cel mai bun și complex site despre istoria Daciei, iar prezența în emisiuni TV, preluările pe alte site-uri și platforme, citarea în lucrări științifice serioase și utilizarea datelor în cursuri și seminare predate în puținele facultăți de istorie demonstrează gradul de profesionalism implicat în construcția și gestionarea lui. Nu cunosc vreo instituție de cultură, finanțată de la buget, care să fi realizat ceva mai bun. Cunosc însă faptul că specialiști și amatori deopotrivă se documentează de pe ENDA când au nevoie de informații de gen și fac asta inclusiv accesând ENDA de pe serverele acelor instituții de cultură. Probabil s-au gândit că dacă tot a făcut treaba asta cineva, n-are rost ca statul să mai cheltuie vreun sfanț, ci mai bine să chivernisească atenți finanțele publice, după cum le e obiceiul.

Revenind la imaginarul public, lucrurile însă stăteau destul de prost. Numărul de „fani" ai teoriilor protocroniste creștea încet, dar sigur, pe fondul gălăgiei numeroșilor guru ai curentului dacist. Începând cu 2005 intră însă în arenă un nou jucător și astăzi mi se pare că este unul foarte important în acest uriaș meci.

Începând de atunci apar în România primele încercări de reconstituire istorică care au ca subiect dacii. Ca în orice alt domeniu, și reenactmentul românesc trepidează de setea de glorie cuvenită primului venit. 2007 este anul când ia ființă prima asociație culturală destinată acestui hobby, până la urmă. Este vorba despre *Terra Dacica Aeterna* din Cluj-Napoca, dar trebuie spus că în anul anterior (2006) Consiliul Județean Alba a organizat Festivalul Cetăților Dacice, spectacol-manifestare publică la care s-au folosit reconstituiri de echipamente și comportamente considerate a le copia pe cele ale dacilor.

Evident, în acel stadiu, cunoștințele istorice ale organizatorilor și ale reenactorilor erau minimale și cetele de „daci" semănau mai mult cu niște bucătari începători și vikingi carpatini, chiar dacă, cel puțin la prima ediție a Festivalului Cetăților, s-a împrumutat de la studiourile din Buftea recuzită folosită la turnarea filmelor „Dacii" și „Columna". Recuzită la fel de depășită.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Ambii jucători, și TDA și Festivalul Cetăților Dacice al CJ Alba, activează și în prezent. Este interesant însă că, pe parcurs, acest gen de lecție de istorie, până la urmă, a prins atât la public, cât și în rândurile amatorilor de istorie. În prezent, spre exemplu, funcționează aproximativ 20-25 de grupuri oficiale de reenactment (numărul real fluctuează datorită frecventelor schimbări, înființări, desființări și disidențe) și aș putea spune că sunt undeva între o sută și două sute de reenactori activi și relativ buni.

Aproximativ un deceniu au durat infiltrarea și maturizarea (eufemistic spus) acestui hobby în mentalitatea publică. E adevărat că un impuls notabil a fost dat de implicarea unor istorici, specializați pe perioada dacică sau romană, dar nu numai. Din bucătarii și vikingii inițiali, participanții au devenit încet-încet mult mai apropiați de secvența de istorie dacică. Avantajul a fost că în paralel apare și o literatură istorică mai apropiată de interesul public, apar cărți de istorie mai detaliate și mai actualizate, iar istoricii prezenți în fenomen temperează cu seriozitate fanteziile.

Acum e un truism să spun că festivalurile și spectacolele de reconstituire istorică inundă pur și simplu piața, trupe de gen fiind prezente aproape la orice tăiere de panglică, dar și la mari spectacole dedicate special istoriei. Nou în peisaj este și faptul că aproape invariabil sunt prezentate nu doar chestii statice, de genul echipamente sau personaje, ci și ateliere meșteșugărești, procese și straturi sociale diferite și desigur nelipsitele bătălii între daci și romani. Fiecare cu un grad mai mare sau (adesea) mai mic de autenticitate.

Primul deceniu a fost foarte important pentru imaginarul public. Frecvența manifestărilor, numărul mare de participanți, publicul numeros și interacțiunile dintre reenactori și oamenii veniți să privească a modificat la aceștia din urmă nu doar cunoștințele despre daci, ci și „icoana" pe care o aveau în minte.

E adevărat că gradul de acuratețe istorică era (și este încă) foarte diferit, de la asociație la asociație, de la grup la grup, în funcție de cunoștințele și capacitățile financiare ale membrilor, dar esențial rămâne faptul că nu știu să existe vreun grup sau vreun reenactor serios care să viseze cai verzi pe pereți. Chiar dacă unii sunt îmbrăcați de la second-hand, cu echipamente aiuristice sau neconforme (conformitatea este și ea subiect de discuție separată), întruchipând personaje stereotipice, niciun reenactor pe care-l cunoaștem nu a promovat fățiș bazaconiile dacismului. Sau nu l-am întâlnit noi încă.

Dimpotrivă! Am participat la nenumărate astfel de manifestări, atât ca reenactori, cât și ca spectatori, și putem spune că acest gen de hobby a diminuat zona de manifestare a fanteziilor de bază ale protocronismului românesc. Publicul, venit direct în contact cu personajele pe care le avea în minte, a învățat relativ repede chestii concrete despre daci (și romani), lucru care i-a conturat mai precis și mai teluric în minte secvența de istorie dacică.

În mod cert însă, nu i-a scăzut interesul pentru epoca dacică, ci, mai mult, l-a ajutat să-și reconfigureze mai exact setea de identitate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Abia acum fractura dintre vulg și elită va apărea mai evidențiată și principiile fiecărei părți mai stabilizate.

Dar despre asta în următorul text!

Reenactmentul și dacomania (II)

Cam prin anul 2000, după ce a fermentat bine vreun deceniu, a reizbucnit pe plaiurile mioritice un nou val de dacomanie. Interesant este că acum fenomenul era destul diferit de densușianismele fragile ale începutului de secol XX, de zamolxianismele legionare și chiar de național-comunismul ceaușist. Sigur, după filmul Dacii sau după Columna (Burebista a fost un mare fâs ideologic), ceva-ceva a mișcat prin venele autohtonilor, dar mare parte din poveste a fost tot la ăia de mai citeau una, alta. Poporenii se mulțumiseră cu faptul că erau jumate daci, jumate romani, plus un strop de slavi (dar prezența acestora era sesizată și recunoscută doar în ce privește influența asupra limbii române).

Revenind, cum am zis, începutul secolului XXI a însemnat o revigorare a filonului, chiar dacă diferită ca exprimare față de programele anterioare. A fost, dacă țineți bine minte, boomul ăla în care a apărut literatură tipărită berechet. Reviste dedicate, cărți mari, late, groase, conferințe și multe altele de acest fel. A fost perioada, să zicem, culturalnică a dacomaniei strămoșești, care s-a dovedit un creuzet bolborositor și plin de fermenți. Totuși, știută fiind repulsia dacilor față de cuvântul scris, nici acum priza cu poporul n-a fost la standarde. Deși stomatologi competenți, generali făcuți la apelul bocancilor, lingviști de renume județean, coafeze harnice și mecanici auto profesioniști s-au străduit să producă literatură înălțătoare, statistic n-a ieșit prea bine. Nici chiar explozia internetului n-a cârpit rezultatele mai bine decât ar fi făcut-o un felcer de ocazie, beat.

Întâlnirea dintre comații contemporani și propria lor istorie s-a petrecut abia după o vreme, odată cu apariția spectacolelor de reconstituire istorică. Astăzi sunt cam 20-25 de asociații de reconstituire istorică în țară care au total sau parțial „trupe de daci", mai mult sau mai puțin calificate sau autentice, care susțin toată vara spectacole de gen mai peste tot, de la zilele comunei Flocăiești în recital cu Fuego și până la evenimente relativ profesioniste unde se strâng sute de participanți, fără a mai socoti publicul.

Menirea unora dintre aceste evenimente a fost aducerea istoriei antice în stradă, între oameni. Fezandați și perpeliți la foc mic jumate de secol, dacii contemporani aveau acum modelele la îndemână, debarasate de teoriile plictisitoare. Cușme, săbii, opinci, bărbi, lupte, meșteșuguri, ritualuri etc. Toate erau vii, erau acolo, erau inteligibile și se cam potriveau, pe ici, pe colo, cu ce știau ei.

Interesant este că elitele românești, atâtea câte erau (și sunt), se țineau la distanță de spectacolele astea de parcă erau leprozerii. Nici istoricii cu blazoane

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

complicate nu coborau privirea prea mult. Occidentul și sălile lui de conferințe ofereau un spectacol și o glorie mai potrivite cu visele lor. N-a contat (cum nu contează nici acum) că prostimea asta le-a plătit studiile și, ulterior, salariile și că din cauza asta ar fi avut un orizont de așteptare sau vreun drept la informare onestă. Cel mult erau îndrumați în batjocură către bibliotecile închise una câte una.

Sigur asta n-a fost nicio pagubă, geto-dacii moderni nu aveau nevoie oricum de aprobarea nimănui. Aici este interesant un alt amănunt.

Nu cunosc niciun reenactor mai serios – prin serios înseamnă minimum cinci ani de activitate – care să nu fi fost abordat la vreun festival/spectacol de unul sau mai mulți cetățeni revoltați, care să nu înșire cu titlu de reproș neromanizarea dacilor, cucerirea a 14 % din Dacia, falsificarea „istoriei adevărate" sau alte teme specifice.

Spre cinstea lor, nu cunosc niciun reenactor dintre cei serioși care să fi rezonat la prostiile astea. Desigur, foarte puțini dintre reenactorii care activează în secvența dacică au și competențe de profunzime în ce privește istoria. Majoritatea sunt doar pasionați, o parte doar afacerişti de conjunctură, motiv pentru care pot cel mult să-și descrie echipamentul și eventual ce naiba fac în „atelierul meșteșugăresc" unde îi găsește vizitatorul taberei. Dar, deși mulți sunt mai mult niște vikingi deghizați în daci, nu-mi amintesc pe nimeni dintre aceștia care să fi dat apă la moară fanteziilor ideologice. Și tăcerea e bună uneori.

În fapt, există o fractură destul de evidentă între dacomanie și reenactment. În ciuda oprobiului adesea nedisimulat al breslei, în fenomen sunt (sau au fost) implicați și câțiva istorici specializați pe istorie antică (și două muzee chiar).

Acest lucru a reglat câteva angrenaje.

În primul rând, în ce privește o parte din echipamente, vestimentație și comportamente. Chiar dacă mai sunt oameni care par din alte filme, per ansamblu, încet-încet, ceea ce vedem în teren începe să aducă cu puținul cunoscut despre daci. Aici e interesantă reflexia realității istorice asupra realității cotidiene. Un echipament corect și complet al unui războinic de elită din epoca Regatului dac costă destul de mult. Și economic (poate depăși lejer 1 000 de euro), și ca timp de execuție. Este evident că nu toți dacii antici își permiteau așa ceva (și nici nu aveau voie toți să aibă) și este la fel de evident că nici azi nu toți pasionații își permit aceste costuri. Bașca faptul că multe dintre obiecte, arme sau haine, trebuie făcute manual, în atelierele personale sau care pe unde poate. Nu toți au talentul necesar, iar costurile artizanatului sunt mai mari decât cele ale producțiilor de serie. Este însă amuzant și aproape jenant să vezi pe teren plimbându-se țanțoș un taraboste (sau mai mulți) ori un mare preot, ambele personaje întruchipând mari aristocrați, pe care puțin mai târziu să-i vezi că vând fibule ieftine sau cioplesc blide de lemn. Este o problemă a reconstituirilor de gen în ce privește funcția și ierarhizarea societății antice, dar despre asta altă dată.

Revenind, aceste personaje prezente în spectacole au modificat, vrând-nevrând, elanul dacomaniei, orientând-o mai degrabă spre zona relativ sigură a ceea ce știm cât de cât cert din punct de vedere istoric.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Să nu ne ameţim cu false victorii însă. Modificarea a fost parţială şi a dus la diluarea fanteziilor cu adevărat bezmetice, nu şi la substanţa psihosocială.

Au fost spectacole în care reenactorii „romani", aflaţi în plină cotonogeală cu reenactorii „daci", au fost huiduiţi şi asta spune ceva cui are urechi de auzit. Victoriile dacilor de astăzi ar fi nu doar obligatorii, ci şi reparatorii (dar despre luptele astea vorbim altă dată).

Pentru că în favelele ideologice, acolo unde (pseudo)elitele moderne intră rar şi numai cu batista la nas, acolo unde istoricii nici măcar nu privesc, se coace o lume imaginară nouă, deşi veche, se construiesc ideologii proaspete, se (re)nasc mituri, se reconstruiesc istorii pierdute şi da, se inventează istorii la greu.

Pe fondul degringoladei politico-economice contemporane, o parte dintre concetăţeni se cred daci şi se simt confortabil prin asta. Atât de confortabil că se declară oficial de etnie dacă.

Ici-colo, câte un rasat intelectual persiflează de la balcon fenomenul – cine n-a auzit „geto-daci" sau „daci" zis în zeflemea de salon? –, dar divorţul iremediabil dintre plebei şi elitele lor nu este o noutate. În fond, putem spune că cele două componente ale societăţii româneşti au mers mai mult paralel decât împreună şi n-ar fi prima oara când elita autohtonă ratează conexiunea.

În acest timp, dacomania capătă noi forme, mult mai elaborate, parţial ceva mai apropiate de adevărurile istorice cunoscute.

Şi la această evoluţie a imaginarului contemporan despre daci contribuie decisiv şi pasionaţii de reconstituiri istorice, unii dintre ei scăpaţi în fenomen ca vaca-n lucernă.

Ierarhii necesare

Cred că multă lume a văzut măcar o dată un festival de reenactment cu subiectul Antichitate. Sau măcar a auzit.

Sigur, momentul cel mai gustat este bătălia tradiţională între daci şi romani, semn că ne-am romanizat suficient cât să ne placă încă luptele în arenă. Dincolo de acest fragment de activitate, spectaculoasă de regulă, la un festival cât de cât omul vine şi vede taberele. În general pline de corturi şi de „ateliere". Mai nou, în fiecare contract se specifică faptul că pe durata zilei asociaţiile culturale tutelare desfăşoară activităţi cu publicul şi ateliere specifice.

Acum e după puterea fiecărei asociaţii câţi şi ce meşteri poate aduce şi ce meserii poate acoperi. De regulă, cele mai prezente sunt atelierele de fierărie, orfevrărie, olărit, pielărie sau lemnărie. Ici-colo femeile ţes, cos sau se prefac că torc. Uneori mai sunt şi ceva bucătării. Nu discutăm acum cât de istorice sunt aceste ateliere sau cât de corecte produsele lor. Cert este că, deşi nu sunt foarte mulţi astfel de artizani, majoritatea celor pe care-i ştiu sunt foarte buni. Cei care nu-s atât

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

de meseriaşi se ocupă doar cu reparat echipamente şi astfel acoperă activitatea. Cum bine ştim, în cadrul acestor ateliere profesează evident membri ai asociaţiilor respective. Aşa că, atunci când sună cornul de luptă, oamenii din tabere, chiar şi unele femei, lasă lucrul din mână şi se grăbesc la locul de adunare. Apoi urmează lupta despre care vorbeam.

Anul trecut, la un astfel de festival internaţional, s-a întâmplat întocmai. Cum aveam în faţă trupe romane numeroase nu mi-am permis luxul să las pe cineva prin tabără, fiecare om contând. Şi când îi aranjam eu să fie bine, să nu fie rău, unul dintre colegi, altfel artizan de felul lui şi mai puţin războinic, vine şi zice:

– Dada, te rog pune-mă în linia a doua şi pe partea cu Apolinarisul.

„Apolinarisul" este o trupă de austrieci ce reconstituie Legio XV Apollinaris. Au o tabără excepţională ca valoare şi acurateţe, dar pe teren nu-s aşa de războinici, fiind constituită în general din pensionari, poştaşi, medici sau pictori. Ei mai mult cu defilarea, cu scenetele religioase etc. etc. La bătaie nu-s deloc agresivi sau dornici de agresivitate, fie ea şi simulată. Preferă spectacolul în detrimentul voiniciei.

– Dar ce bai ai? întreb omul.

– Păi dacă nimeresc cu polonezii sau italienii şi-mi iau una peste degete nu mai pot lucra o lună sau două.

Legio XXI Rapax este o trupă poloneză care are în componenţă majoritar pompieri, poliţişti, militari şi sportivi. N-au nicio emoţie la cafteală, cât mai realistă să fie. Am luptat cu ei şi în Polonia şi pot spune că îs buni profesionişti. Şi ca reenactori, şi ca oponenţi. Nu te joci, ori faci faţă, ori nu te bagi.

Legio I Minervia sunt nişte italieni, n-am idee care-i povestea lor, cert este că sunt noi în peisajul reconstituirilor de bătălii, astfel că sunt ca nişte copilandri care se cred invincibili. În luptă nu prea respectă regulile sau scenariul şi sunt foarte imprevizibili. De la simulare trec foarte uşor la bătaia pe bune. Sunt irascibili, să nu le zgârii ceva, dar ei sunt destul de indisciplinaţi. Motiv pentru care i-am trosnit un pic mai tare ca să ştie că au depăşit nişte limite.

Revenind, colegul meu avea dreptate. El este artizan şi, dincolo de pasiunea pentru istorie, fără îndoială că o accidentare l-ar fi costat foarte mult timp irosit şi comenzi pierdute. Motiv pentru care desigur a stat unde era primejdia mai mică.

Povestea mi-a dat de gândit asupra ierarhizărilor şi a participanţilor la războaie în epoca dacică. Nicio societate nu-şi risca principalele forţe de producţie. Meseriaşii aveau treaba lor, iar războinicii pe a lor. Sigur, cel puţin pe finalul regalităţii, când efortul de război a fost maxim, iar cetăţile împresurate şi asediate, este posibil ca toată suflarea aflată pe loc să participe la lupte. Dar în campanii, în raiduri executate la distanţă de centrul regatului, meşteşugarii nu aveau de ce participa pe post de militari. Erau o forţă de muncă înalt calificată, esenţiali pentru economie (chiar şi pentru economia de război), dar participarea lor la lupte era clar secundară sau cel mult de conjunctură.

Şi această ipoteză vine în coliziune cu stereotipia privitoare la compunerea societăţii dacice, punct de vedere moştenit de la comuniştii care credeau că pe

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

lume o structură socială poate funcționa doar cu aristocrați secondați de poporul de rând, ignorând nu doar dovezile, ci și principiile sociale, economice și politice pe care se baza Regatul dac și, în definitiv, orice structură socială. Între nobili și oameni simpli se aflau multe alte etaje sociale intermediare. Aș aminti doar războinicii, negustorii și meșteșugarii spre exemplu, clase sociale esențiale pentru o entitate politică funcțională.

Țăranul dac care lăsa coarnele plugului și înșfăca sabia, arcul și scutul, fugind cât mai repede sub steagul tarabostelui care pe timp de pace îl mai asuprea cu corvezi și impozite, este un scenariu cam greu de înghițit. Și mai greu de înghițit este că același țăran dac, înțelept și antrenat pe teatrele de luptă, se întorcea acasă spășit și redevenea șerb supus nobilimii în așteptarea următorului război, când mai lua o porție de libertate. În fapt așa s-a născut clasa războinicilor de meserie, probabil oameni chemați sub arme și rămași așa.

Deci, dacă vedeți prin tabere meșteri trebăluind și care lasă uneltele ca să îmbrace armele, să știți că asociația aia nu are suficienți oameni ca să ilustreze stratificarea socială corectă.

Sau au năvălit romanii și tot dacul, fie el rege sau bețivul taberei, a pus mâna pe sabia încovoiată ca să-și apere țara lui sfântă de imperialiștii hrăpăreți.

Despre stereotipia asta vorbim altă dată.

Moda la reenactori

Ținutele la modă printre dacii care participă la festivaluri în sezonul vară-verișoară 2019 sunt inspirate din moda anului 1907.

Se poartă în special hainele albe. Se poate purta un singur element, fie cămașa tradițională țărănească, căreia i se potrivește cel mult un tiv luat de la magazinele bisericești, fie ițari, tot albi și ei, dar luați de la second-handuri de marcă.

Ca accesoriu, mai ales la bărbați, se poartă o blană de miel aruncată peste umeri, de preferat tot albă pentru o mai bună armonie, armonie completată de strămoșescul pileus, de asemenea alb dacă se poate.

Chimirul poate fi maro, dar neapărat lat de tip Pintea haiducul sau Avram Iancu, perioada pașopt.

Pentru flăcăii în vârtute se admite cămașa albă tip tricou, fără mâneci, să se vadă brandu' cât obuzu', cu tatuaje hevimetăl, dacă feciorul are cumva.

Peste partea de jos a picioarelor se recomandă moletiere ostășești până sub genunchi, cel mult gri, pentru a sugera subtil împuțiciunea din opincile luate discret de la vreun țăran aflat la scăldat.

Dăcițele nu trebuie să-și facă multe griji, ținutele lor putând fi împrumutate de la vreun ansamblu de muzică populară desființat, dar cu condiția să renunțe la fota neagră, care ar aduce ghinion.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Semnificația motivului pentru care acest an este dedicat de către dizainări culorii albe la daci este pentru a aminti de originea rurală a dacilor, care n-aveau parale de colorat flendurile de pe ei. Ocazional ținutele sunt zdrențuite ca să arate a popor modest, răsculăcios, dar atent la jegul de pe guler și poale, care nu trebuie să lipsească.

Piloșii daci

Dacă te uiți peste grupurile de reenactment ce reconstituie secvențe de istorie dacică, mai ales astea ceva mai recente, fără prea multă bază, observi rapid că ne tragem din daci.

Aproape toți sunt îmbrăcați ca țăranii de la 1907 și în mod evident aproape toți au *pileus*. Omniprezența fesului la oricare ins are ca bază documentară pentru acest articol vestimentar atât de râvnit cântecul lui Ion Agiu, ăla intitulat sugestiv „Căciula”:

Cin’ nu crede să să ducă la Columnă
Să să uite, și-o vedea
Sabia încovoiată, arcul, scutul și căciula
Orice dac le-a avea!

Păi cântecul e cântec și e un fel de artă, nu argument istoric, plus că pe Columnă, tocmai că nu fiecare dac avea aceste lucruri.

Pileusul, adică acel fes răsfrânt, era un semn aristocratic, un simbol al apartenenței la casta superioară a societății dacice. Un fel de chipiu de ofițer. Dacă un nobil dac vedea un șturlubatic de ăsta cu cipica pe-o ureche, îi tăia ăluia urechea cu tot cu cap pe motiv de uzurpare. Nu orice dac avea pileus din simplul motiv că nu toți aveau acest drept. Și aristocrația avea grijă ca lucrurile să se știe și să rămână bine știute.

Nu există nicăieri vreo armată compusă doar din ofițeri cu galoane și chipie asortate. Poate un pic se apropie de idealul ăsta armata română, care are mai mulți generali decât sergenți, dar în rest, chiar și pentru Antichitate, procentul de ofițeri e cam de 10-12 %. Că peste tot sunt unii, puțini, care trag foloasele și alții, mulți, care trag ponoasele.

Revenind, nu am pretenții de la începători. În fond cred că și eu am început tot așa, dar ...

Nu e o rușine să fii prost, e o rușine să rămâi așa. Cum nu toți iau seama la treaba asta, cred că publicul are șansa acum să pună întrebări fix când îi vede:

– De ce aveți toți pileus? Sunteți numai șefi? Dacă da, unde e poporul?

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

La doamnele de etnicitate dacică, de participă și ele la manifestații, explicația e mai simplă, spun specialiștii, albul este esențial pentru ca este culoarea standard la electrocasnice încă de pe vremea dacilor.

Sloganul acestui sezon de reenactment este „pasiunea e ieftină, profesionalismul e scump".

Pletoșii daci

În cadrul evenimentelor de reconstituire istorică apar adesea, pe post de daci, oameni echipați ca atare, mai mult sau mai puțin adecvat sau corect. Între aceștia atrag atenția unii cu pletele lungi uneori până la brâu, spre pizma unor fete cu podoaba capilară nu la fel de maiestuoasă. Cât de corect este să admitem că părul lung și foarte lung este o reflecție a unui adevăr istoric sau măcar acceptabil pentru reconstituirea epocii dacice?

Hai să vedem!

Este un topos, un truism sau o banalitate să vorbim despre pletoșii daci, atunci când discutăm aspecte din viața societății respective, dar cât de lung era părul bărbaților daci? Era el lăsat pe spate ca să fluture drăgălaș în vânt? Cine purta plete? Tot poporul?

Ce spun sursele?

Traducerea, atât a termenului grecesc – *kometai* –, cât și a echivalentului latin – *capillati* (*comati*) –, este aceea de pletoși, purtători de plete, (bărbați) cu coamă. Numele autohton al acestei categorii nu s-a păstrat și nici nu putem ști exact cum l-a folosit Dio Cassius, pasajele respective fiind parvenite prin rezumatele târzii, în special ale lui Iordanes, autor care se distanțează de acest nume folosindu-l pe cel de capillati. Dubletul sugerează că Iordanes a preferat să numească această categorie pletoșii, nume mult mai potrivit cu cadrul istoric al secolului V p.Chr., când scria el, pentru a distanța identificarea acestora cu sensul de săteni, derivat din grecescul kome. Este interesantă ipoteza identificării nominale a acestei categorii de către romani. La fel ca în cazul aristocrației autohtone, pe care romanii o vor numi pilorofori, cu trimitere precisă la un semn de identificare exterioară (purtătorii de pileus/bonetă), comati au fost și ei identificați după podoaba capilară bogată (capillati), distanțându-se de termenul cometai (cu sensul vechi, social, de sătean). Pare logic ca înfruntările dese cu acești capillati să fi solidificat în imaginarul roman ideea că au de a face cu niște războinici redutabili, cu totul diferiți de masa poporului de rând.

Pletele reprezentau, în întreaga tradiție războinică de sorginte indo-europeană, un însemn distinctiv al războinicilor de frunte. Sursele scrise care fac referire la războinicii pletoși consemnează această caracteristică, fie că este vorba despre buclele blonde ale lui Menelaos și aheii kare komoontes cu capul

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

împodobit de plete din Iliada, fie că descriu nucleul așa-numiților hippeis, cei 300 de oșteni spartani care moșteneau prestigiul social și imaginarul războiului prehoplitic. Herodot îi evocă pe oștenii lui Leonidas pieptănându-și părul, nepăsători în fața morții iminente, înaintea înfruntării finale de la Termopile. Pentru Xenofon, pletele îi fac pe spartani mai măreți, mai nobili, mai înspăimântători, iar Plutarh scrie că Licurg instituise portul pletelor pentru ca cei frumoși să pară și mai frumoși, iar cei urâți să fie mai înspăimântători. Poate e potrivit de semnalat faptul că, după războaiele medice, în Grecia, părul lung al spartanilor era un arhaism notoriu. În restul Greciei doar copiii atenieni mai purtau părul lung, dar și acesta este tăiat la începutul efebiei, iar șuvițele erau consacrate zeilor. Galii comati, războinicii Irlandei legendare, sau acei bersekiri care irump intermitent în istoria și cântecele neamurilor germanice, invincibili și nepăsători de moarte, toți au drept semn distinctiv pletele care flutură în vânt și inoculează spaima în rândurile inamicilor. Peste tot pletele apar invariabil ca fiind semnul distinctiv al excelenței războinice și nicidecum al unei condiții umile.

Istoricul Z. Petre observă discrepanța și mai notează că, într-o societate în care tradiția morții pe câmpul de luptă ca rit inițiatic de nemurire atestă un imaginar complex al funcției războinice, e de neconceput ca sensul simbolic originar al pletelor să fi fost răsturnat, transformând pletele dintr-un element de distincție socială și de superioritate într-un stigmat al inferiorității. În contrast cu pilophorii, aristocrația legată prioritar de funcția de suveranitate sacră, kometai, pletoșii, nu au de ce să nu reprezinte inițial categoria nobilă a războinicilor, specialiștii celei de-a doua funcții indo-europene.

Scenariul de tip palațial propus de Z. Petre a fost receptat și acceptat tacit de mediul istoriografic românesc, singura obiecție fiind emisă de E. Iaroslavschi, care observă cantonarea relației pletoși-războinici doar la nivel de elite și pune întrebări privitoare la restul societății, care desigur ar fi putut conține alte categorii de pletoși, indivizi despre care însă nu avem date istorice.

Acestor argumente li se poate aduce un singur amendament. În iconografia referitoare la daci, precum și pe statuile care-i înfățișează, pletele care altădată făceau cinste războinicilor nu mai sunt decât un păr bogat, dar nu mai lung decât la nivelul umerilor. Am putea pune acest detaliu pe seama standardizărilor artei romane, atentă la economia de spațiu, deși rămâne de neînțeles o atare neconcordanță cu realitatea. Cu atât mai mult cu cât pe Columna Traiană apar și războinici daci cu chelie proeminentă, indiciu că, uneori, din semnul distinctiv al excelenței războinice de altădată a rămas doar numele. C. Petolescu crede chiar că termenul de *capillati* este forțat, pe considerentul că Iordanes avea în vedere realitățile momentului său, când zona dunăreană era patrulată de goții despre care scria și care ajunseseră până în sudul fluviului. Aceștia în mod sigur purtau plete lungi, iar Iordanes folosește acest semn pentru a conecta și mai credibil goții de prezumtivii lor strămoși, geții. Ipoteza ar putea fi credibilă, dacă termenul de

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

comati nu ar fi fost consemnat ca atare și de Dio Cassius, care nu avea cum face astfel de confuzii.

Revenind în timpul Regatului dac, de notat că părul scurt apare și în arta locală, de această dată la aristocrați. Cavalerii redați pe falera de la Surcea și pe cele de la Lupu sau pe fragmentul ceramic de la Răcătău au toți părul tuns la nivelul umerilor. Nicăieri, nici măcar în exuberanta artă getică, nu apare la războinici părul foarte lung (elitele getice purtau cel mult părul legat sau coafuri complicate).

Pe baza datelor avute putem spune că dacii se situează între moda pletelor din epoca homerică și pletele lungi ale germanicilor de după căderea regatului. Nimic nu justifică coama exagerată a „dacilor" care apare adesea în spectacolele de reconstituire istorică. În fapt, părul foarte bogat este chiar un impediment, căci am văzut adesea încâlceli ale părului în echipamentul reenactorilor, rezultând momente haioase sau chiar penibile. Eliminând situația în care am fi foarte scrupuloși sau scorțoși față de o epocă destul de aridă în informații edificatoare, nu putem elimina cazurile particulare. Este posibil să fi existat indivizi cu păr foarte lung din varii motive, dar ei erau excepția, nu regula. În fond, cine și-ar fi asumat riscul ca podoaba lui capilară să împodobească coiful unui adversar, iar capul jumulit să se odihnească în vreun țăruș oarecare?

Ca de fiecare dată, acuratețea reconstituirilor depășește cadrul istoric cunoscut sau măcar cea mai veridică variantă istorică. Oricum am privi lucrurile, părul foarte lung al războinicilor daci este un mit modern, și nu o reflectare a istoriei în realitate.

Dacă nu credeți, puneți aceste întrebări în timpul manifestărilor despre care am vorbit. Nu o să descoperiți decât că pletele lungi nu sunt o modă dacică, ci doar faptul că posesorii provin din zona rockului modern, a trupelor de heavy metal sau a motocicliștilor și că părul lor lung este adesea singurul argument pentru prezența lor între „daci". Dacă pe coama lungă au îndesat un pileus cu bordură aurită, cumpărată de la magazinele bisericești, au ițari și sabie curbă, cel mai bine ar fi să cereți banii înapoi. Acolo nu e istorie, e doar o carpetă mare, dinamică, cu *Răpirea din serai*, varianta cu daci.

Bucădacul

Am asistat, cam fără să vreau, la o interesantă lecție de istorie. La o tembeliziune rula o emisiune despre gătit, cum sunt acum multe la modă. Concurenți, chefi, bucate, pretenții, gusturi, treburi de astea. Între participanții de toate felurile și națiile și un dac. De acesta, din zilele noastre, dar cu de toate din cele necesare și neapărat trebuincioase dacului modern. Sabie încovoiată, pumnal curbat, scut, blana de oaie pe umeri – că deh, lupul n-a stat să i se ia cojocul –, opinci 1907 style, barbă și un fel de pileus din astrahan.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

De fapt, o căciulă sadea. Omul a venit la emisiune sub cuvânt că e (și) bucătar, că e specialist pe ceva chestii mai tradiționale, mai dacice așea.

Și intră dacul în platou cu ce bucătărise, cu sabia pe umăr, târâind scutul. Să nu întrebați ce făcea cu scutul printre cratițe că nu putem explica. Îl avea omul pe inventar și asta o fost.

Lasă dacul scutul alături, flutură oleacă sabia, ca să știe lumea că la o adică o are, întinde fundurile de lemn, cănile, blidele, ce mai avea el pe acolo și face ochii roată puțintel nedumirit. O fi căutând sarea ori pătrunjelul, îmi zic.

Chefii de țineau loc de juriu se prind că omul e din alt film și îl întreabă de sănătate și despre ce anume caută sau are nevoie ca să-și facă talentul.

– Un cuțit, zice încurcat tarabostele. Trebuie să tai ceva.

I se aduce cuțitul și într-adevăr porționează nu știu ce, că n-a mai fost nimeni atent la detalii.

Acum se poate extrage lecția despre care vă spuneam. Dincolo de fanteziile cu care era îmbrăcat, reținem că dacul avea sabie, scut, pumnal, deci câteva scule de tăiat, dar ca să-și taie slănina îi trebuia un amărât de cuțit, oricât de războinic feroce era.

Acest caz aproape umoristic explică sutele de cuțite și cuțitașe descoperite în așezările dacice, precum și acele cazuri în care, pe lângă armele depuse în morminte, se găsesc și cuțite. Și că acestea nu erau de luptă, cum adesea se scrie, ci de tăiat carnea, pâinea, ceapa, oaia, mielul, găina sau ce putea prinde omul dac.

Funcția cuțitelor, chiar dacă una domestic-utilitară, era una importantă în viața de zi cu zi a omului de arme. Că nu se făcea să-și taie bucătura cu sabia sau cu pumnalul. Cu astea se tăiau dușmanii, nu unghiile sau ceapa.

Cu ocazia asta am aflat și de ce majoritatea „dacilor" din reenactmentul românesc arată ca niște bucătari.

Dacul Iisus

Una dintre cele mai lemnoase idei ale protocronismului autohton este aceea potrivit căreia Iisus ar fi fost dac.

Lăsând la o parte documentele biblice care-i recompun genealogia, abisala propunere are la bază doar doi piloni relativ șubrezi. Unul ar fi similitudinile dintre doctrina pitagoreică a nemuririi, prezentă și în fragilele surse despre credințele religioase ale geților și, prin reflecție, ale dacilor.

Greutatea ipotezei este dată de opinia, că nu pot zice altfel, preotului D. Bălașa, bine cunoscut în cercurile dacomane mai ales prin cărțile publicate. „De la Zamolxe la Iisus Hristos" este una dintre acestea, în care autorul tatonează zona de interferență dintre religia „daco-românilor" și creștinismul ortodox, transportând în ancestralul autohton o serie de personaje biblice (Yahve, Fecioara Maria, Iisus Cristos). „Zalmoxianismul dacic" devine în scrierile lui Bălașa prima religie

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

monoteistă din lume și, în același timp, temelia filosofică a ortodoxiei românești. Deși nu pare să fi avut de gând să redefinească creștinismul ortodox, unul dintre efectele afirmațiilor lui D. Bălașa este și reactualizarea unui tip de păgânism local ce se reclamă a fi o revigorare, printr-un așa-zis cult al strămoșilor, a religiei dacice de tip „zamolxian".

Mergând pe firul apei, ideea a fost reactivată recent de inegalabilul, neasemuitul și minunatul om de neștiință G. Funar, nume care aruncă în penibil orice ipoteză ar propune. Orice lecturare a teoriilor lui Funar vă poate afecta emoțional și ar trebui făcută doar dacă aveți psiholog la îndemână.

Al doilea pilon este și mai aiuristic pentru că se bazează pe iconografia creștină, care-l înfățișează pe Iisus ca fiind de rasă albă, cu plete blonde. E evident la nivel de percepție generală că se bat câmpii, atât din cauză că bașbuzucii care flendură ideea n-au habar de modalitatea de redare a personajelor biblice în iconografia creștină, care este tributară 100 % iconografiei bizantine (vestimentație, arme, figuri, gesturi, arhitectură etc). În plus, studii recente au recompus cam cum ar fi arătat un individ din epoca și locul unde a trăit Iisus și acestea ne prezintă un tip semitic, cam brunet, cu părul creț și scurt. Nimic dacic, aș zice, căci pe aici erau alte tipuri somatice. Asta doar de dragul ideii.

Una peste alta, ideea unei legături între daci și profetul fundamental al creștinismului este mai subțire de un micron. Micronul ăla e folosit aici pentru că și unii, și alții erau oameni care au trăit pe Pământ. Cândva. Și părăsind noi terenul zgrunțuros al istoriei, mie mi-a plăcut o opinie legată de subiect. Una poetico-filosofică din care, din nou, extrag imposibilitatea, acum spirituală, a legăturilor dintre daci și Iisus.

Este un poem, semnat de Raluca Manole, și trebuie luat ca atare:

Isus printre daci

Dacă Isus s-ar fi născut
între daci
Ei i-ar fi pus pe frunte
cununa de spice.
L-ar fi îmbrăcat
în cămașa de in,
cusută cu fir…
În oala de lut
I-ar fi turnat,
desigur,
lapte și miere.
Seara,
I-ar fi spălat picioarele,
în apa de busuioc…

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

I-ar fi arătat apoi,
Munţii blânzi,
Marea cu valuri cuminţi,
codrii şi poienile,
câmpurile, dealurile,
pe unde se plimba Dumnezeu.
El ar fi râs…
I-ar fi dat vin tămâios,
pâine albă şi sare,
să aibă la drum.
Aşa era datina.

***

Dar El s-a dus,
să-si ajungă destinul,
în Ţara Promisă.

Oraşele dacilor

Nu mai este o noutate că istoria Daciei preromane este luată la mişto de tot felul de nepricepuţi.

Din păcate teoriile fanteziste au ceva succes la publicul care se uită cu un ochi la ele şi cu celălalt la televiziunile senzaţionaliste.

Dar acesta este publicul talibanizat şi blocat în autoadmiraţie nostalgică, public foarte pătruns de ezoterismele cu iz istoric vânturate de iniţiaţi de ocazie.

Acum însă atragem atenţia asupra treptei următoare – că nu putem spune superioare –, respectiv acei autori cu aparenţă de competenţă, care emit texte la fel de aparent cu iz ştiinţific şi care au un public şi el situat pe o creangă mai sus decât cel despre care am vorbit, motiv pentru care pot citi o pagină-două fără poze.

Din seria asta circulă pe diverse site-uri o serie de textuleţe menite să producă zvâc în dacomanii autohtoni.

Unul dintre acestea este intitulat insidios „Au avut Dacii.....ORAŞE??!!" Putem trece peste forma grafică a întrebării şi privim lista de aproximativ 100 de „oraşe" înşirate.

Nu o să enumăr denumirile din nou. Multe sunt fantezii, altele sunt de fapt oraşe greceşti, altele sunt doar nişte nume de localităţi neidentificate în teren, sub care se pot ascunde doar nişte cătune, iar altele sunt efectiv nume de locuri şi atât.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Despre Tapae, de exemplu, nu avem date că ar fi fost măcar un sat. Era mai degrabă un loc.

După selecția asta, nu știm dacă mai rămân câteva localități în discuție.

Dar abia acum punem întrebarea: au avut dacii orașe?

Facem ca în fizică. Stabilim întâi valorile cu care lucrăm. Respectiv, trebuie să vedem ce anume face ca un loc să poată fi denumit oraș?

Caracterul urban este dat de o sumă de chestii. O astfel de localitate trebuie să posede fortificații continue, perimetrale, ziduri elaborate, porți monumentale, construcții de tip palațial, arii locuite extinse, număr considerabil de locuitori, o industrie manufacturieră vizibilă, străzi pavate, canalizări și sanctuare sau temple. Admitem că nu toate astea simultan, dar din listă nu pot lipsi mai mult de una sau două caracteristici.

Foarte puține cetăți ale dacilor își pot justifica pretenția de „orașe". A nu se confunda cu „dava", termen prin care înțelegem un centru rezidențial important sau o cetate. O să vedem diferența.

Cu excepția capitalei Sarmizegetusa și poate a așezării de la Fețele Albe, unde se poate admite un caracter cel puțin protourban, nicio altă cetate nu întrunește un minim de atribute care să permită încadrarea acesteia drept centru urban. Desigur, definiția de „urban" este centrată pe realitățile civilizației mediteraneene, și nu pe cele ale lumii barbare, conceptul fiind, în esență, ușor diferit de la o cultură la alta. Ptolemeu numește toate așezările majore dacice „poleis", ceea ce arată importanța lor raportată la simplele așezări, dar asta nu le face comparabile cu omonimele lor grecești, chiar dacă pe plan local ele erau evident mai mult decât niște aglomerări ordinare.

Asupra acelor „poleisepiphanesterai" enumerate de Ptolemeu (care nu se cam regăsesc însă în lista buclucașă), consensul specialiștilor, istorici și traducători deopotrivă, este încă un deziderat prea îndepărtat. Deși mare parte dintre specialiști preferă traducerea orașe (*însemnate*, *strălucitoare*, *răsărite*, *vestite*, *de vază* etc.), este destul de riscantă acceptarea transpunerii acelui poleis drept orașe. Asta pentru că Ptolemeu folosește același termen și pentru a numi așezările iazygilor metanaști. Echivalarea unor așezări, sezoniere sau nu, ale seminomazilor iazygi cu orașele este o imposibilitate evidentă. Treaba asta ridică întrebări asupra localităților enumerate de Ptolemeu ca fiind din Dacia.

Pe datele astea, orașele dacilor ar putea fi cel mult două.

Autorul foiletonului despre chestii dacice ar fi aflat asta dacă citea în loc de cele trei titluri vechi de jumate de secol, puse pe post de bibliografie, cartea lui G. Florea, *Dava et Oppidum. Débuts de la genèse urbaine en Europe au deuxième âge du Fer*, Académie d'Études Transylvaines, Cluj-Napoca, 2011.

Fără documentare de ultimă generație, lista de „orașe" rămâne o fabulație atent măsluită, de la titlul manipulator și până la bibliografia agățată la final, ca să dea impresia de documentare. Totul pentru ca cititorului să-i rămână în minte imaginea unui regat care, văzut de pe orbită, ar fi arătat ca Shanghaiul de azi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Înghesuială mare, lume multă, civilizație urbană. Sigur, dacă era Dacia plină de orașe, pe străzile desfundate ale dacilor ar fi trecut zilnic oile cetățenilor.

Dacă știți pe careva prostit de bazaconia aia de listă, dați-i textul ăsta. Poate îl salvați pe om din situații penibile.

Urmașii pitecantropilor

Nu am avut niciodată pretenția că nucleul dur al dacomanilor va face implozie în fața argumentelor sau probelor că dacii n-au fost semizeii vremii lor. În fond, calitatea de căpătâi a idiotului este consecvența în propriile limite.

Publicul avid de istorie dacică a primit extrem de multe lecții de istorie pe viu de la asociațiile de reenactment – 20-25 – care funcționează pe plaiurile mioritice și care transmit în social cantități mari de informație istorică. De la foarte bune calitativ la discutabile, toate păstrând însă lucrurile peste linia care reprezintă simțul ridicolului.

La acest asalt aproape natural împotriva dacomaniei a mai contribuit și lumea academică, deși departe de a avea un cuvânt de spus în adevăratul sens al poveștii. Ne mai rămân datori la faza asta.

Ca observator avizat al fenomenului, pot spune că nivelul de prostii per cap de dacoman furajat a scăzut. Dar n-a dispărut.

Nucleul dur – inerent în orice mișcare ideologică –, deși ceva mai îndesat în propria piele, există și viermuiește printre noi proferând tezele bine știute: traco-geto-dacii sunt strămoșii legendari în linie dreaptă, lumea este invenția lor, românii sunt daci sadea cărora oculta mondială le-a furat numele și căciula, Dacia a fost un regat despărțit de el însuși de Atlantic, cei trei magi de la Răsărit erau trei tarabostes de la miazănoapte și suita întreagă de calități și vise fantastice poate constitui subiectul multor tratate de tulburări schizoide.

Dar realiști să fim, o vindecare totală este imposibilă. Vom fi eradicat noi variola de pe planetă, dar prostia este un virus mult mai rezistent la cărțomicină, cel mai tare antibiotic inventat de oameni împotriva lui.

Și mi-am dat seama că este și inutil să visăm că vom învinge la fel ca la Smârdan, în strigăte de ura și cu baioneta la armă, cetele de dacomaniaci tulburători. Inevitabil vor mai supraviețui unii. Natura are planul ei.

Dar putem să ne permitem niște întrebări.

Una dintre caracteristicile dacomaniei mioritice este mândria, acea mândrie plenipotențiară cum că pârliții de astăzi sunt urmași de drept ai marelui popor traco-geto-dac! Popor care, știe oricine, a cucerit Roma, i-a învățat latină pe latini și română pe restul, a întemeiat primul imperiu mondial de scară regională, a inventat mersul pe jos, hepatita, umbra și wirelessul.

Nu ai cum să nu fii mândru că ai avut astfel de strămoși! E firesc!

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Dar, dacomane mândru care eşti, spune-ne tu nouă, dacă mâine ar veni vreun dac, vreun taraboste oarecare, prin tunelul ăla de pe sub Bucegi cu poruncă de la Sarmizegetusa ca să verifice şeptelul contemporan şi te-ar vedea el pe tine cum eşti cu nădragii rupţi în cur, semianalfabet, milog cu ăla mai tare şi zbir cu ăla mai slab, lacom, dar furăcios şi nesimţit, călcându-te unul pe altul pentru tigăi la promoţie, lovindu-ţi nevasta şi copiii doar pentru că nu ţi-au făcut rost de băutură, ascultând manele şi mai ales văzându-te că votezi de fiecare dată cu politicieni hoţomani, el, dacul acela, tarabostele trimis de rege, ar fi el mândru de tine?

Dacă poţi procesa treaba asta şi răspunsul îţi iese că ar fi mândru de tine e semn sigur că n-ai de ce să te lauzi cu strămoşii ăştia. Tu ai alţii, nişte pitecantropi prin te miri ce peşteri nedescoperite încă. Abia acum poţi fi mândru de strămoşii tăi!

Sursele anticilor

Televiziunile, în special alea de nişa nişei, au introdus în peisajul mioritic o nouă specie de dacomani, care s-au adăugat faunei paleoscriptice existente deja.

De sub grămezile de paie dacice s-au ieşit tot felul de pricepuţi în ale istoriei antice care-ţi citează cu aplomb fragmente din autorii antici şi medievali care au scris ceva despre geţi sau daci. Întotdeauna este invocat autorul cu tonul unui sacrosanct punct de vedere, considerat fiind ca de la sine înţeles că este o voce autorizată şi mai ales de necontestat despre subiect. Şi mai ales din ton reiese nu atât valoarea documentară a informaţiei, cât presupusa de la sine competenţă a citatorului.

Nu contează niciodată dacă cel care a scris textul o fi văzut în viaţa lui un get sau un dac, fie că este vorba de Herodot sau de oricare autor bizantin sau chiar copişti mai târzii. Simpla menţionare a unui subiect din nordul Dunării transformă imediat bârfa, zvonul sau chiar denaturarea cu bună ştiinţă în adevăr istoric indubitabil şi mai ales ascuns cu grijă până acum.

Apariţiile la televiziuni ale personagiilor în cauză nu sunt neapărat o întâmplare. De prin zona aia, destul de fetidă deja, vin tot felul de piţiponci pretenţioşi şi-şi expun tâmpeniile şi propriile limite. Cum ar veni, n-ai ce te aştepta să emane din mlaştină decât chestii sulfuroase. Nu contează dacă buimacul este specialist pe ceva, dacă este argatul cuiva, dacă ştie ce zice sau despre ce e vorba, dacă e rău intenţionat sau nu. Faptul că a vorbit la televizor îl transformă, în ochii unora şi, desigur, ai lui, într-o somitate. Că ce faună manipulatoare mişună viermănos pe ecranele alea ştie o naţie întreagă.

La fel, pentru sursele literare invocate de noul val de „competenţi", declamă de la balconul cunoaşterii, e drept că redate relativ, fragmente de texte. A zis Iordanes că dacii erau fizicieni? A zis, deci aşa era! A zis Nicolaus Callicles ceva

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

despre daci în secolul XI? A zis, deci existau daci la ora aia! Sau dacă Laonic Chalcocondil zice că pe la 1428 Sigismund al Ungariei ar fi avut daci în oastea cu care a trecut Dunărea, se mai pune problema continuității dacice?

Priceputenii ăștia n-au nicio tresărire cu privire la faptul că în perioada aia lumea credea sincer că Pământul stă pe patru elefanți sau că existau sigur basilisci undeva prin cotloanele necunoscute încă ale lumii, fiare grozave, care te ucid cu privirea. Peisajul ne arată cam ce știau despre lume autorii în cauză. Niciun semidoct de ăsta de ține videoconferințe pe youtube sau în direct, având un pileus pe cap, nu-și pune întrebări simple. Niciunul nu cunoaște moda antichizării geografice, practicată de bizantini și nu numai.

Spre exemplu, care era nivelul de cunoștințe al epocii (eventual în legătură cu spațiul invocat)? Cui se adresau? Cine îi plătea sau în slujba cui erau și pentru cine scriau? Ce doreau de la cititor? Au tangență cu dacii sau sunt doar copiști care arhaicizau regiuni și neamuri? Există vreo sursă care confirmă sau infirmă ce spune? Și multe altele.

Lipsa acestor date conexe descalifică orice brumă de credibilitate a sursei invocate, dar orice dacoman format la televizor este fericit. Acolo nu s-au pus niciodată sub semnul întrebării prostiile înșirate. Pentru că nu există acest termen nici în strategiile unor televiziuni, nici în demersurile pseudoștiințifice ale dacomanilor de ocazie. În ambele cazuri profesionalismul e un moft prea vulgar pentru ei.

Când îi vedeți recitând mantre de astea antico-medievale puneți-le câteva întrebări precum cele de mai sus. Vă asigur că vor sări ca Aghiuță dat cu agheasmă de aia bună, adusă cu cheltuială de la mânăstirea Trei Păcate.

Tot din fauna sectară a dacomanilor moderni – ăștia fără nicio noimă – a venit o marotă obositĕ. Istoricii sunt în slujba intereselor străine și evident sunt plătiți de pizmașii dușmani ai glorioasei istorii paleolitico-pelasgo-geto-daco-valahe. Nu mai sunt sigur că asta era ordinea, dar ați înțeles, cred.

Viermănoasa vorbă te pune pe gânduri, pentru că în vreun alt context politic, astfel de istorici sunt repede săltați de organu' vigilent, depuși la beciul domnesc, unde-i așteaptă deja mutarea-n plic și plutonul de întâmpinare. Nu te simandisești cu trădătorii, nu?

Revenind, vorba marinelului, se cere reevaluare personală. Privim cu mândrie la superba vilă de 48 de metri pătrați primită de la investitorii străini, la contul cam străveziu din bancă, căutăm ghiulurile de aur, că am uitat unde le-am pus, iar ca opere de artă n-avem decât tabloul de siguranțe. Nu se prea adună de-o avere notabilă.

Se poate spune că am luat țeapă, căci și arendașii străini îs la fel ca Soros de cărpănoși. Nu dă, dom-le, banii promiși la oameni. Neserioși, ai zice, și când te gândești câte am scris să le placă!

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Recunosc, am fost plătiți să scriem, dar cam subțire fișicul. Așa că n-am mai băgat minciunile cerute. De banii ăia zicem istorie realitate.

Artă și memorie

În toate este nevoie de echilibru.

Zicem de echilibru pentru că periodic erup exponenții celeilalte extreme, misodacii. În general sunt nițel snobi, superprogresiști, curcubei, cu aere de preaspălați pe dinți și aproape invariabil ardeleniști de țarină, majoritatea cu nume complicate și greu de pronunțat.

Echilibru carevasăzică, s-avem di tăte!

Ei bine, un nene din acesta, misodac adică, ne mustră pentru fotografia cu monumentul „Semn dacic", creație a regretatului sculptor Nicolae Adam, aflat la ieșirea din Orăștie, deasupra unui mic complex etnografic, pe locul numit „Hula Turdașului" (da! acel Turdaș!), pe motiv de „dacomanie".

Nu intrăm acum în detalii privind irumperea istoriei dacilor în imaginarul contemporan, subiectul are literatura și povestea lui. O să rămânem în zona artei, unde *de gustibus non disputandum*. Ca în orice sector artistic, și secvența dacică are kitschurile ei, cele mai multe datorate artei la comandă din timpul glaciațiunii național-comuniste. Dar printre subiecte se regăsesc și chestii faine și, pe lângă monumentul de mai sus, aș mai adăuga statuia lui Burebista și Draconul, ambele tot din Orăștie, și, cu voia Dvs., capul lui Decebal de la Cazane.

Și statuia lui Burebista și falxul dacic și capul regelui sunt opere cu finanțare privată, din câte știu, așa că nu e treaba măgarului de unde beau oile apă. Scârba de daci vine în aceste cazuri din mentalitatea cu iz de grof, căruia îi pute orice semn, orice simbol de dinainte de anul 1000.

Ce nu pricep misodacii este că aceste monumente sunt mult peste detractorii lor. Așa mai aude lumea de daci, lumea asta sau cea viitoare. Poate peste niște ani, monumentul sabiei va fi dat jos de niște talibani locali, s-au mai văzut statui dărâmate la schimbarea de sens a istoriei.

Foarte probabil că chipul lui Decebal va rezista mai mult – am încă speranța că nu vom importa talibani veritabili – și peste cine știe câte sute de ani oamenii din viitor se vor opri în fața muntelui dac – la fel cum o vor face în fața muntelui Rushmore – și se vor întreba despre daci.

Și mai ales vor citi pe munte

DECEBALUS REX. DRAGAN FECIT

Nimic despre pizmași.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Istorie, memorie

Istoria ne oferă întotdeauna lecții și exemple. Unii vor spune că nu e adevărat, istoria nu e ciclică, și ar avea dreptate. Nu este, nu se repetă pur și simplu. Istoria este – păstrând proporțiile – echivalentul memoriei, iar memoria, asta e indubitabil, reprezintă suma experiențelor prin care un individ – sau o entitate socială – a trecut sau pe care le-a avut.

Memoria are un rol fundamental în procesul de autoconservare, proces aflat la baza biologică a ființelor, alături de reproducere. Un individ își va aminti limpede locul din pădure unde s-a întâlnit cu un urs, moment jenant din care a scăpat pentru că și-a amintit cât de repede trebuie să dispară de acolo, își va aminti că și-a dat peste degete cu ciocanul și data viitoare va fi mai atent, își va aminti precis despre un alt om cu care a avut un conflict și în general își va aminti destul de clar toate chestiile care i-au pus viața în pericol. Dacă nu va face asta, va muri fie mâncat de urs, fie accidentându-se, fie ucis de vreun rival. Va uita de ziua nevestei sau de ora când trebuia să facă ceva. Dar nu va uita pericolele prin care a trecut. Dacă le va uita, va dispărea.

La scară socială, memoria este istoria grupului din care face omul parte. Diferită în detalii de memoria individuală, memoria colectivă funcționează relativ similar. În general, istoria cunoscută este compusă din fapte grozave, figuri proeminente, evenimente dramatice etc., etc. Scopul acestei selecții – nu întotdeauna natural, e drept – este în bună măsură educarea și în final obținerea de experiență socială. Ce a fost bine să mai facem, ce a fost rău să evităm, ca să nu ne doară.

Deși nu se repetă, istoria se naște din comportamente sociale care sunt cam tot alea dintotdeauna, diferă doar momentul, avansul tehnologic și contextul și în consecință unele procese sociale (apoi devenite evenimente istorice) au un grad de similaritate. Foamea, puterea, sexul, frica, lăcomia, invidia, setea sunt la fel din vremea când specia stătea în baobab de frica leilor și până astăzi.

Istoria mai are un lucru bun. Ea conține experiența mai multor grupuri, nu doar a unuia și, dacă este cunoscută, poate fi folosită. Nu e necesar neapărat ca tu să fi fost fugărit de vreun urs, bătut de rivali sau să fi căzut din copac. E suficient să-l cunoști pe cel care a pățit asta și sigur experiența lui îți va fi de folos. Dacă ți-o comunică, desigur, sau dacă l-ai văzut când a pățit-o.

Daci și romani. Secolul XX

Secolul XX a început pentru români sub semnul dublei descendențe. Nu dintr-o dată, evident. Ultima jumătate a secolului precedent însemnase pentru

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

istoriografia românească un fel de revanşă a dacilor. Puritanismul latin, iniţiat şi promovat de Şcoala Ardeleană, primise o serie de replici pe măsură. B. P. Haşdeu, T. Antonescu sau Al. Odobescu scoseseră, cu mai mult sau mai puţină erudiţie, dacii din umbra romană.

Densuşianu, chiar dacă nu a trăit suficient cât să-şi vadă opera publicată, lasă posterităţii un volum uriaş pentru acele vremuri. Dacia preistorică are aproape 1 200 de pagini. Lucrarea s-a dorit a fi prima sinteză cu privire la teritoriul antic al Daciei, care să ilustreze o continuitate profundă şi indiscutabilă. Dar autorul nu era istoric, ci doar un arhivar şi oricum istoriografia de atunci nu prea avea istorici, iar scrisul istoric era în faza finală a romantismului. Suntem în faţa unei cărţi în care autorul şi-a adunat şi expus aspiraţiile şi maniile, dar şi chestionarele folclorice, propriile bănuieli şi o imensă bibliografie, pentru a dezvolta teoria unei civilizaţii preistorice avansate. Cu mici excepţii, cartea a fost aproape ignorată, dar pe termen lung, ca o răzbunare a autorului, ea mai bântuie imaginaţia unora. Ca idee doar, căci majoritatea nu au citit-o, fiind şi rară, şi mare, şi greu de verificat.

Dacii au mai primit un avantaj, de această dată de la un istoric. V. Pârvan scrie monumentala sa lucrare „Getica. O protoistorie a Daciei".

Descendenţa dacică şi ideologia aferentă au început să câştige simpatie mai ales în mediile politice de dreapta, Garda de Fier cochetând îndeosebi cu ideea unei integrări în propria sa ideologie a ceea ce se voia a fi un mesaj zamolxian, preluând şi amplificând astfel mitul lui Zamolxe. Ideea a fost abandonată relativ repede, din pricina premiselor creştine de la care pleca Legiunea şi din cauza conflictului ideologic evident cu doctrina promovată de Nae Ionescu, care a refuzat să gireze renaşteri ale păgânismului de felul celor care aveau loc în Germania lui Hitler.

Părea că lucrurile s-au liniştit.

Dar nu a fost deloc aşa. Accederea comuniştilor la putere, după terminarea războiului, ar fi trebuit să însemne o ideologie similară cu cea sovietică. Deşi a păstrat doze uriaşe de stalinism, desprinderea comuniştilor români de sub tutela „fratelui mai mare de la răsărit" a izolat România în interiorul blocului comunist, situaţie rezolvată de comuniştii autohtoni prin refugierea într-un curent naţionalist pe care, începând cu ruptura declanşată de invazia Cehoslovaciei, aceştia nu s-au sfiit să îl exploateze fără menajamente, prin discursuri patriotarde şi nu numai. Patriotismul este astfel confundat, mai mult sau mai puţin forţat, cu o virulentă afirmare a valorilor autohtone, manieră inspirată cert din panslavismul sovietic al anilor '40-'50, model căruia, deşi a fost abandonat nominal, nu i-au fost abandonate metehnele şi nici structura în esenţă.

Este perioada când dacii şi istoria lor sunt fixaţi puternic în conştiinţa publică românească. Literatură, filmografie, muzică, discurs public, reviste de specialitate, manuale şcolare, toate impregnează mentalul colectiv cu ideea dacică. Arheologia descoperea permanent noi şi noi dovezi ale civilizaţiei dacice.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Asta nu a însemnat deloc renunțarea la descendența romană. Dimpotrivă, cele două civilizații de origine sunt plasate relativ egal în discurs, dar fiecare cu atributele ei, ca într-un fantastic mariaj spiritual, în care fiecare participă cu ce are mai bun.

Romanii aduc limba – chiar dacă acum e amestecată cu cea dacică – dreptul, geniul tehnic, cultura scrisă, organizarea politică, instituții și chiar forța militară. Mai nimic însă despre robustețea virtuților romane, dar asta ar fi cumva scuzabil, căci de la o vreme nici romanii nu mai crezuseră în ele sau nici măcar nu le mai aveau.

Dacii, pe de altă parte, contribuie și ei cu ce a mai rămas din paleta pozitivă: vitejie, sete de libertate, spirit de sacrificiu, curaj, frumusețea femeilor (și de aici ideea de cămin solid, de căsnicie trainică). În principal însă, dacul avusese calitatea de a îl durea la cocar de impresiile romanilor hrăpăreți. Deși mic la stat, dacul fusese mare la sfat și nu se sfiise să scoată brișca la imperialiști când aceștia îi călcaseră hotarul în căutare de aur, grâne, miere, sare, blănuri sau lemn de calitate. Asta spunea ceva nu doar despre strămoșii legendari, ci și despre urmașii lor, care, dacă venea vreun imperialist cu tancul, ar fi otrăvit fântânile, ar fi ars câmpurile și s-ar refugiat în păduri ca în niște mitice cetăți, de unde ar fi dat lovituri de moarte invadatorilor. Și dacă destinul o cere, urmașii dacilor n-au nicio emoție să își taie carotida, numai așa, de-ai dracului ce sunt(em).

Imperialistul ar fi trebuit să se gândească de două ori înainte de a agresa pașnicul și agricultorul popor românesc. O dată pentru că suntem urmașii lui Traian, ăla care a bătut pe toată lumea, și o dată, că suntem urmașii lui Decebal, ăla care s-a tras de șireturi cu Traian, tipul care bătuse pe toată lumea. Cu așa pedigree, parcă altfel dai bună ziua, nu?

Cercetarea istorică fiind nu doar incipientă dacă privim în timp, ci și limitată din principiu, ea oferă poporului și o imagine a acestui model barbar: cușma specifică (fără să amintească nimeni că boneta era un accesoriu vestimentar răspândit în Antichitate, dar cu semnificații aparte), îmbrăcămintea identică cu a țăranilor de la munte (aspect subliniat apăsat întotdeauna), sabia încovoiată (sugerând printre altele capacitățile inovative strămoșești și aici merge perfect legenda invaziei sovietice eșuate din cauza laserului românesc care a topit niște tancuri la Prut), barba stufoasă (aspect complicat ideologic, că de regulă dacă aveai barbă te oprea Miliția pe stradă), balaurul dacic. Această imagine nu a fost nici măcar convențională, ci, utilizată până la tocire, a rămas până astăzi emblematică și aproape imposibil de modificat. Spre exemplu, toate manechinele și posterele cu sau despre daci de prin muzeele românești încă operează cu acest fals istoric! Dar despre asta vom mai vorbi.

Revenind la strămoși, resurecția componentei dacice a istoriei locale va fi deviată serios de politica oficială comunistă, care a construit pe aceste baze un profund sentiment antioccidental, dar, în aceeași măsură, și antisovietic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Parțial a și reușit treaba asta. Mă refer la partea a doua. Și astăzi societatea românească este dominată de un evantai larg de sentimente antirusești, chiar dacă nu toate datorate scenariului de mai sus.

După 1989, istoria dacilor și prezența acestora în imaginarul public...

Imperiul care n-a existat

Una dintre cele mai în vogă idei protocroniste contemporane este cea legată de existența și implicit gloria unui imperiu dacic. Rar vreo carte cu subiect daco-nostalgic nu tratează sau măcar nu aduce vorba despre iluzoriul imperiu al dacilor, chiar dacă, uneori, se discută prudent doar momentul „Burebista". Ideea imperială fascinează. Mai mult, imaginea reflectată a marilor construcții politico-militare care au fost cu adevărat imperii, din Antichitate și până în epoca modernă, a excitat imaginația, cu atât mai mult cu cât în istoria locală a existat un rege care putea fi asemuit cu fondatorii altor imperii. Că „imperiul" dacic a avut un rege și nu un împărat a fost un prea mic amănunt ca să mai conteze.

În fond, ideea imperială este pe cât de ademenitoare, pe atât de ușor de extras din manipularea datelor istorice. Ascensiunea fulminantă, văzută de noi astăzi, a războinicului Burebista, inițial un oarecare șef militar, până la autocratorul rege de la Costești sau poate de la Cetatea Zânelor (căci nu se cunoaște unde a fost prima lui reședință intracarpatică) reprezintă un parcurs-școală pentru toți creatorii de imperii din istorie.

Nu insist asupra personajului, spun doar că este cunoscut numai tangențial. Nu știm sigur dacă provenea din zona triburilor getice – în ciuda faptului că Strabon îi spune *bărbat get* – sau din zona agresivilor războinici din zona Olteniei de azi, aflați la apogeu în acel moment. Nu știm exact cum a ajuns în fruntea coaliției care a dominat lumea nord-dunăreană, nu știm exact dacă el sau predecesorul său au pus de fapt bazele Regatului dac, nu îi știm reședința (poate avea mai multe?), nici numele real. Nu știm multe. Știm sigur doar că în fruntea războinicilor săi și-a atacat la rând toți vecinii din exterior. În mod sigur, nu înainte de a face același lucru pe plan intern.

Concret, războinic iscusit fiind, după ce a coagulat forțele interne, a proiectat spre exterior numeroasele focare războinice care fremătau în raza lui de autoritate. Geții dunăreni, aflați într-un accentuat declin după tăierea drumurilor către Macedonia și Grecia de către celți, apoi de romani, au găsit în noul lider un bun motiv de auto-reconsiderare. Aveau din nou orizont. Dacă Burebista provenea dintre ei, lucrurile au mers și mai natural. Dacii intracarpatici, poate conduși de Deceneu, poate de alt lider – arheologia arată că pe valea Mureșului a existat foarte probabil un regat care a ținut piept celților înainte de Burebista –, au fost prima țintă a regelui. Oricum, cei de aici au avut puține opțiuni.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Războinicii Padea-Panagjurski Kolonii, un conglomerat etnic format inițial din traci, geți, celți, iliri, bastarni, dardani, panoni și alte triburi mărunte, în care dacii și-au luat partea leului și care dominau nordul Balcanilor, oțeliți de luptele cu romanii, au furnizat și ei material uman și cultural noii construcții politico-militare ce se prefigura în regiune. Foarte posibil, Burebista era unul dintre aceștia. Poate chiar nucleul puterii lui Burebista erau acești purtători ai culturii Padea-Panagjurski Kolonii, căci urmele culturale asociate acestora răzbat, de bine, de rău, până la cucerirea romană a Daciei. Posibil și ca unii celți să fi participat, dar urmele lor sunt greu identificabile mai presus de dubiu în creuzetul istoriei. Dispariția celților de pe aici în ceața istoriei nu a primit încă un răspuns satisfăcător, deși urme culturale celtice apar în cultura dacică. Dacă sunt moșteniri ale vechilor invadatori sau vin de la scordisci e imposibil de aflat.

Forța de care dispunea Burebista a fost imensă. Strabon dă și niște cifre în acest sens. Chiar dacă nu le luăm de bune, tot atrag atenția.

Pe aceste coordonate, realizările dacilor – de acum le putem spune așa, căci tăvălugul războiului a nivelat orice idee separatistă sau culturală diferită – au fost interesante. Cucerirea cetăților Pontului – zonă aducătoare de venituri consistente –, împrăștierea triburilor celtice din vest, aflate în derută, dar periculoase pentru spatele Regatului dac, în cazul în care Burebista avea în plan atacarea Balcanilor, a permis deschiderea unor noi orizonturi. Istoria ne arată că dacii și-au îndreptat cu precădere atenția spre sud. Jefuirea sistematică a Traciei și parțial a fostului regat al Macedoniei sunt realizări notabile. Marile proiecte arhitectonice din Munții Orăștiei, dar și din alte zone, sutele de tezaure monetare sau de podoabe de metale prețioase sunt doar câteva expresii materiale ale succesului din teatrele de luptă. În mod clar, romanii se pregăteau să înfrunte noul pol de putere ivit, într-un moment cam nepotrivit pentru ei, la Dunăre. Transpare din sursele literare antice că aveau în plan rezolvarea situației cum știau ei mai bine, adică prin forță, mai ales că suebul Ariovist a evitat conflictul cu dacii. Oricum, plecarea suebilor spre Gallia i-a lăsat pe romani fără multe alte opțiuni. La Roma, războaiele interne se terminaseră – pe fondul acestora Burebista a și putut să jefuiască nestingherit Tracia, probabil cu acordul tacit al lui Pompei, cu care dacii negociaseră ceva, nu știm exact ce. Peste daci avea să vină până la urmă un adversar pe potrivă. Că acesta n-a mai venit este un fapt istoric și nu l-au oprit săbiile dacilor sau arcurile parților, ci pumnalele senatorilor. De fapt nu l-au oprit, ci doar l-au întârziat vreo 150 de ani.

Pentru Burebista asasinarea lui Cezar nu a însemnat deloc rezolvarea situației. Trecerea romanilor în defensivă a fost chiar nenoroc. Uriașa sa forță, probabil pregătită să lupte cu legiunile, a trecut și ea în așteptare, nemaiavând dușmani notabili în jur. Care să fie și bogați. Doar că soldații, când nu luptă, se gândesc la lupte. Învățat cu succesul, cu bogăția și cu gloria, fiecare taraboste mai acătării visa și la locul din frunte. Sau măcar să nu mai fie el sub comanda altuia. Fiecare căpetenie zonală voia un regat, cât de mic, numai pentru el. Visuri care au dus la

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

fragmentarea marelui regat, probabil în urma unor răscoale şi secesiuni – nu avem suficiente dovezi ale unui asasinat, deşi nu este improbabil actul. Burebista era oricum doar un rege bătrân deja. Marele regat a dispărut la fel de fulminant cum a apărut, împărtăşind astfel soarta multor alte construcţii politice realizate cu arma în mână.

A fost Regatul dac un imperiu sau n-a fost? Aceasta-i întrebarea!

Pentru a ne lămuri trebuie să vedem ce este de fapt un imperiu. Un imperiu, înainte de toate, reprezintă o formă solidă de organizare socială, dar mai ales politică. Nu lipsit de importanţă, un imperiu este, dacă luăm în calcul un imperiu stabil şi după moartea fondatorului, o formă solidă de guvernare. O guvernare economică în primul rând. Dacă liderul nu reuşeşte asta, dispare şi el şi efemera lui realizare cu prima ocazie dacă nu sunt puse rapid la punct sistemele interne de funcţionare a noii societăţi.

Forma de organizare realizată şi impusă de Burebista este vizibilă doar pe zona suprapusă cu stăpânirea de mai târziu a lui Decebal. În rest, au fost cucerite şi jefuite zone şi teritorii, posibil au existat unele extinderi. Zemplin şi Mala Kopanya, spre exemplu, sunt astfel de colonizări despre care nu ştim dacă şi în ce măsură au păstrat legăturile cu Sarmizegetusa. În ansamblu însă n-a avut loc nicio organizare care să permanentizeze cuceririle. Nici la vest de Tisa, nici la sud de Dunăre şi nici chiar în Pont şi nici la est de Carpaţi. Diadohii daci de după Burebista n-au mai avut forţa acestuia, stăpânind fiecare bucăţica lui de regat şi atacând nostalgic sudul roman, categoric fără rezultate notabile. Exceptând popularea arenelor romane cu gladiatori daci.

Apoi, un imperiu conţine invariabil mai multe neamuri, mai multe culturi. Un imperiu este, dincolo de forţă şi economie, o sinteză. În ciuda direcţiilor de atac, nu ştim dacă dacii au inclus blocuri culturale alogene. Nici măcar grecii pontici nu s-au simţit parte din poveste. Ei doar plăteau bir. Că îl plăteau dacilor sau romanilor era mai puţin important atâta vreme cât ei rămâneau greci. Posibil, foarte posibil, ca la nivel de elite să fi existat aculturaţie. Schimburi de oameni, idei, tehnici, tehnologii, mode şi modele au fost fireşti între vecini, prieteni sau duşmani. Dar la final, dacii au rămas aninaţi de munţii lor, singuri, dar poate doar mai iscusiţi un pic. Războiul şi „imperiul" au şi latura asta evoluţionist-bună.

Ca să nu mă întind nepermis, exceptând lărgimea teritoriului cucerit – repere pe care nu le cunoaştem aproape deloc, în ciuda hărţilor generoase cu care protocroniştii autohtoni mobilează internetul –, stăpânirea lui Burebista nu s-a calificat drept imperiu. Deşi a pornit ca atâtea alte imperii, nu a avut la bază decât forţa armelor. Nu a creat şi o cultură imperială, nu a creat nici măcar modele şi nici nu le-a copiat pe cele la care avea acces. Nu a impus nimic interesant noilor cuceriţi; dimpotrivă, este posibil să fi preluat de la ei multe lucruri. În lipsa acestor elemente fundamentale, „imperiul" dacic a avut rapid soarta tuturor creaţiilor politice întemeiate cu forţa şi ţinute verticale doar prin forţă. Urmele lor populează doar poveştile cronicarilor şi imaginaţia nostalgicilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Mai corect ar fi să vorbim nu de imperiul, ci de regatul lui Burebista, şi aici intră şi discuţia despre legendara deja eroare numită „14 %", calcul ezoteric folosit adesea de dacomani pentru popularea imaginarului public cu aura unui cuceritor de anvergură imperială. Socoteala e simplistă şi percutantă în acelaşi timp. Romanii ar fi cucerit doar 14 % din Regatul dac, deducţie care suprapune provincia romană Dacia şi regatul burebistan şi care explică prin această minimizare şi neromanizarea dacilor periferici!

În mod evident erorile se ţin lanţ în această presupunere. Prima ar fi teoretica stăpânire a regelui Burebista. Deşi a întreprins expediţii în toate direcţiile, nu ştim exact limitele concrete ale stăpânirii lui Burebista. Cucerirea unor teritorii sau raidurile în alte zone prospere nu sunt suficiente pentru a le include în regat. Urmele culturii materiale, uneori la distanţe apreciabile de centrul lumii dacice, pot avea alte explicaţii, mai realiste. În lipsa unor aşezări, a unor fortăreţe, a unor morminte sau tezaure care să ateste permanentizarea elementului dacic în respectivele teritorii, acestea nu se pot include în regat. Nici despre zonele care au aceste elemente, respectiv cele din Slovacia sau din sudul Ucrainei de astăzi, nu putem spune mare lucru, ele putând fi entităţi politice separate, mai ales după fragmentarea marelui regat. Apoi, cucerirea Daciei a fost completă, armatele romane urmărind eliminarea tuturor punctelor de rezistenţă dacice. Toate cetăţile dacice au fost cucerite, distruse sau au fost abandonate. Populaţia a fost alungată, strămutată şi supravegheată, iar dincolo de limes, căpeteniilor locale li s-au impus condiţii. Este adevărat că provincia nou-constituită nu s-a suprapus exact cu teritoriul fostului regat, ci ea s-a restrâns şi s-a concentrat asupra zonelor cu potenţial economic ridicat.

Fără a spune textual, ipoteza fantasticului „14 %" pleacă de la aserţiunea lui V. Pârvan, care discuta la un moment dat despre teritoriile stăpânite de tracii Epocii Bronzului (urme tracice de la Troia la gura Vistulei), uitând convenabil că Burebista nici măcar nu a stăpânit peste toate triburile tracice. Amestecarea fără discernământ a unor fragmente de adevăr, epoci, fapte, evenimente, biografii, cu distorsionări evidente ale realităţilor istorice cunoscute şi cu completarea golurilor cu invenţii penibile, nu se poate constitui, sub nicio formă, într-o ipoteză de lucru, astfel că şi această teză protocronistă nu este altceva decât o revendicare a unei istorii imposibile, din dorinţa de a compensa frustrări contemporane. Imperiul lui Burebista a fost, dacă admitem licenţa poetică, imperiul care n-a existat.

Aşa-zisul „mileniu imperial" al Daciei nu este altceva decât un mileniu de istorie al dacilor, istorie care, trebuie să recunoaştem, a fost interesantă şi excepţională, dar nu a fost în niciun caz imperială. Ideea unui imperiu dacic, chiar efemer, rămâne doar o pistă falsă şi o iluzie cu iz nostalgic inutil.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Barbarii

Nimic nu zgârie mai adânc conștiința patriotică a unui dacoman decât auzul etichetei de „barbar" aplicată dacilor.

A le spune barbari dacilor este, în viziunea cerberilor apărători ai onoarei dacice, o jignire profundă, o nerecunoaștere a meritelor la propășirea civilizației mondiale, o înjosire inimaginabilă aplicată unui popor care mergea pe apă, săpa tuneluri cu lingura de lemn, efectua operații pe creier și în general era ca praful minune, bun la toate.

Pentru ei, deși am dubii că citesc ei pe aici, dar na, informația se rostogolește, fac niște precizări, aș zice inutile dacă nu s-ar irita câte unul de fiecare dată când termenul este folosit.

Pentru oamenii limpezi la minte, cuvântul „barbar" folosit în Antichitate e simplu de înțeles. El definește o perspectivă a romanilor, în principal, dar în profunzime și la origine a grecilor despre neamurile înconjurătoare.

În linii mari, deși nu au ajuns niciodată la o unitate politică, grecii, indiferent pe unde erau risipiți, aveau conștiința unei culturi unitare. Și, aș zice, unice. Era un pic de egoism aici, dar într-o oarecare măsură justificat. Standardele civilizației lor erau mult peste cele ale majorității neamurilor cu care se întâlniseră. Motiv pentru care oricine nu avea ca limbă maternă greaca era numit barbar. Pentru că de la limbă se trage eticheta. Orice limbă străină li se părea grecilor că sună un fel de „bar-bar-bar", adică o behăială pe post de limbaj, adică erau niște necioplți. Pentru elevata Eladă, barbarii, adică toți negrecii, erau nu doar neinteligibili, ci și neamuri proaste, inferioare. Ceea ce, trebuie să recunoaștem, nu era deloc adevărat. Grecii îi considerau barbari chiar și pe egipteni și persani, neamuri al căror grad de civilizație echivala sau chiar depășea pe alocuri standardele grecești. Dar mândria prost aplicată n-avea măsură și i-au considerat barbari pe egipteni și perși chiar și după ce atât Egiptul, cât și posesiunile occidentale ale fostului Imperiu persan au ajuns să fie elenizate și conduse de dinastii grecești. Ceea ce ne arată că termenul era doar o etichetă fără substanță completă.

Cât îi privește pe romani, putem spune că ei erau pentru greci cu adevărat niște barbari, cu atât mai mult cu cât nu se puteau compara cu rafinatele culturi orientale.

Dar Roma avea forță, cucerise Grecia și, timorați și impresionați de cultura greacă, s-au atașat de ea, recunoscându-i superioritatea. În acest concubinaj nu neapărat benevol, romanii au preluat termenul de barbar, dar l-au modificat. Pentru ei a fi barbar însemna că individul sau neamul numit așa nu făcea parte din civilizația greacă sau romană. Au lărgit apartenența, incluzându-se insidios în lumea bună dominată de greci și, important, au extins regulile. Nu mai era așa de strictă moștenirea maternă a limbii, latine și grecești, ci se aplica regula cetățeniei. Erai cetățean roman sau erai grec? Nu erai barbar!

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Târziu, după adoptarea creştinismului, povestea a mai căpătat o dimensiune, una religioasă, dar barbarii de acum au primit altă etichetă.

Barbarii Evului Mediu erau acum cei păgâni, cruzi, violenţi, inculţi, lipsiţi de rafinament, necivilizaţi, grosolani, răi chiar. Ca să fie mai uşor de priceput, mulţi barbari vandalizau teritoriile romane. Asta vine de la vandali, un neam germanic care ..., dar şi asta e lungă poveste.

Revenind, amestecul celor două sensuri, străin şi distructiv, sau mai exact suprapunerea lor, fără a cunoaşte contextul şi epoca istorică în care termenul de barbar a fost folosit, dă naştere unor erori impardonabile. Mai ales că termenul de barbar nu este o invenţie modernă. El este antic şi avea sens clar şi limpede pe vremea lui, indiferent de epoca în care a fost folosit. Pentru că s-a adaptat.

Ceea ce nu putem spune despre dacomanii de peşteră de astăzi, rămaşi prizonieri ai unui orizont foarte, foarte îngust.

Din suita de realizări fantastice cu care se laudă apologeţii istoriei fantastice a Daciei, singura chestie care conţine ceva adevărat e povestea cu operaţiile pe creier efectuate de preoţii daci. Aparent, câteva trepanaţii nereuşite au dus la apariţia proştilor pe aceste meleaguri.

Antichizări permise doar unora

„Formaţia batavă a început/jucat/evoluat bine", „Reprezentativa Cocoşului galic se descurcă de minune", „Echipa Albionului", „Teutonii"...

Sunt numai câteva dintre exprimările oarecum în vogă zilele astea, dat fiind Campionatul Mondial de Fotbal din Brazilia. Ceea ce atrage atenţia – deşi, de fapt, nu atrage atenţia – sunt tocmai trimiterile cu tentă istorică la reprezentativele ţărilor (europene?) participante.

N-am auzit niciun guiţat de nicăieri, niciun demitizator nu s-a înfăţişat plin de aplomb să ceară reformulări pe motiv de political corectness. Niciun djuvarist nu a ieşit să înfiereze proletar suma de erori etnoistorice.

Că motive ar fi: cocoşii galici îs negri toţi, de zici că-s ţinuţi pentru vrăji, batavii-s fără niciun „Van der" în formaţie şi exemplele pot continua.

Un minim exerciţiu de imaginaţie vă propunem. Cum ar plescăi din buze pizmaşii dacă echipa României ar fi poreclită, să zicem, tarabostesii daci? Sau echipa geto-dacă? Or reprezentativa daco-romană? Ha?

S-ar răscula şi fierea în zişii pizmuitori, care ar umple media cu dovezi irefutabile că nu avem nicio treabă cu bărboşii daci. Ăia oricum nu jucau fotbal, erau beţivi şi aveau şi câte 12 muieri.

De unde vârtute pentru mai mult?

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Dar dacă am zice „echipa valahă”? Nimic n-am izbândi, e dovedit că valahii erau cumani, pecenegi, slavi și puțin gepizi chiar. Parcă văd și comentariile despre formularea „echipa românească”! Este știut că românii au apărut târziu în istorie și nici după aia nu e clar ce și cum. Cum nici acum nu prea este. Suntem, oricum, mai catolici decât Papa.

Noroc că fotbaliștii locali au avut inspirația să nu se califice și astfel să nască patimi de gen!

Revenind la batavi, zice poetul, într-un articolaș de presă, că „bufnița a fost trimisă de batavi tocmai la grădina zoologică din Târgu Mureș”, vorbind despre o pasăre de pradă donată de către ceva olandezi românilor și ungurilor din zisul oraș.

Ca să știm despre cine e vorba în poezie, batavii au fost un trib germanic, o ramură, mai precis, a marelui trib al chattilor (deși unii istorici presupun că mai degrabă ar fi fost suebi), și locuiau în zona vărsării Rinului, mai precis în proximitatea deltei acestui fluviu.

Batavii s-au opus romanilor și, după câteva succese împotriva legiunilor, cum le stă bine unor barbari, au fost învinși, iar mare parte din potențialul lor militar a fost absorbit de armatele romane, unde au intrat ca auxiliari, fiind foarte apreciați ca trupe de cavalerie (vestite prin forțarea cursurilor de apă) și gărzi de corp (datorită fidelității).

Trupe de batavi au fost cantonate și în Dacia Traiană (la Certiae, între Porolissum și Aquincum, la Războieni-Cetate, la Olteni și la Boroșneu).

Slăbiți de recrutările romane și presați permanent de puternicii lor vecini, batavii au sfârșit prin a fi asimilați de francii salieni. Legăturile batavilor cu olandezii de astăzi sunt, după cum se vede, fragile, chiar dacă adăugăm poveștii efemera Republică Batavă (1794-1806), numită așa tot dintr-o emoționantă evocare a acestor mitici strămoși ai olandezilor.

Cam ăsta ar fi cadrul în care nu doar autorul articolașului face referire la olandezi spunându-le „batavi” fără măcar să-i tremure bărbia, paralela fiind parte a discursului public al te miri cui, adeseori. Mă gândesc acum la exploziile de indignare și vituperare dacă ar apărea pe undeva ceva de genul „echipa dacilor a înscris în repriza secundă” sau „geto-dacii au atins anul acesta o cifră record la exportul de heliu”.

Dar ce petarde ar bubui, ce înfierare proletaro-marxistă ar umfla rânza în tot felul de vigilantes voluntari, milițieni culturali ai corectitudinii istorice și politice deopotrivă, dar ce mai freamăt, ce mai zbucium, ce huoooo prelung ar sfâșia aerul! Ce acuze de falsificare a istoriei ar penetra spațiul virtual, celest și terestru!

Cum n-avem problema asta, e de așteptat ca șeptelul vigilent la respectarea adevărului istoric să scrie olandezilor să o lase mai moale cu batavii, că ăia sunt morți de mult.

Presimt că așteptăm mult și bine.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Deceniul 9

Anul 1990 a lăsat istoriografia românească profund derutată, cam la fel cum s-ar fi simțit un copil abandonat într-o gară.

Pe de o parte, chingile politicului au dispărut și istoricii s-au văzut liberi să cerceteze și să scrie cum cred ei de cuviință, iar pe de alta s-au văzut conectați la un flux atât de mare de informații venite din Occident, încât putem schimba gara aia cenușie cu un magazin imens de dulciuri. Literatura de specialitate, la care anterior avuseseră acces extrem de limitat, era acum relativ la îndemână și asta era într-adevăr un lucru foarte bun.

Ieșirea din izolare a cercetătorilor a dus inevitabil la modificări ale paradigmelor anterioare, la nuanțarea unora mai vechi și la noi construcții istorice. Nu peste noapte, însă. Cei mai mulți istorici erau monștri sacri și, nu vă faceți iluzii, n-au cedat ușor când au văzut că decenii de carieră strălucită sunt puse sub semnul întrebării. Unii au murit refuzând evidențele și amintesc, spre exemplu, numai problema aurului la daci.

Dar din facultăți ieșeau noi generații, necontaminate, la fel cum cu milenii înainte, din pustiul Sinaiului, ieșise o altă generație decât aia de sclavi care intrase. Spre sfârșitul deceniului, deja apăreau cărți de istorie diferite de cele de dinainte de revoluție. Diferite ca volum de date, ca metode de interogare, ca explicații istorice. Cele despre daci, deși rare, nu lipseau.

Paralel cu lumea academică, și oamenii simpli schimbaseră generația. Și generația asta nouă era în căutarea istoriei dacilor. Noi bănuim că la mijloc ar fi fost și o reminiscență din ideologia comunistă – filmul Columna și figura lui Gerula domină și astăzi peisajul –, dar nu am încărca numai cu asta problema.

Pe acest substrat febril, cumva în paralel și poate chiar la concurență, apar pe piață unele cărți noi despre daci. Câteva scoase de specialiști – și nu mă refer la plictisitoarele cărți de arheologie – și altele scrise de către pasionați de istorie. Da, în noua epocă amatorii sau talentații puteau scrie cărți de istorie fără nicio problemă. Adesea fără nicio valoare, dar cine să-i fi controlat atunci? Aparentul concurs a fost câștigat de așa-zisa istorie a dacilor scrisă de diletanți. Sfârșitul năucitorului secol XX a adus și intrarea în cotidian a calculatorului și a internetului. Informația istorică nu mai era stocată doar în rafturile prăfuite și adesea inaccesibile ale bibliotecilor, ci ea devenise accesibilă oricui avea un calculator conectat. Problema a fost însă calitatea informației, după cum vom vedea. Scriitorii populari de istorie nu s-au împiedicat de amănunte de genul cercetării, verificării sau măcar banalul simț al ridicolului. N-a fost nicio surpriză că spațiul public a fost invadat de secretele dezvăluite ale dacilor cum au fost celebrul 14 %, cuiul dacic inoxidabil, orașul subteran, tunelele din Bucegi, tăblițele de aur, energiile radionice dacice și, desigur, legendara „istorie adevărată”.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

În paralel, comunitatea științifică dormea pe ea și pe terenul nesupravegheat s-au înțelenit cele mai aiuristice fantasmagorii despre daci. Scriitori de mâna a paișpea au prins gustul internetului, manifestându-se agresiv în nou-descoperitul univers virtual, promovând asiduu prostii, una mai gogonată decât alta. Era atunci (și este și acum) evident că aceștia erau întotdeauna cu un pas înaintea instituțiilor de cultură abilitate, aproape tradițional ancorate în metode conservatoare de publicare și relaționare cu publicul. Abia recent, istorici sau unele muzee au îndrăznit să iasă din turnurile lor și să publice sau să dezbată teme de istorie dacică pe internet. Probabil, cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la evenimentele descrise mai sus.

Rezultatul a fost aproape monstruos. Deși nu avem o statistică nemțească, putem spune că la nivel de cultură populară aberațiile și jumătățile de adevăr deveniseră un fel de cultură paralelă destul de solidă, în care dacul, pe lângă cușmă, sabie curbă și vitejia legendară, mai fusese primul om de pe planetă, locuitorul centrului lumii și tatăl tuturor neamurilor de pe pământ. Să nu ne imaginăm că doar mIRC-ul sau grupurile de yahoo erau vectorii fanteziilor. Se întâmplau și congrese de dacologie (!), se tipăreau și cărți (hârtia, săraca, suportă orice), apăruseră emisiuni la TV. Doar istoricii lipseau, ocupați cu propriile cariere grozave.

Imaginarul contemporan despre daci arăta ca un avort spontan și parcă nu mai puteai scoate capul în lume de rușine. Asta dacă avuseseși curiozitatea să nu halești nemestecate tâmpeniile senzaționale promovate insistent. Sigur, au existat și voci raționale care au semnalat direcția proastă în care merg lucrurile, dar, sporadice fiind, s-au disipat rapid și trist în gălăgia generală. Istoricii, oricum, aveau alte treburi, altele decât instruirea golănimii. Aparent, asta ar fi trebuit să o facă școala, dar școala românească trimitea în societate cohorte de neisprăviți și analfabeți funcțional lipsiți de orice orizont cultural sau economic, dar avizi de revanșă, fie ea și găunoasa idee că ei sunt urmașii celui mai grozav popor din lume.

În acest peisaj aproape sinistru, „geto-dacul" devenise un fel de siamez.

Pe de o parte era o icoană fantastică, depozitara tuturor calităților unui strămoș legendar, iar pe de alta, imaginea neamului-prost și pe deasupra obraznic. Elitele românești, atâtea câte erau, se distanțau cu fasoanele unui negustor de fier vechi de vulgul prostănac și rău mirositor.

Doar că omul de rând nu era deloc deranjat de distanța dintre el și straturile mai fine ale societății. El era oricum urmașul unui popor brav și dacă „telectualii" lu' pește prăjit îl persiflau, cu atât mai bine, însemna că el are dreptate. Porecla răutăcioasă de „geto-dac" nu era deloc pentru el un motiv de rușine.

Dimpotrivă.

Societatea românească mai găsise un motiv de fractură internă și…

dar iară ne-am lungit.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Cronică apocrifă

Aflând din cărțile lui Trogus Pompeius o seamă de lucruri foarte minunate, m-a uimit nu doar elocința aceluia, ci și multele fapte grozave pe care Trogus le înșiruise acolo despre barbarii din Dacia.

Între acestea cel mai de seamă a fost zvonul cum că triburile reenactorilor daci s-au ridicat cu putere. Spune Trogus că *incrementa reenactor Dacorum per Chepteabostem regem*, care i-a dezvățat de obiceiurile lor barbare, i-a instruit în reenactment, făcându-i să trăiască potrivit cu legile reconstituirilor istorice.

Știind că la frontierele imperiului starea neamurilor barbare este foarte puțin și nu în amănunt cunoscută cetățenilor imperiului, am făcut de curând o călătorie lungă, drept la Istru și în țara reenactorilor daci. Am ajuns la niște oameni întreprinzători, care nu aveau răgazul să asculte cuvântări, ci erau agitați și tulburați.

Acolo, la ei, puteai să vezi peste tot săbii, platoșe, pumnale, toate locurile fiind pline de pileusuri, arme și oameni înarmați, veneam să văd oameni luptând, unii pentru plăcere și cunoaștere, iar alții pentru bani și putere.

Trebuie spus că a existat o împărțire a teritoriului din cele mai vechi timpuri, căci pe unii îi denumesc reenactori daci, iar pe alții reenactori geți. Geții sunt cei ce se întind spre Pont și spre răsărit, iar dacii cei ce locuiesc în partea opusă, spre Germania și izvoarele Istrului.

Reenactorii daci și geți au mai multe nume, după regiuni, dar obiceiurile sunt cam aceleași la toți, afară de câteva mici triburi mai păduchioase.

În ciuda acestor deosebiri, reenactorii daci au aceiași limbă ca și reenactorii geți.

Când am făcut călătoria, stăpânirea acelora se împărțise în patru, apoi în cinci. Astfel de împărțiri sunt însă vremelnice și se schimbă când într-un fel, când într-altul, după cum se împart stipendiile primite de la mai marii cetăților de pe la ei.

Împărțeala asta se vede și în obiceiurile lor, căci reenactorii daci ce trăiesc înspre partea de apus a Daciei sunt adesea amestecați cu reenactorii celți și germanici vecini, iar reenactorii geți din răsărit și de la Istru se amestecă adesea cu reenactorii sarmați, traci și chiar romani.

Triburile reenactorilor daci și geți, chiar de sunt neamuri între ele, se războiesc adesea cu furie unii împotriva celorlalți, fie din pricina stipendiilor, fie pentru pricini oarecare sau doar din cauza beției, dar adesea, după ce se izbesc cumplit, uită certurile lor și, chefuind grozav, își fac alte jurăminte, ca și cum supărarea nici n-a fost.

Neamul reenactorilor daci nu este niciodată de bună-credință, nu are credință dreaptă nici față de împărat, nici față de rudă sau de prieten, ci adesea umblă pe toți să-i înșele și minte strașnic și bea mult, căci adesea se jură cu jurăminte

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

preaînfricoşate faţă de prietenii săi şi, călcându-şi uşor jurămintele şi făcând alte frăţii de cruce şi cumetrii, îşi închipuie şi că prin acestea va câştiga mai mult decât ceilalţi bani şi faimă. Nu se cunoaşte să fi păstrat vreodată credinţă faţă de cineva până la capăt.

La luptă sunt însă viteji din seamăn afară, aruncându-se fiecare unde e vâltoarea mai aprigă, dorind faimă şi bun renume şi prin aceasta fiind temuţi de către toţi vecinii lor, din care pricină aceia nu îndrăznesc să le calce pământurile. Ba, adesea chiar reenactorii daci fac incursiuni departe de casele lor, umblând după pradă nu doar la alţi barbari, ci chiar şi în Imperiu.

Din această cauză romanii trimit adesea cohorte şi legiuni dincolo de Istru, în ţara lor, dar şi acestea se întorc deseori lovite rău, căci, după pilda unui rege al lor, când se luptă cu Imperiul, reenactorii daci şi geţi lasă la o parte neînţelegerile dintre ei şi împreună sar asupra legiunilor şi a castrelor, căci ei nu cunosc un duşman mai aprig decât Imperiul.

Armele reenactorilor lor sunt de multe ori simple, puţini au coifuri şi abia câţiva îşi acoperă piepturile cu zale de fier. Doar nobilii lor au arme bune, ceilalţi însă mânuiesc cu pricepere săbiile încovoiate, care nu îi lipsesc niciunuia şi cu care au băgat spaima în toţi duşmanii lor.

Unii dintre ei, mai cu seamă cei de pe valea Marisului, nu doar că au bune arme şi îndestulătoare, fie că sunt nobili sau doar războinici, ci şi luptă după obiceiul roman, fără cutezanţele nesăbuite obişnuite între barbari. Aceştia, foarte pricepuţi în arta războiului, au învăţat felul acesta de luptă de la dezertori romani pripăşiţi prin locurile lor şi din multele lor lupte cu romanii, căci, deşi sunt departe de Istru, nu este an să nu lase vetrele lor şi cetăţile din munţi şi să nu treacă fluviul fie din dorinţa de jaf, fie doar de dragul războiului. Aşa şi-au făcut aceia nume bun printre barbari şi nu puţini le caută prietenia pe faţă, iară prin spate îi pizmuiesc pentru cumpătarea şi traiul lor.

Alţii, mărginaşi şi după pilda apulensilor despre care am zis, sunt la fel de viteji, dar mai lipsiţi de arme potrivite şi intră în lupte adesea fără platoşe. Din această pricină, după ce izbesc potrivnicul cu putere, dacă n-au noroc să pătrundă printre duşmani îndată dau dosul, fiind uşori la alergat, şi se adună în locuri ştiute numai de ei de unde, când socotesc nimerit, se întorc cu iuţeală la bătălie ca şi cum nici nu au plecat undeva.

Aproape toţi merg cu muierile, copiii şi dobitoacele lor la locurile unde se hotărăşte lupta, după obiceiurile sarmaţilor. Nevestele lor stau pe margine şi fac larmă grozavă, îndemnându-i la bătaie, ba chiar nu puţine, lăsând grija taberelor deoparte, apucă armele şi se aruncă în luptă cu tărie, asemeni bărbaţilor lor. Multe dintre luptele lor au fost hotărâte de nebunia femeilor acelora, altele de cât de mult au băut sau nu au băut bărbaţii lor.

Căci este de spus că la reenactorii aceştia, fie ei daci, fie geţi, celţi sau sarmaţi, beţiile sunt la mare cinste şi nu este prilej să nu se aducă băuturi acelora şi fiecare închină în sănătatea tovarăşilor lor, a locurilor, a zeilor şi chiar a duşmanilor. Căci

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

ei socotesc a fi dușman doar pe cei ce le stau împotrivă în linia de bătaie, nu și în celelalte zile. Din această cauză vezi la ei prin tabere adesea romani, traci sau greci făcând negoț sau iscodind în timp ce barbarii tocmesc întăriturile și pregătesc armele pentru ziua luptei, fără nicio grijă, socotindu-se nemuritori.

Neamul reenactorilor daci și geți este cel mai numeros, după cel al romanilor. Dacă ar avea o singură asociație sau dacă reenactorii daci s-ar înțelege între ei, aceștia ar fi de nebiruit și cu mult mai puternici decât toate asociațiile de reenactori de dincolo de Istru, după socotința mea. Dar acest lucru este cu neputință și niciodată nu se va înfăptui. De aceea sunt aceștia slabi.

În aceste zile bântuie și la ei ciuma care a îngrozit Italia și barbarii, după năravurile lor, stau prin casele lor așteptând să se stingă molima și să poată ieși din nou după pradă și lupte, lucruri pe care le prețuiesc nespus.

Pamflet dintr-o cronică apocrifă scrisă pe plăcuțe de frână,
descoperite în arhivele secrete ale Vaticanului!

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

II.

Istorii altfel
și altfel despre istorie

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Urzeala dacilor[1]

Deceneu învârtea atent bucata de slănină înfiptă în țepușă. Nu-i plăcea să fie nici prea arsă, că-l jena la gingii, și nici prea nefriptă, că se mesteca greu. Așa că se strofoca să-i iasă cât mai bine, chiar dacă era puțin mâhnit și asta-l scotea din ale lui. Burebista, prietenul lui, zăcea înfofolit în mantie și dacă Deceneu s-ar fi străduit mai tare l-ar fi auzit cum horcăie ușor. Mâncase bucata lui de slană așa cum era în desagă, crudă, ba chiar fără pâine, că și asta se terminase de alaltăieri. Nu era el cu fineți și nici mofturos nu era.

Dar Deceneu n-avea vreme de mărunțișuri de astea și chiar la țepușă era doar pe jumătate atent. Zeci de gânduri i se vălureau prin cap, planuri, proiecte, strategii, toate deodată. Plus prăjitul nenorocitei de slănini, care tocmai când i s-a părut potrivit de perpelită i s-a scurs fierbinte pe palmă, făcându-l să-și bage iute mâna în zăpadă.

Buimăcit de usturime și cu unsoarea scurgându-i-se pe barbă, șterse tot din cap și se uită la tovarășul prăvălit ghem lângă foc. Abia atunci i se părură nedrepte împărțeala ostenelii și povara gândurilor. Îl împinse cu piciorul pe adormit.

– Bă, Bure, hai scoală!

Poate n-ar fi trebuit să fie așa direct că, mno, Burebista nu era el prea filozof, drept pentru care trezirea s-a făcut la fel de repede ca adormirea, ba mai mult, Deceneu avea acum în fața lui spada lungă a prietenului. Deh, un războinic ager, că doară de aia și l-a luat ortac.

– Stai, bre, că nu dau pizmașii. Ce sari așa, zise Deceneu, uitând convenabil din câte primejdii îl scosese iuțeala bătăușului.

– Ce e? mormăi nemulțumit și netrezit de tot uriașul.

– Băi, m-am tot gândit cum să facem. N-are rost să luăm cetățile tarabostesilor ăstora. Îs prăpădite, niște cotețe. Mai bine ne facem noi altele, din piatră, ca alea din Pont sau din Grecia. Ți-am zis de ele. Cu temple, sanctuare, palate, străzi, apeducte.

– Apeducte nu!

– De ce, mă? că ai apă la botul calului și gura nevestelor.

– Apeducte nu! repetă uriașul, că se pișă unul și altul în apă și nu vreau să beau după toți betegii.

---

[1] Scurt pamflet apărut în revista *Alchemia*, nr. 1/martie 2019, p. 124-126, inspirat de realitatea cotidiană, și anume de faptul că arheologii nu găsesc morminte dacice.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

– Bine, apeducte nu, atunci, dar mai vreau să ne facem brățări de alea mari, să punem biciul pe ăia de au râurile unde se spală aur, să poprim argintăria, să luăm noi negoțul cu vin, ai văzut ce de denari se mișcă în negustoria asta?

– Bine, facem cum vrei tu, dar lasă-mă să dorm acum, că mai avem de mers.

– Dar, zic și cred că mai avem un necaz și mai mare.

– Ce necaz? romanii? celții? îi încalec ca pe cai, nu-ți bate capul cu ei, aia e grija mea. Tu fă să asculte prostimea de mine, cum ai zis că poți.

– Nu, mă, alta, mai groasă și supărătoare.

– Ha? mai supărătoare decât tine, acum?

– Mai. Uite, am luat legătura cu zeul, știi tu, ăla mare de sus, de ne-a zis ce și cum să facem. Cât ai soilit tu, am luat niște fumuri de alea bune.

– Așa, și? ceva rău, vreun ucigaș tocmit?

– Sunt și de ăia, dar mai încolo. Acum o fost o chestie urâtă, mai tare chiar.

– Zi o dată și, dacă pot, o tai ca pe ceapă.

– Neah, uite, peste cam fo două mii de ani, o să vină unii să ne dezgroape oasele.

– Și ce să facă cu ele? zamă?

– Nu fi prost cum te știu, numa' la mâncare îți stă capul. Or să ne ia tot ce avem și or să le pună în saci, prin temnițe, beciuri și hrube.

– Dar de ce?

– N-am putut vedea așa de amănunțit, doar că parcă nu-mi place, sculele dacă ni le iau, treacă meargă, dar și pe noi, măh? nu-mi place și gata.

– Și pentru atâta m-ai trezit?

– Da, că nu-mi place să stau înghesuit în vreo ladă sau sac, uitat în vreun beci.

– Treaba ta, zi dacă vrei ceva și nu mă purta aiurea cu vorbe de babe.

– Auzi, m-am gândit că, după ce punem povestea pe roate, cum am zis, să dăm poruncă să ardem morții și să aruncăm cenușa. Măcar să le dăm cu tifla la fraieri, dacă n-au respect. Fac prinsoare că dacă vor găsi numai romani or să se scarpine ani la rând în cap. Și oricum fustițelor ăstora le place atenția. Să stea ei la periat.

– Cum vrei tu facem, știi că nu mă bag la boscoanele tale. Tu numai zi cine te supără și-l altoiesc fără zăbavă. Ah, să nu uiți, rămâne cum am povestit? Vreau trei muieri tinere, una blondă, una roșcată și o brunetă.

– Nesătul te-am găsit, nesătul ai să mori. Trei o să ai. Cel puțin! Hai, scoală și strânge boarfele. Azi trecem munții.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Traci, geți, daci, geto-daci[1]

O istorie sinceră a tracilor, în ansamblu, nu știm să se fi scris, iar de una completă sau măcar echidistantă nu credem că poate fi încă vorba, subiectul fiind în centrul unor controverse și dispute interminabile. Sursele antice interpretabile, informațiile incomplete, ingerințele politice din modernitate și subiectul vast în toate dimensiunile lui sunt doar câteva dintre motivele care au împiedicat scrierea unei astfel de istorii, chiar dacă unele încercări au existat. Nu este în intenția noastră să dezbatem aceste aspecte, deci ne voi limita la a puncta câteva repere esențiale, toate în legătură cu moștenirea tracică din cultura și istoria geților și a dacilor.

Tracii

Etnonimul Thrax (lat. pl. *Thraces*, gr. pl. *Θράκες*, *Thrakes*) însumează un număr mare de triburi aparținând familiei de limbi indo-europene, care s-au stabilit, începând cu secolul al XVII-lea a.Chr., în spațiul vast delimitat de malul nordic al Mării Egee, sud-estul Serbiei actuale, regiunea Boemiei și nord-vestul Asiei Mici. Cel mai probabil, inițial, acest etnonim a fost atribuit unor clanuri sau triburi aflate fie în sudul Balcanilor, fie chiar în Grecia, el extinzându-se ulterior asupra numeroaselor comunități înrudite. Proces petrecut și în nordul Dunării, dar ceva mai lent, aici denumirile locale fiind înlocuite de etnonimul generalizator „daci".

Concepția etnică a grecilor referitoare la traci și Tracia s-a solidificat substanțial abia în timpul marii colonizări grecești (secolele VIII-VI a.Chr.), odată cu pătrunderea coloniștilor și negustorilor greci spre nord și cu intensificarea schimburilor cu triburile tracice din interiorul Peninsulei Balcanice. Privind originea tracilor, deși sunt încă multe necunoscute legate de fragmentarea blocului indo-european și de dispersia europeană a triburilor, cercetătorii, în majoritatea lor, sunt de acord că acestea au pătruns în sud-estul european la sfârșitul Epocii Bronzului, venind din stepele nord-pontice.

La nivel de detaliu, problemele care țin de etnogeneza și de istoria timpurie a tracilor sunt subiectul unor puternice controverse în rândul specialiștilor, departe, așadar, de vreun consens, astfel că nu se poate creiona foarte sigur aproape nicio ipoteză care să adune consensul istoricilor. Pentru acest text am extras un minim de informații, cât mai generale și neutre, necesare pentru contextualizarea apartenenței geților și apoi a dacilor la neamul tracic. De reținut că în zona nord-dunăreană, rădăcinile etnoculturale ale triburilor locale aparțin culturii Coțofeni. Denumirea și detaliile regionale ale acestei întinse culturi sunt o convenție larg

[1] Serie de trei texte apărute în Magazin istoric, nr. 3/4/5 2020. Față de sursă, preluările de față au suferit actualizări și modificări necesare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

acceptată, în spatele căreia discuțiile continuă, devoalând, prin reflexie, complexitatea subiectului.

Contactele dintre traci și vecinii lor sudici, mult mai numeroase odată cu începutul colonizării grecești, au permis, pe de o parte, accesul tracilor la valorile Eladei, iar pe de alta, contactul grecilor cu misterioasa, pentru ei, lume hiperboreeană. Particularitățile spirituale ale vecinilor nordici au stârnit un interes explicabil din partea Greciei. Influența reciprocă trebuie să fi contribuit la segmentarea neamului trac în două mari grupe: tracii propriu-ziși, situați la sud de Balcani, și gruparea tracilor de nord, situați la nord de acest lanț muntos.

Dacă este dincolo de orice dubiu că tracii sudici și cei nordici sunt unul și același neam, folosind graiuri asemănătoare (Strabon ne spune că geții sunt un neam care vorbește aceeași limbă cu tracii), și că „dacii au aceeași limbă ca și geții", împărtășind aceleași coordonate spirituale, este la fel de neîndoielnic că diferitele grupări ale tracilor au suferit cu timpul modificări culturale, datorate, în mare măsură, numeroșilor lor vecini, dar și evoluției interne. Astfel, dacă tracii de sud au interferat puternic cu grecii, ilirii și mai puțin cu sciții și celții, grupul nord-tracic a suferit intense influențe scitice și, ulterior, o amprentă celtică. În acest ultim caz, ambele contacte au lăsat urme vizibile în cultura dacică, în vreme ce influența elenistică a fost mai moderată. Modificările survenite, fără a fi capitale, pot fi urmărite, teoretic, folosind Dunărea ca element de separație a istoriei politice a celor două componente majore ale civilizației tracilor.

În sudul Dunării coagularea tracilor într-un organism statal a avut o finalitate sub forma Regatului odrys, o excepție notabilă a lumii sud-tracice, cu o istorie politică cuprinsă între a doua jumătate a secolului V a.Chr. și prima jumătate a secolului I p.Chr., dar a cărui putere efectivă a durat între secolele V – III a.Chr. În nordul fluviului dezvoltarea politică s-a concretizat ulterior într-o entitate coerentă sub forma Regatului dac. Dacă formațiunile tracilor sudici au sfârșit prin a deveni clientelare Romei și prin romanizare s-au integrat în universul latin, Regatul Dac va urma același destin ceva mai târziu, cu prețul a două războaie pe care istoria antică le-a consemnat ca fiind printre cele mai crâncene.

Spațiului trac i-au lipsit întotdeauna granițele etnopolitice fixe, care să cuprindă în interior exclusiv anumite grupuri etnice. Într-o bună măsură, istoriografia contemporană consideră arealul trac identic cu expansiunea populațiilor de limbă tracă, fără a ține cont de faptul că, între aceste limite, amestecul de etnii a fost un fenomen aproape permanent. Cel mai adesea violente, dar nu numai, infiltrările diverselor grupuri de sciți, greci, celți, iliri, sarmați sau germanici au format adevărate enclave etnoculturale în mijlocul populațiilor tracice (Strabon, *Geographia*), care, la rândul lor, uneori avansaseră în teritoriile acestora.

Aceste conexiuni etnogeografice au permis intense schimburi, nu numai în ceea ce privește cultura materială sau spirituală, ci și cu aplicabilitate practică, referitoare la tehnicile de producere a armelor, tactici, strategii, artă, religie, mentalități, toate adoptate și adaptate de oameni aflați aproape permanent în conflict,

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

atât între ei, cât și cu vecinii lor. Toate aceste conjuncturi, puternic mulate pe caracterul impulsiv al tracilor (Lucian, *Icaromenip*, 16), au dat Antichității una dintre cele mai creative și dinamice culturi.

Geții

Nu există nicio certitudine asupra momentului individualizării geților în masa tracilor. Descoperirile arheologice arată unele diferențe ale culturii materiale între zonele de la sud și de la nord de Balcani (Herodot, *Istorii*; la trausi, trib getic, găsim aceleași datini ca și la restul tracilor – în afara celor legate de naștere și moarte). Se poate vorbi de o reflexie a acestor deosebiri în ce privește aspectele spirituale, căci Herodot, vorbind despre geți, deși i se par traci în bună măsură, remarcă o serie de elemente care-i particularizează evident. În mod cert, situarea la periferia blocului tracic a permis influențe asupra geților venite de la populațiile vecine, în special cele de stepă.

Asupra originii numelui există puține date, dependente desigur de nivelul cunoașterii limbii tracice în ansamblu. Singura variantă propusă și necontestată până acum este că etnonimul derivă dintr-un i.e. **gu̯et-*, echivalat cu a grăi; a vorbi. Privind etnonimul din perspectiva internă, nu avem nicio siguranță că geții se numeau ei înșiși cu acest termen; sursele antice îl folosesc la modul general, notând în paralel numeroase nume de triburi ce locuiau în arealul getic.

Geografic, Tucidide îi localizează pe traci în secolul V a.Chr. între Munții Rodopi și Munții Haemus (Munții Balcani), iar pe geți, oarecum vag, dincolo de Haemus (spre nord din punctul de vedere al grecilor). Mai târziu, Strabon spune că geții locuiesc de o parte și de alta a Dunării.

Fără a mai relua toate scrierile anticilor, concluzia generală este că, începând cu sfârșitul secolului VI a.Chr., geții sunt atestați între Balcani și Carpații Meridionali, Pontul Euxin și Cazanele Dunării, fragmentați, e drept, într-o puzderie de triburi, diferite sub aspect demografic. Descoperirile arheologice confirmă și ele această dispersie. Menționarea geților în diferite ipostaze, chiar și atunci când principalul factor de putere regională era Regatul odrys, sugerează că geții făceau oricum notă discordantă în masa sud-tracică, chiar dacă ocazional participau, de voie sau de nevoie, la evenimentele militare din acest spațiu coordonate de dinaștii traci. Ipoteza este credibilă dacă ținem cont de libertatea de mișcare oferită de pustiul getic și relațiile militare cu războinicii stepelor, pe care geții le trăiau mai intens decât lumea sud-dunăreană. În acest scenariu nu mai apare atât de nechibzuită decizia unor triburi getice de a se opune cu armele invaziilor persane, în contrast evident cu politica sud-tracică a altor entități politico-militare sud-dunărene. Apropierea de lumea nord-pontică este vizibilă în arta getică, în adoptarea unor arme, harnașamente și comportamente specifice sciților, așa cum, fără mirare, observa Tucidide.

Dacă lăsăm la o parte menționarea de către Hecateu (istoric și geograf antic grec; jumătatea secolului VI a.Chr.) a unor triburi (crobizi, trizi/terizi) probabil

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

getice sau înrudite apropiat, cea mai veche consemnare a etnonimului getic îi aparține lui Sofocle, care notează în tragedia, astăzi pierdută, *Triptolemos* despre un oarecare „Charnabon, care domnește acum peste geți". Numele dinastului, despre care nu putem ști peste care trib și în ce regiune domnea, este probabil getic și, mai mult, reflectă un rege-războinic. Până în secolul I a.Chr., istoriografia greacă este unanimă în a-i numi geți pe acești traci. După sosirea romanilor în Balcani și apoi la Dunăre, lucrurile devin neclare, etnonimul geți este amestecat adesea cu daci, fiecare autor, grec sau latin, fiind tributar propriei culturi sau unor conjuncturi oarecare.

Pe toată perioada dintre secolele VI-III a.Chr., geții rămân grupul dominant din punct de vedere demografic, politic, economic, militar și artistic în aproape tot bazinul Dunării inferioare, pe ambele maluri ale fluviului. Intensa locuire este documentată de puncte întărite, așezări numeroase și necropole. Monumentalitatea unor tezaure sau a unor depuneri funerare fastuoase (Cucuteni-Băiceni, Poiana-Coțofenești, Agighiol, Peretu, Craiova, Porțile de Fier, Sboryanovo-Svestari, Rogozen, Borovo, Lukovit, Letnița), cetățile și nu în ultimul rând implicarea dinamică în fenomenele din lumea meridională, cu toate consecințele sociale și economice ce au decurs de aici, reconstruiesc profilul unei aristocrații potente, cu un caracter identitar distinct. De altfel, această bogată cultură materială, dublată de o puternică amprentă specifică, doar certifica particularitățile observate de lumea greacă.

Însă în interiorul lumii getice se poate observa un anume grad de uniformizare a valorilor. Dincolo de indiscutabila unitate culturală sesizată pe cale arheologică, este sigur că avem de-a face cu identități tribale și regionale, distincte de la zonă la zonă, etnonimul de geți fiind, în ultimă instanță, un termen generic pentru triburile tracice de la nord de odrizi.

Armamentul, arta, construcțiile civile și militare, ceramica, amenajările funerare au caracteristici similare în tot spațiul getic. Toate acestea denotă o ideologie relativ comună, având în centru basileul războinic, eroizat. Afișarea acestei ideologii s-a făcut, în bună parte, prin recursul la metalele prețioase, din care au fost realizate echipamente militare de paradă – emblematice sunt vestitele coifuri princiare –, veselă de ceremonie, aplice de harnașament, podoabe. În mod cert, pe lângă aceste dovezi concrete putem adăuga elementele discrete arheologic: ritualuri, sacrificii, ceremonii, generozitate, etichetă, tatuaje, vestimentație, cult etc. Iconografia prezentă pe toate aceste piese – nu există elemente nedecorate – relevă teme mitologice specifice geților. Ideologia astfel exprimată – a elitelor, desigur, pentru că nu putem vorbi de o omogenizare la nivelul întregii societăți – arată, prin complexitate și repetitivitate că, cel puțin în secolul de aur al prinților geți (cca 350 – cca 250 a.Chr.), era extrem de bine structurată și articulată pe un spațiu vast, pe toate coordonatele sociale. Dispersia nu putea fi posibilă fără mobilitatea elitelor, fie că vorbim despre diverse alianțe între căpeteniile și regii geților, fie că vorbim despre activitatea politică și mai ales militară a liderilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Puterea efectivă a acestor basilei trebuie că a fost considerabilă, dacă ne gândim la eforturile economice pe care comunitățile supuse au trebuit să le depună. Este limitativ să ne gândim că impunerea deciziilor elitei s-a făcut doar prin forță brută, deși e improbabil să nu fi existat cazuri. În principal însă, proiecția puterii în teritoriu trebuie să fi fost realizată prin alte mijloace decât cele coercitive, întrucât nu există nicio dovadă a unor conflicte interne de amploare, deși, întotdeauna, unele fricțiuni erau firești. Spre exemplu, un rege victorios, Dromihete, este pus în situația de a-și convinge poporul în privința sorții captivilor macedoneni, luând hotărârile politice cu încuviințarea mulțimii (Diodor din Sicilia; prin „mulțime" înțelegem numai partea activă militar, cea care înfruntase primejdiile războiului, și nu poporul de rând). Suntem obligați să admitem că mecanismele de condiționare, control și impunere în structurile inferioare erau, în bună parte, de natură psihologică. Basileii geți, acei „prinți de aur", posedau și cultivau o identitate distinctă, puternică, eficace.

Pe aceste baze s-a asigurat pentru câteva secole dinamica întregii structuri sociale getice. În fapt, modelul identitar folosit a fost atât de eficient, încât, mergând în siajul lui, societatea getică s-a epuizat și, începând cu mijlocul secolului III a.Chr., civilizația a intrat într-un recul prelungit. Desigur, acest recul a afectat în principal elitele, care nu și-au mai permis cheltuielile care-i alimentaseră gloria de altădată, dar consecințele au fost resimțite din plin pe întreg palierul social. Nu se poate neglija impactul extern care a inițiat și a acutizat decăderea basileilor geți, anume invazia celtică în Balcani, care a conținut și atacuri asupra teritoriilor tracilor și geților („Brennus, conducătorul galilor, plecase în Grecia, iar cei pe care îi lăsase să apere hotarele neamului lor, ca să nu pară că numai ei stau degeaba, au înarmat 15.000 de pedestrași și 3.000 de călăreți, au pus pe fugă trupele geților și tribalilor și, amenințând Macedonia, au trimis soli la rege [Antigonos Gonatas] ca să îi ofere pacea pe bani și totodată să spioneze tabăra regelui" – Trogus Pompeius, *Historiae Filippicae*). Multe așezări au fost distruse, unele zone depopulate, însă cursul evenimentelor a luat o altă turnură, căci valul celtic a fost oprit de greci, dar răul fusese făcut. Principala consecință a fost că legăturile tradiționale cu Grecia și cu Macedonia au fost tăiate.

Lumea getică s-a trezit singură și în pragul colapsului.

Dacii

Bulversați de modificările politice și militare din Balcani, învinși sistematic de guvernatorii provinciilor romane, deportați în mai multe rânduri, basileii locali și-au văzut puterea diluată accelerat, până la nivelul la care istoriografia latină transferă toate atributele getice, adesea inclusiv numele și istoria, noilor structuri sociopolitice construite de daci. La temelia acestui nou pol de putere, geții au contribuit nemijlocit și substanțial. Explicația stă, poate, tocmai în faptul că Burebista, bărbat get, luând conducerea neamului său, a întemeiat o mare stăpânire. Unul dintre efectele pe plan istoriografic ale acestui act politico-militar a fost

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

utilizarea celor două etnonime ca echivalente perfecte, unul în greacă, celălalt în latină, dar care desemnau același neam, chiar dacă între cele două coordonate ale lui existau diferențe naturale.

Secolul II a.Chr. iese din conul de umbră dat de discreția știrilor despre realitățile din spațiul nord-dunărean. Părăsirea prim-planului scenei balcanice de către marii actanți – sciți, greci, perși, macedoneni – a modificat nu doar raporturile de forțe, ci și paradigmele culturale dominante. Elitele getice, al căror program ideologic fusese vasal secvențial tuturor acestor curente, își pierduseră suflul – în principal în urma ruperii cordoanelor care îi legau de aceste zone bogate și de influență –, iar întreaga structură socială care îi conținea a intrat în criză.

Valorile în jurul cărora își construiseră imaginea de războinici, precum prestigiul, charisma individuală, originea ilustră sau puterea, erau nu doar tradiții ancestrale, ci energizante pentru orice fel de lider sau comunitate. Era nevoie doar de un nou coagulant. Peninsula Balcanică nu putea rămâne teritoriul nimănui, poziția geografică și resursele ei erau suficiente motive pentru ca peste dispersatele triburi tracice să sosească noi pretendenți.

Primii alogeni veniți au fost celții, prezența lor în această parte a Europei fiind menționată destul de timpuriu (335 a.Chr.) de Arrian în *Expediția lui Alexandru cel Mare*, sursă folosită și de Strabon (*Geografia*). Relațiile cu temperamentalii traci, incluzându-i aici și pe geți, nu au fost dintre cele mai amiabile, dar, fără a detalia acum resorturile intime ale conexiunilor dintre cele două mari blocuri etnoculturale, putem nota doar că, după unele succese ale celților, o răscoală a tracilor a distrus efemerul regat celtic cu capitala la Tylis, în sud-estul Traciei (localitate neidentificată în teren încă). Apoi, cu restul celților, aceiași traci au găsit rapid motive de reconciliere. Probabil că asupra războinicelor triburi balcanice bătălia de la Kynos Kephalai, dintre romani și regatul Macedoniei (197 a.Chr.), și instalarea puterii romane în regiune au avut efectul pe care dacul Scorillo l-a ilustrat ulterior prin pilda luptei dintre câini și lup, menționată de Frontinus, în *Stratagemele*.

Dușmăniile inițiale dintre barbari au fost, se pare, destul de repede înlocuite cu alianțe eterogene, militare și nu numai, între diversele neamuri și triburi, cele mai importante fiind cele dintre comunitățile celtice și tracice. Mozaicul de războinici, identități, credințe, arme, tehnici, strategii a sfârșit prin a se uniformiza, cel puțin la nivelul elitelor, transformări sedimentate și finalizate în manifestări aparte, originale. Sub influența noilor structuri de putere, care aveau modele identitare cel puțin mai pragmatice, peisajul cultural, politic și militar al Balcanilor de Nord se modifică radical.

În acest tablou tumultuos își face apariția un nume nou, acela al războinicilor daci. Prima mențiune etnonimică certă apare la Cezar („Pădurea începe la hotarele helveților, nemeților și rauracilor și se întinde în linie dreaptă, paralel cu Dunărea, până la hotarele dacilor și anarților"), într-o descriere geografică a zonelor din estul Rinului, respectiv sudul Germaniei. Evident, numele nu desemna

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

ceva nou. Drept dovadă ar fi menționarea etnonimului ca reper, ceea ce sugerează că etnonimul era cunoscut celor cărora li se adresa raportul generalului.

În aceeași perioadă, sfârșitul secolului I a.Chr., apare și numele de Dacia, folosit de Marcus Vipsanius Agrippa (63-12 a.Chr.), om politic și general roman, prieten și colaborator al împăratului Octavian Augustus, pentru a desemna un spațiu larg: „Dacia getică se mărginește la răsărit cu pustiile Sarmației, la apus cu fluviul Vistula, la nord cu Oceanul, la sud cu fluviul Istru". Harta, care evident exagerează din necunoaștere sau prin simplificare dimensiunile etnoculturale ale întinderii dacilor, a fost afișată la Roma, după moartea autorului. După cum se vede, ambivalența daci–geți apare chiar din prima atestare a toponimului Dacia, care este numită „getică".

Amestecul acestor daci în conflictele cu romanii, în cadrul unor alianțe aparent stabile cu ceilalți traci și cu scordiscii, apare apoi succesiv și frecvent în sursele antice „Cei mai sălbatici dintre toți tracii au fost scordiscii, care uneau puterea cu viclenia", scria Florus (*Războiul cu tracii*). Alianța aceasta avea loc în secolul I a.Chr., fapt ce arată o lungă tradiție. Una dintre aceste surse amintește de o alianță dintre scordisci și daci, chiar mai devreme de mențiunea lui Cezar, suficient de puternică încât să pună probleme consulului Minucius Rufus, comandantul roman trimis în regiune, deși se poate specula o informație greșită oferită de Frontinus. Desele astfel de acțiuni comune scordisco-dacice, în care mult timp scordiscii au fost dominanți, permit să admitem totuși că informația este relativ sigură, Frontinus fiind un mai bun cunoscător al realităților din teren față de alți autori din epocă, ceva mai ezitanți în a nota numele dacilor.

Numele pe care îl purtau, „daci", *daoi*, are diverse etimologii ipotetice în mediul academic. Vasile Pârvan leagă atât numele dacilor, cât și pe al geților de o improbabilă influență scitică, aliniindu-se destul de vizibil unei tendințe a momentului, care prin scitizare încerca să explice mare parte dintre necunoscutele problemelor istorice din Dacia. Este de menționat aici o frază a lui Dio Cassius care spune, cu referire la locuitorii din nordul Dunării, că poartă numele de daci, fie că sunt geți, fie că sunt traci din neamul dacilor care locuiau odinioară în Rodopi. Aparent aserțiunea este neclară, iar autorul fie îi confundă pe daci cu tribul tracic Dioi, trăitor în munții Balcani, fie a surprins, fără să înțeleagă fenomenul sau să-i acorde atenție suplimentară, prezența dacilor în sudul Dunării ca parte a alianțelor lor militare.

Mircea Eliade pleacă de la relația etnonimului cu i.e. **dhau* (a sugruma, a sufoca), de unde ar proveni și numele ilir al lupului (*dhaunos*), ca și cel frigian (*daos*). Dacii ar fi la origine, potrivit lui Eliade, nu un etnonim, ci numele unei confrerii inițiatice cu caracter războinic, care își impune modelul, și în consecință și numele, asupra unor întregi comunități și regiuni. Că acestea conțineau, într-o formă sau alta, în principal traci, geți, daci și scordisci apare evident atât din izvoarele istorice, cât și din analiza culturii materiale. Este posibil ca pe lângă acestea să fi fost cooptați iliri, pannoni, poate și bastarni și alte triburi regionale, dar

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

acest lucru este mai greu de probat. Cu privire la această ipoteză, care conține apariția unui nou model identitar, emanație a fenomenelor militare locale, se exprimă și Zoe Petre, care admite, cu unele prudențe, această posibilitate. Indirect, în sprijinul acestei lycantropii totemice (forma de inițiere a tânărului aspirant la rangul de războinic, în care acesta era obligat la traiul în singurătate, mai mult sau mai puțin discret, dar totdeauna rapace, asemenea unui lup sau sugerând simbioza om-lup; *lycántropos* este atestat la mai multe populații, în epoci diferite) se poate invoca utilizarea stindardului cu cap de lup și trup de reptilă și poate parabola regelui Scorillo. La fel de indirect putem nota și neplăcerea cu care poetul Ovidiu îi compară pe geții agresivi cu lupii sălbatici, *lupi saeuae* (Ovidiu, *Tristele*). Comparația ar putea fi mai degrabă o cutumă a imaginarului roman, care îi așeza pe necivilizații barbari războinici pe palierul cu animale de pradă (Tacitus, *Germania*; Prudentius, *Contra Symmachum*).

Împotriva acestei etimologii s-a pronunțat cercetătorul D. Dana, dar, în ciuda argumentației istoricului, teoria existenței unei confrerii militare a fost validată arheologic prin identificarea caracteristicilor definitorii ale grupului Padea – Panagjurski Kolonii, în inventarul cărora putem distinge trăsăturile unor grupuri sau clanuri războinice dominante, care s-au impus în această perioadă în nordul Peninsulei Balcanice.

Mult mai puțin apreciată de mediul academic este soluția oferită de Constantin Daicoviciu, pentru care numele dacilor este extinderea asupra populației a numelui unei arme specifice, „daca" (neatestat însă), cu rădăcina într-un i.e. **dhag*, ascuțit, tăios. Ipoteza menționată este însă marginală în peisajul istoriografic românesc, în ciuda faptului că această etimologie a evoluat în limbile romanice și germanice din vestul Europei, unde de la „daca" – provenit din latina populară, însă la fel de obscur și neatestat – ajunge, printr-un medieval „daga", în modernul *dagger* (în limba engleză, pumnal).

Alte explicații etimologice, mai puțin convingătoare, au fost propuse de I. I. Russu în 1967, care leagă denumirea de *daci* de i.e **dhā-k*, radical *dhē* (a pune, a așeza), sugerând, probabil inspirat de orientalistul și geograful ceh W. Tomaschek, o vagă legătură cu „dava" (**Dhe*). Autorul însă prezintă etimologia cu titlu de probabilitate, ceea ce ne arată că nu îi acorda nici el foarte multă forță. Oarecum în sprijinul acestei ipoteze s-a pronunțat Eugen Lozovan, avantajat și de formația sa de filolog. Propunerea etimologică oferită de acesta adaugă relației daci – lupi a lui Eliade o explicație mixtă, legând „dacus" și de „daos" și de „-dava". Lozovan propune de fapt o conciliere între punctul de vedere inițiatic a lui Eliade și unul urbanistic, propriu, reconstruind decorul moral în care au evoluat dacii în primul mileniu a.Chr., de la lupi rătăcitori la viitori constructori de cetăți.

Este foarte posibil că etnonimul daci să fi aparținut inițial unui trib sau unui conglomerat etnocultural, fiind ulterior generalizat, lucru frecvent în Antichitate, valabil la traci, germani, gali/celți, iliri și chiar greci. Mai sigur, acest etnonim apare în zona de sud a Dunării (nord-vestul Bulgariei actuale) locul de

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

manifestare a constantelor alianțe traco-celtice, finalizate prin osmoza Padea – Panagjurski Kolonii. Nu este imposibil, pe baza situației din regiune, ca cei numiți de romani daci să fi fost la început o astfel de comunitate războinică, cu origini și componente mixte, dar în care a prevalat filonul tracic. Războinici prin excelență, testamentarii unor lungi tradiții în acest sens, peste care s-au grefat apetitul și experiența marțială celtică, purtătorii acestei noi identități culturale nu doar că au reușit să supraviețuiască constantei presiuni romane, ci și-au exportat modelul în mediul getic nord-dunărean, pe care-l vor angrena și schimba, declanșând ample transformări de substanță.

Este posibil ca geții să fi fost cei care își vor însuși noul model, absorbție concretizată în apariția Regatului dac întemeiat de getul Burebista. Numele de daci, luat de ei înșiși cel mai probabil, a fost preluat de romani în urma primelor contacte pe care le-au avut cu aceștia și apoi a fost extins la toți tracii nord-dunăreni. Doar sursele grecești i-au numit pe aceiași locuitori drept geți, în virtutea propriilor tradiții și experiențe, mai vechi în zonă decât cele ale romanilor, explicându-se în acest fel alternanța celor două denumiri sau preferința pentru una sau alta.

Nu putem descifra exact etapele modificărilor comportamentale care fac ca dacii să aibă un model identitar diferit de aristocrația vechilor geți. Cea mai probabilă explicație vine din chiar creuzetul etnosocial și evenimențial în care au apărut dacii pe scena istoriei. În noile manifestări identitare se regăsesc arme și echipamente noi (armuri de zale, scuturi ovale, tipuri noi de coifuri, spade, pumnale curbe, zăbale specializate, pinteni), dar ies din uz echipamentele de paradă, iar arcul cu săgeți trece în plan secund, cel puțin din perspectiva elitelor.

În domeniul artei, exprimarea pare că se democratizează, reprezentările nu mai aparțin strict vârfurilor sociale. Dispar redările antropodemonilor (ființe fantastice care au legătură cu aspectul uman; centaur, sirene etc.), hibridizarea zoomorfică se reduce substanțial, dar apar elemente noi în bestiarul local. Un bun exemplu este grifonul, ființă fantastică puternic ancorată în imaginarul antic de funcția regală.

Apar sanctuare relativ standardizate pe un spațiu larg, numărul de cetăți crește exponențial, devoalând o ierarhizare pe verticală foarte bruscă și agresivă a societății dacice. În același sector, funcția cetăților este una eminamente militară, de supraveghere și apărare a unor regiuni, rute sau resurse naturale, și nu de refugiu al populației. Aurul devine foarte rar în teritoriu, motiv pentru care specialiștii au căutat diverse explicații fenomenului, între care cea mai probabilă pare să conțină anumite restricții religioase. În schimb, argintul pare să fi fost beneficiarul unei considerații aparte, cu largi reverberații în mediul social.

Fastul și luxul de inspirație elenistică și orientală sunt înlocuite cu o sobrietate cazonă, mai degrabă în rezonanță cu lumea celtică și romană, iar societatea în sine translează de la existența unei puzderii de mici basilei locali la o regalitate și un sacerdoțiu autoritare. Nuanța de sobru nu este una ce trebuie privită unidirecțional, căci ea nu a afectat toate sectoarele societății și nici nu a pătruns în ele.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Perioada clasică a Daciei preromane are propria ei exuberanță și, desigur, formele ei de lux. Acum se dezvoltă exponențial meșteșugurile; metalurgia fierului atinge adesea limitele artei, ceramica din proximitatea capitalei, dar și din teritoriu are componente cu adevărat speciale sub aspect estetic și funcțional. Dacă perioada basileilor geți este furnizoarea de tezaure mult mai spectaculoase, ea este, din perspectiva culturii materiale, mult mai anostă și mai lipsită de fast decât cea a Regatului dac. Constructorii, la propriu și la figurat, ai acestei exuberante, în felul ei, entități culturale, militare, sociale și politice au fost cunoscuți în izvoarele istorice sub numele de daci.

Geto-daci

Sintagma egalizatoare geto-daci este un construct modern și are, ca și sensul ei, o istorie la fel de anevoioasă. Paternitatea conceptului aparține scriitorului polonez W. A. Maciejowski, aparent primul autor care o folosește, și are o vechime considerabilă, fiind fixată în scris prima dată în anul 1855, într-o perioadă în care Polonia, desființată și împărțită între vecinii ei mai puternici, își căuta argumente istorice pentru a-și reconstrui identitatea națională. De aici constructul a fost preluat de Al. Odobescu, apoi de G. Tocilescu și ulterior a fost folosit ca atare de discipolii acestuia din urmă. Nu se poate imputa reputatului arheolog vreo denaturare a conceptului, pentru că el folosește sintagma în context lingvistic (glosariu geto-dacic; limba geto-dacică), aspect asupra căruia anticii nu sesizau deosebiri de limbă între geți și daci. În alte contexte, G. Tocilescu operează cu două etnonime diferite.

Adoptarea fără probleme a sintagmei în mediul academic românesc a venit aproape natural, sprijinită fiind de corolarul dezvoltat de scriitorii antici, pornind de la afirmația lui Plinius, pentru care „daci" este doar numele latin al celor pe care grecii îi numeau geți (regiunile apropiate de țărm au fost ocupate de diferite populații, când de geți, numiți de romani daci; *Istoria naturală*), sprijinită și completată de Strabon, Dio Cassius, Appian, Trogus Pompeius, ambiguitate preluată de la aceștia și de alți autori.

Așa cum observa Zoe Petre, paradigma a fost perenizată cu adevărat, în peisajul autohton, de Vasile Pârvan prin titlul la fel de ezitant dat operei sale de bază: *Getica. O protoistorie a Daciei*. Cu o asemenea legitimare, termenul a fost receptat ca unul firesc în istoriografia românească, ba chiar suprasolicitat uneori sub formula „traco-geto-daci" sau „traco-daci". În paralel, în funcție de interesul punctual, unii autori utilizează totuși etnonimele de bază pe considerente geografice și/sau cronologice: geți pentru subiectele care se referă la Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova și Balcani, între secolele VI a.Chr. și I p.Chr., și daci pentru spațiul transilvan, în perioada dintre secolul II a.Chr.-începutul secolului II p.Chr.

Sintagma geto-daci rămâne totuși un topos general, folosit prioritar pentru a cuprinde aspecte ale întregii civilizații getice și dacice desfășurate îndeosebi în timpul Regatului dac. Putem spune că după 1965 ansamblul semantic capătă și

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

mai multă forță, pe fondul intervenției politicii comuniste în reconstrucția imaginarului colectiv cu privire la epoca dacică. Noile programe politice și ideologice, care aveau ca laitmotiv concepte ca „unitatea, statul centralizat și independent, Burebista personalitate puternică/marcantă", aproape au legalizat folosirea etnonimului hibrid pentru a concentra tema obsesivă a unității civilizației geto-dacice și folosirea reflexiei în peisajul ideologic comunist. În acest peisaj calcificat, o opinie discordantă face Mircea Eliade, avantajat de poziția sa de exilat, care refuză comoditatea sintagmei și tratează cele două etnonime separat, reconstruind profilul dacic în jurul ideii că numele acestora reprezenta la origine o confrerie inițiatică războinică.

Revenind în spațiul istoriografic intern, lucrurile rămân aproximativ la fel până după 1989, când comunitatea științifică românească a relansat disputa, oarecum tacită, dar aprigă, cu argumente mai mult sau mai puțin convingătoare. Utilizarea etnonimelor geți, daci și a constructelor „geto-daci" și „daco-geți" în paralel în literatura de specialitate, în funcție de o serie de factori regionali sau politici contemporani, a rămas o constantă, adesea deranjantă. Sintagma „daco-get" (cu formele daco-geți/daco-getic) este utilizată preponderent în mediul academic din Transilvania și are la bază ascendentul dacic asupra geților, respectiv situația de după secolul II a.Chr. Ambiguitatea a fost amendată de K. Strobel, care observă, cumva tardiv, într-un articol amplu, pericolul proiecției greșite a sintagmei asupra secvenței istorice reale și crearea unui pseudo-etos deranjant. Tonul și parțial elemente ale observațiilor lui Strobel au fost la rândul lor criticate de Alexandru Vulpe.

Revenind retrospectiv, apare limpede că dincolo de toate convulsiile științifice și politice care au antrenat sintagma în interiorul lor, comunitatea istoricilor români a folosit-o ca pe o convenție acceptabilă, cercetătorii fiind în general conștienți că realitățile istorice ale spațiului discutat sunt, cel puțin pentru modernitate, extrem de complexe și greu de redus la o formulă simplă, mulțumitoare.

La fel de natural a fost și faptul că, pe acest fond instabil, unii specialiști au încercat o sistematizare sau măcar o disciplinare a conceptului și a metodologiei de uzitare. Dacă Al. Vulpe încearcă eliminarea construcției semantice daco-geți, considerată incorectă pe considerente cronologice (geții sunt atestați înaintea dacilor), și staționarea asupra celei de geto-daci, Valeriu Sîrbu și Gelu Florea propun un armistițiu prin folosirea termenului de geți pentru referirea la populația care locuia doar în zona dintre Carpați, Munții Balcani, Marea Neagră și spațiul est-carpatic între secolele V a.Chr. și I p.Chr. și a etnonimului de daci pentru locuitorii zonei intracarpatice din secolele II a.Chr.-I p.Chr., într-un anume consens cu mențiunile antice și realitățile arheologice.

Termenii generici de geto-daci și daco-geți ar fi acceptabili, din perspectiva acestor cercetători, pentru aspecte generale ale civilizației dintre secolele II a.Chr. și II p.Chr. Totuși, în pofida acestei soluții de compromis, rămâne deschisă problema etnonimului populației/triburilor tracice din interiorul arcului carpatic anterioare secolului II a.Chr., care nu puteau fi nici geți și nici daci, ambele

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

denumiri reflectând alte entități geografico-istorice. În ciuda acestui lucru, literatura de specialitate identifică adesea cu termenul de daci aceste populații, chiar până în secolul IV a.Chr., când este evident că nu putem vorbi de cultură dacică și implicit nici de daci, în sensul corect al etnonimului.

Referitor la sintagma geto-daci, mult mai detaliat și bazându-se pe (re)disecarea puținelor izvoare scrise despre subiect, Zoe Petre tranșează problema, opinând că, deși artificială, sintagma capătă consistența necesară, chiar dacă rămâne tot o proiecție modernă, abia în preajma cuceririi Regatului dac, când deosebirile, atâtea câte erau, dintre geți și daci nu mai au duritatea de altădată.

Racordarea tot mai puternică a istoriografiei românești la curentele și ideile occidentale – în special cele de orientare postprocesualistă – a adus în atenție faptul că interpretările etnice ale temelor antice suferă de o doză substanțială de subiectivism. În acest cadru, noțiunile artificiale „geto-daci", „daco-geți" și chiar cele naturale de geți, daci sunt considerate concepte pseudoetnice bazate exclusiv pe surse latine și grecești și, în consecință, nu putem cunoaște exact cum se autodefineau populațiile antice nord-dunărene, chiar în ciuda unor izvoare literare care afirmă cum își spuneau acestea. Fără scriere prin definiție, aceste societăți nu ne-au lăsat în scris niciun fel de informație, singurele consemnări despre ei parvenind prin mijlocirea vecinilor greci și romani, care în mod cert au extins denumirile unor entități sociale mici, cunoscute lor, asupra tuturor celor care li se păreau că se aseamănă. Se cuvine un amendament asupra acestei axiome. Nu se poate face abstracție de faptul că avem numeroși indivizi ajunși în Imperiul Roman care, începând din secolul I p.Chr., se definesc ei înșiși cu etnonimul *dacus*, în detrimentul oricăror probabile denumiri tribale, conturând o situație clară, coagulată, distinctă și asumată.

Este adevărat că putem presupune larg că majoritatea oamenilor din epoca respectivă erau prea puțin preocupați de natura identității lor etnice, atenți mai degrabă la nevoile și problemele curente, dar elitele priveau (și privesc) întotdeauna altfel aceste lucruri. Mult mai mobile și mai atente, prin definiție, la propria identitate, elitele știau cine sunt din punct de vedere etnic. Apreciind că obiectivitatea autorilor antici este irelevantă – în contrast cu afirmația explicită a lui Dio Cassius („Eu îi numesc daci pe oamenii pomeniți mai sus, cum își spun ei înșiși") –, se conturează în peisajul istoriografic modern un mod asexuat de identificare etnoculturală a acestor populații, numite fie carpato-dunăreni sau carpato-danubieni, fie nord-dunăreni. Dacă delimitările cu caracter geografic bazate pe aceste repere pot fi acceptate fără obiecții majore, cele culturale sunt mult mai complexe. Ceea ce arată, de fapt, limitele postprocesualismului.

Pentru unele situații generalizatoare, formula „geto-daci", deși nu exprimă o realitate etnoculturală reală, poate fi o depășire de moment ambiguu, motiv pentru care personal am uzitat-o adesea cu nuanțele arătate.

Sintagma este și rămâne o convenție modernă, relativ osificată în istoriografia românească, fără ca prin ea să mai fie înțeleasă sau sugerată o unitate

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

istorico-socială și/sau politică. Ea poate conține însă aspecte ale culturii materiale și spirituale similare pe un spațiu mai larg (forme ceramice, arhitectură, expresii artistice, monetă, ritualuri funerare, limbă interrecognoscibilă, relații sociale etc.), valabile și acestea cu deosebită prudență și doar pentru intervalul dintre secolul II a.Chr. și începutul secolului II p.Chr. Sintagma „geto-daci" poate fi doar un instrument de lucru, un nume generic prin care desemnăm, dincolo de complicatele teoretizări niciodată stinse, tracii de nord, și nu un etnonim în adevăratul sens al cuvântului.

Nu a existat – și nici nu avea cum – un popor antic care să-și fi spus „noi suntem geto-daci!".

Vitejii daci[1]

Păstrând proporțiile, o analogie bună a clasei războinicilor de profesie din lumea dacică o găsim în plin Ev Mediu, în principatul Moldovei. Cronicarul Grigore Ureche, povestind despre campania lui Ștefan cel Mare, care intenționa să-l pună domn în Țara Românească pe Laiotă Basarab, spune că, după bătălia de la Cursul Apei (8 nov. 1473), domnul moldovean s-a întors la Suceava unde a făcut mare ospăț mitropoliților și vitejilor săi.

Este prima atestare documentară a puțin cunoscuților viteji moldoveni. Cine erau acești militari pe care cronicile îi arată mereu apropiați curții domnești? Ei lipsesc din actele cancelariei voievodale, dar apar în cronici, amintiți întotdeauna în legătură cu acțiuni și gesturi de putere ale voievodului, separați clar de boieri. Astfel de expresii pline de semnificații sunt ospețele ceremoniale de după victoriile militare, la care vitejii sunt la loc de cinste. Tot triumfurile militare sunt ocaziile în care cei distinși în luptă sunt instituiți în rândul vitejilor: „atunci, domnul Ștefan voievod a făcut mare ospăț tuturor boierilor săi, de la mare până la mic și atunci a instituit mulți viteji și i-a dăruit atunci cu daruri scumpe, fiecare după vrednicia sa". Victoriile militare sunt și prilejuri de îmbogățire căci: *toată oastea lui s-a îmbogățit din prada luată de la turci: aur, argint, purpură, cai și scule scumpe. Pe mai mulți țărani i-a făcut boieri.*

Ridicarea în rang nu putea însemna decât împroprietărirea cu terenuri și sate. Categoria socială din care se ridicau acești oșteni era cea a proprietarilor liberi: țărani, răzeși, mica boierime, poate și târgoveți. De asemenea, în cronici sunt descriși ca războinici redutabili – constituiau un nucleu dur, bine înarmat și întotdeauna dependent de voievod, niciodată de altcineva. În toate documentele, acești viteji apar în sfatul domnesc; e adevărat că nu au dregătorii, cel mult erau

[1] C. Borangic, *Seniorii războiului în lumea dacică. Elite militare din secolele II a.Chr.-II p.Chr. în spațiul carpato-dunărean*, 2017 (fragment adaptat).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

comandanți militari, dar statutul le permite proximitatea tronului, căruia îi oferă serviciile de *consilium et auxilium*.

Vechimea acestei instituții nu poate fi precizată – dar predecesori ai lor pot fi întâlniți încă din vremea lui Alexandru cel Bun – și ea apune după domnia lui Ștefan, în contextul modificărilor sociopolitice ale secolului al XVI-lea. Acești viteji își regăsesc rațiunea existenței lor în războaiele purtate de domnitor; prezența lor în cronici irumpe întotdeauna în contexte violente. Dacă proprietatea era semnul distinctiv al unei demnități nobiliare, calitatea de viteaz reprezenta împlinirea unei vocații și aceasta era aceea de războinic al domniei. Vitejii erau probabil o categorie intermediară între boierimea de rând și marii dregători, cu atribuții majoritar (sau doar) militare, proveniți din rândul oamenilor liberi, categorie a cărei bază economică o constituiau mica proprietate funciară și prada de război. În această calitate ei corespundeau așa-numiților *iobbagiones castri* din Ungaria, din vremea când iobag însemna militar dependent de un burg regal și nu avea sensul de șerb, primit mai târziu.

Un ultim aspect atrage atenția. Elita războinică moldavă își trăiește destinul în epoca în care statul moldovean abia se închega; rolul ei în această construcție politică a fost vital, iar din rândurile ei se vor ridica marii boieri moldoveni din secolele următoare.

Se observă, așadar, o serie de analogii între comati daci și vitejii moldoveni. Evident că nu putem vorbi de niciun fel de tradiție sau de moșteniri culturale între cele două momente istorice, dar asemănările au la bază mentalități și mecanisme psihosociale relativ identice ca expresie, cauze și efecte. Relația cu suveranul, efervescența războinică, practica și experiența militară, crearea unor instituții sau incipiența altora, sentimentul religios – înaintea bătăliilor importante voievodul împarte steaguri oștii de viteji și au loc ceremonii religioase ample –, statutul de om liber, proprietatea sunt elemente care, deși despărțite de peste un mileniu, au re-creat un profil anume, particular unei categorii sociale cu atribuții specifice și cu un loc bine precizat în organismul politic și militar care o conținea.

Analogia prezentată pe scurt este mai mult decât o coincidență; ea este un răspuns social identic la o problemă socială similară în resorturile ei intime.

Istoria adevărată

La ceva emisiune de radio, populară de altfel, dar care în esență funcționează pe principiul „să vorbească și Ion, că și el e om", un cutare, căutându-și motive să fie patriot, zice că cel mai tare imbold către zisa emoție ar fi să ne cunoaștem istoria, dar aia reală, nu aia din cărți. Navigăm de multă vreme prin ape tulburătoare, ocolind grațios recifuri de „istorie adevărată", geto-daci pur-sânge sau

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

scrieri daco-gete. Ba chiar uneori am mai dat și de tuneluri și orașe subterane sau de oseminte de Gigantopitheci cu pileus. Că oceanul e larg și plin cu de toate.

Insula îndoielii însă nu o găsisem până azi pe motiv că navigam după carte, în care carte sunt notate azimuturi, coordonate, repere, puncte cardinale și câte mai sunt de trebuință la casa omului navigator.

Așa că ne-am pus întrebarea firească unde și cum găsim istoria, altfel decât în cărți? Ion n-a răspuns la asta și nici apropitaru' emisiunii nu l-a ispitit mai mult, că-i umplea ora cu trozneli de la oasele creierului.

Așa că ne tot gândim dacă în cărți, alea de istorie desigur, nu găsești harta potrivită, unde păcatele mele s-ar putea ea afla? Că ce știm din ale istoriei, știm din cărți, bune, rele, cum or fie ele.

Oare revelațiile se pun ca surse de istorie reală? Sau baladele acompaniate la drâmbă?

Daciaaaaa liberăăăă!

Mă mustră oarecum un cetățean în legătură cu fragmentele de text din Regatul de argint. Zice nenea, e drept că discret, în privat, că nu fac bine că induc ideea că dacii mergeau la jefuit în sudul Dunării și că știrbesc puțin din onoarea dacică prin faptul că nu scriu că dacii luptau pentru patrie, neam, glie, rod, râu, ram, chiar și atunci când se războiau departe de sălașurile lor din munți.

Las la o parte că tot ce scriu are la bază o bună (cred eu) cunoaștere a istoriei militare, politice, religioase și sociale a perioadei în care a existat Regatul dac și spun că atât omul, cât și mulți alții transferă în Antichitate realități moderne. Când spun realități nu mă refer la adevăruri, ci la mentalități, multe izvorâte din propaganda epocii trecute, acum fermentată de frustrările cotidiene. Se adaugă acestor oameni majoritatea reenactorilor de epocă dacică ce sar la luptă strigând „Dacia liberă" sau „Trăiască dacii!" și e de reținut că „talentele" lor alimentează tâmpenia.

Părerea noastră – și așteptăm să fim contrazișI argumentat – e că dacii regatului aveau alte obiective, mentalități, structuri sociale și mai ales un alt imaginar colectiv. E foarte puțin probabil că lor le treceau prin cap conceptele de națiune, neam, etos, țară, patriotism.

Este mai sigur că reperele fundamentale ale societății dacice erau zeii, regele, aristocrația lor, cetățile și pământurile fiecăruia, satele și sălașurile, familiile. Bănuiesc doar că asta e ordinea corectă. Ea poate să fi fost însă alta, dar pilonii rămân.

În ierarhia lor, valorile sprijinite pe aceste baze construiau nu doar contururile lumii lor, ci și forța de a organiza expediții militare de suficientă anvergură încât istoria să le consemneze.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Și dacă acum pare incorect să spunem că jefuiau teritoriile vecinilor, fie ei traci, greci, romani ori sarmați – cum și aceia le făceau lor, când puteau –, atunci aceste îndeletniciri erau cât se poate de onorabile.

Și mai ales profitabile.

Dacă mai crede careva că marile cetăți de piatră ale dacilor și multele tezaure de monedă romană pe care le aveau s-au făcut prin muncă cinstită și prin trudă temeinică la munca câmpului e un naiv sadea. Munca cinstită n-a îmbogățit subit pe nimeni, niciodată.

Iar a spune despre daci că erau animați de patriotism în luptă e ca și cum ai spune acum că azi oamenii politici sunt mânați în lupta electorală de dragul poporului. Deși așa reiese din ce ne spun, nu? Realitatea e adesea mult mai neplăcută.

Daciaaaaaa liberăăăă, uăăăăiii!!

Cai și călăreți

Uneori, în mormintele războinicilor Regatului dac se găsește, alături de armele, ofrandele și resturile cinerare ale mortului, ba o zăbală, ba un pinten.

Deși dacii purtau uneori pinteni, niciodată nu s-a pus problema că purtau și zăbală. Așa că s-a tras concluzia că piesele astea aveau legătură cu caii. Sigur a ajutat aici și faptul că în mormintele unor indivizi mai acătării s-au găsit și resturile cailor. Sau ce a mai rămas din ele.

Potcoave niciodată nu s-au găsit, pentru că dacii nu-și potcoveau caii, necunoscând procedeul de economisit copite, și nici scări de șa, ele venind în Europa mai târziu, pe vremea avarilor. Când vedeți fantezii de astea pe la bâlciuri sau prin filme să știți să le bateți obrazul pentru anacronisme.

Revenind la dacul mort, oricare ar fi el, raritatea pieselor de acest fel ne arată că nu toți aveau cai, cum nu toți avem astăzi motociclete. Și, dintre cei care aveau, și mai puțini erau dispuși să-și facă pagubă sacrificând animalul. Mă rog, organizarea de după repauzare revenea familiei, dar principiul rămâne. Și principiul era „să ai cal te costă". Te costă valoarea animalului în sine, te costă întreținerea, hrana lui, harnașamentul.

Nu cunosc detalii, dar nu m-ar mira ca mulți cai să fi fost folosiți doar pentru a ajunge la locul luptei și acolo badea Mucapor, altfel taraboste vestit, să descalece și să se prindă în trântă dreaptă cu vrăjmașii. Era mare pagubă să-ți omoare calul vreun prost, să ajungi să trebuiască să treci munții înapoi apostolește și cu niște supărați pe urmele tale. Cum situații similare produc efecte similare, o bună analogie ne-o oferă festivalurile de reenactment. Cine a mai văzut știe, și cine nu, îi spun eu. Toți „dacii" participanți sunt pedeștri.

Cavaleria dacilor lipsește prin absență. Există un singur călăreț dac care are tot ce trebuie, dar el participă rar. Iar cu un cal nu se face cavalerie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Mai există o asociație de reenactori specializați pe epoca maghiarilor timpurii, care au și câțiva cai. Uneori mai participă la festivalurile antice pe post de „aliați sarmați", deși pentru un ochi cât de cât familiarizat numai sarmați nu ar fi.

Dar în rest, armatele dacice viteze și luptătoare din naștere sunt compuse din pietoni. Din fix motivele pentru care nici la daci nu aveau cai chiar toți, și anume costurile piperate. Nu știu mulți reenactori care și-ar permite un cal ca hobby și să-l mai și care cu mașina prin țară, pe unde sunt dușmanii.

Asta e numai jumătate din problemă.

Cealaltă e că majoritatea reenactorilor au probleme în a sta singuri în picioare, necum a se mai sui pe cai. Unii sunt prea tineri, alții prea în vârstă, unii au burți mari, altora le e frică. Și au de ce! Cum am zis, la daci nu erau scări de șa, iar călărețul stătea în șa doar datorită talentului. Talent care astăzi cam lipsește.

Să ne gândim că totuși te sui pe cal, dar calul e cal, se mai agită, îi mai intră o muscă în cur, mai vrea o eugenie, se mai sperie de una-alta, că nu știi ce urâtă trece pe-acolo. E destul să plece brusc sau să ia curba la 90 de grade și viteazul dac își alege altă direcție decât aia aleasă de cal.

Hotărât lucru, călăritul nu e pentru toată lumea. Nici chiar când sunt cai învățați cu călăreți tâmpiței, de weekend, nu e lesne. Că-i simt și ei pe blegi, simt frica și fermitatea non-erectă și ascultă de calul șef al microhergheliei, nu de marele rege care stă degeaba deasupra.

Așadar, *Daci montibus inhaerent, non equis*.

De asta, bătăliile reconstituite seamănă mai degrabă cu niște încăierări de cartier decât cu niște lupte realiste.

Dar există echilibru! Nici romanii nu au cavalerie. Bine, ei nu aveau cine știe ce nici pe vremuri, dar totuși angajau măcar neamuri de călăreți. Nu unguri, că și aceștia vin mai târziu, când aveam deja scări de șa.

Celerinus, tălmaciul dacilor

„*Puțini știu să grăiască în limba elinească.*
Dar barbară și aceasta în gura unui get.
Nu-i nimeni între dânșii să poată-n latinește
*Să spună chiar cuvântul cel mai obișnuit!***"**
(Ovidiu, *Tristele*, V, 7,5 1-54)

Acest text este adaptarea unui articol științific[1] scris de prietenul nostru Dan Deac, adaptare asupra căreia ne-am permis unele intervenții și contextualizări. Mulțumim autorului pentru permisiunea de a prelua textul de bază și a-l include în această antologie.

[1] D.-A. Deac, *Negotiating with the Dacians. The Case of M. Ulpius Celerinus, interpres Dacorum,* în *Ephemeris Napocensis*, XXIII, 2013, p. 313-322.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Povestea acestui Celerinus este importantă din cel puțin două motive. Primul este că personajul este unul dintre rarii interpreți romani cărora li se cunosc din surse epigrafice activitatea și zona de competență. Deși numărul lor trebuie să fi fost considerabil, având în vedere mozaicul de populații de la granițele romane, precum și diversitatea situațiilor care necesitau schimburi de informații (diplomație, comerț, conflicte etc.), avem doar șase astfel de interpreți cunoscuți. Toți pe frontiera dunăreană. Între aceștia, unul este Celerinus, vorbitor de limbă dacă. De domeniul lui de activitate se leagă al doilea aspect foarte important, și anume perioada când a trăit și a tradus din latină în dacă și invers, moment situat la un secol după cucerirea Daciei.

Să vedem povestea și apoi repercusiunile ei.

În 1943, în anticul Brigetio din Pannonia Superior (azi Szőny, județul Komárom, pe Dunăre, la vreo 30 km vest de Budapesta, puternică așezare romană pe frontiera Imperiului și locul unde, într-un imens castru, era campată legiunea I Adiutrix), în plină dominație maghiară a Ardealului de nord, ieșea de sub pământ unguresc dovada de netăgăduit a „continuității dacilor în vatra strămoșească", așa cum unora le place să menționeze. Un remarcabil om de știință maghiar, Lazslo Barkoczi, descoperea un extraordinar sarcofag, datat la vreo 100 de ani după războaiele dacice, pus de Marcus Ulpius Celerinus, traducător de limbă dacă, fiului său Marcus Ulpius Romanus, înrolat la Roma în garda pretoriană a împăratului Septimius Severus. Povestea sa, e drept, în rândurile acestea puțin nuanțată, este următoarea:

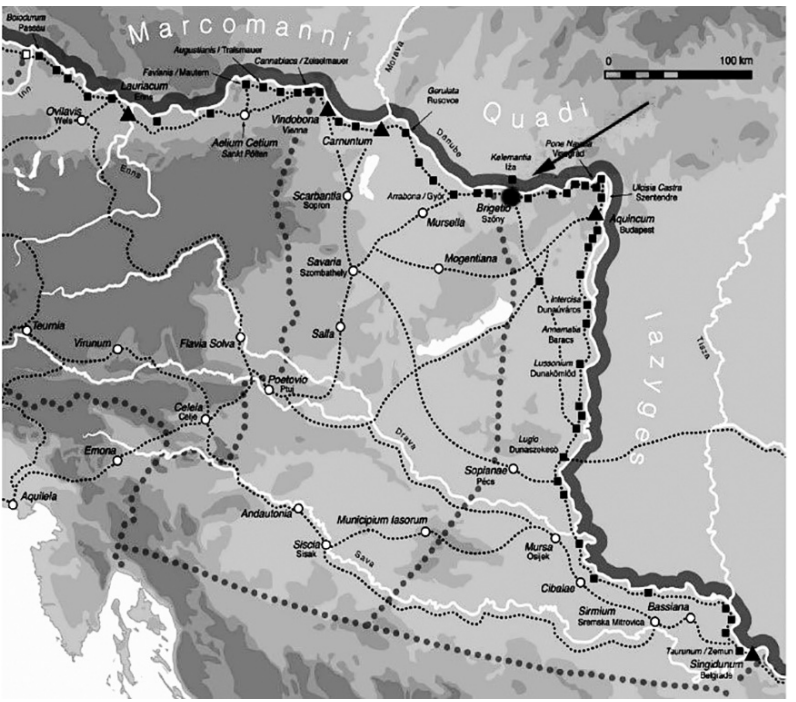
Noaptea, 28 martie, 193, Castra Praetoria, Roma: sub auspiciile prefectului și tribunilor pretorieni se organizează, imediat după uciderea de către aceștia a împăratului Helvius Pertinax, o licitație privind ocuparea tronului. Primul care intră în castru este Titus Flavius Claudius Sulpicianus, prefectul Romei (un fel de primar), care fusese trimis de Senat să vadă ce se întâmplă cu pretorienii. Aflând de licitație, soția și fiica lui Didius Iulianus îl scot pe acesta de la un banchet pentru a participa și el. Ajuns la porțile castrului, Didius Iulianus, beat pulbere, nu este lăsat să intre. Așadar, se hotărăște să rămână afară și să liciteze de acolo. Se ajunge la 20.000 de sesterți oferiți de Sulpicianus, când, ne relatează Dio Cassius, Iulianus fiind prea beat ca să mai vorbească, ridică mâna dreaptă cu palma și degetele larg despărțite soldaților de pe baricade. Încă 5.000 de sesterți! Licitația se încheie și a doua zi lumea avea un nou împărat.

Mahmur, cu siguranță.

În acest timp, Septimius Severus, guvernatorul provinciei Pannonia Superior, cu capitala la Carnuntum, aștepta cu înfrigurare deznodământul evenimentelor de la Roma. O lună mai târziu, acesta își ia în mâini propriul destin și, sprijinit de legiunile de la Carnuntum, Brigetio și, probabil, cele din Dacia, hotărăște să-l detroneze pe Didius Iulianus, urât deja peste măsură de poporul roman. Pornește cu tot alaiul spre Roma. În stafful său se afla și Marcus Ulpius Celerinus, foarte probabil strănepotul unui dac ce obținuse cetățenia în timpul lui Traian (al cărui

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

nume îl va lua obligatoriu, cum era specificat în lege, și Marcus Ulpius), bun cunoscător de limbă dacă. În puhoiul de soldați se afla și fiul său proaspăt înrolat, numit Marcus Ulpius Romanus.

Ajuns la porțile Romei, unde Iulianus fusese ucis deja, Septimius Severus și alaiul său impresionant sunt întâmpinați de aceeași gardă pretoriană. Severus ordonă rapid ca garda să fie dizolvată și ucigașii lui Pertinax să fie pedepsiți. Se formează o nouă gardă pretoriană, de această dată compusă exclusiv din oameni din armatele de la Dunăre. Ca o dovadă irefutabilă că noi suntem urmașii dacilor, Celerinus a acționat rapid și în spirit autohton, aflând vestea că „sunt posturi" bine plătite la Roma. Pe principiul „hai, șefu', am și io un plod p-acia prin legiune, ia-l că-i copil bun, trăi-ți-ar familia", l-a introdus pe fiul său Romanus în garda pretoriană a lui Septimius Severus. Dacă a dat șpagă sau nu, asta e altă poveste. Poate Severus doar și-a ajutat un vechi și loial slujitor. Orișicum, Romanus avansa, la începutul anilor săi 20 de viață, de la un novice soldat legionar din Pannonia în ditamai garda pretoriană de la Roma. Urmează apoi ani lungi de războaie civile duse de Severus, în care cele două personaje cu sânge dacic, înrolați unul în garda pretoriană, celălalt în legiunea I Adiutrix, se plimbă în Balcani, în Orient și înapoi înspre vestul european. Pacea vine în 197, când Severus îl învinge definitiv pe

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Clodius Albinus la Lungdunum (azi Lyon), într-una dintre cele mai feroce bătălii ale istoriei romane.

Aici destinele lor se despart, fiul urmându-l pe Septimius Severus în expedițiile sale în Orient, în timp ce Celerinus se întoarce împreună cu legiunea acasă la Brigetio. Pacea fiind instaurată, Celerinus primește noi sarcini în cadrul armatei. Acesta este pus responsabil cu traducerea din limba dacă în limba latină și viceversa în cadrul unui grup de ofițeri și soldați ce se ocupa cu aprovizionarea legiunii (cu ce însă, nu știm) din mediul triburilor dacice. Care triburi dacice? Greu de spus, poate cele din zona Ucrainei Transcarpatice, poate cele din nord-vestul Daciei Porolissensis.

Rutina militărească de 25 de ani a rămas neschimbată până când, undeva spre sfârșitul primei decade a secolului III, lumea lui Celerinus se prăbușește la auzul veștii morții fiului său drag. Marcus Romanus moare la vârsta de 35 de ani, în serviciul gărzii pretoriene, din pricini necunoscute nouă azi. Corpul fiului este adus înapoi acasă, la Brigetio, sunt organizate servicii funerare demne de statutul său,

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

iar corpul este depus în superbul sarcofag amintit la început, sarcofag despre care Celerinus ne informează în textul gravat pe acesta că s-a ocupat personal de facerea sa. Cei doi, tată şi fiu, sunt reprezentaţi demni, cu priviri milităreşti ascunse după o barbă scurt tăiată, unul lângă celălalt într-un medalion pe acelaşi sarcofag. Dar povestea nu se încheie...

Anul 211, luna decembrie mai exact, aduce moartea lui Severus, la York (Eburacum, Britannia), în timpul războaielor cu caledonienii din nordul insulei. Cei doi fii ai săi, Marcus Aurelius Severus Antoninus Augustus, poreclit Caracalla, şi Publius Septimius Antoninus Geta, (pentru prieteni, Geta) preiau puterea imediat. La scurt timp după întoarcerea la Roma din frigul nordic, Geta este asasinat de Caracalla personal în braţele mamei celor doi, Iulia Domna, iar începând din 212 Caracalla domneşte singur. Un an mai târziu, în 213, noul împărat porneşte în expediţii militare în nordul Imperiului, contra alamanilor şi altor triburi germanice. Aceste evenimente îl regăsesc pe Celerinus şi legiunea sa, I Adiutrix, tot la Brigetio, însă schimburile comerciale sau de ce altă natură fuseseră cu dacii se opresc din pricina războiului. Astfel vedem cum undeva în intervalul 213-217 (217 fiind anul morţii lui Caracalla), Celerinus dedică un altar lui Iupiter, celui prea bun şi prea mare, altar ridicat în urma unui legământ făcut între acum bătrânul Celerinus şi zeul suprem, legământ pe care ambele părţi l-au respectat. Acest legământ, poate făcut de către Celerinus lui Iupiter pentru întoarcerea din lupte cu bine înapoi acasă, este ultima atestare a sa.

Poate pe viitor vor apărea alte mărturii ale faptelor lui Celerinus, lăsate în tumultoasa sa viaţă, sau poate despre alţi traducători cu poveşti cel puţin la fel de frumoase vom afla.

Povestea lui Celerinus este foarte interesantă, chiar dacă nu ştim unele detalii importante.

Dar mai sunt aspecte importante care reies din această atestare. Una ar fi prezenţa unui interpret de limbă dacică la Brigetio, calitate în care el a însoţit ofiţerii responsabili de negocierea cu triburile dacice din zonă, paşnice până prin 214 p.Chr., când încep conflictele cu populaţiile de la graniţa de nord a Pannoniei. Dacii cu care Celerinus trebuia să trateze erau într-adevăr destul de departe de graniţele fostului regat al dacilor, prinşi între iazygi, cvazi şi marcomani. Nu putem şti dacă serviciile sale erau necesare la o distanţă mai mare de 30-50 km faţă de Brigetio (o distanţă mai mare de o zi de marş îl făcea relativ nefolositor în timp util), dar în regiune au mai fost semnalate descoperiri arheologice de factură dacică, ceea ce înseamnă că acolo erau prezenţi şi daci cu care romanii tratau frecvent diverse chestiuni, de vreme ce aveau în schema de personal un interpret. Poate era vorba despre tribul dacic Cotinii, instalat în zonă după războaiele lui Marcus Aurelius.

Alt aspect este etnicitatea translatorului. După toate semnele el era de neam dac, provenit dintr-o familie ce obţinuse cetăţenia în timpul lui Traian, al cărui nume îl vor lua obligatoriu, potrivit legii, atât el, cât şi fiul său Marcus Ulpius,

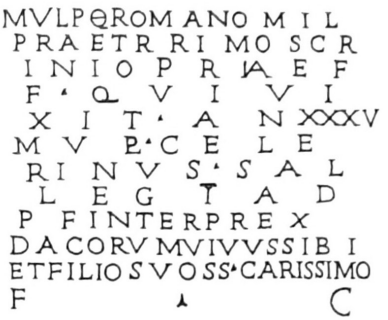
https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

urmaș care supralicitează romanizarea din moment ce insistă să îl cheme Romanus. Pare natural ca Celerinus senior să fi avut limba dacă drept limbă maternă, aspect din care se deduce că la un secol de la cucerirea Daciei, în plin proces de romanizare, dacii erau o prezență vizibilă și notabilă în regiune.

Dacă Ulpius Celerinus era la origine un dac, el vorbea încă limba dacă în familie? În acest caz, la un secol după transformarea Regatului dac în provincia romană Dacia, viața lui Celerinus arată că romanizarea a avut o lungă evoluție și că a fost diferită ca intensitate pe măsură ce ne îndepărtăm de capitala provinciei Dacia.

Ultimul aspect, și poate cel mai important, este că atestarea acestui tălmaci aruncă în derizoriu teza bătătorită inutil a legăturilor strânse dintre limba latina și limba dacă. Cu toate că povestea lui Celerinus este cunoscută publicului larg de mai bine de jumătate de secol, corifeii mișcărilor dacomaniace evită diplomatic să vorbească despre cazul acestui *interpres Dacorum*, pentru că Celerinus nu se potrivește absolut deloc în teoria că daca și latina ar fi limbi foarte înrudite, iar un dac și un roman se puteau înțelege de minune, fără tălmaci, așa cum naiv interpretează unii scenele Columnei.

Sarcofagul lui Marcus Ulpius Romanus

Cu pletele în vânt pe vreme de ploaie

Aveau sau nu coifuri războinicii lui Decebal?

Mai bine de un secol de literatură istorică a consolidat în imaginarul colectiv ideea că dacii, la modul general, nu au utilizat coifuri, cel puțin nu în mod sistematic, în ciuda caracterului lor războinic. Dacul, văzut ca personaj colectiv, avea barbă, o cămașă preferabil albă, cușma specifică și evident legendara sabie încovoiată, iar în luptă se avânta fără frică de moarte, cu pletele în vânt.

Privind datele problemei, la o primă lectură aproape că nu există argument care să contrazică imaginea aceasta. Dosarul arheologic al descoperirilor de coifuri pe

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

toată perioada Regatului dac este dezamăgitor de subțire, iar sursele antice puține și interpretabile. Nu e de mirare că pe acest fond slab documentat lucrurile au stagnat suficient de mult ca imaginea de care vorbeam să depășească zona istoriografică și să inunde peisajul cotidian. Și pentru că vorbim de acest peisaj, prezentele idei expuse au fost inspirate de invazia de spectacole populare cu subiecte și teme ce se doresc reflecții din realitățile Antichității spațiului nord-dunărean. Majoritatea actanților care reconstituie personaje din galeria dacică consideră că, dacă au caracteristicile enumerate mai sus, pot evolua fără nicio problemă în tot felul de spectacole tematice. Situația este cu atât mai delicată cu cât rareori aceste manifestări nu se încheie sau măcar nu au ca punct culminant o simulare, mai mult sau mai puțin realistă, a unei bătălii generalizate între două tabere, de regulă constituite din grupuri de daci și romani, fiecare cu aliații săi. Nu este nicio surpriză că în aceste ciocniri, care uneori implică zeci sau sute de participanți, bărbați, femei, adolescenți, accidentările sunt frecvente, cu diferite niveluri de gravitate, multe dintre acestea în zona capului. În ciuda faptului că astfel de simulări sunt departe de ferocitatea luptelor reale, situația ridică unele semne de întrebare privind echipamentul necesar și corect al unui astfel de protagonist.

Manifestările descrise sumar reprezintă o direcție distinctă de experimente istorice cu implicații sociale din ce în ce mai puternice, având o evoluție recentă și mai ales rapidă. Nu există încă un termen convenabil și consacrat în limba română care să denumească fenomenul sau persoanele care fac reconstituire istorică, așa cum există în alte limbi. *Reenactor* (engleză), *reconstituteur* (franceză), *rekonstructor* (rusă) etc. Sintagma *living history*, folosită de mediul academic românesc, se suprapune doar parțial cu ceea ce înseamnă reenactment, iar neutilizarea ei de către pasionații care pun în scenă reconstituirile istorice a izolat denumirea în zona pretențioasă a discursului. Probabil la un moment dat, la fel ca în cazul altor termeni recent intrați în vocabularul cotidian, denumirea autohtonizată a fenomenului, aceea de reenactment, utilizată în limbajul popular, va intra în dicționarele de specialitate.

Activitatea de reenactment/reconstitution este de fapt o pasiune în care participanții caută să reproducă, cât mai veridic, îmbrăcăminte, armament, obiecte, meșteșuguri, comportament sau relații specifice unei anumite secvențe istorice. Terminologic, în ultimii ani s-a impus varianta „reenactor", acceptată sau tolerată ca atare în toate mediile, inclusiv cele academice, atunci când sporadic fenomenul a intrat în atenția specialiștilor. Deși a debutat ca activitate recreativă a unor amatori de istorie, tot mai des reenactmentul folosește arheologia experimentală, iar în rândurile sale activează uneori și istorici, din păcate nu întotdeauna specializați pe perioada re-creată, fapt ce are efecte negative asupra calității reconstituirilor.

Aceste spectacole sau experimente, depinde cum și de unde sunt privite, nu sunt subiectul prezentului excurs, ci pretextul. Având aproape un deceniu de experiență în acest tip de activitate, am putut observa și consemna evoluția și mai ales impactul produs de astfel de reprezentări care, cum am spus, sunt din ce în ce mai

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

populare. Și, plecând de la această realitate, am observat și pericolul unor derapaje sau stagnarea în zona clișeelor, cu efecte nocive sau cel puțin neplăcute asupra societății.

Întrebarea fundamentală care rezidă este dacă spectacolele de reconstituire istorică pot prezenta o lecție de istorie autentică, evident dependentă de nivelul de competență și profesionalism al reenactorilor ori al grupurilor din care ei fac parte, sau ele merg pur și simplu în siajul stereotipurilor create de istoriografie ori, mai rău, de cinematografia secolului trecut?

Executarea de replici ale echipamentelor de calitate, între care și coifuri, și purtarea lor în cadrul acestor spectacole ar trebui să fie o regulă, nu o excepție. Desigur că există momente istorice asupra cărora, cel puțin la nivel de detaliu, nu avem suficiente date, dar în ce privește armamentul, în special al structurilor militare superioare dacice, acesta este relativ bine cunoscut. Pe fondul apariției în aceste grupuri de reconstituire a unor personaje în spațiul public mai degrabă inspirate din povestirile de tip heroic-fantasy decât din documentația istorică, este necesară o actualizare a imaginii războinicului dac.

Cele două aspecte, respectiv reenactmentul și discursul științific, nu ar trebui în niciun fel să evolueze separat, atâta vreme cât se dorește ca respectivele manifestări, din ce în ce mai prezente în spațiul public, să fie lecții de istorie de calitate. Or, nu de puține ori, lipsa unor informații accesibile și coerente despre perioada dacică, uneori dublată de interese mercantile și dezinteres, a dus la apariția unor superficialități impardonabile și, mai grav, la proliferarea unor inexactități exploatate ideologic de curente cu profund caracter pseudoistoric. În toate aceste cazuri, refuzul sau neimplicarea istoricilor nu pot fi decât regretabile.

Provenite majoritar din descoperiri arheologice cu caracter funerar, coifurile au fost asociate constant cu aristocrația, unica beneficiară de servicii funerare complexe, deși această piesă de echipament a fost întotdeauna o componentă defensivă extrem de utilă tuturor categoriilor de războinici. În ciuda acestui fapt, numărul de descoperiri este redus, situație identică în toată Europa de altfel, cu explicații diverse, comparativ cu funcția defensivă importantă. Problema utilizării coifurilor de către războinicii Antichității nu poate fi soluționată întotdeauna pe cale arheologică.

De pildă, armatele parților și ale sasanizilor utilizau frecvent coifuri, după cum o dovedesc atât izvoarele scrise, cât și ilustrările din artă, situație ce nu este reflectată de descoperirile arheologice. Acest fapt poate fi datorat mai multor factori: armele de toate tipurile reprezentau bunuri de valoare și de prestigiu ce se recuperau de pe câmpul de luptă indiferent de rezultatul acesteia, iar unele se transmiteau din generație în generație; costurile unui coif erau considerabile, existau restricții socioeconomice, dar și practici funerare care exclud depunerea lor etc. Nici în Gallia, Iberia, Germania, Armenia sau Gruzia antică lucrurile nu stau foarte diferit, descoperirile de coifuri în fiecare dintre aceste zone sunt rarisime.

Coifurile ilustrate pe Columnă au rămas în mare parte nediscutate de literatura de specialitate, care s-a mulțumit să considere aproape invariabil că piesele reliefate

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

sunt mai degrabă sarmatice, chiar în lipsa unor argumente istorice și tehnice care să justifice atribuirea.

Vorbind de realități tactice, părăsim zona confortabilă a explicațiilor arheologice, lărgind puțin paleta de posibilități de interogare istorică. Conceptul de reenactment (living history) este, dincolo de delectarea publicului spectator, o modalitate de verificare practică a aproape tuturor teoriilor propuse de istorici, în aproape toate domeniile cu care operează aceștia. Fie că vorbim de arheologie experimentală sau pur și simplu de reconstituiri istorice, cu diferite grade de autenticitate. Dintre variatele domenii în care poate opera reenactmentul, cele cu aplicații militare sunt de departe nu doar cele mai populare – publicul modern manifestă aproape aceeași apetență spre violență ca și strămoșii invocați –, ci și cele mai potrivite pentru testarea diferitor echipamente. În ce măsură putem proiecta în trecut astfel de experimente e greu de apreciat cu exactitate. Ce se poate spune cert este că duritatea luptelor depășea cu mult orice încercare de reconstituire, oricât de realistă ar putea fi. Luând ca studiu de caz perioada războaielor daco-romane, un războinic barbar trebuia nu doar să facă față, ci să și supraviețuiască diferitor tipuri de proiectile. Trupele auxiliare, special recrutate pentru acest gen de luptă, lansau asupra inamicilor o ploaie de pietre, proiectile de praștie și/sau săgeți de la distanță. Toți acești auxiliari figurează pe reliefurile Columnei, semn că au avut un rol important în războiul cu dacii. Chiar dacă barbarii erau protejați de scuturi, lipsa protecției capului se putea dovedi fatală.

Dacă sursele istorice și experimentele de „living history" demonstrează utilizarea și eficacitatea coifurilor, putem admite că războinicii lui Decebal luptau și, prin reflecție, reenactorii moderni pot lupta cu capetele descoperite și pletele în vânt? Probabil că nu, și ar trebui ca reconstituirile istorice să se distanțeze de imaginea barbarului simplu aflat în antiteză cu evoluatul soldat roman. Documentele istorice arată că războinicii daci erau la fel de bine înarmați, uneori chiar mai bine decât omologii lor romani. Reconstituirea istorică trebuie să fie exact ce spune definiția, chiar dacă acest lucru o distanțează de imaginea romantică și populară pe care tot ea a cultivat-o și o întreține. Acum nu mai are scuza că nu se cunosc detaliile! Fără coifuri în lupte, fie ele și simulate, personajele militare reconstituite seamănă perfect cu alergatul cu pletele în vânt pe vreme de ploaie. Caz în care reenactorul nu e decât un romantic întârziat, iar pneumonia nu e altceva decât o sfâșietoare poezie. Adevărul istoric poate rămâne, ca întotdeauna, doar un moft.

Dacia viris exhausta

Urmările războaielor daco-romane au fost foarte dure pentru dacii supraviețuitori. Demantelarea societății dacice a fost cumplită și drastică, semn clar că împăratul și politica romană nu mai acceptau sau nu-și mai permiteau compromisuri.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Moartea intempestivă a regelui Decebal, chiar dacă a lipsit festivităţile imperiale de trofeul cel mai râvnit, a dus rapid la dispersia elitelor politice dacice, atâtea câte mai supravieţuiseră. Mulţi aristocraţi credincioşi regelui şi zeilor lor au murit în timpul luptelor, alţii, împreună cu oamenii lor, s-au predat romanilor îndată ce au avut ocazia. Probabil că n-au împărtăşit soarta învinşilor, dar nici nu sunt prea vizibili în viaţa provinciei. Mulţi războinici, aristocraţi şi comati deopotrivă, s-au sinucis; reliefurile Columnei le-au imortalizat gestul final. Unii, destul de mulţi încât la Roma să se deschidă un *ludus dacicus*, au căzut în prizonierat, iar alţii au fost înrolaţi cu forţa în armata romană şi detaşaţi la marginile imperiului.

În ce priveşte populaţia de rând, nici ea n-a avut linişte. Prima măsură a autorităţilor a fost deportarea, respectiv depopularea regiunilor muntoase şi strămutarea locuitorilor din zonele unde erau greu de supravegheat în altele de la câmpie sau deal, mai uşor de controlat. Măsura avea sigur şi o componentă economică, dat fiind interesul administraţiei pentru cultivarea terenurilor şi impozitarea producţiei. Oricum, dacii de rând au fost deposedaţi de orice proprietăţi, chiar dacă statutul lor de necombatanţi i-a ferit, în teorie, de pericolul de a fi vânduţi imediat ca sclavi. Aceste hotărâri au vizat însă populaţia civilă, oamenii de rând, prea puţin implicaţi direct în război.

Dincolo de aceste episoade, cumva justificate de duritatea războiului, este cert că elitele, fie că vorbim de cele politice, militare sau religioase, au fost destructurate cu o asprime arareori aplicată în această cheie de către politica romană, semn că împăratul şi administraţia imperială doreau eliminarea oricărui suport sau centru de recoagulare a dacilor.

Privind în cheia asta sumbră, unii istoriografi moderni, direct interesaţi de posibilitatea dovedirii unei *terra deserta* nord-dunărene, s-au lansat în teorii care mai de care, având ca piloni extremi exterminarea dacilor de către Traian şi abandonarea provinciei sub Aurelian, iar ca argument central un fragment notat de Eutropius.

Concret, textul lui Eutropius arată aşa: […] *Dacia enim diuturno bello Decibali viris fuerat exhausta*. Adică zice că: *Dacia fusese secătuită de bărbaţi în urma lungului război al lui Decebal* (Eutropius, *Breviarium ab Urbe condita*, VIII, 6, 2).

Aserţiunea lui Eutropius a fost folosită adesea pentru a justifica o imposibilă exterminare a dacilor. De fapt, termenul *viris* pare a face referire exact la bărbaţii de seamă, la elitele dacilor, cele care fuseseră decimate, şi nu la poporul de rând. De notat că unele copii târzii ale manuscrisului utilizează cuvântul *vires*, tradus prin „forţele", un sens şi mai apropiat de ipoteza că breviatorul s-a referit la segmentul militar, religios şi politic al dacilor, nu la întregul neam, cum s-a exploatat excesiv ideea. Putem spune că Eutropius a rezumat dur informaţiile avute la dispoziţie, până la un nivel la care nu mai contau nuanţele sau ele nu mai sunt astăzi sesizabile.

Dacia viris exhausta nu este altceva decât un clişeu al momentului, care face referire în primul rând la soarta nefericită a aristocraţiei şi a forţelor militare dacice. Adică este vorba despre decimarea elitelor politice şi militare ale dacilor, nu despre poporul de rând.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Acestei chei de interpretare i se adaugă și alte dovezi arheologice care demonstrează că, deși au fost învinși în război și aristocrația le-a fost rărită considerabil, poporenii și-au continuat, într-un fel sau altul, viața și traiul lor simplu.

Despre prohibiția vinului la daci[1]

Convulsiile politice, sociale, religioase și militare determinate de domnia regelui Burebista au transformat fundamental interiorul lumii dacice la un nivel atât de intim încât, chiar după ieșirea din scenă a marelui rege, societatea dacică nu a mai putut să se reîntoarcă la valorile și organizarea tribală anterioară.

La rigoare, reglajele civilizației dacice nu pot fi atribuite strict unui personaj charismatic, fie el regele Burebista sau marele preot și apoi rege el însuși, Deceneu. Chiar dacă oricare dintre acești reformatori a avut parte de succese conjuncturale, un sistem social eficient se sudează în timp, prin acțiuni reușite și repetate, motiv pentru care rezultatul a fost mai degrabă finalul unui parcurs derulat în timp.

Descriind țara dacilor, Strabon fixează în scris opera politică și militară burebistană spunând că, […] *ajungând în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, getul Burebista l-a înălțat atât de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci, încât, în câțiva ani, a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte a neamurilor vecine* […]. Geograful grec surprinde, posibil fără să aibă acest scop, modificările de fond ale structurii interne dacice. Impunerea acelor *exerciții*, a *ascezei* – văzută doar ca un control spiritual –, precum și a *disciplinei* arată, dincolo de oricare interpretare textuală, dimensiunea puterii basileului și influența covârșitoare a marelui preot. Forța militară și sentimentul religios, asociere care modifică fundamental sistemul de coduri interne ale societății, au fost bazele noilor structuri politice, dominate din acest moment de o regalitate matură și de un sistem religios instituțional.

În acest registru larg, teoretica asceză dedusă din *abținerea de la vin* a generat de-a lungul timpului diverse interpretări, dintre care cea a distrugerii culturilor locale de viță-de-vie a fost atât de uzitată, încât a devenit o acțiune aproape de la sine înțeleasă. Ceea ce nu o face deloc probabilă, însă.

Privind evenimentul dincolo de formularea textuală – ea însăși discutabilă –, acțiunea nu mai apare ca o campanie de defrișare a podgoriilor, destul de improbabilă sub aspect practic. Dimpotrivă, din punct de vedere arheologic nu se observă vreo modificare substanțială numeric a vaselor utilizate pentru transportul și stocarea vinului sau în vesela pentru băut, care se regăsesc în gropi sau așezări. Scăderea ușoară a numărului de amfore grecești ajunse în spațiul nord-dunărean începând cu secolul al II-lea a.Chr. trebuie pusă în relație cu

[1] Text apărut în revista *Alchemia*, nr. 2, 2018, p. 43-48.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

cucerirea Greciei de către puterea romană și cu dificultățile de aprovizionare cu vin grecesc ce au decurs de aici. În mod firesc, producția de vin local a trebuit să compenseze lipsa produsului de pe piață. Este însă adevărat că se diversifică tipologia vaselor pentru consumarea vinului sau a celor pentru libații, căci aproape dispare vesela ceremonială din metale prețioase și se înmulțesc vasele de lut (*kernoi*, *askoi*, *kantharoi,* vase paralelipipedice). Situația poate sugera și o *democratizare a riturilor*, fapt ce poate fi interpretat ca o iradiere în straturile sociale a modelelor comportamentale specifice elitelor.

Dacă recalibrăm autoritatea regală dacică în parametrii ei militari și economici, este posibil să înțelegem că, de fapt, regalitatea și-a însușit anumite drepturi legate de producție (și implicit de consum). Și aici intră nu doar producția locală de vin, ci și importurile băuturii. În această cheie, *abținerea* ar putea fi tradusă prin diminuarea sau interzicerea comerțului – altfel profitabil – cu vin grecesc sau cu cel din producțiile interne, privilegiu anterior al nobilimii, transformat acum în monopol regal. Reducerea consumului sau reglementarea lui în sine poate fi conectată cu evoluția fenomenului militar local, aspect posibil controlat sau protejat de cler, elită direct interesată de aspectele diverse care aveau în centru consumul de băuturi alcoolice, fie că vorbim de coordonatele economice, fie de cele spirituale, acestea cu ricoșeu în disciplina militară.

Merită menționate, în acest sens, câteva cupe de argint și un corn de bour prădate din tezaurul regal dacic. Hadrian primește acest *rython*, împodobit cu aur, pe care lexiconul Suda ne informează că viitorul împărat avea să-l închine lui Zeus Casius, adorat pe vârful Muntelui Casios, din Siria:

> *Eneidul Traian, stăpânind peste toți muritorii*
> *Zeilor mare stăpân, Casiului Zeus a dat*
> *Cupe-o pereche, ofrande frumos cizelate și-n aur*
> *Cornul de bour legat, fruntea prăzii ce-a luat*
> *Geților celor trufași, zdrobiți în fine acuma,*
> *mult timp cu arma loviți până ce-au fost biruiți*
>
> (Împăratul Hadrian, în *Antologia Palatină*, VI, 332)

Chiar singulară, informația arată că, cel puțin la un anumit nivel și în anumite circumstanțe, poate religioase sau de altă natură, vinul era prezent și existau recipiente speciale pentru băut sau libații până la finalul regalității. De remarcat că din perioada cuceririi romane a capitalei Sarmizegetusei Regia provin o serie de resturi ceramice specifice consumului de vin (amfore, *kantharoi*). Pe aceste baze, toposul interzicerii cultivării viței-de-vie trebuie reevaluat în sensul unor reglementări economice și spirituale și nicidecum al unei abstinențe generalizate de la consumul de vin, aspect care deformează impardonabil realitatea istorică a Daciei preromane și, implicit, imaginea elitelor locale.

Nu ar trebui pierdută din vedere nici existența altor băuturi alcoolice mai prozaice, berea și/sau miedul, produse și consumate de populația de rând sau chiar

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

de către aristocrație în alte ocazii sau conjuncturi, mai puțin importante socio-spiritual. Este evident că producția acestor băuturi mai simple și mai ieftine nu putea fi controlată eficient de autoritatea politico-militară, dacă admitem cheia prohibiției. Pe lângă lipsa de eficacitate a interdicției consumului de alcool – fără a nega complet o ingerință regală în acest sens –, nici aplicarea politicii în teritoriu nu putea avea foarte mare succes. Diversitatea și producția vaselor ceramice specifice consumului de vin din așezările dacice, datate și după domnia lui Burebista, constituie un argument arheologic greu de combătut.

Văzut din perspectiva autorității regale, consumul de vin avea fără îndoială o importanță dublă. Prima era aspectul economic. Vinul era o băutură de calitate, scumpă și care angrena câștiguri substanțiale. Controlul producției interne, dar mai ales controlul importurilor redirecționau veniturile care decurgeau din negoț. Visteria regală nu putea fi impasibilă la aceste surse financiare, cu atât mai mult cu cât acum avea posibilitatea de a controla porturile de la mare, căile interne de transport, punctele obligatorii de trecere peste munți și piețele de desfacere. Supravegherea și reglementarea producției și importului de vin nu puteau fi lăsate la discreția aristocrației nu întotdeauna disciplinate. Mai mult chiar, anularea sau diminuarea unor privilegii ale nobilimii locale era acum un program politic accesibil regalității. Asocierea cu autoritatea religioasă supremă a fost, fără îndoială, un argument suplimentar important.

A doua dimensiune a problemei este dată de încărcătura spirituală cu care era învestit vinul în Antichitate. Dacă populația putea produce și consuma băuturi ordinare, consumul de vin – și aici intră nu doar consumul propriu-zis, ci și utilizarea lui în cadru religios – era un ingredient de bază al imaginii aristocrației locale. O imagine în care afișarea proprietății și a posibilităților economice era obligatorie. Consumul de vin din import, precum și posesia de alte bunuri sau produse străine erau nu doar un apanaj al elitelor, ci chiar un atribut al lor. Elitele sunt dintotdeauna etajul social cel mai mobil al unei societăți. Și în cazul aristocrației, vinul de import era un indicator social. Și, în plus, era controlabil de către autoritatea centrală.

Textul strabonian mai are și alte nuanțe de lectură prin care putem exfolia dincolo de prima lectură înțelesuri mai apropiate de mentalitatea războinică a elitelor dacice. Astfel, din fraza în care expune modificările impuse de binomul rege-mare preot putem extrage existența unor antrenamente riguroase, foarte probabil militare, dar nu numai, un set de interdicții, între care cea mai importantă pare să fi fost o abstinență – sau mai bine zis o reducere a consumului de alcool –, precum și disciplina și obediența față de autoritatea regală. Oricum am citi informația, ea relevă un sistem de selecție meritocratic, care irumpe într-adevăr la un moment dat, fără să-i putem preciza foarte exact rădăcinile. Este dificil de acceptat faptul că Deceneu a fost singurul artizan al întregii reforme spirituale și morale atribuite lui, având în vedere moștenirea de rit pitagoreic a acestui succesor într-o funcție inaugurată de fapt de miticul Zalmoxe. Cel mai probabil,

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

întregul fenomen spiritual a fermentat cu mult timp înainte de epoca burebistană, iar apariția unor personaje charismatice și a unei conjuncturi politice potrivite a coagulat fenomenul relativ difuz până atunci într-un program politic coerent.

Reglementarea consumului de vin fie în cheia economică, fie în cea pragmatic-militară ori cea religioasă rămâne o posibilitate mai concretă decât o inutilă și ineficientă prohibiție.

Cum a murit Burebista?

Sfârșitul puternicului rege al dacilor, care a survenit după o lungă și efervescentă domnie, nu este lipsit de echivoc. Plecând de la o aserțiune a lui Strabon, care menționează în același pasaj atât asasinarea lui Cezar, cât și dispariția lui Burebista de pe scena politică, istoriografia românească a stabilit, aproape hipnotic, anul 44 a.Chr. ca final al domniei acestuia, fiind aproape categorică cu privire la asasinarea regelui în timpul unei răscoale. Cu rigurozitate însă, nu se poate stabili o dată precisă a morții lui Burebista și nici ipoteza asasinării nu este foarte limpede.

Strabon spune doar că sfârșitul regelui s-a întâmplat din pricina unei opoziții interne, folosind termenul καταλυθεὶς. Verbul καταλύω înseamnă a pune capăt, a termina, a face să înceteze (Xenofon, de exemplu, îl folosește și pentru *a răsturna* [de la putere]). Dacă Strabon ar fi scris καταλυθεὶς τόν βιόν atunci s-ar fi putut citi că [răsculații] *i-au pus capăt zilelor*. Dar el nu a scris așa, ci doar καταλυθεὶς, context în care paleta de posibilități este alta și nu prea mai pare legată de un eventual asasinat. Din această lectură rezultă că Strabon a scris: *Totuși, unii oameni s-au ridicat împotriva lui Boerebistas și el a fost detronat înainte ca romanii să trimită o expediție împotriva lui*, context care are o suită diferită de posibile interpretări.

Pe aceste baze nesigure, multe fundamentate pe presupuneri, mai mult sau mai puțin solide, istoriografia românească nu a putut tranșa indubitabil reperele principale ale biografiei regelui dac, singurele certitudini putând fi realizările politice, militare și administrative ale acestuia. Având în vedere că ultimele decenii de studiu nu au adus noi documente care să fixeze în timp domnia acestui rege, lucrurile au rămas oarecum suspendate, iar reperele nesigure au intrat în mentalitatea generală.

Concret, nu știm exact cum a murit Burebista, dar cel mai probabil momentul a coincis cu fragmentarea regatului pe care îl stăpânise războinicul rege. Dintre aceste regate, cel cu capitala la Sarmizegetusa a rămas principalul pol de putere în special datorită calității de centru religios pandacic al zonei sacre de aici. Revenind, ipoteza asasinării ni se pare o explicație simplistă. Deși nu e neapărat falsă sau improbabilă, ea a devenit o marotă a istoriografiei. Or, pe un singur fragment de text neclar nu se pot trasa evenimente indubitabile.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Armata lui Burebista

Falxul și cureaua latã
ce de daci erau odată
umblau vara la războiu
numărați din doi în doi

Balada asta populară ne este rămasă moștenire de pe vremea lui Burebista, compusă fiind de intendentul regal, tarabostele Izmană, pârcălab însărcinat cu sâmbra dacilor.

Totul ar fi rămas pe tărâmul basmelor și legendelor dacă pe tarabostele Izmană, altfel om fain și la locul lui, nu l-ar fi plagiat Strabon când, vorbind el despre oastea lui Burebista, ar fi spus despre geți și daci: „după ce numărul lor crescuse neînchipuit de mult, într-atât încât puteau să trimită la luptă până la două sute de mii de oameni".

Ca în transă, scriitorii de istorie au tras aproape unanim concluzia că atâția daci avea Burebista sub dreapta lui.

Așa să fi fost?

Istoricilor din perioada comunistă le plăcea ideea asta, prin ricoșeu cu programul politic al celor care le dădeau leafă, puține voci încercând să coafeze suma. Dar erau alte vremuri, vremuri care au produs puțină literatură de specialitate despre daci. Așa că necunoașterile, exagerările sau chiar falsurile au trecut natural prin trompele uterine ale istoriei direct la poporul avid de rădăcini nobile.

Și astăzi încă, cifra aia imensă bântuie peisajul cotidian aproape fără adversar.

Să vedem realitățile.

Dincolo de glumă, cel care scrie despre armata lui Burebista este Strabon, altfel un bine informat geograf al Antichității. Totuși, neluând în seamă unele ambiguități ale operei sale, trebuie spus că, în ciuda competențelor sale, Strabon n-a avut cum îi număra pe daci. Cifra oferită cu dărnicie pare să fie mai mult o proiecție a lumii greco-romane, care oferea cu larghețe imagini exagerate armatelor adverse fie pentru a se lăuda cu victoria, fie pentru a justifica înfrângerile. Exagerarea numărului inamicilor era profitabilă indiferent de rezultat. Autorii antici au avut, să zicem, talentul de a umfla cifrele întotdeauna când vorbeau despre armate. Pe de o parte din neștiință, pe de alta din dorința de a impresiona, a explica sau a justifica ceva.

Recrutările în lumea barbară erau în mod evident lipsite de precizia celor din armata romană, spre exemplu. Regele dac încorporase în oastea sa toate grupurile, comunitățile și triburile mai mici peste care își proiectase forța. Prezența acestora sub flamurile regale se făcuse prin simpla formulă „tu și oamenii tăi, altfel capul tău va sta în gard, fără tine". Câți or fi fost cu adevărat, fiecare în parte, era și atunci și este și acum imposibil de aflat cu precizie. Dar erau adesea mulți, și asta este o altă realitate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Vorbind de precizie, putem lua exemplul roman din epocă. Cu toate registrele și metodologia birocratică, nici la romani lucrurile nu stăteau ca la catastif. Înrolări, dezertări, morți, detașări, bolnavi și lăsări la vatră sunt tot atâtea evenimente fluctuante care modificau permanent situația. Rareori vreo legiune avea efectivul complet și, prin extrapolare, știa vreun extern exact câți oameni sunt în armata aflată în campanie. Ca și acum, și atunci propaganda și fake-news-urile abundau.

Chiar acceptând unele contingente procurate de aliați și învinși, foarte probabil că acei două sute de mii de daci ai lui Burebista sunt mai mult o licență care contura forța dacilor, raportată la realitățile militare și politice regionale.

În mod cert, Strabon nu avea cum știi numărul de soldați daci și, foarte probabil, nici Burebista nu știa acest detaliu. Că dacă ar fi știut, ne-ar fi lăsat el un registru, un răboj, o listă ceva acolo, nu doar legenda tarabostelui Izmană, strămoșul în linie ondulată al generalului Ismană.

Istorie contrafactuală

Cârcotind politic, romanii, prea ocupați cu războiul civil dintre Cezar și Pompei, speraseră că getul Burebista, ajuns mare sculă pe basculă după ce pusese hamul pe toate triburile, facțiunile și megieșii apropiați, se va ciondăni cu suebul Ariovist, ajuns și el vioara întâi prin pădurile Germaniei. Sueb nu însemna vreun băiat finuț, cum greșit s-ar grăbi unii să caute originile gingășiei masculine, ci era un puternic trib germanic care și el angrenase în migrația lui către vest alte triburi și clanuri înrudite.

N-a fost să fie, pentru că germanicii puseseră ochiul pe bogățiile Galiei, unde și ajung, dar pică prost, că Cezar tocmai isprăvise cu Vercingetorix și galii lui și îl caftește serios și pe Ariovist, dacă tot era pe acolo. Luat de val, Cezar se gândea serios, spun bârfele, să-i aplice același tratament geniului Carpaților, ocupat în ăst timp cu aratul, semănatul, albinăritul și culesul și cu coțăitul nevestei, cum îi stă bine unui dac sadea din manualele școlare.

Că n-a fost să fie e altă problemă, semn că speranțele au și ele procentaj de realizare diferit.

Cam tot în cheia asta de cârcotași, romanii și-au mai pus o întrebare interesantă. Timorați cumva de gloria macedonului s-au întrebat: dacă Alexandru cel Mare s-ar fi îndreptat spre Italia, ar fi învins legiunile romane? Niciodată istoricii moderni n-au acceptat să opereze cu istoria contrafactuală, cel puțin nu la modul academic, astfel că metoda asta a rămas așa, ca un milog aflat la ușa unui bogat după ce a plecat presa. Oare ar fi învins impetuozitatea macedonului sau disciplina romană? Legiunea sau falanga?

În primul rând este de reținut că Roma abia își revenise din mersul târâș prin Furcile Caudine, semn că Peninsula nu era încă total sub controlul lor. Muntenii samniți administraseră romanilor nu doar o ciomăgeală exemplară, ci și o lecție

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

de umilință publică. Că-și prea luaseră nasul la purtare. Dar și acest război, la fel ca și războiul latin anterior, adusese sub acvile un număr de militari niciodată atins înainte. Nu cete de fute-vânt plecați după furat, ci militari.

Sigur, în Orient, Alexandru întâlnise și el armate uriașe, dar acestea erau conglomerate multietnice, vorbind nimeni nu știe câte limbi, având religii, arme, tactici și interese diferite. Bravura macedonenilor a întors rapid soarta unor bătălii ce păreau deja pierdute. Contra romanilor, care la nivelul epocii cuceririlor lui Alexandru se coagulaseră destul de serios și căpătaseră experiență militară deosebită, astfel de improvizații nu prea mergeau.

Rămâne un fel de remiză dacă socotim efectivele macedonene și pe cele romane. Am estima că ele ar fi fost, judecând obiectiv, relativ egale. Chiar luptând disciplinat, în buna tradiție romană, probabil italicii nu i-ar fi făcut față cuceritorului. Pyrrhus, care doar câteva decenii mai târziu îi bate sistematic pe romani, chiar fără renumele lui Alexandru, este un argument serios.

Să nu cădem în eroare însă. Alexandru n-a fost numai un tânăr impetuos, așezat pe valul propriei glorii, ci și un bun general. Totuși, aici ar fi fost defecțiunea principală. Armatele lui depindeau de el, pe când cele ale romanilor nu erau dependente de vreun comandant charismatic. Nu știm dacă se complăcea patriotic sau chiar credea ce spune, dar chiar și Titus Livius, istoricul roman, era de părere că romanii l-ar fi putut învinge pe Macedon. Dacă, aș adăuga, nu făcea Alexandru vreo nefăcută la inspirație și răsucea scorul.

În mod cert nu vom afla niciodată cum ar fi fost și asta este călcâiul lui Ahile al istoriei contrafactuale.

Eu, dacă ar fi să mă întrebați pe mine, îi dau dreptate romanului și spun asta uitându-mă la destinele celor două imperii. Macedonenii, un amestec de traci și iliri la origine, elenizați de timpuriu, au elenizat la rândul lor Orientul. Urmele lor astăzi sunt majoritar arheologice. Moștenirea lui Alexandru a fost/este una imensă, dar a fost una în imaginar. De la Cezar la Traian toți împărații și generalii romani au visat să-i calce pe urme și, dacă zeii ar fi vrut, să-l și întreacă. Ceea ce nu s-a întâmplat niciodată și cred că neputința asta a rămas un cui în orgoliul roman.

Disciplina romană, tacticile, strategiile, tenacitatea și bazinul permanent accesibil de recrutare ar fi dat avantaj decisiv romanilor. Poate ar fi pierdut o bătălie, poate două. Au mai pățit asta cu Hannibal, cu Jugurtha, cu Viriathus, Spartacus, Decebal și mulți alții. Dar au câștigat întotdeauna războiul. Pentru că aveau organizare!

De aia noi avem acum o Europă (și o lume?) romanizată, și nu elenizată.

Sanctuarul Sarmizegetusei

Arhitectul C. Călinescu, într-un articol publicat în 1982, explică de ce arată așa astăzi sanctuarul mare rotund de la Sarmizegetusa:

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

„Se cuvine, aici, să aducem unele precizări în privința datelor cunoscute din cercetarea anterioară despre stâlpii de lemn și a implicațiilor pe care acestea le au în deciderea modalității de exprimare. Așa cum arată C. Daicoviciu, stâlpii erau de lemn, adânciți în pământul antic (deci sub nivelul de funcționare al sanctuarului), la o adâncime de 1,30-1,45 m, fiecare având la bază un bloc de calcar, astfel că, împreună, constituiau o fundație de cca 1,60-1,70 m adâncime. Aceasta ar indica o înălțime deasupra terenului de cel puțin 3-3,50 m.

Secțiunea fiecărui stâlp în pământ este rotundă, având un diametru de 40 cm. Partea de sus a stâlpului trebuie să fi fost în 4 fețe; judecând după faptul că prin lipitura de lut și teracotă cu care au fost îmbrăcați, stâlpii aveau suprafață plană (în fond, cum se fac și astăzi stâlpii de la porțile noastre țărănești – n.a.).

Datele fiind foarte clare, iar înălțimea stâlpilor deasupra terenului, deși necunoscută, suficient de justificată, am propus într-o prima fază ca atât cercul de stâlpi, cât și potcoava din centrul sanctuarului să fie mobilate cu stâlpi înalți de 3,00 m, plantați cu precizie pe urmele celor originali. Pentru a dispune de precizia cuvenită și pentru a verifica totodată constatările anterioare, s-a hotărât, de comun acord cu arheologii, ca mai întâi să se practice o săpătură de cercetare completă, pe toată lungimea cercului și potcoavei. Hotărârea avea că scop și verificarea numărului de stâlpi pe care, de altfel, nimeni nu-i contesta. Să ne amintim însă precizările din rapoartele lui C. Daicoviciu și anume că: pe teren stâlpii erau înfipți la o distanță de 35-40 cm unul de altul și ar fi fost sondați aproape jumătate pe cercul mare și 24 identificați la potcoavă „…restul stâlpilor putând fi ușor intercalați la distanțele egale ce se păstrau între ei. Rezultă că în total sunt 68 de asemenea stâlpi…", iar pentru potcoavă se precizează 34 de stâlpi. Iată deci că nu s-a afirmat, ci doar s-a presupus un număr de stâlpi, deduși, în modul cel mai firesc, prin interpolare. O verificare a acestei socoteli în respectiva campanie de cercetare nu s-a putut face, întrucât pe suprafața sanctuarului mai existau, nedoborâți, câțiva fagi uriași.

Era firesc, în această situație, să se dorească o cercetare și o explorare științifică a materialului cuprins în limita de adâncime necesară implantării stâlpilor replici. Astfel, s-a procedat la săparea întregii suprafețe a cercului și potcoavei, chiar și sub praguri, săpătură practicată după toate regulile științei arheologice. Am fost martor și am participat direct la aceste lucrări, ale căror rezultate, găsirea a 84 de stâlpi pe cerc și confirmarea celor 34 de pe potcoavă, s-au materializat în montarea numărului corespunzător de replici care exprimă astăzi, pentru toată lumea, adevărul urmelor pe care pământul le-a conservat până azi.

Revenind asupra modului de reprezentare a acestor urme, adăugăm că, pe parcurs, s-au repus în discuție anumite date. Dacă asupra acțiunii stâlpilor – în exterior un pătrat înscris în secțiunea rotundă a părții implantate – nu există niciun dubiu, asupra înălțimii ce trebuia expusă au survenit îndoieli, fiind posibile în antichitate dimensiuni exterioare ale acestora atât de 3-4 m, cât și, la fel de bine, de 1 m înălțime (cu toată robustețea încastrării în teren), înălțimi care să fie perfect justificabile și funcționale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Plantarea unor replici de 1-1,20 m înălțime era dorită pentru a facilita o citire ușoară, la nivelul ochiului vizitatorului, a întregului plan al construcției (cerc-cerc-potcoavă). Dar nici posibilitatea unor stâlpi înalți nu trebuia înlăturată. Așa încât ambele înălțimi, cea maximă și cea minimă, au fost reprezentate. Trecerea între acestea două a fost realizată prin intercalarea unor stâlpi de înălțime intermediară, descriind, prin vârfurile lor, curbe parabolice în spațiu, din considerentul că în acest fel formele nou create se încadrează armonios formelor sitului constituit. Soluția a fost aplicată cercului și potcoavei, cu grijă ca părțile înalte să nu se înscrie în simetriile sanctuarului (axele pragurilor) spre a sugera vreo legătură cu acestea. Pozarea unor stâlpi cu înălțime mare – mai puțin legați numai de funcția de numărătoare – atribuită stâlpilor în diverse ipoteze privind funcționarea calendarului are și rostul de a crea o sugestie corespunzătoare adepților teoriei sanctuarului acoperit, o înălțime a stâlpilor fiind, în acest caz, necesară și plauzibilă. Majoritatea stâlpilor sunt însă cei cu înălțime mică asigurând legarea imaginii acestui sanctuar cu restul monumentelor incintei. Stâlpii sunt realizați din stejar, partea pătrată fiind realizată prin prelucrare cu barda."

Lecția de arheologie

Întâmplare reală, undeva, pe un șantier
de arheologie preventivă

– Domnu' arheolog, dacă găsim o oală de demult să o scoatem și să o aducem la muzeu?

– Nu! dacă se întâmplă treaba asta, iute anunțați șefii și ei anunță arheologii, care vin să vadă despre ce e vorba.

– Dar ce? noi suntem proști? de ce să nu o scoatem? dacă are aur sau ceva?

– Ceva poate are fiecare oală, că multe au fost așezate în morminte și numai atent dacă lucrăm la scoatere știm ce o avut și ce nu.

– În morminte?!! e oale de morți?

– Da, erau așezate lângă morți.

– Aoleu, dar de ce or murit?

– Ei, n-am de unde știu eu exact, dar cercetând poate se află. Unii or murit uciși, alții de bătrânețe sau de boală. Cum se moare și astăzi.

– Ce boale? malarie? holeruri? ciume?

– Malarie nu, că e boală tropicală, dar ciumă mai era din când în când.

– Și dacă pun mâna pe oală iau ciumă?

– Păi de ce crezi că eu port mănuși? Mai bine nu pui mâna pe oală și vine arheologul. Știi că ăia care au deschis mormântul lui Tuthankhaton au murit toți de tot felul de boli ciudate?

– Aoleu! adu spirtul, Vasileeee, că am pus mâna pe oala de la mort!

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

– Dar, domnu' arheolog, de la ce vine ciuma?
– Eh, e femininul de la ciumeg!
– Ioi, asta e şi mai rea, că e muiere! Vasileeeee, adă dracu' spirtul ăla mai iute!

Cocalarii Padea-Panagjurski Kolonii

(pamflet cu urme vizibile de adevăr)

În anul 4709 de la instalarea primului împărat, Dragnea I Întemeietorul, primul urmaş legitim al legendarului nemuritor Iliescu, care la rândul lui se trăgea direct din zeitatea primordială Ceauşescu, a apărut în presă o ştire despre o descoperire arheologică importantă.

Arheologul maghiar Levente Funar Decebal a descoperit lângă străvechea cetate ungurească de la Cuca Măcăii câteva morminte antice. Acestea conţin, pe lângă resturile de oase, câteva elemente interesante. Astfel, spune arheologului citat, am ales spre prezentare unul dintre acestea, cel mai bine conservat, în care decedatul avea două ghiuluri mari pe degete, la gât un lanţ gros de aur, cheile de la un BMW, o sabie ninja, câteva zeci de monede preimperiale (după restaurare vom vedea sigur dacă sunt euro, forinţi sau lei), ochelari de soare (probabil anticii credeau că mortul urcă la soare şi îşi luau măsuri de precauţie), un box, un Aifon (dispozitiv rudimentar de comunicare, probabil se transmiteau cu el semnale de luptă), o cataramă mare dintr-un material inoxidabil, un cercel şi o placă metalică pe care scrie lizibil Nike (sau Niku?), cel mai probabil ataşată de vestimentaţie. Interesantă la acest individ este unghia foarte mare de la degetul mic, păstrată perfect, unghie cu care, spun unii specialişti, individul îşi punea sare în mâncare. Arheologii au mai prelevat şi câteva sute de fragmente de CD, aflate la expertiză în acest moment.

„Este fără îndoială cea mai mare descoperire din ultimul mileniu" a mai spus dr. Levente Funar Decebal. „Avem de a face cu un războinic, sabia şi boxul sunt dovezi irefutabile în acest sens, care era bogat, cel puţin după standardele epocii, dacă luăm în considerare podoabele şi monedele, şi avea un statut în societate superior, iar cheile de la BMW ne spun că avea mobilitatea specifică elitelor. Suntem în faţa primei atestări arheologice a războinicilor care au zguduit sudul Carpaţilor acum mii de ani. Dacă restauratorii reuşesc să refacă cele câteva CD-uri depuse lângă defunct şi se va dovedi că acestea conţineau ceardaşuri, atunci avem dovada că războinicul era ungur şi că aceste teritorii au fost prima dată locuite de către aceşti maghiari primordiali. Istoria locală va trebui rescrisă", a completat specialistul.

Desigur, descoperirea ar fi rămas doar o chestiune izolată şi discutabilă între istorici dacă, în exact acelaşi timp, dincolo de munţi, un alt arheolog, român de această dată, respectiv dr. Eufrosin Borbély, n-ar fi descoperit un mormânt

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

excepțional cu inventar similar celui de la Cuca Măcăii, de această dată lângă localitatea antică Boszmeg. Chestionat în legătură cu acest lucru, iată ce ne-a declarat reputatul specialist:

„Descoperirea noastră este esențială pentru a înțelege evoluția istorică în bazinul Someșului. Aici, pe vechea albie a râului, a fost descoperit cel mai important mormânt din epoca preimperială timpurie. Spre deosebire de mormintele de la Cuca Măcăii, deși inventarul funerar este relativ similar (avea nu doar sabie ninja, ci și o bâtă solidă, inele, lanț cu cruce de aur, freză cu gel, telefon șmecher, ochelari de soare etc.), războinicul de la Boszmeg a fost înmormântat cu tot cu mașină, un Audi A6, fapt ce denotă că personajul era un rege. Acest lucru apare și într-o inscripție recuperată de pe CD-ul aflat la bordul vehiculului, pe care se mai disting literele „Guță, regele ma…..". Avem așadar primul nume regal din epoca preimperială. Acest rege, Guță, probabil regele (cel) Mare (specialiștii în lingvistică vor stabili exact semnificația și detaliile numelui), a fost depus pe fundul râului cu autovehiculul care trebuia să-l transporte pe lumea cealaltă. Mașina a fost distrusă intenționat, căci a fost descoperită foarte avariată. Este dovada supremă că războinicii români au fost primii în Ardeal, iar regele Guță este urmașul direct al legendarului Atilla, românul care a cucerit Europa în vremuri imemoriale. Că era român acest Guță este indiscutabil, având în vedere literele latine de pe CD-ul recuperat și crucea masivă de aur de la gât, semn că era creștin. Acești războinici călătoreau mult, mașina este destul de uzată, deși nu aveau autostrăzi", a completat dr. Eufrosin Borbély.

În disputa creată a intervenit și istoricul marțian Lkjogrgahj Metolan, de la Universitatea Ptohaşmekon de pe Marte, care a declarat că, după părerea lui, având în vedere similaritățile celor două descoperiri, aceștia nu erau nici români, niciunguri, ci erau cocalari și a propus ca numele noii culturi descoperite să fie Boszmeg-Cuca Măcăii.

Vom reveni cu amănunte.

Și acum amănuntele:

Secolele IV-II a.Chr. au fost scena cronologică a unor transformări sociale, politice, militare și spirituale importante în regiunea nord-balcanică. Una dintre cele mai semnificative este apariția în acest areal a unor asocieri de artefacte și practici funerare specifice acestei zone, fapt explicat prin apariția unei noi identități culturale, numită convențional grup Padea-Panagjurski Kolonii (PPK), după numele a două situri reprezentative, Padea (jud. Dolj) din România și Panagjurski Kolonii (Obl. Pazardžik) din Bulgaria.

Pe scurt, aceasta este o realitate arheologică pe care arheologia nu a putut să o definească mai clar, limitată fiind de propria esență. Ce s-a întâmplat însă în zona Dunării (NV Bulgariei, E Serbiei și SV României de astăzi)? În urma unor evenimente politice și militare de amploare, respectiv invazia celtică, decăderea Macedoniei, instalarea puterii romane, triburile locale tracice, ilire, panone, alături de noii sosiți germanici și celți, în proporții diferite intră într-o simbioză

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

culturală foarte puternică, dând naștere unei noi identități etnoculturale, fiecare aducându-și contribuția. Arheologia, limitată la expresiile materiale (și la momentul descoperirii primelor situri de acest fel de propria cultură a arheologilor), confirmă un amestec de obiecte specifice fiecărei etnii, în special celtice și tracice, cărora li se adaugă ritualuri funerare la fel de specifice (incinerare, depunere de armament și distrugerea intenționată a acestuia, tumuli sau morminte plane etc). Dincolo de aceste date se bănuiesc ample structuri sociale, spirituale și politice despre care însă avem puține date sigure. Singurul lucru cert este că în zonă lucrurile nu au mai fost ca înainte, căci acest amestec inițial, îndată ce și-a definit propria identitate, a devenit de sine stătător și mai ales un jucător de prim rang în regiune, mai cu seamă din cauza caracterului foarte războinic al conglomeratului, caracter dobândit atât din moștenirea locală, tracică, cât și din experiența militară vastă a nu mai puțin războinicilor celți.

Că acest nou factor de putere coincide cu apariția fulminantă în istorie a dacilor este doar o consecință a istoriei locale, elementul tracic din osmoză fiind cel dominant. Părerea mea este că tracii (tribali, moesi, geți), fiind și demografic, și spiritual mai puternici, au încorporat resturile celtice retrase din invazia Greciei și au dat propria nuanță noilor structuri sociale. Este foarte probabil că diferența dintre războinicii PPK și restul lumii a fost suficient de evidentă încât primele generații să-și ia un nou nume (celții scordisci făcuseră la fel cu doar puțin timp înainte), iar acest nume să fi fost cel de „daci", inspirat la rândul lui de numele tracic al lupului, nume care a reliefat o dată în plus caracterul războinic al acestor seniori ai războiului.

De aici și până la întemeierea unui regat al dacilor n-a mai fost nevoie decât de forța și de charisma unei căpetenii războinice aflate la timpul și la locul potrivit în istorie.

Poate a fost acel get numit Burebista omul providențial, deși este la fel de posibil ca el doar să fi cules roadele muncii câtorva căpetenii anterioare lui. Nu știm exact, știm doar că Burebista a strâns într-un timp scurt și fără multe negocieri tot potențialul acestor războinici și pentru prima dată a proiectat această forță spre exterior.

Poligamia la geți și daci

Trebuie să remarcăm dorința aproape stridentă a unor scriitori-amatori de istorie de a atrage atenția publicului exacerbând sau chiar denaturând evenimente sau momente din istoria dacică redate în pasajele literare. Sau inventându-le, atunci când aceste date lipsesc. De adăugat că la acest sport aproape național participă cu entuziasmul specific amatorilor nu doar protocroniștii de meserie, ci și ziariști. Despre care nu putem spune că sunt de meserie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Rubrici de ziar sau site-uri autoasumate ca fiind „de istorie" se întrec de ceva vreme în relatări aproximativ de popularizare a istoriei antice abordând subiecte despre „traco-geto-daci". Tricefala sintagmă, altfel imposibilă în realitate, încearcă un melanj duios între blocurile etnoculturale tracic, getic și dacic în încercarea buimacă de a nivela unificator lumea tracică, în ciuda realităților arheologice, cronologice și explicit literare care fac cuvenitele diferențieri.

Ca să nu ne întindem prea mult, alegem azi un subiect oarecare, dar relativ prezent la cercetătorii de bodegă despre care vorbeam mai sus. Este vorba despre poligamie, morav nupțial pe cât de necunoscut, pe atât de exotic.

Aserțiunile sfertodocte trag clientul de mânecă, la fel ca prostituatele ieftine de pe centură, afișând titluri suculente de genul „Dacii își cumpărau mai multe neveste!"; „Cât de poligami erau geții"; „Geto-dacii, campioni absoluți la poligamie: fiecare bărbat avea chiar și 30 de neveste!"; „Geto-dacii și poligamia. Izvoarele istorice arată că cei mai bogați dintre strămoșii românilor aveau până la 30 de neveste!".

Bonus: mi-a plăcut maxim un subtitlu din revista Historia: „De ce se căsătoreau traco-geto-dacii?". Te buimăcește, nu?

Șocant! N-ai să crezi! Breaking News! Aproape îți vine să dai un click să afli cât de prost ești.

Despre poligamie, dar practicată la traci, vorbesc Herodot, cu referire la tribul crestonilor, Pomponius Mela, Heraclit din Pont și Solinus, la modul general. Îi adăugăm pe Menandru, de unde copiază Strabon, și pe Arrian, care introduc tangențial și geții în cercul poligamilor.

Herodot nu poate fi bănuit că ar vorbi despre poligamie la geți, aflați și ei mai la nord de crestoni, atâta vreme cât discursul lui este centrat pe distincția clară între moravurile geților și restul neamului trac. Nu este exclus însă ca particularizarea geților să conțină și existența poligamiei, fără a putea percepe exact limitele între care era practicată.

Pe Menandru nu l-am lua exact *ad litteram*. Pasajul atribuit lui face parte dintr-o piesă de teatru în care un actor se laudă că așa sunt tracii, au mai multe neveste, unii chiar 10 sau mai multe. E complicat să dăm prea multă credibilitate și statut de scripturi unei piese de teatru, la urma urmei. Pe scurt, chiar imprecise, cele câteva surse antice fac trimiteri la practica poligamiei în lumea tracică și, ici-colo, în cea getică.

Dar nicio referire la daci! Nu mai miră de mult confuzia deloc nevinovată între geți și daci ce plutește deloc dezinteresat în jur.

Or fi fost (și) dacii poligami?

Este de spus că poligamia este arareori o trăsătură culturală de masă. A avea mai multe femei a fost întotdeauna o problemă de economie în primul rând (de notat că multele neveste de la traci erau puse la muncă la fel ca niște sclave). Chiar și societățile contemporane care practică poligamia sau doar acceptă o condiționează de posibilitățile financiare ale bărbatului. Desigur, problema are și avea legătură și cu potența bărbatului, dar uneori asta era ultima grijă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

O a doua problemă este dată de demografie. Numărul de femei a fost întotdeauna relativ constant egal cu cel de masculi dintr-o societate. Natural este așa și se echilibrează la fel de natural, deși cercetătorii moderni nu și-au dat seama cum face natura asta. Chiar după războaie pustiitoare, proporțiile se armonizează rapid. Așa că este greu de admis că fiecare trac sau get avea câte 10 neveste. Nu aveau de unde. Apoi, poligamia a fost dintotdeauna o caracteristică a elitelor. Accesul la mai multe femei a fost și este o formă de exprimare a puterii fie ea economică, fie socială. Dar mai des combinată.

Privind prin prisma asta putem admite că indivizi remarcabili, șefi, căpetenii sau regi daci au avut mai multe femei. Nu putem zice nimic cert despre aspectul dacă aveau mai multe neveste ori aveau doar una și în rest câteva concubine. Sau sclave sexuale. Este posibil, căci este în natura umană, dar la rigoare patinăm pe contrasens. Mai ales că nu știm exact cum să înțelegem reforma social-religioasă a lui Deceneu. A făcut el ordine și în moravurile nupțiale?

Monogamia la oameni este un construct cultural, nu unul natural. Suntem proiectați de la natură ca un mascul să poată fecunda un număr mare de femele și ca femelele să poată să se acupleze cu un număr mare de masculi. Sociologii limitează acest număr undeva între 150-200 de indivizi, număr care asigură maximul de relații sociale (calculul e deloc întâmplător egal cu numărul de contacte cu care relaționăm în mod real pe Facebook!).

În ciuda acestor posibilități, majoritatea societăților au optat pentru monogamie (sau și-au autoimpus-o), din varii motive. Elitele în schimb și-au permis întotdeauna să fenteze cutumele sau opreliștile sociale ori religioase. Este suficient să ai bani ca să întreții concubine, ibovnice, amante, curtezane sau să plătești efectiv pentru coțăială. Cu cât o societate este mai bogată, cu atât este mai dispusă să-și permită ceva mai multă libertate și mai mult sex. Și astăzi, de la cel mai prăpădit șef de scară ce se încurcă cu vecina și până la un mare director de sucursală ce și-o trage cu secretara, putem recunoaște semne ale unei poligamii, mai mult sau mai puțin mascate, corelată cu starea economică și cu statutul bărbatului. Sau chiar cu statutul femeii, în anumite cazuri. Adesea, încă un partener de sex vine la pachet cu o nouă funcție primită de individ.

Poligamia a avut și conexiuni politice, atât prin prisma puterii deținute, cât și prin cea a relațiilor care puteau fi stabilite prin căsătoria cu a doua sau a treia soție. Dar, din nou, și aspectul ăsta a avut caracter elitist.

Să nu sărim în lănci nici de tristețe, nici de bucurie. Lucrurile stăteau relativ la fel la toate popoarele antice din jurul Daciei. Sexul era și o astfel de libertate, potență sau doar monedă.

În această cheie simplă, fără îndoială că existau cazuri de poligamie la nivel înalt și în lumea ceva mai sobră a dacilor, dar nu putem decât să facem presupuneri. Surse explicite nu avem. Oricum am privi, accesul la mai multe femei a fost întotdeauna un privilegiu, nu o normă. Poligamia, chiar dacă a existat la daci în formele discutate, n-a fost o instituție cum era căsătoria. Doar a coexistat episodic, cel mult.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Populația de rând însă este puțin probabil că-și permitea un astfel de lux.

Metopele de la Adamclisi, sculptate după victoria împotriva dacilor, ne arată o familie compusă dintr-un bărbat și o femeie.

Așa cum îi stă bine săracului!

Neo-zamolxienii

Citeam zilele astea povestea dramatică a Aniței Nandriș-Cudla, o basarabeancă ce a petrecut în Siberia 20 de ani și care a supraviețuit calvarului, ba mai mult, a și scris și publicat un jurnal în care a descris iadul deportărilor sovietice și înfometarea la care erau supuși deportații. Este de citit și dacă am putea și de luat aminte. Am reținut printre altele modul în care femeia, o țărancă simplă altfel, și-a păstrat mințile întregi într-o lume nebună: *„Șediam și eu tristă, mă uitam la copii și mă gândiam numai la Dumnezeu. Și mă rugam să-mi dăruiască putere să pot rezista la toate câte vin înainte."*

La prima vedere pare să fi fost nu numai o soluție salvatoare, ci și una simplă. Femeia, și ca ea mulți alții, s-a refugiat în credință și rugăciune. Cu alte cuvinte, și-a creat o altă lume, imaginară, guvernată de alte reguli, aflată deasupra mizeriei cotidiene și pe reperele căreia și-a jalonat propria existență. Cumva asta e chintesența.

Lăsând deocamdată deoparte povestea Aniței, să privim la România. Avem o țară destructurată până la nivelurile ei intime. Elitele, atâtea câte au fost, sunt decimate sau decrepite, populația parte îmbătrânită, parte autodeportată la muncă în străinătate. Dintre cei rămași, mai mult de jumătate trăiesc în definiția sărăciei, pe fondul unei economii profund disfuncționale, cu infrastructura în pioneze, cu spitale jegoase și pline de bacterii, cu râurile pline de gunoaie, cu pădurile rase.

Adăugăm analfabetismul funcțional devenit politică de stat, invazia betoanelor, distrugerea monumentelor istorice, violența domestică și manelizarea generalizată. Toate astea, plus datoriile uriașe către creditorii externi, fac din România cea mai săracă țară din Uniunea Europeană. Rezultatul este o societate fragilă, lipsită de orice urmă de coeziune socială, tribalizată până la nivelurile ei primare, generând grupuri și grupuscule care se urăsc efectiv cu toată puterea.

Peste toate acestea – sau mai exact cauza acestei stări de fapt –, România este prizoniera unor grupuri infracționale deghizate în oameni politici, parte proveniți din foștii comuniști, parte din rebuturile societății. Cele două aripi au un singur scop: puterea și banii, deziderate pentru care nu se dau înapoi de la nimic. Acest melanj toxic a distrus aproape total sistemul constituțional și a transformat România într-un stat feudal, în care baronii locali au toată puterea. Ca să fie clar cine e șeful, jandarmeria, la ordinul direct al conducerii de guvern și de stat, a exercitat violența în exces nu doar asupra opozanților, ci și asupra

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

cetățenilor care protestau pașnic, lovind și gazând fără discernământ femei, bărbați, bătrâni, copii.

Tabloul e sinistru și amintește explicit de perioada de ocupație sovietică, iar viața în România are toate caracteristicile unui regim de ocupație.

Toți știm starea asta de fapt și nu e nicio surpriză că oamenii, societatea în ansamblu, sunt stresați la limita paroxismului.

Pe acest fond, profund debusolată, în mod natural lumea își caută punctul de echilibru, își caută repere, își caută soluții ca să nu urce pe pereți. Își reconstruiește imaginarul.

Megacatedrala este un astfel de reper. Nu e singurul, mai ales că politica BOR a dezamăgit, nu pentru prima oară, mare parte din societate. Să fie acesta motivul pentru care, timid acum, unii concetățeni aderă la neo-păgânism?

Foarte probabil. Revigorarea unor culte neo-păgâne este un fapt deja comun, consistent și cu o oarecare vechime în întreaga Europă. Spațiul românesc nu face nici în acest caz notă discordantă. Neo-păgânismul autohton nu putea fi altceva decât un neo-zamolxianism și reprezintă alternativa academic neutralizată a noțiunii „cult", descriind o suită de idei religioase ce-și extrag inspirația din surse diferite de cele ale religiilor primare ale macroculturii, însă fără a fi mișcări schismatice asemenea sectelor.

Or să țipe semidocții problematicii religiei la geto-daci, dar dincolo de încrâncenatele discuții asupra naturii și relațiilor dintre această divinitate până la urmă și diversele construcții literare antice, Zamolxe rămâne figura centrală atât a religiei geto-dacice (indiferent de gradul de cunoaștere a ei), cât mai ales a noilor practici neo-păgâne autohtone.

Cultul păgân modern al lui Zalmoxis se conturează ca un sistem religios cu un program aparent coerent. Aderenții săi, altfel destul de dispersați în teritoriu, sunt unitari în încercarea de a reconstrui mitologia geto-dacică pe baza unei continuități, clamată, dar arareori sprijinită de argumente valide, a culturii și religiei dacice. Baza subțire de cunoaștere oferită de spațiul istoric real a dus și la bifurcarea în modernitate a direcțiilor neo-zamolxianismului. Astfel, o parte consideră că religia nou-instituită pe imaginea unui singur personaj este de tip monoteist, iar o alta acceptă întregul panteon geto-dacic. Prima facțiune clivează spre continuitatea zamolxianism-creștinism, în timp ce a doua alunecă asumat spre tradiții naturiste de tip wiccan. În ambele curente se observă însă acceptarea unor semidivinități populare (Zânele, Ursitoarele, Ielele, Caloianul) și uneori suprapunerea cu unele sărbători creștine care au legătură cu bestiarul antic (Sfântul Dumitru, Sfântul Andrei etc.).

Din oricare parte am privi, neo-zamolxianismul acesta are ca program stabilirea unei noi direcții spirituale, iar ca nod central *revirimentul unor vechi credințe dacice*, în mod evident fie reinventate, fie obținute prin forțarea puternică a puținelor surse antice privitoare la riturile și ritualurile geto-dacice. Pe aceste considerente, neo-zamolxianismul se înscrie în logica reconstrucționistă, urmărind

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

reconstituirea, autentificarea și legitimarea obiceiurilor, datinilor și credințelor cunoscute sau atribuite *strămoșilor*, prin aplicarea unor incursiuni și interpretări aproximative asupra textelor antice, a folclorului românesc și a arheologiei. Practicantul acestei religii este un *homo religiosus* modern, al cărui exercițiu, executat prin regresie cronologică, vizează ajungerea la înțelepciunea primară a strămoșilor geto-daci. Mecanismul favorit de eludare a probei timpului este transmutarea conceptelor pretins ancestrale în corpusul credințelor populare românești. Cultul propriu-zis combină concepte preluate din wicca, neo-druidism, Ásatrú, odinism și alte curente și doctrine animiste ori religii moderne cu principii naturiste și naționale locale. A fi zamolxian presupune un respect vizibil pentru istoria națională, cuantificat în concepția *respect pentru strămoși*, cu amendamentul că acest respect privește doar epoca geto-dacică. Deși teoretic se pune accentul pe cunoașterea amănunțită a istoriei, dezideratul este rar aplicat fie din motive ce țin de capacitatea individuală a membrilor, fie din cauza unor procese selective aplicate secvenței istorice, care are de regulă ca efect o cunoaștere preferențială a istoriei.

Practicarea sau apartenența la acest cult presupune o formă de pelerinaj inițiatic, de câte ori este posibil, în locuri considerate sacre. Primul îl reprezintă Munții Bucegi, zona megalitului antropomorf numit *Sfinxul*, și al doilea, aproape obligatoriu, la una sau mai multe cetăți dacice din Munții Orăștiei, în special în zona sanctuarelor din capitala Regatului dac, Sarmizegetusa Regia. În funcție de factori aleatorii, fiecare dintre aceste puncte este echivalat cu miticul munte sfânt al dacilor, *Kogaiononul.* Administrația Rezervației Arheologice de la Grădiștea de Munte, prin măsurile aplicate, a modificat substanțial programul manifestărilor cu caracter mistico-religios practicate în acest sit, astfel că acestea s-au dispersat în ultima perioadă spre alte locuri. Una dintre soluțiile găsite a fost pur și simplu organizarea unor tabere, festivaluri, întruniri tematice în locuri și zone private, departe de arealele istorice, ceea ce a scos din prim-planul opiniei publice o mare parte din activitățile caracteristice.

Ca notă generală, neo-zamolxianismul acordă importanță deosebită celebrării ciclurilor solare și lunare, solstițiilor și echinocțiilor și riturilor de trecere, prin celebrarea cărora omagiază momentele importante ale vieții (nașteri, căsătorii etc.). O notă discordantă o face evitarea sau neimplicarea în aspectele cu caracter funerar, deși se poate spune că asupra acestor momente discreția comunității și implicit observațiile neconcludente sunt cauze care pot modifica substanțial ceea ce putem ști cu exactitate despre acest rit.

La astfel de manifestări abundă afișarea diverselor teme iconografice (*draco*, chipuri de personaje, arme dacice, motive ornamentale din arta geto-dacică, amestecate cu unele moderne – tricolorul, de exemplu). O altă practică rituală des întâlnită în cadrul curentului o reprezintă alegerea unui prenume păgân, inițiatic aș zice, alături uneori numelui social, ceea ce subliniază crearea unui plan paralel cu cotidianul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Principalele resurse culturale ce inspiră „noua centralitate spirituală emergentă în Carpaţi" pot fi identificate în producţiile literare ale mişcării, caracterizate de un interes general pentru autohtonism, pentru producţia spiritual-artistică folclorică, revalorizarea miturilor fondatoare, returnarea înţelepciunii populare, respingerea modernului/modernităţii şi pentru idealizarea unui trecut glorios, eroic. Nu puţine dintre aceste repere sunt construite pur şi simplu de la zero.

Neo-zamolxienii produc „artă religioasă": cântece, versuri (formaţii specifice: Ko Gaia An, Ashaena, Bucium, Zamolxis Band), texte sacre de elogiere a zeităţilor, cărţi de specialitate, colaje foto şi video disponibile pe internet. Impactul este semnificativ.

Schiţa astfel creionată nu are rolul unui semnal de alarmă sau de critică ofuscată, ea doar oferă o mică privire înăuntrul unui fenomen viu, palpabil, real şi aflat lângă noi, printre noi.

Tentaţia oricărui snob de doi bani este să plescăie savant şi superior din buze. Nu ştiu prea mulţi oameni care pot nu doar să înţeleagă ce se întâmplă, dar care măcar să recunoască fenomenul atunci când au şansa să-l observe.

Ştiu în schimb foarte mulţi care, asemeni „neo-zamolxienilor", caută şi ei soluţii. Ba în progresism (o altă utopie, dar situată în viitor), în alcool, în Occident, în modelele estice etc.

În peisajul sinistru, dar, zic eu, adevărat, descris la început, „neo-zamolxienii" mi se par, raportat la ceilalţi căutători de fericire, cei mai apropiaţi de Aniţa, supravieţuitoarea gulagului siberian. Dacă amărâta aia a reuşit să facă faţă dezastrului prin credinţă, şi ca ea mulţi alţii aflaţi în aceeaşi situaţie, este posibil ca aceasta să fie soluţia bună. Sau măcar rezonabilă, căci este nedistructivă.

Cât priveşte pericolul unor astfel de mişcări, el este minim. În lipsa instituţiilor care să reglementeze din interior regulile şi procesele, să ofere legitimitate şi să regularizeze ieşirile din matcă, în lipsa unor lideri charismatici şi a unui program coerent la nivel naţional, dacă pot zice aşa, practicanţii de azi ai neo-zamolxianismului rămân nişte exotici fistichii pe seama cărora se amuză sau enervează unii care au la fel de multe probleme, cu diferenţa că ăştia ultimii nu recunosc.

În fond toate religiile, mai mari sau mai mici, au început relativ similar. Nişte profeţi izolaţi, apoi nişte grupuri mici care şi-au impus percepţiile, visele,

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

utopiile și la final dogmele. Desigur, nu vom ști niciodată câte posibile mari sisteme religioase s-au stins în față, înainte de a prinde suflu. Succesul este totuși o formă de noroc. Sau nu chiar, ar zice cunoscătorii.

De la geți la daci

Când am povestit despre daci, așa ca la gura sobei, fără pretențiile îndeobște firești aflate sus, în slăvile academice, am plecat de la o aserțiune falsă, dar foarte folosită de necunoscători sau de manipulatori de ocazie. Aia în care Herodot ar fi zis despre daci una alta. Și am demontat-o, arătând că dacii au apărut mai târziu și cu atâta forță că geții pur și simplu ies din luminile rampei.

Ne reproșează, scrâșnind, un cetățean cum că geții n-au dispărut, n-au făcut, n-au dres, că uite, cutare zice de geți, hăt, la secole după daci.

N-am zis că ar fi dispărut geții, ci că dacii le-ar fi luat locul pe podium. Dar, e adevărat, ar fi trebuit să povestim întâi despre geți, căci istoria așa curge, ca un râu către mare.

Hai s-o facem.

Geții au făcut parte din numerosul neam al tracilor, care număra sute de triburi de diverse mărimi, ce locuiau între nordul Greciei și Carpații Pădureși. Sursele antice sunt de acord că în această masă tracică geții făceau cumva notă discordantă.

Prin ce?

Situați cumva la marginea „lumii civilizate" mediteraneene, era firesc ca unele repere ale culturii locale să li se pară grecilor care i-au văzut, au auzit și au scris despre ei că sunt exotici. Practicile lor religioase era diferite de cele ale tracilor, mai mult sau mai puțin elenizați; aflați permanent sub presiunea scitică, învățaseră de la aceia tactici de război specifice stepelor, motiv pentru care erau adesea angajați ca mercenari, semn că erau valoroși și eficienți. Fie pentru a proteja coloniile grecești de la Marea Neagră, fie chiar pentru a tranșa disputele dintre metropolele grecești.

Angajările astea au deschis destul de mult gusturile geților către binefacerile Greciei sau Macedoniei și chiar către cele persane, atunci când au venit în contact. Arta getică abundă de influențe orientale, semn că fuseseră impresionați de iranieni, atât pe filiera scitică dinspre nord-est, cât și din contactul direct dinspre sud.

Pe toată perioada dintre secolele VI-III a.Chr. geții rămân grupul dominant din punct de vedere demografic, politic, economic, militar și artistic pe aproape tot bazinul Dunării inferioare, pe ambele maluri ale fluviului. Intensa locuire este documentată de mari cetăți de lemn și pământ și piatră fasonată parțial, așezări numeroase și cimitire. Monumentalitatea unor tezaure sau a unor depuneri

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

funerare fastuoase (Cucuteni-Băiceni, Poiana-Coţofeneşti, Agighiol, Peretu, Craiova, Porţile de Fier, Sboryanovo-Svestari, Rogozen, Borovo, Lukovit, Letniţa), cetăţile şi nu în ultimul rând implicarea dinamică în fenomenele din lumea meridională, cu toate consecinţele sociale şi economice ce au decurs de aici, reconstruiesc profilul unei aristocraţii potente, cu un caracter identitar distinct. De altfel, această bogată cultură materială dublată de o puternică amprentă specifică doar certifica particularităţile observate de scriitorii greci. În spatele acestui spectacol putem bănui o societate efervescentă, puternic ierarhizată, harnică şi destul de destupată.

Dar ce e bine nu durează mult. Lumea lor s-a destrămat din două motive mari şi late. Primul a fost ascensiunea Macedoniei sub Alexandru. Imberbul general macedonean, după ce i-a cotonogit pe greci şi i-a absorbit în visul lui imperial, a plecat spre Orient ducând cu el nu doar visul de a cuceri lumea, ci şi armatele din Balcani. Nu înainte de a veni până la Dunăre pentru a-şi asigura spatele. După ce face o razie între traci, aleargă şi după geţi, care nu s-au arătat prea speriaţi de talentele macedonului şi i-au arătat acestuia falanga lor, aia de la degetul mijlociu. Însă, când impetuosul Alexandru a trecut fluviul să le facă nasoale în direct, geţii s-au suit pe cai cu cătel, cu purcel, neveste şi coconi, după datină. N-a fost o fugă, ci strămoşească tactică. N-a mers, că macedonenii aveau altă treabă, dar a funcţionat perfect câţiva ani mai târziu, când l-au ciomăgit pe Zopyrion sau când Dromihete i-a tras preşul lui Lisimah.

Plecarea lui Alexandru şi apoi moartea lui au favorizat invazia celţilor, iar acest eveniment a dus la slăbirea puterii geţilor. Rămaşi şomeri, căci nu mai puteau merge la shopping în sud, ba chiar alergaţi cu parul de noii veniţi, geţii se calmează oleacă. Din aceste cauze societatea getică, altădată prosperă, s-a epuizat şi, începând cu mijlocul secolului III a.Chr., civilizaţia lor a intrat într-un recul prelungit, căci elitele nu şi-au mai permis cheltuielile care-i alimentaseră gloria de altădată. Consecinţele au fost resimţite din plin pe întreg palierul social.

Multe aşezări au fost distruse, unele zone depopulate, dar cursul evenimentelor a luat o altă turnură, căci valul celtic a fost oprit cumva de diadohi, însă răul fusese deja făcut. Principala consecinţă a fost că legăturile tradiţionale cu Grecia şi mai ales cu bogata Macedonie au fost tăiate. Lumea getică s-a trezit singură şi în pragul foamei.

Bulversaţi de modificările politice şi militare din Balcani, apoi învinşi sistematic de romanii care se instalaseră permanent aici, deportaţi în mai multe rânduri, puterea basileilor locali se diluează accelerat până la nivelul la care istoriografia latină transferă toate atributele getice, adesea inclusiv numele şi istoria, noilor structuri sociopolitice construite de daci. Dovada că la temelia acestui nou pol de putere geţii au contribuit nemijlocit şi substanţial este, poate, tocmai faptul că Burebista, „bărbat get, luând conducerea neamului său, a întemeiat o mare stăpânire". Unul dintre efectele acestui act politico-militar a fost utilizarea celor două etnonime ca echivalente perfecte, unul în greceşte, celălalt în latină,

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

dar care desemnau același neam, chiar dacă între geți și daci existau naturale și vizibile diferențe.

Dar asta n-a însemnat dispariția la semnal a geților. Dimpotrivă chiar. În noile structuri socioculturale și de putere rezultate din sinteza dintre traci și celți se pare că geții au avut un rol important. Atât de important încât elementul tracic (numărând aici tribalii, moesii și alte triburi getice din zona Dunării) își însușește noua identitate și noul model cultural și pune bazele Regatului dac.

Evident, vorbim de niște clanuri războinice, de niște aristocrați cu neamurile și familiile lor situate în principal în nord-vestul Bulgariei și sud-estul României de azi. Aceștia au mutat centrul de putere din bazinul Dunării de Jos dincolo de Carpați.

A fost vorba de nașterea unui nou regat, dar ridicat nu neapărat de oameni noi, ci de o idee nouă. Care nici asta nu a fost neapărat nouă. Părerea mea e că au mai existat cel puțin trei regate anterioare, mai mici. Așa se explică puzderia de războinici daci din Oltenia, constelația de cetăți dacice din Curbura Carpaților sau prospera vale a Mureșului Mijlociu cu Cugirul lui.

Dar nouă din perspectiva Sarmizegetusei, sub care nu mai există niciun strat arheologic care să confirme o locuire anterioară.

Departe de noua capitală și probabil departe și de forța ei mai trăiau alți geți, până hăt, în stepele Basarabiei. Ei rămân însă la periferie, chiar dacă semnele modei impuse de regii daci se fac simțite și acolo. În structura lor socială, incluzând tot ce ține de specificul getic și dacic, cultura acestor periferici rămâne relativ unitară și similară cu cea din interiorul arcului carpatic. Uneori suficient de sudată de Sarmizegetusa încât, spre exemplu, să participe la atacul dacilor din iarna dintre 101-102. Pe metopele de la Adamclisi se văd și astăzi, alături de contingentul venit din Dacia și de aliații germanici, războinici geți mânuind săbii mari încovoiate, diferite de ale pletoșilor comati.

Iar după căderea Regatului dac, tot acești geți vor mai apăsa câteva secole frontiera romană, ajungând chiar să-și petreacă concediile în Grecia, acum provincie romană. Dar despre dacii și geții de după cucerirea romană vorbim altă dată, la alt foc de tabără.

Stereotipii despre daci

O mare problemă a istoriei dacilor este reprezentată de prezența, uneori de-a dreptul supărătoare, și de utilizarea, aproape unanimă și naivă în mass-media, dar nu numai, a stereotipiilor.

Dacul este musai hirsut, bărbos – ceea ce îmi amintește de faptul că în toate filmele cu subiect istoric oamenii oricărei epoci au dantură perfectă. Nu există chelie și în consecință nici brice, foarfeci (deși arheologic sunt mii de cuțitașe ce par să nu aibă altă utilizare, foarfecile sunt neapărat numai în inventarul

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

crescătorilor de oi, deși Columna Traiana arată și alte tipologii și frizuri), nici ologi (vă amintiți rolul Ciungului în filmul Columna cât de veridic a fost?).

Orice dac își poartă pileusul cu mândrie la horă, la sapă, la nuntă sau la război, fie și numai din considerentul că societatea dacică era una egalitaristă, toți fiind în egală măsură de toate și peste tot. Ierarhizarea, în peisajul căreia pileusul e element definitoriu, e lămurită chiar din Antichitate. În contrast cu aceste surse, orice dac fără pileus este neapărat un țăran ce lupta voinicește, cot la cot cu aristocratul care până deunăzi îi dijmuia recolta, din dragoste de patrie.

Orice dac, fie el purtător de căciulă, fie doar cu pleată-n vânt, are neapărat în dotare sabia încovoiată, orice altă armă fiind pur și simplu inexistentă.

Ultimul subiect este complicatul etnonim, neatent manevrat chiar de către specialiști. Avem geți, geto-daci, daci, daco-geți, ca să amintesc doar variantele cuminți aflate în uz. E drept că istoriografia contemporană – deloc ajutată de sursele antice – este la fel de ambiguă, cu accente regionale de năucire când operează cu subiectul, dar să ai daci de la Hamangia și până în oastea lui Atilla pare insuportabil.

Deci ca să fii dac trebuie să fi avut părul vâlvoi, barba călugărească, sabia curbă și, deasupra tuturor, dacă vrei să adaugi o notă de noblețe, cuvenita căciulă cu vârf întors (de *astrahan*, cum avu revelația un cunoscut dac instalator ce bântuia peisajul până mai ieri).

Din fericire, gradul de difuziune a cunoștințelor despre daci la nivel de masă a crescut foarte mult în ultimul deceniu. Din nefericire, acest lucru s-a întâmplat aproape fără implicarea istoricilor, cum ar fi fost de dorit (ceea ce a afectat substanțial calitatea informațiilor). Principalii vectori responsabili de această stare de lucruri sunt multele manifestări de reconstituire istorică și, într-o din ce în ce mai mică măsură, cărțile, site-urile web și emisiunile TV cu conținut protocronist. Mai putem adăuga câteva pagini de internet de calitate, dar puține și dominate de fanteziile concurente.

Revenind la fenomenul de reconstituire istorică, el este exemplificat la nivel național de aproximativ 22 de „trupe", aparținând de cca 10 asociații culturale, care au un număr de membri axați pe secvența antică. Unele au mai mulți, altele doar câțiva. Cifrele exacte nu sunt nici relevante și nici posibile. Periodic apar și dispar asociații de profil, iar numărul membrilor activi este la fel de volatil. Mare parte dintre acești reenactori sunt voluntari, categorie care este adesea asimilată de întreprinzători și autorități locale cu iobăgia, astfel că rareori vin la mai mult de 2-3 ieșiri. Și mai rar câte unul prinde drag.

Este greșit să credem că acest fenomen cvasicultural este unul monolitizat sau de calitate *in integrum*. Dimpotrivă, diferențele între asociații sunt destul de mari, iar gradul de veridicitate istorică fluctuează foarte mult. Aș aprecia că e undeva între 60 % (cele cu baze eminamente fanteziste, documentate de pe aiurea) și poate un maximum 40 %, cele care au consiliere istorică. 100 % este un țel oricum imposibil, căci asupra unor detalii nici măcar specialiștii nu se pot pronunța clar.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Dar impactul acestor asociații în mediul social a fost semnificativ, mai ales că multe dintre grupări au reconstituit ateliere diverse, trasee tehnologice, bucătărie antică, meșteșuguri și în general multe tipuri de activități, altele decât eternele lupte daco-romane (cele mai gustate de către public, totuși).

Este de spus că dintre toate asociațiile doar două au în spate câte o instituție muzeală garant al calității reconstituirii, dar calitatea nu este nici în aceste cazuri una indubitabilă, cu atât mai mult cu cât reconstituirea istorică a devenit un fel de afacere într-unul dintre cazuri. Ba chiar sunt altele (aș zice că avem maximum cinci în această situație fericită) care nu au sprijin instituțional, dar care au o mai bună racordare la realitățile istorice, având în componență și istorici.

Când am vorbit despre gradul de acuratețe istorică m-am referit la echipamente. Aici lucrurile au cam luat-o la vale, căci în majoritatea trupelor sunt numai daci în cămeșoaie albe, cu bărbile până pe piept și plete de vikingi, cu pileusul pe cap și cu sabia încovoiată fluturată amenințător. Rareori o astfel de trupă are o organizare internă (ca orice grup militar de pe planetă, fie el de boșimani, apași sau templieri), aproape toți au pileusuri de aristocrați (vreo reminiscență inversă în timp, că, dacă azi nu ești general direct, nu exiști), eventual brodate ca la episcopi, și teribilele seceri de luptă dacice. Zic bine teribile, că la fel, aproape toate sunt uriașe, fără nicio corespondență arheologică (e drept că pe metopele de la Adamclisi așa sunt ilustrate săbiile barbarilor, dar nimeni nu vorbește despre filtrul sculptorilor).

Aveau dacii părul și bărbile vâlvoi? Cum arheologic nu avem cum argumenta, răspunsul e în iconografie (romană sau dacică) și în statuile care reprezintă daci, împrăștiate prin Europa. Nicio sursă nu arată un păr excesiv de lung! Cam până pe umeri, ba mai mult, pe Columnă sunt și daci cu chelie. Părul foarte lung al reenactorilor este fie un împrumut din lumea germanică (în special din filmele cu vikingi!), fie se datorează faptului că unii reenactori sunt pur și simplu și fani ai muzicii rock. Nicio legătură cu dacii!

Este la fel de neargumentată istoric asocierea de sabie curbată cu pileusul aristocratic. Nobilii aveau spadă. Dar dacă ai spadă parcă nu mai ești atât de dac, nu? Adevărul istoric este un moft.

Aceste repere însă – sprijinite indirect și de reconstituirile de personaje de epocă aflate în muzee– au intrat în conștiința publicului. Pas de le mai scoate!

Există și un embrion de critică de reenactment, dar este concentrat mai degrabă pe subliniat erorile celor din tabăra adversă (căci da, sunt tensiuni mari, românești, în fenomen) decât pe o critică de calitate, constructivă. Pe undeva e de înțeles, căci specialiștii veritabili, fără ghilimele, sunt foarte puțini la nivel național. Critica în acest caz a căzut în seama unora care mai prind o zi fără să fie beți (băutura în exces este o altă problemă a reenactmentului mioritic) sau a unor diletanți pur și simplu, cu nimic mai breji.

Ce mai putem spune în acest caz despre reconstituirile care nu s-au fosilizat?

Spre exemplu aveau dacii cântece, rugăciuni, dansuri, întreceri, strigăte de luptă?

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Arrian, un foarte capabil comandant roman de origine greacă ce a avut sub comanda sa în Cappadocia, pe lângă XV Apollinaris și XII Fulminata, numeroase trupe auxiliare între care și daci (pe care dintr-un motiv necunoscut îi numește geți) scrie că: „ostașii învață strigătele de luptă strămoșești ale fiecărui neam, strigătele celtice pentru celți, strigătele getice pentru geți și cele retice pentru reți". Asta la ceva vreme după cucerirea Daciei, dovadă că unii auxiliari înrolați își păstraseră tacticile de luptă proprii. Dar e dovada că aveau strigăte de luptă.

Cred că e extrem de improbabil că vom afla vreodată care erau acestea. Este corect un spectacol de reconstituire istorică fără sunete? În niciun caz, dar niciun istoric nu va putea să precizeze vreun detaliu în acest sens. Șansele unor descoperiri de texte referitoare la subiect sunt infime, părerea noastră.

Cum facem să ieșim din impas? Sau mai exact cum este mai corect să se strige? Dacia Liberă (cum se aude adesea în trupe consacrate și cu pretenții)? Foarte puțin probabil, căci strigătul acesta este de fapt o proiecție modernă în trecut.

„Lupiii, măăăă! Auuuuu, Auuuuu!", cum strigă unul dintre cele mai recent înființate astfel de grupuri de reconstituire și încă nepus bine la punct?

Imposibil de zis, dar după părerea mea este mult mai acceptabil decât precedenta strigare, dată fiind legătura mai bine documentată dintre daci și lupi decât dintre daci și conceptul de „Dacie liberă", asupra căruia așa-zisa critică de reenactment n-are nicio zvâcnire de parcă nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase.

Trăim, așadar, un alt paradox. Deși cantitatea de informații istorice care a ajuns la oamenii pasionați de istorie este mai mare, calitatea reproducerilor pare să fie invers proporțională. Cireașa de pe tort este că tocmai cei care doresc să difuzeze secvențe de istorie dacică în societatea de astăzi, amatori sau nu, difuzează de fapt stereotipii și erori flagrante, alimentând o imagine falsă despre ceea ce a fost de fapt Regatul dac.

Diavolul, ca întotdeauna, stă în detalii.

Strategie

Unul dintre cei mai mari războinici ai Chinei antice a fost Zhuge Liang, sfetnic și cancelar al lui Liu Bei, primul împărat al dinastiei Shu-Han. Nu lupta cu lancea, nici cu spada Jian sau sabia Dao ori cu și mai teribila Kwandao. De fapt Zhuge Liang nu era propriu-zis un războinic, ci era un foarte bun strateg, un matematician și un inventator talentat. Armele lui erau inteligența, șiretenia și, ca o consecință a succeselor sale pe câmpurile de luptă, reputația. Vicleniile sale ajunseseră atât de renumite încât generalii dușmani, adesea aflați în superioritate numerică, ezitau să-l atace, convinși că sfetnicul avea un plan din care atacul lor făcea parte.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Se spune că a condus armatele imperiale chiar când era destul de bătrân. În ajunul unei bătălii importante, în anul 234 p.Chr., împotriva armatelor lui Sima Yi, bătrânul Zhuge și-a dat însă obștescul sfârșit din motive naturale. Tristul eveniment i-a demoralizat un pic armata, mai ales că vestea morții lui a ajuns în tabără inamică și din cauza asta cu toții se așteptau la un atac devastator.

În realitate, statul major al generalului Sima Yi, analizând situația, a tras concluzia că moartea lui Zhuge Liang este o stratagemă menită să-i inducă în eroare și sigur acesta e viu și are un as în mânecă. Drept pentru care au decis să nu rişte să cadă în capcana bătrânului strateg, au ridicat tabăra și s-au retras. Cancelarul Zhuge a câștigat ultima bătălie post-mortem, doar cu ajutorul reputației.

Agricultura din Paleolitic

În anul I, ca orice începător, am avut un examen ușurel (așa zic astăzi) la Istorie veche. Unei colege, altfel foarte harnică și atât, i-a picat subiectul „Ocupații și meșteșuguri în Paleolitic". După ce a luat biletul, s-a așezat în bancă, a rumegat oleacă și s-a proțăpit la răspuns.

– Vă rog, domnișoară, biletul! zice profesorul (magistrul e la mine în listă, îs curios dacă-și mai amintește episodul). Aha, frumos subiect. Ce ne puteți spune despre ocupațiile oamenilor din Paleolitic și ce meșteșuguri existau în acea perioadă?

– Păi existau vânătoarea, pescuitul și agricultura!

– Domnișoară, credeți că oamenii din Paleolitic se ocupau cu agricultura? întreabă puțin ritos profesorul.

– Desigur, răspunde prompt colega, așa își câștigau existența!

– Vorbim amândoi despre Pa-le-o-li-tic?, silabisește puțin amenințător (sau poate ajutător) magistrul?

– Da! Paleoliticul este perioada pietrei vechi.

– Știu asta, domnișoară, dar nu știu să fi practicat oamenii agricultura în acea perioadă. Îmi poți da câteva exemple de activități agricole ale populațiilor din epocă?

– Păi, culesul. Oamenii din Paleolitic, care este epoca pietrei vechi, culegeau diverse rădăcini, frunze și fructe pentru a se hrăni.

– Culesul nu reprezintă o activitate agricolă, domnișoară!

– Ba da, culesul este activitate agricolă că este vorba despre plante!

După ani și ani sunt silit să-i ofer circumstanțe atenuante colegei respective. Există toate șansele să se fi practicat agricultura în Paleolitic și noi să nu fi aflat. Cel puțin așa susține noul manual de geografie al clasei a VI-a care spune la pagina 32 că „agricultura este una dintre cele mai vechi ocupații ale omenirii, bazată inițial pe vânătoare, pescuit și cules".

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Nu înjura arheologii!

Alaltăieri mi s-a confesat, cumva dezamăgit, un nene.

El voise și mai voia să citească istorie. Fiorul era bun, căci refuzase lectura unor bloguri dubioase, sastisit de prostiile strămoșești care bântuie pe internet, și își cumpărase câteva cărți de arheologie. O monografie de sit și încă vreo două, convins că va găsi acolo, scrisă frumos, „istorie adevărată".

Dezamăgirea a fost egală cu cea adunată de pe zisele bloguri. Nu doar că nu era nimic frumos scris, era chiar de neînțeles mare parte din ce frunzărise, că numai citit n-a fost. Și nici adevărurile fundamentale căutate nu păreau să fie ascunse în paginile alea.

Adevărul adevărat este că nu avea ce găsi acolo revelator. O carte de arheologie nu este, în primul rând, una care poate fi citită de oricine, așa, pe bancă, în parc. O carte de arheologie este o carte tehnică. Conține informații stricte, codificate, sistematizate și mai ales parțiale. Dacă nu ești arheolog, nu o poți citi sorbind din cafeluță.

Trebuie să știi limba în care a fost scrisă. Limba asta se predă la facultățile de profil, teoretic. Practic o înveți pe teren, în ani buni. Nici uitatul la pozele din vreo carte de gen nu te ajută. Dacă nu ești din breaslă ți se vor părea niște aiureli semiinteligibile. Te asigur că nu e așa, ele sunt foarte importante, dar în general doar pentru ceilalți arheologi.

Dacă vrei să înțelegi istoria citind o carte de arheologie, gândește-te că e ca și cum ai vrea să înveți literatură citind DEX-ul.

O carte de arheologie descrie, înseriază, clasifică și pune în ordine obiecte, construcții sau așezări întregi, încercând să dibuie niște coordonate logice în secvența de care se ocupă. Pentru că o carte de arheologie este întotdeauna o felie din ceva mai mare. Nu există o carte de arheologie a României, spre exemplu. Volumul de date este imens, dacă ne gândim că avem urme arheologice consistente de cel puțin 10 milenii (iar istorie efectivă și mai multă). Așa că arheologii, unul câte unul, scriu doar despre zona cronologică și culturală – minusculă la scara istorică – la care se pricep. Plastic spus, fiecare dintre ei se ocupă de făcut cărămizi. Din cărămizile astea se fac „zidurile și construcțiile" istorice pe care le numim sinteze. Dar sintezele sunt scrise de istorici, castă oleacă diferită de arheologi. Să zicem că e diferența dintre cărămidar și zidar. Sau dintre zidar și arhitect.

Arheologii scriu foarte rar într-un fel cursiv, curgător, plăcut să zicem. În primul rând nu e treaba lor să scrie așa ceva. Ei sunt tehnicieni. Apoi vulgarizarea istoriei nu este o chestie care se poate face așa, că ți se năzare într-o dimineață. Mai ales dacă tot ce ai scris până atunci sunt rapoarte arheologice, articole pentru reviste snoabe sau chestii descriptive. Dar asta este deja altă poveste.

Închei zicând că a citi cărți de arheologie în căutarea „adevăratei istorii" este un paradox. Cărțile de arheologie conțin de fapt bucăți esențiale de istorie

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

adevărată, dar arheologia are limitele ei. Ea nu vede – și nici nu caută, decât rar – dincolo de concret, de realitatea fizică. Pentru că operează cu urme fizice. Arheologul operează în zona relativ sigură a descriptivismului și evită pe cât posibil forțarea limitelor procedurale sau interpretative.

Dacă vrei să citești istorie scrisă facil și nu ai pregătire cât de cât, caută sinteze, caută lucrări de popularizare care au ca fundație cărțile de arheologie. Iar dacă nu ai să găsești astfel de sinteze, gândește-te că nicio școală, nicio facultate cu profil de istorie din România nu pregătește astfel de specialiști.

Dar nu mai înjura arheologii.

Zalele dacilor

„Dacii așteptau fremătând bătălia. Armurile lor de zale străluceau în soarele fierbinte de august."

Este un fragment de text care, în diverse forme și contorsionări, poate fi găsit în majoritatea romanelor istorice cu subiect „dacic". Și care operează cu niște inexactități enervante.

Plecăm de la întrebarea: aveau dacii zale?

Nu mulți știu că aveau și și mai puțini admit că aceasta este o realitate arheologică.

Aveau!

Mulți ani chiar istoricii strâmbau din nas cu privire la prezența zalelor în lumea dacică, cu toate că existau câteva descoperiri de epocă dacică. Raritatea lor, plus plasarea cronologică majoritar înainte de Burebista era (și este încă) un mic handicap.

Cu toate că astfel de echipamente apar și pe Columna traiană, lumea academică n-a fost foarte convinsă, considerând mai confortabil că aceste armuri ar fi aparținut sarmaților, parților sau pur și simplu sunt figurate ca decor. N-a contat că la sarmați erau încă și mai rare, iar ei n-au mai participat la al doilea război daco-roman, caz în care trofeele sarmatice nu prea aveau ce căuta pe monument, cu atât mai mult cu cât romanii umblau atenți să le câștige bunăvoința. Partice iar e greu de admis că ar fi fost, căci monumentul a fost finalizat în 113 p.Chr., înainte de campania din 114-117 a lui Traian contra parților, terminată cam indecis.

Revenind la arheologie ca bază documentară, numărul de armuri descoperite a crescut, prin descoperirile de la Hunedoara, Cigmău, Șimleu, Buridava (Ocnița), astfel că cele aproximativ 20 de puncte se constituie într-un dosar arheologic consistent. În paralel – de notat numărul de filiere descoperite în mediul dacic, instrumente esențiale pentru producerea sârmei.

Deci dacii aveau armuri de zale, dar nu așa, cu ghiotura.

O cămașă de zale era scumpă. Pentru a putea fi produsă (și cele descoperite par a fi produse locale) trecea și un an de zile, poate mai mult. Procesul era lung

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

şi laborios: baterea fierului în bare, apoi tragerea prin filiere diferite (aceeaşi filieră, dar diametre diferite), rulare, tăiere, împletire. Aproximativ jumătate din inele erau adesea nituite. Deci sârmă de 1 mm, găurită la capete şi închisă de nit minuscul. Chinezii bătrâni ar fi fost geloşi.

Posesia unei astfel de cămăşi în epocă este cumva similară cu proprietatea unui Lamborghini azi. Toţi românii au câte unul, nu?

Este evident – şi din nou arheologia spune – că toate descoperirile aparţin mormintelor unor aristocraţi (mai puţin nişte fragmente descoperite într-un atelier).

Deci nu toţi dacii îşi permiteau aşa ceva şi foarte posibil nici nu aveau voie toţi să poarte ce li se năzare, armura fiind un însemn de jupâneală. Pe lângă asta, nu sunt foarte eficiente. Trece lancea prin armură ca prin brânză, săgeata o sparge (armura de piele rezistă mai bine), suliţa sau toporul o fac ţăndări. Dar e mobilă şi nota de impresie e mare.

Deci când mai vedeţi cete de „daci" care reconstituie secvenţe de istorie în care 12-14 inşi din 15 poartă zale să ştiţi că e abureală. Dacă au şi pileus toţi, e clar că e o armată numai din nobili. Devălmăşia şi indisciplina lor vor avea minima explicaţie. Nu e unul mai sărac între ei, nu e nimeni la munca de jos, când datele spun, de fapt, că 10 % din efectiv este corpul de comandă.

Dincolo de aceste date mai adaug că zalele nu lucesc în soare. Fierul din care sunt făcute se închide rapid la culoare prin oxidare mai ales din cauza transpiraţiei sărate (şi dacă te mai şi prinde vreo ploaie te-o bătut Zamolxe, că-ţi putrezeşte cămaşa sub zale) şi ca să împiedici treaba asta le dai cu ulei. Capătă un fel de mâzgă care-ţi pătrunde în subarmalis (o vestă vătuită să nu te doară când te altoieşte romanul) şi cămaşă. Chiar de le mai ţii în oţet sărat, veci nu vor mai căpăta luciu metalic. Doar miros de rânced.

Deci iară, dacă vedeţi pe la zilele comunei Flocăieţi daci cu zale lucitoare, să ştiţi că sunt făcute de indieni din sârmă nichelată.

Este adevărat că zic unii că dacii au inventat şi galvanizarea, dar eu nu cred aşa ceva.

„Mâţele" dacilor

Tratate periferic în literatura de specialitate, crampoanele reprezintă la prima vedere o creaţie a lumii dacice (există cel puţin patru tipuri, unele deosebit de practice, cu balamale şi colţi deduşi din talpă sau ataşaţi ulterior).

Considerate mai probabil necesare celor care se ocupau cu defrişările şi prelucrarea primară a arborilor doborâţi, aceste piese sunt însă indispensabile în deplasările pe teren accidentat, alunecos, ud sau acoperit de gheaţă sau zăpadă.

Dificultatea deplasării mai ales iarna, când individul avea şi echipament de războinic, mă face să le includ în rândul componentelor cu uz militar.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Testându-le la modul practic, real, mi-au fost utile inclusiv în urcarea pantelor udate de ploaie din fața castrului de la Porolissum, când, ținând scutul deasupra pentru a mă proteja de proiectilele aruncate de „romani" de pe fortificație, deplasarea până sub ziduri era foarte dificilă și nu puțini alunecau, devenind „vulnerabili".

Mult mai utile s-au dovedit la mersul prin zăpadă, îndeosebi pe pante, chiar modeste, cu tot echipamentul în spate. Trebuie spus că, purtând o pereche de astfel de crampoane, uneori numite „mâțe", mersul a fost deosebit de sigur.

Fără a le nega utilitatea în mersul pe munte sau în munca la pădure, cred că principala lor utilitate era aceea de a conferi stabilitate războinicilor. În sprijinul acestei ipoteze vine și faptul că astfel de crampoane s-au descoperit doar în preajma unor cetăți dacice (Sarmizegetusa Regia, Piatra Roșie, Căpâlna, Piatra Craivii).

Nu lipsit de importanță este faptul că am identificat astfel de „mâțe" în uz chiar și în ultimul deceniu al secolului trecut, în unele sate transilvane.

Împărații-daci ai Romei

Nimic nu dilată mai bine pectoralii câte unui dac modern decât ideea că pe tronul Romei au ajuns, la un moment dat, niște daci. Mă refer la tronul imperial, că pe tronurile de pe budele publice or fi stat mult mai mulți. Secvența este foarte emoționantă căci conține undeva, ascunsă la vedere, ideea unei revanșe. Ce răscoale? ce revolte? ce atacuri? Sirop de tuse. Revanșa a fost că niște daci, urmași de-ai lui Decebal, s-au suit pe împărăteasa de marmură a lumii, foarte probabil și cu ștromeleagul învârtoșat. Deci, le-am tras-o imperialiștilor!

O fi așa? Hai să vedem.

Există într-adevăr niște personaje cu origini dacice care au ajuns împărați ai Romei. Asta spune istoria, asta spun și eu. Dar mai sunt detalii de zis.

În primul rând să-i enumerăm:

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Publius Cornelius Regalianus – ?-260 p.Chr. Guvernator al Moesiei Inferior, a fost proclamat împărat de către armatele de la Dunăre. Puterea lui s-a manifestat doar în Moesia şi Pannonia. S-a declarat descendent al casei regale dacice fie pe baza unei realităţi, fie pentru a câştiga simpatie din partea trupelor, unde activau mulţi soldaţi traci şi daci. Cel mai probabil considera un avantaj politic şi de imagine să-şi declame descendenţa dacică: „a fost Regalianus, ceea ce nu se poate nega, un bărbat priceput în treburile militare şi suspect lui Gallienus încă de mai înainte, deoarece se părea că era demn de domnie; se spune că era de neam din Dacia, fiind chiar rudă cu însuşi Decebal". Realitatea acestei înrudiri cu regele dac este discutabilă, dar foarte posibilă. (Ne putem gândi la sora lui Decebal, capturată şi trimisă în Imperiu, dar nu la Roma, unde personajul n-ar fi trecut neobservat, ci poate la unul dintre castrele sau oraşele din Moesia. Nimic nu ne împiedică să admitem că ea a supravieţuit, căci, deşi era totuşi un personaj secundar, şi, după moartea regelui, aproape nefolositor, este posibil să fi avut urmaşi.) Mai puţin importantă este legitimarea, reală sau cel puţin credibilă, pe care această obârşie regală i-o oferea pretendentului, semn că Decebal rămăsese o figură marcantă în memoria Antichităţii şi mai ales în cea a trupelor dunărene care l-au aclamat pe general drept împărat. A domnit însă periferic şi foarte puţin, dar a dus lupte împotriva dacilor care presau la frontiere.

Marcus Acilius Aureolus – 267-268 p.Chr. Sursele epocii afirmă că era la origine un păstor din Dacia Traiană, căci cea din sudul Dunării nu exista încă, devenit general pe baza meritelor militare. Ajuns comandantul suprem al cavaleriei, a fost proclamat împărat de către armată.

Caius Galerius Valerius Maximianus – 305-311 p.Chr. S-a născut într-un sat din Dacia Ripensis, ca fiu al unui trac local şi al unei refugiate, Romula, de la nord de Dunăre, ca urmare a atacurilor din perioada 242-245 p.Chr. A fost păstor, de unde porecla de Armentarius (Ciobanul) şi s-a remarcat şi el pe baza meritelor militare. Deşi iniţial a aplicat cu duritate edictele imperiale împotriva creştinilor, cu puţin timp înaintea morţii le-a revocat, fiind primul împărat care a acordat libertatea de credinţă noii religii. Galerius a ordonat în 306 p.Chr. efectuarea unui recensământ pentru stabilirea impozitelor (*capitatio*), de la care nu erau exceptaţi locuitorii oraşelor şi nici măcar cei din Roma, ocazie cu care scriitorul Lactanţiu a spus că împăratul *a îndrăznit să procedeze cu romanii şi cu supuşii lor la fel cum au procedat strămoşii noştri cu cei învinşi, conform legilor războiului, deoarece părinţii lui au fost supuşi recensământului, pe care Traian, după ce i-a învins pe dacii care reluaseră luptele cu încăpăţânare, l-a introdus drept pedeapsă*.

Galerius Maximus Daia – 305-313 p.Chr. Era fiul surorii lui Galerius, care l-a proclamat Caesar, iar apoi şi-a luat singur titlul de Augustus.

Valerius Licinianus Licinius – 308-324 p.Chr. Provenea dintr-o familie de ţărani daci, din Moesia. Tovarăş de arme al lui Galerius, care l-a proclamat Augustus. Cumnat al lui Constantin cel Mare, cu care o perioadă a domnit simultan, fiind apoi ucis de acesta.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Cum se vede, toți au ajuns la înalte funcții pe baza meritelor militare, fiind soldați și ajungând împărați prin susținerea armatelor și a rubedeniilor care se învârteau deja prin cercurile alea înalte. Prezența acestor personaje pe tronul imperial, uneori doar meteoric, nu obligă civilizația dacică sau moștenirea dacică cu nimic. Ei aparțineau deja de una sau de mai multe generații lumii romane, iar accesul la demnitatea imperială era o consecință a acestei integrări.

Faptele lor de arme, căci au luptat împotriva dacilor liberi sau a carpilor, demonstrează asta. Fragmentele din scrierile lui Lactanțiu, adesea invocate în sprijinul unei imposibile afinități imperiale cu ideea dacică, sunt doar ecouri ale adversității literatului față de acei împărați care au persecutat creștinismul. Nu trebuie însă absolutizată această aversiune personală, căci existența unor junte militare pe fond etnic (tracic, ilir, dacic), fiecare cu propriul program politic și propriile aspirații la tron, era o realitate constantă, pe care Imperiul a resimțit-o din plin și care i-a suflat în lumânare, în cele din urmă. Lactanțiu nu a făcut decât să exacerbeze detaliile altfel comune ale momentului.

Deci, mai salcâm cu împărații-daci ai Romei. Cei care au ajuns acolo erau deja „romani" din punct de vedere politic, social și cultural. Motiv pentru care nu doar că au ajuns împărați, dar au și trăit ca atare. Or fi fost ei daci la origine, dar nu mai puțeau a brânză de mult.

Beneficiile dacilor de pe urma acestor împărați pot fi comparate cu cele ale africanilor după ce a ajuns Obama președintele Americii. Credeți că s-au ieftinit bananele sau slănina de hipopotam ori a crescut PIB-ul Africii cumva? Mă tem că nici afro-americanii n-au avut vreun tresărit economic părtinitor. Deși probabil au fost câțiva nepoți de-ai lui Kunta-Kinte care au lăcrimat de emoție. După model dacic.

Spartacus și romanii lui

Este aproape o enigmă cum de a scăpat tracul Spartacus neexploatat de propaganda comunistă românească și chiar destul de firav de cea bulgară. Dacă pentru bulgari părea că a fost mai profitabil să apese pe pedala slavă – asta până la redescoperirea tracilor, mai clar începând Ludmila Jivkov și Institutul de tracologie înființat de ea –, pentru naționaliștii români credem că piedica principală a fost faptul că imperialiștii folosiseră primii imaginea gladiatorului.

Prima dată – în Germania, de către Rosa Luxemburg și Karl Liebknecht, care fondează *Spartakusbund* (Liga Spartacus), devenită apoi *Partidul Comunist German*. Probabil însă că ideologii români nu băteau așa de departe în timp la ora aia și ignorarea pe plan propagandistic a lui Spartacus s-a datorat mai mult lungmetrajului „Spartacus" (1960) regizat de Stanley Kubrick, cu Kirk Douglas în rolul principal, film care a creionat decisiv imaginea sclavului răsculat, iubitor de libertate, om de arme și strateg genial.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Comuniștii români au trebuit să se mulțumească cu dacii neaoși și cu inventarea unui emblematic Gerula autohton, prefigurând astfel glaciala izolare pe plan internațional. Asta nu a împiedicat însă ca măcar istoriografia epocii ceaușiste să amestece savant câteva idei despre clase antagoniste, relații sclavagiste, imperialism, libertate, front antioligarhic, sărăcime etc. Apropo de sărăcime și sclavi participanți, o să vedem că lista nu doar că nu este completă, ci este evitată cu grijă menționarea unor participanți la răscoală. Revenind însă la Spartacus, ar fi interesant astăzi să ne amintim câte ceva despre acest personaj, epoca și locurile unde a trăit.

La 168 a.Chr. comandantul roman Lucius Aemilius Paullus îl învinge pe regele macedonean Perseus în bătălia de la Pydna. Regatul macedonean, ultima rămășiță a imperiului elenistic al lui Alexandru, fărâmițat de diadohi, își pierde independența. Roma este stăpână pe Asia Mică, în Peloponez și în Tracia. Romanii ajung în scurt timp până la Dunăre. Primul război mithridatic a început în anul 89 a.Chr. Atât regele Bithiniei, cât și aliații lui romani veniți în ajutor au fost înfrânți. Mithridate al VI-lea Eupator, regele Pontului, eliberează Pergamul și cucerește Atena. Situația se menține astfel până în martie 86 a.Chr., când Cornelius Sulla recucerește Grecia. Mithiridate invadează din nou Macedonia și Grecia.

Între aliații (sau mercenarii) regelui Pontului pot fi numărați și scordisci, traci, daci și dardani, dacă nu cumva aceste neamuri războinice au atacat din proprie inițiativă posesiunile romane pe fondul instabilității regionale, căci pentru ei este epoca „seniorilor războiului". Totuși, Mithridate se prea poate că măcar a instigat în acest sens. Romanii se regrupează și, în același an, la Cheroneea, barbarii sunt învinși destul de drastic. În ciuda tratatelor de supunere încheiate, guvernatorul Macedoniei, Appius Claudius Pulcher, se războiește între anii 78-76 a.Chr. din nou cu tracii din Rhodopi și cu sarmații care atinseseră gurile Dunării, iar Livius Scipio luptă și înfrânge noua coaliție a dardanilor, scordiscilor și tracilor.

Este foarte probabil ca, între prizonierii capturați de romani într-una dintre aceste campanii, să se fi aflat și Spartacus. Viitorul gladiator se pare că provenea din tribul tracilor maedi, vecinii bessilor. Din aceeași zonă etnică se va ridica mai târziu și Maximinus Trax (235-238 p.Chr), primul împărat ales de armată, el însuși de origine tracică.

Să nu ne închipuim că prizonierii au luat direct calea minelor sau arenelor. Majoritatea captivilor erau războinici și în această calitate au fost rapid înrolați în armata romană pentru a suplini pierderile. Este posibil chiar ca Spartacus să fi fost un aristocrat trac, de vreme ce el se pare că a ajuns ofițer roman. Dar ofițerul Spartacus dezertează și abia acum este trimis ca sclav la minele de aur din Numidia. Calitățile lui fizice, însă, îl duc în cele din urmă la școala de gladiatori a lui Lentulus Batiatus din Capua. Și aici se remarcă din nou și ajunge instructor de gladiatori.

Trebuie spus că programul de instrucție al acestor sclavi speciali era extrem de draconic, iar viața unui gladiator era, dacă nu scurtă, cel puțin ieftină (deși ei erau scumpi, în realitate).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

În anul 73 a.Chr. gladiatorii acestei şcoli, de bine ce le era, se răscoală, se înarmează cu ce apucă şi se refugiază, câţi mai scapă, pe muntele Vezuviu, din apropiere. „Epopeea" gladiatorilor evadaţi nu se deosebeşte prin mare lucru de viaţa nenumăratelor bande de tâlhari care terorizau viaţa la ţară din peninsulă, împotriva cărora miliţiile romane duceau adesea un război în toată regula. Dar mica bandă creşte pe zi ce trece, alţi şi alţi fugari li se alătură permanent şi, deosebit de alte cete de tâlhari, aceştia administrează detaşamentelor trimise contra lor nişte înfrângeri mai mult decât umilitoare. Important este că aceste victorii nu aduc doar oameni, ci fac rost şi de arme. Organizarea devine doar o problemă de timp şi răsculaţii îşi aleg căpeteniile. Între ei şi „…*Spartacus, trac de neam…*" (Appian, I, 117).

Comandamentul răsculaţilor s-a dovedit capabil. Întâi este învinsă armata lui C. Claudius Glaber, apoi pretorul P. Varinius. Răscoala cuprinde ulterior Campania şi Lucania, iar numărul revoltaţilor creşte neîncetat.

După o divergenţă cu o facţiune condusă de celtul Krixos, răsculaţii se despart, fapt ce permite consulilor P. Gellius Poplicola şi C. Cornelius Lentulus să-i măcelărească facţiunea celto-germană în bătălia de la Apulia (Mons Garganus). Spartacus, singur comandant al facţiunii „tracilor" (evident este vorba despre un amestec indefinit de oameni cu origini etnice diverse), se întoarce şi zdrobeşte armatele consulilor. Armatele lui Spartacus pornesc în marş forţat spre nord şi la Mutina învinge trupele guvernatorului Galiei Cisalpine, proconsulul C. Cassius Longinus. Deşi avea în faţă numai Alpii în drumul către libertate, Spartacus nu părăseşte Italia. Acest aspect este important. La Picenum, în centrul Italiei, cei 100.000 de răsculaţi (aş zice că cifrele anticilor sunt destul de imprecise, dacă nu chiar exagerate) învinge trupele ambilor consuli. Aristocraţia romană, care până acuma dispreţuise acest „război de sclavi", retrăieşte setul de emoţii de pe vremea lui Hannibal. M. Licinius Crassus pierde mai multe lupte şi trebuie chemat în ajutor guvernatorul Macedoniei, Terentius Lucullus şi chiar Cneius Pompei care lupta în Spania.

Deşi victorios, Spartacus revine la ideea părăsirii peninsulei, dar nu prin plecarea pe continent, ci optează pentru refugierea în Sicilia. Posibil doar pentru refacere. Merge în sud în Lucania şi la capătul peninsulei Bruttium tratează cu piraţii cilicieni transbordarea armatei sale pe insulă. „*Cilicienii însă, care se înţeleseră cu el* [cu Spartacus] *şi primiseră de la dânsul daruri, îl înşelară şi plecară în larg*" (Plutarh, *Crassus*, IX). Răsculaţii vor să treacă strâmtoarea Messina cu plute făcute de ei, dar nu reuşesc. Crassus, ajutat de Lucullus, îl încercuieşte la Bruttium pe Spartacus şi armata sa, dar nici tactica şi nici şanţul împrejmuitor imens nu-i opresc pe răsculaţi, care, într-o noapte, umplu şanţul cu orice găsesc, inclusiv cu trupurile morţilor, şi sparg încercuirea. Este posibil ca abia acum să fi dorit cu adevărat să ajungă în Balcanii slăbiţi de plecarea armatelor romane şi să fi încercat traversarea mării către Iliria si Tracia, prin portul Brundisium. O altă facţiune dizidentă, condusă de Ganitius şi Castus, este zdrobită între timp în Lucania, iar Brundisium nu poate fi atins pentru că drumul e închis de legiunile lui T. Lucullus.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Disperată și fără altă soluție, slăbită de numeroasele marșuri forțate, de pierderi, de sciziuni și dezertări, armata lui Spartacus este ajunsă în Lucania de către Crassus și ultima bătălie are loc undeva pe malul râului Silarius. Răsculații sunt învinși categoric de această dată și, de-a lungul Viei Appia, drumul de la Capua la Roma, Crassus crucifică 6.000 de supraviețuitori capturați.

Ca o ultimă sfidare, Spartacus nu se află printre aceștia. Fie a murit și corpul său nu a mai putut fi recunoscut și recuperat, fie, după unele ipoteze, a reușit să fugă și să-și piardă urma. Nu știm exact ce s-a întâmplat și oricum istoria a reținut gestul uciderii calului de către trac înaintea bătăliei, ca semn că nu are de gând să fugă, așa cum îi stă bine unui erou. Istoria însă nu ne explică cum a putut rata orgoliosul Crassus expunerea cadavrului celui mai teribil dușman al romanilor de după Hannibal.

Puțină lume a disecat componența armatelor resurecționare conduse de Spartacus. Fără îndoială, tracul a avut meritele sale în ce privește tacticile și strategiile aplicate. Răsunătoarele victorii împotriva armatelor romane, pe pământ italic (!), nu-i pot fi retrase sub niciun pretext, dar nici nu poate fi uitat un „amănunt". Victoriile au fost posibile doar cu ajutorul celor care luptaseră efectiv.

Cine erau aceștia?

Istoriografia contemporană a așezat convenabil la bază câteva informații ale autorilor antici. Appian spune că *oamenii lui* [Spartacus] *erau sclavi, transfugi și adunătură de tot soiul* (I, 116) și că *el i-a înrolat în armata sa pe prizonierii acestor cetăți și pe sclavi …*[…]*… ucigând romani notabili care se aflau în ele* [în cetăți] *iar pe plebei și pe sclavi îi înrola în armata sa* (I, 42).

În „adunătura asta de tot soiul" intrau și oameni liberi, plebei – spune Appian. Fără îndoială că numeroși sclavi au fugit să se alăture răsculaților din varii motive (în mod cert, cu unele excepții, viața de sclav nu era prea fericită). Alții au fost înrolați cu forța, dar câți dintre sclavi, alții decât gladiatorii, erau în stare să poarte armele? În același registru putem pune întrebarea și în ce privește celelalte categorii participante la revoltă. Numărul armatelor răsculaților n-a fost deloc o problemă pentru comandanții romani. Facțiunea lui Krixus, compusă majoritar din gali și germanici, plecată spre Gallia, a fost distrusă într-o singură bătălie. Probabil mulți nu erau decât sclavi care doreau într-adevăr să se întoarcă în zonele lor de baștină. Aș zice că erau puțini italici în rândurile lor și asta e important. Italicii n-ar fi avut niciun interes să plece din Italia spre aiurea. Este posibil ca ei să fi rămas cu grosul forțelor lui Spartacus și așa să se explice întoarcerea spre sud și, în definitiv, rămânerea tracului în peninsulă.

Pentru că nu trebuie omis că o parte semnificativă a răsculaților erau oameni liberi, recrutați sau înrolați de bunăvoie. Nemulțumiți de deposedările de pământ practicate de romani, aceștia erau fie foști soldați de-ai lui Sulla, fie mulți italici care se aleseseră cel mult cu cetățenia romană după războiul soccilor, cu doar puțini ani înainte, dar care rămăseseră la fel de săraci.

Experiența militară a acestora nu poate fi negată. Ei luptaseră decenii în cadrul legiunilor și este posibil nu doar să le fi fost confiscate proprietățile prin diverse

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

tertipuri, ci chiar ei să le fi vândut pentru că statutul de agricultori nu le-ar fi fost foarte confortabil.

Succesul lui Spartacus – și nu putem reduce răscoala la cei doi ani de lupte, căci tulburările au mai durat aproape un deceniu după bătălia de pe râul Silarius – nu a fost datorat doar geniului tactic al tracului, altfel indiscutabil prin prisma rezultatelor, ci și faptului că în realitate bătăliile au fost de fapt lupte între legiuni și nu între legiuni și barbari. Mulți dintre soldații lui Spartacus erau romani, care luptau cu arme romane, folosind tactici romane, după disciplina romană. Într-adevăr, conduși de un trac. Se explică, măcar parțial, de ce a fost nevoie de 10 legiuni ca să fie învins și nici astăzi nu știm dacă între răstigniții de pe Via Appia nu erau și cetățeni romani.

În această cheie, răscoala lui Spartacus este doar fațeta astăzi vizibilă (și convenabilă?) care ascunde mai degrabă finalul pustiitorului război civil ce începuse în 91 a.Chr.

Începută încă de Plutarh, idealizarea lui Spartacus pare să fi fost un program politic și de propagandă menit să ascundă nu doar problemele Republicii, ci și faptul că cetățenii acesteia luptaseră împotriva ei. Cu destul de mult succes chiar, și asta nu era bine de popularizat. În schimb, barbarul sclav care nu avusese nicio considerație pentru numele de roman și nici pentru binefacerile Romei putea purta nestingherit aureola de învingător al legiunilor. Singura lui răsplată a fost lipsa din colecția înșirată pe Via Appia și imaginea de erou.

E drept că nu știm câți romani ar fi făcut acest schimb.

Imperiul

În 4 septembrie 476, o căpetenie germanică pe nume Odoacru, fost ofițer în armata romană, intră în Ravenna și îl detronează pe împăratul Romulus Augustulus.

Istoricii consideră evenimentul drept sfârșitul Imperiului Roman de Apus. Va mai dura un mileniu până când jumătatea orientală a imperiului va sucomba sub loviturile otomanilor, încheind un mare capitol de istorie a lumii.

În general, atunci când istoricii se ambiționează să stabilească date exacte, de fapt cad de acord asupra unor convenții care au, în general, destul de puține conexiuni cu realitatea istorică.

Revenind la Odoacru, deși este menționat ca Latin rex, descendența lui era una germanică și prezența în fruntea imperiului a fost consecința unei lungi istorii politice și militare. Este pe undeva și o răzbunare a istoriei, dacă ne amintim repulsia romanilor față de titulatura de rege, dar asta e deja altă poveste.

Romanii s-au simțit rareori deranjați de originile lor și, deși aveau proiecții adânci în timp, erau împăcați în general cu ideea că începuturile Romei erau în niște sătucuri mizere populate de săraci, proscriși, tâlhari și sclavi evadați. Ca să

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

mai mascheze totuși ceva din pedigriul nu foarte grozav, unii aristocrați își împingeau descendența dincolo de timp, susținând că se trag din zei. Dar astea erau fasoane doar de ochii lumii.

Că le-a plăcut sau nu această situație e mai puțin important astăzi. Cert este că expansiunea în Italia a tot mai puternicei Rome a însemnat înrolarea în armată a tot mai mulți neromani, recrutați acum din etniile și neamurile italice învinse. Succesele militare au avut ca efect sustenabilitatea sistemului impus de romani. Motiv pentru care aliații din peninsulă participau la fenomen cu destul de multă dăruire. Serviciul militar, pe lângă prăzile în caz de victorie, mai conferea și o serie de drepturi și privilegii cetățenești. Oferind acestea unor populații întregi, romanii au rupt legăturile (unice și relativ solide până atunci) dintre oameni și orașele lor, transferând într-un plan superior conștiința și apartenența individului. Este momentul când „latin" (latinii fuseseră o populație diferită de romani) nu mai definea vreo chestie etnică, ci un statut politic fără nicio încărcătură geografică. Italicii deveneau cetățeni romani chiar dacă nu locuiau în Cetatea eternă. Succesul noii construcții a fost imens și în scurt timp Roma și-a exportat surplusul de forță ieșind din Peninsulă. Cartagina, Spania, Galia, Iliria, Macedonia, Grecia, Egiptul, Dacia, Orientul sunt, pe rând, victimele acestui sistem la care, apoi, participă.

Cuceririle au avut însă și revers. Istoricii admit că între 8 și 10 mii de sclavi erau aduși anual în Italia și probabil un număr destul de mare de cetățeni romani se stabileau în noile provincii.

Media numărului de sclavi importați este plasată în secolul II a.Chr. În general, despre sclavii romanilor avem o imagine monocoloră, cenușie.

O să spunem că, exceptându-i pe cei duși la exploatările de piatră sau în agricultură, o mare parte dintre captivi ajungeau sclavi domestici, ceea ce nu însemna neapărat o condamnare pe viață. Mulți erau eliberați, mai devreme sau mai târziu, sau își cumpărau libertatea atunci când adunau suficienți bani. Dacă stăpânul lor era cetățean roman, și ei deveneau cetățeni romani. Este evident că emanciparea a avut un impact atât de mare (separat de cel economic), încât, atunci când imperiul era la apogeu, să zicem prin secolul II p.Chr., puțini romani nu aveau printre strămoșii apropiați un fost sclav. Mixajul a fost evident și mai mare, dacă luăm în calcul aportul de oameni liberi ajunși în imperiu, necuantificabil exact niciodată, dar suficient încât, două secole mai târziu, să fie foarte greu de găsit vreo familie romană „curată". Mai mult, ajung pe tron împărați de origine barbară. Spanioli, iliri, traci, daci, arabi. Nu săriți patriotic în sus. Toți s-au considerat romani și asta este important pentru a înțelege ce s-a întâmplat.

Este greșit să ne mulțumim a înregistra doar numărul de „nou-veniți". E un truism, dar trebuie spus că fiecare dintre acești oameni a fost un vector de cultură, într-un fel sau altul.

Diversitatea culturală rezultată este vizibilă și astăzi, ceea ce face adesea dificilă distincția între romani și alogeni, între ce era roman și ce era barbar. Și credem că era o problemă și pentru romanii înșiși, atâta vreme cât erau obligați să

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

caute modele de virtute autentică, romană, la barbarii de dincolo de limesuri. Dar inexorabilă evoluție și destul de puțini romani autentici o mai deplângeau.

Minimalistul tablou expus conține o parte din ceea ce am putea numi „destinul imperial". Fără a pune semnul egal, deși unele „coincidențe" sunt evidente, Europa actuală retrăiește ceva din acest destin (deși mai corect ar fi „fenomen"). Ingredientele sunt acolo, dinamica și ea, „romanii și barbarii" așijderea. Și peste toate, umbra uriașă a acvilei imperiale. Poate că dinastia imperială s-a sfârșit cu Constantin al XI-lea, dar Imperiul roman nu s-a desființat *de facto* niciodată.

Doar s-a reinventat permanent.

Poporul de regi

„*Cin' nu crede să să ducă, la Columnă*
Să să uite, și-o vedea
Sabia încovoiată, arcul, scutul și căciula
Orice dac le-a avea
Lalalalalalala...."

Mai toată lumea a cântat melodia asta cu vreo ocazie mai românească, fie ea oficială sau doar la focul de tabără. Dintre noi aceștia mulți, prea puțini au disecat stereotipia exprimată, îndeosebi afirmația că orice dac avea căciulă, prin căciulă înțelegându-se pileusul, boneta aia răsfrântă.

La detaliu se arată, însă, că lucrurile nu stăteau deloc așa.

Primul drum îl facem la Columnă, unde ne trimite poetul, să ne uităm și acolo vedem exact asta, și anume că nu orice dac avea căciula cu pricina. Pe reliefurile Columnei sunt 680 de figuri dacice (plus-minus 2 sau 3, căci unele scene sunt deteriorate la limita ilizibilului). Dintre aceștia doar 68 poartă pileus (deci 10 % din efective), un procent perfect acceptabil pentru corpul de comandă compus evident din aristocrați.

Apoi, depășind reperele rigide ale iconografiei imperiale, cercetăm izvoarele literare antice care iată ce spun:

Dion Chrysostomos observă și notează un astfel de marcaj social: […] *diferite neamuri poartă pe cap niște cușme, tinas pilous, așa cum obișnuiesc acum aceia dintre traci numiți geți* […].

Petrus Patricius întărește acest lucru spunând că: *Decebal a trimis soli purtători de cușme*.

Sextus Aurelius Victor: *Într-adevăr, el* (Traian) *ca primul sau chiar singurul care a extins stăpânirea romană dincolo de Dunăre, supunând și transformând într-o provincie romană pe daci, care purtau pileus*.

Căciula este, pentru observatorii străini, dar nu numai, unul dintre aceste elemente de port cu caracter evident elitist, purtarea piesei subliniind diferența

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

dintre individ și inferiorii lui, dar și relevând egalitatea dintre cei care aveau dreptul să o poarte. Ambiguitatea surselor scrise este înlăturată de aristocrații războinici reliefați pe monumentul de la Adamclisi și pe Columna Traiană, unde aceștia poartă pileusul. Boneta respectivă a fost încă din Antichitatea dunăreană abuziv folosită ca element de identificare etnic și mai puțin social. Or, în interiorul societății dacice lucrurile au stat nițel diferit.

Plecând de la existența acestui pileus, s-a cimentat în imaginarul contemporan o dualitate falsă, respectiv existența unei cutume care împărțea societatea în două, aristocrația care purta acest pileus și restul poporului, care ar fi umblat obligatoriu cu capul descoperit, situație sprijinită solid de iconografia Columnei Traiane. Tabloul trebuie cu totul respins, căci pileusul nu era doar un acoperământ al capului, ci un anume tip de coifură, aflat în acord cu rangul purtătorului. Restul societății însă, care nu avea dreptul de a purta un atare obiect vestimentar, putea purta diverse tipuri de pălării (*pilidion*, *pétasos*), bonete, tichii (*kyné*), căciuli etc., realizate din piele, pânză, stofă, paie, papură, fetru, blană etc.

Lipsește argumentarea indubitabilă, reliefurile Columnei nu sunt în acest caz de ajutor, sculptorii fiind mai mult interesați de redarea diferențelor sociale, și nu de realitatea pragmatică, dar trebuie ținut cont de clima temperată a Daciei, unde pe vreme de iarnă, pe ploaie sau soare puternic, oamenii trebuiau să-și acopere capul, într-un fel sau altul. Doar că, exceptând înalta aristocrație, nu făceau asta cu pileusul. Acesta era rezervat aristocrației războinice și sacerdotale și avea semnificații sociale profunde, ca, de altfel, și în bazinul Mediteranei.

Ne putem imagina că vestimentația era adaptată în funcție de sezon și în iernile reci oamenii își acopereau capul cu căciuli de blană, spre exemplu. Un argument în acest sens îl reprezintă coifurile princiare ale basileilor geți care imită nu doar forma unor căciuli, ci sunt decorate cu imitații ale cârlionților unei blăni de miel. Desigur, oamenii ocazional umblau și cu capul descoperit.

Tot în contemporaneitate proliferarea manifestărilor de reconstituire istorică a preluat, aproape natural, abuzul de pileus, acordându-i fix valoarea din cântecul cu care am început. Nu ești dac fără să ai pileus, indiferent dacă ai mucii până pe piept sau ești veteran al evenimentului. Dacă ai și barbă plus sabia încovoiată și niște țări albi, practic ești miezul conductei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Nimic mai greșit! Boneta (frigiană la origine, obiect vestimentar cu o lungă și frumoasă istorie) a fost un semn elitist, un fel de chipiu de ofițer. Purtarea ei era în acord cu statutul personajului. Or, nicăieri nu a existat vreun trib sau vreo armată de daci constituită numai din aristocrați. Orice grup social sau de altă natură (politic, militar, profesional, religios etc.) are ierarhii interne. Nici cele mai egalitariste sisteme nu sunt în realitate plane. Pentru că nu s-a putut, nu se poate și nici nu se va putea niciodată realiza așa ceva. Astfel de ierarhii interne există chiar și în rândurile celor mai exclusiviste grupuri și membrii acestora se vor diferența, natural sau nu, prin orice mic amănunt, pretext sau necesitate. Se va apela la vârstă, vechime, competență, drept natural sau divin, alegeri „libere", charismă etc.

Revenind la spectacolele de reconstituire istorică, atunci când la vreuna dintre aceste manifestări vedeți 10 tarabostes bărboși din 10 oameni câți are grupul, trebuie să fiți siguri că acolo-i treaba oablă ca covrigul. Dacă nu credeți, puteți să-i întrebați. Ca public plătitor de taxe și impozite aveți acest drept. Bâlbâielile cu care vă vor răspunde vă demonstrează calitatea istorică a manifestării, iar dacă în fundal cântă și Ion Agiu cu chitara lui, distanța până la kitsch e periculos de mică.

Nu lipsită de importanță socioprofesională este sabia încovoiată din cântec, despre care rapsodul ne informează că o avea la el orice căciulat dac. Și aici lucrurile sunt puțin diferite căci…

…dar văzând zorii zilei mijind, istoricul, obosit, tăcu.

Glosar:

Pileus: un fel de cușmă de pâslă (fetru) purtată în Grecia antică, ulterior în Imperiul roman de sclavii eliberați, motiv pentru care devenise un simbol al libertății. Este confundată adesea cu boneta frigiană (de culoare roșie și cu vârful îndoit înainte) adoptată și de revoluționarii francezi și devenită simbol al Republicii Franceze pe capul personajului alegoric Marianne.

Pilidion: versiune mai mică a pileusului, asemănătoare unei scufii.

Pétasos: pălărie rotundă și plană, de fetru sau de paie, originară din provincia greacă Tessalia, figurată pe capul zeului Hermes; romanii o purtau în amfiteatre, pentru a se proteja în zilele însorite.

Kyné: acoperământ de diverse forme (bonetă, glugă) care acoperea bine capul și era purtat de agricultorii din Grecia antică.

Sinuciderea lui Decebal

Circulă insinuant pe bloguri de ceva vreme o versiune diferită a momentului când Decebal, regele dacilor, este ajuns de cavaleria romană care-l urmărea.

Versiunea cimentată în istoriografie este că regele s-a sinucis atunci când s-a văzut fără scăpare. Noua propunere de lectură sugerează că regele a fost prins, după ce reușise să iasă din încercuirea Sarmizegetusei, și executat de către comandantul detașamentului de cercetași romani aflat pe urmele lui.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Singurul argument al acestei ipoteze ar fi lectura textului inscripționat pe monumentul funerar al acelui comandant roman, decurionul T. Claudius Maximus.

Textul inscripției:

Ti(berius) *Claudius* / *Maximus vet*(eranus) / [*s*(e)] *v*(ivo) *f*(aciendum) *c*(uravit) *militavit* / *eque*(s) *in leg*(ione) *VII* C(laudia) *P*(ia) *F*(ideli) *fac* / *tus qu*(a)*estor equit*(um) / *singularis legati le* / *gionis eiusdem vexil* / *larius equitum item* / *bello Dacico ob virtu* / *te*(m) *donis donatus ab Im* / *p*(eratore) *Domitiano factus dupli*(carius) / *a divo Troiano in ala secu*(n) *d*(a) / *Pannoniorum a quo et fac* / *tus explorator in bello Da* / *cico et ob virtute*(m) *bis donis* / *donatus bello Dacico et* / *Parthico et ab eode*(m) *factus* / *decurio in ala eade*(m) *quod* / *cepisset Decebalu*(m) *et caput* / *eius pertulisset ei Ranissto* / *ro missus voluntarius ho* / *nesta missione a Terent*[io Scau] / *riano consulare* [exerci] / *tus provinciae nov*[ae Mes] / [*opotamiae……*].

Pentru cei nefamiliarizați cu epigrafia romană este de știut că scrierea pe piatră sau pe metal complica un pic lucrurile, atât în ce privește redarea literelor care au curbe, dar mai ales era o problemă de spațiu limitat, astfel că se recurgea aproape invariabil la prescurtări, tehnică atât de uzitată încât devenise o normă și o codificare larg acceptată și recunoscută, cu nimic diferită de emoticoanele sau mesajele gen messenger de astăzi (da, nici tehnica asta nu e inventată de modernitate).

Acest lucru duce însă uneori la probleme de traducere, căci epigrafistul trebuie să completeze părțile de cuvinte lipsă (puse aici între paranteze), situație agravată de contextul în care a fost redactat documentul. Nu toți fabricanții de plăci funerare erau buni cunoscători de limbă latină sau de scriere (se suspectează chiar că unii scriau după dictare sau doar copiau un model). Erorile de scriere sunt relativ frecvente. Astfel că adesea citirea corectă sau integrală a unui document este de multe ori motiv de dispută între epigrafiști.

În cazul de față cea mai bună traducere pare să fie cea oferită de prof. Michael Speidel, recunoscut specialist în istoria militară romană, cel care a descoperit monumentul în depozitele muzeului din Kavala (Grecia):

„*Tiberius Claudius Maximus, veteran, s-a îngrijit de ridicarea acesteia în timp ce era în viață. El a luptat ca și călăreț în legiunea a VII-a Claudia Pia Fidelis, a fost făcut quaestor equitum, apoi singularis al legatului aceleiași legiuni, apoi vexillarius al cavaleriștilor din aceeași unitate. A primit recompense de la împăratul Domițian pentru curaj în timpul războiului dacic. A fost făcut duplicarius în Ala II Pannoniorum de către împăratul Traian și a fost făcut explorator și decorat de două ori pentru vitejie în războiul dacic și partic și a fost făcut decurion al aceleiași ale de către el* (Traian) *deoarece l-a capturat pe Decebalus și i-a dus capul la Ranisstorum. A fost lăsat la vatră de către D. Terentius Scaurianus, consular, comandantul noii provincii.*"

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

În text se spune într-adevăr că „*l-a capturat pe Decebal și i-a dus capul la Ranisstorum* (o localitate dacică neidentificată în teren deocamdată)". Nu reiese însă nicidecum că decurionul l-ar fi și ucis el pe rege.

Să vedem ce spun alte documente.

Columna (scena CXLV) este limpede în acest caz. Regele este căzut, înconjurat de romani, decurionul îi arată semnul clemenței, dar Decebal are pumnalul sica la gât. Evenimentele din Dacia erau bine cunoscute în capitală și propaganda oficială, chiar dacă cu noduri, a trebuit să admită evenimentele așa cum s-au întâmplat.

Gestul suicidal mai este ilustrat pe câteva vase ceramice de lux din Gallia și chiar pe o mică figurină de bronz aflată astăzi în custodia Bibliotecii Naționale din Paris. Iconografia este suplimentată de o informație a lui Dio Cassius care rezumă acest dramatic moment: „*când a văzut Decebal că scaunul lui de domnie și toată țara sunt în mâinile dușmanului, că el însuși este în primejdie să fie făcut prizonier, își curmă zilele*".

Întreaga documentație demontează fără dubii ipoteza că regele dac ar fi fost prins viu și executat pe loc, interpretare pornită de la textul stelei funerare a ofițerului roman, unde mesajul era în mod clar distorsionat intenționat de către lapicizi și repusă imprudent în atenție recent.

Textul pietrei funerare, așezată pe un mormânt provincial, departe de Roma și deci vizibil doar unui număr mic de oameni, vecini, rude, prieteni etc., este evident unul laudativ la adresa decedatului călăreț roman, subliniind insistent calitățile și succesele militare (vezi suita de avansări și participarea la campaniile militare).

Dincolo de informațiile directe extrase din documentele epocii, sub nicio formă decurionul nu avea calitatea sau poziția de a executa un rege barbar așa, de capul lui. Dimpotrivă, prinderea lui Decebal viu ar fi încununat triumful lui Traian, care în niciun caz nu a fost fericit când a aflat că nu-și poate târî adversarul redutabil pe străzile Romei. Dacă Tiberius C. Maximus l-ar fi executat pe rege din proprie inițiativă, foarte probabil în scurt timp ar fi fost și el în aceeași situație.

Epitaful, în forma lui exactă, este similar ca mesaj cu maneaua aia pe care o cântă vreun agarici cu pedale, după ce bea două-trei beri: „Valoarea meaaaaaa, valoareaaaaa meaaaaaa".

Realitatea este invariabil alta. În ambele cazuri.

Războinicii Soarelui

Am fost tentați prima dată să scriem despre „Războinicii luminii", dar teama de a ne trezi cu vreo sponsorizare obligatorie de la Gigi Becali ne-a făcut să o întoarcem din condei, chiar dacă ne păstrăm dreptul de a reveni asupra titlului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

„Spiritul războinic a fost una dintre trăsăturile caracteristice ale geto-dacilor". Această frază şi alte nenumărate variaţii ale ei fac parte din orice carte despre daci, de la manuale de şcoală şi până la monografii groase. Chiar şi eu am scris despre apetenţele marţiale ale dacilor, cu scuza că zona mea de interes era fix asta cu războiul.

În ciuda amplorii pe care o are, războiul din Antichitate, mai cu seamă cel de pe veşnicele plaiuri mioritice, lasă extrem de puţine urme. Sau, la fel de egal, foarte puţine suntem noi în stare să identificăm. Să ne înţelegem, vorbim de ciocnirea unor mase mari de oameni, dispuşi să-şi ia gâtul într-o frenezie cumplită. Dar, ca să nu cădem în extremă, urme sunt. Fie menţiuni în textele anticilor, fie indirecte, prin armele, cetăţile şi fortificaţiile cercetate. Urme indirecte însă, de aia le lăsăm azi deoparte şi vorbim despre război. Războiul nu este altceva decât o violenţă extremă purtată de grupuri de indivizi, de la ceata lui Piţigoi la armate de sute de mii de oameni.

Una dintre constantele oricărui război este omniprezenţa morţii. Şansele să iei calea strămoşilor sunt foarte mari, atrăgător de mari şi de regulă lucrul ăsta se realiza cu o măciucă în cap sau mai bine zis cu orice mijloc aflat la îndemână, de la simpla piatră până la maşinile de război. Bonus aruncarea de pe ziduri, înecul, sufocarea, incendierea, sacrificarea, sinuciderea şi zeii or mai ţine socoteala modurilor de a-i întâlni... Moduri unul mai neplăcut decât altul.

Dar oricare dintre acestea vine în coliziune frontală cu o caracteristică fundamentală a oricărei fiinţe vii: instinctul de conservare. Oricare vietate sănătoasă la cap, când simte că nu e a bună, ia distanţă cu cea mai mare viteză de care e capabilă faţă de locul unde simte sau anticipează vreun pericol. Oamenii, în anumite circumstanţe, nu fac asta. Dimpotrivă, chiar renunţă voluntar la viaţă, îşi învinge frica naturală şi participă la omor cu dăruire, curaj şi ferocitate.

De ce fac asta este mai puţin important acum. Întrebarea este cum îşi suprascriau dacii instinctul natural?

Un izvor literar mai târzior, împăratul Iulian Apostatul, spune că „*neamul geţilor, cei mai războinici care au existat vreodată, nu numai datorită bărbăţiei trupurilor, dar şi convingerilor pe care le dăduse Zalmoxis, cinstit la ei. Căci, convinşi că nu mor, ci doar îşi schimbă reşedinţa, mai degrabă sunt înclinaţi să înfrunte moartea*". Nu intrăm în detalii, dar păstrăm ideea. Virulenţa marţială a dacilor se baza pe garanţii venite din sfera sacrului, singura sursă a unui suport psihologic suficient de puternic încât să modifice comportamentul în masă.

În cheia asta, moartea nu este niciodată prezentată ca fiind sfârşitul existenţei. Momentul morţii era doar un prag către un plan superior şi accederea în acel cadru era condiţionată de modul în care individul s-a comportat în viaţă, dar mai ales de felul cum el a murit. Pentru clipa morţii, războinicul se pregăteşte asiduu din punct de vedere spiritual – pregătire ce avea la bază, din cele mai vechi timpuri, diverse moduri de imaginare şi explicare a lumii de dincolo, prin religie şi religiozitate, constituită dintr-un ansamblu de practici şi metode care anulează

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

sau măcar șuntează instinctul natural de conservare. Teama sau frica sunt stări psihologice negative care pot fi depășite doar prin convingerea că starea de urgență, de risc imediat, poate fi controlată prin inducerea unui sentiment de invulnerabilitate. Acest sentiment apare în rândul războinicilor ca urmare a curajului, a încrederii în căpetenii și tovarăși, dar mai presus de toate a credinței că zeii, stăpânii de drept ai destinului și ai lumii, îl încearcă pe fiecare individ și îi oferă șansa de a li se alătura în eternitate, dacă face ce trebuie în sensul ăsta. Adică dacă purcede la fapte de arme, se acoperă de glorie, își ucide rivalii și în general e violent, agresiv și dur.

Nodul întregului scenariu îl constituie divinitatea în toate formele ei și primul impediment major este discreția interioară a societății dacice asupra propriilor manifestări religioase. Regatul dac excelează prin tăcere asupra acestui subiect. O tăcere datorată mai mult incapacității moderne de a reasambla la un nivel acceptabil componentele religioase ale culturii locale.

Dacii, ca toate popoarele antice, aveau zei și, oricare ar fi fost ei, aveau propria lor ierarhie, în cadrul căreia întotdeauna exista un zeu care veghea asupra războiului. E o constantă a culturilor antice. Depășim puțin dilema monoteism-politeism și ne întrebăm cine erau aceștia zei? Cu tristețea aferentă o să spunem că habar n-avem. Sau mai exact nu știm sigur. Avem frânturi de informații, texte mai mult decât discutabile, temple mari lângă cetăți cu rol militar-cheie, capitala plină de construcții cu caracter religios, morminte ale unor oameni de arme și cam atât. Ah, și efervescența marțială, desigur.

Și totuși, în ciuda penuriei de surse directe, o serie de elemente disparate ne fac să credem că am putea bănui care o fi fost zeul responsabil cu treburile războinice din lumea dacilor. Sunt cam 14-15 autori antici care menționează, direct sau indirect, această divinitate războinică, dar aproape toate mențiunile nu fac decât să interpreteze identitatea zeului cu Marte și uneori cu Ares. Niciuna dintre aceste ipostaze nu trebuie explicată. În aceste consemnări însă, preeminența lui *Marte* nu înseamnă că acesta era numele getic sau dacic al zeului războiului, ci el este un clișeu onomastic, o proiecție, în strânsă relație cu alte numeroase pasaje care fac referire la caracterul războinic al populațiilor de la Dunăre. Excelența războinică a dacilor trebuia așezată sub o dominantă divină, am putea spune că potrivit normelor culturilor mediteraneene, care să explice sau măcar să expedieze parțial răspunderea insecurității din regiune, uneori exagerat zugrăvită de unii autori direct interesați.

Care ar fi numele zeului în acest caz? Fără îndoială că arheologia, în lipsa unui text clar, nu va putea niciodată recompune corespondenta onomastică, dincolo de orice dubiu, indiferent câte morminte, temple sau cetăți se vor cerceta. Și totuși, hai să vedem ce spun vestigiile.

Rarefiata iconografie a regatului conține numeroase forme aviare, de la vulturii schematizați pe lamele pumnalelor la capetele de lebădă sculptate pe calotele de calcar de la Sarmizegetusa (numite pe nedrept capete de rață, singurele

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

elemente statuare realizate de daci vreodată. Și nimeni n-a putut să răspundă la întrebarea: ce caută niște rațe pe munte?). Ambele specii aviare, vulturi și lebede, fac parte din bagajul de imagine și de manifestare a zeului Apollo, zeu solar. Vorbind despre soare, putem adăuga frecvența cercurilor încrustate pe arme, cărucioarele miniaturale de metal (scumpe!) sau Soarele de andezit din incinta sacră, element de arhitectură încă nedescifrat. Și să nu uităm cetatea Apoulonului, o trimitere onomastică și mai evidentă.

Renunțăm pe moment la identificarea nominală a acestui zeu, dar reținem legăturile surselor arheologice cu Soarele, cu lumina. Conexiunea dintre un zeu solar, presupus a fi Apollo, și funcția de zeu local al războiului este complicată tocmai de faptul că în lumea greco-romană Apollo nu avea atribute războinice clare sau definite, de unde și identificarea lui cu războinicul Marte, figură divină perfect explicabilă.

Păstrăm însă ideea că figura centrală, ca să nu ducem discuția către pretinsul monoteism dacic, a fost Soarele. Obturat de orfismul zamolxian, care a acaparat atenția și a distorsionat realitatea în mod sistematic, se presimt contururile vagi ale unei divinități puternice, adorate în templele montane, zeu poate mai prezent în viața adoratorilor săi decât ne permit să vedem sursele istorice sau propria noastră percepție.

Or, ce poate fi mai motivant pentru un războinic decât faptul că el este de partea binelui, a luminii?

Frica, teama, panica, nesiguranța, teroarea sunt sentimente indubitabil legate de starea de risc, potențând anxietăți profunde. Iminența morții, în solidar cu incapacitatea individului de a desluși dincolo de limitele vieții, avea nevoie de un garant care să modereze spaima, or doar o instanță divină de cel mai mare rang putea oferi suportul psihologic necesar depășirii momentului critic. Un fenomen atât de prezent și riscant precum războiul clama imperativ această autoritate sacră, care să-l gestioneze în profunzime, atât din perspectiva justificării, cât și prin cea a recompensei, fie ea imediată, materială sau, mult mai important, imaterială.

Nemurirea! O societate războinică prin definiție nu putea funcționa dacă indivizii care o compuneau nu își puteau învinge frica. Și toate sursele ne spun că reușiseră treaba asta la un nivel suficient de larg și intens încât să li se ducă buhul. Războiul, regii și aristocrații războinici, oamenii de arme, strămoșii-eroi, societatea întreagă, toți și toate se raportau, de la început până la sfârșit, atunci când *armele vorbeau*, la o instanță superioară, de esență divină.

Nu cunoaștem o zeitate mai prezentă concret în viața religioasă a Antichității decât Soarele. Că izvorul zilnic de lumină a impregnat și forța clerului dac este o realitate incontestabilă. Legăturii dintre Soare și sentimentul religios dacic îi mai lipsește doar cheia de boltă, ca să rămânem în terminologia celestă. Să fi fost elementul care ne lipsește din cadru războinicii?

Fără a oferi o certitudine și fără măcar a spera că va apărea una concretă sau măcar directă în viitorul apropiat, nu cred că greșim dacă credem că dacii se

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

considerau războinicii Soarelui și credeau că luptă de partea luminii. Pentru că renașterea zilnică a astrului solar era garanția că și războinicii lui vor primi această favoare. Dacă da, atunci acesta este motivul pentru care istoria e plină de faptele lor de arme.

Într-un fel ciudat și-au atins scopul. Dacă vorbim despre ei, atunci dacii sunt nemuritori.

Femeile dacilor[1]

Bărbatul e, înainte de orice, fiul Femeii.
V. Pârvan

Poporul dac nu a fost constituit numai din acei bărbați viteji care au uimit antichitatea cu credința, simplitatea și curajul lor, ci și din cealaltă jumătate, cea feminină, pe a cărei răbdare și dăruire și-au bazat succesele cei prea adeseori plecați la război.

Dacă pentru vitejii daci istoriografia antică a fost zgârcită în a oferi detalii, pentru femeile lor aceeași literatură a fost de-a dreptul vitregă, tot ceea ce știm limitându-se la câteva nume și informații răzlețe. Cu toate acestea, nici în societatea geto-dacică rolul femeii nu a putut fi unul minor, după cum probează mărturiile arheologice și reprezentările figurate ajunse până la noi, în special cele realizate la comanda învingătorilor (Tropaeum Traiani, Columna lui Traian).

Până și istoriografia contemporană tratează poziția femeii în societatea daco-getică în mod marginal. Deși mulți istorici au fost tentați să scrie despre femei, un studiu monografic detaliat dedicat lor este încă greu de realizat. Tentative lăudabile sunt textele semnate de F. Bobu-Florescu, L. Marinescu sau I. H. Crișan. Referiri semnificative la subiect au fost făcute mai ales cu prilejul publicării descoperirilor importante de obiecte de podoabă sau de cult asociabile feminității.

Prezenta abordare, beneficiind de pe urma tuturor acestor contribuții, dar neputându-și asocia nici pretenția unei investigații exhaustive și nici pe cea a unei interpretări originale, își propune cumularea unui spectru cât mai larg de informații, astfel încât universul feminin al Daciei să apară mai detaliat conturat, iar portretul femeii vizibil din cât mai multe unghiuri.

Aspecte fizice. Columna ne înfățișează ipostaze feminine zvelte, dar cu expresii aspre și mândre, cu o finețe incontestabilă a trăsăturilor, cu fața ovală, frunte înaltă, ochi expresivi, nas drept, buze frumos conturate, păr lung pieptănat cu cărare pe mijloc, acoperind tâmplele și lăsând libere urechile, strâns legat într-un coc bogat la ceafă și acoperit cu o năframă. La fel sunt pieptănate femeile

[1] Textul a apărut în revista *De Antiqvitate*, nr. 6, 2013, p. 15-31, sub titlul *Femeile dacilor*. Față de varianta originală, textul a suferit doar unele corecții și adaptări bibliografice necesare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

reprezentate pe monumentul de la Adamclisi, iar piesele de toreutică cu reprezentări feminine sugerează uneori o coafură similară[1]. Un alt gen de pieptănătură este cel cu cărare pe mijloc și părul împletit sau doar răsucit în două cosițe[2], care în unele cazuri par să pornească din vârful capului. Această coafură neobișnuită, atestată pe obiecte cu destinație religioasă[3], este posibil să fi fost un apanaj al personajelor feminine din panteonul geto-dac. De asemenea, coroborând interpretarea în acest mod a coafurii[4] cu anumite practici încă în uz în mediul rural transilvănean care asociază cosițele cu virginitatea, personajele reprezentate pe respectivele obiecte ne apar în ipostaza de zeițe fecioare, respectiv acolite ale unei astfel de divinități, la rândul lor fecioare.

Aceste portrete pot fi, cel puțin teoretic, „colorate", prin apelul la sursele literare antice care vorbesc despre anumite caracteristici rasiale ale populației nord-dunărene: părul blond-roșcat, rareori negru, pielea de culoare deschisă și ochii albaștri, prin aceste însușiri fizice daco-geții putând fi integrați în aceeași categorie rasială cu vecinii lor iliri, celți, germanici și sciți. Desigur că aceste caracteristici nu pot fi generalizate, putând exista și diferențe somatice. Cercetările osteologice completează și nuanțează această imagine oarecum idealizată a înfățișării fizice a geto-dacilor, vorbind despre o varietate de tipuri antropologice.

Vestimentația și podoabele. Conform reprezentărilor și informațiilor păstrate, putem aprecia ca îmbrăcămintea femeilor din Dacia era compusă din cămăși încreţite la gât, cu mâneci lungi și largi sau cu mâneci scurte, fuste până în pământ, peste care, uneori, se purta o mantie amplu drapată (**Fig. 20-22**). Când nu erau desculțe, în picioare purtau opinci sau călțuni. Capul și-l acopereau cu o broboadă, iar pe vreme rea posibil foloseau o glugă atașată mantiei. De exemplu, fusta pe care o poartă femeile reprezentate pe metopele XLIX (**Fig. 9**) și L (**Fig. 10**) ale monumentului de la Adamclisi a fost interpretată ca o variantă a fotei cu capetele petrecute; la fel s-au pronunțat specialiștii și despre piesa similară din ținuta vestimentară a celor două personaje feminine de pe plăcuțele de argint de la Letnița (**Fig. 11**), una dintre ele, cea reprezentată cu o oglindă și un șarpe cu trei capete, purtând și o cămașă în formă de ie. Această ultimă piesă de vestimentație amintită este mai mult decât evidentă pe falera de la Galiče, inclusiv în ceea ce privește cusăturile care împodobesc umerii și pieptul. Personajele feminine de pe falerele de la Lupu poartă o fustă largă, prinsă pe mijloc cu un brâu, peste care este aplicat un șorț cu marginile de jos evazate (**Fig. 12-13**). O ținută similară, asociată cu o încălțăminte de tip coturni, este sugerată de reprezentarea, ce e drept

[1] Falerele de la Herăstrău (**Fig. 1**) și Iakimovo, fibulele de la Coada Malului (**Fig. 2-3**), Bălănești (**Fig. 4-5**) și dintr-o localitate necunoscută din Transilvania (**Fig. 6**).

[2] Pe bolul cu motive în relief descoperit la Popești (**Fig. 7**) sunt reprezentate tinere dansând, cu cosițele în vânt. Vezi și figura feminină de pe falera de la Galiče (**Fig. 8**).

[3] Cum este cazul a trei dintre piesele tezaurului de argint de la Lupu (**Fig. 12-13**).

[4] Mai există și varianta „coafură în două cornuri lunare" (*ibidem*).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

extrem de schematică, geometrică chiar, de pe garnitura de pafta descoperită la Popești.

Cercetările arheologice ne fac cunoscute astăzi o varietate considerabilă de obiecte de podoabă. Este greu să identificăm o categorie asociată exclusiv feminității, de vreme ce atât colanele, cât și lanțurile, *torques*-urile, brățările, verigile, falerele, fibulele, inelele, pandantivele, ba chiar și cerceii puteau fi de fapt purtate de ambele sexe. Impasul este parțial amortizat de aceleași reprezentări artistice figurative deja amintite. Imaginea feminină de pe falera de la Galiče are la gât mai multe colane; personajul de pe medalionul de lut ars descoperit la Sarmizegetusa este împodobit cu o podoabă (coif; diademă?)[1]; în celebra sa reprezentare de bronz descoperită la Piatra Roșie (**Fig. 15**), personajul, probabil o personificare a zeiței Bendis, are fruntea încinsă cu o bentiță; figurile feminine de pe falerele de la Lupu poartă o podoabă stranie, ce pare alcătuită dintr-un șir de falere, iar una dintre ele poartă ceva similar și în jurul capului. Indiferent cum ar fi interpretate oricare dintre aceste personaje– ca zeițe, acolite sau doar preotese –, podoabele în sine rămân asociabile fiecăreia dintre ele, nu doar ca un atribut al sacrului, ci și ca unul al feminității.

O „podoabă" mai puțin obișnuită, asupra căreia dovezile sunt indirecte, este tatuajul. În societatea tracică se pare că tatuarea a fost la început o practică de înfrumusețare a femeilor. Clearh din Soloi, discipol al lui Aristotel, povestește o scenă care pare să se fi petrecut în secolele V-IV a.Chr.: într-un context neexplicitat, un grup de femei „tracice", foarte probabil ajunse captive, au fost tatuate de către vecinele lor scite; ulterior ele au îmbogățit însemnele respective, modificându-le în desene, transformând astfel semnificația inițială, de batjocură, într-un „decor", ce va deveni sinonim cu descendența nobiliară și chiar un etalon al nobleței, după afirmația unui alt autor contemporan, Dion Chrysostomos, care știe despre femeile din Tracia că, „cu cât au mai multe semne și mai variate, cu atât se arată a fi mai nobile și din părinți mai de ispravă". Alți autori antici vorbesc și ei despre tatuaje la geto-daci, care foloseau se pare ace înroșite în foc și/sau înmuiate în diverși coloranți[2].

În ciuda acestor metode „barbare" de înfrumusețare, este puțin probabil ca femeile din Dacia să fi stârnit mai puțin interesul romanilor, după cucerire. Un

---

[1] Personajul feminin de pe discul de lut ars de la Sarmizegetusa Regia este posibil să poarte pe cap un coif, unul din atributele zeiței Diana-Artemis, și nu o diademă (**Fig. 14**). Podoabele purtate de diversele personaje ilustrate în toreutică sau artă în general au în primul rând scopul de a stabili cât mai clar locul și rolul personajului, dar mai ales contextualizarea lui, funcția decorativă fiind adesea secundară. Arta antică, și cea geto-dacică nu făcea excepție, era foarte pragmatică, utilizând fiecare detaliu redat pentru a încorpora simboluri, în încercarea de a transmite privitorului un set de coduri. Obiectul de artă trebuia „să vorbească" celui care îl privea.

[2] Herodot, *Istorii*, V, 6; Strabon, *Geographia*, VII, 5, 4; Dion Chrysostomos, *Discursuri*, XIV, 19; Plutarh, *Despre răzbunarea târzie a divinității*, 12; Artemidor, *Tălmăcitor de vise*, I, 8; Pomponius Mela, *Descrierea pământului*, I, 1, 10; Plinius cel Bătrân, *Istoria naturală*, VII, 11, 50; Porphyrios, *Viața lui Pythagoras*, 14. Pentru sursele antice citate s-a utilizat *Fontes I*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

indiciu cel puțin, dacă nu chiar o certitudine, este faptul că artiștii care au înfrumusețat Roma cu monumentele menite să facă nemuritoare faima de cuceritor al Daciei a împăratului Traian nu au fost impresionați doar de calitățile bărbaților, ci și de trăsăturile femeilor dace, ele figurând pe reliefurile Columnei traiane și pe metopele Monumentului de la Adamclisi.

Îndeletniciri. Viața de zi cu zi a femeilor dace o putem bănui în funcție de scenele de pe Columnă și de pe metopele monumentului de la Adamclisi, în care femeile sunt înfățișate într-o ipostază maternă, ducând în brațe un sugar și ținându-i de mână pe copiii mai mari sau purtând un copil într-o copaie pe cap.

Conform acestor reprezentări, atribuțiile femeilor dace se concentrau în jurul locuinței familiei, dar și în cadrul muncilor domestice sau și în agricultură.

Centrul acestui univers a fost cu siguranță vatra, cuvânt arhaic al cărui înțeles primordial a rămas la fel de puternic și de plin de semnificații până astăzi[1], însăși păstrarea sa datorându-se cu probabilitate femeii și ocupațiilor sale specifice. Motiv care sugerează posibilitatea ca întreținerea și manevrarea focului, în scopuri casnice și magico-religioase, să fi fost un apanaj exclusiv al femeii în societatea dacică. La fel trebuie privită și prepararea hranei care, în anumite circumstanțe, a putut fi considerată parte a unui ritual social complex. Informații prețioase despre această îndeletnicire ne oferă tot descoperirile arheologice. Bucătăria geto-dacică pare să fi fost simplă, sobră, dar bine armonizată nutritiv, oferind toate elementele necesare organismului uman. Într-un posibil rețetar ar fi intrat, pe lângă pâine, diferite terciuri preparate din cereale (grâu, mei, secară, orz, ovăz) în combinație sau nu cu alte alimente (laptele, brânza, mierea, ouăle, spanacul, loboda); alte fierturi de legume (năut, bob, linte, mazăre, măzăriche) sau diverse plante de sezon (măcriș, ștevie, spanac, ciuperci, morcovi) însoțeau preparatele din carne, fiartă sau prăjită, de vită, oaie, porc, cal, pasăre, pește, vânat și, sporadic, chiar și de câine, condimentate cu usturoi, muștar, oțet și, bineînțeles, nelipsita sare. Fructele, mierea, lactatele[2], vinul[3], berea[4] și posibil și alte băuturi (miedul, braga, borșul) completau meniul dacilor.

Unele alimente se consumau și în stare crudă și, cu siguranță, secretele conservării nu au fost deloc străine femeilor din Dacia. Diferitele practici de conservare (sărarea, afumarea, murarea, fermentarea, uscarea, congelarea) sunt, oricum,

---

[1] DEX: *vatră*, cf. alb. *vatrë*, înseamnă nu numai platforma amenajată pentru încălzirea locuinței și prepararea hranei, ci are, ca sens figurativ, și înțelesul de *baștină*, *cuib*, *așezământ stabil* și chiar *origine*.

[2] Columella, *Despre agricultură*, VII, 2: *Apoi* [oile] *nu numai că îi satură pe țărani prin belșugul brânzei și al laptelui, ci acoperă și mesele bogaților cu mâncăruri numeroase și plăcute. Iar unor neamuri lipsite de grâu le procură toată hrana, de aceea cei mai mulți dintre nomazi și dintre geți se numesc „băutori de lapte*".

[3] Platon, *Legile*, I, 637 d; Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, XXI, 12, 5; Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11; Ovidiu, *Tristele*, III, 10, 23-24; Vergiliu, *Georgicele*, III, 364; L. Suciu 2001, p. 171, nota 77.

[4] Hellanicos, Întemeieri de neamuri și orașe, Fr. 66; Athenaios, X, 447 C.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

modalități de prelucrare primară a alimentelor, iar chiupurile mari de lut ajunse până la noi au avut cu siguranță și astfel de întrebuințări, nu doar pe aceea de depozitare a cerealelor, a mierii, a vinului și a uleiului. La fel poate fi interpretată și existența hambarelor de suprafață și a gropilor pentru păstrarea proviziilor, în special cereale, atât de frecvent atestate în jurul locuințelor.

Nu doar alimentația a stat în atenția femeilor, ci chiar un atu al lor trebuie să fi fost cunoașterea rolului curativ, medical, pe care îl au o serie de plante, a căror întrebuințare a fost cu siguranță asociată cu diverse practici magico-religioase.

Toate aceste afirmații se bazează pe descoperirile arheologice constând în diverse ustensile casnice, vase, semințe, resturi osteologice și pe informațiile, fie ele și lacunare, oferite de autorii antici. Nu poate fi exclusă din discuție nici vechimea unor cuvinte din vocabularul aferent gastronomiei, între care cele mai la îndemână sunt: *brânză*, *mazăre*, *păstaie*, *rânză*, *sâmbure*, *strugure*, *șoric*(*i*), *urdă*, *zăr*. Păstrarea lor de-a lungul veacurilor se datorează, cu foarte mare probabilitate, femeilor, care s-au aflat mult mai des în contact cu produsele pe care respectivele cuvinte le desemnau, precum și cu consecințele utilizării lor, ilustrate de termeni ca *abure, sarbăd, scrum, steregie*, *strepede*.

Nu numai pregătitul hranei se desfășura în jurul vetrei, ci întregul univers familial gravita în jurul acestui adevărat *axis mundi*, prin sentimentul de protecție și de adăpost cu care se asocia, precum și prin semnificațiile sale sacre. Întreaga locuință dacică era organizată împrejurul său, indiferent de forma sau dimensiunile spațiului ocupat: bordei, locuință de suprafață, patrulateră, ovală, rotundă, poligonală, cu una sau mai multe încăperi. Se presupune că, la edificarea și mai ales la amenajarea lor, un rol activ îl aveau și femeile, în grija cărora rămâneau oricum ulterior. Alte dovezi care ar putea fi aduse în favoarea contribuției femeii la întreținerea locuinței, reflectată prin prisma vocabularului de sorginte arhaică, sunt termenii: *a deretica*, *mătură*, *a scurma* și, desigur, deja amintita *vatră*.

Atât se poate afla despre universul casnic al femeilor dacice și este neîndoielnic faptul că ele ajutau la construirea lui, uneori în mod decisiv și întotdeauna individualizându-l, întocmai ca și țintele de fier cu floarea frumos ornamentată cu motive geometrice sau vegetale, care împodobeau ușile de la intrare. Rolul femeii în acest microcosmos poate fi și el parțial reconstituit. Autorii antici ne vorbesc despre participarea ei la muncile câmpului și îngrijirea animalelor[1]. Pe lângă acestea, se ocupau cu meșteșugurile casnice: tors, țesut, croit, cusut și, într-o oarecare măsură, olărit. Săpăturile arheologice au scos la suprafață nenumărate greutăți folosite la războiul de țesut, ace de cusut confecționate din os sau metal, iar noțiuni precum *brâu*, *caier*, *căpută*, *căciulă*, *creț*, *a însăila*, *a înșira*, *pânză*, *undrea* susțin și ele vechimea preocupărilor pentru confecționarea îmbrăcămintei. Înclinația femeii spre frumos trebuie să-și fi găsit un domeniu de acțiune și în ornamentarea

[1] Platon, *Legile*, VII, 805: „*pun femeile să lucreze pământul, să pască vacile și oile*" – cu referire la traci; Strabon, *Geografia*, III, 4, 17: „*femeile muncesc și ele la câmp*" – cu referire la celți, traci și sciți.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

ceramicii, iar plămădirea din lut, odată cu vasele necesare gospodăriei, a unor obiecte miniaturale – asimilabile păpușilor, jucăriilor în general – se asociază mai ușor cu natura maternă. În legătură cu acest din urmă aspect, este semnificativ faptul că următoarele cuvintele cu referire la copilărie provin din substrat: *băiat*, *copil*, *leagăn*, *a lepăda* (sarcina), *a mădări* (a răsfăța), *prunc* și, posibil, *cocon*.

Coroborând descoperirile arheologice cu cercetările lingvistice, etnografice și antropologice, rolul femeii în societatea dacică apare deci destul de clar conturat. Ea este stăpâna casei, pe care o conduce adesea în lipsa bărbatului, iar creșterea copiilor și gospodăria îi ocupau cea mai mare parte a timpului.

Rolul social. Pe metopa IX de la Adamclisi o familie se deplasează într-un car tras de vite, iar pe metopa XLIX ne întâmpină o pereche tânără: un bărbat ținând de mână o femeie. Conform acestor reprezentări, nucleul societății geto-dace pare să fie familia monogamă (**Fig. 17**). Lucrurile nu vor fi stat însă întotdeauna așa, autorii antici făcând referiri la obiceiul tracilor de a avea un număr relativ mare de soții, între 3 și 30![1] Cert este, și reprezentările de pe Tropaeum Traiani par să confirme, că undeva spre mijlocul secolului I a.Chr. geții au abandonat această practică, dacă admitem că ea ar fi fost generalizată, ceea ce e improbabil însă. Am ales acest reper cronologic în ideea că importanta reformă sacerdotal-religioasă inițiată de marele preot Deceneu ar fi fost incompletă fără o reformă morală, care să presupună și schimbarea atitudinii față de femeie și căsătorie. Prin implicațiile sale, o asemenea transformare a moravurilor avea nevoie de o personalitate de talia și charisma lui Deceneu, rangul de mare preot și susținerea regală de care acesta s-a bucurat asigurând și succesul inițiativei. Astfel, constatăm că izvoarele scrise contemporane perioadei dintre domnia lui Burebista și cea a lui Decebal nu pun poligamia, comportamentul orgiastic și violența – metehne asociate societății tracilor sudici – și pe seama geto-dacilor. S-ar putea ca Deceneu, odată cu reforma atotcuprinzătoare a societății geto-dacice, să fi făcut și o serie de schimbări ce s-au reflectat până la nivelul familiei, dat fiind faptul că, fără a o reforma pe aceasta, nu putea obține o reală modificare de conduită la nivel macrosocial (**Fig. 20-22**).

Poli- sau monogamă, căsătoria la geto-daci, ca și la traci de altfel, presupunea cumpărarea soțiilor de la părinții acestora – o adevărată „lege tracă”[2], având ca revers o atitudine foarte dură la adresa infidelității conjugale, cel puțin în lumea dacică, unde „păcatul adulteriului, cu îndemnu-i orbitor/Se răscumpără cu moarte, după datinile lor”[3]. Valoarea zestrei se pare că intervenea doar în cazul fetelor „năpăstuite din pricina urâțeniei”, după plastica exprimare a lui Solinus[4].

[1] Herodot, *Istorii*, V, 6 – cu referire la tracii crestoni; Pomponius Mela, *Descrierea pământului*, II, 19-21 – cu referire la traci în general; Solinus, 10, 2-4 și Heraclit din Pont – tot cu referire la traci în general; Menandru – cu referire la traci și la geți, reluat de Strabon, *Geografia*, VII, 3, 4; Arrian, după Eustatius – cu referire la traci în general.

[2] Xenofon, *Anabasis*, VII, 2, 38.

[3] Horațiu, *Ode*, III, 15-20.

[4] Solinus, *Culegere de fapte memorabile*, 10, 4.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Lucrurile nu vor fi stat însă chiar aşa şi o dovadă a importanţei dotei pentru întemeierea noii familii este supravieţuirea până azi a cuvântului *zestre*, împreună cu întregul său cortegiu de semnificaţii social-economice. Însemnătatea ritualului căsătoriei în societatea geto-dacă este ilustrată şi ea, pe aceeaşi filieră lingvistică, de conservarea vocabulei *mire*, căreia în mod natural i se asociază şi cel de *mireasă*.

Care era rostul femeii în modul de funcţionare a angrenajului familial s-a văzut deja în cazul îndeletnicirilor. Redus la esenţă de autorii antici, el este asociat statutului celui mai de rând, după standardele epocii: erau puse „să slujească fără a se deosebi întru nimic de sclavi”[1]. O asemenea atitudine plină de desconsiderare, cu certitudine la adresa femeilor dace, ne-o prezintă Trogus Pompeius atunci când descrie derularea unui conflict daco-bastarn: „Şi dacii sunt o mlădiţă a geţilor. În vremea regelui Oroles se luptară fără succes împotriva bastarnilor şi de aceea, ca pedeapsă pentru slăbiciunea arătată, au fost siliţi, din porunca regelui, ca, atunci când voiau să doarmă, să pună capul în locul picioarelor şi să facă soţiilor lor serviciile pe care mai înainte acestea obişnuiau să le facă lor. Această pedeapsă a fost înlăturată numai după ce, prin vitejia lor, au şters ruşinea pe care şi-au atras-o în războiul de mai înainte”.

Situaţia nu va fi fost însă la fel de dramatică pentru toate femeile din Dacia. Ne gândim aici la femeile din categoriile sociale sus-puse, ale căror griji casnice vor fi fost cu siguranţă împărţite cu eventualele slujnice şi chiar sclave. De un respect aparte trebuie să se fi bucurat femeile din înalta societate, în special cele din familia regală. În legătură cu acestea din urmă, putem să ne întrebăm dacă atitudinea plină de condescendenţă pe care Traian o manifestă faţă de o importantă prizonieră, considerată a fi sora lui Decebal (**Fig. 16**), în momentul în care o invită să urce pe corabia ce urma să o ducă în Imperiu (scena XXX), este un simplu gest de curtoazie sau manifestarea respectului faţă de un membru al familiei regale a cărui luare în captivitate putea deveni o preţioasă armă psihologică în mâinile împăratului. Dio Cassius ne face să bănuim ca foarte probabilă cea de-a doua interpretare căci, ne mărturiseşte el, Decebal s-a arătat dispus să accepte încetarea ostilităţilor în orice condiţii, „nu fiindcă ar fi avut de gând să le respecte, ci ca să mai prindă putere, după pierderile suferite atunci[2]”.

Un caz posibil similar este dezvăluit de o inscripţie în care se vorbeşte despre Zia, soţia regelui costoboc Pieporus, decedată la Roma în secolul II p.Chr., căreia nepoţii Natoporus şi Drilgisa i-au ridicat un monument funerar[3]. În lipsa oricăror detalii, cel mai plauzibil scenariu pare să fie utilizarea aceleiaşi arme psihologice, soţia regelui devenind ostatică în contextul confruntărilor dintre romani şi germanici, pe de o parte, şi tribul războinic al costobocilor, pe de cealaltă parte.

---

[1] Platon, *Legile*, VII, 805; o informaţie similară găsim la Heraclid din Pont, Fr. XXVIII.

[2] Dio Cassius, *Istorie romană*, LXVIII, 9, 4.

[3] „*Mani.* (Reginei) *Zia, fiica lui Tiatus, soţia lui Pieporus, regele costobocilor, au făcut* (acest monument) *Natoporus şi Drigisa, bunicii, care a binemeritat.*” Trad. R. Ardevan.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

În ambele situații ne aflăm în fața unor personaje ce par să-și depășească statutul de membri ai înaltei societăți și poate chiar și pe cel de persoane foarte apropiate conducătorilor politici, din moment ce persoana lor putea garanta o anume evoluție a evenimentelor. Mai mult, statutul acestor femei, deși ostatice în Imperiu, se pare că nu a fost lipsit de prestigiu, din moment ce Ziei i se ridică un monument funerar, iar în anul 260 p.Chr., un oarecare Regalianus era proclamat împărat de legiunile dunărene, printre altele, și pentru că este *gentis Daciae, Decebali ipsius, ut fertur, affinis* („de neam dacic fiind, pe cât se spune, rudă cu însuși Decebal")[1] – semn că acea soră a regelui deportată de Traian a avut urmași, fapt exploatat politic și propagandistic de Regalianus.

Rolul sacerdotal. Latura feminină nu este numai o caracteristică a societății geto-dacice, ci și a panteonului geto-dac. Avem ca dovezi persistența cultului Marii Zeițe din Neolitic până în Latène-ul târziu. Cultul pentru Marea Zeiță sau Mama Divină era nelipsit din religia popoarelor antice și geto-dacii nu puteau face excepție. În acest sens au fost interpretate tezaurul de obiecte de argint descoperit la Lupu (jud. Alba), precum și statuetele feminine descoperite în numeroase situri arheologice. S-a presupus chiar că numărul acestor reprezentări ar fi chiar mai mare decât al celor masculine, un indiciu care ar trebui să ne atragă atenția asupra impactului divinităților feminine în cadrul religiozității geto-dacilor.

O serie de descoperiri vin să sprijine asocierea dintre o anume divinitate feminină (Marea Zeiță?, Hestia?) și cultul focului. Îndeplinirea practicilor rituale cădea cu siguranță în sarcina femeilor, cele care în mod firesc întrețineau în cămin, cu dificultățile inerente mijloacelor de inițiere și întreținere avute la dispoziție, focul necesar activităților cotidiene[2].

Tot din străfundurile neolitice și tot în legătură cu o Mare Zeiță sunt și practicile și credințele legate de fertilitate și fecunditate, asociabile la rândul lor, într-o perioadă mai avansată de organizare socială, cu dragostea, maternitatea, familia în ultimă instanță. Herodot vorbește de o astfel de zeiță, Bendis, pe care femeile trace o adorau ca pe o divinitate a feminității în general[3]. Descoperirile arheologice puse în legătură cu această zeiță (bustul-mască de bronz de la Piatra Roșie (**Fig. 15**), medalionul ceramic de la Sarmizegetusa și capul de la Costești) ne prezintă, dincolo de orice îndoială, un tip de feminitate cu siguranță deosebit, practicat sau practicabil doar la vârfurile ierarhiei sociale. Ținuta maiestuoasă și coafura mai puțin obișnuită, împodobită cu o bentiță, un coif sau o tiară, puteau fi doar atributele unei femei de rang înalt sau ale unei zeițe, oricum cam singurele care se puteau învrednici de atenția artiștilor, într-o societate care nu pare să fi practicat arta ca un mod de viață.

---

[1] *Scriptores Historiae Augustae*, Tyranni triginta, 10, 8.

[2] De exemplu, figurinele descoperite în locuințe, în apropiere sau pe vetre – interpretate ca având un rol protector asupra casei și pentru „a da viață focului".

[3] Herodot, *Istorii*, IV, 94; V, 7.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Arta figurativă este deci cea care ne scoate și de această dată din impas, câtă vreme niciun izvor scris din antichitate nu confirmă prezența în societatea dacică a preoteselor. Și totuși, ele nu puteau lipsi, la fel ca în toate societățile contemporane cu cea a dacilor, și de asemenea trebuie să fi beneficiat de un prestigiu deosebit, chiar dacă acesta va fi fost împărtășit doar în limitele comunității feminine.

Rolul sacerdotal al femeii este sugerat și de scena XLV de pe Columna traiană, unde, în preajma unei clădiri, interpretată de Radu Vulpe ca templu, un grup de femei dace, posibil preotese, torturează prizonieri romani folosindu-se de torțe[1] (**Fig. 19**). O altă sursă antică[2] atestă practicarea de către scordisci – cu eventuale corespondențe și în lumea geto-dacică – a unor ritualuri sângeroase în care prizonierii de război erau uciși, după o prealabilă torturare rituală. De altfel, în scena XXV de pe Columnă se pot vedea craniile, presupuse ale soldaților generalului Fuscus, expuse pe zidurile unei cetăți dacice, înfipte în pari.

În istoriografia antică caracteristici precum morala religioasă, spiritul războinic și demnitatea sunt frecvent asociate neamului dacilor, fiind de netăgăduit că aceste nobile calități s-au datorat cu prisosință și grijii materne care, în ultimă instanță, este autoritatea supremă căreia i se datorează moștenirea dacică.

Femeile Daciei, mame, surori și fiice, au dus mai departe elementele culturii și civilizației proprii, atunci când armele bărbaților nu au mai putut opri legiunile Romei, răzbunându-i astfel pe cei ce au căzut apărând Sarmizegetusa.

[1] Scena a fost reinterpretată și în cheie dacomană, considerându-se că femeile sunt preotese romane, iar prizonierii ca fiind daci (Brilinski 2005, p. 16). Această ipoteză este amatoristică deoarece scena respectivă se află încadrată într-un complex de imagini avându-l în centru pe împăratul Traian și expediția pe care el o pregătea împotriva dacilor, torturarea prizonierilor romani fiind în acest context motivația atitudinii războinice a împăratului. Oricum, este cu totul improbabil ca armata romană să fi avut în componență preotese, iar ipostaza de văduve romane care se răzbună este și ea mult prea discutabilă pentru a fi luată în considerare. Oricât de ambiguă este scena în discuție, vechea opinie cum că ea ne prezintă un grup de femei dace, preotese sau nu, care aplică un ritual punitiv prizonierilor romani, este mult mai verosimilă.

[2] Florus, *Oeuvres*, tom I-II, texte établi et traduit par Paul Jal, Paris, Société d'Édition „Les Belles Lettres", 1967, liber I, XXXIX, 1-7.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Bibliografie

Berti R., La Porta E. (coord.), *Glorie di Tracia: l'oro più antico, i tesori, i miti*, Editura Ermes, Firenze, 1997.

Brilinski V., *Columna văzută altfel*, în *Dacia Magazin*, 27, 2005.

Catalogul expoziției *I Daci.* G. Arbore Popescu (coord.), Editura Electa, Milano, 1997.

Cichorius C., *Die Reliefs der Traianssäule*, Berlin, 1896-1900.

Ciută B. D., Plantos C., *Analiza arheobotanică a unui lot de semințe carbonizate provenit din „silozurile" descoperite la Piatra Craivii*, în *Apulum*, XLII, 2005.

Crișan I. H., *Ceramica daco-getică. Cu specială privire la Transilvania*, București, 1969.

Crișan I. H., *Spiritualitatea geto-dacilor. Repere istorice*, București, 1986.

Daicoviciu C. *et alii*, *Șantierul arheologic Grădiștea Muncelului*, în *Materiale și cercetări*, V, 1958.

Daicoviciu C., *Cetatea dacică de la Piatra Roșie*, București, 1954.

Florescu F. B., *Monumentul de la Adamklissi Tropaeum Traiani*, ed. II, București, [1960].

Fulger A. C., *Arte imperiale tra Traiano e Adriano nel confronto tra monumenti di Roma e della Dacia romana*, teză de doctorat, 2012, tutore G. Calcani, Università degli studi RomaTre, Roma, manuscris XXV/3.

Gimbutas M., *Civilizația Marii Zeițe și sosirea cavalerilor războinici,* București, 1997.

Glodariu I., *Arhitectura dacilor – civilă și militară (sec. II î.e.n. - I e.n.)*, Cluj-Napoca, 1983.

Glodariu I., Iaroslavschi E., *Civilizația fierului la daci (sec. II î.e.n. - I e.n.)*, Cluj-Napoca, 1979.

Glodariu I., Moga V., *Tezaurul dacic de la Lupu*, în *Ephemeris Napocensis*, IV, 1994, p. 39-41.

Hîncu A., *Cu privire la căsătoria cu plată la geto-daci*, în *Thraco-Dacica*, XVII, 1996, p. 243-246.

Izvoare privind istoria Romîniei, I, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1964.

Marinescu L., *Efigie feminină geto-dacă*, în *Almanah Femeia*, 1977, p. 28-30.

Medeleț F., *În legătură cu o mare spirală dacică din argint aflată în Muzeul Național din Belgrad*, în *Analele Banatului*, SN, III, Arheologie – Istorie, 1994, p. 192-230.

Miclea I., Florescu R., *Strămoșii românilor. Vestigii milenare de cultură și artă. Geto-dacii*, București, 1980.

Petolescu C. C.. în *Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie*, I, Bucarest, 1996.

Russu I. I., *Daco-geții în Imperiul Roman,* București, 1980.

Russu I. I., *Limba traco-dacilor*, București, 1967.

Rustoiu A., *Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană*, Cluj-Napoca, 2002, p. 248, fig. 84/2.

Sanie S., *Din istoria culturii și religiei geto-dacice*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași, 1999.

Sîrbu V., *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (pornind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei)*, Galați, 1993.

Suciu L., *Indicii pentru reconstituirea vieții cotidiene în așezările dacice. Aspecte ale alimentației*, în *Studii de istorie antică. Omagiu profesorului Ioan Glodariu*, Cluj-Napoca-Deva, 2001.

Suciu L., *Plants in the medicine of Dacia*, în *Orbis Antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis*, Nereamia Napocae Press, Cluj-Napoca, 2004, p. 779-784.

Tocilescu Gr., Benndorf O., Niemann G., *Monumentul de la Adamklissi: Tropaeum Traiani,* Viena, 1895.

Vulpe R., *Columna lui Traian. Monument al etnogenezei românilor*, București, 1988.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Explicația figurilor

Fig. 1. – Faleră tezaurul de la Herăstrău. *I Daci* 1997, p. 341, fig. 786.

Fig. 2-3. – Fibule descoperite la Coada Malului, Prahova. *I Daci*, p. 345, fig. 803-804.

Fig. 4-5. – Fibule descoperite la Bălănești, Olt. www.cimec.ro. (10.01. 2013).

Fig. 6. – Fibulă provenind dintr-o localitate necunoscută din Transilvania. Fulger *mss*, tavola XXV/3.

Fig. 7. – Bol fragmentar descoperit la Popești, Argeș. Fulger *mss*, tavola XXV/1.

Fig. 8. – Faleră de la Galiče, Bulgaria. *Glorie di Tracia* 1997, p. 165, fig. 246.

Fig. 9. – Adamclisi. Metopa XLIX. Tocilescu *et alii* 1895, p. 463, fig. 228.

Fig. 10. – Adamclisi. Metopa L. Tocilescu *et alii* 1895, p. 464, fig. 229.

Fig. 11. – Plăcuță de argint de la Letnița, Fulger *mss*, tavola XXVII/1.

Fig. 12-13. – Falere de argint descoperite la Lupu, Alba. Foto Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, inv. 4472/4473.

Fig. 14. – Medalion de teracotă. Sarmizegetusa Regia. Miclea 1980, fig. 535.

Fig. 15. – Aplică de bronz în relief. Luncani-Piatra Roșie. Hunedoara. Muzeul de Istorie al Transilvaniei, inv. 4479.

Fig. 16. – Prizonieră dacă. Scenă de pe Columna traiană. Cichorius, 1896-1900, tafel XXI, scena XXX.

Fig. 17. – Familii de daci. Scenă de pe Columna traiană. Vulpe 1988, p. 175, scena XCI.

Fig. 18. – Textul inscripției dedicate reginei Ziais. Petolescu 1996, p. 94.

Fig. 19. – Femei dace torturând prizonieri romani. Columna Traiană. Cichorius 1996-1900, tafel XXXIV, scena XLV.

Fig. 20-21. – Familii dacice în reliefurile Columnei traiane. Cichorius1996-1900, tafel LVI, scena LXXVI (fig. 20); tafel XXIX-XXX, scena XL (fig. 21).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

D . M
ZIAI
TIATI. FIL.
DACAE. VXORI
PIEPORI. REGIS
COISSTOBOCENSIS
NATOPORVS ET
DRIGISA AVIAE
CARISS. B. M. FECER.

19

20

21

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Oameni, arme și cetăți în timpul regalității geto-dacice

Caracterul războinic al geto-dacilor răzbate puternic din textele antice, dar el este identificat și de descoperirile arheologice care au relevat fortificații, morminte și arme al căror cumul și număr implică existența unor elite politice, religioase și militare secondate de o însemnată forță economică, capabile să mobilizeze și să susțină economic campaniile militare și eforturile arhitectonice deloc de neglijat.

Imaginea elitei războinice în cadrul societății dacice este aceea a unor indivizi aparținând unor categorii distincte, cu un puternic profil militar, ocupând un loc important pe scara socială și posedând o serie de bunuri economice, care-i asigură statutul. Funcția lor, pe lângă războiul propriu-zis, este aceea de senior local ce asigura pe timp de pace administrarea și stabilitatea militară a teritoriului, fie în scop personal, fie ca exponent al puterii centrale.

Despre aristocrație, așa-numiții *tarabostes*, antichitatea greco-romană ne-a transmis foarte puține relatări. Ele îngăduie însă stabilirea numelui autentic, dacic, al acestora. Bine înarmați, echipați cu un arsenal eficient și eterogen ce cuprindea lănci, spade, pumnale curbe, scuturi, arcuri, armuri de zale și coifuri, cu o construcție mentală de excepție, acești nobili au constituit nucleul dur al organizării militare geto-dacice ce furniza atât comandanții militari, cât și unitățile speciale.

Considerați multă vreme ca fiind de fapt masa poporului de rând, *kometai*, *războinicii pletoși*, erau de fapt *oșteni ai regelui* provenind din categorii mai puțin nobile, nucleu și liant al unei armate regale compacte și disciplinate. Această ipoteză presupune existența unei categorii bine reprezentate de proprietari liberi care să fie chemați să se alăture grupului dur al războinicilor profesioniști. Într-o societate în care tradiția morții pe câmpul de luptă, ca rit inițiatic de nemurire, atestă – împreună cu existența unor panoplii de paradă și a unor inventare funerare fastuoase – un imaginar complex al funcției războinice, ar fi de neconceput ca sensul simbolic originar al pletelor să fi fost răsturnat, transformând podoaba capilară dintr-un element de distincție socială și de superioritate într-un stigmat al inferiorității. În contrast *cu pilophori,* aristocrația legată prioritar de funcția de suveranitate sacră, capillati (pletoșii) au reprezentat inițial categoria nobilă a războinicilor, mandatarii celei de-a doua funcții indo-europene, o elită militară puternic specializată.

Depășind prin pregătirea militară populațiile barbare vecine, războinicii geto-daci, *capillati* și oameni de rând, conduși de puternicii *tarabostes*, formau unități de infanterie și escadroane de cavalerie extrem de mobile, fapt ce le-a permis să fie prezenți pe un spațiu larg. Prezența lor militară a fost sesizată nu doar în centrul puternic fortificat din Munții Orăștiei, ci și la mari depărtări de acesta, începând cu campaniile lui Burebista. Existența unui corp de militari profesioniști, nucleul constituit din trupe de elită întotdeauna la dispoziția autorității

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

regale, presupune că acesta deținea supremația în ce privește gradul de înarmare, instruire și logistică. La fel de logic pare – în lipsa unor descrieri directe – că o mare parte din aceste efective erau compuse din călăreți.

Izvoarele istorice, dublate de cele arheologice, arată o bună reprezentare a călărimii în rândurile diferitor structuri politico-militare geto-dacice. Angrenate în diverse conflicte, adeseori la mare depărtare de centrele proprii, armatele în discuție au avut, pe lângă comandamentele ce utilizau evident caii, și importante escadroane de cavalerie. Prezența cavaleriei în structurile militare nord-dunărene relevă aportul substanțial al acestei specializări marțiale în spațiul discutat. Alături de acest corp, dimensiunea fenomenului militar a determinat înființarea unor unități specializate de artilerie sub evidentă influență romană, unități specializate în asedii sau altele de cercetași.

Armele au fost adevărate embleme ale aristocrației militare geto-dacice. Eficace, puternic individualizate, purtătoare ale unor valențe cultice de excepție, ele trasează drumul parcurs de aristocrația tracă de la grupurile eterogene de războinici la coagularea statului dac sub Burebista. Profund atașate acestei elite militare, armele și-au însoțit adesea stăpânii în mormânt, oferindu-ne, după două milenii, informații prețioase despre universul marțial geto-dac.

Armamentul este, din perspectiva cercetătorului modern, cel mai vizibil mod de exprimare a ideologiei și a identității războinice, elitele militare având un arsenal propriu, eficace și numeros, la care se adaugă un set important de arme de paradă, adevărate embleme ale puterii militare și ale potenței economice. Numărul, morfologia, influențele, adaptările, calitatea și calitățile armamentului sunt tot atâția parametri ce converg spre mentalitatea elitelor care l-au utilizat.

Arsenalul acestor luptători temuți, testamentarii unor îndelungate tradiții războinice, cuprindea tot ceea ce putea oferi tehnologia epocii lor: cuțite, cosoare, pumnale, spade și săbii, scuturi, coifuri, arcuri, sulițe, lănci, topoare și, o culme a tehnologiei momentului, valoroasele cămăși de zale și de solzi. Alături de acestea, războinicii geto-daci mânuiau mașini de asediu și de aruncat săgeți și lănci.

Un caz aparte în bogatul arsenal relevat îl constituie *falx dacica*, temuta sabie încovoiată, atât de utilizată și de eficace încât a depășit cadrul specificității, devenind simbol etnic pentru geto-daci. De fapt, folosirea predilectă și aproape exclusivă a armelor curbe de tip *seceră*, de la cuțite la uriașele coase de luptă, va conduce la introducerea în istorie a acestui model de armă, care la rândul ei le-a asigurat dacilor nemurirea.

O privire de ansamblu asupra armamentului aparținând elitelor războinice relevă o panoplie relativ unitară marcată de puternice influențe exterioare la care se adaugă cele cu specific local. Armamentul lor, precum și poziția socială construiesc profilul ideal al statutului războinicului, el însuși produsul unei culturi în care forța și caracterul marțial reprezentau un set de valori general acceptate și intens promovate, însoțind posesorul în ipostaza de om de arme și dincolo de moarte.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

O altă dimensiune a fenomenului militar din lumea geto-dacilor o constituie salba de cetăți și fortificații răspândite în tot arealul geto-dac și care a culminat cu ansamblul construit în munții Orăștiei, dovadă nu numai a talentului arhitectonic, ci și a spiritului combativ.

Cetatea a reprezentat în Antichitate, pe lângă funcția militară evidentă, un simbol de prestigiu al elitelor, fiind locul unde se desfășura viața seniorului și a suitei lui, detașați vizibil, prin impozanța unei astfel de construcții, de populația de rând.

Fortificația a reprezentat locul de unde elita își exercita puterea asupra zonei înconjurătoare. La fel de importantă în dinamica unei așezări era relația acestui centru, *dava*, reședința aristocratului, către care se îndreptau o parte din produsele zonei înconjurătoare, cu *satul* – formă de locuire sau de aglomerare umană, cu o vechime situată mult înaintea epocii geto-dacice, dezvoltat întotdeauna într-un habitat stabil, ocupat de o comunitate cu caractere etnice, sociale sau culturale unitare. Astfel, satele erau situate în apropierea cetăților și fortificațiilor, cărora, pe lângă cotele datorate, le mai asigurau întreținerea și reparațiile, iar în cazuri extreme, chiar apărarea. Relația economică și politică dintre cele două elemente – dava și sat/sate – se răsfrânge vizibil asupra fenomenului militar care determina elitele.

Cealaltă dimensiune ce trebuie luată în calcul este rolul militar al fortificației, cu tot ce implică acest rol: tehnică de construcție, resurse și mod de utilizare, principalele tipuri de fortificații, maniera în care era constituită și gândită apărarea, originea și evoluția ei. Nu lipsit de importanță este faptul că în multe dintre aceste construcții militare sunt vizibile influențele străine, elenistice și celtice în primul rând. Acum apare o inovație tehnică, ce îmbină particularitățile terenurilor muntoase cu zidurile ciclopice elenistice și fortificațiile de tip *oppidum*: *murus Dacicus*. Această tehnică de construcție consta în ridicarea a două paramente din blocuri de piatră fasonată legate între ele cu transversale din lemn ale căror capete se fixau în locașurile anume săpate în blocurile paramentelor și cu emplecton între ele (pământ amestecat cu piatră informă), bătut cu maiurile.

Pe lângă aceste cetăți, arhitecții militari daci au ridicat și numeroase fortificații de baraj cu rolul de a bloca accesul pe anumite direcții de înaintare, apoi nenumărate turnuri-locuință, probabil sediile căpeteniilor, cu evidente legături între ele.

Zona nord-dunăreană a cunoscut, de-a lungul evoluției sale, o serie de etape de dezvoltare, între care crearea Regatului dac este de departe cea mai remarcabilă realizare politică. Dar acest apogeu nu ar fi fost posibil în lipsa dinamismului societății și a forței elitelor militare și politice care au dominat-o, capacitând-o în suficientă măsură ca într-un interval scurt de timp, socotind pe scara evoluției entităților statale, să treacă de la stadiul tribal de dezvoltare la edificarea unui puternic regat barbar. Unificarea geto-dacilor, principala unitate etnoculturală a regiunii, a fost precedată și susținută de o creștere demografică substanțială, în tandem cu dezvoltarea economică și o serie de reforme pe plan religios. Mutarea

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

centrului de putere din sudul Carpaților în Transilvania a avut ca rezultat, date fiind resursele zonei, înmulțirea centrelor fortificate de tip *dava*, a așezărilor civile, dezvoltarea agriculturii și a meșteșugurilor. Toate aceste evoluții au avut loc sub autoritatea unor elite, ierarhizate la rândul lor, al căror rol social, religios, politic și militar este încă puțin cunoscut și înțeles, dar care, fără îndoială, au exercitat o enormă influență asupra restului populației.

Dintre aceste elite, cele militare au fost motorul noilor realități geopolitice zonale, pilonul esențial pe care s-a bazat până în ultima clipă autoritatea regilor daci. Modelul identitar al acestor războinici, aristocrați și profesioniști ai armelor deopotrivă, a conținut, pe lângă arsenalul divers și eficient, o inteligență militară vie, o adaptabilitate ce compensa lipsa unității de acțiune și un curaj legendar, dublat de o determinare religioasă vecină cu fanatismul.

Construită și dezvoltată în acești parametri, puterea militară a geto-dacilor a inclus toate atributele proprii unui fenomen militar amplu, complex și eficient, cu autentice valențe combative, calități demonstrate în toate acțiunile militare care i-au inclus.

Ridicarea acelei *megále arché* a regelui Burebista trebuie să se fi făcut pe baza și cu sprijinul elementului militar, iar această contribuție nu s-a oprit aici, ramura de nord a tracilor constituind unul dintre ultimele bastioane ale barbarilor, războinici care au pus permanent presiune pe frontierele Imperiului.

Reconstituirea aspectelor militare ale civilizației tracice oferă un amplu tablou al gândirii războinice în spațiul tracic, al dezvoltării artei militare și al caracterului războinicului trac. Acest luptător de excepție s-a distins nu numai prin lipsa tanatofobiei sau prin temperamentul vulcanic, ci și prin predilecția pentru săbiile și pumnalele curbate, caracteristici care l-au individualizat o dată în plus, dacă mai era nevoie, în cadrul mozaicului de războinici ai Antichității.

Pasăre măiastră

Imaginarul contemporan despre daci, pentru că tot ce avem este imaginar, are forma unei păsări măiestre. Cu două aripi mari întinse grațios și un trup mititel despre care n-ai fi zis că e în stare să țină aripile alea întinse. Despre umbra acestor aripi vom mai vorbi. Aripa dintr-o parte este colorată. Așa e pasărea asta, despre care se știe că e măiastră. Mii de culori, irizații, nuanțe, reflecții, delir. Nici n-ai zice că nu s-ar potrivi la un festival de samba sau la o paradă gay. Cine ar sta să privească atent ar vedea scrise mărunt, pe pene, toate poveștile dacilor, de la Facerea lumii încoace.

Poți vedea, uimit de atâta minunăție, cum australopitecii aveau cușmă dacică, neanderthalienii stau la baza culturii Cucuteni, care Cucuteni erau, în final, tot daci, romanii erau daci și s-a stabilit cu ajutorul analizelor fluorescente și

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

genetice că și dacii erau daci. E o aripă frumoasă și dacă-ți plac drogurile ușoare nu te mai saturi privind-o. Te scoate din reveria periculoasă fâlfâirea celeilalte aripi. Asta e mai către gri, mai spre sobru. Dar poți citi în ea ce n-ai citit în aia-laltă. Fireşte, nu?

Vezi aici că dacii nu doar că erau cei mai nespălați dintre ortodocși, dar și că verdele pădurilor dacice e cam legionar, așa, la limita corectitudinii politice. Observi imediat că dacul e sinonim cu prostul familiei și, cu atitudine snoabă de școlarizat cu forța, ți se arată că este foarte posibil ca dacii ăia să nici nu fi existat. Povestea lor e o chestie legendară, că tot n-aveam ce pune la baza poporului român sosit aici de undeva, neprecizabil.

Aș putea jura că pentru o pasăre, mai ales măiastră, sincronizarea aripilor este esențială. Putem face abstracție de cromatica atipică, în fond nu culorile îs responsabile cu aerodinamica, dar peste mișcările haotice nu putem trece. Fiecare aripă se zbate cum vrea ea, în general în contratimp cu cealaltă, semn că fiecare e controlată de altă zonă a creierului. E limpede, cred, că pasărea asta nu zboară. Nu că nu ar vrea, dar nu poate.

Zborul e o chestie inginerească, calculată matematic, unde multe lucruri, dacă nu cumva cam toate, sunt bine articulate și decise să conlucreze. Pasărea asta nu zboară. Aleargă în schimb bezmetică, târâind după ea aripile alea lungi, frumoase, prin noroaie, zloată, bălți și mizerii. De ceea ce s-ar fi putut numi o pasăre frumoasă s-a ales praful. Aripile ei se urăsc reciproc. În starea asta nu va putea zbura niciodată. Pur și simplu aripile nu doar că sunt dezarmonizate, dar sunt prea mari pentru trupul micuț. Aici își au locul istoricii și iubitorii de istorie-realitate. Sunt puțini, de asta și pasărea e mică, în definitiv, iar povara unor aripi așa de mari e cumplită. Fac umbră multă, o umbră sub care nu se prea pot întâmpla nu știu ce minunății. Dar cel mai rău este că aripile astea cu zbaterea lor necontrolată, cu fâlfâirea aproape continuă și fără rost, consumă timp și aproape toată energia de care are nevoie pasărea. Să nu vă mai mirați de ce nu zboară. Istoricii de care vă zic, la care se adaugă ici-colo câțiva pasionați, abia reușesc din când în când să găsească câte un grăunte-doi, cât să nu moară pasărea de foame.

Despre Dacia medievală

Lucrările secolelor XVII-XIX care discută mai mult sau mai puțin tangențial problema dacică trebuie privite nu ca scripturi imuabile, ci ca emanații ale timpului lor. Nici știința istorică nu face excepție, scriitorii de istorie – e oarecum impropriu spus „istorici" în acele secole – fiind evident conectați la nivelul cunoașterii momentului. Cine uită că între anii 1800 și secolul XX, de exemplu, cunoașterea a dobândit în foarte multe cazuri valori net diferite riscă să rămână ancorat în nivelul acelor secole.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Este la fel de evident că opiniile celor care sunt citați pătimaș (și fragmentar) nu sunt neapărat invenții, ci ipoteze ale momentului (bazate în majoritate pe lecturi anterioare, și nu pe apelul la discipline conexe (oricum inexistente). Se mai uită adesea că acele secole sunt secolele națiunilor, când toată lumea încerca – pe baza instrumentarului filosofico-istoric – să deslușească originile popoarelor.

Europa trăia efervescența națiunilor, a identităților naționale, a statelor naționale, preferate în locul imperiilor. Numai cine nu citește și nu cunoaște istoriografia perioadei poate să se lanseze în ditirambe maiestuoase, dar găunoase, privind dacismul medieval.

Este la fel de logic – pentru că la nivel metodologic este ceva mai greu – să se admită o continuitate (pe multiple planuri, nu întotdeauna perfect suprapuse) din Cuaternar până azi, pe acest pământ. Contrar gălăgiei ce răsună pe forumuri (și nu numai) împotriva lumii academice, această breaslă nu militează împotriva continuității. Ar fi o aberație ce ar egala dacismul deșănțat și istoricii nu-și permit, în principiu, derapaje atât de grosolane. Ce nu înțeleg frizerii și mecanicii auto, deveniți peste noapte culegători de folclor medieval și baroc, este că înainte de daci nu existau daci, tot așa cum, după daci, la fel de evident, nu mai existau daci.

Continuitatea reprezintă o sumă de valori, niciodată constante, ce transcend epocile și ea este suma evoluției sau involuției societății (sau comunităților umane) dintr-o zonă geografică oarecare. La fel ca orice organism, societatea umană se naște, se dezvoltă și în cele din urmă moare. Odată născută în acest spațiu, viața socială a luat diverse forme, amplitudini și dimensiuni de tot soiul – relevate de nivelul ei de organizare și maturizare – care au dat respectivelor comunități coloratură specifică. Comunitățile neolitice erau neolitice și nu dacice, comunitățile preindo-europene se deosebeau de cele autohtone și lista poate continuă până azi, când ungurii nu sunt moldoveni și nici băschirii kirghizi.

Așezarea civilizației dacice la locul ei – pentru că ea are locul ei fundamental în istoria noastră – nu poate fi făcută prin împingerea setului de valori proprii în afara sistemului ei de referință. Pentru a face acest lucru – cu instrumentarul specific al unei discipline atât de complexe azi, cum este istoria – se cer un volum de muncă, inteligență și profesionalism cu mult peste lecturile ocazionale sau brainstormingurile de la crâșmele de cartier.

Dacia medievală este un construct filozofic emanat din lecturile izvoarelor antice la care occidentalii aveau acces, adăugate surselor bizantine mai târzii, care arhaicizau cu nepăsare hărțile Europei.

Hărți pe care apăreau Sciția, Tribalia, Dacia sau Roxolania. Sau care plasau fantastica Dacia în ținuturile scandinave.

Fără îndoială că există și persoane autodidacte, cu capacități peste medie, care pot sintetiza logic volumul de informație existentă (izvoare scrise de tot felul, izvoare arheologice, expertize științifice diverse, cartografice etc.), dar ne temem că nu l-am găsit încă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Cine au fost pelasgii?[1]

În cadrul acestui articol ne-am propus să prezentăm pe scurt câteva puncte de vedere cu privire la anticii pelasgi, temă recurentă în peisajul protocronist autohton. De la bun început trebuie spus că avem de-a face cu un subiect dificil, amplu, dominat de numeroase controverse izvorâte din opiniile adeseori ireconciliabile exprimate de-a lungul timpului de diverşi specialişti, arheologi, istorici şi lingvişti deopotrivă. Din acest motiv ne asumăm de la bun început că aici nu vom putea surprinde fenomenul în întreaga sa complexitate, în realitate nici nu ne-am propus aşa ceva şi nici nu vom putea oferi mult căutatele răspunsuri definitive.

Lucrări mitografice precum „Dacia Preistorică" a istoricului român Nicolae Densuşianu sau cele ale scriitoarei albaneze Nermin Vlora Falaski au creat legenda unor pelasgi aproape divini, creatori ai unei magnifice civilizaţii arhetipale, strămoşi ai românilor, respectiv ai albanezilor. Aceste cărţi redactate în prima parte a secolului 20 au generat o întreagă literatură pseudoştiinţifică, cu o priză deosebită la publicul avid de origini primordiale.

Ne-am propus să încercăm să prezentăm pe parcursul acestei lucrări problematica pelasgilor într-o manieră sintetică, într-un limbaj cât mai accesibil, în ideea de a oferi un punct de vedere argumentat care să se poată constitui într-o alternativă la abordările de tip pseudoştiinţific mai sus menţionate.

Ce ştim despre pelasgi? Vocea izvoarelor scrise

Pelasgii reprezintă un loc comun în literatura antică, ca populaţia anterioară, băştinaşă, a Eladei, prezentă în zonă încă de dinaintea sosirii grecilor. Sub o formă sau alta, ei apar menţionaţi de aproape toţi autorii antici, începând cu Homer, care îi aşază în rândul aliaţilor troienilor (Iliada, II, 840).

Cele mai multe dintre aceste menţiuni sunt sumare şi au un caracter mai degrabă mitologic, oferind destul de puţine informaţii concrete. Au fost pelasgii doar nişte greci arhaici sau o populaţie mai veche distinctă? Sunt un nume pentru a-i desemna pe

[1] Acest text este adaptarea unui proiect ştiinţific conceput împreună cu dr. A. Berzovan, dar rămas nefinalizat până la momentul conceperii volumului. Mulţumim autorului pentru permisiunea de a prelua contribuţia sa şi a o include în această antologie. Asupra textului ne-am permis doar unele intervenţii şi contextualizări minore.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

strămoșii ionienilor și ai atenienilor din Epoca Bronzului și epoca întunecată? Sunt o ficțiune literară sau au reprezentat o realitate etnoculturală distinctă? Dincolo de dubiile autorilor antici, este cert că nu sunt greci. Puținele cuvinte și particule presupuse ca fiind de origine pelasgă (vezi thalassa – mare) indică destul de clar că limba substratului pe care se așează elenii nu este una indo-europeană, deci nu prea au cum fi greci. În orice caz, este destul de clar că nu au fost niciodată greci și că formulările autorilor greci – atenienii înainte se numeau pelasgi etc. – de fapt descriu în limbajul plastic și nespecializat al scriitorilor din vechime fenomenul prin care în unele regiuni ale Greciei substratul pelasg, indo-europenizat la venirea grecilor, este cu mult mai puternic decât în alte regiuni precum în statele doriene de pildă. În ce îi privește pe atenieni, pelasgitatea lor este cumva redescoperită de autorii attici pentru a întări mitul autohtoniei lor continue, care le servea în menținerea Imperiului în Grecia. Adică este greu de spus cam cât de pelasgi erau atenienii la bază, în mare parte este un construct, la fel cum și nouă ne place să subliniem continuitatea din daci, apoi daco-romani, români, pentru a ne întări pretențiile asupra teritoriului de azi al României.

Izvoarele scrise ale Antichității, contradictorii și pe alocuri confuze, lasă loc pentru tot felul de speculații, existând cel puțin un pasaj pe baza căruia să se poată susține oricare dintre ipotezele mai sus pomenite. Totuși, credem noi, în acest întreg noian de surse există unele istorisiri din care s-ar putea extrage măcar un anumit sâmbure de adevăr. Astfel, mai multe date concrete despre pelasgi aflăm de la Herodot, care ne relatează pe larg povestea un conflict dintre pelasgi și atenieni în cadrul cărții a șasea a celebrelor „Istorii".

Părintele istoriei ne spune că, după Hecateu din Milet, pelasgii ar fi fost chemați de atenieni să construiască zidurile Acropolei. Odată zidurile terminate, atenienii plini de viclenie le-ar fi dat drept răsplată pentru munca înfăptuită un pământ arid și neroditor situat la poalele Muntelui Hymetthos. Pelasgii, harnici, după câțiva ani de muncă au reușit să transforme într-un mod aproape miraculos acele pământuri rele în niște ogoare roditoare. Puși în fața acestui fapt, atenienii, plini de invidie, vor decide să îi izgonească pe pelasgi din Attica.

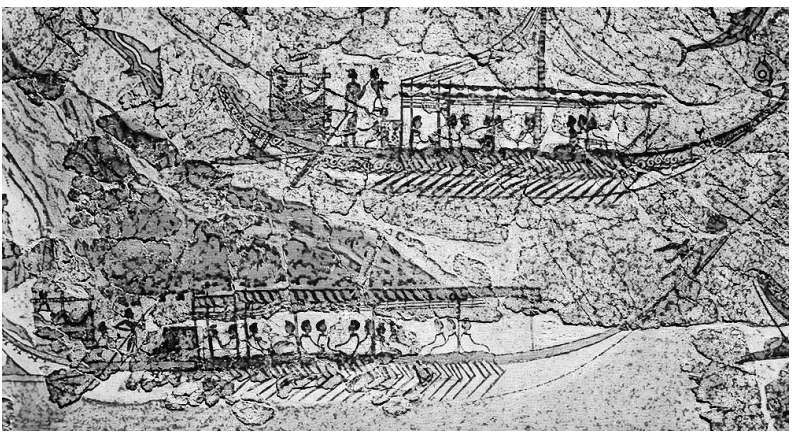
Dar, precum se întâmplă întotdeauna în orice conflict, mai există și o altă versiune a celor întâmplate, istorisită de către același Herodot. Astfel, pelasgii stabiliți la poalele Muntelui Hymetthos ar fi început să-i necăjească pe atenieni, hărțuindu-le femeile ce mergeau să aducă apă de la cele nouă izvoare. Mai mult decât atât, viclenia pelasgilor ar fi mers într-atât de departe încât ei chiar ar fi pus la cale, în taină, un atac asupra orașului. În aceste condiții, izgonirea lor a fost, cel puțin din punctul de vedere al atenienilor, o pedeapsă cât se poate de omenoasă, cu atât mai mult cu cât aceștia, de ar fi vrut, ar fi putut oricând să îi ucidă pe pelasgi cu totul. Izgoniți din Attica, pelasgii s-au refugiat în insula Lemnos, situată în zona de răsărit a Mării Egee, în apropierea Asiei Mici, de unde i-au izgonit pe minyeni, urmașii argonauților și ai femeilor lemniene.

Plini de ură față de atenieni pentru tratamentul nedrept la care au fost supuși, pelasgii vor pune la cale un plan de răzbunare. Astfel, cu mai multe corăbii

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

propulsate de câte 50 de vâslaşi (*pentekontoroii*), pelasgii vor lansa un raid în Attica, la Brauron, de unde vor răpi din toiul unui festival dedicat zeiţei Atena mai multe femei ateniene. Odată urcate pe corăbii, captivele au fost duse în Lemnos, unde vor servi drept ţiitoare pelasgilor.

În timp, aceste femei vor da naştere la copii, învăţându-i să vorbească doar în limba greacă şi educându-i după felul atenienilor. Crescuţi astfel, aceşti copii au ajuns după un timp să se considere superiori copiilor pelasgi, tratându-i cu superioritate şi dispreţ, socotind că este dreptul lor firesc să îi stăpânească. Acest comportament a stârnit îngrijorare în rândul pelasgilor, care se gândeau că, dacă aceşti copii nutreau dorinţa de a stăpâni peste pelasgi încă de la această vârstă, când vor ajunge la vârsta maturităţii ar putea să le aducă multe necazuri.

Detaliu al unei fresce minoice descoperite la Acrotiri (insula Thera)

Aşadar, pelasgii ţinură sfat şi soluţia nu s-a lăsat mult aşteptată: copiii, împreună cu mamele lor ateniene, au fost ucişi într-o crimă colectivă care a intrat în memoria Antichităţii – în literatura antică, termenul de „isprăvi lemniene" a ajuns să fie folosit pentru a desemna uciderea colectivă a unor persoane lipsite de apărare.

Dar, în rândurile unui popor profund religios şi dominat de superstiţii precum pelasgii, acest măcel nu a putut fi trecut cu vederea. La scurtă vreme după carnagiu, pelasgii începură să se teamă de o eventuală pedeapsă a zeilor pentru crima pe care au comis-o. Probabil recoltele proaste care au urmat au sporit şi mai mult teama. Pentru a căuta salvare, au trimis o solie la oracolul lui Apollo de la Delphi, preoteasa Pythia răspunzându-le că, pentru a primi iertarea divină, vor trebui să obţină negreşit mai înainte iertarea atenienilor, pe care pelasgii au încercat să o capete prin intermediul unei solii. Răspunsul atenienilor a fost cât se poate de clar şi de concis: vor da iertare pelasgilor doar dacă aceştia le vor ceda întreaga insulă Lemnos.

Puşi în faţa acestei cereri, pelasgii vor răspunde cu un şiretlic: vor ceda grecilor insula doar dacă atenienii, aflaţi mult la sud faţă de Lemnos, vor reuşi să ajungă pe ea folosind pentru corăbiile lor vântul care bate de la nord.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Dincolo de legende, istoria a consemnat că mai târziu, în contextul primelor ciocniri care au condus la izbucnirea Revoltei Ioniene (499-493a.Chr.), Lemnosul va fi cucerit de atenieni. Pornind dinspre Chersonesul Tracic (actuala peninsulă Gallipoli, în zona strâmtorii Dardanele) unde domnea ca tiran peste coloniști atenieni și traci locali, Miltiades, fiul lui Cimon, mai târziu devenit eroul bătăliei de la Marathon, va acosta pe insulă, cerându-le pelasgilor să se predea. Cei din Hephaistion vor accepta condițiile atenienilor, dar locuitorii din Myrina se vor opune, motivând că Miltiades nu a venit cu corăbiile din Attica. Miltiades va asedia Myrina și, după cucerirea ei, insula Lemnos va intra cu totul în stăpânirea Atenei (Istorii, VI, 137-140).

Acest episod interesant din cadrul „Istoriilor" herodoteice ne oferă câteva indicii sugestive despre relațiile dintre greci și această populație. Constructori ai zidurilor acropolei, capabili să desțelenească un teren neroditor, pelasgii apar ca fiind civilizația mai veche, superioară din punctul de vedere al cunoștințelor tehnice. Pe de altă parte, agresiunea pe care o manifestă față de femeile atenienilor, atât la cele nouă izvoare, cât și ulterior, cu ocazia răpirii lor de la Brauron, îi plasează, din punctul de vedere al ideologiei războinice, pe un palier destul de primitiv, chiar demni de dispreț pentru „isprava lemniană" pe care au realizat-o. Grecii, pe de altă parte, apar ca fiind pragmatici și perfizi, conștienți de puterea lor militară mai mare, de vreme ce-i tratează pe pelasgi cu aroganță și au pretenții de stăpânire asupra lor. Grecii negociază de pe poziții de forță militară, iar cucerirea Lemnosului este făcută de Miltiade, modelul eroului grec prin excelență.

Această scurtă lectură critică a textului herodoteic, fără a avea pretenția de exhaustivitate, pune în față realitatea unui conflict dintre două tipuri de civilizație distincte. Cum afirma însuși Herodot într-un alt loc, grecii au reușit să se ridice din rândul pelasgilor asimilând cunoștințe și învățăminte de la diverse națiuni. În schimb, pelasgii „nu au reușit niciodată să se ridice deasupra condiției lor barbare" (Istorii, I, 58).

Pelasgos, primul om, s-a născut din pământul negru, după spusele poetului Asios din Samos. Poetul Callimah exaltă, în poemul intitulat „Scalda zeiței Pallas", frumusețea „brunelor fecioare pelasge". Eschil, de asemenea, descrie pelasgii ca un popor „negru" (Suplices, 154-155). E greu de spus ce vor fi înțeles autorii Antichității prin aceste epitete – să fie oare o referință la vechime, la primordialitate sau să fi avut într-adevăr anumite conotații rasiale? Nu ar fi exclus ca cel puțin o parte din aceste populații străvechi ale Eladei, de sorginte mediteraneeană, să fi avut într-adevăr un ten mai închis la culoare decât populațiile grecești care le-au supus venind dinspre nord, din areale de climă temperată. Situația amintește oarecum de cea din subcontinentul indian, unde neamurile războinice indo-europene venite dinspre miazănoapte peste mai vechile populații negroide (de sorginte dravidiană și austronesiană) le-au supus și asimilat în parte, creând un sistem de caste în a cărui geneză și funcționare factori precum etnia și culoarea pielii au jucat și joacă un rol extrem de important până în ziua de astăzi.

Religia pelasgilor pare să fi avut o influență covârșitoare asupra religiei grecești clasice, așa cum o cunoaștem. Autorii Antichității, inclusiv Herodot, vorbind

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

despre misterele din Samothrace, atribuie acestora o origine străveche, pelasgică (Istorii, II, 51,52). Pausanias vorbește despre o statuie primitivă, pelasgică, a unui Zeus cu trei ochi, la Larissa, adorată până târziu, în plină epocă romană (Descrierea Greciei, 2.24.3). Și dacă este să dăm crezare părintelui istoriei, înseși numele divinităților panteonului elenic ar proveni tot din acest fond arhaic, ele fiind preluate de pelasgi de la egipteni și apoi transmise grecilor (Istorii, II, 50).

Numeroase regiuni și enclave „pelasge" sunt menționate ca existând pe teritoriul Greciei Antice. Dodona, Argosul și, mai ales, Larissa sunt frecvent asociate acestei străvechi populații. Chiar și despre atenieni se susține că ar fi fost la origine tot pelasgi. Despre limba pelasgilor, izvoarele ne spun puține lucruri. Autorii antici o descriu ca pe o limbă barbară, distinctă de limba greacă sau de limba altor populații. Astfel, Herodot ne spune că, „în ce privește limba folosită de pelasgi (…), unele concluzii pot fi trase observând dialectul utilizat de rămășițele pelasgilor care locuiesc la Crestona, dincolo de Tyrrhenieni" (Istorii, I, 57). Alte mărturii par să vorbească însă de o pluralitate de limbi și națiuni. Iată de pildă ce scrie Homer în Odiseea (172-177), unde ni se spune: „I-o țară / Ce-i zice Creta, mândră, roditoare, / Cu ape-n jur, că e-n mijlocul mării, / Și oamenii foiesc în ea puzderii. / Pe-ntinsul ei sunt nouăzeci de-orașe, / Cu fel de fel de limbi: ahei și mândri / Eteocreți, cidonieni alături / De dorieni războinici și de oameni / Dumnezeiești, pelasgii."

Ce ne spune lingvistica modernă

Cercetările atente ale lingviștilor asupra vocabularului limbii grecești, a toponimiei și antroponimiei vechii Elade efectuate încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea au dus la o serie de constatări interesante cu privire la existența unui viguros substrat pre-grec. Este vorba, după unele estimări, de câteva mii de termeni, incluzând aici multe cuvinte de bază, care s-au transmis mai departe în latină și apoi în diverse limbi moderne. Ca să exemplificăm, inclusiv unii termeni românești precum „afin", „pătrunjel", „boscoană" și alții preluați din greaca bizantină își au originea, în ultimă instanță, în acest substrat.

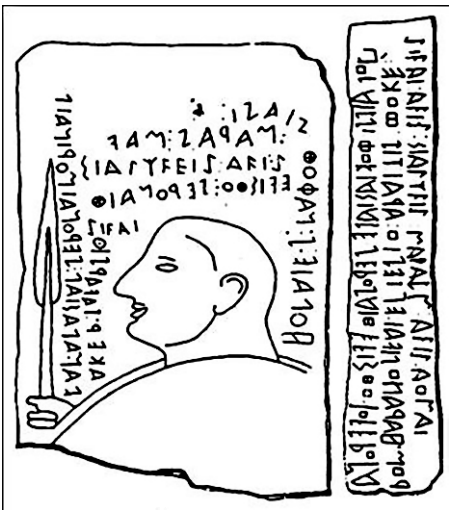
În ce privește termenul de „pelasg", el nu mai este unul de actualitate în cercetarea științifică contemporană. Asocierea cu ideologiile naționaliste ale sfârșitului secolului al XIX-lea și ale primei părți a secolului XX a avut cu siguranță un rol, ca de altfel și observațiile cumulate ce au dus la constatarea că situația etnică și culturală a sudului Peninsulei Balcanice de dinainte de sosirea ionienilor, aheilor și dorienilor va fi fost cu mult mai complexă decât transpare din puținele și confuzele izvoare antice. Iată de ce astăzi se vorbește despre substratul pre-grec, despre populații pre-elenice etc.

Ideile învățaților moderni cu privire la afinitățile substratului pre-grec au fost și sunt dintre cele mai diverse. Astfel, unii dintre cercetători sunt de părere că acest substrat ar aparține unui grup vechi de limbi pre-indo-europene, vorbite anterior sosirii grecilor, denumite convențional „mediteraneene". Ele ar fi format

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

cândva un macroareal lingvistic întins din Caucaz până în Pirinei, fragmentat ulterior de invaziile populațiilor indo-europene și redus în zilele noastre la câteva enclave izolate (Țara Bascilor, Munții Caucaz). Aceasta este opinia cea mai larg răspândită, susținută de-a lungul timpului de un număr mare de cercetători care au avut îndrăzneala de a iscodi acest subiect.

Este dificil de spus cum sunau precis aceste limbi, dar există unii învățați care au arătat existența unor paralele cu limba etruscă, vizibile în lexicul unei inscripții descoperite pe o stelă din insula Lemnos (**Fig. 2**). Așadar, spusele lui Herodot pot fi confirmate, cel puțin în parte. Mai mult, aluziile autorilor greci la influențele egiptene preluate de pelasgi, la cele feniciene, ca de altfel și anumiți termeni din același vast substrat pre-grec arată, cu o probabilitate destul de mare, și existența unor elemente sau influențe nord-africane și semitice în regiunea egeeană.

Stela din insula Lemnos cu inscripția într-o limba necunoscută, ce prezintă însă paralele cu cea etruscă (desen)

Interesante se arată a fi corespondențele dintre substratul pre-grec și limbile kartveliene, vorbite actualmente în regiunea Transcaucaziei, pe teritoriul Turciei și al Georgiei de astăzi. Lingviști precum Edzard Furnée, clasicişti și istorici precum Rismag Gordeziani și mulți alții au căutat să explice aceste paralele prin ipoteza unei migrații a triburilor protokartveliene dinspre Caucaz, prin Anatolia spre zona balcanică într-o perioadă preistorică greu de precizat, probabil în perioada neolitică și ulterior în mileniile 3-2 î.Hr. Alți autori, precum G. Kavtaradze, au văzut o migrație a unor grupuri pelasge și mediteraneene dinspre sudul Balcanilor spre Anatolia centrală și Transcaucazia, sub presiunea invaziilor indo-europene. Problema rămâne complicată și dificil de soluționat în acest stadiu al cunoașterii, datele arheologice nefiind, deocamdată, suficiente.

Au mai existat și alte opinii, e drept, marginale, privind afiliația lingvistică a populațiilor pre-elenice. Unii lingviști, precum Vladimir Georgiev, au considerat că avem de-a face cu o limbă de factură indo-europeană, îndeaproape înrudită cu idiomurile tracice. Au fost și cercetători care au văzut un vechi strat indo-european anatolian, apropiat de limbile hittită și luwiană. Dar aceste puncte de vedere au rămas oarecum izolate în peisajul istoriografic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Cât de mult au rezistat pelasgii ca entitate distinctă de greci? Aparent, destul de mult, dispărând probabil abia în epoca elenistică, ultima menţiune cunoscută a pelasgilor apărând într-o inscripţie de la Larissa (SEG 34:558), în care Liga Tessaliană, din rândul căreia se pare că făceau parte, se obliga să trimită 43.000 de lăzi cu cereale Romei.

În loc de concluzii

Foarte probabil, termenul de pelasgi utilizat de autorii antici reprezintă un termen colectiv prin care erau desemnate mai multe populaţii de origini diverse aflate în zona Greciei, multe dintre ele vorbitoare ale unor limbi arhaice pre-indo-europene. Priviţi fie ca popor de origine divină, creator de civilizaţie, fie ca popor barbar, rămăşiţă a unor timpuri demult apuse, pelasgii vor intra în imaginarul grecesc şi de acolo în cel modern, ca expresie a vechimii şi a ancestralităţii.

Nu vom şti cu precizie niciodată ce limbi se vorbeau, existând, aşa cum am arătat, multiple ipoteze. E posibil ca unele limbi să fi fost apropiate de etruscă, altele de cele kartveliene ori semitice sau să fi reprezentat idiomuri cu totul obscure, imposibil de definit sau de relaţionat cu vreo limbă cunoscută. Aşa cum ne arată arheologia, dar şi izvoarele, aici, pe insulele stâncoase ale Egeei, urmaşii „vechilor europeni" au reuşit să mai reziste câteva milenii valului indo-europenizării. Acelaşi scenariu s-a petrecut şi în Peninsula Iberică, şi în zona Alpilor, şi în Italia Centrală sau în insule precum Sardinia şi Corsica, indo-europenizarea având loc relativ târziu, ca urmare a elenizării, respectiv a romanizării.

În ciuda relaţiilor uneori conflictuale pe care le-au avut în diverse momente cu grecii, pre-elenii au jucat un rol important în geneza civilizaţiei acestora. Cultele religioase de mistere, de sorginte „pelasgică", vor transmite o importantă zestre spirituală lumii antice greco-romane.

Bibliografie selectivă

Beekes R., *Etymological Dictionary of Greek*, Brill, Leiden-Boston 2010.

Gordeziani R., *Pre-Greek-Caucasian Hypothesis at the Modern Stage of Research*, în Phasis, 18, 2015, p. 100-110.

Gordeziani R., *Pre-Greek-Etruscan-Caucasian Language Relations*, lecture sustained at „The Ancient World and the Caucasus" Winter School, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Tbilisi, 2016.

Haarman H., *Indo-Europenization - the seven dimension in the study of a never-ending process*, în Documenta Praehistorica, XXXIV, 2007, p. 155-175.

Kavtaradze G., *Some Problems of the Interrelation of Caucasian and Anatolian Bronze Age Cultures*, în Quaderni di Archeologia, Universita de Messina 1,1, 2000, p. 107-124.

Lahovary N., *Dravidian Origins and the West*, Orient Longmans, Madras, 1963.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Indispensabila *Getica*[1]

Getica, opera de căpătâi a lui Vasile Pârvan (1882-1927), a fost prezentată ca memoriu de specialitate în şedinţa din 27 iunie 1924 a Academiei Române şi a fost tipărită în 1926 în seria III, tomul III, al *Memoriilor Secţiunii Istorice* a Academiei, publicate de Editura *Cultura Naţională.* Aceasta ediţie a cuprins şi 462 de figuri, 43 de planşe şi 4 hărţi.

V. Pârvan, în calitate de profesor istorie antică şi epigrafie la Universitatea din Bucureşti şi de director al Muzeului Naţional de Antichităţi, a format valoroşi arheologi, selectând tineri studioşi care au contribuit apoi la constituirea unei şcoli moderne de arheologie (I. Nestor, R. Vulpe, G. Ştefan, D. Tudor, V. Dumitrescu, C. S. Nicolăescu-Plopşor, D. Berciu); a organizat Şcoala română din Roma, instituţie pentru perfecţionarea tinerilor arheologi şi istorici, şi a iniţiat şi condus apariţia anuarelor acesteia *Ephemeris Dacoromana* şi *Diplomatarium Italicum*, precum şi prima serie a revistei ***Dacia*** (1924), anuar care, datorită faptului că au fost publicate în el studii numai în limbi de circulaţie internaţională**,** a contribuit şi contribuie la integrarea rezultatelor arheologiei româneşti în circuitul informaţional internaţional.

Prin publicarea marilor sinteze: ***Getica. O protoistorie a Daciei*** (1926) şi ***Dacia. Civilizaţiile antice din ţările carpato-danubiene*** (apărută postum – 1928 – la Cambridge şi tradusă apoi în limba română în mai multe ediţii – prima în 1937), prin iniţierea săpăturilor în mai multe cetăţi antice din Dobrogea, mai ales la Histria, şi prin coordonarea cercetărilor arheologice din Muntenia şi Oltenia în aşezări reprezentând epoca neolitică, epoca bronzului şi Latène-ul geto-dacic, se realizează prima sinteză arheologică pe baze ştiinţifice având ca autor un român referitoare la istoria şi arheologia spaţiului carpato-dunărean.

Opera marelui savant cuprinde:

- *M. Aurelius Versus Caesar şi L. Aurelius Commodus* (1909)
- *Contribuţii epigrafice la istoria creştinismului daco-roman* (1911)
- *Cetatea Tropaeum* (1912)
- *Începuturile vieţii romane la gurile Dunării* (1923)
- *Getica. O protoistorie a Daciei* (1926)
- *Dacia. Civilizaţiile antice din regiunile carpato-danubiene* (postumă, 1928, în limba engleză, traducere în română 1937, 1957, 1958)

[1] Recenzia a apărut în revista *De Antiqvitate***,** nr. 7, 2013, p. 119-130. Faţă de varianta originală, textul a suferit doar unele corecţii minore.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Cercetările inițiate de V. Pârvan între 1911 și 1927 au avut ca rezultat realizarea a numeroase lucrări de sinteză, activitate ce are ca apogeu *Getica. O protoistorie a Daciei*, unde se încerca pentru prima oară introducerea originii si evoluției culturii și civilizației traco-getice în circuitul istoriei universale. Opera fundamentală și-a primit numele după titlul mai vechi al monografiei istorice scrise de grecul Criton, medicul lui Traian, și a constituit un eveniment de maximă importanță și cu un profund impact asupra culturii românești antebelice.

Concepția lui V. Pârvan asupra istoriei depășește cadrul precis delimitat al filozofiei istoriei cum a fost, de pildă, dezvoltat de A. D. Xenopol, lucrarea fiind recunoscută prin valoare monumentală, atât datorită dimensiunilor considerabile, cât și prin aportul de noi idei, noi tipuri de abordare și mai ales prin modul de gândire istorică relevat.

Școala de arheologie românească își întemeiază progresul remarcabil tocmai pentru că, plecând de la premisele stabilite de V. Pârvan și folosind volumul din ce în ce mai mare de informație acumulat în prima jumătate a secolului XX, a avut o evoluție marcantă, reușind astfel să redea o imagine mult mai completă decât cea la care ajunsese, la vremea lui, Pârvan.

În a doua parte a secolului XX, odată situația geopolitică europeană stabilită, noul regim comunist din România a considerat că istoria în ansamblu și arheologia indirect îi pot oferi o legitimare în trecut, îngăduind pe acest fundament un curs ascendent al cercetării istorice, permițând sau mai bine zis acceptând creșterea volumului de informație istorică cu un conținut mult mai variat și mai amănunțit. Acest lucru ar fi trebuit să ducă în mod logic la apariția mai multor lucrări de talia *Geticii*, fapt care însă nu s-a întâmplat, din păcate. Se poate spune că acest lucru nu s-a petrecut tocmai din cauza acumulării foarte mari de date, repet, ample și variate, atât în ce privește arheologia românească, cât și cea universală, aspect care a determinat revizuirea multor axiome de bază ale istoriei și chiar a unor principii metodologice. Plurivalența acestui volum de date s-a dovedit a fi cu dublu tăiș, nemaipermițând încadrarea în vechile sisteme de referință și reclamând imperios conceperea unor noi structuri de asimilare a informațiilor, de catalogare a lor și în final de valorificare a imensului tezaur arheologic pe care istoria ni-l dă în dar.

După cum se observă, tocmai complexitatea acestei stări de fapt face ca improbabilă apariția unei noi sinteze dacă nu de talia, măcar de impactul *Geticii*. Totuși, putem aprecia că mulțimea de lucrări de specialitate, monografii și studii specializate pot să se constituie în termenul general de „*schițe sintetice*", rămânând o problemă de timp ca un om sau un colectiv de specialiști să le reunească între două coperți ale unei singure cărți, metaforic vorbind, și astfel opera marelui arheolog care a fost V. Pârvan să își găsească succesiunea. Oarecum legat de acest aspect, însuși maestrul spune în *Idei și forme istorice* „noi nu vom face nimic complet, ci de abia vom curăți drumul pentru alții", lucru cu atât mai întemeiat cu cât vine de la un om care a pornit de la ideea că totul trebuie reluat de la capăt, investind în aceasta un efort uriaș de investigație și sinteză.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Se poate spune, fără teama de a greși, că indiferent dacă informația este ușor desuetă și mult îmbogățită de descoperirile mai noi, descoperiri care astăzi sunt privite din unghiuri de vedere mult mai largi și mai complexe, și chiar dacă sistemele de referință s-au schimbat, *Getica* rămâne o carte clasică de gândire istorică, un punct de referință de care nicio altă gândire arheologică nu poate face abstracție, un punct de plecare în noi reconstituiri și exegeze.

Cartea este structurată în șase capitole încheiate fiecare cu o sistematizare a interpretărilor și reconstituirilor, rezultând un tablou de ansamblu, pentru ca un al șaptelea capitol de concluzii să rezume toate capitolele anterioare, constituindu-se într-o sinteză de amploare. Prin notele adăugate textului lui Pârvan s-a încercat tipărirea unei ediții critice tocmai pentru a sublinia importanța impusă de reperul care este *Getica* în istoriografie și în arheologie.

Primul capitol face legătura între teritoriul Daciei și periodizarea general europeană și explică schimbarea culturală petrecută la limita dintre Epoca Bronzului și Hallstatt. Sunt stabilite cronologic migrațiile cimmerienilor și ale sciților – secolele X-VI a.Chr. –, idee regăsită și la P. Reinecke sau I. Nestor, și sunt analizate efectele acestor migrații asupra Daciei, totul privit prin prisma modificărilor care au afectat aspectul etnocultural local. V. Pârvan subliniază caracterul de insule etnice ale infiltrărilor scitice, constată și dovedește rapida lor difuzie în masa autohtonă.

Capitolul al doilea al *Geticii* constituie o recapitulare a informațiilor literare despre geto-daci comparate cu date arheologice, reușind astfel să schițeze un cadru-schemă rămas în linii generale aproape intact până azi, dacă admitem că a fost preluat de aproape toți istoricii următori. Constructul modern de geto-daci uzat de autor desemnează ramura nordică a tracilor, mai exact grupul de traci care locuiau la nord de Balcani. În acest sens termenul a fost folosit de V. Pârvan – preluat de la Gr. Tocilescu, care l-a folosit mai înainte în sens lingvistic – și ulterior de următoarele generații de cercetători. Apariția geto-dacilor în istoria scrisă o datorăm lui Herodot, care a notat despre o situație socioistorică potrivită timpului său, lucru ușor de remarcat și în izvoarele mai târzii care au preluat informațiile de la „părintele istoriei", preluări prea puțin modificate sau adaptate realității istorice, obligându-ne la o prudență aproape critică.

Herodot îi amintește cel dintâi pe geți, localizându-i cu numele lor etnic exclusiv la sud de Dunăre. În nordul Dunării îi semnalează către est pe sciți, la Dunărea de Jos spune că nu ar fi cunoscute populații, iar către vest vorbește de siginni, populație probabil de origine iraniană, căreia i se atribuie cimitirele birituale de tip *Vekerzug*. Plecând de la această situație, Pârvan caută să reconstituie situația etnopolitică din secolul V a.Chr., cercetând în același timp și unii autori mai târzii – Strabo, Diodor din Sicilia, Arrian –, și afirmă că, în realitate, încă din vremea

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

lui Herodot geții ocupau ambele maluri ale Dunării. Se cuvine amintit că această arie a geților este limitată de alte zone etnice bine conturate și cunoscute: sciții la est, odrizii și moesii la sud, tribalii și scordiscii spre sud-vest, iar spre nord sunt triburile tracilor nordici încă dominați de celți.

Așa trebuie să fi arătat harta etnopolitică a dispersiei tracice din stânga fluviului la data când Alexandru cel Mare își începe incursiunea în teritoriile de la nordul Dunării, dată la care populația locală trebuie că era constituită doar ca o formație locală, pentru ca mai târziu, în vremea lui Lysimah, aceasta să se prezinte în plin proces de centralizare, având un rege, Dromichaites, cu suficientă autoritate și forță încât să se opună cu succes armatei macedonene. Regatul acestui basileu local își extinde autoritatea asupra unei zone clar delimitate, are în centru o capitală în jurul căreia concentrează o anume putere militară și politică și are o forță economică proprie și suficientă.

În perioada următoare, pe baza unor mărturii nu întotdeauna credibile, acest proces de concentrare a puterii și de unificare politico-teritorială se accentuează. Odată cu mutarea centrului de greutate politică în spațiul intracarpatic, procesul de concentrare a permis autohtonilor să iasă de sub dominația celtică și chiar să oprească și să respingă încercarea populațiilor germanice de pătrundere spre interiorul Carpaților. Maximul acestui proces este atins în timpul marelui rege Burebista, lucru demonstrat de descoperirile arheologice, apogeu care coincide cu stabilirea centrului puterii în zona munților Orăștiei. Perioadei i se opune o etapă de regres corespunzând urmașilor lui Burebista și constând în revenirea la autonomia locală, care însă nu a mai reușit să anuleze centralizarea puterii, motiv pentru care Decebal, regele erou al dacilor, reușește să reunească mai repede și, se pare, mai ușor triburile dacilor, în încercarea de a face față pericolului roman.

Sursele literare ocupă prin analiza lor pagini numeroase din *Getica*; alte studii și încercări de sinteză nu au modificat esențial elementele schițate, în parte din cauza lipsei unor texte care să nu fi fost cunoscute în 1926, cât și faptului că scrierile cunoscute sunt lacunare sau păstrate în copii târzii, transcrise discutabil uneori.

Culturii geto-dacilor îi este consacrat al treilea capitol al lucrării, capitol marcat de analiza riguroasă, proprie autorului, care investighează o paletă largă de căi de accedere la informație, de la examinarea aspectelor culturale și tipologice și până la investigarea manifestărilor de ordin spiritual. Întregul tablou creează o imagine complexă a acestei culturi, permițându-ne să concluzionăm că civilizația geto-dacilor a fost o civilizație a lemnului, una a fierului și în același timp una a ceramicii, depășind astfel limitele impuse de autor. Pe plan spiritual, Pârvan atribuie dacilor o mentalitate nordică, de evidentă origine indo-europeană, mentalitate de concepție uranică bazată pe o populație agrară și o aristocrație militară, totul rezumându-se într-o religie exclusiv uranică și henoteistă. Chiar dacă unii autori moderni au amendat întrucâtva această concepție, prin faptul că a fost primul care a cules și a analizat o zonă largă de pătrundere în investigarea culturii și spiritualității geto-dacilor, orice nouă abordare a citirii izvoarelor antice sau o

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

nouă descoperire trebuie să țină seama de ipotezele formulate în acest capitol și să se raporteze la reperele acestuia.

Săpăturile efectuate la Piscul Crăsani, împreună cu I. Andrieșescu, beneficiază de atenția întregului capitol al patrulea. Cercetările ulterioare au întregit imaginea de bază trasată de Pârvan, fără să modifice esențial concluziile acestuia. Capitala regelui get Dromichaites, antica Helis, i se pare lui Pârvan ca fiind foarte probabil localizată aici, pe malul Ialomiței. Legat de localizarea mai multor dave geto-dace autorul acceptă în mare parte coordonatele din harta lui Ptolemeu.

Analiza toponimelor ce răzbat până în vremurile noastre din izvoarele epigrafice și literare ocupă capitolul al cincilea, capitol în care se încearcă o reconstituire a situației demografice și etnografice și stabilirea pe baza acestor date a mărimii și întinderii teritoriale a dacilor. Capitolul, privit ca un studiu filologic, stabilește astfel arealul etno-geografic ocupat de daci, areal oarecum mai restrâns de cercetările ulterioare.

Capitolul al șaselea se ocupă de „vârsta fierului în Dacia" fiind de departe cel mai amplu și mai explicit capitol, mai cu seamă prin faptul ca periodizarea culturală folosită de Pârvan este diferită de cea folosită de predecesorii săi, dar asemănătoare cu cea folosită și azi. Concluziile acestui capitol rămân valabile în liniile lor generale până astăzi, cu toate că epoca Latène constituie încă un subiect de dezbateri și controverse. Pârvan își însușește schema cronologică enunțată de P. Reinecke în 1899 și admite o „întârziere" față de evoluția civilizațiilor vestice, dar acceptă influențe vestice – „hallstattiene" și „veneto-illyre" sau „ale unor elemente nord-italice". Autorul inventariază cu grijă, metodic, fiecare aspect al culturii materiale, așezările, ocupațiile, tipologia produselor, arhitectura și manifestările spirituale ale dacilor, scoțând în evidență fondul autohton. Astfel, el dă conceptului de Epocă a Fierului următoarea definiție: „*material, adică economic, vârsta fierului începe la noi abia pe la 700; spiritual, adică istoric-cultural, ea începe, totuși, încă de la anul 1000*". Marele istoric consacră orfevrăriei acestei epoci nu mai puțin de 20 de pagini și discută aproape toate obiectele de aur cunoscute la vremea sa și care au putut fi atribuite acestei perioade.

Concluziile închid în chip firesc volumul, evidențiind încercarea autorului de a strânge la un loc, spre analiză și comparație, toate informațiile cuprinse în mai bine de un mileniu și jumătate de istorie de la Epoca Bronzului și până la cucerirea romană. Înțelegând necesitatea cunoașterii rădăcinilor istorice ale romanismului dunărean, V. Pârvan a făcut din cercetarea elementelor tracice o preocupare permanentă, relevând posterității cei peste o mie de ani ai Daciei libere. Pârvan denumește în subtitlul lucrării această perioadă ca fiind *preistoria* Daciei. Informațiile sau, mai bine zis, sursele informațiilor au fost captate din trei direcții distincte: știri literare, date lingvistice și date arheologice, din care primele două sunt adesea incomplete sau disparate, neputând întotdeauna să fie relevante. În schimb arheologia, prin materialul extras direct din săpături, este de departe ancora în trecutul nostru istoric.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Este dincolo de orice dubiu că în zilele noastre volumul de informație este mult mai mare decât la începutul anilor ’20, când a apărut această primă mare sinteză asupra perioadei, și tocmai această cantitate mai mare este cea care nu ne mai permite să pronunțăm formulări categorice ci, dimpotrivă, prin includerea diverșilor factori de probabilitate, să încercăm cuprinderea cât mai fidelă a complexității fenomenelor istorice studiate, având ca scop principal delimitarea cât mai strictă a datelor certe de cele cu mai puține șanse de probabilitate. Pentru interpretarea critică a izvoarelor literare despre geto-daci, *Getica* lui Vasile Pârvan rămâne o lucrare de referință.

Întreaga lucrare tratează problema într-un mod nou pentru acele vremi, îmbinând primele relatări scrise cu rezultatele cercetărilor arheologice și punând astfel într-o lumină nouă materialele arheologice, fapt ce a permis intuirea unor stări de fapt altfel greu, dacă nu improbabil de dedus din simpla cunoaștere a unui izvor literar. Modalitățile prin care arheologia își expune rezultatele diferă esențial de metodele de citire și interpretare critică a unui text, dar *Getica* îmbină fericit ambele procedee de lucru, motiv pentru care rezultatele obținute, deși pe alocuri depășite, sunt încă în vigoare și azi. Nivelul cercetărilor din prima jumătate a secolului XX a permis formulări categorice, dar trebuie relevat faptul că analiza fenomenelor de cultură materială și spirituală prin prisma izvoarelor scrise a cerut din partea autorului o acribie în ce privește cronologia datelor arheologice, lucru de care Pârvan s-a achitat exemplar.

Trebuie semnalat însă că predomină atenția acordată izvoarelor literare și lingvistice în detrimentul celor arheologice, gradul de ipoteză al unor astfel de surse istorice fiind arareori considerat ca atare, iar autorul utilizând aceste scrieri ca izvor istoric cu nuanțe diferite. Totuși, el a reușit să supună atenției un material arheologic bogat, dar mai ales legat de spațiul intracarpatic. O astfel de lucrare nu putea să nu cuprindă tot spectrul surselor de informare: literare, epigrafice, arheologice, topografice, onomastice și numismatice. Integrarea izvoarelor numismatice în studiul ultimei jumătăți de veac din mileniul anterior erei noastre a fost o noutate, deoarece a relevat faptul că includerea fenomenului monetar în cadrul vieții economice este mai mult decât necesară pentru înțelegerea caracterului vast al culturii materiale și spirituale. Analizarea fenomenelor economice a constituit o preocupare permanentă a autorului și astfel acesta a introdus descoperirile monetare în complexul economic și cultural al ultimei perioade cuprinse în *Getica.*

Paleoetnologia a fost un alt izvor de informații din care Pârvan a extras numeroase date care i-au permis să explice în detaliu modul de viață, tipul de cultură și nivelul de civilizație al prototracilor, tracilor și geto-dacilor. Raportarea la alte popoare și populații contemporane și învecinate, cum sunt grecii și romanii, cu un stadiu de civilizație superior, i-a îngăduit să reconstruiască până la nivel de detaliu o multitudine de aspecte culturale. Acest mod de abordare, folosind, atunci când materialul cercetat a îngăduit, raportarea la realitățile satului românesc încă

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

suficient de arhaic pe vremea sa, l-a autorizat să considere că societatea geto-dacică avea un caracter predominant țărănesc, moștenit încă din Neolitic și păstrat chiar după cucerirea romană. Conservatorismul și tradiționalismul milenar al civilizației țărănești dacice, apoi daco-romane, este adesea subliniat: „*...civilizația getică Latène se va păstra – prin populația de la țară – și pe dedesuptul celei romane...*". Cercetarea locuințelor în strânsă legătură cu mediul natural a permis conexiuni între tipurile de locuințe și condițiile de mediu geografic.

Continuitatea culturii traco-geto-dacilor este urmărită prin toate formele de manifestare: așezări, locuințe, inventar casnic, ocupații, alimentație, meșteșuguri, artă, cunoștințe, religie, arme, organizare militară, obiceiuri, mitologie, credințe, rituri, ritualuri, viața de familie. Cumularea tuturor datelor venind dintr-un spectru atât de larg a făcut posibilă teza privitoare la sedentarismul geto-dacilor, caracter reflectat și în aspectele privitoare la instituțiile militare.

Opera lui V. Pârvan a jucat un rol esențial în încercarea de reconstituire istorică a culturii geto-dace și mai ales de încadrare a acestei istorii în întregul complex istoric european, atât ca metodologie, cât și ca apartenență etnogeografică.

În volumul I din *Istoria Românilor*, publicat în 1936, N. Iorga folosește noțiunea de *protoistorie*, pe care o suprapune cu epoca metalelor, noțiune prezentată ca o idee generală în istoriografie. Totuși, acest termen este cel puțin introdus în circuitul istoriografic sau mai bine zis în uzul cercetătorilor români de Pârvan, care constată: „*...acum trei ani, când am început cercetările pe teren privitoare la protoistoria daco-getică, nu exista deci, în nicio limbă, nicio carte utilizabilă, de informație și de orientare generală științifică asupra subiectului. Am reluat dară lucrarea de față aproape fără nicio putință de sprijin pe lucrări precedente.*" Perioada intermediară între preistorie și istoria probată cu mărturii scrise, corespunzând epocii metalelor, supranumită *protoistorie,* este, în viziunea lui Pârvan, sinonimă cu istoria geto-dacilor, etapă istorică relevată monumental în *Getica.*

Ca monografie istorică, lucrarea nu folosește forme verbale pretențioase, limbajul utilizat, deși îmbracă întotdeauna aspecte de specialitate, este cursiv și lapidar, întrerupt uneori de enumerări și comparații, stabilind astfel diferențieri în structura obiectelor arheologice, cât și în manifestările spirituale ale populațiilor străvechi.

Din numărul mare de idei și noțiuni istorice cuprinse în opera sa nu au rămas valide toate, unele fiind amendate odată cu progresul cercetărilor ulterioare. Astfel, rolul deosebit al elementelor culturale celtice în dezvoltarea civilizației dacice a fost mult diminuat de investigațiile istorico-arheologice de mai târziu. Acest aport cultural vest-european a fost supralicitat de autor uneori în detrimentul influențelor sud-dunărene, elenistice în speță. Impresionat de amploarea metalurgiei fierului din Dacia, Pârvan, plecând de la observația – corectă în esență – că celții dezvoltaseră deja până la nivelul de artă prelucrarea metalelor și marcat de simbioza celto-dacică, le atribuie celților rolul unic de mentori ai dacilor, nu numai privitor la meșteșugul prelucrării fierului, ci la întregul progres în evoluția civilizației

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

geto-dacice. Dacă referitor la influențele irano-scitice se poate cădea de acord asupra preluărilor influențelor artistice, în special arta toreutică, asupra metalurgiei fierului, chiar dacă începuturile acestei metalurgii se datorează celților, foarte curând dacii își găsesc propria cale, adăugând la moștenirea celtică noi tehnici și cunoștințe de prelucrare din care au rezultat produse finite de o calitate superioară.

Problema scitică este tratată prin importanța ei în două capitole, din dorința de a stabili cât mai exact locul ocupat de artefactele scitice în cadrul preistoriei ariei carpato-dunărene și mai cu seamă în aria intracarpatică. Descoperirile cu caracter scitic din vremea sa erau mult mai puțin numeroase decât cele de care dispunem acum, dar i-au permis să interpreteze ansamblul acestora și chiar să ofere soluții asupra unor aspecte, soluții rămase valide și la o jumătate de veac de la scrierea *Geticei*. Cele două concluzii principale care se desprind din cercetarea comparată a antichităților scitice și a culturii locale sunt faptul că populația autohtonă se delimitează categoric de elementul iranic infiltrat și că „enclava scitică" nu a reușit să disloce nimic din cursul civilizației traco-dacice, sfârșind prin a fi asimilată. Oricare analiză aprofundată și care respectă realitățile arheologico-istorice va constata că cel puțin concluziile principale ale lui V. Pârvan în chestiunea sciților rămân la fel de valabile.

Problematica religiei daco-getice nu putea să nu îl atragă pe savant, care, deși grevat de caracterul lacunar și adesea echivoc al surselor literare, definește religia geto-dacă drept una hedonistă, alegând astfel o cale de mijloc. Putem spune astfel că geniul marelui învățat a intuit faptul că puținătatea datelor nu permite reconstituirea componenței panteonului dac, iar soluția intermediară pe care a ales-o s-a dovedit prolifică pentru cercetările ulterioare, generând noi perspective asupra caracterului și importanței religiei în universul spiritual geto-dac. Totuși, el relevă caracterul urano-solar, stabilind poziția zeului suprem, și face legătura dintre acest zeu, modul de adorare și caracterul extrem de spiritualizat al credințelor geto-dacilor, caracter extins până la limita ascetismului.

Chiar dacă multe dintre părerile și opiniile exprimate de savant sunt greu de acceptat, la fel de adevărat este că, în ciuda volumului de date și cunoștințe mult mai mare acum, nici astăzi cercetătorii nu au ajuns la un consens general în ce privește caracterul religiei geto-dacilor, lucru care face ca temele abordate cu temeritate de autor să facă încă obiectul unor aprinse dispute și controverse științifice.

Unul dintre meritele cele mai mari ale savantului este acela că el a înțeles printre cei dintâi importanța cunoașterii istoriei vechi a României, într-o perioadă dominată de cercetarea epocii romane, meritul fiind cu atât mai mare cu cât a trebuit să își organizeze cercetările, să definească metode noi de investigare arheologică, a trebuit să își formeze colaboratori, să întemeieze, am putea zice, o școală de arheologie, „un adevărat *Colegium Archaeologicum Dacoromanum*", cum s-a exprimat chiar Pârvan, școală ale cărei rezultate ne îndreptățesc să spunem că a continuat cu succes munca maestrului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Getica este nu numai o lucrare de sinteză, ci una de o îndrăzneală genială, o operă întemeiată pe o îndelungată și atentă revizuire a textelor antice și pe o analiză critică a datelor glotologice, toponimice și onomastice, având meritul de a include întreg materialul arheologic protoistoric de la Dunărea de Jos cunoscut la vremea sa. O astfel de lucrare nu putea fi scrisă decât lipsindu-se de prejudecăți, respectând întotdeauna adevărul istoric neafectat de conjuncturi sociale sau politice. Uriașul volum de muncă depus, puterea de sinteză, intuiția și vasta sa erudiție au avut drept consecință o realizare de pionierat pentru care întreaga istoriografie românească – și nu numai – trebuie să îi fie recunoscătoare.

Pârvan a aparținut curentului de înnoire din prima jumătate a veacului trecut, de purificare profesională, de înaltă ținută științifică, fapt ce a permis ca, la aproape un secol de la scrierea operei sale de căpătâi, concluziile sale să-și mențină trăinicia, astfel încât nicio lucrare de referință care reia una sau mai multe dintre problemele abordate de el mai înainte să nu își permită să nu îl cunoască, să nu îl folosească și să nu îl citeze.

Dacă antica *Getica* lui Criton, printr-un concurs nefericit de întâmplări, s-a pierdut, lipsindu-ne azi de informații cruciale pentru înțelegerea civilizației geto-dace, iată că, printr-un mecanism absolut natural al compensației, avem o altă *Getica*, poate la fel de relevantă în deslușirea misterelor trecutului nostru îndepărtat. Caracterul ei imuabil rezidă în abundența de idei, în multitudinea de direcții de cercetare noi relevate, astfel că putem spune că *Getica* este un bun patrimonial indispensabil istoriei poporului român.

Bibliografie

Belcin Pleșca, C. , *Unele probleme de etnologie în opera lui Vasile Pârvan,* în *Carpica,* XV, 1983.

Berciu, D., *Despre personalitatea lui Vasile Pârvan ,*în *Carpica,* XV, 1983.

Berciu-Drăghicescu, A., *Vasile Pârvan și studiile sale de istorie medievală românească,* în *Carpica,* XV, 1983.

Boroneanț, V., *Vasile Pârvan, fondator al școlii de arheologie românești,* în *Carpica,* V, 1972.

Cantemir, T., *Vasile Pârvan, literat ,* în *Carpica,* XIV, 1982.

Daicoviciu, H., *Daco-geții în opera lui Vasile Pârvan,* în *Carpica,* XV, 1983.

Dumitrașcu, S., *Vasile Pârvan și Universitatea din Cluj (Aspecte arheologice),* în *Carpica,* XXIII/1, 1992.

Florea, V., *Vasile Pârvan, teoretician al istoriei,* în *Carpica,* XIV, 1982.

*** *Istoria românilor,* vol. I, editura Enciclopedică, București, 2001.

Mitrea, B., *Izvoarele numismatice în opera lui Vasile Pârvan,* în *Carpica,* XV, 1983.

Pârvan, V., *Getica. O protoistorie a Daciei,* Editura Meridiane, București, 1982.

Vasiliev, V., *Problema scitică în opera lui Vasile Pârvan,* în *Carpica,* XV, 1983.

Vulpe, R., *Vasile Pârvan, creator de școală științifică,* în *Carpica,* XIV, 1982.

Vulpe, R., *Amintiri despre Vasile Pârvan,* în *Carpica,* XV, 1983.

Ursachi, V., *Vasile Pârvan și Davele de pe Siret,* în *Carpica,* XXIII/1, 1992.

Suceveanu, Al., *Cercetările lui Vasile Pârvan de la Histria,* în *Carpica,* XXIV, 1993.

Zub, Al., *Pe urmele lui Vasile Pârvan,* editura Sport-Turism, București, 1983.

Zub, Al., *Vasile Pârvan, Corespondență inedită din vremea studiilor 1904-1909,* în *Carpica,* I, 1968.

Zub, Al., *Vasile Pârvan, Preocupări bibliografice și documentaristice,* în *Carpica,* I, 1968.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Apariția slavilor[1]

Volumul este o traducere a lucrării *The Making of the Slavs. History and Archeology of the Lower Danube Region,* c. *500-700,* publicată sub egida Cambridge University Press în 2001.

La origine o teză de doctorat susținută în 1998 la Western Michigan University din Kalamazoo (S.U.A.), cu titlul *The making of a medieval ethnie: the case of the early Slavs (sixth to seventh AD),* lucrarea prolificului istoric și arheolog, profesor asociat la Universitatea din Florida, comportă o anumită doză de nesiguranță în privința traducerilor posibile ale titlului sub care a fost publicată în limba engleză: *The Making of the Slavs.* Toate variantele viabile: „nașterea slavilor", „inventarea slavilor" sau chiar „facerea slavilor" nu ating decât tangențial conținutul polisemantic al cuvântului englezesc.

Traducătorul, prin alegerea făcută – „apariția slavilor" –, a rezolvat doar parțial, dar într-un mod acceptabil și oarecum superior termenului englez ambiguitatea expresivă a sintagmei.

Cu o ținută grafică de excepție, în format B5, cu un număr mare de planșe, desene, grafice, hărți și tabele explicative integrate în text, volumul debutează cu o biografie a autorului, semnată de profesorul universitar Victor Spinei, urmată de o Introducere la ediția românească, câteva Precizări ale traducătorului, Lista figurilor și un index al tabelelor. Lucrarea conține opt capitole, două anexe cuprinzând așezările cercetate arheologic și tipurile de ceramică folosită pentru analiza de formă, apoi abrevierile, lista izvoarelor literare și bibliografia și un indice general.

Subiectele celor opt capitole sunt: etnicitatea slavă – în capitolul I; izvoarele istoriei slavilor timpurii (cca 500-700) și izvoarele medievale – parcurse în capitolele II și III; Balcanii și limesul danubian – detaliate în capitolul IV; perspectiva arheologică asupra barbarilor secolului al V-lea ocupă capitolul V, iar elitelor slave le sunt dedicate capitolele VI și VII; concluziile formează capitolul VIII.

Subiectul principal al lucrării nu sunt slavii, în înțelesul etnic al cuvântului, ci procesul care a dus la coagularea unor populații în jurul a ceea ce se înțelege prin „slavi", proces ce se leagă puternic de etnogeneza slavilor și mai ales de identitatea lor etnică.

Parcurgerea capitolelor cărții oferă cititorului o serie de perspective asupra istoriei și arheologiei în zona Dunării de Jos în decursul a două secole deosebit de

[1] Recenzia a apărut în revista *Apulum*, XLIV, 2007, p. 709-711. Față de textul original am operat doar minime corecturi. Prezența acestui material în volumul de față este justificată de ideea că nu numai perioada dacică este una supusă permanent corectării sau modificării paradigmelor istorice.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

frământate, VI și VII p.Chr., reușind să surprindă aspecte esențiale ale deplasărilor și devenirii slave.

Ideea principală extrasă din capitolul I este că etnicitatea Evului Mediu timpuriu este consubstanțială relațiilor sociopolitice, fiind constituită social și cultural până la nivelul unei solidarizări sociale în perspectiva atingerii unor scopuri. Altfel spus, slavii sunt o „găselniță" a istoriografiei bizantine din secolul al VI-lea, etnonim utilizat pentru etichetarea tuturor celor care au presat frontiera nordică a Imperiului în momentul sosirii grupului de bază format din sclavini, anți și veneți. Ulterior, aceste populații cu origini diverse au suferit un proces de autoidentificare etnică în jurul noțiunii lansate de bizantini.

Analiza critică a izvoarelor privitoare la istoria timpurie a slavilor, făcută în capitolul II, relevă faptul că multe dintre relatările contemporane folosesc, cu unele excepții, informații perimate sau de mâna a doua, având origini variate.

Izvoarele istorice studiate se suprapun uneori cronologic, fapt ce denotă interesul aleatoriu al cronicarilor față de slavi. Fenomenul stabilirii slavilor în Balcani rămâne obscur pentru istoriografia contemporană, conchide autorul la sfârșitul capitolului III. Judecând după evidența izvoarelor, Florin Curta nu creditează termenul „migrație" decât pe termen scurt, iar termenul „sclavin" i se pare un construct bizantin creat cu scopul de a face ordine în complicatul conglomerat etnic de la frontiera nordică a Imperiului.

Acest amalgam etnic face obiectul capitolului IV, alături de studiul sistemului defensiv bizantin. Mișcările de trupe imperiale balansează în contratimp cu penetrările slave, violente sau nu, și cuceririle persane și arabe, pentru ca în final, odată cu blocarea armatelor Imperiului în Anatolia de Vest, frontiera de nord să cedeze și elementele „slave" să pătrundă adânc și definitiv în sudul Dunării.

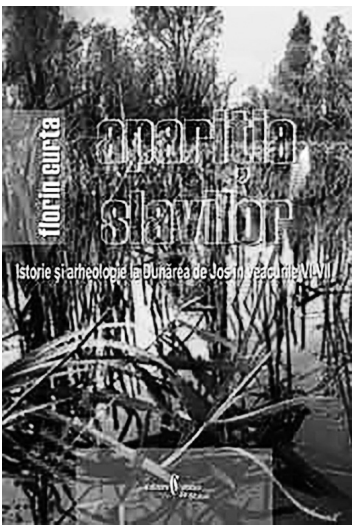
Acesta este tabloul pe care ni-l ilustrează autorul, coroborând sursele literare și cercetările arheologice. Dispariția presiunii hune, suprapusă cu convalescența militară și politică a Imperiului Roman de Răsărit, la jumătatea secolului V și apoi pe parcursul următoarelor două secole, a creat pentru fenomenul devenirii slave condițiile perfecte de coagulare. Arheologia Bazinului Carpatic, în strânsă legătură cu cea a stepelor nord-pontice, sugerează că artefactele participă efectiv la construcția unei identități sociale, trebuind să primească o semnificație clară într-un context social bine determinat. Acest lucru face imposibilă găsirea unei expresii tipice privitoare la identitatea etnică, identitate care este din această cauză adesea construită prin combinarea unui set prestabilit de artefacte arheologice.

Întreaga concluzie aparține capitolului V, care încheie problematica barbară din zona Dunării de Jos. Analizarea elitelor comunităților care trăiau la nord de Dunăre ocupă două capitole și relevă schimbările esențiale petrecute în istoria culturală a slavilor începând cu veacul VI p.Chr. O astfel de schimbare pare să rezide în faptul că, încet-încet, aceste grupuri se concentrează în jurul unor șefi militari locali, iar societatea războinică slavă capătă noi atribute.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

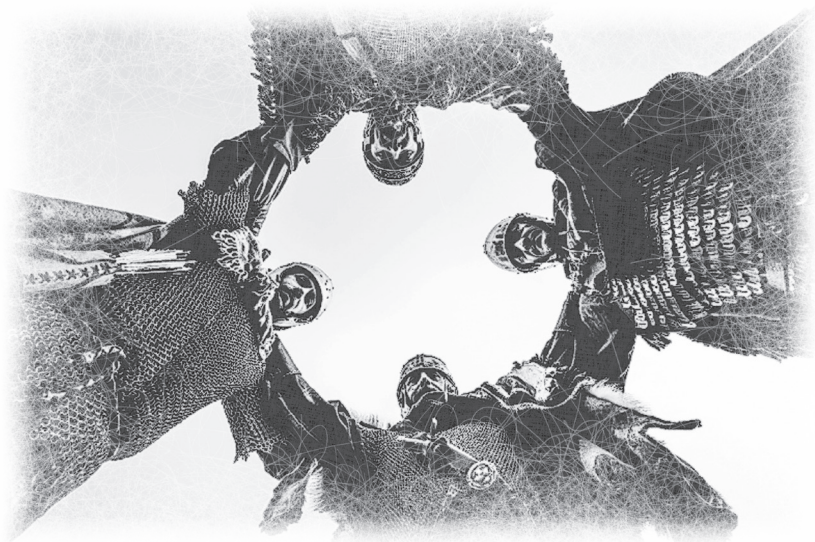
Volumul se încheie cu concluzia că slavii sunt o invenție a secolului al VI-lea, iar istoriografia contemporană este dominată de idei preconcepute, care vin în contradicție cu faptul că niciun slav nu s-a numit pe sine însuși așa decât începând cu secolul al XII-lea.

Apariția slavilor a fost mai puțin un proces complex și complicat de etnogeneză și mai mult o invenție cu substrat politic asociată unui joc al etichetelor folosite de autorii bizantini, este concluzia finală a lui Florin Curta, care localizează formarea acestei identități etnice în zona limesului dunărean, și nu în zonele nord-pontice.

Florin Curta, *Apariția slavilor,*
traducere de Eugen S. Teodor, Târgoviște,
Editura Cetatea de Scaun, 2006, XXII+414 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

III

Velico Dacus

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Mențiuni inițiale

Metodologia și deontologia științei sunt un subiect vast și puțin accesibil nespecialiștilor. Pentru accesul în cercurile academice, un profesionist trebuie să studieze îndelung și intens valorile care ridică o anumită activitate (în principiu profesională) la rang de știință. Întreaga știință, dar mai cu seamă disciplinele umaniste au ca scop final culturalizarea maselor. Fiecare ramură științifică își are masa de adepți și curioși. Printre ei se află, natural, și cei interesați de istorie. Neprofesioniștii, pentru a-și satisface nevoile culturale proprii, nu pot accesa din foarte multe motive (de pregătire, cantitative, calitative, financiare, proprietate intelectuală, securitatea informației etc.) informații de primă mână din lumea academică. Soluția care le rămâne este *știința populară*. Cea consumată sau produsă.

Știința populară produsă este activitatea de cercetare a neprofesioniștilor, produse amatoricești care își găsesc un loc bine stabilit în cadrul activității științifice istorice. Pe lângă amatori, care pot da naștere unor produse cu impact sau rol major în evoluția pozitivă a istoriei ca știință academică, mai există o categorie de producători de (aparent) știință populară, care, în lipsa metodologiei și a deontologiei, se transformă în pseudoștiință. Cauzalitatea pseudoștiinței este de două tipuri: patologică și frauduloasă. Prima este generată de imposibilitatea autorilor de a respecta (din cauza lipsei pregătirii, a nivelului intelectual scăzut sau a unor factori psihologici) cutumele științifice. Cea frauduloasă este cauzată de dorința de câștiguri materiale de pe urma unor produse care nu respectă normele științifice.

Știința populară consumată este produsul creat de oameni de știință din cercul academic sau de profesioniști care au acces la informații din cercul academic și pe care îl ambalează într-o formă ușor digerabilă de către marele public. Caracteristica esențială a unui astfel de produs este veridicitatea. Publicul țintă nu poate și nu trebuie să verifice dacă informațiile conținute sunt adevărate sau false. Problema apare în momentul în care canalele mass-media (scrise, vizuale sau electronice) acceptă produse neprofesioniste din motive financiare. Produse atât de natură patologică, cât și frauduloasă.

Un alt aspect important care separă știința academică de cea populară este sentimentul. Oamenii de știință nu au voie să își transpună sentimentele și trăirile în produsul științific creat. Singurul lucru acceptat este pasiunea pentru profesie. Publicul țintă însă, exact din cauze sentimentale, consumă aceste produse.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

În cazul istoriei, publicul trebuie să își satisfacă curiozitatea, să învețe din istorie despre decizii corecte și greșite pentru a le utiliza sau evita în viitor, să urmeze modele comportamentale și ideologice etc. Problema care derivă din acest aspect este că unele produse transpun sentimente negative (în general xenofobe) care influențează publicul într-un mod dăunător.

Problema produselor de calitate îndoielnică nu este specifică României nici ca timp, nici ca spațiu. Este o problemă universal și etern valabilă. Cu atât mai importante sunt problemele din cadrul produselor care privesc antichitatea clasică a spațiului carpato-danubiano-pontic.

Identificarea și corectarea acestor erori nu se vor atacuri personale, ci polemici (popular) științifice. Cu scopul de a corecta informații false și de a oferi publicului amator produse (mai) de calitate. Metoda folosită și finalitatea textelor de față nu vor fi un produs perfect, nici măcar cu tendințe academice și nici măcar impecabil din punct de vedere al legilor de bună practică științifică, ci doar un îndreptar istoric. Se vrea doar o colecție de recenzii ale unor lucrări care conțin informații vădit eronate din punct de vedere informațional și logic. Autorii materialelor discutate sunt conștienți că sunt supuși greșelii, prin urmare vor accepta la rândul lor orice critică constructivă.

Un ultim aspect ce trebuie menționat este originea acestor texte. La un moment dat, site-ul dracones.ro – construit și întreținut de M. Marcu – a fuzionat cu enciclopedia-dacica.ro – site construit și întreținut de C. Borangic – și, ca urmare, unele articole din ambele site-uri au dispărut. Pentru a nu pierde unele texte din categoria „Critici" am decis să construim un site separat, destinat anume acestor subiecte. Acolo am repus unele dintre textele în care analizăm și criticăm producțiile dacomane.

Fenomenul dacoman v2.o[1]

Știința academică deține un deosebit instrumentar doctrinar, absolut necesar pentru obținerea metodică a unor rezultate corecte și verificabile la problemele studiate. Acest instrumentar, din multe motive obiective (nivel de educație specifică, acces la informație etc.) este, adesea, relativ greoi pentru publicul neavizat. Din această cauză, înțelegerea și însușirea unor concepte corecte sunt extrem de dificile, dacă ele nu sunt împachetate într-un mod concis și descrise prin intermediul unui limbaj accesibil. Dar publicul larg prezintă o curiozitate deosebită pentru anumite ramuri științifice și de multe ori chiar dorește să se implice în activități creative din domeniile care îi suscită interesul.

[1] Text apărut în *Bibliotheca Lucus, Lectograf, Opinii* (09.02.2015), cu titlul *Fenomenul dacoman v2.0. Unele cauze și posibile soluții*. Față de textul original, aici s-au operat unele minime corecturi și necesare actualizări. Tot acolo se află și bibliografia punctuală folosită ca argumentație.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Pasiunea specifică amatorilor nu stimulează doar curiozitatea și dorința de a acumula cunoștințe, de a face ceva, în general, ci reprezintă o imensă sursă de energie pe care mediul academic, indiferent de ramura științifică, ar putea să o diriguiască cu ajutorul doctrinei specifice, în folosul comunităților. Această interacțiune cu două sensuri are specificul ei cunoscut sub termenul tehnic de știință de popularizare. Acest tip de activitate este cunoscut în alte părți ale lumii sub denumirea mai scurtă, mai intuitivă și poate mai potrivită de știință populară. Dacă este privită pe direcția profesioniști-amatori, poate fi denumită știință populară consumată, iar în sens invers, știință populară produsă. Momentan aceste denumiri propuse în cadrul articolului de față și întâlnite arar nu prezintă un set de reguli general acceptate decât în activități specifice și, în general, putem vorbi doar de reguli generale de bună practică. Chiar și în aceste condiții, o știință populară consumată de calitate poate oferi publicului activități educativ-recreative extrem de antrenante.

Multe organizații din diverse ramuri științifice academice (precum astronomia, fizica, zoologia etc.) reușesc să se apropie foarte bine de public și chiar să îl implice pe acesta în demersurile lor, uneori cu rezultate deosebite.

Libertatea de expresie, domeniu extrem de discutat în această perioadă[1], este un drept fundamental al omului. Libertatea de expresie nu este îngrădită, dar este supusă unor convenții, legi, regulamente și reguli, toate cu singurul scop de a preveni abuzurile și de a stabili măsuri punitive, în cazul în care cineva lezează sănătatea morală și fizică a semenilor prin abuzarea de acest drept. Libertatea de exprimare, ca orice alt drept, presupune, de asemenea, obligații și responsabilități. Una dintre responsabilități, mai mult la nivel moral decât juridic, este diseminarea de informații veridice. Persoanele care apelează la false informații o fac din cauze *patologice* sau *frauduloase* și mai rar dintr-un patriotism naiv. Cei care nu au capacitatea de a înțelege un fenomen (din cauze ce țin de educația lacunară sau de capacitatea scăzută de analiză) se încadrează la motive *patologice*. Cei care alterează cu bună știință o informație pentru a obține beneficii materiale din acest demers se încadrează în cea de-a doua categorie, cea a motivelor *frauduloase*.

Această diseminare de informații false afectează grav publicul neliterat care, cel mai probabil, este sincer interesat de conținut, o mare parte din acesta neavând exercițiul filtrării informației. Cel puțin una dintre cele două categorii de emitenți de informație istorică obține venituri pe seama celor care au nevoie de produsele cu caracter de istorie popularizată. Deși regulile morale ar obliga formatorii de opinie să-și verifice discursul, realitatea ne demonstrează, fără loc de tăgadă, că informația falsă este diseminată masiv, mai ales în condițiile în care a publica un material pe internet și a-l găsi în motoarele de căutare este o opțiune aflată la îndemâna oricui, în ziua de azi. Atunci, în condițiile în care îngrădirea

[1] În perioada redactării articolului au avut loc evenimentele legate de atentatul terorist de la sediul redacției publicației franceze Charlie Hebdo.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

libertății de exprimare nu poate fi o opțiune în controlul acestui fenomen, responsabilitatea cade majoritar în brațele profesioniștilor.

În acest context se găsește și fenomenul protocronist prin care un anumit segment de populație difuzează și consumă informații vădit false referitoare la Antichitatea clasică a României și care a primit în timp denumirea de dacomanie.

Dacomania a evoluat ca orice alt fenomen și a făcut pasul în noua eră a internetului. În articolul de față dorim să discutăm cauzalitatea, metoda, publicul și impactul noului fenomen dacoman: fenomenul dacoman, nivelul următor – v2.0.

Forma modernă a dacomaniei

Fenomenul dacoman, în perioada în care publicația scrisă domina mass-media în detrimentul celei electronice, a mai fost studiat și nu insistăm asupra lui. Limita dintre perioada mass-mediei clasice și a celei virtuale este trasată în linii mari între declinul activității și prezenței în spațiul public a organizației Dacia International Revival Society și revigorarea curentului sub influența unui nou produs media: „Adevărul despre daci".

Deși mai generează diverse produse, așa-zis culturale, în timp s-a produs inevitabil uzura morală a teoriilor lui Napoleon Săvescu și acum popularitatea sa se află de ceva vreme pe o accentuată pantă descendentă.

Curiozitatea extrem de mare a unui considerabil segment al populației României legată de Antichitatea clasică românească a lăsat o nișă neexploatată în privința produselor culturale referitoare la etnia dacică, nișă în care s-a instalat rapid Asociația Geto-Dacii, cu extrem de popularul său produs mass-media: pagina de internet „Adevărul despre daci".

Studii de caz

Profitând de reculul lui N. Săvescu, așa cum am menționat mai sus, și având norocul sincronizării cu explozia accesului la internet, promotorii noului curent dacoman s-au impus rapid pe piața de profil cu mai multe categorii de produse: pagini de internet, materiale audiovizuale distribuite gratuit prin rețelele tehnice de profil, prezența masivă pe rețele de socializare, emisiuni de televiziune, activități de finanțare și voluntariat pe șantiere arheologice, precum și produse media clasice. Noua asociație apărută pe firmamentul protocronist românesc a dus la apariția altor organisme cu un mult mai mic impact social, precum și la alipirea altora care trăiesc, practic parazitar, din veniturile și audiența publicului care îi consumă produsele, la care se adaugă un număr imposibil de apreciat de bloguri și articole care promovează sau reciclează informații în jurul acelorași teme, fără a aduce nimic nou în peisajul deja existent.

Publicul țintă care consumă produsele generate de Asociația Geto-Dacii este incomparabil mai mare decât al oricărui alt site cultural care tratează la nivel academic sau popular aceeași perioadă istorică, proporțiile putând fi observate orientativ în cifrele din tabelul de mai jos:

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

	Vizitatori unici pagină de internet	Aderenți la pagina oficială de Facebook	Număr de vizionări ale celui mai popular produs audiovizual
Adevărul despre daci	4.343[1]	89.817	1.382.028
Enciclopedia Dacica	693	2.470	-
MNIR	82[2]	6.355	-

Aceste cifre au fost atinse de *Adevărul despre daci* prin reciclarea unor teorii protocroniste aberante care circulau de multă vreme în cercurile dacomane, împachetarea lor într-o formă nouă și distribuirea în noul segment social prin intermediul canalelor mass-media informatice. Aviditatea publicului pentru informația de profil, mai ales cea de tip senzațional, puternic manipulată de calitățile pseudojurnalistice ale liderilor organizației și mult înlesnită de gradul ridicat de incultură a publicului țintă, a însemnat o uriașă relansare a curentului dacoman.

Primul produs al inițiativei *Adevărul despre daci* (în continuare AdD), cu mare impact la public, a fost un material audiovizual intitulat „*Dacii – Adevăruri tulburătoare*", o serie de interviuri cu diverse personaje (majoritatea fără sau cu minimă pregătire în istorie) ale căror discursuri urmează un fir roșu prin care se dorește impunerea teoriei conform căreia poporul român este urmaș, cu minime influențe externe, al populației dacice, care a lăsat moștenire Europei întreaga familie de limbi latine. Filmul este oferit gratuit publicului prin intermediul rețelei de distribuție video YouTube.

Această teorie protocronistă se bazează pe diverse argumente, nu doar neștiințifice, ci adesea total împotriva logicii elementare, regula generală fiind neverificarea surselor și a imenselor cantități de studii de specialitate realizate pe marginea subiectelor abordate de către autorii filmului mai sus menționat. În acest material apare și N. Săvescu, datorită considerației de care se bucură în ochii noii generații sau pentru a oferi legitimitate primului material realizat de către noul val protocronist și, poate, un soi de punte între generații, o metaforă foarte potrivită pentru întreaga problematică abordată în articolul de față.

Un alt produs al organizației Asociația Geto-Dacii este un material audiovizual care se dorește o revizie și o completare a celui dintâi, sub titlul „*Dacii, Noi dezvăluiri*", material distribuit, de asemenea, gratuit pe YouTube. Succesul precedentului material a încurajat autorii pe de-o parte să pluseze teoriile, pe de altă parte să adopte o atitudine de superioritate față de cei al căror discurs, în viziunea lor, nu se potrivește „adevărului" istoric.

[1] Valoare zilnică medie în perioada 01.12.2014-31.01.2015; toate cifrele din tabel au fost obținute la data de 31.01.2015.

[2] Valoare zilnică medie pe anul 2013 conform raportului de activitate al MNIR pe anul 2013 (31.01.2015).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Părăsind cele două materiale audiovizuale care vor fi analizate în detaliu în următoarele capitole, promotorii reiau regulat diverse teme specifice pe care le îmbracă în noi forme cu același fond și le servesc publicului care în parte este avid de asemenea materiale, în parte nu are alternativă.

O altă asemenea construcție preluată[1] de către noul val dacoman din teoriile vechii gărzi este ipoteza conform căreia podul lui Apollodor construit la Drobeta nu ar fi de origine romană, ci de origine dacică, romanii neavând alt merit decât reclădirea structurii de lemn a podului care fusese arsă în prealabil de către autorii „de drept" ai lui, în fața iminentei invazii romane. Contraargumentația acestei teorii aberante există[2], însă este puțin accesibilă publicului, ceea ce contribuie masiv la răspândirea demersurilor protocroniste.

Alte subiecte utilizate în activitatea media a asociației menționate sunt poveștile despre uriași care au activat în minele aurifere din Munții Apuseni, subiect din nou mult gustat de către publicul țintă, în care se demonstrează fără loc de tăgadă falsificarea uneia dintre fotografiile cu presupușii uriași, așa cum demonstrează prezentarea originalului în acest volum.

Nu trebuie uitate celebrele tentative de traducere a tăbliței de plumb de la Sinaia și a manuscrisului cunoscut sub numele „Codex Rohonczy", tentative prin care au fost inventate întregi alfabete, limbi și istorii alternative referitoare la civilizația dacică, invenții împotriva regulilor lingvisticii, fără coordonare cu alte surse istorice etc. Aceste tentative au fost, desigur, materializate în diverse cărți publicate de către reprezentanți mai vechi ai curentului dacoman, dar masiv diseminate[3] de către noi promotori, fără modificări substanțiale, cu un succes destul de mare, mult facilitat de faptul că aceste artefacte sunt considerate în cercurile academice drept falsuri sau surse istorice „de mâna a doua". Lipsa studiilor care să stabilească în mod incontestabil calitatea lor permite emiterea celor mai elucubrante teorii și diseminarea lor către public, practic fără opreliște.

La acestea am dori să adăugăm și povestea Lupului Alb, inițiată de autorul de romane history-fiction Pavel Coruț în operele sale literare și care, în mentalul colectiv al publicului, a devenit legendă dacică, mit creator dacic și adevăr istoric irefutabil. Acest ultim fapt prezintă destul de clar și de succint iresponsabilitatea creatorilor, ignoranța publicului și pericolul scăpării de sub control a acestui fenomen.

---

[1] D. Roxin, *„Cine a construit, de fapt, «Podul lui Apolodor din Damasc» de peste Dunăre? Am putea afla în acest an!…"* (27.01.2015).

[2] Dio Cassius (*Istoria Romei*, LXVIII, 13, 1), Tzetzes, Chiliades și Procopius din Cezareea (*De aedificis*, IV, 6), Constantin Porfirogenetul, Caninius etc.

[3] *„Misterul tăbliței de la Sinaia"*; *„Din tainele istoriei: misterul plăcuțelor de la Sinaia"* (27.01.2015).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Nenumăratele exemple redate în detaliu mai jos sunt necesare pentru a se putea observa abordarea, construcția, limbajul și scopul autorilor noilor produse dacomane, dar mult mai necesară și utilă ar fi o sintetizare a acestora.

Marile categorii de motive care în viziunea lor ar contraveni „istoriei oficiale" sunt:

- construcțiile lingvistice de tip pseudojurnalistic;
- profitarea de faptul că nu se cunoaște în detaliu limba dacică, cu ignorarea studiilor lingvistice în domeniu;
- în strânsă legătură, dar destul de importantă pentru a fi menționată separat, teoria conform căreia limba dacică ar fi „sora" sau chiar „mama" latinei;
- opinii din domeniul geneticii parcurse superficial și prezentate subiectiv;
- utilizarea masivă a citatelor inexistente, greșit reproduse, deturnate prin scoatere din context sau întrebuințate subiectiv;
- utilizarea denumirilor arhaizante de popoare pentru a susține continuitatea etosului dacic;
- în legătură cu subiectul de mai sus, conștiința apartenenței și lupta pentru continuitatea etosului dacic la personalități din Evul Mediu;
- utilizarea masivă a unor ipotetice scopuri oculte în cele mai diverse construcții;
- limbaj defăimător, disprețuitor și total neargumentat la adresa istoricilor profesioniști;
- tentativă de construcție a unei continuități neîntrerupte din preistorie până în prezent a aceluiași etos într-o formă neschimbată (formularea acestei ipoteze este subînțeleasă, nefiind formulată clar niciunde în materialele dacomane);
- din nou în strânsă legătură cu subiectul de mai sus, dar separat enunțată, abordarea civilizației tracice în contextul continuității etosului dacic;
- identificarea tăbliței de la Tărtăria drept cel mai vechi scris din lume, în sprijinul continuității și vechimii românești;
- aerul de superioritate care, în absența unei replici oficiale, îi legitimează în ochii publicului;
- utilizarea superficială a noțiunilor (doar titluri, nume, expresii culte);
- respingerea nenumăratelor semnalări ale greșelilor și refuzul îndreptării publice a acestora;
- argumentarea inițiativei prin asumarea rolului de luptător în recuperarea unui ipotetic „adevăr istoric", atitudine cu priză la publicul semidoct;
- combaterea teoriei romanizării prin inducerea în eroare referitor la suprafața geografică a provinciei Dacia;

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

- combaterea teoriei romanizării prin inducerea în eroare referitor la rolul administrației romane în acest proces;
- combaterea teoriei romanizării prin inducerea în eroare referitor la rolul aparatului militar roman din provincia Dacia;
- denaturarea rolului și circumstanțelor retragerii aureliene;
- denaturarea evenimentelor militare în care au fost implicați dacii liberi;
- utilizarea unor fenomene metafizice ca argumentație științifică;
- utilizarea beletristicii pe post de argumentație științifică.

Din punct de vedere cantitativ, luând în calcul doar cele două materiale din care s-a citat substanțial mai sus și pentru care se poate face rapid o superficială analiză cantitativă, proporția dintre construcțiile acceptabile din punct de vedere logic și argumentativ vizavi de cele total ilogice, demonstrabil false, o aproximăm în jurul a 57 %-43 %, respectiv 60 %-40 %. Acest calcul aproximativ a fost efectuat pe baza lungimii fragmentelor ușor demontabile raportat la lungimea întregului material video.

Ca reacție la primul material video, un număr mic de persoane a combătut masiv argumentele neștiințifice în cadrul rețelelor de socializare oficiale ale organizațiilor. Demersul nu a avut un rezultat imediat sau radical, efectele fiind limitarea discursurilor în prezența lor și, mai important, o ușoară diluare a argumentației protocroniste. Dar perpetua înnoire a participanților la discuție și necesitatea reluării argumentației în cazul tuturor problemelor descrise au dus la abandonarea inițiativei din lipsă de timp. Aceasta se observă și în cadrul celui de-al doilea material video, dar mult mai pregnant în cadrul celui de-al treilea material video[1]. Discursul dacoman nu a scăzut ca viteză de răspândire și nici tipul de mesaj nu s-a modificat, ci doar a devenit mult mai complicat, fiind mai dificil de combătut.

Discutând doar despre aceste trei materiale, constatăm că ele au atins un număr record de vizualizări, 1.380.000, 216.000 și, respectiv, 214.000 vizualizări, dacă luăm în calcul doar postările oficiale ale materialelor video. Prin urmare, o uriașă diseminare de informație falsă.

Posibile soluții?

Cifrele, gravitatea erorilor, amploarea diseminării, discursul protocronist și defăimarea istoricilor nu lasă loc de tăgadă faptului că trebuie luate măsuri de limitare a efectului produs de acest tip de discurs.

Mențiunea care trebuie făcută din start se referă la libertatea de exprimare, drept universal care trebuie garantat oricărui cetățean. Prin urmare, soluțiile nu trebuie căutate în niciun caz în domeniul limitării dreptului de publicare.

[1] *„Tracii – Istorie ascunsă"* (20.01.2015).

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Cea mai sigură și mai durabilă soluție ar fi *educarea în masă a publicului* pentru a-l deprinde în filtrarea informațiilor false și tendențioase. Acest lucru ar reprezenta însă un efort uriaș la nivel național, efort care necesită programe educaționale promovate de administrația centrală, ceea ce presupune uriașe eforturi intelectuale, financiare și temporale. La aceasta se adaugă, într-o anumită măsură, lipsa de inițiativă a administrației centrale referitor la educație în contextul geopolitic actual.

Pe lângă măsura de tip *preventiv* menționată mai sus ar putea fi menționată o măsură de tip *corectiv*, și anume *educarea în grupuri mici sau individuală a publicului amator*, din nou o măsură fără șanse prea mari de reușită din cauza disproporției celor două tabere, în condițiile în care într-un dialog cu semidocții, pentru a demonstra un lucru minor, ar trebui abordate uriașe cantități de informații colaterale, pe de o parte, a lipsei unor platforme de discuții civilizate, pe de altă parte, și, în final, a necesității reluării discursului de nenumărate ori, cu fiecare grup nou sau individ care ar intra într-un nou dialog.

Altă posibilă abordare ar fi *luarea de atitudine de către istoricii profesioniști*. Lipsa reacției are atât motive obiective, cât și subiective. *Motivația obiectivă* ar fi lipsa de timp a profesioniștilor, dorința de a evita expunerea la un limbaj trivial în conținut și expresie, lipsa resurselor materiale etc. *Motivația subiectivă* ține de aspectele psihologice, de menționat fiind un anumit elitism al istoricilor profesioniști, elitism care într-o anumită măsură poate fi înțeles, dar care, obiectiv sau nu, duce la scurtcircuitarea dialogului dintre profesioniști și amatori. Cel mai adesea, o discuție plecată în termeni amicali se finalizează în termeni extrem de duri. Renunțarea la acest celebru „*turn de fildeș*" nu ar presupune în niciun caz coborârea ștachetei sau acceptarea unui comportament necivilizat din partea partenerilor de dialog. Privind extrem de larg în spectrul științific, există ramuri care se apropie bine de public și chiar reușesc să îl integreze în proiecte de știință populară, așa cum s-a menționat mai sus. În aceste cazuri, fenomenul este extrem de marginalizat, deoarece publicul are la dispoziție mari cantități de informație pentru a verifica orice teorie și, în plus, relaționarea dintre amatori și profesioniști duce la un public informat.

În cazul istoriei ne permitem să avansăm ipoteza că această apropiere și relaționare cu publicul sunt extrem de scăzute, publicarea de materiale accesibile individului „obișnuit" este lăsată pe seama autorilor cu o slabă pregătire în domeniu, ceea ce duce inerent la propagarea non-calității învelite în ambalaj exterior ademenitor.

Ca și în cazul anterior, ipotetica măsură de mai sus reprezintă o acțiune preventivă. Implicarea corpului de istorici profesioniști într-un mod corectiv ar fi luarea de atitudine punctuală și direcționată prin *demontarea științifică și profesionistă a principalelor materiale semidocte*. Acest lucru ar necesita un colectiv de istorici profesioniști care să creeze și să semneze un material în care să fie demontate argumentat, fără loc de tăgadă și într-un limbaj accesibil punctele slabe ale

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

principalelor materiale semidocte. Din punctul nostru de vedere, această măsură ar fi nu doar necesară, ci chiar primul pas în reducerea fenomenului dacoman, în special. Această lucrare trebuie în primul rând să existe, pentru ca publicul deschis la argumentele de bun-simț să aibă un material de reper ca alternativă. În al doilea rând, ea ar trebui să fie promovată masiv, ceea ce, în ziua de astăzi, se poate face fără mari investiții materiale și fără dificultăți tehnice. Aici poate ar merita menționat că sunt nenumărați amatori care ar dori să participe pe bază de voluntariat la un asemenea demers, pentru a suplini timpul și alte resurse ce ar trebui investite de către profesioniști într-o asemenea ipotetică inițiativă.

Altă categorie de măsuri o reprezintă *acțiunile amatorilor* care au reușit să depisteze greșelile și au creat diverse materiale media, cu mai mult sau mai puțin succes. Aceste materiale media au fost create de o generație mai nouă care utilizează internetul cu lejeritate și cu investiții minime. Dacă din punctul de vedere al calității științifice și al prizei la public raportat la cele semidocte se poate discuta pe marginea lor, de notat ar fi raportul investiție-rezultat. La această acțiune au reacționat chiar și lideri ai fenomenului dacoman. Mai există și alte asemenea inițiative, în general articole singulare pe pagini de internet cu interes istoric. Mențiunea care merită să fie făcută despre acest ultim aspect este faptul că nu există nicio urmă de unificare a eforturilor celor amintiți pentru crearea unui produs superior.

La oricare dintre soluțiile de mai sus am face referire, un aspect deosebit de important este profilul psihologic general al individului mediu din grupul social căruia i se va adresa inițiativa.

În cazul în care s-ar reuși, într-un fel sau altul, luarea de atitudine și stoparea masivă a fenomenului dacoman, ar rămâne un gol imens în sânul populației amatoare de subiecte de profil care trebuie neapărat umplut cu inițiative din domeniul științei populare consumate sau produse, adică prin punerea de material istoric calitativ la îndemâna publicului și prin cooptarea publicului amator în diverse programe supravegheate de profesioniști. Acest tip de acțiuni nu au doar rolul de a ține ocupat publicul, ci au și intenția de a-l educa și de a profita de imensa cantitate de energie pe care castele academice ar putea să o canalizeze în folosul științei. Tot aici am dori să adăugăm și posibilitatea de a se accesa diverse finanțări a căror destinație indirectă, dar finală ar fi un beneficiu de ordin cultural.

Concluzii

Lipsa acută a timpului amplificată de finanțarea precară a culturii românești, în general, reprezintă argumente obiective și extrem de importante de luat în calcul dacă se vorbește de lipsa de reacție a profesioniștilor, dar mirarea noastră este că din întreg corpul de istorici disponibil la nivel național, pe care îl estimez la sute de profesioniști, în toată această perioadă care se măsoară în decenii deja, nu s-a născut absolut nicio inițiativă notabilă împotriva fenomenului dacoman.

În materialul de față nu dorim să facem o analiză în detaliu, ci să semnalăm posibilitatea continuării fenomenului în noua eră digitală, o clasificare a

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

principalelor cauze ale naşterii noii generaţii de promotori, a metodelor utilizate în noua paradigmă şi enumerarea principalelor categorii de soluţii care ar fi la dispoziţia celor cărora le pasă de calitatea muncii lor, indiferent de raportul acestora cu lumea academică.

Rezultatul imediat al ştiinţei de nivel academic nu poate să fie popularizat. Un dialog direct între istoricii profesionişti şi aderenţii curentului protocronist ar fi o pierdere de timp, pe de o parte, din cauza diferenţei uriaşe de informaţii deţinute şi, pe de altă parte, din cauză că întotdeauna vor exista aderenţi cărora nu le pasă de corectitudinea informaţiei, ci doar de emoţia generată de produsul cultural. Ar fi o uriaşă risipă de timp în final, deoarece nu puţini aderenţi ai curentului dacoman sunt violenţi verbal şi total lipsiţi de un minim respect. Dar, dacă opinia generală este că scopul final al ştiinţei este cel de culturalizare a maselor şi de atragere a celor sincer interesaţi, sperăm să reuşim să scoatem în evidenţă faptul că segmentul din istoriografia românească ce are ca obiect de studiu Antichitatea clasică este în situaţia în care trebuie să conştientizeze importanţa istoriei popularizate şi că trebuie să se intervină în acest sens.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Dacomanii „lovește” din nou!

Am fost martorii unui experiment ad-hoc, tentați să-l credem inedit, dar este departe de a fi primul care să demonstreze de ce teoriile emanate din cercurile dacomane sunt prostii.

Totul a început cu plasarea strategică a unui material într-un cerc tangențial cu cel al dacomanilor. Acesta a fost împachetat corespunzător, iar dacomanii l-au preluat instantaneu. De ce pe acesta și nu din altă sursă? Deoarece știrea a fost publicată pe nenumărate site-uri de știri, inclusiv românești, care se actualizează aproape instantaneu. Știrea „plantată” a fost de pe un site străin și nu chiar primul în motoarele de căutare și se referă la niște urme vechi de *homo sapiens*, descoperite într-o peșteră din România, despre care niște oameni de știință străini au afirmat că ar fi mai vechi decât se estimase inițial.

Ei bine, dacomanii l-au preluat instant și l-au publicat. No, și care-i problema? No, problema îi că din articolul original care zice: *Human footprints found in Romania's Ciur-Izbuc Cave represent the oldest such impressions in Europe, and perhaps the world, researchers say.* [...] *Published ages for other H. sapiens footprints in Europe and elsewhere go back no more than 33,000 years. At a 2,011 conference, scientists said that H. sapiens tracks at Tanzania's Engare Sero site were 120,000 years old. Those findings have not been published yet, suggesting to Webb a problem with dating or footprint authenticity. Nearly 1-million-year-old footprints of modern human ancestors were recently documented at a British site.*

Adicătelea că aceste urme ar fi cele mai vechi din Europa, dar în pofida acelui „probabil și din lume”, așa ceva este imposibil. În lume există urme lăsate de *homo sapiens* mult mai vechi de 35.000 de ani. Dar dacomanii au declarat: „*Cele mai vechi urme de pași din lume au fost descoperite in Romania*”. Ați înțeles? Ce rost are să citești atent? Ce rost are să coroborezi informațiile cu alte surse istorice? Păi are vreun rost de vreme ce ești semidoct, îți gâdilă orgoliul și îți crește afacerea?

Dacomanii nu citesc decât printre rânduri și rândurile care le convin le publică deformat. Oamenii sinceri care nu au timp să studieze, dar citesc astfel de lucruri, le cred. Acum, există oameni care știau de mult timp și care le pun la îndoială spusele, există oameni care îi cred orbește oricâte argumente le-ai pune în față și există oameni care, poate citind acest articol, vor înțelege că este necesar să citească critic. Adică „velico”, cum ar veni pe latină, pentru cei care nu au fost în

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

stare să caute într-un dicționar online ce înseamnă. Sau altfel spus, dacomanii, mai ales cei de pe Adevăruri tulburătoare, nu fac cercetare sau „documentare", fac jurnalism. Iar jurnalismul nu e știință. Nici măcar populară. E afacere.

Un dacoman model

Recent, doi dacomani au început să adauge nenumărate comentarii prin care doresc să atragă atenția asupra unor presupuse erori pe care le-am face în seria criticilor și să promoveze niște teorii protocroniste care atentează la ultima speranță de logică și cunoaștere din partea lor. Dar dintre cei doi, unul iese în evidență în mod deosebit. Se semnează cu M. C. și se pare că activează intens în alte cercuri. Foarte pe scurt, el încearcă să demonstreze că limba în care a fost scris Codex Argenteus este stră-româna, care este urmașa limbii getice, care este diferită de limba dacică, și acești geto-goți sunt strâns înrudiți cu popoarele nordice (suedezi, lituanieni etc.).

Din această perspectivă încerca să ne convingă că, prin nu mai știu exact ce înrudire, cuvântul englez „loaf" înseamnă pâine. La întrebarea legitimă cum se traduce englezescul „meat loaf" nu a răspuns niciodată.

„*M. C. - nici macar atata nu stii bai turle sorin papagalule ca la paine se spune si loaf in engleza nu doar bread*"

În alt comentariu, desigur, ne-a servit presupusul citat cu Traian care, prin cucerirea Daciei, se întoarce în țara strămoșilor săi. Deși l-am rugat să indice coordonatele citatului, nu a răspuns niciodată. Dar cireașa de pe tortul lingvistic vine într-un comentariu pe care îl citățm integral.

„*M. C. - nu poti sa spui ca FULLIT nu este cuvantul LUNA de zile din moment ce FULLIT inseamna acelasi lucru ca si LUNA si are literele L si U in comun care sunt si cele mai importante*"

Să vă explic că sigur nu ați înțeles (nici noi, dar vom încerca să dăm o noimă aberațiilor sale): deci „geto-gotul-suedezo-lituanianul" FULLIT a dat românescul LUNA (calendaristică). Argumentul? Cele două cuvinte au în comun literele U și L, doar că în ordine inversă!

Zile întregi ne-am amuzat la amintirea acestei penibile tentative de logică, aflată sub demnitatea unui cimpanzeu. Deci, ați înțeles? Românescul „luna" nu vine din latinul „luna" ci din „geto-gotul" FULLIT!

Pe tortul logicii pune altă cireașă senzațională. Ne tot cita de pe o pagina de internet a unui lingvist:

„*M. C. - da uita iti dau din nou sursa. intra pe www.koeblergerhard.de pe urma da la publication (publicatii) si cauta in lista mai jos o sa gasesti dictionar cu cuvintele traduse din limba gotica in engleza, latina.*"

Dar iată ce lecție ne dădea câteva rânduri mai jos:

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

„*M. C. - koeblerger asa se numeste este un austriac*"

V-ați prins? Pe Koebler Gerhard l-a botezat Koeblerger Hard!

Omul acesta prezintă toate simptomele unui dacoman adevărat:

- el știe, nu întreabă;
- lipsa celor 7 ani de-acasă este obligatorie;
- logica este la pământ;
- bagajul de cunoștințe tinde spre zero;
- nu ar recunoaște că greșește, nici pedepsit cu fierul roșu;
- pretinde de la toți ceilalți să fie fără cusur.

Un dacoman nu e prost destul dacă nu e și fudul. Sau măcar penibil. Sau cum foarte plastic i-a caracterizat un amic: „Să vorbești de mici erori la dacomani este ca și cum ai vorbi de ușoare probleme de temperament la Jack Spintecătorul."

Un alt dacoman model

Bineînțeles că nici celălalt dacoman nu a rezistat și a început să emane inepții pe bandă rulantă. Acesta din urmă postează sub numele de F. C. și se ocupă, de asemenea, cu pseudolingvistica. Obiectul lui de adorație este inelul de la Ezerovo, pe care, bineînțeles, l-a tradus singur, în pofida faptului că niciun lingvist serios nu i-a dat de capăt. Bineînțeles, el a despărțit și înlocuit și a dres-o până a ajuns la adevărul absolut pe care îl încifrează inelul. Dar, pentru început, să plasăm povestea în cadrul său.

Acesta este inelul din poveste:

Ei bine, pe acest inel apare următorul text în limba tracă scris cu litere grecești:

„ΡΟΛΙΣΤΕΝΕΑΣ / ΝΕΡΕΝΕΑ / ΤΙΛΤΕΑΝ / ΗΣΚΟ / ΑΡΑ / ΖΕΑ / ΔΟΜΕΑΝ / ΤΙΛΕΖΥΠΤΑ / ΜΙΗ / ΕΡΑ / ΖΗΛΤΑ",

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

care se citeşte fonetic: „rolisteneas / nerenea / tiltean / ēsko /aras / zea / domean / tilezupta /miē / era /zēlta", inscripţie care nu a putut fi descifrată, deşi există diverse încercări ale căror rezultate nu conferă certitudine. Una dintre traducerile propuse este: „*Eu sunt Rolisteneas, urmaş al lui Nereneas. Tilezupta, o femeie araziana, m-a adus pe pământ (pe lume)*". Deocamdată ăsta este adevărul istoric.

Acum, desigur că fără încercări şi teorii, chiar greşite, nu se va progresa niciodată.

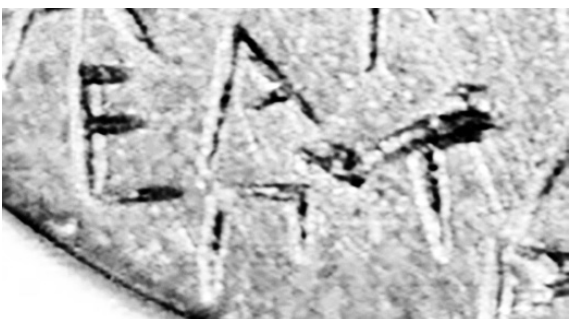
F. C. desparte textul astfel:

„ΡΟΛΙΣΤΕΝΕΑΣΝΕ ΡΕΝΕΑ Τ'ΙΛ ΔΕΑ. ΝΗΣΚΟΑ ΡΑΖΕΑ. ΔΟ ΜΟ ΝΤ'ΙΛΕΨ VII ΔΑ ΜΙΕ ΡΑΖΕΑ ΤΑ"

şi îl traduce astfel:

„POLISTENEASNE, PENEA ŢI-L DEA! NEASCĂ-O-A PACEA! DĂ MĂ-NŢILEGI VII DA MIE PACEA TA".

L-am întrebat de ce litera grecească P (rho) se citeşte fonetic P în loc de R? Deşi într-una din teorii o literă P (rho) este citită P în contextul *-polis*, el a dat o explicaţie elucubrantă din sisteme diferite, amestecând cele mai diverse lucruri, făcând socoteli ce nu pot fi urmărite. Nelămurirea persistă, de ce totuşi litera elenă P (rho) se citeşte fonetic P când în inscripţie există clar litera elenă Π (pi) care trebuie citită fonetic P? Nu are nicio noimă. Vezi zona cu pricina mai jos:

Ei bine, omul ne luminează: „*niciun dacoman nu este în stare să răspundă la o întrebare simplă, cu un răspuns simplu, deoarece nu-l deţine.*" Afirmaţie goală din categoria ... că aşa vrea muşchii tăi. „*Dacă aţi fi deţinut răspunsul mă făceaţi şah-mat din 5 cuvinte. Niciun prost căpos nu poate fi făcut mat în cuvinte indiferent de numărul lor. Prostul căpos nu se dă bătut. Intreabă iar şi iar ce a mai întrebat şi i s-a răspuns. El intreabă şi ameninţă ca şi cum nu i s-a mai răspuns. Scurt şi la obiect. Literele ce par a fi Pi sînt doi de i iar bara de sus nu e decit un semn diacritic ca să uşureze citirea . Cuvintele de tip copii, vii... se scriau cu doi de i ca şi acum dar aceştia erau uniţi printr-o bară. Cuvintele de tip copiii se scriau cu doi*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

de i neuniți. Eu am descoperit acel sistem de scris și am arătat și greșelile de scriere ale acelui om. Nimeni afara de mine nu a reusit sa prezinte un text care sa arate caracteristici gramaticale ale vreunei limbi. Asa cum nu se poate citi un text scris in sistemul de scris englezesc folosind alfabetul latin , tot asa nu se poate citi un text in vreun dialect trac folosind alfabetul grec clasic pt simplul fapt ca tracii nu au folosit acel alfabet . Cred că nu poți tu pricepe așa un lucru simplu. «Așa, aberați pe lângă subiect ca toți dacomanii și vă dați mari cu câte știți dv. dar nu spuneți la nimeni. Hai sictir!» Afirmație mincinoasă. Se vede clar in postările mele că eu vorbesc pe subiect. Mai și înjuri, neam prost ce ești. După ce ești prost, te mai caci și în drum. (proverb rumînesc) Nu mai întreba ca un cretin ce e cu acel Pi după ce ai citit pe situl meu ce e cu el si după ce am mai scris aici expres acest lucru."

Să analizăm ce spune „expertul" în legătură cu litera PI: „*Literele ce par a fi Pi sînt doi de i iar bara de sus nu e decit un semn diacritic ca să ușureze citirea.*" Lăsăm la o parte că este doar un PI, îl sărim și pe „sînt" și revenim la informații serioase.

În concluzie: dacă ar fi să completăm teoria lui F. C., ar suna așa: pe un inel de sec. V a.Chr., litera ce pare a fi PI este de fapt dublu I, cu bară diacritică, care a fost introdusă în limba elenă abia în sec. III a.Chr. În concluzie, ori tracii ăștia or fost cu două secole înaintea vremurilor lor, ori domnul F. C. elucubrează magistral și demonstrează încă o dată că un dacoman nu e dacoman destul dacă nu e și... lingvist.

Confirmările continuă...

„Într-o bătălie trebuie să folosești arme similare cu acelea ale inamicului. E cvasiinutilă – din acest punct de vedere – recenzia unui specialist la o carte «tracomană» dacă e publicată într-o revistă de cultură cu o sută de cititori. Textele istoricilor și arheologilor trebuie să populeze internetul. Specialiștii trebuie să-și depășească inhibițiile față de dialogul prin *new media cu un public în parte neștiutor, în parte ostil și arogant. Pagini web cu acest scop sau în care sunt demontate teoriile dacomane există. De remarcat website-ul anonimului «Velico Dacus» (care numai amator în ale istoriei nu poate fi etichetat), cel al lui Sorin Olteanu (Sorin Olteanu's Linguae Thraco-Daco-Moesium), revista Historia.ro, cu articolele și interviurile sale, sau «Enciclopedia Dacica» («Enciclopedia Dacica nu este un loc în care reinventăm istoria, scopul ei este de a servi istoria. Echipa ENDA încearcă să plaseze informația istorică la granița dintre lumea academică și cea consumatorilor de istorie. Altfel spus, încercăm să devenim un nod informațional util întregii societăți românești»).*"

Ceea ce ați citit mai sus este un citat din cartea domnului Mihai Bărbulescu, *Arheologia azi, în România* (p. 178), istoric profesionist cu o lungă experiență, în prezent director al instituției „Accademia di Romania" din Roma.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

O carte care prezintă arheologia românească cu bune și cu rele, ne permite să spunem că obiectiv, lucru care recomandă cartea spre lectură.

Dacă doriți să aflați problemele istoriografiei românești ar trebui să citiți aceasta carte, nu bloguri care vând adevăruri ce se găsesc la orice colț de stradă. Și cu asta nu spunem că este o carte cu un autor perfect, ci doar unul abilitat și dintre cei potriviți pentru a discuta și a acuza părțile ce trebuie corectate în istoriografia românească.

În acest context, am avut plăcerea să descoperim că am fost citați (de mai multe ori în carte, nu doar în paragraful de mai sus) și că munca noastră are o nouă aprobare a unui istoric profesionist.

Mai mult decât atât, domnul Bărbulescu ne-a făcut onoarea să ne așeze lângă nume precum Sorin Olteanu, historia.ro, Zoe Petre ș.a.

Au existat, există și vor exista întotdeauna câteva categorii de oameni profesioniști care știu exact cum decurg lucrurile cu această ramură științifică, istoria. Există profesioniști care ar putea face mai mult în profesia lor, există pasionați care studiază, există oameni neinteresați de fenomen, dar care pot menține o linie decentă într-o discuție referitoare la subiect și există un segment, care nu va dispărea niciodată, cel al credincioșilor orbi la orice argument logic, care cred în unele teorii fantasmagorice ce nu au nicio tangență cu istoria și bunul-simț logic. Unora le recomandăm cartea domnului Bărbulescu, altora cartea de față.

Material nou de distracție

Un nou material de o haioșenie de nedescris a răsărit din zona AdD: „«CELĂLALT PĂMÂNT AL ZEILOR» – Un film de excepție realizat de FRANCEZI despre istoria, enigmele și legendele din ROMÂNIA".

Este vorba de un „documentar" care „*dedică o oră și patruzeci de minute istoriei de pe meleagurile noastre, de la cultura Cucuteni până la cea a Geto-Dacilor, explorând în același timp locuri și artefacte enigmatice, povești și legende locale despre evenimente misterioase care s-ar fi putut petrece cândva aici*".

OK, super tare. Dar să vedem ce zic, în continuare, stimabilii „colegi" de la AdD: „*Este de subliniat faptul că filmul nu este un documentar istoric, în înțelesul clasic al termenului, ci mai degrabă unul din zona enigmelor și misterelor Terrei…*".

Nu-i așa că începem să înțelegem adevărul?

„*La realizarea lui am fost invitat să particip și eu, dar și alte persoane din România, pe lângă realizatorii și cercetătorii francezi…*" Ahaaa... Deci ăsta era adevărul principal. Până în acest punct, totul e absolut normal. Este firesc să-ți promovezi munca.

„*Filmul atinge și o serie de subiecte controversate precum Tăblițele de la Sinaia, Tăblițele de la Tărtăria sau legendele uriașilor (Jidovilor). Chiar dacă sunt și câteva*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

locuri în care realizatorii francezi au interpretat puțin greșit anumite aspecte istorice, filmul este, în ansamblul său, unul remarcabil realizat, un film care va aduce beneficii majore României și va atrage în țara noastră mulți turiști străini."

Dacă regii gafelor și prostiilor, autori ai unor materiale în care o vorbă din două e prostie, au spus asta, vă dați seama că „documentariștii" francezi nu pot scoate un alt material decât mai prost. „*Realizat la un nivel artistic excepțional, cu un montaj, o grafică și o secțiune de sunet cu care s-ar mândri posturi tv de calibrul BBC, Discovery sau National Geographic, filmul face servicii majore imaginii României.*"

Da, am vizionat materialul, este într-adevăr foarte bine realizat din punct de vedere tehnic. Întrebarea care rămâne este: putem îndrepta un rău prin alt rău poate mai rău? Există vreodată scuze pentru așa ceva? Concret, dacă există anumite informații greșite în așa-zisa „istorie oficială", ne permitem să le îndreptăm cu un șir evident de tâmpenii? Drumul spre iad este pavat cu intenții bune, zice un celebru dicton.

AdD zice da, «*Dă SHARE!*», evident cu litere mari în titlu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

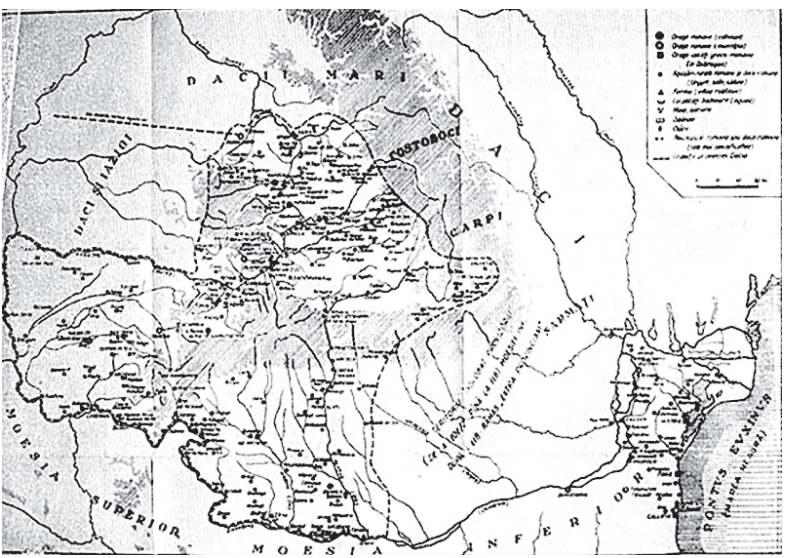

Problema spațiului ocupat de romani în Dacia

Am mai vorbit despre minunățiile referitoare la Antichitatea clasică românească, lansate inițial de N. Săvescu și care au fost reluate fără pic de judecată de toți adepții teoriilor dacomanice. Una dintre cele mai răsunătoare se referă la faptul că romanii ar fi cucerit doar 14 % din teritoriul Daciei postromane.

Multe probleme orbitează în jurul spațiului ocupat de romani în Dacia. Aceste probleme ar fi rezolvate simplu dacă s-ar ști exact procentul spațiului în care existau romani și cel în care au rămas dacii liberi. Ne propunem să realizăm un instrument necesar tuturor celor care sunt preocupați de această problemă.

Pentru aceasta, vom folosi două harți elaborate de doi mari istorici, și anume C. Daicoviciu și I. H. Crișan. În prima este prezentată harta cu delimitarea frontalieră a provinciei romane Dacia.

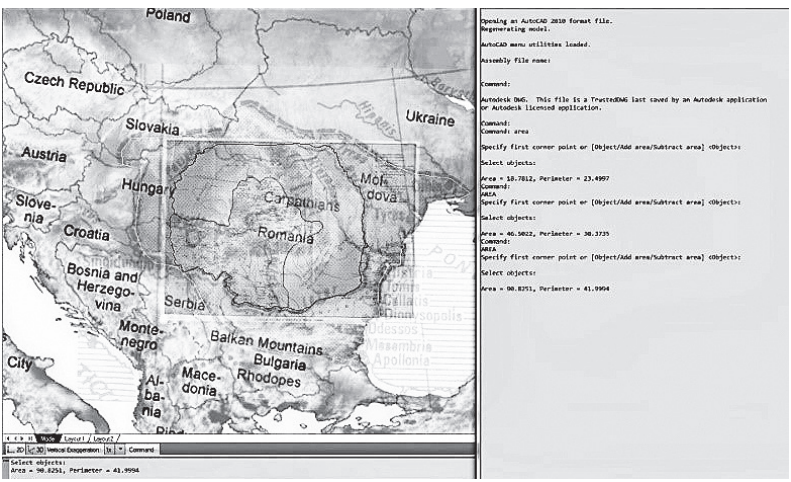

În cea de-a doua găsim întinderea maximă a dacilor, din punct de vedere administrativ, și anume regatul lui Burebista.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Calculele au fost făcute cu ajutorul unui program specializat. Cele două hărți, plus una fizică, au fost suprapuse, rezultând o hartă compusă, la scara de 1:76, a spațiului carpato-danubiano-pontic cu granițele provinciei și ale regatului lui Burebista.

Pentru a nu încărca desenul, regatul lui Decebal nu a fost reprezentat. Aceste granițe au fost desenate vectorial, pentru a putea fi calculate, și au fost marcate în

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

diverse culori, pentru a putea fi uşor recunoscute, după cum urmează: cu roşu graniţa provinciei Dacia, cu albastru graniţa regatului lui Decebal, iar cu galben graniţa regatului lui Burebista, ambele considerate la o extindere maxim posibilă. Argumentul logic va fi descris la final.

În urma calculelor au rezultat următoarele suprafeţe:

- provincia Dacia: 108.480,21 km^2
- Dacia în timpul lui Decebal: 268.596,71 km^2
- Dacia în timpul lui Burebista: 524.605,78 km^2

Din punct de vedere procentual, suprafaţa provinciei Dacia reprezintă:

- 40 % din regatul lui Decebal
- 20 % din regatul lui Burebista.

Eroarea de calcul este de aproximativ +/- 1 %.

Ambele regate au fost considerate la o extindere maxim posibilă. Graniţa provinciei romane este puţin supusă modificărilor, pentru trasarea ei având la îndemână atât un larg set de castre de frontieră şi limesuri, cât şi un citat din Eutropius, care ne spune că perimetrul provinciei Dacia se afla în limita a un milion de paşi (1.480 km), valoare discutabilă din câteva puncte de vedere şi cu o eroare de 20 % faţă de valoarea obţinută mai sus (1.786 km), dar consistentă ca ordin de mărime. În concluzie, rezultă că procentele de mai sus sunt minimale. Orice discuţie care ar duce la modificarea graniţelor celor două regate dacice nu ar avea alt efect decât creşterea celor două procente. Aşadar, nu putem discuta de o valoare singulară, ci de un interval de valori situat între 40 % şi 99 %. Dar se poate afirma cu tărie că orice valoare aflată sub 40 % nu are niciun fundament istoric.

Mai trebuie neapărat subliniat că, din punct de vedere istoric, nu are absolut nicio valoare comparaţia între provincia Dacia şi regatul lui Burebista, dar este un calcul maximal interesant în anumite contexte. Din acelaşi raţionament, al calculului la limită, am inclus în regatul lui Decebal şi unele teritorii care nu îi aparţin, aşadar din punct de vedere istoric nu are fundament, dar din punct de vedere matematic, da. Subliniem din nou, în special pentru cei care nu sunt obişnuiţi cu limbajul matematic sau ingineresc, că scopul acestui articol nu este de a obţine un procent exact, ci acela de a ajunge la o expresie de genul „MINIM 40 %". Toate discuţiile referitoare la modificarea graniţei nu fac decât să ridice valoarea procentuală, mai mult sau mai puţin, peste limita de 40 %.

Desigur, toată această problemă are ca variabile evoluţia în timp a suprafeţei ocupate de romani şi influenţa militară, pe de-o parte, şi cea civilă, pe de altă parte, ambele exercitate de către romani în spaţiul dacic. Calculul a fost făcut doar în ceea ce priveşte problema frontalieră a provinciei.

Aceste rezultate trebuie interpretate în context spaţial, temporal şi istoric. Pe scurt, în spaţiu, graniţele nu sunt uşor de definit şi sunt, cu siguranţă, mai mici decât cele trasate în imaginile de mai sus, iar prezenţa romanilor în Dacia este atestată sub diverse forme şi în afara graniţelor provinciei. Din punct de vedere temporal, ele au variat de-a lungul vremii; în plus, prezenţa romană în Dacia sub

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

diverse forme începe mult înainte de cucerire și continuă mult după retragerea aureliană. Din punct de vedere istoric, problemele sunt și mai complexe, discuțiile cuprinzând un mare număr de subiecte, cum ar fi forma administrativ-teritorială, evenimente, demografie, gradul de libertate și de izolare al dacilor extraprovinciali etc.

În final, valorile de mai sus sunt niște simple calcule inginerești, care din punct de vedere topografic sunt corecte, dar care din punct de vedere istoric trebuie privite drept un interval așezat în mijlocul întrebărilor „când?", „unde?" și „cu ce scop?". Discuțiile din jurul unei valori singulare, gen 20 % sau 40 %, sunt greșeli de logică în context istoric mai larg.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Critică la...

... filmul „Dacii – Adevăruri tulburătoare”

A devenit viral filmul „Dacii – Adevăruri tulburătoare”. Un filmuleț care, după părerea noastră, este plin de inexactități și afirmații ce nu au nimic în comun cu spiritul, metodele și rezultatele științifice. Acest fapt nu ar fi de luat în seamă dacă nu ar fi crezut de foarte mulți oameni fără o pregătire de specialitate sau măcar minime cunoștințe de istorie, mai multe decât cele obținute în învățământul obligatoriu. Deși există mai multe articole care iau atitudine împotriva acestui autointitulat documentar, considerăm că mai sunt lucruri asupra cărora trebuie atrasă atenția. Ne referim acum la metodele de dezinformare utilizate în film. Prin dezinformare nu vrem să implicăm neapărat și intenția. Acest aspect este irelevant. Pe de altă parte, această creație nu face parte din categoria filmelor documentare, deoarece nu documentează nimic, ci doar afirmă.

Conform DEX, definiția documentarului este: „DOCUMENTÁR, -Ă, documentari, -e, adj., s. n. 1. Adj. Cu caracter sau valoare de document. 2. Adj., s. n. (Film sau scriere) care prezintă fapte absolut autentice. – Din fr. *documentaire*”. Vom încerca să demonstrăm în acest articol că faptele prezentate nu sunt „absolut autentice”.

Așadar, vom folosi cuvântul film. Metodele pe care le utilizează pentru a-și construi teoriile și care îi duc pe autori pe căi greșite sunt: lipsa de informații care să susțină afirmațiile autorilor, lipsa contraargumentării teoriilor divergente, argumentarea în cerc închis, adică se citează cărți scrise tot de autorii filmului, formulări gramaticale care introduc erori de logică prin inexactitate și lacune și, nu în ultimul rând, apelul la sentimente de tip naționalist care să provoace discreditarea istoricilor specialiști și a muncii lor. Trebuie să menționăm două aspecte importante: pe de-o parte sentimentul naționalist este unul sănătos și frumos atât timp cât nu este exacerbat și nu generează discriminare de orice fel ar fi ea, iar pe de altă parte, în munca de cercetare științifică și mai ales în cea academică, sentimentele nu trebuie să influențeze procesul de cercetare.

Dar să disecăm filmulețul și să atragem atenția asupra erorilor pe care le conține.

1:39 *„ne întrebăm în mod firesc de ce mulți oficiali români, atât din sfera politică, cât și din cea academică, ignoră cu nonșalanță dovezile incontestabile ale*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

continuității dacilor pe aceste meleaguri sau chiar mai mult, [...] că noi suntem urmașii Romei."

Oratorul începe povestirea în forță cu afirmații și acuze, nu cu o prezentare a problematicii. Se începe cu informații care implică un set de „dovezi incontestabile" care par a fi axiome, nu teorii care se cer demonstrate. De asemenea, afirmația tendențioasă că „noi suntem urmașii Romei" prezintă două inexactități: în primul rând, suntem. Parțial. Iar istoriografia românească prezintă numeroase dovezi în acest sens. Pe de altă parte, există și o eroare de logică: nu suntem doar urmașii Romei, ci suntem o sumă a mai multor civilizații și culturi, fiecare într-o anumită proporție specifică. Dar ce trebuie reținut este faptul că piatra de temelie a istoriografiei românești este continuitatea pe aceste meleaguri.

Sub ce formă, vom discuta mai jos.

2:13 *„istoria României se bazează pe un șir lung de falsuri grosolane."*

Acuzație gravă, care, nefiind susținută de dovezi, rămâne nu doar semidoctă, ci și înjositoare pentru întreaga tagmă istorică care face eforturi considerabile în munca desfășurată și, mai ales, pentru autorii filmului.

2:26 *„faptul că noi nu suntem urmașii Romei, sigur, intrigă pe multă lume și în special lumea științifică, care vor dovezi."*

Afirmația de mai sus implică deținerea adevărului în fața comunității științifice, iar expresia „intrigă" implică un adevăr revoluționar. Faptul că întregul fenomen științific se bazează pe dovezi este formulat ca o surpriză, denotă superficialitatea cu care este tratată toată problematica din cadrul filmulețului și este un puternic indiciu despre cum vor decurge lucrurile. E normal și corect ca, în momentul în care cineva avansează o ipoteză, buna practică științifică să nu o considere valabilă până la proba contrară, ci dimpotrivă, falsă, până când autorul îi prezintă și demonstrația. Aceasta este baza întregului fenomen științific.

2:42 *„au sosit romanii, au cucerit 14 % din teritoriul Daciei [...] pentru 100 și ceva de ani [...] învață perfect limba latină, uitând limba lor [...] în 86 % din teritoriul Daciei nu știau că au sosit romanii."*

Afirmații puerile care denotă slabe cunoștințe de istorie. Referitor la teritoriul cucerit de romani, procentul folosit este aproximativ de trei ori mai mic decât în realitate. Argumentația se află într-un articol care, deși nu respectă în totalitate cutumele științifice, arată clar eroarea în care se află autorii filmului. Articolul este destul de clar pentru a nu mai construi aici argumentația faptului că nu se poate vorbi de un procent mai mic de 38 %. Tot ce se găsește sub acest procent este o aberație din toate punctele de vedere: matematic, topografic și istoric. Pe lângă erorile de calcul matematic, se utilizează de asemenea informații din epoci total diferite. Un exemplu este faptul că, pentru a ajunge la procentul de 14 %, autorii compară regatul lui Burebista cu provincia romană, ceea ce este o gravă eroare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Regatul lui Burebista este mai mare decât regatul lui Decebal (aceasta din urmă fiind entitatea politică care trebuie luată în calcul atunci când se vorbește de cucerirea romană) și decât prezența geografică dacică. Trecând mai departe, perioada în care au stat dacii sub ocupația romană efectivă este redusă de la 165 de ani la „100 și ceva de ani". Pe lângă acest lucru, autorii neglijează total romanizarea ante- și postromană. Înainte de ocupație sunt atestate clar contactele daco-romane cu potențial romanizator. Vom menționa aici doar faptul că regele dac Cotiso purtase discuții cu Augustus pentru a se încuscri. Acest fapt se întâmpla în jurul anului 30 a.Chr. și este atestat de Suetoniu: *M. Antonius scribit primum eum Antonio filio suo despondisse Iuliam, dein Cotisoni Getarum regi* (*Vita Divi Augusti*, LXIII). Pe lângă faptul că autorii filmului ignoră astfel de informații, iată că perioada de „100 și ceva de ani" se ridică dintr-o dată la aproximativ 300 de ani. La acest eveniment trebuie adăugate contactele comerciale, diplomatice și militare între daci și romani.

Cât despre perioada următoare retragerii aureliene, există numeroase dovezi arheologice cum ar fi cele monetare (Sucidava) sau funerare (Napoca și Porolissum) sau circulația carpilor între fosta provincie și actuala Moldovă, dovezi care atestă continuarea elementelor romanizatoare pe teritoriul Daciei. Ultima mențiune a carpilor are loc în 381 p.Chr., ceea ce ar duce la o perioadă de peste 400 de ani de romanizare atestată și documentată.

Trecând mai departe, se afirmă că dacii „învață perfect limba latină, uitând limba lor", lucru menționat în film ca o imposibilitate. În primul rând, expresia implică o extremă improbabilă, în sensul că dacii nu au învățat-o nici în câțiva ani, nici perfect, nici toți, ci într-o măsură destul de mare și într-o perioadă destul de lungă pentru a fi considerată latinizare. La fel, limba dacică nu a fost uitată, ci transformată (radical, susține istoria), și aceasta într-o perioadă lungă. Pe de altă parte, studiul limbii dacilor se face aproape exclusiv pe studii comparative. Deși cu o mare probabilitate, până la descoperirea unui text în limba dacică, orice afirmație referitoare la acest aspect este o supoziție. Cultă în cazul lingviștilor profesioniști și nepotrivită în cazul neprofesioniștilor în domeniu. Cât despre afirmația „în 86 % din teritoriul Daciei nu știau că au sosit romanii", lăsăm la o parte procentul greșit pentru care am adus argumente mai sus și nu ne vom chinui să demontăm prostia conform căreia dacii liberi s-ar fi izolat complet de lume și nu ar fi avut niciun contact cu lumea romană.

3:30 *„romanii au stăpânit Palestina secole întregi și nimeni nu vorbește acolo latina, Marea Britanie la fel."*

Este o afirmație scoasă total din context, cu ignorarea nenumăratelor studii lingvistice care ar pune problema într-o lumină total diferită. Pe scurt, o afirmație născută din necunoașterea lingvistică. Menționăm doar că Palestina a suferit numeroase modificări culturale și de populație, engleza conține un mare număr de cuvinte de origine latină etc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

6:41 *se prezintă harta cu provincia Dacia și pe care se bazează faimosul procent de 14 %.*

Este o informație care induce în eroare prin două mari greșeli: prin grosolănia cu care este realizată și care oferă o marjă de eroare nepermis de mare și prin faptul că este comparată provincia Dacia cu regatul lui Burebista. Așa cum am mai menționat, această comparație este greșită deoarece entitatea politică realizată de Burebista nu este identică cu prezența populației dacice în teritoriu și, mai ales, pentru că sunt perioade istorice total diferite din punct de vedere geopolitic.

6:43 *„alte state cucerite integral de romani și în care stăpânirea s-a întins pe 400 sau 800 de ani nu și-au lepădat limba, nu și-au uitat tradițiile."*

Afirmație tendențioasă. Studiile comparative se fac pe baza unor dovezi solide de asemănare în aspecte de cultură și civilizație.

6:55 *„și atunci, dacii, cei mai viteji și mai drepți dintre traci, au făcut-o fără să-i forțeze cineva?"*

Avem aici o întrebare care constituie un bun exemplu de inducere în eroare prin trucuri de logică. Se face referire la citatul din Herodot pentru a insinua că dacii care au fost descriși drept curajoși și drepți ar fi luptat până la moarte înainte de a-și lepăda limba, cultura și civilizația. Să nu uităm un aspect important: din punct de vedere arheologic, geto-dacii menționați de Herodot sunt diferiți de dacii din timpul lui Decebal. Apoi, se insinuează că ei nu puteau fi forțați să uite limba și obiceiurile. Există două erori de logică ce se bat cap în cap, în citatul de mai sus. Prima e insinuarea că cineva i-a forțat pe daci să-și modifice, apoi să uite limba și obiceiurile. A doua, că dacii nu au fost siliți să-și uite limba după cucerire, ci au făcut-o de bunăvoie. Avem atestate nenumărate nume romane adoptate de către daci, ceea ce denotă o importantă sursă de romanizare. Să nu uităm de importanta inscripție de la Brigetio în care este amintit un „interprex Dacorum" (care atestă interacțiunea între daci și romani la nivel lingvistic și faptul că limbile dacică și latină sunt destul de diferite pentru a fi nevoie de un interpret) și de inscripțiile în care apare în diverse forme ușor diferite expresia „civis romanus natus dacus".

7:10 *„pe aceeași logică, ar fi trebuit ca între timp, poporul român să vorbească turca și maghiara pentru că Imperiul Otoman și Austro-Ungar au stăpânit părți mai însemnate din această țară și pentru mai mult timp"*

Afirmație tendențioasă, deoarece se compară epoci foarte îndepărtate temporal între ele, așa cum am mai menționat.

7:30 *„în ciuda vicisitudinilor istoriei, în ciuda valurilor de invadatori, există o unitate lingvistică uimitoare, ceea ce arată o forță extraordinară de conservare a identității naționale; astfel, românii se înțeleg foarte bine unii cu alții, indiferent de zonele geografice din care provin, situație cu care nu se pot lăuda prea multe țări*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

europene, inclusiv Italia, unde italienii din sud și cu cei din nord vorbesc dialecte atât de diferite încât nu se pot înțelege."

Afirmație parțial corectă, dar trebuie subliniate și avute în seamă două erori strecurate în logica autorilor: în primul rând diferențele între italieni nu sunt atât de mari încât să nu se poată înțelege (asta în pofida germanizării în nord și arabizării din sud), în al doilea rând și la noi există dialecte greu de urmărit pentru restul locuitorilor, dar cel mai important aspect este că, în cazul italienilor, aceștia sunt de trei ori mai mulți decât românii, ceea ce oferă de trei ori mai multe șanse de complicare a limbii.

8:10 *„și atunci de unde această înrudire a limbii române cu latina antică dacă dacii nu au fost romanizați."*

În context, aceasta nu este o întrebare, o presupunere sau o ipoteză de lucru, ci o afirmație care spune că dacii nu au fost latinizați și, din acest motiv, limba română nu poate proveni din limba latină. Niciunde, înainte de acest punct, nu s-a demonstrat că dacii nu au fost romanizați. Când susține că limba română nu are cum să provină din latină, autorul se bazează pe o ipoteză falsă, ceea ce dărâmă întreaga construcție logică ulterioară a filmului. În plus, nu se iau în considerare, eventuale (re)latinizări târzii ale limbii străromâne sau române.

8:20 *„studiile recente de paleogenetică și anumite izvoare ne duc cu gândul la următoarea explicație."*

Aceste expresii, „studii recente" și „anumite izvoare" sunt larg răspândite în lumea semidocților. Deși trebuie să menționăm că autorii vor discuta la un moment dat problema paleogenetică, aceste construcții pseudoștiințifice sunt caracteristice celor care nu au la îndemână argumente solide. În viața privată, legat de orice subiect, sigur ați auzit cunoscuți apelând la expresia *„măi, s-au făcut studii pe tema asta... care spun că..."*. În momentul acela, interlocutorul trebuie întrebat de un exemplu de studiu. Un om cu cea mai măruntă brumă de dorință de corectitudine va folosi o expresie de genul *„măi, am citit eu că institutul cutare de nu știu unde a făcut un studiu care spune că: ..."*. Ei, în urma unei astfel de afirmații se poate construi o discuție.

8:28 *„limba dacilor ar putea fi continuatoarea unei limbi mai vechi din care s-a născut și latina vulgară, cu alte cuvinte, limba dacilor și limba latină ar putea fi surori, iar într-o astfel de situație nu era nevoie de nicio romanizare pentru ca populația dacică să înțeleagă și să vorbească latina."*

Având în vedere că nu s-a descoperit până la această dată nicio inscripție în limba dacică și trecând peste toate studiile de lingvistică de până acum, peste exemplul cu traducătorul dac de latină menționat mai sus etc., vom privi teoria ca pe o ipoteză de lucru cu șansele ei minime la adevăr, dar care nu beneficiază de nicio dovadă științifică din partea celor ce o formulează.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

9:06 *„ca dovezi ale faptului că dacii nu erau nici pe departe un popor primitiv."*

Ideea și construcția lingvistică a frazei insinuează faptul că cineva (istoricii din comunitatea științifică academică) susține că dacii ar fi fost primitivi. În realitate însă, nimeni din istoriografia modernă nu susține o astfel de aberație și nimeni nu neagă rafinamentul civilizației dacilor și valorile culturii lor. Nici măcar la nivelul la care dacii ar fi avut nevoie de rolul civilizator al romanilor, pentru a fi o populație demnă de respect și admirație. În acest sens stau mărturie nenumăratele izvoare antice, multe dintre ele chiar romane.

[...] *urmează o serie de citate despre nivelul înalt ocupat de civilizația și cultura dacică, citate redate corect, citate identificabile și cunoscute.*

Nu insistăm asupra lor, deși menționăm că este un aspect pozitiv al filmului.

11:32 *„când Traian ibericul, veți găsi în lucrarea lui Alex Busuioceanu, 1935, a fost ambasador 8 ani de zile în Spania și a studiat zamolxianismul în peninsula iberică."*

Un citat stupefiant și care te lasă cu gura căscată. Menționăm că înainte de apariția filmului am citit cartea amintită, iar după vizionarea filmului am reverificat-o cu singurul scop de a găsi această mențiune. Nu am găsit-o. Ne-am dori să ne-o indice cineva pentru a ne lumina. Se pare însă că este doar un citat inventat, o mai veche și des întâlnită practică a protocronismului autohton. La începuturile pasiunii pentru istoria dacilor, credem că erau din Gellius și Veleius Paterculus. Căutându-le recent, nu le-am mai putut localiza. Citatele false erau date cu autor, operă și paragraf. Lucruri absolut inadmisibile. Am răscolit atunci toate sursele antice pentru a descoperi acele citate revoluționare. Deznodământul, însă, a fost cel bănuit. Citatele au fost redate total denaturat. Revenind la citatul de mai sus, vom lăsa la o parte datele oarecum inexacte despre Traian, amintind doar că, în pofida faptului că s-a născut în Hispania, viitorul împărat era de origine italică și vom reveni la citatul din cartea lui A. Busuioceanu, [prietenul] „Alex" cum se exprimă oratorul din film. Autorul spune și altceva în cartea sa, *Zamolxis*, (p. 104): „[...] *nu putem deduce mai mult decât ignoranța absolută a autorului în ce privea realitatea*".

12:19 *„Traian în Dion Chrysostomul, spune: mă întorc în țara străbunilor mei."*

Și acest așa-zis citat se găsește în aceeași situație: nu l-am găsit, deși l-am căutat. Se pare că, din nou, avem de-a face cu un citat inventat. Ideea introducerii unor informații din cultura și civilizația geto-dacă în geneza poporului spaniol este mult mai târzie, de secol VI p.Chr. și ulterior, confuzie generată de unii autori precum Iordanes și Isidor din Sevilla, care confundă poporul get cu poporul got (aici fiind mai importantă perioada în care apare problema, și nu faptul că istoriografia nu a oferit încă o alternativă confuziei dintre cele două etnonime), parte din trunchiul poporului spaniol, a cărui istorie, apropo, conține de asemenea romanizare, cuceriri de către creștini și musulmani, păstrarea limbii etc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

13:50 *„Carol Lundius, fiind magisterul cel mai mare, procurator de legi al lui Carol al XI-lea al Suediei, spune: de vrei să conduci Europa, tu, rege al tuturora, de vrei să faci dreptate, așa cum vine de sus de la Dumnezeu, tu trebuie să aplici legile lui Zamolxe, primul mare legislator al geților căci noi de acolo ne tragem, 1671, în cartea Zamolxes primul legislator getorum, de la Universitatea din Upsala, nu noi o spunem. Ei o spun."*

În Evul Mediu a existat curentul denumirii țărilor după denumirile antice. Problema, ca și în cazul spaniolilor, este că Danemarca a fost greșit denumită Dacia, probabil din cauza confuziei cu numele real Dania. Carol Lundius menționează corect doar că legile lui Zamolxe se trag de la geți. Că danezii ar avea drept strămoși pe daci... Dacă autorii filmului se află în posesia altor informații edificatoare, le așteptăm cu nerăbdare pentru a ne putea lămuri și a le prezenta scuzele că nu îi credem pe cuvânt. Cartea suedeză, pentru curioșii care doresc să o studieze pentru a se informa, se găsește pe internet. Înainte de a trece la studiul acestui izvor, menționăm că trebuie avut în atenție și nivelul științei în acea vreme (pe atunci, multă lume credea că pământul este o „țestoasă plată").

15:20 *„Mihai Viteazul, care a și fost numit de contemporani Restitutor Daciae, Refăcător al Daciei, sau de către dușmani Malus Dacus, Dacul cel Rău, Dacia revenea în atenția puterilor europene, în geopolitica europeană și Ortelius realizează chiar în 1595 harta Daciei."*

Din nou, autorii se află în eroare. Numele Dacia nu revine în atenția europenilor din interiorul țărilor române ci invers. Creștinii, dorind să constituie un bloc tampon împotriva turcilor, doreau o unificare a celor trei țări române sub forma unui regat, care să fie denumit după moda vremii, cu vechiul nume, Dacia. Mihai Viteazul nu este singurul exemplu, îl mai avem pe Horea care ajunsese să se intituleze *Rex Daciae*, pașoptiștii de asemenea etc. Nu există dovezi conform cărora personajele menționate, prin aceste intitulări sau autointitulări, să fi fost conștiente sau să fi dorit impunerea unei legături de cultură și civilizație între populația dacică și cea contemporană lor. Cât despre harta lui Ortelius, ea nu este făcută special pentru Dacia, așa cum sună cuvintele autorilor filmului. Dacă o studiați, veți vedea că toate țările poartă vechile denumiri. Așadar, poate fi considerată o hartă istorică, nu de restaurație a vechilor civilizații.

16:13 *„potrivit lucrării de doctorat a specialistului în istoria artei Leonard Velcescu, numărul de statui cu daci aflate în muzeele lumii și în special la Roma sunt de peste 100. Niciun alt popor învins de Roma nu a beneficiat vreodată de atât de multă atenție din partea artiștilor plastici romani precum au beneficiat dacii."*

Afirmație prea mare având în vedere că nu aduce dovezi sub formă de statistici. În primul rând, 100 de statui nu semnifică o cantitate surprinzătoare, în al doilea rând, aceste statui nu au fost pentru a elogia dacii, ci cuceritorii. Dar notăm aspectul că dacii s-au ridicat la un nivel destul de înalt pentru ca

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

înfrângerea lor să devină motiv de laudă în capitala imperiului. Aşteptăm un studiu care să ofere o statistică referitoare la etniile barbarilor prezenţi în sculptura romană clasică. În încheierea paragrafului, apreciem studiul menţionat, nu şi legătura cu subiectul.

16:45 *„învinşii [daci] au figuri de învingători."*

Demne, poate, „de învingători" însă este o formulare trasă de păr. Obiectele de artă într-adevăr sunt frumoase, fapt care denotă că dacii meritau efortul, dar să nu uităm că nu sunt singurii barbari reprezentaţi în sculptura romană; amintim aici doar parţii, care adeseori sunt luaţi drept daci.

17:26 *„ce caută aceşti daci cu atitudini mândre pe un monument care comemorează victoria împăratului Constantin împotriva rivalului său Maxentius în bătălia de la Ponte Milvio? Statuile provin cu siguranţă din Forul lui Traian, însă prezenţa lor dominantă pe arcul lui Constantin este o enigmă."*

Este într-adevăr o enigmă. Asta în condiţiile în care trebuie să notăm trei aspecte importante. Aşa cum se menţionează şi în film, dacii de pe arc şi încă câteva basoreliefuri provin cu siguranţă din forul lui Traian.

Proveniența lor este consemnată într-un articol online. Evenimentele istorice în urma cărora a fost construit arcul nu au nicio legătură cu dacii. Al treilea aspect este că statuile şi basoreliefurile sunt plăcute estetic. Toate aceste lucruri denotă că, cel mai probabil, a fost doar o decizie arhitectonică.

17:58 *„păi bine, dacă aşa stau lucrurile şi toate sunt evidente, de ce nu se regăsesc astea în manualele noastre şcolare ca să producă mândria identităţii noastre?"*

Care evidenţe? Din cauza ambiguităţii expresiei, fiecare înţelege ceea ce-l doare. Deci afirmaţia va avea conotaţie de adevăr, oricine ar citi-o. De ce nu se regăsesc în manualele şcolare? Din trei motive: pe de-o parte nu-şi au locul, pe de altă parte din motive pedagogice şi în final deoarece, evident, nici manualele nu sunt perfecte. Este adevărat că trebuie insuflată o mândrie naţională, dar una corectă, bazată pe dovezi ştiinţifice, nu una deşănţată şi prin deşănţat facem referire la filmul aflat în discuţie, insuflată punctual şi doar unde este cazul.

18:26 *„o descendenţă care a preocupat pe mulţi dintre înaintaşii noştri, de la Mihai Viteazul la Dimitrie Cantemir, de la Matei Basarab la Tudor Vladimirescu, de la Mihai Eminescu la Lucian Blaga, de la B. P .Haşdeu la Mircea Eliade."*

Mihai Viteazul, Matei Basarab şi Tudor Vladimirescu preocupaţi de descendenţa dacică a populaţiei din care provin? Să fim serioşi! Sau uităm faptul că (în) romantismul european (s-au) i-a (auto)numit daci? Sunt lucruri separate. Într-adevăr, restul personalităţilor au discutat problematica. Mai trebuie menţionată o problemă: prin felul în care este construită fraza, se insinuează, la nivel inconştient, că autorii de mai sus marşează pe aceeaşi linie ideologică cu a

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

autorilor filmului. Să nu tragem concluzii pripite şi să vedem mai departe despre ce este vorba.

18:45 *„cu toate că etosul dacic nu a fost abandonat niciodată, cu toate că artizana unirii de la 1859, generaţia paşoptistă privea unificarea provinciilor româneşti ca pe o renaştere a regatului dacic, numele dat noului stat a fost România, iar susţinerea latinităţii exclusive au avut câştig de cauză. Acest lucru s-a putut petrece deoarece intervenţia şi influenţa forţelor occidentului şi a Vaticanului care doreau să-şi impună dominaţia politică şi religioasă în această ţară au înclinat balanţa în favoarea reprezentanţilor Şcolii Ardelene. Căci ce nu toată lumea ştie este că aceşti corifei ai Şcolii Ardelene care au marşat enorm pe romanitate, pe latinitatea exclusivă a poporului român, au fost intelectuali greco-catolici din Transilvania, instruiţi de Vatican în şcoli iezuite, unde au fost supuşi unei puternice îndoctrinări. Formaţi într-o ideologie care servea intereselor occidentale, beneficiind în acelaşi timp de sprijinul occidentului, au reuşit să impună în conştiinţa multora dintre intelectualii români ai secolului al XIX-lea teoria potrivit căreia dacii fuseseră nişte barbari exterminaţi de Imperiul roman civilizator, iar poporul român era urmaşul Romei. Desigur, această teorie a fost impusă de Şcoala Ardeleană cu ignorarea tuturor dovezilor istorice care vorbeau despre o continuitate a dacilor pe aceste meleaguri."*

Avem aici o lungă înşiruire de idei cu numeroase dezinformări, probabil neintenţionate, cu numeroase fracturi de logică şi unele manipulări psihologice. Să le luăm pe rând. Am explicat mai sus de ce în acea perioadă găsim numele de Dacia şi daci utilizate în cazul Ţărilor Române şi al românilor. Trebuie neapărat menţionat faptul că în numeroase lucrări medievale se atestă că „vlahii se numeau ei înşişi români": Tranquillo Andronico în Endre Veress, Fontes rerum transylvanicarum, Budapest, 1914, p.204, Francesco della Valle în C. Isopescu, *Notizie intorno ai romeni nella letteratura geografica italiana del Cinquecento*, în *Bulletin de la Section Historique*, XVI, 1929, p. 1-90, Ferrante Capecci în M. Holban, *Călători străini despre Ţările Române*, Bucureşti, vol. II, 1970, p. 158-161 etc.

Să trecem mai departe. Teoria cu susţinătorii latinismului exclusiv este cumva relativă. În primul rând, reprezentanţii Şcolii Ardelene trebuiau să combată o teorie falsă, teoria vidului demografic după retragerea aureliană, idee generată de un citat din Eutropius şi continuată mai târziu de mult mai celebra teorie, comandată politic, a lui Roessler, acum demonstrată ca fiind falsă. Atunci, corifeii Şcolii Ardelene trebuiau să lupte cu armele pe care le aveau la îndemână în acele vremuri. Şi anume informaţiile istorice. Izvoarele istorice antice i-au condus spre teoria latinităţii exclusive. Ulterior, teoriile au fost reglate şi rafinate prin noi izvoare, prin descoperiri arheologice şi prin modernizarea istoriografiei româneşti. Dacii nu au dispărut fizic din istorie şi niciodată nu au apărut dovezi care să demonstreze că nu au fost romanizaţi. Aşadar, în locul unor scenarii realiste şi ştiinţifice, se prezintă intenţii de tip conspiraţionist, aşa cum este la modă în vremurile de azi (vezi succesul scrierilor cu templieri, iezuiţi, coduri secrete ale marilor artişti etc.). Deşi

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

aceste practici de control politic prin cultură existau și înainte, nu aveau un rol conspiraționist îndreptat împotriva continuității dacilor pe aceste meleaguri sau a neromanizării lor, așa cum s-ar putea desprinde din film, ci rol geopolitic clar, punctual în spațiu și timp. Există în film și trei formulări tendențioase. „*Au reușit să impună în conștiința multora dintre intelectualii vremii*" denotă faptul că unii intelectuali cunoșteau totuși adevărul propovăduit în film și au rezistat îndoctrinării. Cea de-a doua este „*ignorarea tuturor dovezilor*". Aceasta insinuează că reprezentanții Școlii Ardelene aveau la îndemână uriașe cantități de dovezi pentru continuitatea dacilor pe aceste meleaguri și neromanizarea lor, dar din cauze oculte le-au ignorat intenționat. Nimic mai fals. Ei doar au făcut uz de ce aveau la îndemână. Să nu uităm că aceiași scriitori sunt autorii documentului Supplex Libellus Valachorum, în care românii sunt numiți daci: „*Nu ne putem mira îndeajuns care e pricina că voi ungurii ne-ați apăsat pe noi într-atâta și ne-ați aruncat după cap și jugul iobăgiei, când noi suntem și am fost întotdeauna mai mulți decât ungurii și ce e mai mult, suntem și mai demult decât voi în această țară, căci suntem rămășitele încă a vechilor daci*", denumire dată în același context romantic european. Elementul dacic este amintit și de Dimitrie Cantemir: „*Altminteri, norodul și la noi în Moldova ca și în alte țări pe care știința nu le-a luminat încă e foarte plecat spre eres și încă nu s-a curățat desăvârșit de necurăția cea veche, încât se mai închină și acuma în poezii și cântece la nunți, îngropăciuni și alte întâmplări știute, la câțiva zei necunoscuți și care se vede că se trag din idolii cei vechi ai dacilor*" (*Descrierea Moldovei*, p. 196). Totuși, asta nu susținea însă o eventuală continuitate integrală a civilizației și culturii dacice până în acele timpuri. Ultima formulare tendențioasă este „barbari exterminați". Este scoasă din context și utilizată pentru a atrage sentimente negative asupra celor care o aminteau în scrierile lor.

21:05 „*Tudor Vladimirescu, într-o adresă trimisă lui Alexandru Ipsilanti, conducătorul revoluției eteriste din Principate, cu care era în conflict, întreba: «ce au dacii de câștigat atunci de la greci, ce au dacii în comun cu grecii», o dovadă evidentă a faptului că el se considera dac.*"

Se folosește din nou un citat scos din context, din perioada romantismului european, amintită des în rândurile anterioare. Trebuie subliniat totuși că Tudor Vladimirescu se considera român, așa cum el însuși se definește: „ales și hotărât de întreg poporul român" (v. Iscru, Gh. D., *Revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, p. 89). Asta ca să nu mai discutăm despre programul revoluției intitulat *Cererile norodului românesc*.

21:28 „*Eminescu, numit de unii precursor al disciplinei dacologice, afirma la un moment dat că «totul trebuie dacizat în această țară».*"

Citatul de mai sus există într-adevăr, dar felul în care este oferit generează mai multe probleme: în primul rând este incorect. Forma lui corectă este: „totul trebuie dacizat oarecum de acuma-nainte". De fapt, el se referă la alterarea culturii

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

și civilizației românești de către fanarioți. În același articol, Eminescu mai spune: „Nu există, după a noastră părere, nicio deosebire între rasa română din Muntenia, Moldova, din cea mai considerabilă parte a Ardealului și a Țării Ungurești. E absolut aceeași rasă, cu absolut aceleași înclinări și aptitudini". Articolul a fost publicat în ziarul Timpul în data de 29 iulie 1881 și se află sub formă digitală sub titlul „«Românul» a contractat năravul" în vol. XII. În articolul „Se vorbește că în consiliul..." întins pe perioada 17-28 noiembrie 1876, Mihai Eminescu spune: „*restabilirea regatului lui Decebal prefăcut în Dacia traiană, se ține de domeniul teoriilor ieftine, ca și republica universală și pacea eternă*" și „*Daci sau romani, romani sau daci: e indiferent, suntem români și punctum*". Eminescu era într-adevăr conștient și interesat de elementele de moștenire dacică, dar până la a menționa că el dorea o restaurare a etosului dacic în România, preschimbarea numelui România în Dacia sau că ar fi pus bazele unei ramuri științifice dacologice este cale lungă și deplasată de la cea științifică și morală, până la urmă.

22:13 *„lupta lui Mihai Eminescu pentru recuperarea adevărului istoric și pentru reîntregirea Daciei avea să-l coste mai târziu viața."*

Nu este vina noastră că trebuie să folosim până la exasperare cuvântul „tendențios", este vina autorilor filmului care procedează astfel și cu citatul de mai sus. Formularea creează o imaginară scenă în care Mihai Eminescu a fost asasinat pentru curajul de a lupta pentru afirmarea continuității dacice sau a neromanizării.

22:24 *„în anul 1882, ministrul plenipotențiar al Austro-Ungariei în România făcea raportări despre existența Societății Carpați, considerată o organizație paramilitară. Printre diverse alte informații, se raporta despre propunerea lui Eminescu, membru al organizației, de a trimite tinerii transilvăneni în satele natale pentru a vorbi despre ideea de unitate, a tuturor românilor, într-o Dacie Mare."*

Nu vom discuta deloc despre problematica *Societății Carpați*, în pofida faptului că ar trebui nuanțate câteva aspecte. Vom fi nevoiți să menționăm curentul romantic european, care a ajuns și în Țările Române, în această perioadă, fiind la modă utilizarea denumirile vechi ale țărilor. Iată cum o singură informație neștiută sau ignorată poate genera o cascadă de afirmații false.

22:55 *„un an mai târziu, Mihai Eminescu este victima unui complot care îl scoate de pe scena publică."*

Simpla mențiune a acestui fapt, cu ignorarea totală a contextului politic al vremii, și plasarea sa strategică în finalul interesului lui Eminescu pentru universul dacic îl duc pe un neavizat cu gândul la o eventuală legătură între cele două aspecte. O legătură, evident, falsă.

23:15-24:33 *se face referire la unele studii istorice vechi, studii incontestabile, a diverse personalități*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Studii ce trebuie amintite și avute în vedere. Subliniem că majoritatea, deși au marcat decisiv istoriografia românească, sunt depășite de numeroase alte studii și descoperiri arheologice ulterioare. Pe lângă acest fapt, mai trebuie menționat că unele dintre personalitățile amintite, deși sunt extrem de importante în cultura românească, nu au pregătire de specialitate în istorie.

21:35 *„fără îndoială, aceste informații nu le veți găsi în cărțile de istorie și nici în pozițiile publice ale celor care astăzi ne scriu istoria."*

Afirmație falsă, tendențioasă, rău-voitoare și înjositoare atât pentru autorii filmului, pentru istoriografia românească în particular, cât și pentru cultura română în general. Studiile sunt arhicunoscute, unele dintre ele fiind însă depășite sau irelevante în contextul istoric aflat în discuție.

24:45 *„ignorarea acestor dovezi sau minimalizarea lor ridică mari semne de întrebare vizavi de credibilitatea științifică a acestor oameni sau de onestitatea lor profesională."*

Gravă acuză și jignire adusă profesioniștilor în domeniu, acuzație susținută de niște oameni cu evidente și grave lacune în domeniul istoriografic și care, în pofida tuturor regulilor de bună practică științifică, aduc doar dovezi care le sprijină propriile teorii. Presupunând orice nivel de falsificare, intenționată sau nu, a istoriei teritoriului carpato-danubiano-pontic, nu în acest mod se face știință, chiar și populară. Nu cu acuze și jigniri, ci numai cu dovezi solide și de netăgăduit care să nu poată fi puse la îndoială de nimeni. Este păcat de atâtea resurse irosite într-o direcție discutabilă.

24:58 *„toți neaveniții, incapabili să producă marele gest de asanator în necunoașterea lor sunt incapabili să-și recunoască limitele, nu găsesc cale către publicitate științifică decât să negi. «Nu sunt de acord cu dumneata că așa vrea mușchiu' meu. Așa vrea neuronu' meu zburdalnic», dar fără să pună nimic în loc."*

O nouă și penibilă afirmație, care substituie lipsa de argumente necesare și suficiente în favoarea teoriilor lor și prin care se trece la jigniri și defăimări. Dacă autorii filmului ar fi adus un set de studii, măcar în zona acceptabilă a rigorii științifice (populare, nu academice), atunci poate citatul de mai sus ar fi fost justificat. Dar în condițiile date, limbajul exprimat public nu denotă doar o crâncenă lipsă de cunoștințe în domeniu, de bună practică științifică, ci și o lipsă de respect și un caracter mediocru în cel mai bun caz.

26:00-30:03 *în acest interval se prezintă informații generale, cel mai probabil corecte, despre genetică*

30:03-31:50 *mai departe se prezintă informații despre un studiu paleogenetic românesc*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

32:40 *„italienii în procentaj de 75 % aparțin grupului spaniol, se numește R1B, iar noi tot în proporție de 75 % aparținem grupului I1B, central-european, carpatic. Și ceilalți 12,5 % aparținând grupului masagetic și în comun cu italienii avem sub 4 %. Deci domnilor, cine greșesc? Greșesc cei care spun că originea noastră nu este latină, nu suntem urmașii Romei sau greșiți dumneavoastră care din punct de vedere științific de această dată nu aveți dovezi să spuneți că aparținem grupului latin?"*

Nu putem spune absolut nimic despre studiul genetic de mai sus, deoarece nu ne pricepem la genetică, ca urmare vom pleca de la premisa că este real și adevărat. Dar se poate spune cu siguranță că menționarea unui singur studiu este unilateral limitativă, ceea ce din start îl pune pe orator pe o cale greșită, ca să nu mai spunem că, din nou, în condițiile argumentației subiective, acuză restul comunității științifice de propovăduirea unor informații greșite. Totuși, chiar și în condițiile în care afirmația ar fi adevărată, acesta nu exclude romanizarea, iar scenariile care se pot construi ar fi în deplină concordanță cu istoria oficială.

34:20 *în continuarea filmului ni se prezintă o istorie a romanilor bazată pe legende care într-adevăr există și chiar se materializează în anumite ritualuri (cu specific tracic), inclusiv în provincia Dacia.*

Ipoteza că romanii se trag (exclusiv) din traci și scoaterea informației din întregul context geopolitic al vremii și al istoriografiei moderne (repertoriu arheologic și colecție de studii științifice), din nou, sunt tendențioase.

36:17 *„descriind războaiele dintre daci și romani, istoricul Dio Cassius întărește această posibilitate, spunând, citez: «să nu uităm că Traian a fost un trac veritabil, luptele dintre Traian și Decebal au fost războaie fratricide, iar tracii au fost daci», am încheiat citatul."*

Noi nu am reușit să identificăm citatul, chiar dacă am consultat din mai multe surse și în trei limbi diferite opera menționată. Așadar, ne vedem nevoiți să notăm un nou izvor literar antic inventat.

37:01 *„este evident că toate aceste informații sunt în contradicție cu varianta oficială a istoriei noastre. Adevărul este însă unul singur, iar rezultatele studiilor de paleogenetică vin în sprijinul celor care susțin că istoria României se bazează pe teorii false."*

Care informații? Care este varianta oficială? Care este singurul adevăr? Există un singur adevăr? Nu vom întreba cine sunt cei care susțin teoriile revoluționare, vom întreba doar în ce mod demonstrează falsitatea teoriilor.

38:06 *„controversele legate de adevărul istoric și de moștenirea lăsată de strămoșii noștri nu se opresc la romanizarea sau neromanizarea poporului român."*

Vom trece cu vederea expresia „romanizarea poporului român" și o vom pune pe seama grabei și a faptului că este totuși un „documentar TV", pentru publicul larg.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

38:20-49:26 *se atacă problema tăbliţelor de la Tărtăria, încercând să se demonstreze că aceste tăbliţe conţin un scris cu 2000 de ani mai vechi decât cel sumerian.*

Problema tăbliţelor de la Tărtăria este extrem de spinoasă, în primul rând din lipsa unei documentări exacte a contextului arheologic în care au fost găsite, din lipsa unor ipoteze solide de lucru în privinţa semnelor pe care le conţin şi a unor metodologii care să şteargă fără urmă de tăgadă marile întrebări care planează asupra problemei. Aceste lucruri fac referire la situaţia generală reală în care se află tăbliţele. Referitor la cele prezentate în film, notăm următoarele aspecte: marile întrebări necesită mari răspunsuri, este lăudabil faptul că se încearcă aşa ceva. Autorii fac referire la unele studii care, în aparenţă, respectă normele ştiinţifice necesare, dar la rigoare lucrurile sunt mai delicate. Lăsând la o parte detaliile, ridicarea unor monumente referitoare la marile momente din istoria acestui ţinut este lăudabilă.

49:28 *„istoria adevărată a acestor meleaguri este însă ţinută ascunsă privirilor noastre. Să fie la mijloc doar mediocritatea celor care din spatele unor poziţii oficiale şi a unor diplome de istorici sau arheologi consideră că toate aceste dovezi sunt lipsite de importanţă sau e vorba şi de rea-credinţă? Subiectele controversate şi a căror cercetare ar putea duce la rescrierea istoriei acestui popor sunt mult mai numeroase."*

Din punct de vedere ştiinţific nu există un adevăr, mai ales în istoriografie. Există doar o continuă corectare şi rafinare a vechilor teorii, după stricte reguli ştiinţifice. Teoria conspiraţiei, nesusţinută de dovezi, este arma folosită de semidocţi. Din nou, sunt aduse grave acuze istoricilor şi arheologilor care şi-au dedicat viaţa cercetării istoriei, nu de puţine ori cu mari eforturi şi sacrificii. Cu siguranţă că există răzleţ şi istorici şi arheologi care nu îşi merită diploma şi titlul, dar adevărata incompetenţă este generalizarea fenomenului, mai ales în condiţiile în care se prezintă nişte teorii doar cu argumente subiective şi unilaterale. Desigur, există greşeli şi fisuri în varianta oficială şi actuală a istoriei noastre, dar să spui că o întreagă istorie trebuie rescrisă este adevărata rea-credinţă.

În încheiere am vrea să facem câteva menţiuni:

- timpii citatelor din film pot diferi uşor, deoarece am lucrat în mai multe sesiuni şi am urmărit filmul din mai multe surse;
- suntem siguri că intenţiile autorilor filmului sunt bune, onorabile şi naţionaliste în sensul sănătos, dar, aşa cum am arătat de nenumărate ori, lipsa regulilor de bază ale bunei practici ştiinţifice nu este o scuză şi în final nici nu poate oferi un produs care să se impună în lumea ştiinţifică, eventual numai în cercurile de nespecialişti care îşi pot petrece, în mod plăcut, o seară în faţa ecranului, urmărind un film care să le ofere subiect de discuţie la o bere;
- am menţionat până la saturaţie trei expresii: „lipsa dovezilor necesare, măcar, dacă nu şi suficiente", deoarece este baza ştiinţifică de la care se pleacă în orice

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

teorie nouă, „afirmații tendențioase", deoarece prezența lor indică imposibilitatea demonstrației fără tăgadă, și „citat inventat", deoarece un număr însemnat din citatele prezente în film nu au putut fi localizate în izvoarele din care provin, practică ce din nou confirmă ori incompetența, ori scopul fraudulos al acestui film;

- formularea verbală a unei idei poate schimba total semnificația acesteia. Dacă e făcută neintenționat atunci este neatenție sau incompetență, dacă intenția e clară atunci se folosesc tehnici psihologice și sociologice în scop fraudulos;
- este absolut de înțeles de ce istoricii nu iau atitudine în fața acestui filmuleț. Ei nu vor aborda istoria la nivel de amator și, din această cauză, autorii filmului nu vor avea niciodată acces cu adevărat în cercurile științifice. Mergând pe calea pe care au ales-o, aduc un mare prejudiciu, atât celor care doresc să cunoască mai multe despre civilizația dacică, cât și amatorilor care încearcă să se implice în activități conexe și care vor să pună onest umărul la cunoașterea și răspândirea informațiilor referitoare la istoria antică a spațiului carpato-danubiano-pontic;
- noi nu dorim defăimarea autorilor filmului, dar nici nu putem trece cu vederea marile lacune ale acestui filmuleț în particular și ale teoriilor autorilor în general. Scopul textului de față este trezirea autorilor la realitatea științifică și respectarea bunelor practici în domeniu, ca într-un final să se poată repara răul pe care l-au făcut, și anume dacologia să nu mai fie identificată cu dacomania, ci cu știința populară, adică înțelegerea și cunoașterea civilizației și culturii dacice.

Ne aflăm printre cei care respectă și admiră cultura și civilizația dacică, deci înțelegem sentimentele celor care sunt pasionați de această perioadă istorică, dar denaturarea trecutului din cauza unor sentimente ar fi incorectă pentru noi înșine, pentru cei a căror memorie o cinstim, pentru istorici, pentru România și pentru istoria universală.

Dacă este de îndreptat ceva, trebuie îndreptat cu bun-simț științific și bun-simț. Altminteri, denaturarea adevărului istoric și împotmolirea în idei preconcepute generate de diverse sentimente, fie ele bune sau rele, este adevărata lipsă de respect. Așa cum știința muzicală duce la senzații și sentimente, mândria națională, respectul pentru înaintașii noștri, oricare ar fi fost ei, trebuie să izvorască dintr-o istorie redată impecabil din punct de vedere științific.

... FILMUL „DACII, NOI DEZVĂLUIRI"

1:03 *„Există adevăruri care nu mai pot fi manipulate, există lucruri care nu mai pot fi ascunse, aducerea lor la lumină este un demers necesar."*

Prin acest paragraf, probabil că autorii se referă la faptul că lucrurile pe care le spun în conținutul filmului sunt adevăruri ascunse intenționat de către

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

istoricii profesioniști și cu scop bine determinat, totul cu iz ocult și conspirativ. Desigur, din cele mai vechi timpuri și până astăzi a existat manipulare politică prin falsificarea, denaturarea și ascunderea adevărului istoric. Dar, pentru a susține astfel de acuze grave, trebuie aduse solide dovezi, altfel totul face ca asemenea demersuri să se piardă în senzaționalismul și simbolismul ocult.

1:46 *„potrivit rezultatelor acestui studiu, populația actuală a României este clar înrudită genetic cu popoarele ce au locuit pe teritoriul țării noastre acum 3000-5000 de ani. Prin urmare, putem vorbi de o continuitate clară a poporului român pe aceste meleaguri. De asemenea, raportându-ne la populațiile actuale ale Europei, s-a constatat că ne înrudim genetic în special cu grecii și bulgarii, populații care s-au dezvoltat în teritoriile locuite cândva de traci, și doar într-o mică măsură cu italienii. Dar cel mai șocant rezultat al studiilor de paleogenetică este constatarea faptului că o parte dintre italieni, în special cei din nord, sunt la rândul lor înrudiți genetic cu populațiile care au trăit în arealul carpatic acum 3000-5000 de ani. De unde concluzia halucinantă că nu noi suntem urmașii Romei, ci o parte dintre italieni sunt urmași ai tracilor."*

Menționăm că am citit acest studiu, dar momentan nu am vrea să îl comentăm, până la aflarea mai multor detalii (eșantion, istoria autorilor etc.). Am vrea doar să atragem atenția că, în comparație cu datele oferite de Societatea Internațională de Genetică Genealogică și de bazele de date publice de ADN mitocondrial și Y, în afară de faptul că avem în comun sub 20 % cu italienii, datele oferite de autorii filmului nu corespund. Vă las pe dumneavoastră, cei interesați de acest subiect, să studiați aceste baze de date și să trageți concluziile proprii. O altă greșeală este că datele se prezintă prea simplificat, ele trebuind oferite sub formă de procente coroborate clar cu mărturiile arheologice lăsate de civilizațiile menționate și de migrațiile acestora.

Aducem câteva clarificări pentru cei nefamiliarizați cu analiza izvoarelor istorice. O înrudire genetică nu trebuie să fie neapărat suprapusă unei înrudiri culturale și materiale. Continuitatea de locuire pe aceste meleaguri nu este contestată de nimeni, dar să nu uităm că, de-a lungul timpului, au fost numeroase infuzii de populații, culturi și civilizații, cu alte cuvinte, pe aceste meleaguri s-au perindat permanent populații și culturi. Trebuie subliniat că populația are o continuitate din secolul X p.Chr. până în prezent, dar mai devreme nu putem vorbi de români, ci de protoromâni din simplul motiv că românii nu s-au născut nici în 165 de ani, nici în 500. Înrudirea genetică cu populațiile anterioare românilor nu este o mare surpriză. De exemplu avem un procent (la propriu 1 %) material genetic comun cu amerindienii. Ce ne spune acest lucru? Că în timpuri imemoriale aveam strămoși comuni sau două ramuri genetice s-au întâlnit cine știe când, cine știe unde. Ar trebui să ne tulbure acest fapt? Câtuși de puțin. La fel cum nu este o surpriză și nici o mirare că ne înrudim cu slavii sau grecii (care, atenție, vin din haplogrupuri aparținând unei ramuri diferite de a noastră). Următoarea afirmație că italienii ar fi urmașii noștri

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

este trasă de păr, deoarece trebuie menționate haplogrupuri și procente clare (clare nu în sensul matematic, ci în sensul de sursă) care oricum nu vor dovedi altceva decât că românii și italienii au avut cândva niște strămoși comuni într-un anumit procent. La fel cum am spus mai sus despre amerindieni.

3:07 *„dovezile care atestă descendența tracică a principalelor triburi din peninsula italică, vorbim aici de perioada preromană, abundă și nu vorbim doar de surse antice, există studii recente, inclusiv al unui arheolog american, Henkel, care localizează cultura villanovană în care se încadrează civilizația etruscă cu loc de origine, zona Dunării. Același lucru îl aflăm de la o serie de autori antici cum ar fi Herodot, Polybius, Strabo despre veneti, un alt trib italic preroman. Despre etrusci, s-ar putea spune aproape cu certitudine clară că sunt traci pentru că sursele antice care vorbesc despre acest lucru sunt foarte numeroase. Atât autori latini, cât și autori greci, de pildă Tucidide, spune că aria de răspândire a triburilor etrusce era de undeva din Zona Dunării până în peninsula Italică lângă Roma de astăzi chiar și în Halkidiki, peninsula Greciei. De la istoricul roman Iosephus, aflăm că etruscii au fost cei care le-au dat romanilor scriere, se pare că i-ar fi ajutat în organizarea statală în stadiul ei primordial, adică al regatului Romei. Le-au dat primii regi, primele instituții, i-au influențat religios."*

În general, afirmații de bun-simț, cu singura precizare că faptele sunt extrem de simplificat prezentate. Istoria etruscilor fiind una extrem de complicată și încă cu multe întrebări (începând cu originile și terminând cu ieșirea din istorie) cărora nu li s-au găsit răspunsuri satisfăcătoare. Oferirea unui singur studiu are aer de utilizare în favoarea autorilor. Originea etruscilor nu a fost tranșată nici pe departe, dar, extrem de simplificat, se pare că se trag din zona Greciei sau a Anatoliei. În legătură cu faptul că ar fi traci, afirmația este forțată. Oricum, autorii amestecă absolut amețitor diverse informații aflate la milenii distanță. Majoritatea populațiilor europene își găsesc originea acum aproximativ 10.000 de ani undeva în zona Mării Negre. Din această populație au derivat diverse ramuri. Să compari aceste ramuri după mii de ani distanță cere multă atenție. Desigur, într-o anumită măsură, se pot face anumite comparații. De exemplu, un ipotetic extraterestru poate observa că există o afinitate genetică mai mare între un român și un chinez, decât între un român și un leopard. Din punct de vedere cultural este clar pentru oricine că există o anumită afinitate între români și englezi, și mai puțin între români și chinezi. Dar afinitățile culturale între un român și un locuitor al acestor meleaguri de acum 5-10.000 de ani, vă lăsăm pe dumneavoastră să le stabiliți. Când spunem trac, intervalul de timp de 5000 de ani se reduce instant. Dar când spunem 5000 de ani, să nu uităm că vorbim de 5000 de ani și să folosim acest interval cu responsabilitate. Aceeași problemă apare și în cazul distanței de 500 de km.

4:32 *„Tracii ocupau acum 3000 de ani un spațiu imens din Europa și Asia Mică. Marea Neagră era înconjurată de neamurile tracice, istoricii greci numind-o*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

de altfel acum 2500 de ani Marea Getică. Despre ei, Herodot spunea că sunt «cei mai numeroși după inzi». Roma a fost înființată în anul 753 î.e.n., adică acum 2765 de ani. Istoricul roman Titus Livius, care a trăit între anii 59 î.e.n. și 17 e.n., a scris o lucrare, Ab Urbe condita libri*, în care prezintă istoria înființării Romei și a poporului roman. El povestește în această scriere despre Enea, ginerele regelui Priam al Troiei, care, imediat după căderea Troiei, a fugit pe mare împreună cu alți troieni, a ajuns în actuala Italie și a întemeiat o cetate. Enea și troienii lui sunt considerați strămoșii romanilor. Doar că Troia, locul de unde au venit aceștia, este o cetate localizată de cercetători pe actualul teritoriu al Turciei, în Anatolia, o zonă locuită acum 3000 de ani de traci."*

Fondarea cetății Roma nu poate fi prezentată atât de simplist. Originile ei se pierd în timp și în numărul populațiilor care au participat la crearea „Cetății Eterne". Autorii filmului amestecă noțiuni precum Roma, Troia, etrusci, traci, latini etc. Distanțele geografice și temporale între aceste noțiuni sunt uriașe. Arheologia oferă răspunsuri destul de clare marilor întrebări și, cu toate acestea, multe alte întrebări rămân fără răspuns. Să lăsăm aceste lucruri pe seama specialiștilor zonei și ai perioadei. Să nu facem o mare mămăligă din munca lor trudnică. Aceste lucruri nu exclud o îndepărtată origine comună a majorității populațiilor europene. Moștenirea troiană a Romei și a romanilor nu poate fi negată, dar, la un studiu atent al izvoarelor antice, ea se relevă a fi prezentă mai mult în formă legendară decât istorică, pe de-o parte, și ritualică, pe de altă parte. Descendența directă între Troia și Roma este doar un aranjament făcut de autorii filmului pentru a le ieși calculele istorice. Descendența tracică din Enea este o alegorie, poate cu un sâmbure de adevăr etrusc. Dar, așa cum marii istorici nu au reușit să stabilească o variantă istorică acceptată unanim, nici autorii filmelor nu vor putea să facă lumină în această problemă, cu atât mai puțin să afirme lucruri care au singurul rol de a-i ajuta în construcția unui mit. Revenind la civilizația etruscă, trebuie să facem câteva mențiuni care previn intrarea pe un făgaș convenabil autorilor, dar cu slabe legături cu realitatea. În primul rând, alfabetul utilizat de etrusci era prin excelență grecesc, cu unele mici modificări. În al doilea rând, majoritatea teoriilor întocmite de specialiștii în domeniu concluzionează că limba etruscilor nu semăna cu idiomurile tracice. Cert este faptul că specialiștii etruscologi nu au ajuns la un consens în cazul limbii acestui grup social. Cu atât mai puțin ar reuși procedând amatoristic autorii filmului.

6:01 *„În 1926, Vasile Pârvan publică un studiu, foarte concis, intitulat «Dacii la Troia», în care prezintă dovezi arheologice privind existența dacilor în diferite etape ale dezvoltării Troiei. Dar, în același timp, izvoarele grecești străvechi vorbesc despre geți și despre traci, e adevărat, nu vorbesc încă despre daci, pentru că în sec. 9-10 î.Chr. nu se vorbește încă despre daci, dar [...] grecii vorbesc despre geți și despre traci, și aici aș aminti un izvor pe care majoritatea culegerilor de izvoare referitoare la istoria României îl neglijează, este vorba de celebra Iliadă a lui*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Homer. Atunci când poetul [...] descrie parada militarilor sau forțelor armate venite să-l ajute, să-l sprijine în lupta împotriva aheilor, acei comandanți sunt prezentați ca fiind trimiși de unii regi ai tracilor sau ai geților, deci veniți din lumea geților, uneori se prezintă gradul de rudenie cu dinastia troiană, alteori sunt amintite întâlniri pe care troienii le-au avut cu ei, la diferite manifestări de tip militar sau religios."

Acest studiu al lui Vasile Pârvan este extrem de periculos, dacă este citat singur și în necunoștință de cauză. Noi considerăm că este o exagerare a marelui istoric român, dar nu este nici locul, nici timpul potrivit pentru a discuta argumentația acestui articol. Vom menționa doar că Vasile Pârvan discută în acest articol despre Troia VII, stratul arheologic al cetății cuprins în intervalul temporal aproximativ 1200-1000 a.Chr., interval temporal în care în primul rând nu poate fi vorba nici despre geți, nici despre daci. Putem discuta despre desprinderea ramurii nordice a tracilor care vor deveni geți și apoi daci. Vasile Pârvan ia în calcul în acel articol filiația cimmeriană sau tracică a unor obiecte arheologice, specifice Epocii Bronzului. Cât despre Iliada lui Homer, să ne înțelegem clar: acolo nu se vorbește despre geți. Niciunde.

7:46 *„Despre împăratul Traian, istoricul roman Dio Cassius spunea, citez: «să nu uităm că Traian a fost un trac veritabil. Războaiele dintre Traian și Decebal au fost războaie fratricide, iar tracii au fost daci», am încheiat citatul."*

Acest presupus citat, este menționat și în filmul precedent. Așa cum am mai spus, acest citat este inventat. El nu există. Menționăm din nou că dorim ca autorii filmului să ne indice sursa cu localizarea exactă, pentru a ne cere scuze că îi acuzăm de o gravă lacună științifică.

8:13 *„Ei bine, o informație de ultimă oră despre împăratul Traian vine să bulverseze și mai mult istoria pe care noi o cunoaștem. În testamentul său după lupta cu parții la 117, avea să lase un testament către Licinius Quietus, cel care a intrat cu legiunea sa în Sarmisegetuza și Licinius Quietus, în varianta lui Jesus Pardo, istoric spaniol, prezent printre noi astăzi, poate fi contactat, este cel care i-a adus capul pe tipsie lui Traian și îl lasă revenind la idee în testamentul său propria mărturisire asupra originii sale spunând că «pe mine mă cheamă Traian de la toponimul Trahianus din Trahia și m-am născut la anul 801 de la facerea Romei în 13 a lui octombrie într-un sat care era locuit de tribul coloniștilor turdeni, vorbindu-se limba lor veche și o latină aproximativă, așa cum de altminteri o vorbeau toți dacii». Iată mărturia lui Traian. E proaspătă, pentru mine e ultima de acum o săptămână în urmă și suntem în 28 a lui mai."*

Fără textul în fața ochilor (inscripție, papirus, referință) nu avem ce discuta. Acest document (testamentul lui Traian) ar fi de importanță covârșitoare pentru întreaga istorie universală, iar pentru istoria poporului român poate ar fi o adevărată revoluție istoriografică. Ne miră faptul că nu se găsește niciun studiu

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

referitor la el. Cât despre cartea lui Jesus Pardo, un romancier pasionat de istorie, menționăm că am citit-o. Este un roman istoric, mai bine scris decât multe cărți cu pretenții de documentare, ce-i drept, dar numai poveste, fără nicio trimitere la surse istorice. Iată ce scrie autorul romanului, Jesus Pardo, în descrierea cărții:

Această carte este produsul unei îndelungate obsesii: figura împăratului Traian m-a însoțit în decursul întregii mele vieți adulte; întotdeauna am dorit să scriu o biografie a lui Traian, care să aibă deopotrivă, rigoare științifică și farmec. Înainte de toate, voiam să pătrund în psihologia omului antic, eliminând din mintea sa, din atitudinile și actele sale, tot ceea ce nu era posibil să gândească ori să întreprindă; și aceasta se poate face doar citindu-i cu migală pe scriitorii latini [...] și examinând rezultatele «distilate» de arheologi. Adică mișcând personaje vii, dar neapărat în cadrul a ceea ce romanii înțelegeau prin viață. Este ușor să iei câțiva oameni din vremea noastră, să le pui togă și să spui că sunt romani ... Marcus Ulpius Traianus (53-117 d.Chr.) a fost un om de o extraordinară complexitate și, în același timp, foarte direct și natural. Contradictoriu și, totodată, clar. S-ar zice că a existat o conspirație a Istoriei împotriva lui, deoarece întreaga documentație despre epoca traiană a dispărut, lăsându-ne un personaj întrezărit, totuși, cu suficiente indicii pentru a ne permite să-l reconstruim. Este o situație ideală ca să pună în mișcare imaginația romancierului, dar mereu frântă de prudența istoricului. Repet, cartea menționată este un roman bine scris din punct de vedere istoric, dar totuși numai un roman, fără nicio trimitere la izvoare.

9:57 *„O latină aproximativă așa cum de altminteri o vorbeau toți dacii. Această afirmație pe care împăratul Traian o face în testamentul său întărește ipoteza lansată în filmul «Dacii – Adevăruri tulburătoare», că limba dacilor și limba vorbită de romani ar fi putut să fie limbi surori născute dintr-o limbă mai veche, limba vechilor traci. Ca o confirmare a acestui lucru, așa cum s-a prezentat deja, stau mărturie izvoarele istorice care vorbesc despre o descendență tracică a romanilor. La venirea tracului Enea în peninsula italică, aici existau și alte triburi cu rădăcini tracice, venetii și etruscii, aceștia din urmă dând primii regi și alfabetul noului regat, viitoarea Romă imperială."*

Desigur că avem un filon lingvistic comun european. Este clar pentru orice necunoscător. Este clar că o moștenire tracică se găsește în marile civilizații europene. Așa cum se găsește și cea elenă, latină, germanică sau celtică. Nu este un secret, nici o surpriză, niciun adevăr tulburător. Poate doar pentru autorii filmului. Cât despre limba dacilor, asemănătoare cu latina, vom repeta câteva elemente de bază. Nu avem un text clar în limba dacică, ceea ce ne situează doar la nivel speculativ. Istoricii de profesie pot face, spre deosebire de amatori și semidocți, speculații culte. Care sunt acestea? Rămășițele limbii dacice care au putut fi confirmate cu precizie ne arată o limbă cu structură diferită față de cea a latinei. Filiera de proveniență lingvistică de asemenea. O inscripție descoperită la Brigetio, *Marco Ulpio quondam Romano militi praetoriano et primoscrinio praefectorum*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

qui vixit annos XXXV Marcus Ulpius Celerinus salariarius legionis I Adiutricis Piae Fidelis interprex Dacorum vivus sibi et filio suo supra scripto carissimo faciendum curavit (AE 1951, 00103), menționează un „interprex Dacorum", adică un interpret dac. Prin urmare, limba dacică și cea romană trebuie să fi fost destul de diferite pentru a necesita un interpret. Cât despre testamentul lui Traian, am discutat mai sus, este un document extrem de nesigur. Nu știm dacă acest Marcus Ulpius Celerinus era dac. Ce știm sigur este că nenumărați daci și-au luat nume romane după cucerire. Pot autorii vorbi orișicât de rezistența dacilor în fața romanilor. Preluarea de nume romane este o dovadă de romanizare.

11:06 *„Totuși există o aparentă contradicție. Dacă noi suntem urmașii tracogeto-dacilor, iar o parte dintre italieni au la rândul lor rădăcini tracice, de ce astăzi românii și italienii se înrudesc genetic atât de puțin? Explicația pare să fie cât se poate de simplă: la înființarea Romei, în peninsula italică existau și triburi care nu aveau rădăcini tracice, de exemplu sabinii și samniții. Acestea s-au amestecat cu cele tracice în procesul de formare al poporului roman. Apoi Roma imperială a dus o politică agresivă de amestecare a populației în interiorul imperiului. Dacă este să vorbim doar despre capitala Roma, constatăm existența unui număr însemnat de cartiere etnice: cartierul grecesc, cartierul evreiesc, cartierul hispanic, ș.a.m.d. Nu în ultimul rând, pentru aproape 1000 de ani, între 476, anul căderii Romei, și 1861, anul unificării Italiei, Italia nu a existat ca stat național, aceasta perioadă fiind marcată de o serie de invazii și de strămutări de populații. Iată că, privind din această perspectivă, putem înțelege de ce astăzi doar o parte dintre italieni, în special cei din nord, se mai înrudesc genetic cu populațiile care au trăit în arcul carpatic acum 3000-5000 de ani. În concluzie, rezultatele studiilor de paleogenetică sunt confirmate de izvoarele istorice, iar mesajul e cât se poate de limpede: nu noi suntem urmașii Romei ci o parte dintre italieni sunt urmașii tracilor."*

Există o explicație mai simplă: fondul etnic dacic a fost romanizat, spiritualitatea cultă românească fiind de sorginte latină, iar urmele dacice fiind identificate în folclor. Argumentul cu politica imperiului de amestecare a populațiilor, prin care romanitatea se impune asupra tuturor populațiilor, nu face decât să confirme puterea de romanizare. Dacă am lua povestea autorilor și am șterge numele de popoare, cu foarte mici adaptări, am putea foarte bine găsi istoria formării poporului român. Așadar, autorii folosesc niște teorii slab conturate, foarte vagi, se amestecă mari perioade și informații relativ disparate. Studiul paleogenetic menționat în filmele autorilor este într-o oarecare discrepanță cu studiile europene. Italienii sunt mai unitari genetic, este adevărat, din alt haplogrup decât românii. Cât despre sorgintea tracică a italienilor și dacilor, aceștia au urmat drumuri mult diferite în perioade foarte lungi.

13:35 *„Noi suntem aici pentru a vă convinge că avem dreptate în pledoaria noastră pentru recuperarea identității naționale reale. Pentru că, prin politică educațională, această falsificare a identității noastre naționale reale a fost*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

reconfirmată în anul 2007 și în școlile noastre se predă în felul acesta identitatea națională falsificată."

Așa cum am menționat de nenumărate ori în comentariile noastre pe marginea acestor filme, au existat în istoria noastră (și nu numai) mai multe momente când s-au încercat diverse manevre politice prin intermediul culturii. Dar aceste fapte sunt extrem de serioase, trebuie demonstrate științific, nu de amintit în acest fel într-un documentar. Întrebăm doar atât: cum sună aceste acuzații dacă sunt demonstrate drept false? Noi încă mai așteptăm din partea autorilor argumente științifice și imbatabile pe măsura acuzelor. Căci, în afară de citate inventate, ipoteze șubrede și argumente uneori puerile, nu prea am întâlnit ceva de nivel științific. Acuzele, însă, sunt întotdeauna la nivelul cel mai înalt. Nu demersul este problema, ci discrepanța prea mare dintre acuze și așa-zisele dovezi.

14:01 *„Dacii nu au putut fi romanizați, romanizarea a însemnat acceptarea unei ordini politice impuse și nu o transformare etnică așa cum s-a încercat să se spună prin diferite tratate de istorie și de către anumiți pseudoistorici, iar chestiunea care se degajă de aici este următoarea: practic, la fel ca în alte situații, la fel ca în alte spații unde un imperiu a cucerit un stat și a supus o populație, dacii s-au supus, dar nu au putut fi asimilați, este demonstrat de către toponimie, onomastică și alte semne pământești, dar și cerești, din care rezultă că dacii au rezistat peste veacuri și au transmis pecetea lor ancestrală."*

Cuvinte foarte frumoase pentru o axiomă. Cu demonstrația stau autorii mai slab. Din cele menționate mai sus se vede clar următorul fapt extrem de important: autorii filmelor înțeleg greșit fenomenul de romanizare. Prin romanizare, autorii se pare că înțeleg o romanizare totală. Ceea ce este o aberație, fapt confirmat și de către istoriografia academică românească sau universală. La fel de aberantă ca și fenomenul de rezistență, care nu avea cum să fie total. Dacii au fost romanizați, dar nu total și nu în 165 de ani de ocupație ci începând mai devreme și terminând mult mai târziu în istorie, întregul fenomen cuprinzând în total poate chiar un mileniu. Pe lângă procesul de romanizare a dacilor, mai avem și reromanizările târzii din istoria poporului român (prin intermediul bisericii, imperiului roman de răsărit, latiniștilor târzii etc). Dacii au fost romanizați la fel cum au fost romanizate și celelalte provincii în care acum sunt popoare cu limbă romanică, plus multe alte provincii romanizate mai puțin. Moștenirea substratului dacic (lingvistic cu limba vorbită și diverse nume, precum și folclorul ș.a.m.d.) nu este un secret și există atât de multe studii pe această temă, încât nu am ști de unde să începem cu exemplele. Un aspect al romanizării (nu singurul) este culturalizarea (și nu în sensul de educare a barbarilor) fondului etnic, aspect pe care autorii filmului îl ignoră total, se pare.

Se cere o mică detaliere a acestui aspect, deoarece este important. Aculturația nu este procesul care definește cel mai bine ceea ce s-a întâmplat în cadrul romanizării. El rezultă din întâlnirea a două sau mai multe culturi, de pe urma căreia

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

fiecare dintre ele împrumută trăsături definitorii ale celorlalte. Deculturația este pierderea lentă a unei culturi; nu este nici acest fenomen. Enculturația este un proces individual, nu de grup. În fine, ajungem la transculturație, cel de al patrulea termen, un amestec al tuturor celorlalte ... culturații: apariția unei noi forme care este rodul unei sinteze culturale. Este destul de greu să studiezi așa ceva când nu ai surse directe (de exemplu, mărturii dacice în limba dacă), decât plecând de la folclor, pentru că, la fel ca și în cazul ADN-ului, nu au fost definite în prealabil adevăratele proprietăți ale termenilor. Muzica populară este și ea recentă și nu știm cu ce poate fi comparată. Logic ar fi să coborâm cât mai mult în timp până dăm de primele surse, și acelea nu apar mai devreme de secolul XIII. Cuvintele sunt totuși frumoase și fac apel la unele sentimente de tip naționalist, teoretic frumoase, dar am dori să atenționăm autorii să nu rişte prin lipsa de spirit ştiinţific să cadă din extrema latinistă în cea dacistă doar din cauza sentimentelor. Acest lucru nu ar face numai inutil demersul dumnealor, ci ar deveni și un pericol prin inserarea de concepte false în conștiința colectivă.

15:39 *„continuitatea unui popor este o chestiune de identitate și de legitimitate și de ereditate asupra pământurilor pe care el s-a săvârșit, a crescut, s-a civilizat, a produs civilizație. Este cunoscut, și nu spun o noutate, că s-a încercat din răsputeri să se genereze această psihoză a lui «terra vacuum», pământul gol pe care au venit toate semințiile, s-au așezat, de aici e foarte simplu: dacă am găsit pe nimeni, noi suntem stăpânii. Iată ce trebuie atent disculpat."*

Această teorie este de mult demonstrată drept falsă, continuitatea de locuire pe aceste meleaguri este de mult acceptată de istoricii români și străini, acum provocările istoriei acestor meleaguri sunt altele. Utilizarea acestei idei are două scopuri în funcție de situație. Primul este utilizat prin sentiment: ori acceptarea dacismului de teama lipsei în cadrul continuității a unei verigi, ori acceptarea dacismului dintr-un sentiment de apartenență la un grup geoistoric. Al doilea este utilizat prin eroare logică: folosirea unei teorii adevărate pentru a argumenta o teorie cu care nu are legătură. Ar fi de preferat ca autorii filmelor să nu cadă din extrema latinistă în cea dacistă din cauze sentimentale și mai ales prin erori de procedură științifică.

16:22 *„Pentru arheologii din școala Pârvan, care și-acuma contestă pe strămoșii noștri reali, și-au consiliat factorul politic să facă ce-au făcut. Iată ce spune maestrul lor Vasile Pârvan: «Care era situația Daciei, când Traian s-a hotărât în anul 106 s-o prefacă în provincie romană: mai întâi, Dacia era un mare regat cu bază etnică perfect omogenă cu tradiții istorice seculare, cu structură socială și economică bine definită, cu o cultură înaintată. Dacii erau o națiune conștientă de ea înșiși, deci ca națiune politică, dacii n-au acceptat niciodată stăpânirea romană. Cei care n-au căzut în cele două mari războaie s-au retras în Dacia septentrională care n-a fost niciodată atinsă de cucerirea romană.»"*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Mai devreme, autorii se bazau pe teoriile lui Vasile Pârvan, acum îl iau în derâdere. Tipic semidoct. Cu siguranță, există istorici extremiști (din punct de vedere științific vorbind), dar nimeni nu neagă niciun strămoș real (care o fi acela?). Citatul din Pârvan (unde s-o fi aflând?) este principial corect, cu două mențiuni: faptele sunt mult simplificate și chiar dacă dacii liberi nu erau sub directa stăpânire romană, se revoltau adeseori și, cu siguranță, aveau contacte cu lumea romană. Mai mult decât atât, există un izvor care propune ca ipoteză de lucru controlul politic al familiei regale costoboce de către romani. Este vorba de o inscripție descoperită la Roma, *Dis Manibus Ziaitiati filio Dacae uxori Piepori regis Coisstobocensis Natoporus et Drilgisa aviae carissimae bene merenti fecerunt* (CIL VI, 1801). Această practică era larg răspândită și arhicunoscută în cazul Țărilor Române și al Imperiului otoman. Chiar dacă în acest caz nu se pune problema de control politic, această inscripție propune o puternică sursă de romanizare a elitelor dacilor liberi.

17:18 *„Pitagora trimite învățăturile sale către crotonieni cu obligativitatea de a lua modelul geților «pe care îi consideră nemuritori», modelul legilor geților, că sunt cele mai bune, și dacă e nevoie dăm și trimiterea exactă cu citat. Au citit foarte mulți Pitagora, dar nu i-au interesat de identitatea geților și a românilor. Au citit-o și grecii și italienii și cei din Sorbona. L-au răsfoit pe Porphyr, cel care a păstrat regulile pitagoreice. Dar nimeni n-a spus că în Pitagora sunt 10 trimiteri la geto-daci, la valoarea lor supremă spirituală, la puterea lor de-a înțelege lumea și unicitatea cosmică deistică, dar mai ales la modelul lor deosebit de-al altora, de viață. Venim acuma și spunem: Bine, bine! Ce legătură are asta cu golul dintre. Păi dacă aceste lucruri n-au fost cunoscute și noi acum începem să punem noi adevăruri incontestabile, unde greșim? A, că se minează unele teorii anterioare, și asta-i adevărat. Dar frumusețea unei inteligențe științifice este aceea de a accepta eroarea de a izbândi asupră-ți și de a relua în numele adevărului, în numele orgoliului personal de a menține o anumită concluzie doar de dragul că-i a ta."*

Pe Pitagora nu l-a citit nimeni (din text rezultă că autorii se referă la cititori contemporani nouă), deoarece nu s-a păstrat nicio operă scrisă de Pitagora. Așadar, cele 10 trimiteri se pierd în negura istoriei. Este adevărat că alți autori vorbesc despre viața lui Pitagora și, prin urmare, fac referiri și la civilizația geților. Problema este că sursele antice trebuie studiate extrem de atent, niciodată scoase din context și întotdeauna coroborate cu alte surse. Probabil este o simplă greșeală, dar o greșeală care demonstrează superficialitatea autorilor și lipsa cunoașterii temeinice a izvoarelor de bază și lipsa totală de metodologie în realizarea unui produs care dorește să răstoarne teorii validate științific: nu Homer îi crede nemuritori pe geți, ci Herodot (*Istorii*, IV, 93). Cât despre Pitagora, nu l-a citit nimeni, dar l-au studiat mulți. Și anume, specialiști care stăpânesc mult mai bine științele umaniste decât stimații autori ai acestui film. În rest, ultimul citat este plin de cuvinte alambicate care nu spun mare lucru. Rămâne o singură întrebare: în

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

lumina cuvintelor frumoase și adevărate pe care le-au spus autorii la sfârșit, au dumnealor curajul să recunoască public că se bazează în demersul de argumentare pe citate inventate?

19:10-22:18 Se vorbește în linii mari frumos și corect despre continuitatea populației. Cu două mențiuni scurte: 1. *„obiceiuri fascinante"*. Fascinante prin inedit, nu prin prisma existenței lor, ele fiind cunoscute de către etnologi. 2.*„Nu se vorbește despre etnia populațiilor"*. Chiar dacă privitorul poate înțelege continuitatea dacică, nu este vorba de așa ceva.

22:20 *„Adevărul istoric se recompune astăzi din sute de surse nou apărute care pe de-o parte completează ceea ce s-a bănuit și infirmă atrocitățile intelectuale pe care ni le-au făcut unii."*

Din nou, cuvinte grozave spuse de niște oameni care își bazează spusele pe citate inventate, inexacte sau scoase din context. Dar, lăsând la o parte acest aspect, întrebăm autorii: la cine se referă? Care sunt sutele de surse? Ce s-a bănuit? Ce se infirmă? De unde au apărut ele, așa, cu sutele? Afirmații care în aparență arată cunoștințele înalte ale autorilor, dar care în realitate nu sunt susținute de dovezi. Poate le țin ei într-un sertar secret, dar dacă nu le prezintă, nu există. Acest tip de afirmații poate prinde doar la amatorii de senzațional sau la cei fără o minimă pregătire în domeniu.

22:36 *„Iată un astfel de exemplu: «cât a fost de extinsă această romanizare între anii 106 și 271 nu se știe exact. E cert însă că ea a fost destul de puternică pentru ca după părăsirea Daciei de către împăratul Aurelian, nu numai să nu dea înapoi, ci dimpotrivă, să se extindă și asupra dacilor liberi din afara fostei provincii. Așa dispar dacii din istorie.» Hadrian Daicoviciu, istoric și arheolog, Dacii, 1965. Să reprezinte adevărul istoric această afirmație stranie pe care o face istoricul Hadrian Daicoviciu? Este posibil ca, odată cucerită o parte din Dacia, soldații și coloniștii aduși de imperiu să fi exercitat o asemenea influență în doar 165 de ani?"*

Bineînțeles că autorii filmului oferă, din cartea respectivă, doar citatele care le convin. Iată câteva citate aleatorii din paragrafele anterioare celui prezentat în film: *„Nu toți dacii căzuseră însă sub stăpânirea romană ..."*, *„Acești daci liberi care înconjură provincia fac cu romanii negoț ..."*, *„Antoninus Pius, urmașul lui Hadrian, are de luptat cu triburile dacice din nordul și nord-vestul provinciei ..."*, *„Primejdioși pentru imperiu se dovedesc în secolul al III-lea carpii, probabil tot de neam dacic."*, *„Și triburile dacice libere sunt, parțial, atrase în procesul de romanizare. Aceasta nu se petrece bineînțeles, pe teritoriul lor, dar le cuprinde datorită sistemului de colonizări «barbare» în provincie ..."*. Cu aceste exemple nu demonstrăm și nici măcar nu argumentăm romanizarea, ci arătăm că autorii trec cu vederea sau ascund intenționat lucruri pe care marii istorici le-au luat în

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

calcul și le-au studiat mai mult și mai profesionist decât autorii filmului. Și pe deasupra le mai și explică.

Știința nu se face pe supoziții și sentimente, ci pe o sumă de argumente care, prelucrate conform unor reguli stricte, duc la o concluzie. Citatul din H. Daicoviciu denotă acest lucru: conform datelor istorice și arheologice, se impune romanizarea (fenomen atestat în toată lumea romanică, care este prezentă înainte și după ocupație). Vă rog să notați în primul rând că citatul este unul vechi de jumătate de secol, de atunci teoriile privitoare la problemă s-au schimbat mult. Pe de altă parte, citatul provine dintr-un climat politic care influența într-o oarecare măsură cercetarea istorică, astăzi nemaifiind cazul, sau altfel spus doar într-o măsură neglijabilă. De la acel moment, noile dovezi și noul climat politic au rafinat teoriile privitoare la romanizarea dacilor, dar nu au apărut unele care să o elimine de pe eșichierul istoriografic. Mai atragem atenția asupra unui subterfugiu folosit de autorii filmului: prin asocierea unui citat, care astăzi nici nu mai este de actualitate, cu cuvintele istoric și arheolog, aruncă asupra acestor tagme o întreagă umbră de îndoială. Îi rog pe autori să facă o sumă a ultimelor teorii și ultimelor studii în materie de romanizare și să vedem cum stă situația astăzi. Suntem siguri că nu veți vedea așa ceva.

23:39 *„Armata romană, atât în perioada regatului, a primului imperiu, a republicii și a celui de-al doilea imperiu, era alcătuită din legiuni. Legiunea era corespondentul unei mari unități tactice din zilele noastre. Cam nivel de brigadă actuală, 4.000-5.000 de oameni, maxim 6.000 de oameni. Structura acestor brigăzi era nucleul de cetățeni romani, numai cetățeni romani, care erau infanterie grea, bine dotată și bine instruită, la care se adăugau o serie întreagă de detașamente auxiliare. La detașamentele auxiliare, puteau să facă parte și cetățeni din provinciile Imperiului roman, care, printr-un serviciu conștiincios și devoțiune, puteau să aspire la calitatea de cetățean roman și să ajungă în structura aceasta de bază. Gruparea de invazie pe care a constituit-o Traian în al doilea război, în vederea cuceririi Daciei, și acest lucru se știe clar din izvoarele scrise, a avut cam 60.000 de luptători. Asta înseamnă cam 14-15 legiuni. Dintre aceste legiuni care au reușit să cucerească Dacia, vreo 11 au stat temporar, scurt timp, pe teritoriul Daciei, doar 2 legiuni au fost cele care au rămas după instalarea administrației romane în Dacia, au rămas permanent pe teritoriul Daciei. Este vorba de legiunea a V-a Macedonica, care avea sediul, comandamentul, headquarterul, la actuala Turdă, Potaissa, și Legiunea a XIII-a Gemina, care avea sediul la Alba Iulia, Apulum. Aceste două legiuni aveau în total 8-9 mii de luptători, care erau dispuși în castre, construite de-a lungul limesului N și NE al imperiului pentru a apăra împotriva atacurilor pe care dacii liberi împreună cu carpii și cu alte triburi le declanșau împotriva imperiului, deci aceste două legiuni au stat permanent pe teritoriul Daciei. Concluzia, întrucât cei 8-9 mii de luptători erau dispuși în aceste castre de pe limes, e puțin probabil ca ei să fi putut să circule și să inducă în populația care era destul de însemnată datorită condițiilor geografice pe care le oferea acest spațiu,*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

populația geto-dacă era destul de însemnată, deci nu putea să exercite o influență culturală atât de mare."

Afirmații în linii mari de bun-simț. Informații relativ corecte referitoare la armata romană. De notat că soldații erau cetățeni romani (nu neapărat latini), dar în mediu puternic latinizant. Întregul liant (lingvistic, militar și cultural) era latin. Atât pentru legiuni, cât și pentru unitățile auxiliare. Deși se învățau comenzile etnice, nu se foloseau. Erau mai mult pentru recunoașterea pe câmpul de luptă. Soldații romani, scoși din contextul geo-etno-temporal, nu puteau să romanizeze singuri un popor întreg, dar să nu uităm că romanizarea nici nu a fost completă și s-a întins pe o perioadă mult mai lungă de 165 de ani. A fost, în schimb, mult mai complexă decât două legiuni și a fost susținută de multe alte elemente sociale atașate soldaților. Extrem de numeroase. Trebuie să subliniem aici o greșeală a autorilor. Doar legiunile numărau aproximativ 50.000 de soldați romani. Întreaga armată de invazie se ridica la aproximativ 150.000 de soldați, inclusiv suportul logistic. Deci elementul romanizator crește dintr-o dată mai mult decât dublu, aproape triplu. Pe de altă parte, trebuie menționat că autorii din nou simplifică lucrurile pentru a aduce ideile pe făgașul care le e convenabil. Dacă este să facem aceeași simplificare, putem face o paralelă cu ziua de azi. Dovezile romanizării le oferă înșiși autorii, se află chiar sub nasul, în mâinile și în fața spectatorilor. Autorii consideră că nu este îndeajuns „comandament", întăresc cu „headquarter". Unii nu țineți în mână un șoarece, ci un „mouse", unii nu lucrați pe „vârf de poală", ci pe „laptop", unii nu sunteți directori, ci „manageri" etc. Și toate acestea în condițiile în care nu suntem sub ocupație, nici străină, nici armată. Este alegerea noastră liberă să ne anglicizăm. La fel au făcut-o și dacii. Asta nu înseamnă că li s-a modificat spectrul genetic sau că au dispărut din istorie. Pur și simplu s-au transformat în același mod în care ne transformăm și noi zilnic. Nu mai amintim turcismele, franțuzismele sau sovietismele.

26:26 *„Descoperirile arheologice și inscripțiile menționează și alte trupe care au staționat în Dacia, dar și castre care n-au fost ocupate de trupe și trupe care n-au avut castre. Întâlnim între militarii, între soldații, romanii, britoni, hispani, celți, gali, sirieni, palmirieni, deci din toate aceste nații sau națiuni, desigur că după satisfacerea stagiului militar, aceiași militari erau împroprietăriți. Unde? În Dacia. Însă gândiți-vă că stagiul militar însemna 20-25 de ani dacă intrau în armată la 20 și ceva de ani, plus 25 însemna 45-50 de ani. Așa se explică faptul că cei mai mulți dintre veteranii lăsați la vatră erau burlaci, n-aveau moștenitori. E o chestiune foarte importantă care trebuie studiată și trebuie întărită, pentru că atunci când se pune problema de romanizare, așa-zisa romanizare a dacilor, inclusiv prin militari, să vedem care a fost contribuția elementului militar la romanizarea dacilor. Aproape nulă."*

Autorii amintesc unele fapte reale, susținute de izvoare și cunoscute de istoriografie, precum faptul că soldații romani din provincii nu aveau voie să se

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

căsătorească în timpul serviciului militar, că erau împroprietăriți abia după satisfacerea obligațiilor militare, că în acest moment nu mai erau în floarea vârstei, că erau din cele mai diverse colțuri ale lumii. Într-adevăr, nu mai puțin importante decât faptul că latina și regulile romane erau catalizatorul tuturor etniilor, că în conducerea armatei se mai închideau ochii uneori, chiar se încurajau tacit legăturile cu localnicele, că în jurul castrului trăia o mare comunitate care trebuia să întrețină logistic armata (inclusiv localnici, inclusiv femei), armata era mereu împrospătată, veteranii întrețineau legături cu comunitatea romană și dacică, cu soțiile dace. Aceste lucruri sunt mult mai complexe decât le prezintă autorii și romanizarea datorată aparatului militar roman este departe de a fi „aproape nulă".

27:44 *„Odată cu administrația instaurată de Imperiul roman în această parte de Dacie pe care au cucerit-o, de fapt în interiorul lanțului carpatic, unde erau dispuse și cele două legiuni, au fost aduși și coloniști din toate colțurile imperiului. Cu diferite funcții probabil, dar care de asemeni nu puteau să schimbe compoziția etnică a zonei."*

Amintim, din nou, că liantul acestui aparat administrativ erau limba latină și regulile romane, lucruri de care, practic, întreaga comunitate dacică s-a lovit. Amintim aici doar recensământul întregului teritoriu, al întregii populații și al întregului efectiv animal al Daciei, efectuat de Traian după cucerire (Lactantius, *De mortibus persecutorum*, XXIII, 5), formă de recensământ ce avea să se permanentizeze, la intervale de cinci ani, apoi la 15 ani, la Sarmizegetusa și Apulum constituindu-se două *tabularium*. Mai apoi, Dacia aflată sub ocupația sau influența romană nu era doar în interiorul arcului carpatic, ci și Banatul, Oltenia, Muntenia, Dobrogea și sudul Moldovei. Autorii se află în final pe o pistă falsă. Romanizarea nu presupune neapărat sau doar schimbarea componenței etnice, ci culturalizare. Mecanismele romanizării sunt numeroase și diferă de la o regiune la alta.

28:09 *„Să nu ne gândim că italicii au venit să facă administrație în Dacia, ci practic funcționarii au fost selectați după legile romane și obligați să muncească într-o provincie la capătul imperiului. Vedem că există situații similare și cu alții dacă acei funcționari sunt mutați la capătul imperiului spun că sunt mutați disciplinar. Să nu ne gândim că în Dacia au venit cei mai competenți funcționari ai Imperiului Roman pentru a administra afacerile din Dacia."*

Ba, să ne gândim că Traian a adus după el cei mai buni oameni de știință: arhitectul Apollodor din Damasc, Criton, Balbus etc. Ba, să ne gândim că imediat după cucerire, s-a făcut un recensământ integral al terenurilor, populației și efectivului animal. Ba, să ne gândim la orașele construite de romani (Sarmizegetusa Ulpia Traiana, Apulum, Napoca, Drobeta etc.) care denotă importanța acordată de imperiu provinciei Dacia. Să ne gândim că Dacia a fost imediat după cucerire un adevărat El Dorado, că sutele de tone de metale prețioase și alte bunuri nu erau lăsate pe mâna infractorilor și a incompetenților. Dimpotrivă, pe lângă acest

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

aspect amintim doar tăbliţele cerate din minele din munţii Apuseni, care atestă că toate etniile, inclusiv dacii care lucrau acolo, utilizau latina drept limbă comună şi erau supuse unor stricte reguli romane. Dacă stăm să analizăm elementele amintite de autorii filmului pe toate faţetele, sunt chiar elemente romanizatoare de bază, ceea ce denotă că autorilor le lipseşte cercetarea ştiinţifică minuţioasă. Într-adevăr, comparativ cu Roma sau alte câteva oraşe romane, Dacia putea fi privită ca un exil (vezi cazul poetului Ovidiu), dar marile oraşe din provincia Dacia erau orice, numai puşcărie nu.

28:45 *„În alte provincii ale imperiului, construcţiile civile romane rămase până astăzi abundă, aceasta arătând o intensă viaţă culturală. Cu toate acestea, niciuna dintre provinciile pe care romanii le-au stăpânit integral şi unde au rămas mai mult timp decât în Dacia nu s-au romanizat. Şi asta în pofida intensei vieţi sociale, culturale şi spirituale despre care ne vorbesc vestigiile rămase până astăzi. De ce nu găsim astfel de construcţii şi în Dacia romană? Din două motive. În primul rând pentru că romanii nu au venit să civilizeze şi să romanizeze Dacia, ci să o jefuiască. Se ştie că înainte de cucerirea unei părţi din Dacia, Imperiul roman era într-o accentuată criză economică, iar imediat după jaful din patria dacilor, Traian a organizat cele mai mari jocuri din istoria omenirii, 123 de zile, şi i-a scutit de taxe pe toţi cetăţenii romani pentru un an, ceea ce vorbeşte despre imensele bogăţii pe care romanii le-au luat din Dacia. Al doilea motiv pentru care nu găsim prea multe urme romane civilizatoare ale stăpânirii romane este acela că romanii au fost într-o permanentă stare de război, fiind atacaţi constant de dacii liberi din afara graniţelor imperiului.”*

Aici, autorii se referă, fără să ştie, la un important proces de romanizare: marile oraşe. Nu doar în castre se vorbea latina şi erau stabilite regulile romane. Întregi colonii şi întregi comunităţi în jurul lor vorbeau latina şi ascultau de legile romane. Atât în Dacia, cât şi în alte provincii. Romanizate sau nu. Provinciile care au fost foarte slab romanizate sunt doar acelea a căror civilizaţie dăinuia de milenii: Egipt, Grecia etc. În rest au fost romanizate aproape toate teritoriile romane, la care se adaugă Britania, nordul Africii etc. Şi în Dacia au existat mari oraşe şi construcţii romane: Apulum, Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Drobeta, lungi limesuri etc. Autorii ori nu au cunoştinţă de ele, ori nu cunosc extinderea lor. Altă explicaţie (în afară de faptul că le ascund deliberat) nu există. Că romanizarea are drept una dintre cauze dorinţa de civilizare a romanilor este fals din două motive: în primul rând, deoarece, deşi exista acest sentiment de superioritate a romanilor asupra barbarilor, nu aceasta era motivaţia, ci resursele. În al doilea rând, deoarece această civilizare a fost folosită ca o cauză, nu ca efect de către şcoala latinistă, lucru peste care şcoala modernă de istoriografie a trecut de mult, dar peste care autorii filmului, convenabil nu. Cât despre jaf, desigur, putem să îi spunem pe bună dreptate şi aşa, dintr-un punct de vedere (obtuz-unghic), problema fiind mult mai complexă de atât. Să nu uităm că şi dacii au avut nenumărate

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

expediții care, deși erau motivate strategic din punct de vedere militar, s-au lăsat cu jafuri. Pe de altă parte provocăm, în spiritul dreptății, autorii filmului să ceară urmașilor Romei sutele de tone de metale prețioase, în numele urmașilor Daciei, să vedem cum ar fi privită de către societatea internațională această misiune revanșardă a românilor. Mai trebuie să menționăm în finalul acestui paragraf că la atacurile dacilor liberi se adaugă atât atacurile altor seminții, cât și revoluțiile din interiorul provinciei, fapt care a fost totuși ținut sub control de către conducerea provinciei și nu a întrerupt decisiv activitatea administrativă în cei 165 de ani de ocupație.

30:50 *„Istoria oficială nu ne oferă aproape nicio informație în legătură cu dacii de după anul 106. Ce s-a întâmplat în intervalul 106-aproximativ 270, adică în momentul retragerii legiunilor din Dacia, și mai ales ce s-a întâmplat după 270, prea puțini dintre noi știm sau prea puțin aflăm din manualul de istorie. Ceea ce este cert, și aici ne confirmă chiar sursele romane latine, este că atacurile carpilor, de pildă, ale carpo-dacilor, populații dacice care au rămas după 106 în afara granițelor Imperiului roman au continuat, dovadă clară că organizarea politică și militară a acestor populații de daci liberi a continuat să existe. O serie întreagă de împărați romani s-au confruntat cu un adevărat pericol din partea acestor daci. Au fost nevoiți și obligați să organizeze și să trimită expediții militare de anvergură pentru a stăvili incursiunile pe care ei le făceau în interiorul Daciei romane și este demn de remarcat asta după retragerea legiunilor romane din Dacia, continuau să atace Imperiul roman în Moesia și celelalte regiuni vecine care au rămas sub administrația romană."*

Deși autorii au aflat de curând de aceste lucruri, istoria oficială cunoaște foarte clar și de foarte mult timp aspectul revoluțiilor dacice și al atacurilor dacilor liberi. Este adevărat, se poate spune că nu sunt la fel de populare precum Dacia clasică, provincia romană Dacia sau primele semne ale poporului român. Atât din motive obiective (există foarte puține surse), cât și din motive subiective (vechea școală național-comunistă). Cât despre răscoale și atacurile în sine, ele nu aveau un rol de rezistență culturală și de civilizație împotriva romanilor. Este greșit să spunem nu în totalitate, ci extrem de puțin. La fel ar fi greșit să spunem că aveau în totalitate ca scop jaful. Nu, ele aveau în mare parte un rol strategic, într-o oarecare măsură jaful și într-o oarecare măsură rezistența etnică sau mai exact spus, poate un fel de ură împotriva romanilor. Este cunoscut că acești daci liberi au avut o organizare militaro-administrativo-politică și chiar o linie regală la conducere, familia costobocă având copiii la Roma pentru control politic probabil, așa cum se întâmpla mai târziu în cazul Țărilor Române și al Imperiului Otoman (v. CIL VI,1801).

32:05 *„Cucerirea unei părți din Dacia și transformarea ei în provincie romană a indus în mentalitatea neamului o asemenea dorință de dreptate cum nu se prea*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

vede la alte popoare. Chiar în timpul lui Traian, au început marile frământări în provincie. Cu greu le-au putut face față romanii, dar după moartea lui Traian, din timpul lui Hadrianus practic au început atacurile dacilor liberi asupra frontierelor provinciei romane Dacia. Aceste atacuri s-au produs aproape prin toate trecătorile Carpaților. Există documente care atestă incursiuni ale dacilor din Maramureșul de astăzi , din zona Sătmarul de astăzi, prin poarta Someșului care vizau unul din punctele strategice fortificate ale provinciei: Porolissum. Alte atacuri ale costobocilor și carpilor prin trecătorile Carpaților și practic la un moment dat împărații romani au început să dezbată și să întrebe senatul dacă mai merită să mențină stăpânirea la nord de Dunăre și sigur că această stăpânire trebuia menținută pentru că în primul rând la nord de Dunăre în munții Apuseni de astăzi erau minele de aur și alte metale prețioase de care imperiul avea atâta nevoie pentru a ieși dintr-o criză financiară prelungită. De fapt aceasta a fost rațiunea principală pentru care imperiul a ținut cu dinții, să spunem așa morțiș, pentru ca să păstreze teritoriile dacice cucerite la nord de Dunăre. În primul rând a fost vorba de aur, apoi sarea, apoi lemnul și alte bogății ale solului și subsolului, cu care Imperiul roman a reușit să traverseze mari perioade de criză economico-financiară și să se salveze."

Exagerare care în tribunal ar fi numită influențarea martorului. Desigur că acest sentiment exista și nu era unic. Avem un celebru exemplu din Britania: *Auferre trucidare rapere falsis nominibus imperium, atque ubi solitudinem faciunt, pacem appellant*, în traducere, [Calgacus: Romanii] *Pustiesc, sacrifică, uzurpă sub titluri false și numesc acest lucru imperiu, transformă totul în deșert și numesc acest lucru pace* (Tacitus, *Agricola*, 30). Din nou, comparația autorilor este folosită fără studii comparative, ceea ce nu o face nici falsă, nici adevărată, ci doar neștiințifică. Intensitatea atacurilor, pe lângă motivele strategice pe care nu le cunoaștem, se mai datorează și faptului că împărații ce i-au urmat lui Traian erau administratori și militari din ce în ce mai slabi. Afirmația „aproape toate trecătorile" este din aceeași categorie neștiințifică. Deși există multe date despre aceste atacuri. Cât despre motivația cuceririi și a menținerii ei, care se referă la bogățiile Daciei, desigur că resursele erau motivația. Desigur că resursele Daciei au cântărit mult în administrația imperiului, dar dacă nu era Dacia, era altă provincie care o substituia. Ea este o problemă universală, atât geografic, cât și temporal. Dintotdeauna, marile puteri s-au luptat pentru resurse. Nu este o noutate și niciun argument împotriva romanizării Daciei. Dimpotrivă. Imperiile iberice au „iberizat" America de Sud, Imperiul britanic a anglizat Africa de Sud și India etc. Totul pentru resurse.

34:20 *„Cancelariile imperiale romane amintesc de conflicte între daci și legiunile romane în 214, 238, 245, 247. În contextul în care atacurile au devenit tot mai consistente și tot mai puternice, practic asistăm la măsuri de apărare și, pentru prima dată, imperiul trece la defensivă. Romanii nu au fost obișnuiți cu defensiva, ci numai cu ofensiva, pentru a se lăți marginile imperiului. Iată că aceste atacuri*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

ale dacilor liberi obligă pentru prima dată Imperiul roman să treacă la defensivă și să-și construiască limesuri, adică valuri de apărare. Este o chestiune extraordinară mai puțin tratată în manualele noastre de istorie, mai mult abordată de către istoricii militari ai acelor momente pentru că este și o lecție de istorie militară pe care manualele noastre de istorie nu trebuie să o ignore. În acest context, practic mai ales după anul 214, atacurile carpilor se întețesc de multe ori, ei trec Dunărea în Dobrogea apoi în Moesia, incursiunile lor ajung până în Ellada. În acest context, practic, inclusiv limesul dunărean este întărit cu trupe în căldarea aceasta a munților Carpați, pe care noi, azi, o numim Transilvania, aduc încă o legiune, legiunea V Macedonica, alături de legiunea XIII Gemina, dar toate aceste măsuri până la urmă nu au dus la un rezultat scontat, iar împărații înțelepți au considerat că cea mai bună soluție pentru imperiu este retragerea armatei și administrației la sud de Dunăre."

Aceste revoluții și atacuri, așa cum am mai menționat, nu sunt noutăți pentru istorici. Nu neg că sunt rar și slab amintite publicului larg, inclusiv în manualele școlare. Dar faptul că Imperiul roman ar trece în timpul acestor revoluții și atacuri dacice la defensivă este o gravă eroare, o eroare care denotă nu doar lipsa rigorii științifice de bază, ci și a cunoștințelor elementare de istorie generală. Limesuri au existat mult înainte de cele dacice: Limes Germanicus, Limes Arabicus, Limes Tripolitanus, la care mai amintim Zidul lui Hadrian, Zidul Antonin etc. Cât despre legiunea V Macedonica, singura perioadă când a lipsit din provincia Dacia, după cucerire și până la retragerea aureliană, a fost în timpul campaniei împotriva parților (~160), după care s-a întors în provincie, unde romanii nu se luptau doar cu dacii, ci și cu alte seminții precum sarmații, cvazii, marcomanii, care cu siguranță nu doreau restaurația etosului dacic în provincie, ci aveau propriile lor motive. Retragerea aureliană nu a avut drept cauză generală atacurile dacilor și a celorlalte seminții asupra provinciei, ci imposibilitatea susținerii armatei dintr-un complex de cauze ce țin, în primul rând, de valoarea din ce în ce mai slabă a împăraților care i-au urmat lui Traian, de atacurile popoarelor migratoare, situația economică scăpată de sub control, împărații uzurpatori. Așa cum am menționat, aceste sentimente revanșarde trebuie văzute precum o ură (mai mult sau mai puțin intensă) față de romani și mai puțin (spre deloc) ca o dorință de restaurare a etosului dacic. Pe de altă parte, această cauză pălește în fața altora în studiul cauzalității retragerii aureliene din Dacia. Cât despre decizia imperialilor de a se retrage din Dacia, nu știm dacă a fost înțeleaptă. Acest lucru este doar o bănuială neargumentată. Are doar rolul de a atrage „înțelepciunea" asupra deciziei dacilor liberi de a ataca provincia și a autorilor de a o semnala. Un simplu truc oratoric.

36:22 *„Primul atac important al geților este la 248. Cea mai mare expediție a geților însă se consumă în 253 și anii următori, când geții din Masageția, asistând probabil la o renaștere a Masageției, cea care cândva a respins Imperiul persan prin regina Tomiris la 529 î.Chr. Este o expediție pe uscat, care ajunge în Balcani până*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

în Grecia, și până în Anatolia, este o expediție care ajunge pe mare în Bosforul Cimerian, regatul Bosforului Cimerian, pe care îl cucerește, atacă și distrug Trapezundul de unde iau numeroase prăzi, apoi se întorc în Crimeea. Este zona în care se retrag după această incursiune geții, probabil în această Geție mare care exista și atunci, în vremea acestui atac. Este perioada în care Imperiul roman nu mai controla teritoriul Daciei. Dacia ajunsese cum spun izvoarele romane, o «via gentium», un «drum al popoarelor». Unde ei nu mai au control. Punctul culminant al acestor atacuri îl reprezintă după 257, când dacii liberi și dacii și costobocii și geții și alți frați ai lor au atacat Dacia romană și în același timp au atacat sudul Dunării și au unit cu Dacia nordică, provinciile Iliria, Moesia, Dardania, provinciile din sudul Dunării și în felul acesta s-a realizat unirea, s-a realizat hotarul Daciei lui Burebista în partea de sud a peninsulei Balcanice. E prima dată când se realizează această unire. După 257. Personalitatea care se impune în perioada aceasta este cel proclamat împărat de către legiunile din Moesia și Pannonia, Regalianus, Publius Cornelius Regalianus, spune Istoria Augusta că era un bărbat viteaz, priceput în războaie, demn de domnie și, se spune, rudă cu însuși regele Decebal."

Dorim să semnalăm câteva erori în paragraful de mai sus. În primul rând, în perioada aflată în discuție nu mai putem vorbi de geți, ci despre daci, carpi sau costoboci. Etnonimul geți este utilizat de autorii filmului pentru a le ieși unele calcule istorice. În al doilea rând, considerăm că autorii ori se află în posesia unor date eronate, ori le-au descris greșit. Credem că se referă, de fapt, la un atac de amploare care nu a avut loc în 248, ci în anul 170. În anul 248 a avut loc un atac doar până în Dobrogea al unei coaliții de carpi, goți, taifali și bastarni, conduși de către regii goți Arghaitus și Gunthericus, fiind respinși de C. Messius Quintus Decius. Pe de altă parte, autorii forțează mult comparația între geți și massageți, iar prin compararea dacilor liberi cu massageții și restaurarea unui etos getic, nici nu înțelegem ce au dorit să spună autorii, nici dovezi nu am văzut în sprijinul acestei... afirmații (nu știm cum altcumva s-o denumim). Evenimentele care îi duc pe carpi în alianță cu alte seminții până la Bosfor trebuie privite neapărat în legătură cu situația critică în care se afla imperiul, inclusiv armata romană, în timpul lui Valerian, acesta văzându-se atacat atât de seminţiile nord-danubiene, cât și de către perși, atacuri în fața cărora nu poate rezista. Așadar, situația în care se afla Imperiul roman era extrem de delicată, iar atacurile dacilor liberi au fost doar o parte din cauzele declinului, nicidecum cauza majoră. O restaurare sub orice formă a regatului lui Burebista în anul 257 este o formulare pe care o considerăm nefericită, care trebuie expusă cu mare grijă și cu multe argumente. În lumea științifică, asemenea ipoteze nu se emit așa ușor. Referitor la Regalianus, în primul rând nu se cunoaște numele exact al acestuia, ci doar inițialele: C. P. C. Regalianus. În al doilea rând, informația conform căreia acesta ar fi dac există și se află în opera Historia Augusta (*Tyranni Triginta*, X). Cât despre restaurația dacică a acestuia, nu trebuie aruncată cu ușurință, deoarece situația este foarte complicată. În primul rând, așa cum este denumită și cartea (în sensul de capitol) din

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Historia Augusta, Regalian a fost unul dintre cei 30 de uzurpatori din timpul lui Gallienus. În al doilea rând, Historia Augusta este un izvor cu probleme (nu fals!), în al treilea rând, contextul din Historia Augusta în care este amintit Regalian denotă o construcție a genealogiei pentru a justifica dreptul divin și genetic la tron, nu o documentare. Ce este sigur, autorii nu au studiat atent acest izvor.

38:42 *„Cele două legiuni care au rămas în Dacia să apere hotarul de nord au avut serioase dificultăți în a-i înfrunta pe atacatorii, de regulă carpii, aliați cu dacii liberi din exteriorul arcului carpatic, care după anul 200 și mai ales în timpul lui Aurelian chiar au dobândit victorii împotriva luptătorilor din cele două legiuni, ceea ce a determinat și retragerea trupelor din partea de Dacie pe care o cuceriseră și o transformaseră în provincie romană."*

Faptele prezentate sunt corecte. Dacii liberi au atacat provincia Dacia și chiar au repurtat unele victorii în fața romanilor. Dar, desigur că informațiile oferite de autorii filmului sunt incomplete. În primul rând dacii nu au atacat doar cele două legiuni din provincia Dacia, ci și alte provincii de la sud de Dunăre. Dacii liberi nu au atacat singuri. Atacurile de multe ori erau în alianță cu alte seminții nord-dunărene. De multe ori, atacurile erau doar ale altor seminții. În plus, retragerea aureliană nu s-a datorat exclusiv atacurilor dacilor liberi. Așa cum am mai menționat, situația Imperiului roman era extrem de sensibilă în aceste vremuri, fiind foarte departe de stabilitatea din timpul lui Traian. Atacurile veneau necontenit din toate direcțiile, puterea economică scăzuse foarte mult, armata nu putea fi susținută, ceea ce a dus la apariția uzurpatorilor etc. Ce este sigur, toată pleiada de probleme ale Imperiului roman nici măcar în provincia Dacia nu gravita în jurul dacilor sau al dacilor liberi. Și mai sigur este faptul că problema e departe de o restaurație a etosului dacic, așa cum s-ar putea desprinde din film, prin omisiunea unor informații.

39:20 *„Cine a ocupat fosta provincie romană? N-a ocupat-o altcineva decât frații celor subjugați, adică dacii liberi și, în primul rând, carpii și costobocii, care au reușit să rupă frontiera imperiului și să-și recupereze teritoriile care în urmă cu 165 de ani intraseră sub stăpânirea imperială romană."*

Utilizarea expresiilor „frați", „subjugați", „ruperea frontierei", „recuperarea teritoriilor" în contextul retragerii aureliene este tendențioasă. Noi nu dorim să negăm existența, într-o anumită măsură, a sentimentului de apartenență a dacilor liberi la un etos ce include și provincia Dacia, nici sentimentul de recuperare a vechilor teritorii, dar acestea nu au voie să fie scoase dintr-un context mult mai larg. Să nu uităm că de la cucerire până la retragerea aureliană au trecut 165 de ani. Adică foarte mulți, reprezentați de multe generații. Situația s-a schimbat enorm în acest interval. Autorii vor să iasă din extrema romanizării pure, dar cad în cea dacomană, unde doar aspecte pur dacice contează. În acest paragraf să nu uităm că dacii erau înconjurați de numeroase seminții cu care uneori se aliau.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

39:45 *„Aurelian era noul împărat al imperiului, folosind o formulă foarte înțeleaptă, își retrage armata și provincialii după ce recuperase Moesia și Iliria, provinciile sud-dunărene, și de aceea el e socotit restauratorul imperiului și cinstit ca atare de contemporani. De Senat și de contemporanii lui. Și cade la înțelegere cu dacii liberi pe baza unor subsidii pe care le dădea acestora pentru a asigura securitatea graniței dunărene pentru imperiu și firește și îndepărtarea altor atacuri. Iată o formulă de apropiere între imperiu și daci, adică să îi respecte după războaiele pe care le-au purtat dacii liberi până atunci, iar ei au gândit că e bine în continuare cu imperiul de la care pot profita, dar era prea târzie, de aceasta atacurile au și continuat când subsidiile s-au diminuat sau au fost luate de tot."*

Afirmații în linii mari corecte, cu observația că din nou sunt prezentate mult simplificat față de realitatea geopolitică și etnică din acele vremuri, lucruri care în acest fel sunt manipulate să ducă la o concluzie tendențioasă, și anume aceea că dacii și-ar fi impus respectul cu arma. Este adevărat că erau războinici apreciați și temuți, este adevărat că ei au dus la schimbarea echipamentului roman de luptă, este adevărat că au pus mari probleme imperiului, dar trebuie menționat că imperiul era într-o situație dificilă, dacii nu erau singurii atacatori, aceste „subsidii" erau o practică strategică curentă, și nu ceva deosebit în cazul dacilor liberi care la nivel politic nici nu erau „sfinți"; și ei jefuiau, și ei cereau subsidii ca să nu atace (iată, nu vorbim de defensivă din motive justițiare), chiar dacă din eventuale rațiuni defensive. Așadar, autorii filmului doresc din nou să creeze o imagine incompletă a dacilor prin omisiune, pentru a-i sustrage astfel romanizării.

40:55 *„În 381, adică 110-120 de ani după retragerea aureliană a legiunilor romane din Dacia, aflăm de la Zosimus că împăratul Teodosie respinge cu greu o invazie a carpo-dacilor în interiorul granițelor Imperiului roman de răsărit."*

Această mențiune există și citățm: *Theodosie respinse pe sciri și carpodaci amestecați cu huni și învingându-i în luptă, îi sili să treacă Istrul și să se întoarcă la locurile lor* (Zosimus, *Historia Nova*, IV, 34). Așadar, nu putem vorbi nici de atacuri cu miză etnică, nici de mari probleme puse imperiului (nu fără dovezi suplimentare, clare și imbatabile, desigur). Aceasta dacă scoatem citatul din context. Dacă studiem izvorul per ansamblu, aflăm tot felul de date care modifică radical scena: de exemplu, dacii atacau pentru a jefui (I, 23), sub numele arhaizant de sciți îi găsim pe goți și atunci ne întrebăm pe cine găsim sub numele arhaizant de daci? Poate daci, poate, deja, altă etnie. Problema este oricum, numai simplă nu (I, 27). În această operă se fac multe confuzii între neamuri diferite, precum goții, peucinii, herulii, sciții etc. În alt loc aflăm că dacii se înrolau de bunăvoie în armata romană (IV,7), fapt care șubrezește teoria luptei pentru restaurația etosului. Prin aceste paragrafe nu vrem altceva decât să atragem atenția asupra faptului că autorii filmului prezintă fapte mult simplificate (intenționat sau din neștiință) care duc la concluzii greșite. Realitatea istorică este de o complexitate covârșitoare, cu

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

multe nuanțe de gri și de multe ori altfel decât ne-am dori-o, poate, situație reflectată foarte bine de izvoarele istorice și arheologice, lucru care cere cercetări extrem de amănunțite și o prezentare obiectivă a lor.

41:29 *„Oare de ce nu apar aceste informații în cărțile de istorie? Pentru că ar face ridicolă teoria romanizării, pentru că vorbim despre o continuitate a dacilor după cucerirea romană, există oare interese externe care au dus la o asemenea schilodire a istoriei naționale? Fără îndoială, orice român onest își pune astfel de întrebări."*

Nu vom nega că există lucruri care sunt diseminate publicului larg mai puțin decât ar fi nevoie. Nu există o publicistică perfectă niciunde. Dar nu putem să nu atragem atenția că aceste informații sunt cunoscute istoricilor de foarte mult timp. Din nou, nu vom comenta interpretarea lor, deoarece și această discuție este extrem de complexă. Dacă luăm doar citatele, vom menționa numai colecția *Fontes Historiae Daco-Romanae* care a fost publicată înainte ca mulți dintre autorii filmului să se nască, deci dumnealor nu au descoperit nimic nou și nimic revoluționar. Dimpotrivă, au descoperit unele citate antice sau medievale pe care le-au interpretat fără contextul din care provin și fără a le corobora cu alte informații istorice, lucru care, de multe ori, îi pune pe piste greșite și uneori ridicole. Deși menționăm că uneori formulează și unele întrebări cărora istoriografia are dificultăți în a le răspunde, considerăm că asta nu le permite să arunce la gunoi munca unei întregi profesii și să-i jignească în mod repetat. Istoriografia nu neagă continuitatea dacilor după cucerirea romană, ci o discută mult până la sfârșitul primului mileniu. Atâta doar că discuțiile sunt dificile din cauza sărăciei argumentelor științifice. Am mai menționat că este cunoscută imixtiunea politicului chiar și a cercurilor oculte în cultură, pe care o modifică pentru obținerea de avantaje; totuși, e important să permitem specialiștilor să se ocupe de aceste lucruri. Nu negăm dreptul la liberă exprimare, dar facem apel la obligativitatea responsabilității afirmațiilor publice și criticăm modul în care tagma istoricilor este jignită cu idei nesusținute de argumente solide și, mai rău, adesea false. Cât despre expresia cu „românul onest" este un artificiu oratoric căruia orice om cerebral îi găsește șiretlicul.

42:03 *„Dovezile care vorbesc despre continuitatea dacilor pe aceste meleaguri, până în zilele noastre, sunt din ce în ce mai numeroase. Lucruri care până nu demult erau ascunse, astăzi ies la lumină. Adevărul trebuie să triumfe."*

Descoperiri noi se fac necontenit și teoriile istoricilor se ajustează în continuu în funcție de acestea. Nu este un secret, este felul în care funcționează știința. Dar teorii fără argumente nu veți vedea niciodată în lumea științifică. Deși există și excepții, clinice sau frauduloase, care întăresc regula. „Noile dovezi" pot fi noi pentru neprofesioniști și doar pentru ei o surpriză. Cât despre expresia bombastică „adevărul trebuie să triumfe", este o simplă figură de stil care maschează lacune informaționale și de doctrină științifică din partea autorilor filmului, în

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

sensul că, așa cum am demonstrat deja, unele argumente ale autorilor sunt false, denaturate, iar altele incomplete. În plus, orice om cu doctrină științifică de bază știe că nu există un adevăr absolut, ci o neîncetată și fără de sfârșit descoperire a realității și ajustare a vechilor teorii. Exact așa cum ar fi zis Napoleon Bonaparte: *istoria este minciuna pe care nimeni nu o contestă*.

42:30 *„Adevăratul factor de supraviețuire biologică, genetic, spiritual, cultural, etnosocială a produs-o elementul dacic."*

Eh! S-o luăm pe bucăți: elementul biologic și genetic nu îl discutăm. Autorii au adus în discuție un studiu de genetică care ar demonstra că suntem din seminția tracă. Studii mai serioase și mai ample spun ceva ușor diferit, dar deocamdată nu vom discuta acest aspect până în momentul citirii atente a studiului și comparării lui cu altele executate la nivel european. Spiritual, este parțial adevărat, în sensul că spiritualitatea și civilizația satului românesc conțin multe elemente din substratul dacic, greu de identificat deoarece studiile etnofolclorice sunt interpretabile prin însăși natura lor. Dar lingvistic, tot ce se cunoaște în acest moment este faptul că, începând cu anul 1521, știm că vorbim limba română, o limbă romanică (nativă sau adoptată). Până la descoperirea unui text în limba dacă, orice presupunere (cultă sau amatoricească) este doar atât: o presupunere. O presupunere, care, bazată pe faptul că a existat o provincie romană și au existat romanizări în urma cărora au rezultat limbi romanice, că există niște reguli lingvistice, arată că vorbim o limbă de sorginte latină. În rest, spiritualitatea cultă românească este tot de sorginte romană prin romanizarea administrației Daciei și a reromanizărilor târzii. În cultura și civilizația satului românesc găsim într-adevăr, majoritar, urme din substratul geto-dacic.

42:49 *„În sec. IV, Theodoretos din Kiros, un episcop creștin care scrie despre evoluția vieții bisericești în Imperiul bizantin, scrie de o întrunire, de un sfânt sinod, convocat de Constantius, unul din fiii lui Constantin cel Mare, la Serdica, despre care chiar el pomenește că este o metropolă locuită de neamul dacilor. Deci el spune în limba greacă, spunând «dakon etnon», referirea este în paranteză, într-adevăr, dar nu e nicio confuzie. Nu se mai vorbește despre geți, se vorbește efectiv despre neamul dacilor. Iar în enumerarea ierarhilor, din cei 250 de ierarhi veniți din toate părțile Imperiului roman, din Spania, din Italia, din alte părți, sunt pomeniți și ierarhi din Dacia, apoi din Dardania despre care se spune că era o Dacie subdunăreană, o nouă Dacie, o altă Dacie și este pomenită și Tracia ca fiind o zonă aparte. Deci Dacia, o a doua Dacie subdunăreană și Tracia."*

O Dacie, două Dacii, o Danemarcă Dacie, o Spanie Dacie, o Anglie Dacie, o Massageție Dacie, o Africă Dacie, o Japonie Dacie, un Ev Mediu Dacic, o Dacie a lui Mihai, o Dacie a lui Horea, o Dacie a lui Eminescu, o Dacie a lui 2012, o lume Dacică, un Univers Dacic. „*Totul trebuie OARECUM dacizat*", spune citatul corect (dar incomplet) al marelui poet român. Am înlocui oarecum cu oricum, numai

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

daci să fie! Am fost răi prin acest comentariu, dar avem dreptul la liberă exprimare (a ideilor nesusținute de argumente). Sau cu argumente scoase din context, așa cum se întâmplă în paragraful de mai sus. În primul rând, istoriografia modernă consideră că în secolul IV mai existau daci. Mai greu este de explicat sub ce formă și care era gradul de romanizare. Nu din cauze oculte, ci din cauza sărăciei de izvoare. Pe de altă parte, referitor la izvoare, de multe ori se face confuzie între daci și alte etnii (danezi-daci, goți-geți) și de asemenea între Dacia și alte regiuni geografice (Danemarca-Dacia). Trebuie înțeles că unele exemple nu fac referire la etosul dacic și slalomul prin acest hățiș plin de confuzii este extrem de dificil. Exemplele sunt prea numeroase și prea complexe pentru a le aborda aici. În altă ordine de idei, de multe ori găsim în izvoare numele Dacia ca nume arhaizant pentru Țările Românești, lucru care se întâmplă și cu alte țări, ceea ce nu le face implicit continuatoare ale vechilor civilizații. Dar să punem puțin sub lupă citatul menționat de autori. Așa cum ne-am obișnuit, în primul rând nu ne oferă sursa exactă. Aceasta este: Theodoretos, *Istoria ecleziastică*, II, 4, 6, iar citatul este: „*Constantius porunci ca episcopii, atât cei din Răsărit cât și cei din Apus să se adune în Sardica* (oraș *illiric*, metropolă a dacilor)". Păi este illiric sau dacic? După cum vedem, confuziile sunt extinse în aceste izvoare și scoaterea lor din context este absolut amețitoare pentru noi teorii. În acest caz concret, trebuie redat tot citatul, apoi luat notă de illiri, apoi verificat arheologic, dacă Serdica putea fi „orașul dacilor", apoi studiat autorul și contextul geopolitic al vremii, apoi făcut public. Noi nu spunem dacă autorii au greșit sau nu, doar vă întrebăm: câte din aceste lucruri au făcut autorii? Nici măcar unul. Vă lăsăm pe dumneavoastră să trageți concluziile de rigoare.

44:17 *„Informații despre activități militare ale dacilor nu avem doar de la sfârșitul Antichității și începutul Evului Mediu timpuriu. Ele merg chiar până în plin Ev Mediu. De pildă istoricul bizantin Laonicus vorbește în 1396 despre dacii care erau un neam viteaz în ale războiului și care l-au însoțit pe Sigismund de Luxemburg în această nefericită cruciadă, referindu-se evident la acea campanie militară creștină despre care știm cu toții că s-a soldat cu un eșec."*

Autorii filmului se referă din nou la un izvor de Ev Mediu care într-adevăr vorbește despre daci. Nu vom detalia aici modul în care scot din context citatul din opera autorului mai sus menționat (citate pe care nici nu le oferă și la care nici nu fac trimitere) și nici informațiile pe care le ignoră. Vom da doar două citate din același izvor care vor lămuri orice om cu bun-simț logic cum stau lucrurile: *Cum și neamul care locuiește din Dacia până în Pont și care se extinde în Tesalia vlahi se numesc și unii și ceilalți și n-aș putea să explic care din aceștia la care au venit.* (Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*, 31D (I), 35B) „*Și se pregătea* [Baiazid I] *din plin din această pricină să năvălească în Peloponez, dar i-a venit vestea că peonii și celții și nu puțini dintre germani s-au adunat sub conducerea lui Sigismund regele și autocratul romanilor, ca să pornească împotriva lui și că se pregătesc să treacă Istrul*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

și că ar avea cu ei și pe daci, un neam nu lipsit de vitejie, drept călăuze la drum și să deschidă calea oștirii." (L.C., E.I., 63/64 D(I), 69B). Din primul citat se desprinde faptul că în acea perioadă avem vlahi, nu daci, iar din al doilea faptul că popoarele contemporane autorului sunt descrise cu denumirile arhaizante: daci=vlahi, peoni=unguri, celți=francezi, tribali=sârbi etc. Nu mai adăugăm alte comentarii, deoarece devine penibil felul în care autorii filmului interpretează izvoarele.

44:52 *„Este foarte curios, la Deva, în biserica reformată, să găsim o placă funerară care este încastrată acum în acest moment în zidul interior al bisericii, o placă funerară închinată de Dominic Dobo, voievod al Transilvaniei pe la 1540 când își îngroapă soția, pe Ecaterina Dobo, și scrie pe această placă faptul că el rămâne în veci neconsolat stăpân peste dacii și geții din munți. Ce poate să însemne acest lucru? A fost o placă descoperită de Nicolae Iorga. La începutul secolului XX. A fost menționată, a fost cercetată. Sigur, după dispariția lui Iorga, a dispărut și interesul față de această placă. Am descoperit-o întâmplător, citind lucrările lui Iorga, și m-am dus s-o văd acolo, era astupată de un dulap și evident am făcut demersurile necesare pentru ca ea să fie inclusă în patrimoniul cultural mobil al României. Aceasta este o dovadă foarte clară că pe la 1500, deci secolul XVI, vorbim despre daci și geți. Nu-i uităm, nu este acel secol negru al interdicției cuvântului dac și get, ba mai mult, avem de-a face cu o etnie care trăiește în munți, daci și geți. La fel cum pe la 1598, maghiarii îl numesc pe Mihai Viteazul «Malus Dacus», «Dacul cel Rău», care pregătește un mare război împotriva lor și unifică de fapt teritoriile care vorbeau aceeași limbă, fostele teritorii ale Daciei, respectiv de aceea el este numit Malus Dacus, lucru de altfel contestat de unii istorici, fiecare cu motive mai mult sau mai puțin puerile. La dovezi ale continuității, putem să-i amintim pe Horea pe care noi toți l-am învățat, un țăran cu codițe și cu opinci, cu nojițe, cu suman, dar curios, un țăran din Transilvania, primit de trei ori de împăratul de la Viena. Iar în Cronica Pictată de la Viena, el apare ca Horea Rex Daciae. Horea, Regele Daciei. De ce? Și acest lucru este lăsat la o parte și foarte mulți istorici invocă sau se ascund după deget spunând că aceste denumiri de daci, de Dacia erau rodul unei reminiscențe ale Renașterii în care toată lumea voia să se ancoreze din punct de vedere cultural și spiritual în trecutul glorios al națiunii noastre."*

Lăudăm scoaterea la lumină a monumentelor și informațiilor despre daci/Dacia, dar dorim să atragem atenția asupra erorilor de interpretare, lucru care ar trebui lăsat pe seama celor cu pregătire de specialitate. Sunt menționate fapte perfect adevărate și incontestabile din punct de vedere istoric. Autorii greșesc într-un amănunt: continuitatea nu înseamnă neschimbare. Ei folosesc cuvântul *continuitate* în sensul de continuitate etnică a dacilor, nu doar neîntreruptă, ci și neschimbată, ceea ce este fals. Perspectiva corectă este că în spațiul carpato-danubiano-pontic, avem locuire continuă din preistorie până în 2020, dar foarte important: maimuța nu este totuna cu omul, omul preistoric nu este totuna cu tracul, tracul nu este totuna cu dacul, dacul nu este totuna cu vlahul, vlahul nu

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

e totuna cu românul din 2020. Şi totuşi, etnonimele daci şi geţi apar până în Evul Mediu. Explicaţia o dau înşişi autorii: romantismul european al vremii a adus moda denumirilor arhaizante: daci, peoni, tribali, sciţi, iliri, celţi. Nu este doar cazul dacilor şi al Ţărilor Române, ci acest curent este valabil peste tot în Europa (mai ales în mediile culte ale vremii). Aşa cum am mai demonstrat în paragraful anterior, credeţi că sârbii credeau într-o continuitate etnică triballică? Dacă am scoate această informaţie a lui Laonic Chalcocondil din context ar ieşi o gogomănie cât casa. Din acest motiv, istoricii nu amintesc excesiv aceste informaţii. Nu din cauze oculte. Autorii filmului însă se ascund în spatele unor dorinţe de ancorare în trecutul dacic şi interpretează eronat informaţiile pe care le au în faţă.

De remarcat gogomănia potrivit căreia Horea, conducătorul răscoalei de la 1784, apare în *Cronica Pictată de la Viena*, document ilustrat al Ungariei medievale, scris în secolul XIV! Cu alte cuvinte, Horea ar fi fost contemporan cu Neagoe Basarab! Dacă nici asta nu e bazaconie…

48:02 *„Cu ani în urmă, am găsit la Biblioteca Academiei colecţia de manuscrise franţuzeşti «Un Cântec al Dacului», «Le Chant du Dace». Poemul a fost scris de un poet francez la vremea respectivă, profesor la un pension privat şi apoi, ceva mai târziu, profesor la Colegiul Sf. Sava din Bucureşti. Şi poemul a fost citit la curtea domnitorului Alexandru Grigore Ghica, care sărbătorea întemeierea oraşului Alexandria. Făcându-se o paralelă între Alexandru cel Mare într-un fel şi Alexandru din sec. XIX. Şi amintindu-se că el va fi un purtător al virtuţilor dacice."*

În ultima vreme, au apărut ca ciupercile după ploaie festivalurile antice, cele dacice în speţă (fapt lăudabil din multe puncte de vedere). Peste secole, credeţi că ele vor fi privite drept o mărturie a continuităţii etosului dacic până în 2020 sau o comemorare a strămoşilor daci (printre alţii) ai poporului român? Nu am vrea să intrăm în discuţia că unii cetăţeni se consideră daci şi nu români. Şi în Cehia la recensământul din 2011, 15.070 de cetăţeni la secţiunea religie s-au declarat «cavaleri Jedi». Asta nu înseamnă că chiar erau cavaleri Jedi.

48:55 *„Un alt element, foarte izolat de altfel, o reprezintă acea cruce din vis pe care orice locuitor al Văii Grădiştei poate să îţi povestească atunci când te întâlneşti cu el şi poţi să-i câştigi bunăvoinţa. Este vorba de o cruce de piatră din calcar, calcar de Măgura Călanului, de acolo de unde dacii exploatau calcarul pentru construcţiile lor, atât cele culturale, cât şi cele militare, o cruce care conţine mai multe elemente. Sus, în partea superioară, avem de-a face cu inscripţia tradiţională ortodoxă după care urmează floarea vieţii, o floare de certă sorginte păgână pe care o găsim pe aproape toate costumele populare, aşa cum o găsim în ceramica descoperită la Sarmizegetusa şi în celelalte cetăţi dacice. Dedesubt urmează două cruci romane, tipic romane, iar la baza ei scrie «Anno Domini 1834», dar acel 1 din faţă, nu este un 1 ci o Λ. Este o chestie foarte curioasă atâta timp cât avem o lămurire*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

foarte clară, au fost foarte mulți oameni acolo, nimeni n-a mai văzut așa ceva, inclusiv din rândul preoților ortodocși spun că așa ceva n-a existat, nu s-au mai confruntat cu astfel de situații și este ceva curios. Nimeni nu dă explicații și nimeni nu merge mai departe să cerceteze chestia cu această aglomerare spirituală pe o singură cruce. O cruce de fapt creștină până la urmă."

Nu e nimica de mirare. E ceva extrem de banal. E un 1, pur și simplu, a se vedea direcția înclinată în care a scris primele două rânduri. Nu ar fi exclus să fi început cu hasta verticală a lui 1, după care, fugindu-i dalta spre stânga, s-a decis să o transforme în cea oblică. Genul ăsta de întâmplare nu poate fi verificată nicicum, pentru că nu a fost nimeni lângă el în 1850, să vadă dacă și-a zdrelit degetul au ba. Ca detaliu, e bine de știut că lambda poate însemna 7 în perioada Renașterii (e de fapt un 7 arab, dar redat mai elegant). Numai că aici e o trăsnaie pură. A zice că lambda pentru 1 e dacic e ca și cum ai spune că musca cu o singură aripă e specifică zonei Bărăganului. Arăți două poze cu două muște fără o aripă și zici că ai identificat o nouă specie. Dar una dintre muște riscă să fie handicapată din naștere, iar aripa celeilalte se prea poate să o fi rupt chiar tu. După cum vedeți, o astfel de teorie presupune o documentare serioasă cu adevărat complexă și pluridisciplinară. Mai util ar fi dacă autorii ar repertoria de exemplu crucile astea, care sunt absolut superbe. Dacă ar face asta, ar aduce un real serviciu comunității academice. Și s-ar alege cu un onest sentiment de plăcere și recunoaștere. Dar să revenim. Mulțumim autorilor filmului că ne oferă exemplul perfect că romanizarea a existat și poporul român este o sinteză multiculturală, desigur cu un puternic substrat dacic. Floarea vieții este universal prezentă, inclusiv în India și China, asta nu înseamnă că suntem chinezi sau indieni din punct de vedere genetic sau spiritual. Dacă urmașii dacilor au preluat până la urmă creștinismul, de ce nu ar fi preluat și latina sau alte obiceiuri romane? Paragraful de mai sus pe lângă aceste incongruențe logice mai prezintă și unele artificii de limbaj precum: crucea din vis, toți locuitorii, (în context toate) celelalte cetăți dacice etc. Informații clar exagerate, care, subliminal, denotă o vastă cercetare a autorilor filmului, care este sublimă, dar lipsește cu desăvârșire. Cât despre litera lambda, nu este altceva decât cifra 1.

50:52 *„Potrivit celor spuse până acum, continuitatea dacilor pe aceste meleaguri este confirmată de prea multe surse istorice și de prea multe probe materiale pentru ca ea să mai poată fi ignorată."*

Aici (intenționat sau nu, din nou irelevant) este folosit un procedeu utilizat în marketing, un simplu șiretlic (sau scăpare?) logic. Gândiți-vă la o reclamă la pastă de dinți în care se afirmă: „dinți cu până la 45 % mai albi". Este o expresie corectă care înglobează un interval de la 0 la 45 %. Pasta de dinți din reclamă poate într-adevăr să vă albească dinții cu 45 %, dar de asemenea și cu 0 %, mai exact gradul de albire garantat se află în intervalul 0-45 %. În același mod, autorii afirmă că această continuitate a dacilor nu poate fi ignorată. Este o afirmație tendențioasă. Din două motive. În primul rând că nimeni (după demontarea vidului

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

demografic) nu a negat continuitatea elementelor dacice, nici măcar istoricii profesioniști (atât de jigniți de autorii filmului), elementele dacice fiind obiect de studiu din numeroase discipline: lingvistică (cuvinte de substrat pe care le folosim și astăzi), folclor (numeroase tradiții practicate până astăzi, de exemplu Călușarii), moștenire identitară (de exemplu Automobile Dacia), lucru care nu înseamnă că suntem daci. În al doilea rând, continuitatea nu înseamnă doar daci. Înseamnă daci la care s-au alipit în continuu elemente de genetică, cultură și civilizație romane, slave, turanice, germanice etc. Suma acestor influențe ne face români.

51:08 *„Contest mistificările și bazaconiile care fac privire la «terra vacuum» în Transilvania prin infuzia de populație suprasaturată din munți și că o lume de oieri și de ciobani i-au ... cum se cheamă, i-au depășit numericește, i-au surclasat numericește în spațiile acestea. Aceste teorii idioate trebuiesc respinse, trebuiesc nu numai respinse, ci pur și simplu spulberate prin știință și prin aducerea în discursul public la zi în memoria și conștiința celor care trăim astăzi a adevăratelor surse care ne demonstrează perenitatea, continuitatea și, dacă vreți, ancestralitatea pe aceste locuri."*

Același truc descris mai sus. Perfect adevărat, cu mențiunea că aceste teorii au fost combătute prin argumente aduse de Școala Ardeleană, A. D. Xenopol și mai apoi rafinate de istoricii moderni. Nimeni nu contestă continuitatea locuirii pe aceste meleaguri. În ce mod însă are loc această continuitate, este o altă discuție. Considerăm că autorii greșesc când exclud romanizarea (atenție, care nu a fost totală, ci parțială) și că etosul dacic ar fi fost menținut neschimbat din antichitate până astăzi. Această variantă a continuității este total greșită.

52:14 *„Cu siguranță, dorința unora de a conserva actuala variantă a istoriei noastre este justificată de interese mai mari decât protejarea unei cariere construită și pe teoria romanizării. Și asta pentru că dovedirea continuității dacilor poate lăsa fără obiectul muncii iredentismul maghiar și poate pune problema reîntregirii spațiului etnic și spiritual al vechii Dacii."*

Așa cum am mai menționat, vom fi nevoiți să repetăm că autorii din nou privesc greșit continuitatea dacilor. Restul discuției și subiectelor nu ar avea ce căuta într-un pretins documentar istoric. Un adevărat documentar istoric nu face istorie pro sau contra, face doar istorie, și nu politică. Nu cred să existe istoric specializat pe perioada antică care să nu viseze la descoperirea unui text în limba dacică și să intre în cărțile de istorie. Până atunci rămânem la teoriile care în acest moment sunt susținute de dovezi. Teoriile separatiste alimentate de filmul aflat în discuție nu iau pâinea de la gura niciunui istoric, dar ar putea oferi o pâine autorilor filmului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

52:59 *„Primii pași care trebuie să-i facem în acest proces de recuperare a adevărului istoric ar trebui să ne îndrepte către protejarea și cercetarea vestigiilor dacice."*

Afirmație perfect adevărată. Cu siguranță că istoricii nu sunt în deplinătatea lor oameni fără cusur. Cu siguranță s-au comis și greșeli de tot felul, dar să nu uităm că istoricii au urmat ani și ani de studii de specialitate și un amator nu îi poate batjocori după niște simțăminte, să nu uităm că depun o muncă deosebită pe salarii extrem de mici, să nu uităm că România nu este una dintre țările bogate, așadar cultura este deseori lăsată la urmă în bugetul de stat. Deci bunăvoința nu este de ajuns pentru a demara proiecte de mare anvergură. Invităm autorii acestor filme să demareze măcar un proiect de mare anvergură și apoi le dăm dreptul de a ridica pretenții de a critica istoricii. Chiar și în această variantă, tot nu ar avea dreptul să-i jignească. În ultimul timp însă, accesul la fonduri europene a deschis drumul proiectelor mari de cercetare și introducere în circuitul turistic și în cultura publică a acestor monumente. Să acuzi este extrem de ușor. Însă să pui în aplicare un plan de cercetare necesită bani, oameni, aparatură sofisticată, timp, cunoștințe de tot soiul etc. Este oricum, numai ușor nu! Sau mă rog, de vorbit e simplu, desigur!

53:15 *„Sarmizegetusa este locul în care se întâmplă exact ceea ce nu trebuie să se întâmple. Și folosim termenul de Sarmizegetusa un pic generic pentru că acolo avem de-a face cu un întreg sistem defensiv fortificat al cetăților dacice din munții Șureanu. Avem șase cetăți înglobate în patrimoniul Unesco, cetăți care din păcate, până în acest moment, sunt într-o paragină cumplită. Lipsește cu desăvârșire protecția lor, cercetarea arheologică, deși din punct de vedere calitativ este una în acest moment una ireproșabilă, din punct de vedere cantitativ este infimă. Mai puțin de 5 % din acest areal este cercetat din punct de vedere sistematic. Sigur, arheologii de astăzi cu mijloace moderne, un inventar mai performant, caută să astupe sau să îndrepte greșelile pe care înaintașii lor le-au făcut în aceste săpături. Dar tot nu este suficient. A sta trei săptămâni pe an la săpături la Sarmizegetusa sau în oricare altă cetate dacică în niște condiții demne de comparat cu Auschwitz-ul nu pot să-ți aducă acele rezultate pe care le aștepți. Lipsa banilor, lipsa infrastructurii, fac ca cercetările să fie foarte îngreunate și rezultatele pe măsură. Este clar că în orice țară dezvoltată, din punct de vedere cultural și spiritual, arheologia se face cu totul și cu totul altfel. Arheologia nu poate trăi singură. Arheologia trebuie înglobată într-o cercetare pluridisciplinară. Istoria adevărată nu o poate face un arheolog. El trebuie să coopereze cu mai mulți oameni din domenii diferite. Respectiv în munții Orăștiei este obligatorie matematica, este obligatorie etnologia, este obligatorie fizica, este obligatorie astronomia ca să poți ajunge să afli odată și odată ce au însemnat acele aliniamente de piatră la care noi acuma le spunem sanctuare. Da, sigur, sunt păreri, sunt foarte multe păreri care unele se bat cap în cap, care atribuie acestor aliniamente de piatră funcții diverse. Unii spun că sunt altare*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

închinate unor zeități, alții spun că sunt calendare. Ei, până vom ajunge să pricepem de fapt sensul acestor aliniamente de piatră va trebui să creăm acele echipe pluridisciplinare fără de care istoria nu poate fi scrisă. Nu poți să scrii istoria cu acești 3 % pe care îi avem acum, așa cum nu poți face o analiză literară a poemului Luceafărul cunoscând doar primele două strofe."

În sfârșit, un citat cu care nu doar că suntem de acord, ci unul cu adevărat frumos. Vom începe prin a felicita autorii pentru acest paragraf. Au scos în evidență problemele, nu au acuzat tagma istoricilor, au arătat că s-au făcut multe, dar sunt mult mai multe de făcut. Lucrurile care urmează necesită uriașe resurse ce nu depind de istorici, dar sunt lucruri care depind de ei. Cercetarea pluridisciplinară este foarte importantă etc. Încheiem cu unele observații mai mici sau mai mari, care trebuie făcute având în vedere atât ansamblul filmului, cât și citatul de mai sus. Autorii nu au făcut nimic în această direcție. Au intuit problemele și au pus degetul pe rană, dar nu au rezultate care să le dea dreptul să dea lecții arheologilor și istoricilor în general. Socoteala de acasă nu prea îi totuna cu cea din târg. În plus, condițiile de cort pot fi considerate de unii plăcere și relaxare, iar de alții, iată, Auschwitz; dacă se construiau barăci permanente (cum de fapt au și existat), poate că autorii filmului cereau dărâmarea lor și utilizarea corturilor, mai puțin invazive. Dacă adevărata cercetare istorică trebuie făcută pluridisciplinar, așa cum pe bună dreptate subliniază autorii, întrebăm câți arheologi, istorici, bibliotecari, matematicieni, astronomi etc. se află printre autorii filmului? Noi cunoaștem răspunsul, dar nu ne permitem să-l oferim aici. Vă lăsăm să-l descoperiți, dacă aveți interesul pentru adevărul adevărat. Dar reasigurăm autorii că noi credem și susținem cu tărie dreptul la liberă exprimare. Responsabilă.

56:40 *„Trăim vremuri de cumpănă pentru neamul nostru. Și în orice vremuri ca acestea, orice neam care se simte agresat simte nevoia să se întoarcă la simboluri. La rădăcini, la istoria lui ancestrală. Așa cum alte neamuri au o istorie cu care se mândresc, și noi, românii, avem o istorie care merge până la capul și începătura moșilor. Cu care trebuie să ne mândrim și mai ales pe care trebuie să o transmitem urmașilor noștri așa cum a fost, pentru ca să știe cine am fost, ce suntem și ce s-ar putea să devenim."*

57:33 *„Cred că în conștiința fiecărui român ar trebui să fie scris foarte clar: la început a fost Sarmizegetusa."*

Cuvinte frumoase, ușor exagerate. Oamenii de știință trebuie să cerceteze fără implicare emoțională, iar rezultatul lor să hrănească sentimentele oamenilor simpli. Dar noi, autorii, vorbim aici de o muncă încadrată în stricte rigori științifice și de sentimente sănătoase. Fie că vorbim de naționalism, de cultul eroilor, de orice formă de artă care evocă strămoșii etc. Și acuzăm orice derapaj pe care bunul-simț, bunele intenții și minima educație le-ar putea preveni.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

57:50 *„Noi credem că responsabilitatea recuperării adevărului istoric este a tuturor și sperăm ca tot mai mulți istorici și arheologi să-și asume această responsabilitate în mod public. Fiecare are rolul său în acest proces și poate fi de ajutor acestor demersuri chiar dacă nu este un specialist. Prin urmare, dacă vrei să fii alături de noi și să contribui la munca pe care o facem, intră pe site-ul adevaruldespredaci, înscrie-te la newsletter și distribuie mai departe informația pe care noi ți-o trimitem. Ar putea fi un ajutor prețios care să conteze enorm. Gândește-te că lucrurile pe care noi le aducem la lumină ar putea și cu ajutorul tău să ajungă în câteva zile la sute de mii sau, de ce nu, la milioane de români. Pentru o Românie a adevărului, a binelui, a dreptății, a armoniei este necesar să facem împreună ceva. Depinde de fiecare dintre noi."*

Aplaudăm sincer un nou paragraf plin de cuvinte frumoase. Din păcate, face parte dintr-un context plin de erori de logică, de interpretări greșite și de lipsă de informații. Aici autorii filmului nu au nicio scuză. Le urăm succes în demersul lor, în speranța că greșelile sunt involuntare, că le vor corecta și că nu-s generate de dorința unui câștig material. Acesta din urmă să fie doar o simplă urmare a primului.

Am menționat încă de la început că noi considerăm foarte important rolul amatorilor și al științei populare. Considerăm fundamental dreptul la liberă exprimare și cel de a pune la îndoială, de dragul științei, orice informație științifică. Dar considerăm tot fundamentală obligația de a afirma ceva argumentat și de bun-simț logic. Așa cum istoricii ar trebui să-și asume public erorile, așa ar trebui s-o facă și autorii filmului. Așteptăm orice replică întemeiată și o vom publica. Vom ignora orice comentariu penibil care ne atacă și jignește neargumentat. Noi nu ne vom coborî la un nivel sub demnitatea umană. Menționăm din nou și vrem să subliniem foarte clar că nu avem nimic cu autorii filmului și nici cu demersul lor. Criticăm doar erorile fundamentale pe care le răspândesc. Îndemnăm pe oricine să se alăture demersurilor lor, dar vă îndemnăm, de asemenea, să verificați totul cu spirit critic sănătos. Le urăm „sute de mii și milioane" de simpatizanți, dar pentru aceeași Românie a adevărului și a binelui, eliminarea citatelor false și scoase din context, a interpretărilor greșite, a informațiilor neștiințifice și a artificiilor psihologice și logice este mai mult decât necesară. Noi nu vom sta cu mâinile în sân, ci le vom semnala ori de câte ori le vom observa. Așa cum ei consideră că istoria oficială are nevoie de o alternativă, și noi considerăm că alternativa lor are nevoie de o alternativă științifică. Pentru că istoria este o știință care are metodă de studiu, instrumentar de lucru și ipoteze verificabile.

... „Noi surprize!"

Exponenții *Adevărului despre daci* revin în lumina reflectoarelor cu un nou articol în care dau cu logica de pământ într-un chip magistral. Este vorba despre

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

articolul „*Noi surprize! Două cărți de știință nemțești, din secolul XVIII, îl prezintă pe Decebal ca fiind rege al dacilor și… goților*", în care ne anunță că în două noi cărți (noi din secolul XVIII, deci noi pentru cine?) se reconfirmă faptul că „*goții [sunt] de același neam cu geții și dacii*". Există trei mari probleme: dovezile arheologice, greșelile de copiere de la o sursă la alta și faptele istorice. Probleme pe care nici autorii nu le discută și care sunt prea complexe pentru a fi analizate aici.

Pentru o concluzie corectă, trebuie studiate cele două surse (cine le-a scris, când le-a scris, din ce s-a inspirat etc.), trebuie studiată corelația cu dovezile arheologice și cu faptele istorice. Desigur că autorii nu au făcut-o. Trebuie înțeles un aspect deosebit de important: când emiți o părere cu pretenții de adevăr istoric, trebuie să o demonstrezi, astfel ca adevărul spuselor tale să rămână incontestabil. Altfel, ești un vorbitor în eter și cam atât.

Ne vom concentra pe o altă greșeală a autorilor AdD care susțin pe alocuri că limba dacică este mama latinei, că dacii vorbeau o limbă atât de asemănătoare cu latina, încât latinizarea limbii dacilor este o iluzie. Ei susțin că limba geților (care sunt de același neam cu dacii?) trebuie să fie înrudită și cu limba goților. Acum este clar că, dacă ar veni un ipotetic extraterestru să studieze toate limbile care au existat pe Terra, ar sesiza afinitatea dintre limbile europene și ar putea deosebi, probabil cu ușurință, oricare limbă europeană de oricare altă limbă asiatică, să spunem. Dar, în cadrul familiei europene, limbile germanice sunt foarte diferite de limbile de sorginte latină. Sunt din cu totul altă familie. Prin urmare, în cadrul teoriilor dacomane, avem limba dacică destul de asemănătoare cu latina, așa încât să nu fi existat romanizare, și avem limba getică, care seamănă destul de mult cu gotica, așa încât geții și goții să fie din neamuri înrudite. Dar latina și gotica sunt extrem de diferite. Cum se explică acest fapt? Este o eroare de logică. Dacă limba dacică semăna cu latina pentru a demonta romanizarea, atunci dacii nu puteau fi înrudiți cu goții. Dacă erau înrudiți cu goții și aveau o limbă din ramura germanică, înseamnă că au fost romanizați, iar limba lor latinizată.

„Aberațiile lui George Liviu Teleoacă"

Este vară, lumea-i în concediu, căldura îndeamnă spre lâncezeală. Nu și pe blogul AdD. Acolo-i fierbințeală mare. Nu de alta, dar s-a luat de ei un oarecare G. L. Teleoacă. Cine o fi, nu știm. Cică la nu știu ce prezentare, omu' s-a instalat în sală și a făcut larmă multă. Din întuneric! Și i-a deranjat nevoie mare pe cei de la AdD, care se desfășurau cu lustruirea istoriei pentru aducerea la lumină a adevărului pentru restul de întunecați la minte.

Stând pe rândurile îndepărtate ale spectatorilor, piesa este de o savoare extraordinară. Adică un exaltat deranjează alți exaltați și exaltații din urmă care nu își asumă aberațiile pe care le publică, care nu acceptă critica, care nu or făcut o

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

oră de istorie în școală, își bat joc de profesioniști și terfelesc orice urmă de istorie, logică și demnitate proprie și națională. Pe scurt, ei vorbesc despre alții cu siguranța porcului înfumurat care nu știe că vine Crăciunul. Și cu asta vrem să spunem că ei nu-s conștienți că vor să combată niște prostii cu alte prostii. Și singura diferență între cele două tabere este faptul că acest Teleoacă măcar a ieșit la o confruntare față în față. Ăștialalți aruncă cu pietre de după gard, cu lașitate. Dintre cele două tabere de idioți, eu îl aleg pe ăla care măcar are curajul să discute. Dar hei! Ceilalți scriu cărți, fac filme, emisiuni etc. Desigur, pline de idioțenii demne de casa de nebuni. În acest moment, nu putem să nu îl citățm pe Eminescu: „[…] *Cum nu vii tu, Țepeș doamne, ca punând mâna pe ei, / Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei* […]". Și totuși, nu vreți să cumpărați vreo carte?

Așteptăm un act de curaj din partea lor, să-i vedem la masă cu un istoric. Și totuși, asta nu se va întâmpla, deoarece AdD refuză constant dialogul, din motive doar de ei știute. De partea cealaltă, istoricii evită polemicile cu asemenea personaje, mai ales pentru că au lucruri mai bune de făcut decât să încerce să schimbe ceea ce nu vrea să fie schimbat. Și din toată povestea asta iese în pierdere numai cultura românească. Și atunci apelăm la talentul strămoșesc: facem haz de necaz...

... „DACIA – Hărțile neștiute ale Imperiului Austro-Ungar"

Iată că AdD ne învață iară cât de daci eram pe vremea lui *Carol cel Mare* (747-814 e.n.). Și pentru asta ne prezintă o hartă „excepțională": „[...] *o hartă a lui Ortelius în jurul anului 1600 de către editorul Ioannes Iansonius și gravorul Petrus Kaerius Calavit, la Amsterdam. Ea poartă numele Germania Veteris*[...]".

„[Harta n.n.] *are puterea de a da peste cap toată filosofia revizionismului maghiar deoarece harta, așa cum apare clar pe ea, ne arată că pe teritoriul României de astăzi, dar și pe o parte a teritoriului Ungariei de astăzi, înainte de venirea ungurilor în Europa, în secolul al IX-lea, aici trăiau DACII!!!*". I-auzi una! Hai să vedem și de ce zic ei asta.

Din cauza textului din legenda hărții aflate în discuție, așa cum se vede în imaginea preluată de pe AdD și confirmată textual de autorii blogului: „*De altfel, Carol cel Mare, după o incursiune militară făcută în această zonă, vorbește în Analele Regilor Franci despre DACII care trăiau de o parte și de alta a Tisei (râu în Ungaria de astăzi). Alături de izvoarele istorice, harta pe care v-o prezentăm vine să confirme această realitate. Așadar, puneți cap la cap, oameni buni, valoarea acestor două documente: Analele Regilor Franci, care vorbesc despre prezența dacilor în secolul al IX-lea pe teritoriul Ungariei de astăzi, și o hartă originală medievală, care prezintă realitatea etnică și militară a acelei vremi, cu puțin timp înainte de venirea ungurilor, confirmând Analele Regilor Franci. Dacă veți face asta, veți înțelege cât de importantă este dovedirea continuității dacice în Transilvania și cât de iresponsabili și ignoranți (sau trădători!) sunt cei care pretind că geto-dacii au*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

dispărut din istorie și că românii de astăzi nu mai au nicio legătură cu ei… De asemenea, veți înțelege cât de mari sunt interesele ca această hartă să nu ajungă niciodată într-un muzeu din România!"

Acum de ce zicem noi că nu-i așa? Simplu. Deoarece stimabilii autori ai AdD au recunoscut corect numele Caroli Magni din legenda hărții. Dar asta e cam tot ce au înțeles din textul în latină, care spune cu totul altceva.

Textul în latină: „*Locorum vocabula circa Caroli Magni tempora primum nata, inter vetusta non numero, ea itaq, nec in ipsa tabus la neque hic seorsum nomnare vis sum fuit.*"

Și iată traducerea „la prima vedere" realizată de un profesionist, dar care a fost oferită amical sub promisiunea anonimatului. „*Nu socotesc numele de locuri apărute abia aproximativ în timpul lui Carol cel Mare între cele vechi: astfel, ele nu se regăsesc în această hartă și nici nu le-au fost create imagini* [probabil hărți] *aparte*", cu comentariul „*textul latin are câteva greșeli, dar asta e traducerea posibilă pe acel text*".

În consecință, în hartă sunt informații dinainte de Carol cel Mare. Zice negru pe alb (mă rog, negru pe roșu în acest caz), dar cei de la AdD nu cunosc latina, pentru a realiza acest fapt.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Dacă privim ce alte popoare mai sunt în jurul dacilor pe harta respectivă (de exemplu iazygii), vedem că aceasta nu este o hartă cu popoare din timpul lui Carol, ci ceva mai veche.

„Textul latin are greşeli", deci să fim atenţi din ce ne facem icoane şi ce luăm drept adevăr. Cel mai simplu este să-i întrebăm pe profesioniştii care ne pot învăţa cu adevărat cum stau lucrurile.

Ştiţi de ce hărţile de mai sus nu au ajuns într-un muzeu sau nu sunt publicate? Nu din cauza conspiraţiilor mondiale şi a ocultelor care acţionează pe multimilenarul spaţiu carpato-danubiano-pontic pentru a-i sorbi energiile până la ultima picătură, ci din cauză că proprietarii s-au dus la cei de la AdD în loc să se ducă la un muzeu sau să contacteze vreun istoric.

... „Frumuseţea Lupului Alb… Galerie foto"

Rece, sistematic, serviciul de ştiri ne oferă titluri de pe pagina de internet „Adevărul despre Daci". Ultimul, este articolul „*Frumuseţea Lupului Alb*".

În acest articol ni se prezintă nişte imagini, unele fotografii, altele doar desene cu lupi albi. Incontestabil, animale maiestuoase, minunate din multe puncte de vedere, rare, ceea ce le face şi mai preţioase. O încântare vizuală. Apoi ni se aminteşte „*fascinaţia dacilor pentru lupi, deveniţi un totem al culturii lor*". Aici ar trebui să menţionăm o neclaritate în exprimare: au devenit totem datorită fascinaţiei sau sunt fascinanţi datorită faptului că sunt totemuri? Această neclaritate este un semn că autorii nu stăpânesc foarte bine noţiunile vehiculate.

Totemul este un animal considerat strămoş şi protector al unui anumit grup social. Considerau dacii lupul ca fiind strămoş al lor? Poate. Avem doar presupunerea că „dac" ar proveni din „daos", care ar însemna lup. A fost lupul protector al dacilor? Poate, avem doar certitudinea că stindardul dacic avea cap de lup şi incertitudinea că acest cap de lup era un animal protector. Este doar o posibilitate. Din păcate însă, nu avem nimic cert, nicio dovadă directă, referitor la credinţele dacilor în raport cu lupii. Să zicem că sub forma unei discuţii este mai mult decât acceptabil, poate chiar probabil scenariul. Să zicem că lupul ar fi putut fi totem al dacilor. Ce bine ar fi dacă ne-am opri aici!

Apoi urmează marea afirmaţie: „*Legenda Marelui Lup Alb, ajunsă la noi până astăzi prin intermediul tradiţiilor populare, este o moştenire cu o vechime de peste 2000 de ani care ne vorbeşte despre lumea magică, misterioasă în care se ancorau credinţele strămoşilor noştri…*". Care legende ale lupului alb? Care vechime de 2000 de ani? Unde există cea mai mică dovadă referitor la acest fapt? Să ne înţelegem: Legenda Marelui Lup Alb nu este o legendă dacică, este o legendă românească modernă creată după Revoluţia din 1989 de către autorul de romane P. Coruţ şi asociată astfel civilizaţiei dacice. Punct.

Dar ce rost au dovezile, oricât de circumstanţiale ar fi ele, dacă Marii Restauratori ai civilizaţiei dacice au proclamat un adevăr tulburător: Legenda Lupului

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Dacic are „*o vechime de peste 2000 de ani*”? Acest adevăr nu poate fi pus la îndoială. Are vreun rost faptul că nu se aduce nici cea mai mică dovadă în acest sens?

Dați-ne voie să cităm un comentariu lăsat de un cititor al acestui articol: „*Aș vrea eu să mă întâlnesc așa, din întâmplare, prin munți cu Lupul Alb. Dar simt că nu oricine are această șansă minunată. Atunci mai bine să-l chemăm în meditațiile noastre că să ne fie scut energetic, ghid și ajutor în vremuri de răstriște. Așa cum era acum 2000 de ani, ariergarda armatelor dacice, prieten de nădejde și ajutor în a apăra țara. Îl iubesc și mă rog lui acum în vremurile acestea să vegheze cu drag, chiar dacă este dezamăgit de noi românii că ne-am uitat rădăcinile, fruntariile țării ca odată.*”

Din păcate, pentru astfel de oameni sunt scrise astfel de articole.

Lupule Alb, dacă exiști, fă ceva cu așa oameni, nu-i mai da hrană celor care profită de naivitatea și de like-urile lor.

... „CRANIUL DE LA PETRALONA”

Un nou articol dacoman care mustește de lipsă de documentare și respect pentru public vine să ne explice ce și cum cu oamenii din trecut și să pună ordine în probleme pe care generații întregi de istorici profesioniști nu au reușit să le descifreze. Da, nu este frumos să începi cu concluziile, dar vom argumenta în continuare.

Articolul dacoman nu se află pe platforma obișnuită AdD, ci pe cunoastelumea.ro (CLr). Titlul materialului este „*«Omul din Petralona» – craniul vechi de 700.000 de ani care contrazice teoria evoluționistă a «originii africane» a omului modern*”. Foarte pe scurt, în acest articol ni se explică cum că, în peștera din localitatea amintită, un cioban a găsit un craniu care nu ar fi al celui mai vechi european descoperit până acum, prin urmare, europenii nu au venit din Africa, ci s-au născut aici. Aici în Grecia, care nu mai reținexact, dar parcă intră în conflict cu alte teorii dacomane care puneau originea omului în spațiul carpato-danubiano-pontic.

Să începem documentarea problemei cu cea mai de bază și slabă sursă de informații: internetul. La o simplă căutare, aflăm că înainte de 1967, Aris Poulianos, fost conducător al Asociației Antropologice din Grecia, a numit craniul *Archanthropus europaeus petraloniensis*, l-a datat la *800.000 de ani vechime* și l-a catalogat drept *cel mai vechi hominid european descoperit*. În contrapartidă, *Smithonian Institution* îl datează la *350.000-150.100 ani vechime*, încadrându-l în specia *homo heidelbergensis*.

Conform lui Aris Poulianos, craniul a fost găsit de săteanul Christos Sariannidis în 1960. În jurul anului 1965, în articolul *Pre-Sapiens Man in Greece*, publicat în *Current Anthropology*, vol. 22, no. 3, p. 287-288, iunie 1981, Aris Poulianos spune: „*primele estimări îl plasează la 70.000 de ani vechime*”. Da, zeci, nu sute, dar revine (Francis Spencer, *History of Physical Anthropology: An Encyclopedia*, 1997, p. 454) și îl estimează la 700.000 de ani vechime. De data asta sute de mii. Această datare a fost făcută după stratigrafie și sedimente.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

În 1985, vechimea craniului a fost analizată de o echipă de specialişti, utilizând o tehnologie numită *rezonanţă electronică de spin*, care a datat craniul la o vechime de 160.000-240.000 de ani (Hennig, G. J.; Herr, W.; Weber, E.; Xirotiris, N. I. (6 August 1981). Poulianos contraargumentează că totuşi s-au găsit şi alte lucruri în stratul craniului care l-ar clasa în jurul anului 680.000.

Alţi cercetători datează craniul pe baza fosilelor din strat la o vechime de 350.000 de ani („Petralona skull - Hominin fossil". *Encyclopedia Britannica*. Retrieved December 14, 2015, „*Festschrift - edited by Universidad Autónoma de México, Instituto de Investigaciones Antropológicas*", Retrieved December 14, 2015). În 1992, o echipă de cercetători, utilizând datare cu uraniu, a stabilit că stratul în care s-a aflat craniul (denumit *stratul 10*) are o vechime de 160.000-350.000 de ani), clasificând craniul ca aparţinând speciei *homo erectus*.

Asociaţia Antropologică din Grecia a continuat să anunţe diverse descoperiri: 4 dinţi izolaţi, două schelete preumane vechi de 800.000 de ani, dovezi ale celei mai vechi utilizări a focului din lume! Şi o fetiţă de 11 milioane de ani! Argumentând că ignoră total metodologia ştiinţifică, periodice de prestigiu precum *Nature* şi *Science* refuză sistematic să publice articole semnate de membri ai Asociaţiei Antropologice din Grecia („*Re: Homo erectus trilliensis*". Pantelis Topalis, Susan S. Chin. Retrieved December 17, 2015).

Parcă-parcă toată problema se prezintă într-o altă lumină decât cea prezentată de CLr.

Aşadar, dacomanii noştri trag concluzii bazate pe informaţii ale unor grecomani. Toate datele de mai sus sunt disponibile pe internet. Vă invit să le studiaţi înainte să răspundeţi la întrebarea: când tragi concluzii deja inconsistente cu precedentele afirmaţii dacomane (gen originea omului este în spaţiul carpato-danubiano-pontic, pentru a veni cu informaţii că de fapt este prin Grecia, fără a explica, bineînţeles, această schimbare), bazate pe informaţii ale unor oameni acuzaţi sistematic, de către cercetători de cea mai înaltă clasă, la nivel mondial, de lipsă de metodologie ştiinţifică, oare poţi ajunge la adevărul mult trâmbiţat?

... „Uriaşii de la Roşia Montană"

Un nou adevăr tulburător, referitor la cu adevărat tulburata noastră istorie, pălmuită, săraca, din toate direcţiile şi de către toţi tulburaţii, vine să ne dea insomnii şi speranţe într-o unicitate primordială. Problema, în esenţă, nu este nouă, ci doar a prins un nou avânt din punct de vedere mediatic. La noi, acum, referitor la perioada care ne interesează. Subiectul arzător este specia de uriaşi care a colindat aceste pământuri în vremuri de mult apuse. Nici nu vrem să intrăm în istoria acestui subiect care poate fi privit şi serios prin prisma folclorului şi studiului legendelor. Dar în cazul de faţă ne referim la latura neserioasă a acestei chestiuni, şi anume tot felul de poveşti mediatice fabricate în jurul subiectului. Recent, subiectul „urieşilor" a fost legat de problema Roşiei Montane. În contextul recentelor bulversări

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

socioeconomice din zonă, alipirea celor două probleme a venit aproape natural și a avut o răspândire instantanee. Variantele în care a fost prezentat subiectul sunt mai multe. Cu arheologi, cu mineri, cu foști securiști (care „știu chestii", vă e clar, nu?). Vom prezenta o singură variantă: un articol de pe site-ul www.realitatea.net. Am ales acest articol din două motive mai importante: deoarece este un „hoax" clasic, cu toate ingredientele necesare, iar varianta a ajuns destul de populară pentru a accesa mai multe site-uri ale marilor companii de mass-media și, pe de altă parte, deoarece am primit permisiunea (da, minune mare pentru unii, acțiunea de a cere voie să utilizezi o poză și, minune și mai mare pentru alții, acțiunea de a mulțumi posesorului ultimei imagini pentru acordul de a o publica) de a publica argumentul suprem al naivității multor cititori.

Adevăr istoric sau „făcătură"? Parcă se văd hoardele de aderenți orbi la teoriile originii și imixtiunii extraterestre, atacând furibund doar la auzul cuvintelor „hoax" sau „făcătură", pe care îi rugăm politicos să citească doar câteva rânduri înainte de a se exprima. Rândurile de față nu se vor o analiză atentă a subiectului și nici o concluzie irefutabilă a falsității lui, ci un argument suficient și un mod de a gândi pentru oamenii destupați la minte.

Povestea are un iz straniu de la o poștă imediat ce citești un titlu de genul „ȘOC și GROAZĂ pe FACEBOOK: Scheletul unui dac înalt de zece metri, descoperit la Roșia Montană". Tehnică jurnalistică clasică, prezentă în toate materialele senzaționaliste și fără tangență cu realitatea.

Vom sări peste text și peste nenumăratele prostii prezente „într-însul" și vom atașa mai jos una dintre imaginile cu uriașii, imagine la care vom reveni.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Trebuie să menționăm că știm din anumite „surse", pe care nu le dezvăluim, autorii „făcăturii". Nu le dezvăluim identitatea, deoarece nu are rost să le aprindem paie în cap, pentru că distracția în cercul restrâns al celor ce cunosc sursa este imensă și, sincer, sperăm să se mai repete. Toată țeserea poveștii a plecat de la un pariu referitor la impactul unui astfel de subiect în cadrul cercurilor dacomane în special și al maniacilor în general. „Articolul" a fost scris și „din greșeală" a sifonat în cercurile dacomane. A explodat instant. Nu a fost mirare, a fost doar puțină distracție. Ce a urmat, însă, a fost cireașa de pe tort. A apărut minerul care a declarat într-un interviu că a văzut scheletul cu ochii săi. Motivația nu are rost să fie discutată, are rost doar să menționăm că de data aceasta a explodat distracția între cei care au fabricat povestea. Pe cei care încă sunteți nehotărâți referitor la veridicitatea poveștii cu uriași, vă rugăm să luați în seamă acest aspect. Că, din păcate, unii oameni râd de naivitatea altora. Și pe bună dreptate, că unii oameni fac bani din naivitatea altora. Din păcate, educația și gândirea nu pot fi îndesate cu făcălețul.

Să mai dăm câteva argumente de bun-simț. Daci, oameni de 10 m înălțime, hiperboreeni, Shambhala, minele de la Roșia Montană etc. Oare chiar pot fi amestecate în halul ăsta informații atât de diferite ca timp și spațiu? O fi! La cât de ciudată e lumea asta, te mai miră ceva? Trecem și peste amatoricească falsificare a pozei. Să zicem că un om neobișnuit cu prelucrarea foto poate fi păcălit. Să zicem doar. Un om cu minim bun-simț logic se va întreba de ce oare este un mașstab la schelet și altul lângă arheolog? Să zicem că poate așa s-o fi făcând în arheologie. Lângă un obiect mare se pune un mașstab mare, lângă obiect mic, unul mic. Atunci ce mai spuneți de originalul pozei cu arheologul Carol Terteci, de la muzeul de istorie din Râmnicu Vâlcea?

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Vă urăm un acces cât mai târziu, dar cât mai facil în Shambhala, unde, dacă asta doriți, să aveți parte de o petrecere pe cinste cu uriașii daci de 10 m înălțime care au săpat după aur în măruntaiele Apusenilor. Și dacă nu aveți bani să vă plătiți berea, poate o să vă facă cinste cu un rând cei ce câștigă bani frumoși de pe urma acestor povești aiurite.

... articolul „Istoria fără perdea: Daco-geții, niște briganzi nomazi și poligami?"

Există un blog pe care îl citim cu plăcere și interes, aproape la fiecare postare. Blogul este întreținut de un semiprofesionist în materie de istorie, dar un om care întotdeauna a vorbit cerebral, cumpătat și a combătut toate pornirile „-pate".

Însă ultimul articol pe care l-am citit ne-a dezamăgit profund, și nu prin esența lui, ci prin abordarea total dezechilibrată. În articolul denumit „Istoria fără perdea: Daco-geții, niște briganzi nomazi și poligami?…", Dan Alexe pune sub semnul întrebării moralitatea geto-dacilor, utilizând trei citate. De fapt două. Întâi menționează o bucată dintr-un text al lui Xenopol unde se află două citate din Menandru și Solinus, din care se desprinde faptul că daco-geții erau poligami, femeile daco-gete cu moravuri ușoare, copiii erau vânduți ca sclavi, iar daco-geții, în general, niște nomazi.

D. Alexe își începe al doilea alineat astfel: „*Dacopații se vor îneca citind acestea.*" Deși fenomenul dacomaniac este unul extrem de nociv, nici măcar un jurnalist profesionist nu îi poate combate inatacabil. De ce inatacabil? Păi, în primul rând, deoarece cele două izvoare antice au câteva probleme. Nu vom intra în detalii, ci vom menționa doar unul: Menandru era un dramaturg, nu un istoric, el nu a scris o „istorie", ci o comedie. Ceea ce nu înseamnă, desigur, că trebuie discreditat din start. Ci doar că trebuie tratat cu atenție și neapărat coroborat cu alte izvoare „mai serioase".

Care ar fi alte izvoare? Păi, dacă D. Alexe a citat doi autori (excluzându-l pe Xenopol), citățm și noi tot doi. Deși „meniul" este „infinit". În primul rând pe Horațiu:

„*Getul zdrențăros sau scitul pribeag târându-și avutul de ici-colo, n-au de ce să-l pizmuiască pe stăpânul celei mai întinse moșii ... Căci nicăieri ca printre acești pribegi nu întâlnești mame maștere care-și iubesc cu duioșie de adevărată mamă copiii vitregi. Aici nu întâlnești soție îngâmfată de zestrea ei și mândră de adulterele ei sau de soțul ei din care a făcut un sclav! Zestrea cea mai frumoasă e socotită aici cinstea tatălui, virtutea mamei și credința soției!*"

Iar al doilea este din Demostene: „*Cantitatea de grâu adusă din Pont e mai mare decât tot ceea ce ne devine din celelalte porturi comerciale, deoarece, acest ținut produce cea mai mare cantitate de grâu*". Se cam schimbă imaginea, nu? Cam la 180°...

Există mai multe citate ce pot fi invocate atât într-un sens, cât și în celălalt. Realitatea istorică pare a fi că geții nu s-au născut cu moralitatea în minte, ci au

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

fost oameni cu tot felul de porniri instinctive, dar izvoarele antice par a indica câțiva lideri care i-au ridicat treptat la un moral tot mai înalt de fiecare dată: Zamolxis, Dromichaites, Burebista, Deceneu, Oroles etc. Și așa cum nu facem de obicei, din alt punct de vedere, răspundem cu aceeași monedă: mai sus nu am menționat nici noi coordonatele exacte ale citatelor. Cine vrea, să le caute!

În polemica de mai sus, problema nu este sub nicio formă punerea sub semnul întrebării a moralității „daco-geților", ci dezechilibrul argumentației, prin care, din păcate, singurul efect este că se dă apă la moară dacomanilor, deși poate a fost conceput inițial ca o glumă. Un dacoman semidoct, citind articolul lui D. Alexe, într-adevăr se înecă, apoi ia foc, adună două citate și le prezintă precum cea mai sfântă icoană și marșează triumfător pe calea sa, adunând armată de sfertodocți în spatele său, semidocția împiedicându-i să vadă că de fapt drumul îi duce pe căi total greșite.

Dacomanii trebuie să fie combătuți prin argumentație inatacabilă. Astfel, cei care pot fi salvați vor fi salvați, iar restul își vor urma calea imuabilă.

... „Podul lui Burebista"

Serviciile de știri au adus la cunoștință că inițiativa „Adevărul despre daci" a scos din joben un nou material. Așa cum am mai menționat, apreciem inițiativa, înțelegem perfect și apreciem dorințele lumești și spirituale care le animă inițiativa, dar dezaprobăm total metodologia adoptată de către autori. Adică o asociație de amatori trebuie să se ocupe de știința populară și de activitățile dedicate acestui segment, și nu de cea academică, mai ales în varianta în care ne-o prezintă, și anume lipsa totală a metodologiei științifice și pe alocuri a bunului-simț logic. Și, până la urmă, nu de ei îmi pare rău, ci de oamenii de bună-credință care îi cred pe cuvânt.

Articolul de la care a pornit discuția se intitulează „Cine a construit, de fapt, «Podul lui Apolodor din Damasc» de peste Dunăre? Am putea afla în acest an!…" și iată primul său paragraf:

„Deși titlul acestui articol poate să apară ca o contradicție caraghioasă (păi, dacă este al lui Apolodor, cine era să-l construiască?!), în realitate lucrurile nu sunt deloc clare, în pofida opiniei oficiale. De ce? Pentru că, conform informațiilor istorice la care avem acces, aflăm că acest pod ar fi fost construit de romani în doar doi ani… Uau!… «Uau!» pentru că astăzi, cu tehnologia modernă, un pod de vreo 800 de metri lungime, peste o Dunăre care ajunge și la 30 de metri adâncime în zonă, se face cam în 4-5 ani. Și atunci, apare în mod firesc întrebarea: dacă astăzi nu putem face un astfel de pod în doi ani, cum au reușit romanii acum 1.900 de ani să îl facă în doar doi ani, cu o tehnologie net inferioară?"

Articolul, prin tema abordată, prin titlu și prin primul paragraf este o simplă tehnică jurnalistică. Tema este o reciclare a teoriei lui N. Săvescu (așa cum se întâmplă de fapt cu multe alte teme ale autorilor acestui articol), un punct comun

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

între cele două părți fiind lipsa finalizării. Adică bun-simț logic. Adică argumente științifice. Adică demonstrație. Titlul prezintă tema și faptul că există un plan bine pus la punct de a demonstra teoria. Vom vedea mai jos temeinicia acestui plan. Primul paragraf „ia la mișto" denumirea podului, tehnică ce relaxează cititorul și îl atrage de partea autorului. Apoi ne întreabă dacă romanii ar fi putut construi în numai doi ani un ditamai podul peste Dunăre când pentru o firmă din ziua de azi o astfel de inițiativă ar fi o încercare titanică? Ca și alte dăți, autorii compară situații socio-geo-politice peste milenii fără cel mai mic discernământ logic. Să vă explic: în ziua de azi, pentru a putea construi un asemenea pod, se fac studii de prefezabilitate, de fezabilitate, caiet de sarcini, licitație, proiect, se caută finanțări (care de multe ori se cheltuiesc ilicit și intervin întârzieri, procese și nu de puține ori abandonuri), consultanți, firme de construcție, subcontractanți care au 50, 100(?), 200(?) de Dorei care muncesc cum muncesc etc.

Dar să presupunem că avem norocul ca podul nostru fie construit de o firmă serioasă cu 500 de muncitori serioși. Cât ar dura? Hai să facem pe placul autorilor și să spunem că 5 ani. Deci s-ar părea că autorii au dreptate, cum să fi construit înapoiații romani podul în doar 2 ani? Păi ar fi câteva argumente. Deși deținem o tehnică net superioară romanilor, nu suntem mai deștepți ca ei, dimpotrivă, având în vedere diferența de tehnologie, la nivel de inteligență și inventivitate, romanii ne dau clasă lejer. Stau dovadă monumentalele construcții ridicate cu primitiva tehnică. Traian avea la dispoziție finanțele unui imperiu întreg și nu îl interesau tratate geopolitice, nici nu avea grija unor proteste ale plutașilor de pe Dunăre sau ale unei organizații de tipul Green Peace. Avea doar grija să câștige neapărat un important război. Punct. Pentru asta folosea orice resursă. În plus, pentru acest război, la locul faptei, romanii aveau în spate o armată de 150.000 de soldați care în mod curent puneau umărul la construcții mai ales militare. Iată o listă a legiunilor ce au participat la războaiele daco-romane: I Adiutrix, I Italica, I Minervia, II Adiutrix, IIII Flavia, V Macedonica, VII Claudia, X Gemina, XI Claudia Pia Fidelis, XIII Gemina, Legio XIV Gemina Martia Victrix, XV Apollinaris, XXI Rapax și XXX Ulpia Victrix; II Augusta, III Augusta, III Gallica, IV Scythica, VI Ferrata, VII Gemina, IX Hispana, Legio XII Fulminata, XX Valeria Victrix și XXII Primigeni. Cu siguranță, nu toate acestea au participat la construcția podului, dar oferă o imagine a resurselor umane de care dispunea Traian pentru o asemenea sarcină. La care se adaugă și auxiliari, prizonieri de război etc., personal care astăzi nu este disponibil. Și care nu cerea drepturi, zile libere, apă dacă era prea cald, ci dimpotrivă, care era biciuit, poate chiar executat dacă nu-și făcea norma. Piramida lui Keops în câți ani am construi-o azi?

Ah! Am uitat! Aia a fost construită de extratereștri sosiți cu OZN-uri și ajutați de preoți egipteni paranormali. Tehnica de construcție exista în acea perioadă, există multe minunății arhitectonice romane similare. Așadar, ne permitem să reformulăm întrebarea stimaților domni: în cât timp ar construi un asemenea pod cineva care ar dispune de resursele financiare ale întregii Europe, pe care puterea

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

l-ar face să nu îl intereseze tratate politice și convenții ecologice și care ar deține controlul asupra celor mai buni oameni de știință europeni și ar avea acces liber la tehnologii de top și vreo 50.000 de muncitori robotizați? 3 luni proiectare și 3 luni execuție vă satisfac? Și să nu uităm un aspect important: deși sunt sărace, izvoarele oferă unele informații referitoare la construcția podului de către romani: Dio Cassius (*Istoria Romei*, LXVIII, 13, 1), Tzetzes, Chiliades și Procopius din Cezareea (*De aedificis*, IV, 6), Constantin Porfirogenetul, Caninius. Din mărturiile acestor scriitor antici știm că podul a fost construit prin devierea parțială a Dunării (pentru scăderea nivelului apei), că avea 1.135 m (valoare confirmată de măsurătorile moderne, și anume 1.135,9 m), că avea 20 de piloni, că pentru pilonii care urmau să fie construiți în apă s-au ridicat cutii de lemn cu dimensiunile de 36 x 24 m din care s-a pompat apa afară. Da! Romanii aveau pompe! Și dacă nu ar fi avut, ar fi scos apa cu ulcica. Este doar o enumerare a resurselor pe care nu o detaliem și vă lăsăm dumneavoastră plăcerea de a găsi argumente sau contraargumente în izvoarele de mai sus, la care mai adaug niște nume pe care să le căutați: Suleiman Magnificul și Francisc I în sec. XVI, Luigi Ferdinando în 1689, delegația austriacă din 1856, Al. Popovici, E. Duperrex în 1906 etc.

„*Aceste lucruri ne fac să ne gândim și la posibilitatea să fi existat un pod peste Dunăre mult mai vechi, din vremea lui Burebista sau chiar de dinaintea lui. Într-o astfel de situație, romanilor nu le-a rămas de făcut decât să refacă suprastructura din lemn, pe pilonii deja existenți, o muncă ce ar fi putut fi terminată în doi ani, așa cum consemnează izvoarele istorice…*"

De presupus putem presupune orice. La teorii suntem buni. La demonstrații mai puțin. Așteptăm dovezile. Deși pregătisem o suită de contraargumente la acest paragraf și la cel anterior, pe care nici măcar nu l-am mai citat, am hotărât să le înlocuim cu eterna întrebare: care izvoare istorice consemnează cele spuse mai sus? Oferiți cititorilor măcar unul. Noi am dat șase pentru contraargumentație. Nu vom primi niciunul, desigur, deoarece propoziția „*așa cum consemnează izvoarele istorice…*" este doar o tehnică jurnalistică.

„*Dar cum este foarte greu (sau chiar imposibil) să schimbi perspectiva istorică asupra acestei extraordinare reușite tehnologice a antichității doar prin argumente logice, trebuie făcută o cercetare care să lămurească cu argumente științifice acest lucru. Și ea se poate face!*"

Autorii nu înțeleg ce înseamnă știința. Din nou! Normal că este imposibil să schimbi perspectiva istorică în lipsa dovezilor și a argumentelor logice (chiar dacă autorii cred că le dețin, ei se află într-o eroare logică).

„*Iată care este planul nostru: plătim doi scafandri care să se scufunde în Dunăre la baza unuia dintre pilonii care mai există, luăm mostre din acești piloni și apoi mergem cu ele în două-trei laboratoare din străinătate pentru a verifica vechimea depunerilor organice. Dacă testele cu Carbon 14 ne spun că pilonii au o vechime de 1900 de ani, ne vom minuna de performanțele tehnologice ale romanilor și vom pune punct tuturor speculațiilor din jurul acestui subiect…*"

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Chiar dacă perioada istorică de care vorbim se încadrează în afara erorii metodei, aș fi curios ce anume din piloni doresc autorii să culeagă și ce anume vor să demonstreze (metodologic) cu acele mostre. Mă refer la mostrele de mortar și ciment roman, poate cărămizile construite de romani și despre care autorii se pare că nu au habar?!? Se cunosc clar materialele cu care a fost construit podul: piatră din cariere de la Schela Cladovei și Gura Văii, stejar din pădurile înconjurătoare, cărămizi fabricate de soldații romani, mortar și ciment pozzolana. Asta vor găsi.

„*Dacă testele ne spun că pilonii sunt mai vechi cu câteva sute de ani de venirea romanilor, atunci acest fapt va reprezenta un șoc cultural și va obliga mediul științific să-și reconsidere poziția față de spațiul traco-geto-dacic. Pentru că, nu-i așa, dacă geto-dacii ar fi fost în stare să construiască un pod peste Dunăre, nu puteau să fie niște barbari!… În această situație vom realiza și un film documentar și îl vom promova în toate limbile de circulație internațională.*"

Vorbe mari înainte de concluzie și fără cea mai palidă urmă de dovadă, argumentație logică sau măcar o minimă documentare.

„*Ca să putem face această cercetare avem nevoie de un sponsor, deoarece nu avem banii necesari acestui demers. Suma pe care o estimăm noi pentru a face cercetarea și un film documentar de 30 de minute pe această temă se ridică pe la 7-8.000 de euro.*"

Normal. Și dacă probele sunt neconcludente, ce se întâmplă cu banii? Îi dau înapoi? Vor publica un documentar în care vor spune că podul a fost construit de către romani?

„*Prin urmare, dacă printre cititorii acestui articol se găsește cineva care poate să susțină financiar acest proiect, îl rugăm să ne contacteze cât mai repede. Luna august este cea mai potrivită pentru a coborî pe fundul Dunării. Dacă din septembrie încep ploile, trebuie să amânăm pe anul viitor.*"

O descoperire „monumentală" nu se face de pe o zi pe alta. Acesta se numește amatorism, heirupism etc., dar vă rog, oferiți-le niște bani, repede, până nu crește Dunărea, să-și facă oamenii damblaua înainte de a vedea ce are de spus măcar Wikipedia pe marginea acestui subiect. „*Să fie într-un ceas bun!*"

Sperăm sincer ca podul lui Apollodor să fi fost construit de Burebista. Ar fi fain rău. Din păcate, de pe urma acestui articol al domnilor care întreține inițiativa „Adevărul despre daci", doar cu atât ne alegem: cu speranța tulburătoare.

În mediul dacomaniac a luat naștere și este întreținută de mulți ani teoria conform căreia podul peste Dunăre al lui Apollodor din Damasc ar fi fost construit, de fapt, de către Burebista. Nu vom mai aminti din cadrul argumentației lor decât faptul că romanii nu ar fi avut timpul și resursele umane necesare ca într-o perioadă de doi ani să fi construit un asemenea pod. Nu intrăm în detaliile problemei, argumentația noastră este cea de mai sus și rămâne valabilă, dar aducem unele completări.

Recent, pe un blog apreciat pentru calitatea lui, a apărut un nou articol, „*Luptele lui Mihai Viteazul cu turcii în gravuri*". Preluăm din acest blog doar două

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

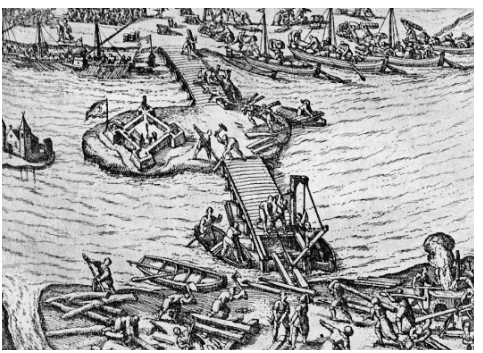
imagini. Acestea vor prezenta vizual celor care nu înțeleg sau care nu pot nicicum să-și imagineze cum funcționează o armată, ce sunt corpurile de cercetași, de ingineri și ce resurse umane se alocă în timpul unei campanii militare. De ce este în stare o armată pentru a-și atinge obiectivul militar. Exemplele sunt cu duiumul în istorie, dar aceste două imagini se potrivesc ca o mănușă în contraargumentația teoriei pseudoștiințifice „*Podul lui Burebista*".

În imaginile de mai jos se prezintă cum Sinan Pașa construiește cu ajutorul armatei (armata, în general, nu conține numai soldați în armuri strălucitoare, gândiți-vă doar la faptul că fiecare soldat trebuie să mănânce de trei ori pe zi) un pod peste Dunăre, în apropiere de Giurgiu, unde va intra în conflict cu Mihai Viteazul.

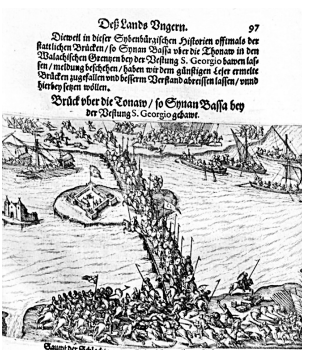
Detaliile care ar trebui discutate sunt multe – detalii precum întreaga operă din care provin imaginile și porțiunea de text, contextul istoric (spațial și temporal, general și local) al evenimentului, toate dovezile istorice și eventual arheologice ce privesc construcția podului din imagini, faptul că Dunărea are o cu totul altă conformație la Giurgiu față de cea de la Drobeta, podul de față este mult mai simplu decât cel al lui Traian etc.

Lăsând la o parte aceste lucruri, imaginile arată fără putință de tăgadă că Sinan Pașa a ajuns pe malul sudic al Dunării, a construit rapid un pod, a trecut Dunărea și și-a continuat campania militară. La fel a făcut și Traian. Într-un mod puțin diferit, cu detalii specifice. Situația e mult mai simplă decât încearcă să o prezinte cercul de aderenți ai teoriei pseudoștiințifice „*Podul lui Burebista*".

Acestea fiind spuse, vă prezentăm mai jos cele două imagini care provin din lucrarea *Historia Chronologica Pannoniae*:

Turcii construind un pod la Giurgiu

Armata turcă, trecând Dunărea peste podul proaspăt construit

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

... „În română veche nu au existat cuvinte specifice armatei sau administrației romane”

În acest articol, marii deținători ai adevărului istoric referitor la Antichitatea românească (și nu numai) au scos o poveste în 33 de rânduri, cu tot cu numele autorului, în care aduc „*argumentele care demolează aberația cu romanizarea dacilor și fantezia cu etnogeneza poporului român...*”. Citățm doar unul dintre ele: „*Doar că, populația de pe aceste meleaguri nu s-a arătat prea receptivă la așa ceva și nu a păstrat termeni militari romani de genul: legiune, centurion, cohortă, lance, castru, veteran.*”

Le reamintim autorilor de celebrul și indiscutabilul caz: *veteranus* > bătrân. Pentru mai buna judecată a afirmațiilor de mai sus, vă prezentăm o listă de termeni militari latini care au intrat în limba română (și care au sau nu utilizare militară). Aceste informații sunt extrase din cartea autorului Cristian Mihail, *Limbajul militar (daco-)roman. Influența sa asupra limbii și istoriei poporului român*, Editura Militară, 2015. Nu discutăm aici valoarea cărții sau a informației încapsulate în ea. Doar oferim o listă de cuvinte verificabile la o simplă căutare.

Arc, armă, crud, a învinge, jurământ, măciucă, săgeată, scut, spadă, tufă, val, văl, gratie, secure, armăsar, călare, căpăstru, a descăleca, a încăleca, frâu, iapă, șa, a bate, a frânge, a împunge, a înfige, a întărâta, a pătrunde, a răpi, a rupe, a smulge, a sparge, a tăia, a ucide, a apăra, cetate, a împresura, a încumeta, a pleca, teacă, turmă, a înșela, rost, sat, șes, solz, scamă, a se apleca, a certa, lingură, merinde, a peți, sarcină, scândură, a stoarce, a supăra, tindă, țară, pământ, vârtos etc. Și unele mai speciale pentru română, din cauza latinei de frontieră: corn, împărat, a începe, a înjunghia, pedestru, a purcede, seceră, subțioară, a trepăda, virtute etc.

No bun, ce am vrut cu lista asta? Am vrut doar să subliniem complexitatea acestei probleme, deoarece la fiecare cuvânt trebuie puse întrebări de genul: Cuvântul respectiv este dintr-un substrat mai vechi decât stratul latin? A venit direct pe filieră romană? A venit pe filieră militară? Când? Cum? De ce? etc.

Ce se poate spune însă atunci când vine cineva și în câteva rânduri declară cu aroganță că toate cercetările realizate de oameni cu școală mai multă decât au ei ani de viață sunt irelevante?

... „Farsorul «științific» și teoria romanizării”

Site-ul protocronist AdD a revenit în forță cu un articol intitulat „*Farsorul «științific» și teoria romanizării*”, care spulberă tot ce se știa în materie de lingvistică de-a lungul secolelor și de-a latul continentelor, și anume că limba română este de origine traco-dacică și cumva primordială.

O să începem cu concluzia care este de o simplitate ce nu necesită nicio explicație: din limba dacică nu s-a păstrat aproape nimic, iar puținul rămas nu seamănă cu latina. Pe de altă parte, limba română seamănă cu latina atât la gramatică,

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

cât și la vocabular. În consecință, limba dacică a fost latinizată și ca urmare a rezultat limba română. Cea mai mare greșeală pe care o fac protocroniștii este că nu au habar de doctrina științifică, și anume că acea concluzie enunțată mai sus nu poate fi modificată în lipsa unei dovezi verificabile, repetabile etc. referitoare la limba dacică. Lingvistica este o știință umanistă, dar cu mecanisme aproape matematice, putându-se reconstitui mecanismul romanizării. Orice discuție care încalcă aceste două principii este semidocție.

Aceasta este esența inculturii dezvăluite în articolul menționat, la care mai adăugăm și lipsa cruntă de bun-simț a acestor dacomani care se cred superiori profesioniștilor, dar cărora le scapă cele mai simple elemente de educație de bază. Dovezile tuturor problemelor și întrebările lor se află în incomensurabile cantități de studii științifice, multe dintre ele disponibile astăzi online în diverse publicații sau pe site-uri precum academia.edu. Problema cu acestea este că sunt greu de citit, sunt multe și apoi trebuie trase concluzii la scară mare, ceea ce necesită alte cunoștințe conexe din istorie.

Acestea sunt principalele două concluzii trase după lecturarea articolului menționat. Să intrăm și să mai analizăm câteva detalii din articol care ne vor demonstra câtă dreptate au autorii.

AdD: „*Nici lucrătorii inteligenți din instituțiile academice, care au înțeles de la primul lor contact cu cercetarea că ceva nu este în regulă cu această teorie ciudată, născătoare de etimologii trase de păr ce sugerează o limbă română compusă din împrumuturi*."

Oare de ce alte limbi (franceza, spaniola, engleza) pot avea împrumuturi din latină și româna nu? „*Obstacolul principal în calea renunțării la romanizare este hoarda de profitori de pe urma acesteia, pe care noi i-am numit «farsori științifici»*.". La care noi adăugăm hoarda de jurnaliști care se dau mari cunoscători ai istoriei, dar nu sunt în stare să poarte un dialog documentat, într-un limbaj respectuos.

AdD: „*Din cauza lor cercetarea în lingvistica autohtonă a pornit de pe fundamente greșite, ajungând azi să bată pasul pe loc. Ei sunt o categorie de inși cu funcții birocratice ce îndeplinesc în instituțiile oficiale același rol ca și politrucii în organizațiile de partid: nu de cercetători, ci de propagandiști. Politrucii propagau ideologia comunistă. Farsorii «științifici» propagă dogma romanizării*."

Cine îi împiedică pe acești dacomani să scoată mari lucrări care să revoluționeze subiectul și să fie recunoscuți de către comunitatea internațională, dacă în opinia lor cea românească are interese oculte? Răspunsul este simplu: impotența, incultura și lipsa bunului-simț. Nimeni nu poate purta un dialog cu ei și nici nu au pe ce să discute.

AdD: „*Pentru ei, revenirea la adevărul despre originea traco-dacă a limbii române ar fi o adevărată catastrofă*."

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

O banală formulare pseudojurnalistică care nu poate fi susținută cu dovezi concrete, ci numai prin indemonstrabile teorii ale conspirației.

AdD: „*Trebuie să recunoaștem, birocrații aceștia nu au vocația cercetării. Dacă ar fi avut-o, și-ar fi pus niște întrebări și ar fi căutat răspunsuri.*"

Aceşti „birocraţi" au scris cărți cât nu vor citi aceşti protocronişti în zece vieți.

AdD: „*Dar misiunea lor de agenți de influență ai romanizării și-o îndeplinesc cu brio*."

După cum spuneam mai sus: teoria conspirației este singurul argument necesar și suficient în viziunea lor.

AdD: „*Aidoma harpiilor din mitologie, care pângăreau cu excrementele lor hrana pământenilor pe care aveau ciudă, farsorii «științifici» atacă și pângăresc ideile și personalitatea celor ce pun la îndoială dogma romanizării.*"

Aici se dovedește foarte clar lipsa de educație cu iz științific a acestor personaje, ei victimizându-se printr-un atac la persoană. Situația este în fapt alta: dacă vreun profesionist atacă ceva, va ataca ideile lor, un om de înaltă ținută științifică nici nu va băga în seamă personalitatea unui astfel de incompetent, deoarece acesta din urmă își dezvăluie impotența intelectuală din prima propoziție. Nici nu trebuie să-i asculți teoria.

AdD: „*Primăvara dacică nu i-a luat prin surprindere. Erau și înainte unele încercări timide de a vorbi de continuitatea între limba geto-dacă și cea română, pe care farsorii le anihilau în față. Surpriza a venit însă de unde nu se așteptau. Tinerii români au manifestat un interes deosebit pentru strămoșii noștri reali, geto-dacii. Asta îi deranjează rău pe cei ce vor să vegetăm în minciună și superficialitate. Dorul tinerilor de profunzime îi sperie. Vreme de un sfert de veac le-au oferit tot felul de îndemnuri spre distracții ușoare, spre vulgaritate și pustiu sufletesc. Și deodată descoperă că neamul dacic se ridică, ca pasărea Phoenix din cenușă, exact în momentul când l-au crezut înfrânt și au început să facă din el preș de șters picioarele.*"

Minunate cuvinte, păcat că sunt doar literatură.

AdD: „*Și atunci, ca să terfelească acest dor de strămoși al românilor, farsorii se grăbesc să-și îndeplinească misiunea de «harpii științifice» pe internet, la televizor, în ziare și edituri.*"

După cum am spus mai sus, lucrări științifice acceptate de comunitatea internațională sunt peste tot, în cărți sau la liber, pe internet. Vezi periodicele științifice, academia.edu etc. La televiziuni dacomanii nu vor accepta niciodată un dialog cu un înalt om de știință, deoarece știu că nu au nicio șansă. De unde știu asta? Păi, dacă ar fi avut dovezi și ar fi fost siguri că teoriile lor rămân în picioare,

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

ar fi făcut-o. În schimb, dacomanii operează cu monologuri și dezbateri purtate în propriul lor cerc, evitând contactul direct cu realitatea științifică. Este mai sigur așa. În plus, comentariile care aduc contraargumente teoriilor protocroniste de pe site-urile lor sunt filtrate de moderatori și nu văd lumina zilei niciodată. Mai adăugăm aici și nenumăratele discuții de pe forumuri, unde, de multe ori, au fost reduși la tăcere, discuții pe care desigur că nu le devoalează.

AdD: „*Cum îl recunoști pe farsorul «științific»? La prima vedere, este greu să-l identifici. Are echipamentul complet al unui pușcaș marin «științific». Poartă mască de cercetător. Are patalama de doctor în științe. Titlu de profesor universitar. Câteva cărți și un site pe internet. Armele lui sunt manualele alcătuite de părinții romanizării. Unul mai gros și mai mincinos decât altul. De obicei stă la pândă în umbra unei catedre universitare, în biroul unei edituri sponsorizate de stat ori sub aripa călduță a unei cloști academice care scoate pe bandă rulantă noi generații de romanizatori.*"

Discurs pseudojurnalistic. La fel, dacomanii se bazează exclusiv pe cărți dacomane. Un ipocrit nu are dreptul de a combate un alt presupus ipocrit.

AdD: „*Îl recunoști însă ușor când deschide gura. Are alergie la daci. Orice cuvânt de bine spus despre aceștia îi provoacă o stare de furie irațională. Nu admite discuții constructive. Tonul său este superior. Discursul autoritar. Dar autoritatea sa nu se bazează pe argumente, ci pe funcția ocupată în cadrul congregației ce conservă teoria romanizării. El consideră că nu merită să vorbești cu daciștii de la egal la egal. Aceștia sunt inferiori. Chiar dacă au, ca și el, o diplomă de licență, un titlu științific, sunt profesori universitari și autori de studii și cărți. Asta nu contează. Ei sunt inferiori, numai pentru că se ocupă de istoria dacilor.*"

Dacomanul are alergie la romani. Dacomanul consideră oamenii de știință inferiori (așa cum singuri au spus mai sus, deși au mai mulți ani de școală decât dânșii și mai multe cărți scrise decât au citit dumnealor). Un ipocrit nu poate deturna un alt presupus ipocrit.

AdD: „*Farsorul «științific» este convins că numai el deține adevărul. Ceea ce îi permite să-și bată joc de valorile noastre naționale. Conform lui, românii continuă să se refere la mituri depășite. Eminescu este cadavrul nostru din debara de care trebuie să ne descotorosim dacă vrem să intrăm în Europa. Mihai Viteazu a fost un aventurier. Vlad Țepeș, un monstru sângeros. Patriotismul e o toxină. Dorul de adevăr, o prostie. Românii trebuie să-și creeze noi mituri identitare legate de globalizare. Adică «ubi bene, ibi patria». Într-un cuvânt, răstălmăcește și întoarce totul pe dos, așa încât albul să pară negru, valoarea viciu iar măreția josnicie. Mistificând istoria și batjocorindu-ne strămoșii, noii «stăpâni» ai sufletelor noastre vor să trezească scârba tineretului pentru valorile naționale, pentru înaintași, și în final, o scârbă cosmică pentru țara lor și pentru ei înșiși.*"

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Aici tind să le dau dreptate pe jumătate, în sensul că a apărut recent un nou soi de semidocți, așa-numiții demitizatori, care, într-adevăr, privesc lucrurile precum în citatul mai sus menționat, dar greșeala este identificarea acestora cu oamenii de știință. Nu. Demitizatorii nu sunt oameni de știință ci creatori de literatură. Adică exact ceea ce sunt și dacomanii. Din nou: un ipocrit nu are dreptul să combată un alt presupus ipocrit.

AdD: „*Există și la farsorii «științifici» o ierarhie. Cei de elită vorbesc limba de lemn a științei dogmatice. Ei diriguiesc instituții și dau interviuri. Stau mai mult în prezidii și în ședințele unde se împart tichiile de doctor honoris causa. Apoi există cohortele. Din care fac parte inși destul de inteligenți, dar cu șira spinării gelatinoasă. Împăcându-se cu destinul de slugi ai purtătorilor de tichii, ei se prefac în niște simpli culegători de citate din pontifii romanizării. Aceștia nu au un limbaj propriu: ei ori își imită stăpânul, ori adoptă limba ștearsă a manualelor din care își pescuiesc citatele. Între elită și pescuitorii de citate există un corp de forțe speciale. Cei chemați să lupte cu dacomanii. Care acționează după principiul: scopul scuză mijloacele. În discursurile lor veți întâlni căderi spectaculoase de la un limbaj savantlâcos la unul ca la ușa cortului.*"

Oamenii de știință (din orice ramură științifică) au un limbaj propriu pentru a se putea înțelege între ei, indiferent de naționalitate și timp. Dacă unora li se pare neinteligibil limbajul, nu ar trebui să îl acuze, ci să îl învețe. Apoi să arunce cu noroi în stânga și în dreapta. Pe de altă parte, iată că și dacomanii se coboară la nivelul lor și chiar mai jos, prin lipsa acută de bun-simț. Păi domnilor dacomani, dacă le sunteți superiori acestor posesori ai unei limbi de lemn, domniile voastre în incomensurabila voastră înțelepciune și infinita cunoaștere vă coborâți la nivelul lor? Da. Deci, un ipocrit nu are dreptul să combată un alt presupus ipocrit.

AdD: „*Metoda. Marea tragedie a farsorilor științifici e că teoria romanizării, pe care o apără cu disperare, nu are argumente științifice. De aceea, orice mijloc este bun pentru a induce publicul în eroare. Dar metoda lor preferată cu care «dovedesc» romanizarea este discreditarea oponentului.* […] *El își atacă oponentul după principiul tuturor manipulatorilor: «Neagă vehement, spune orice bizarerie, zăpăcește cititorul; până acesta își va veni în fire, dacistul este anihilat»*."

Și care ar fi alternativa la această supoziție? Să iei întregul aparat lingvistic și să-l reciți de fiecare dată când un dacoman se trezește mai deștept ca Papa? Păi eu nu am văzut urmă de argument științific în articolul de mai sus, ci doar discreditare printr-un limbaj de mahala. Deci? Din nou, un ipocrit nu are dreptul să combată un alt presupus ipocrit.

AdD: „*Or, arsenalul de bizarerii al farsorului «științific» e nespus de bogat. Cred și eu: în 150 de ani, în care dogma romanizării a stăpânit lingvistica*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

națională, clișeele de inducere în eroare s-au înmulțit și perfecționat. De aceea, când este vorba de discuții cu adevărat științifice, farsorii tac mâlc. Dar când trebuie discreditat un dacist, le merge gura ca morișca. Căci o altă regulă a farsorilor glăsuiește: «Nu te apuca să combați dacistul pe teritoriu științific, poți pierde bătălia; atrage-l în mlaștina vorbelor deșarte, aici noi suntem în apele noastre.» În glodul vostru, precizăm noi."

Încă mai așteptăm un minim de argument științific din partea dacomanilor.

AdD: „*Pentru asta, folosește diferite strategii ale diversiunii «științifice». Cea mai sigură este distragerea atenției de la problema reală a romanizării – lipsa de argumente științifice – și înlocuirea lor cu diferite jonglerii. Asta când custodele romanizării este o fire elegantă. Dar de cele mai multe ori, farsorul mută discuția de la subiect spre persoana oponentului, căutând s-o înnoroieze cu mijloace ce nu au nimic cu polemica științifică. «Prost», «analfabet», «pușlama», «vacă», «bou» sunt doar câteva perle «științifice» cu care se susține romanizarea. Iar termenii de specialitate amestecați cu insultele sunt meniți să creeze confuzie. Pentru ca cititorul să nu observe discrepanța dintre kilotonele de maculatură scrise despre romanizare și lipsa totală de dovezi care s-o susțină.*"

Și cu toate acestea, comunitatea internațională continuă să recunoască doar munca oamenilor de știință. Oare de ce?

AdD: „*Amplificat de negații și limbaj vulgar, mesajul subliminal al farsorului sugerează că nu-i șade bine unui tânăr modern să se intereseze de istorie și spiritualitate. «Să lăsăm asta pe seama specialiștilor». Adică pe seama specialiștilor în măsluirea istoriei. Un tânăr ideal pentru farsor este cel ce aleargă după distracții și bani și pe care-l doare-n cot de valorile neamului. Cum iei o carte în mână și descoperi că «specialiștii» întorc istoria pe dos, cum devii imediat «prost», «analfabet» «pușlama», «vacă» și «bou».*"

Încă așteptăm o urmă cât de fină de limbaj cu iz științific din partea dacomanilor, ca să putem spune și altceva în afară de: un ipocrit nu are dreptul să combată un alt presupus ipocrit.

AdD: „*Denigrarea oponentului și tonul agresiv trebuie să suprime impulsul normal la un tânăr inteligent de a se revolta împotriva unei dogme antiștiințifice. Într-un cuvânt, ținta discursului unui farsor «științific» nu este luminarea tinerilor, ci îndobitocirea lor.*"

Care a fost până acum subiectul articolului dacoman? Combaterea teoriei romanizări? Nuuuu. Combaterea profesioniștilor.

AdD: „*Citind articolul unui dacist, simți că autorul chiar este pasionat de ceea ce scrie și caută să dovedească cu argumente adevărul pe care el l-a descoperit după lungi și dureroase căutări. Aici domnește claritatea și dorința de a cunoaște. Dar*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

când citești comentariile critice bolduite ale farsorului este ca și cum ai intra într-o ceață otrăvitoare ce te sufocă cu negații și confuzie."

Invităm pe orice dacoman să spună asta oricărui om de știință de oriunde: pasiunea este argument științific. Cam penibil, domnilor!

AdD: „*Cei care resping romanizarea sunt «săraci cu duhul». Adică, dacă el crede în teoria romanizării, este în mod automat un adevărat bogătaș în plan spiritual, iar cei care o pun la îndoială, chiar dacă vin cu argumente, sunt «săraci cu duhul»*."

Dacomanii sunt penibili. Expresia „sărac cu duhul" nu înseamnă inferior spiritual. Ci cu totul altceva. Căutați în dogma creștină ce înseamnă această expresie. Prin urmare, dacă cineva a spus așa ceva, înseamnă că dacomanii au ratat finețea și eleganța cu care se râde de ei.

AdD: „*Dacii au învățat latina de la romani în băile de la Sarmizegetusa lui Traian*."

Nu comentăm acest aspect. Dacă dacomanii cred că asta înseamnă romanizare în teoriile științifice, nu ai cum discuta cu ei. Ei nu cunosc altceva.

AdD: „*Odată, într-un orășel din provincia Torino, am organizat pentru intelectualii italieni o serată consacrată lui Eminescu. Nimeni nu auzise până atunci de el. S-au citit poeziile lui în patru limbi: italiană, franceză, rusă și română. Când am citit în română O, mamă…, în sală s-a lăsat o liniște mormântală. Tăcerea a durat câteva clipe și după recitare. Apoi italienii au început să comenteze limba noastră, dar niciunul n-a zis că se aseamănă cu italiana sau că este romanică. Pur și simplu nu știau unde s-o încadreze*."

În concluzie, auditoriul este un grup de idioți dacă nu au habar unde să încadreze limba română. Acesta este argument?!? Nu comentăm mai departe.

AdD: „*Convingerea de beton a istoricilor oficiali că legionarii ne-au romanizat «rapid» și «ireversibil» este infirmată chiar de un urmaș al romanilor, Carlo Tagliavini: «Din punctul de vedere al lingvisticii romanice ar fi bine să se rețină două lucruri: noțiunea de romanitate a fost o noțiune esențial politică, iar romanii nu și-au propus nicicând o asimilare violentă a populațiilor supuse, și nu au încercat nicicând să-și impună limba lor»*."

Întrebarea de 10 puncte este ce înseamnă rapid și ce legătură are dorința de impunere cu adoptarea.

AdD: „*Păstrez în arhiva mea o pagină dintr-un manual de limba italiană pentru clasele elementare, unde scrie în legătură cu cotropirile Imperiului roman: «unele popoare s-au romanizat, altele nu»*."

Vrem să vedem acest manual. Tot citatul, titlul, anul, editura, pagina.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

AdD: „*Un școlar isteț va întreba: «De ce unele popoare s-au romanizat iar altele nu?» Este o întrebare esențială pentru un om care gândește. Parcă-l văd pe dascălul italian zicându-i iritat: «Bertuccio, nu pune întrebări nelalocul lor.» Clasa va râde. Iar Bertuccio cel isteț va trage concluzia că s-au romanizat popoarele care nu aveau limbă și vorbeau doar prin semne și urlete. Iar cei care aveau limbă nu s-au romanizat*."

Să vedem acest dialog într-un context real și neregizat.

AdD: „*Prin fraza «limba latină… limba unei culturi superioare se impune» cam asta ni se sugerează. Iar când DEX-ul ne spune că avem o limbă alcătuită din împrumuturi, el vrea să ne convingă că suntem un neam lipsit de simțul creativității și al valorilor; avem doar simțul imitației*."

Oare de ce aceste discuții nu se poartă în Italia, Franța, Spania, Portugalia, Anglia etc.

AdD: „*O teorie care-mi transmite un asemenea mesaj nu poate fi științifică. Este clar că-i născută din rațiuni politice și susținută de farsori din motive de carierism și comoditate*."

Normal. Dar un discurs pseudojurnalistic care doar combate și nu demonstrează nimic este de o ținută științifică care provoacă lacrimi.

AdD: „*Dar trebuie să-i înțelegem pe farsori. O teorie falsă nu poate fi susținută decât prin impostură și artificii, prin sofisme și jonglerii*."

Din ce am citit până acum, fraza parcă se referă la dacomani.

AdD: „*Iată un exemplu de sofism menit să amețească publicul neavizat: «Limba română, prin elementele latine moștenite, dovedește că cei care au adus latina în Dacia știau foarte bine latinește». Vă atrag atenția că nu vorbește femeia de serviciu a Universității, ci un profesor de la catedră! Care îi învinuiește pe daciști că îndrugă nonsensuri!*"

Tot nu s-a demonstrat ce nu este în regulă aici.

AdD: „*Dacă un dacist ar spune: «Limba română, prin rădăcinile sale proto-indo-europene, dovedește că dacii vorbeau o limbă traco-dacă cu rezonanțe latine», farsorul «științific» ar sări în sus, strigând că fac afirmații nefondate*."

Reluăm: nu avem cunoștințe cum arăta limba dacică, nici vreo altă limbă protodacică, limba română seamănă cu limba latină, în alte părți romanizarea este un fapt recunoscut.

AdD: „*Dar în timp ce rădăcinile proto-indo-europene au fost scoase în evidență de Mihai Vinereanu în al său Dicționar Etimologic al Limbii Române, farsorul chiar n-are nicio dovadă, când afirmă nonsensul de mai sus.*"

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Suntem tentați să comentăm pe marginea valorii cărților domnului Vinereanu, dar nu o facem, deoarece o asemenea combatere se face în bibliotecă, nu în trimiteri polemice, fapt pe care dacomanii nu îl înțeleg.

AdD: „*Eu aș zice că cel mai mare viciu al farsorilor noștri «științifici» este lipsa crasă de simț al ridicolului. Adică dacii s-au luptat pe viață și pe moarte împotriva romanilor, apărându-și identitatea națională. Decebal s-a sinucis pentru a nu trăi umilința de a fi târât din urma carului de triumf al lui Traian. Iar între anii 106 și 271, au avut loc 23 de războaie și revolte ale dacilor împotriva romanilor, până aceștia au fugit din Dacia, înainte de soroc și cu coada între vine. Dar tu, ditamai profesor universitar, afirmi cu aroganța celui ce se crede unicul om de știință din Univers că dacii nu aveau motive să nu accepte identitatea romană*."

Aici este toată problema și în acest loc se dovedește toată incultura dacomanilor. În primul rând, ei nu înțeleg ce înseamnă romanizare. Ei consideră greșit că romanizarea înseamnă abandonul total al elementelor de cultură și civilizație dacică și înlocuirea lor cu cele de factură romană. Pe de altă parte, ei o tot dau cu cei 165 de ani de ocupație pe 14 % din teritoriu. Aceste cifre sunt absolut aberante. Romanizarea începe mult înainte de cucerire (vezi dovezi arheologice în cantități industriale pe academia.edu sau în orice repertoriu arheologic românesc) și pe un teritoriu mult mai mare de 14 %. În textul despre teritoriul Daciei de mai sus puteți vedea că orice cifră sub 38 % este o aberație cruntă.

AdD: „*Posibil că dacii voștri din teoria romanizării nu aveau motive, pentru că voi le atribuiți bizareriile voastre romanizatoare. Dar dacii cei adevărați, din realitatea istorică a antichității, aveau o mulțime de motive*."

Da, doar că atunci când romanii din realitatea antichității din provincia Dacia aveau niște adevărate metropole din marmură, dați-ne voie să credem că aveau motive să se teamă și să asculte de stăpân, pe limba stăpânului.

AdD: „*Când un dacist aduce argumente incontestabile că dacii nu puteau fi romanizați în 160 de ani, în timp ce nu au romanizat alte popoare unde au stat mai mult, cum ar fi Grecia, Palestina sau Britania, farsorul îi răspunde pe un ton superior: «Nu contează anii de ocupație. Dar contează mai presus de orice numărul romanilor, care s-au stabilit în regiunea respectivă. Foarte puțini în Marea Britanie, foarte mulți în Dacia»*."

Când unui dacoman i se spune că romanizarea a durat undeva înspre 800 de ani în total, începând mult înainte de cucerire și terminând mult după retragerea aureliană, iar teritorial între Tisa, Prut și Marea Neagră, desigur că sare ca ars.

AdD: „*O zice cu atâta siguranță, ca și când ar fi condus el însuși recensământul romanilor din aceste provincii și ar fi constatat că în Britania erau prea puțini ca să fecundeze toate femeile. Pe când în Dacia producția de pui «romanizați» a*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

fost semnificativă tocmai datorită numărului mare de masculi de prăsilă. Săracii romani din Dacia! La ce muncă sisifică i-au supus romanizatorii! Încât te întrebi: când își mai îndeplineau bieții masculi obligațiile de legionari, dacă se tăvăleau tot timpul prin paturile dacelor, prin lanurile de grâu și stogurile de fân, într-un cuvânt, pe unde apucau, ca să-și realizeze cu succes programul zilnic de însămânțare?"

Chiar există recensăminte antice la propriu și moderne la figurat, ale teritoriului, populației și corpului militar roman din provincia Dacia. Sunt unii care își bat capul cu asta. Pariu că nu aveți habar de ele?

AdD: „*Este chiar ciudat că tratatele de istorie din antichitate nu pomenesc nimic despre eroismul legionarilor pe tărâmul fecundării dacelor?!*"

Sugestie: căutați termenul de „hasta pura" în provincia Dacia. Vedeți ce găsiți și apoi imaginați-vă ce puteți găsi în cărțile de specialitate. Dar hei! Ce contează?!

AdD: „*Farsorul este atât de rupt de realitate, încât nu-și dă seama cât de ridicol este când afirmă că din aceste împreunări rezultau, ca de pe banda rulantă, bebeluși gata «romanizați», care știau numai latina. Ca și cum femeile dace erau mute. Nu m-aș mira dacă farsorul ar zice că li se punea un căluș în gură, ca o măsură sigură pentru producția calitativă a romanizării. Imaginea dacelor cu prunci în brațe și căluș în gură este așa de comică, încât nu te poți abține să nu râzi. Dar farsorul, iritat, îți dă imediat replica «științifică»: «Asta nu-i o manieră serioasă de a discuta acest subiect!» Adică a spune prostologii pe tema fecundărilor colective și despre mame mute, care nu și-au putut transmite limba geto-dacă propriilor odrasle, este o manieră serioasă. Iar dacă eu, în virtutea unui normal simț al umorului, râd de aceste prostologii, atunci «nu e o manieră serioasă de a discuta acest subiect»*."

Ca și alți semidocți, dacomanii nu au nici cunoștințele necesare pentru a înțelege aceste mecanisme, nici simțul timpului, pentru a realiza că latinizarea limbii nu s-a petrecut de la Traian într-o generație.

AdD: „*Interzicerea de a râde este un fenomen propriu regimurilor despotice*."

Nu este niciun regim despotic deoarece și de partea cealaltă a gardului se râde de incultura dacomană și vă asigur că sunt glume mult mai fine și mai elegante. Vezi un exemplu în Critica la uriași de mai sus.

AdD: „*Or, în teoria romanizării chiar există despotism. Agresivitatea cu care sunt insultați daciștii este un veritabil despotism «științific». Farsorii încearcă din răsputeri să ne interzică să râdem de inepțiile lor, de lipsa de autocritică și mai ales de monumentul gândirii lor antiștiințifice care este DEX-ul, pe care editorul Dumitru Ioncică l-a numit inspirat «copilul infirm al Academiei Române»*."

Surse istorice cu coordonate complete avem?

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

AdD: „*Gheorghe Asachi are un desen Dochia și Traian după o litografie de Hofman și Schiavoni, unde împăratul roman îi face curte distinsei zâne dace pe fundalul unui peisaj muntos, dând astfel semnalul împreunărilor masive atât de dragi romanizatorilor. Este o alegorie a romanizării.*"

Un alt argument științific imbatabil răsărit din tabăra dacomană.

AdD: „*Dar când mi se oferă imaginea falsă a iubirii dintre o focoasă domniță dacă și un homosexual roman, parcă văd înaintea mea nu o alegorie ci o farsă grotescă.*"

Grotesc este faptul că această alegorie este privită drept argument științific.

AdD: „*Iată, o farsă grotescă este însăși teoria romanizării. Adevărul e că ea nu a avut loc, așa cum n-a avut loc împreunarea dintre domnița Dochia și pederastul Traian*."

Mai țineți minte ce-am spus mai sus, că dacomanii acuză profesioniștii că urăsc dacii?

AdD: „*Alt argument forte al farsorului «științific»: «Idealul multora dintre supușii Romei era să devină civis romanus, căci asta le aducea o mulțime de înlesniri». Lipsit de simțul umorului, farsorul nu-și dă seama că și această afirmație declanșează imagini grotești. Nu cumva își închipuie că badea Gheorghe și lelea Ioana din creierii Munților Apuseni sau de pe malul Prutului își pierduseră somnul de grija de a deveni «civis romanus»? Oare ce mulțime de înlesniri or fi dobândind, odată cu acest statut, țăranii din cătunele uitate de lume, pe unde nici nu ajunsese picior de roman? De un lucru sunt sigură: cea mai mare înlesnire pe care romanii ar fi putut s-o aducă dacilor era să-și ia cât mai repede tălpășița din Dacia, să nu le mai fure sarea și aurul, să nu le ia flăcăii și să-i ducă în lumea albă, ca să prade alte neamuri pentru desfrânații din Senatul roman, și de unde multora le venea acasă doar numele.*"

Întrebăm, fără a avea un răspuns de oferit: oare ce căuta familia regelui Pieporus la Roma (CIL, VI, 1801)? O fi într-un fel sau altul o formă de romanizare?

AdD: „*Farsorul învinuiește daciștii că «bat câmpii», când scot în evidență trăsăturile pozitive ale dacilor. Dar nu se vede pe sine cât de penibil este când aduce elogii Romei și limbii latine și ridică în slăvi mândria de a fi roman și de a avea o obârșie atât de onorabilă, de nobilă.Parcă dacă ne tragem din daci este mai puțin onorabil.*"

Este un enunț pseudojurnalistic penibil. Nimeni din corpul istoricilor profesioniști nu susține așa ceva.

AdD: „*Parcă faptul că Roma se afla în maximă expansiune îi încălzea cu ceva pe dacii de la plug, de la stână și de la stative. Sau pe cei ce-și vedeau fiii*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

măcelăriți, femeile violate și avuția furată. Nu cred că dacii îi admirau pe violatorii țării lor. Îl poate admira pe ocupant doar un laș care nu are nimic sfânt. Sau un mankurt rupt de rădăcinile strămoșilor. Ori un farsor «științific» care și-a vândut inteligența pe un blid de linte."

Vezi mai sus întrebarea despre familia regelui Pieporus.

AdD: „*Este clar că în tabăra romanizatorilor s-a creat acum o stare de confuzie. În secolul al XIX-lea, când au oficializat teoria romanizării, nici în cele mai urâte coșmaruri nu-și închipuia nimeni că va veni epoca internetului, când tinerii curioși se vor documenta despre daci în această mare bibliotecă virtuală. Și își vor folosi cunoașterea limbilor citind cărțile savanților străini despre civilizația și cultura preistorică a țării noastre.*"

Eh, să nu exagerăm acum cu cât și cum se documentează acești tineri și ce valoare au informațiile lor. Dacă răsfoiți Criticile din această carte la celebrele filme „Adevărul despre daci", veți vedea dovezi bazate pe *citate* inventate sau preluate din romane etc., care spun totul despre înalta ținută științifică a acestor luptători pentru adevărul istoric. Și acum va veni celebra replică: ei, nah, or greșit și ei puțin acolo. Nu, stimabililor! Jumătate sunt erori! Și nu prostioare, ci catastrofe.

AdD: „*Cu mult dispreț și agresivitate, romanizatorii îi numesc «frustrați», «ignoranți», «dacopați».*"

Nu. Singurele acuze sunt incultura și lipsa bunului-simț.

AdD: „*Cu un limbaj de mahala nu aperi deloc romanizarea. Ci o discreditezi arătând că ai nimerit întâmplător la catedra universitară. Iar adevăratul ei titular este șomer ori a plecat în străinătate să lucreze pe șantiere, ca să-și întrețină familia, în loc să sporească cu geniul său averea spirituală a țării. Iar în locul lui un vierme mediocru aruncă cu glodul gândirii sale limitate în puținii temerari pe care-i mai are neamul nostru. Ca să-i alunge și pe aceștia din țară.*"

Deci, cei care îi acuză pe cei care folosesc un limbaj licențios o fac printr-un limbaj licențios.

AdD: „*Când îl auzi zicându-ți «prost», «diletant», «ignorant», «pușlama», «neprofesionist» și că «știi puțină istorie», nu-l crede. În gura farsorului, cuvintele n-au valoare.*"

Dimpotrivă, nu asculta de cel care îți spune să te ferești, de cei care te fac să-ți astupi urechile. Ascultă de cel care îți oferă informațiile verificabile. Că de vorbărie goală e în stare oricine.

AdD: „*Răspunde-i cu demnitate: «Tocmai de asta mă interesez de strămoși, ca să știu mai multă istorie. Și cu cât îi cunosc mai mult pe daci, cu atât mai puțin cred în romanizare. Refuz să cred într-o teorie ce-mi impune minciuna drept*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

adevăr. Refuz să cred în ea numai de frica discreditării. Ori pentru că-i oficială. Îmi asum libertatea de a alege între teoria oficială și Adevăr»."

Adică un „Adevăr" care se bazează pe citate inventate și pe romane istorice. Pricepeți de ce sunt penibili? Se bazează pe citate false și romane, pentru a susține o teorie pe care au impertinența să o denumească Adevăr, cu A mare, și se miră că nu sunt luați în seamă? Când vor produce primul articol acceptat într-o mare publicație străină vor avea dreptul să spună că alții nu au dreptate. Și să nu folosească limbaj trivial niciodată, dacă sunt oamenii care tot spun că sunt. Dar până acolo e drum lung, ani grei de școală, zeci de articole de publicat și ne temem că nicio șansă.

... LEGĂTURILE DACI-DANEZI, GEȚI-GOȚI ETC.

Am asistat recent la o interesantă discuție purtată în mediul virtual de un grup de persoane interesate de istoria antică a României. Nu are importanță unde și cine, dar ideea respectivă este importantă și poate fi citită și/sau combătută mai jos.

De-a lungul istoriei, mai ales în Evul Mediu, mai multe regiuni geografice sau administrative europene au purtat nume cu rezonanță dacică. Danemarca este un exemplu bun. Nu știm ca Regatul Danemarcei să fi purtat vreodată numele de Dacia, dar papalitatea a instituit, cu siguranță, o provincie ecleziastică numită Dacia. Acest nume se pare că nu s-a perpetuat doar la nivel administrativ, ci și la nivel de memorie colectivă. Numele Daciei dus de către danezi a ajuns în Anglia, unde astăzi există un comitat intitulat *Dacorum*.

Așadar, iată că există, fără posibilitate de tăgadă, un fir roșu (extrem de fin, ce-i drept) care arată o continuitate istorică peste milenii, între daci și englezi, de astă dată. Ce înseamnă acest lucru? Există vreo legătură de rudenie între daci și englezii din comitatul Dacorum? Nu. Există vreo legătură istorică extrem de fină și mai mult la nivel filosofic între daci și englezi? Da. Mai multe chiar. Înseamnă că avem vreun drept de moștenire juridic sau moral asupra vreunei persoane sau asupra vreunui obiect sau asupra vreunei palme de pământ din comitatul Dacorum? Nicidecum.

O altă comparație, poate mult mai intuitivă, se află chiar în România. Numele Daciei a dăinuit peste milenii și îl întâlnim zi de zi pe șosea. Automobilul Dacia. Există însă vreo legătură între daci și automobilul Dacia? Ar fi greșit să spunem că niciuna. Există o legătură de moștenire culturală. O neagă cineva? Însuși faptul că automobilul poartă numele Dacia înseamnă sigur că nu. Dar există vreo legătură de rudenie între un dac și un automobil Dacia? Sigur că este o inepție uriașă să spui așa ceva.

La fel sunt și inepțiile prin care se susțin diverse tipuri de moșteniri între daci și goți, danezi, englezi, chiar și români, dacă stăm să analizăm atent situația. Desigur că românii au cele mai multe legături cu dacii, oricare ar fi aceste legături, dar

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

acestea în niciun caz nu sunt absolute. Legăturile istorice sunt atât de complexe, perioadele sunt atât de mari, încât aceste formulări nu-și au locul decât în cazul în care toată situația ar trebui simplificată la o singură propoziție. Ceea ce este foarte periculos, însă. La fel și faptul că aceste legături sunt ocultate de către cineva. Desigur că, uneori, istoria este folosită în scopuri frauduloase, desigur că istoricii nu sunt perfecți, dar nu vă lăsați păcăliți de dictoane ale unor jurnaliști fără pregătire în materie de istorie. Nu tot ce zboară e dacic, și nicio legătură între daci și orice altceva nu este negată, dacă se cunoaște sigur.

... „Copii botezați cu numele Decebal în Anglia, acum 1700 de ani"

O nouă creație prin care autorii AdD ne învață cât de nemuritoare este civilizația dacică, într-o formă nealterată din pleistocen până în anul 2533, prin noul articol intitulat: „*Copii botezați cu numele Decebal în Anglia, acum 1700 de ani… Iată ce spun englezii despre asta:*"

În acest articol ne este prezentată succint Cohorta I Aelia Dacorum care păzea un punct strategic din zidul lui Hadrian din Britania. Datele le presupunem corecte, deoarece par a fi traduse corespunzător dintr-un articol englezesc: *Holding the Fort*. Nu insistăm asupra acestui subiect. Problema apare în comentariul dacomanului șef, Daniel Roxin, și anume:

„*Nota mea* (D. Roxin): *Iată, englezii ne spun că sunt impresionați că o mână de daci (câteva mii cel mult) au fost în stare să își păstreze cultura după 200 de ani de la războaiele dintre Decebal și Traian, izolați de țara mamă, pe un teritoriu străin, asta în condițiile în care impostorii și incompetenții din mediul științific românesc încearcă să ne bage pe gât teoria aberantă că dacii din Dacia romană, chiar și cei din teritoriul neocupat de romani, și-au abandonat limba și cultura în favoarea celei romane, după 150 de ani de ocupație parțială!!! Adică, mai băbește, în timp ce dacii din Anglia și-o păstrau, dacii din Dacia Romană și dacii liberi aflați la sute de km în afara granițelor imperiului și-o abandonau. Curat murdar, fraților! Ce spuneți de asta?*"

1. Acest fapt este cunoscut și studiat intens de istoriografia românească de mult timp. Nu este un secret, dimpotrivă, este una dintre cele mai importante surse străine referitoare la civilizația dacică. Rămâne o surpriză doar pentru autorii AdD, care, probabil, tocmai au aflat despre acest subiect.
2. Subliniem din nou ajustarea datelor la modul convenabil, ocupația romană oficială fiind de 165 de ani, dar elementele romanizatoare întinzându-se spre 8-9 secole în regiune, iar din punct de vedere geografic, acest „parțial" nu înseamnă minoritar, ci majoritar.
3. Haideți să vedem, însă, ce scriu acești daci care „*au fost în stare să își păstreze cultura și-au abandonat limba și cultura în favoarea celei romane, după 150 de*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

ani de ocupație parțială!!!": „DEO COCIDIO COH I AELIA DACORVM C P TERENTIVS VALERIANVS TRIB VSLM". Înțelegeți ce scrie acolo? Majoritatea nu. De ce? Deoarece este în latină. După ce ne-au asigurat că latina este de fapt fiica limbii dacice, limba dacică nu a fost abandonată și limba română este limba dacică, autorii se așteaptă (normal) să înțelegem textul scris în latină. Și atunci de ce nu înțelegeți nimic? Să traducem: „Pentru zeul Cocidius, Cohorta I Aelia Dacorum, comandați de către tribunul Terentius Valerianus, cu hotărâre și așa cum se cuvine și-au îndeplinit jurământul." Cui închină dacii inscripția? Lui Zamolxe cumva? Lui Gebeleizis cumva? Nu. Unui zeu romano-britanic.

Exact acest lucru înseamnă romanizare: dacii și-au păstrat arma tradițională, falxul, au continuat să-și numească uneori copiii cu numele Decebal, dar au început să comunice în limba latină și, uneori, în numele unor zei străini. Adică puțin de la daci, puțin de la romani. Aceasta este una dintre marile greșeli ale dacomanilor, care consideră că romanizarea este un abandon imediat și total al elementelor de cultură și civilizație.

În concluzie: D. Roxin greșește aducând împotriva romanizării un argument care susține tocmai romanizarea și dovedește din nou lipsa puterii de analiză la nivel de bază, iar prin acest fapt introduce în spațiul public o nouă șarjă de falsuri.

... „Dovezi ale continuității geto-dacice: Tabula Peutingeriana"

Autorii AdD aduc o nouă „dovadă" împotriva romanizării într-o postare intitulată *„Dovezi ale continuității geto-dacice: Tabula Peutingeriana, o hartă comercială romană din secolul IV, prezintă nu mai puțin de 88 de localități cu nume de rezonanță geto-dacică"*.

În articolul menționat se aduce la cunoștința publicului harta cunoscută sub numele *Tabula Peutingeriana,* realizată de către „Konrand Peutengir", de fapt Konrad Peutinger. Nu vrem să părem maliționși, sigur este o greșeală de editare, dar care demonstrează lipsa de respect față de public și lipsa deontologiei de bază, autorii neverificând nici măcar numele, ce să mai vorbim atunci de informații istorice, gramatică etc.

Problema este, totuși, altundeva. Autorii spun: „*Fără îndoială că dovezile continuității populației geto-dacice sunt numeroase, ca și cele care infirmă teoria romanizării. Dacă multele răscoale din provincia romană Dacia, ca și multele războaie purtate de dacii liberi și aliații lor împotriva romanilor, în secolele II și III, arată că geto-dacii nu s-au resemnat, ci au continuat să lupte pentru scoaterea romanilor din Dacia, lucru pe care l-au și reușit spre sfârșitul secolului III, existența unei hărți comerciale romane care prezintă în secolul IV nu mai puțin de 88 de localități cu nume geto-dacice atât la nordul, cât și la sudul Dunării, ne dovedesc continuitatea strămoșilor noștri.*" și „*În condițiile în care harta a fost*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

realizată în scopuri comerciale și ne prezintă în secolul IV (la ceva vreme după retragerea aureliană din Dacia) un număr însemnat de așezări nord-dunărene, al căror nume are rezonanță geto-dacică, înțelegem că importanța ei este foarte mare, ca element ce dovedește continuitatea geto-dacilor. Practic ea subliniază legături economice ale imperiului cu populația rămasă la nordul Dunării, după reatragerea aureliană, și «ne spune» lucruri importante despre componența etnică a populației de aici."

Adică au venit romanii, au cucerit Dacia, apoi dacii liberi au atacat provincia continuu timp de secole pentru scoaterea vrăjmașului din țară și restabilirea etosului dacic, astfel încât în sec. IV, conform hărții realizate de Peutinger, dacii au revenit în orașele de pe teritoriile strămoșești, după ce secole au făcut comerț cu romanii din provincie, deci nu aveau cum să fie romanizați.

Să le studiem pe rând:

- *romanii au cucerit Dacia*: **corect**;
- *dacii liberi au atacat provincia și nu numai*: **corect**;
- *au făcut-o pentru scoaterea romanilor din provincie*: **incorect**;
- *retragerea aureliană a avut drept cauză atacurile dacilor liberi*: **incorect**. E adevărat că unul dintre motivele retragerii a fost și acesta, dar nu a fost singurul și nici cel mai important. Au mai fost și atacurile altor „barbari", situația financiară tot mai instabilă a imperiului, lideri de tot mai slabă calitate etc.;
- *restabilirea etosului dacic*: **incorect**. Nu s-a reconstituit nicio formă de tip statal dacic de către etnia dacică după retragerea aureliană și, oricum, această problemă este extrem de spinoasă, în niciun caz nu poate fi simplificată la nivelul „dacii or scos romanii din provincie și și-or recuperat țara";
- *orașele cu nume dacice sunt o dovadă a continuității etniei dacice*: **incorect**. Romanii au păstrat denumirile dacice în noile orașe, fie pe vetre vechi sau noi: Sarmizegetusa (Ulpia Traiana), Sucidava, Apulum, Rusidava, Acidava, Cumidava etc. După cucerirea traiană, aceste orașe au fost romane în ciuda numelor dacice, situația regăsindu-se și în alte provincii;
- *comerțul dintre romani și dacii liberi este o dovadă a neromanizării, deoarece se dovedește că au existat daci liberi*: **incorect**. Contactele comerciale dintre daci și romani sunt dovada clară de romanizare.

Pe lângă cele „*88 de orașe cu nume de rezonanță dacică*" se mai prezintă în harta aflată în discuție și nenumărate orașe cu nume de rezonanță romană (în același secol IV), o dovadă clară a romanizării dacilor sau a noii populații de pe acest teritoriu. Să nu uităm, 400 de ani sunt 400 de ani, nu 1 an și 3 luni!

Concluzia este că, în articolul cu pricina, lucrurile sunt prezentate eronat, superficial, neglijent, ultrasimplificat, ilogic și tendențios. În diferite proporții.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

... „Lovitură teribilă pentru susținătorii romanizării: Lingviști spanioli și francezi dovedesc științific că limbile romanice nu vin din latină și că latina este doar o verișoară a acestora, nu mama lor!!!”

Un alt articol ce necesită o privire critică este cel cu titlul de mai sus, din care o să vă oferim câteva evidențe.

Citatul de pe mormântul lui Naevius, și anume: „*OBLITI SUNT ROMANAE LOQUI LUNGUA LATINA*”, nu se referă la limba latină în totalitate.

Immortales mortales si foret fas flere,
flerent diuae Camenae Naeuium poetam.
itaque, postquam est Orchi traditus thesauro,
obliti sunt Romani loquier lingua Latina.

(*Dacă nemuritorilor li s-a permis să plângă pentru muritori,*
musele divine ar plânge pentru poetul Naevius.
Așa că după ce a fost trimis în cufărul lui Orcus,
romanii au uitat cum să vorbească limba latină).

Mai departe se menționează printre altele: „*Cum se zice «luptă»? În spaniolă – lucha, în franceză – luta, în italiană – lota, în română – luptă. În latină? Pugna!!!*” Ia să vedem ce zice DEX-ul: „***LUPTÁ**, lupt, vb. I. 1. Refl. recipr. A se bate corp la corp cu cineva. 2. Refl. recipr. și intranz. A se război, a purta războaie, a fi în război cu cineva. ◊ Expr. (Refl. recipr.) Se luptă ziua cu noaptea = se face ziuă. 3. Refl. și intranz. Fig. A se împotrivi, a se strădui să învingă o greutate, un obstacol. 4. Intranz. Fig. A se strădui să obțină ceva. – **Lat. luctare**.*”. Hopaaaa! Din latinul luctare?

Se mai menționează: „*Ca o întărire a spuselor de mai sus, vă reamintesc că, în urmă cu ceva timp, semnalam faptul că o serie de cuvinte specifice armatei și administrației romane (legiune, centurion, cohortă, lance, castru, veteran, sclav, arenă, gladiator, edificiu, civic, civitas, cetățean, edil, municipiu, vicus) nu s-au păstrat după retragerea romanilor din Dacia, în limba vlahilor, lucru inexplicabil dacă aceștia s-ar fi romanizat, unele dintre ele ajungând în limba română abia în secolul XIX…*”. Drept contraargument o să oferim doar un citat din Letopisețul Țării Moldovei de Grigore Ureche: „*Iară în anii 7084 (1576) sultan Amurat trimis-au multe întunérice de oști turcești, de au trecut marea și s-au oștit asupra Vavilonului, care este la răsărit și vârtoase războaie au făcut cu haldei, ce să numescu acum cazâlbași și multă vréme s-au luptat cu dânșii și nimica nu au isprăvit și mulți turci fără samă au pierit. Vă leato 7085 (1577) aprilie 15 răposat-au Alixandru vodă domnul muntenescu, fratile lui Pătru vodă Șchiopul și l-au astrucat în mănăstirea Ostrovul aproape de București, ce este zidită de dânsul, carile au domnit 9 ani și o lună și au rămas domniia Mihnii vodă,*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

fiiu-său. Într-acesta an s-au arătat în văzduh stea cu coadă sau cumu-i zic unii cometha, noiembrie.", în care găsim *oaste* și *luptă*. Nu insistăm pe celelalte exemple, unele putând fi găsite în limba română înainte de sec. XIX, altele poate nu. Deci tăiem și asta de pe listă.

... ARTICOLUL „ISTORIE INCREDIBILĂ"

Cei din tabăra AdD au revenit cu un material absolut exploziv. Articolul se numește *„Istorie incredibilă – De ce a învățat limba dacă Richard I al Normandiei, în secolul X?"* și în el ni se explică că până și ducii de Normandia erau interesați de studierea limbii dacilor. *„Astfel, istoricul normand Dudon de Saint-Quentin, care a scris o istorie a primilor duci de Normandia, ne spune în secolul X că William Spadă-lungă, tatăl viitorului Richard I al Normandiei, a dat dispoziție (lui Bothon) ca fiul lui să învețe limba… DACĂ. Iată citatul: «Pentru că locuitorii din Ruen utilizează mai mult limba romană decat limba dacă, și pentru că cei din Bayeux se servesc mai mult de limba dacă decât de cea romană, eu vreau ca fiul meu sa fie dus cât mai repede posibil la Bayeux ca să fie, Bothon, crescut și format sub responsabilitatea ta cu cea mai mare grijă în limba dacă, învățând-o definitiv ca să poata discuta mai târziu cu oamenii de origine dacă.» (De moribus et actis primorum Normanniae ducum)*".

Ne dau legătură la operă și tot tacâmul. Sincer, nu am vrut să alocăm timp să localizăm citatul respectiv (pe care îl vom considera corect), dar vă vom oferi alt citat din aceeași operă: *„Igitur daci nuncupantur a suis danai uel dani. glorianturque se ex antenore progenitos, …*" (Dudo de St. Quentin, *Gesta Normannorum seu de moribus et actis primorum Normanniae ducum*, 2, 8-12).

Mno, ce zice omu' aici? Ceva de genul că danezii își ziceau daci… Hopa… Erau danezii daci? Nu… Asta este o problemă de multă vreme cunoscută și tranșată. Este o asemănare de nume care a generat această utilizare de către episcopia catolică din Danemarca.

Ca să încheiem acest paragraf: în opera lui Dudo de St. Quentin, legătura cu etnia dacică este greșită. Tot ce este dac trebuie înțeles drept danez. Dar chiar ignorând acest lucru și analizând mai departe citatul pus pe tapet, autorii de la AdD nici nu realizează că povestea susține de fapt fenomenul romanizării și unul din mecanismele acestuia: *„… locuitorii din Ruen utilizează mai mult limba romană decât limba dacă* (daneză n.e.) …", dacă citatul este tradus corect.

Dar oamenii au și alte argumente: *„Păi, în realitate, legendele normande vorbesc despre originea troiană, adică tracă, a normanzilor, relatând cum, după căderea Troiei, regele Antenor a fugit cu 2.000 de cavaleri și o suită de alte 500 de persoane, a trecut pe lângă Dunăre, prin Dacia, Panonia, Germania si a ajuns in Scandinavia… De acolo, mai târziu, urmașii acelora au coborât în Normandia. Ceea ce explică acest surprinzător episod de istorie medievală.*"

Păi, să intrăm în materialul indicat și să citâm prima propoziție.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

„*La légende de l'origine troyenne des Normands a été créée par des chroniqueurs médiévaux soucieux de donner aux princes qui dirigeaient la Normandie une origine troyenne considérée comme prestigieuse*."

În traducere: „*Legenda originii troiene a normanzilor a fost creată de către cronicarii medievali care doreau să dea principilor care conduceau Normandia o origine troiană considerată prestigioasă.*"

Deci: legendă creată târziu. Dacă citiți materialul mai departe, veți vedea că această descendență legendară se bazează pe altă identificare eronată între etnii: cea dintre geți și goți. Dar mai mult decât atât, veți vedea că în timp ce unii cronicari (Dudo de St. Quentin) creau (artificial) această descendență, alții (Saxo Grammaticus) îi contestau. Deci adevărul istoric prezentat de AdD nu este nici pe departe atât de adevărat pe cât îl prezintă ei.

... „Românii din Evul Mediu vorbeau «limba getică»"

Redactorii AdD revin cu un material proaspăt. În noul articol de senzație „*Românii din Evul Mediu vorbeau «limba getică». O spune un scrib MAGHIAR*", ei ne arată într-o reciclare că academicianul Ioan Aurel Pop, într-o „expunere", ne spune că românii vorbeau „*sermo geticus*" așa cum apare într-un document al unui scrib maghiar de secol XVII.

Nu știm ce expuneri și cuvântări a susținut domnul I. A. Pop, dar toată această poveste pleacă de la următorul articol: I. A. Pop, *Sermo Geticus – un témoignage sur «la langue gétique» de la fin du XVIe siècle*, (Transylvanian Review, vol. XXI, Supplement No. 1, 2012, p. 253-259), din care spicuim:

„Și mai presus de toate, este un document în care limba română este numită «limbă getică», semn al comuniunii daco-romane sau geto-romane. Se știe, în general, că în Renaștere, umaniștii îi prezentau pe români drept urmași ai romanilor, dacii fiind complet ignorați. […] În secolul al XIX-lea, Bogdan Petriceicu Hașdeu a demontat acest clișeu – inventat de cronicari și continuat de Dimitrie Cantemir, întărit de Școala Transilvană și cea latinistă, demonstrând prin argumente solide că dacii sau geții nu au «dispărut». Și astăzi, putem aduce un alt argument în acest sens: în sec. al XVI-lea, limba română – în ciuda originii latine evidente – era numită în sânul societății române «limbă getică». Altfel spus, după sec. al XVI-lea, cele două componente etno-lingvistice originare, care conferă românilor esența lor istorică – elementul roman și cel geto-dac – erau prezente în anumite cercuri elitiste și urmau să joace un rol determinant în imaginarul colectiv modern. […] În pofida exagerărilor inerente […], *această teză a pus în prim-plan un punct de vedere în concordanță cu realitatea istorică care urma să fie confirmată prin cercetări ulterioare.*" (p. 258).

Ce concluzii putem trage în urma acestui citat? Aceste lucruri sunt cunoscute de multă vreme istoricilor profesioniști, dacomanii abia acum află despre ele și fac un tămbălău cât casa în cel mai superficial mod, istoricii profesioniști

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

studiază o întreagă situație geopolitică din jurul unui anumit subiect, dacomanii nu-s în stare nici măcar să identifice articolul original, darămite să-l citească și să-l înțeleagă. Dar hai să-i dăm flit președintelui Academiei Române, rector al unei universități de top, și să ne luăm după un ziarist care se instalează singur pe post de Mesia pentru un neam întreg. Ce lipsă mai mare de respect vreți la adresa istoriei unui neam și a tagmei istoricilor profesioniști?

... „Romanșii din Elveția, frații noștri din Alpi"

Administratorii paginii de internet AdD au reluat o mai veche temă dacomană, veche atât din punct de vedere ideologic, cât și faptic, republicând un articol din Formula As, intitulat *„Frații noștri din Alpi"*, și au transformat-o într-o postare intitulată *„Romanșii din Elveția, frații noștri din Alpi*".

Deși nu formulează clar cu subiect și predicat, articolul este tendențios, dorind să insinueze că vorbitorii de romanșă ar fi frați cu dacii, limba romanșă semănând cu limba româna, prin deducție logică și limba dacică ar trebui să semene cu româna etc. Construcția pretins logică își găsește hiba în faptul că limba romanșă este de sorginte latină, recunoscută și evidentă. Folosind mijloace tipic jurnalistice se dau câteva cuvinte care ar semăna straşnic cu româna și care ar veni din vocabularul de substrat dacic.

În contrapartidă, oferim o altă fațetă a problemei limbii romanșe, cea atât de soră cu româna, Tatăl Nostru în limba romanșă:

„Bap nos, quel chi est in ils cels,
sanctificha vegna teis nom;
teis regiuam vegna nan pro;
tia voeglia dvainta, sco in cel, usche eir in terra;
nos pan d'imminchia di da a nus hoz,
perduna a nus nos debits,
sco eir nus perdunains a nos debitaduors;
e non ans manar in provamaint,
ma spendrans dal mal.
Perche teis reginam e la possanza
e la gloria in eterno.
Amen."

Acum, cine vrea să fie cinstit cu el însuși va recunoaște clar sorgintea latină și asemănarea mult mai mare cu italiana decât cu româna, și nu doar în vocabular, care ar putea fi etichetat drept religios și irelevant, ci și în gramatică, care nu mai poate fi pusă pe seama vocabularului bisericesc.

Nici nu mai oferim alte detalii, din două motive: primul, că așa fac și cei din precedentul articol și ne-am coborî la nivelul lor. Al doilea, că o analiză

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

cuprinzătoare a subiectului limbii romanșe cere un studiu serios. Iar dacă va apărea la un moment dat acest studiu sau cineva care dorește să discute problema la modul serios, discuția va fi purtată și la nivel de detaliu.

Oricum, e interesantă atitudinea celor de la AdD „*Băi fraților, fiți atenți, nu știm noi multe, dar îi salvăm pe daci, îi salvăm pe traci chiar și pe Cucutenieni și acu' plecăm să îi salvăm pe frații noștri elvețieni. Îi salvăm pe toți dacii din lume! HAI DACII!*"

... „Tatăl Nostru în galeză"

Umblă vorba prin târg că rugăciunea „Tatăl Nostru" în limba „celtă" ar semăna izbitor cu limba română: *„Tatăl Nostru în limba celtă, asemănare izbitoare cu limba română"*. Eroarea asta a plecat din cercul dacomanilor, a ajuns în ziare și a fost distribuită de toată lumea pe rețelele de socializare.

Vom trece peste insurmontabila, dar necesara clarificare a ce înseamnă această limbă celtă. O fi o formulare mai veche, una contemporană, la ce zonă geografică face referire etc.? La o simplă căutare vom afla că, în limba galeză, rugăciunea Tatăl nostru sună astfel:

„Ein Tad yn y nefoedd,
sancteiddier dy enw;
deled dy deyrnas;
gwneler dy ewyllys,
ar y ddaear fel yn y nef.
Dyro inni heddiw ein bara beunyddiol,
a maddau inni ein troseddau,
fel yr ym ni wedi maddau i'r rhai a droseddodd yn ein herbyn;
a phaid â'n dwyn i brawf,
ond gwared ni rhag yr Un drwg.
Oherwydd eiddot ti yw'r deyrnas a'r gallu a'r gogoniant am byth.
Amen."

Și totuși, în cartea lui John Chamberlayne apare o rugăciune care seamănă izbitor cu limba română.

Păi singura certitudine legată de acest subiect este că limba română nu seamănă deloc cu limba galeză, denumită celtă în contextul de mai sus. Restul sunt ipoteze și incertitudini. Nu prea cred că cineva a citit cartea lui Chamberlayne, să vadă exact despre ce este vorba. În carte apare și rugăciunea în galeză pe care am postat-o mai sus. Oare Chamberlayne chiar zicea welșă sau walahă? Chiar dacă ar fi cazul, Chamberlayne este om și poate greși. Reiterăm singura certitudine: limba română nu seamănă cu galeza! Ioc!

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

... „DEX-ul și furtul limbii geto-dacilor”

O nouă emisiune AdD, „*DEX-ul și furtul limbii geto-dacilor*”, o nouă serie de minunății.

Iată câteva exemple din înțelepciunea dacomanilor.

„*Urs vine de la urcă sus*”

Nu am putea reproduce prostia cu urs nu vine de la ursus, dar grecii au aor-sus și în nicio altă limbă nu există a urca cu sensul de „sus”.

„*Toate cuvintele care seamănă cu latina au fost aduse de pașoptiști.*”

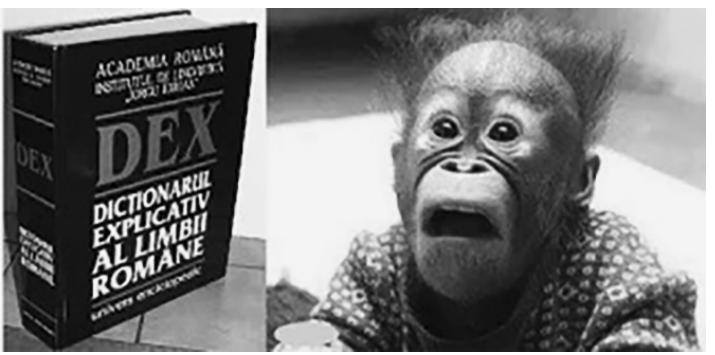
Oare cum rămâne cu Scrisoarea lui Neacșu?

„*Niciun termen militar nu a fost păstrat precum: legiune, municipium, veteranus..., deci de unde atâta romanizare?*”

Vedeți capitolul precedent. Nu ne zdruncină lipsa cunoștințelor de lingvistică, ci crunta lipsă de logică și indiferența față de segmentul de cetățeni căruia i se adresează.

... „Noile stupidități descoperite în DEX: «prostia» românească este slavă”

AdD ne mai luminează cu o bucățică de adevăr. În același stil inconfundabil: „*Noile stupidități descoperite în DEX: «prostia» românească este slavă*”. Totul începe în cel mai de lemn posibil stil jurnalistic, cu imaginea următoare:

Dar ce ne-a atras atenția, este un comentariu de pe blogul AdD:

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

„Alexandru Ariciu
June 21, 2016 at 13:52
Domnule Roxin,
As avea niste doleante fata de dumneavoastra si de restul autorilor interesati de acest subiect. Am cumparat de curand cartea Romanii in mileniul de intuneric. Ma asteptam sa gasesc o carte de istorie, fara subiectivism si fara partizanat. Am primit in schimb o carte in care absolut totul in Europa are radacini dacice, getice sau asemanatoare si in care se aduc multe argumente fortate doar pentru a se potrivi cu ideea autorului. Ceea ce as vrea sa va aduc la cunostinta este ca genul acesta de a scrie carti de istorie ca pe carti de beletristica nu va ajuta deloc, nici pe dumneavoastra nici pe altii interesati de adevarul istoric, pentru ca intotdeauna veti fi acuzati de partizanat. Mai pe scurt, ceea ce as vrea eu mai departe de la miscarea aceasta este o oarecare profesionalizare pe teme istorice, pentru a nu mai da nimanui posibilitatea sa va puna la indoiala argumentele, datele sau rationamentele. Indiferent de cine are dreptate in aceasta dezbatere, faptul ca prezentam un subiect care ne atinge la inima nu ne da posibilitatea sa tratam istoria ca pe o stiinta de mana a doua in care putem sa fortam orice argument pentru a ajunge la concluzia dorita. Nu de alta, dar au facut-o altii inaintea noastra si uite unde s-a ajuns.
O zi buna va doresc,
Alex Ariciu”

Comentariul de față, ne dă posibilitatea să observăm toată cheia AdD: nu contează calitatea, important este că v-au vândut o carte! Vouă una, unui curios alta, unui dezamăgit alta, unui orbit de naționalism alta, unui om comod alta și, carte după carte, ia formă „*Adevărul despre daci*”. Nu adevărul, ci afacerea.

Și a doua observație pe care o putem face legat de acest comentariu este că istoricii amatori nu trebuie să se ocupe cu eliberarea adevărului despre daci (sau, pentru a-l cita pe domnul Ariciu, nu trebuie o profesionalizare a amatorilor), ci cu știința populară, care este cu totul altceva.

... „Sunteți singura țară din Europa care își are scrisă istoria în propriul ei aur!!!”

Având în vedere că scopul comerțului este să facă mereu „oferte” noi, AdD mai produce una: articolul „*Sunteți singura țară din Europa care își are scrisă istoria în propriul ei aur!!! (Barbara Deppert Lippitz, cel mai mare expert în aur din Europa). Declarații fabuloase făcute de un arheolog german*”.

Articolul de mai sus urmează tendința generală AdD de a publica în rândurile lor aproximativ jumătate lucruri acceptabile sau lăudabile și aproximativ jumătate lucruri ilogice, neverificabile sau în totală contradicție cu sursele istorice vechi

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

sau contemporane. În acest articol se vorbește frumos despre țara noastră prin intermediul unui personaj serios. Nu am verificat sursa acestor citate pentru a vedea dacă sunt scoase din context sau nu.

Erorile care apar în acest articol sunt:

1. Exacerbarea rolului culturii și civilizației dacice în contextul european.

2. Exacerbarea nejustificată a culturii și civilizației dacice, mai exact, afirmația că dacii au creat multe lucruri frumoase în aur, dar cine a vizitat marile muzee europene a putut vedea multe lucruri create de contemporanii dacilor cel puțin la fel de frumoase ca ale lor. Fapt care nu știrbește valoarea artefactelor dacice, atâta doar că trebuie să le privim exact pe etajul pe care se află.

3. Atacul la persoane. Acest lucru este greșit dacă stă în fruntea articolului. Total greșit. „Lupta" trebuie dusă prin idei.

4. Dacă cineva consideră că trebuie să ducă o luptă împotriva unei idei, trebuie să o facă cu metode oneste și corecte.

5. Din nou, se utilizează scopuri oculte, concentrate și intenționate de deturnare a istoriei românești. Noi nu spunem că nu ar putea fi așa, dar pe ce se bazează, oare, autorii? Or fi chiar atât de informați?

Să nu uităm, scopul nu scuză mijloacele. Un rău nu se îndreaptă cu un alt rău. Dacă există lucruri care pot fi îndreptate în istoriografia românească, asta înseamnă că trebuie să generăm și alte rele? Acesta considerăm noi că este poate cel mai mare deserviciu adus culturii românești de către AdD, pe lângă cele câteva lucruri bune pe care le fac.

... „Mozaicul de la Ravenna"

Serviciul de știri ne-a comunicat implacabil un nou articol din lumea „Adevărurilor tulburătoare" despre daci cu titlul „*Mozaicul de la Ravenna*".

Pe de-o parte din lipsă de timp, pe de altă parte din motive de acces facil la informație, vom aduce ca argumente materiale disponibile pe internet la o simplă interogare a motoarelor de căutare, scrise într-un limbaj accesibil oricui. Oricui vrea să citească, nu să creadă orbește inepțiile unora.

Să începem cu prezentarea problematicii: în Ravenna există o biserică bizantină, *Sant' Apollinare Nuovo*, unde se află un mozaic ce prezintă scena biblică în care cei trei magi de la răsărit aduc daruri pruncului Isus. În această imagine, magii poartă niște bonete care seamănă cu pileusul dacic. Asemănarea este într-adevăr evidentă. Din această cauză, fără nicio urmă de îndoială sau de argumentație, pe pagina AdD se decretează: „*Mozaicul de la Ravena, vechi de 1500 de ani, a născut multe controverse de-a lungul timpului, inclusiv zbârlirea părului de pe ceafă al adversarilor dacismului care au sărit ca arși, pretinzând că respectivele căciuli ar fi frigiene sau, în orice caz, de oriunde de altundeva, numai de la daci nu. Această politică absurdă în care dacii sunt tratați de unii așa-zișispecialiști ca fiind o populație de mâna a treia pe care au civilizat-o romanii continuă și astăzi, orice descoperire importantă asociată*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

dacilor fiind taxată cel mai adesea ca un împrumut de la celți, greci, romani, eventual marțieni… numai dacică să nu fie."

În concluzie, bonetele ar fi dacice și nu este recunoscut acest fapt.

Bun, să trecem la studierea problemei. În primul rând, cine sunt cele trei personaje care poartă bonetele? Sunt cei trei magi „de la răsărit", cum știm din colindele tradiționale. Adică de la răsărit de Israel, din est! Dacia, însă, era în partea cealaltă. Scena este descrisă în Biblie (Matei, 2:1-12). Acești magi proveneau din zona Persiei, Iranul de astăzi. Lăsând la o parte lungile discuții despre originea acestor magi, apare o întrebare de bun-simț în legătură cu însăși imaginea prezentată pe pagina AdD. Cum explică ei legătura dintre pileusul dacic și numele personajelor care le poartă: Balthassar, Melchior și Gaspar? Sunt nume dacice? Măcar dacă tăiau aceste trei nume, pentru a nu-și afișa aberația atât de ostentativ. În concluzia acestui paragraf, cele trei personaje nu au nici cea mai mică legătură cu dacii.

Și totuși, bonetele, purtate de cele trei personaje seamănă izbitor cu *pileusul* dacic... Ar putea niște personaje persane să poarte, prin cine știe ce simbolism al autorului mozaicului, un pileus dacic? Nu, deoarece autorii materialului nu par a avea habar despre boneta frigiană. O asemenea căciulă nu este nici pe departe exclusivitate dacică, ea având origini mult îndepărtate în timp și o răspândire mult mai largă decât Dacia.

În concluzie, autorii materialului aflat în dezbatere fac confuzie între pileusul dacic și boneta frigiană, mai exact, în cazul de față cu cea de tip persan, mai ales că întreaga ținută vestimentară a celor trei magi este de tip persan. Dar acest lucru este mult prea complex pentru erorile organizate în cele „trei" rânduri scrise de autori.

Să citești vreo câteva texte de pe internet – dacă la bibliotecă e complicat de mers – ca să te verifici este lucru dificil. Să scrii prostii în câteva rânduri e floare la ureche. Să le citești și să te simți astfel buricul pământului este cel mai dulce sentiment. Să verifici informațiile de acolo, urmărind câteva linkuri oferite de un motor de căutare, îi lucru anevoios, care îți mai poate oferi și o doză amară de adevăr istoric.

Încheiem cu o necesară precizare: când spunem articol, acest cuvânt aduce o notă științifică, ceea ce nu este cazul pentru materialul menționat anterior.

... „A PLECAT UN DAC DE PE MONUMENTUL DE LA ADAMCLISI"

Vă rog concentrați-vă puțin la următorul paragraf: „*Acest monument numit și «Columna lui Traian de provincie», poartă la partea superioară o statuie asemănătoare cu un trofeu roman, dar care este posibil să reprezinte chiar divinitatea geto-dacă, un zeu războinic fără de chip.*"!

Autorii au introdus un nou element în panoplia zeităților geto-dace. Nu că așa ar fi, ci pentru că așa vor ei. Le place conceptul, îl implementează inginerește. Ce contează că nu există argumente, ce contează că pe acel trofeu pot fi recunoscute gladiusul, centura, armura, scuturile, toate elemente romane. Nu, domne', ăla este,

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

stai, cum or zis, „*un zeu războinic fără de chip*". Și fac pariu că știu și de unde vine. Din Game of Thrones. Știți zeitatea lu' asasinu' ăla șmecher, nu? De fapt nu mere, că ăla avea prea multe chipuri. Dar, hei! cine-și bate capul cu așa detalii?!? Eh, dar tot demersul este de înțeles: succesul atrage succes. Cum să nu te freci puțin de un film cu așa priză la public, că sigur se lipește ceva și de tine. La fel și cu Lupul Alb.

... „Dacii de la Salzburg"

Pe site-ul „Adevărul despre daci" a apărut un nou material. Ei bine, este nou, dar nu chiar ultimul, deoarece argumentele pro sau contra acestui material pe care le-am cercetat au fost obținute prin contactarea unor persoane care sunt ocupate, dar destul de amabile încât să ne ajute în obținerea câtorva informații. Să începem cu începutul. Articolul pe care îl discutăm este „*Statuile de daci din grădina Palatului Hellbrunn din Salzburg, Austria*", în care se prezintă niște statui ale unor personaje presupuse dacice, statui inedite, din grădinile palatului Hellbrunn din Salzburg. Buuuun, să vedem despre ce-i vorba.

„*Construit în secolul 17, mai precis între anii 1613-1619, sub îndrumarea prințului și arhiepiscopului Markus Sittikus Von Hohenems, avându-l ca arhitect pe Santino Solari.*"

După trei rânduri cu date corecte, autorii încep cu artificiile jurnalistice: „*Palatul Hellbrunn ne atrage atenția prin prezența a două statui de daci, așezate la mare cinste în grădina acestuia. Cum de le-a venit o astfel de idee celor care au realizat castelul?*" Așezate la mare cinste? Discutabil. Sunt așezate lângă una dintre nenumăratele fântâni din grădină. Această fântână este amplasată într-un colț al palatului, la intrare, nici în față, nici în spate, nici ca parte a complexului mai mare de bazine ce erau unite printr-o singură alee care avea o masă interesantă, unde erau primiți oaspeții.

Nici pe departe nu suntem convinși că au fost așezați la loc de cinste. Să zicem doar că nu erau punctul central al grădinilor. Mai mult, acest complex de statui este aproape inexistent ca imagistică în fotografiile publice. După cum vedem, și pentru autor a fost o mare surpriză. Oare din cauza locului de mare cinste?

Dar acest aspect este pe jumătate subiectiv, deci să trecem mai departe, citând următorul paragraf din articolul AdD: „*Desigur, se vor găsi câțiva cârcotași de serviciu care vor spune că sunt frigieni sau vor găsi orice altă explicație, numai geto-daci să nu fie! Până la urmă, ce ar căuta acolo, nu?*"

Să ne oprim puțin. Varianta științifică a fost demontată dintr-o propoziție. Când faci o afirmație cu titlu de adevăr, ea ar trebui să conțină un minim de bun-simț logic, și anume să vină în urma argumentației. Dacă prezinți argumente necesare și suficiente, prin consecință logică, poți deduce o concluzie. Dar, dacă nu prezinți nicio urmă de argument, însă declari un adevăr, avem ... adevărul despre daci.

În articolul menționat la început, autorii au preluat niște informații, nu le-au verificat, le-au declarat adevăr conform convingerilor lor și, colac peste pupăză, i-au

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

declarat pe toți scepticii dușmani nu doar ai lor, ci ai întregii culturi românești. Acuzator, judecător și călău.

Noi am început cu primul pas: am căutat informații. Am găsit, dar sărace rău referitor la subiectul care ne doare. Următorul pas? Am contactat politicos administrația palatului, care s-a dovedit la fel de politicoasă și doritoare să ofere informații. Am discutat cu cineva din administrația palatului, apoi am fost redirecționați către un fel de responsabil pe cultură din primăria Salzburgului, de aici redirecționați la un profesor de istorie care și-a bătut capul cu acest palat. Am întrebat și am fost rugați să nu le menționăm numele, deoarece nu vor să fie implicați în mijlocul acestei dispute. Noi vom prezenta niște informații, iar dacă cineva va avea interesul să cerceteze problema poate urma același traseu informațional și poate prezenta contraargumente.

Așadar, la intrarea principală în grădina palatului se află un complex care conține câteva bazine micuțe, o masă de marmură „Fürstentisch", la care oaspeții erau udați cu niște stropitori când se așteptau mai puțin, iar în spatele ei se afla o construcție numită „Teatrul roman" care conține trei mari statui: în mijloc un împărat roman, iar pe margini doi prizonieri de război. De unde deducem acest fapt? Deoarece pe acest complex statuar se află *Roma Victrix*. Adică victoria romană, cum ar veni. Acești doi prizonieri de război par a fi daci. Persoanele pe care le-am contactat ne-au oferit informația că statuia care reprezintă Roma și pe cei doi barbari prizonieri a fost sculptată de Hans Waldburger după modele dintr-o carte cu reproduceri după gravurile lui Giovanni Baptista De Cavalieri. În carte sunt adunate imagini care reproduc sculpturi și clădiri construite în Roma antică, dar atenție, așa cum le-a văzut De Cavalieri. Ediția după care se presupune că au fost realizate lucrările a fost publicată în anul 1585. Datele complete despre carte sunt: C. G. Battista, *Antiquarum statuarum urbis Romae primus et secundus liber*, Roma, 1585.

Nu se știe cine a realizat celelalte statui din complex și după ce modele, nici nu am mers mai departe cu cercetările. Împăratul roman reprezentat în grupul statuar despre care vorbim se pare că a fost Augustus. Nu am găsit și nici nu am căutat foarte mult după argumente pro sau contra identității împăratului ilustrat la Hellbrunn, deși ar putea fi un aspect important în determinarea originii celor doi barbari. Împăratul respectiv a avut de-a face cu etnia dacă sau parță? Sau pe realizatorii complexului statuar i-a interesat acest aspect istoriografic? Dacă ne uităm în cartea lui De Cavalieri, găsim cinci statui de barbari (fără a le număra pe cele de pe monumente). Dacă analizăm atent statuile de la Hellbrunn, vom observa că seamănă, dar nu sunt identice nici cu cele din cartea lui Cavalieri, nici cu altele din colecția statuidedaci.ro. Așadar, orice urmă de siguranță dispare. Dar cartea lui Cavalieri ne oferă o informație interesantă.

Dacă priviți statuile din desene, pare că sunt extrem de familiare. Seamănă cu ce știm despre daci de pe variatele monumente din lumea antică. Dar! Priviți notele: „*Partorum Rex*", scris chiar și pe soclul statuii (în altă ediție a acestei cărți, și anume 1594). Cavalieri a scris ce a crezut sau ce a văzut? Imaginea de mai jos pare să spună ce a văzut, deoarece menționează chiar și locul în care se afla statuia. Fapt ce creează o mare problemă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Multe statui despre care credeam că reprezintă daci s-ar putea să fi reprezentat alte neamuri. Amestecarea acestor etnii ar fi o mare greşeală din punct de vedere istoriografic şi implicaţiile ar fi foarte mari la nivel cultural. Să presupunem că statuile nu ar fi ale unor daci, ci ale unor parţi. Ce ar însemna să ne creăm o moştenire naţională bazată pe nişte idei false?

Noi nu propunem o zguduire a subiectului prezentat de autorul articolului, ci doar a metodologiei pe care o utilizează.

În concluzie: articolul scris pe blogul AdD este slab documentat şi manipulator, statuile menţionate ar putea să fie ale unor personaje dacice sau nu, iar, dacă sunt daci, nu sunt puşi acolo ca nişte învingători, ci ca nişte învinşi, lucru care nu scade cu nimic nivelul culturii şi civilizaţiei dacice. Ca să putem face afirmaţii pro sau contra, fiecare statuie ar trebui să aibă o fişă istoriografică care este ameţitor de complexă.

În concluzie: articolul scris pe blogul AdD este slab documentat şi manipulator, statuile menţionate ar putea să fie ale unor personaje dacice sau nu, iar, dacă sunt daci, nu sunt puşi acolo ca nişte învingători, ci ca nişte învinşi, lucru care nu scade cu nimic nivelul culturii şi civilizaţiei dacice. Ca să putem face afirmaţii pro sau contra, fiecare statuie ar trebui să aibă o fişă istoriografică care este ameţitor de complexă.

... articolul „Un european cu căciulă de tip «DACIC» pe cap a luptat în JAPONIA secolului XII?”

Cu ajutorul unui aliat, celebrii dacomani lovesc din nou. Din păcate, numai în logică şi bun-simţ. Toate acestea au loc în ultimul lor articol intitulat „*Un european cu căciulă de tip «DACIC» pe cap a luptat în JAPONIA secolului XII?*”

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Se reia tema populației Ainu, care, ați ghicit, este de origine dacică. O fi, n-o fi, să studiem ce zic oamenii.

Ni se prezintă o imagine din Japonia medievală în care niște samurai sunt atacați de niște bandiți, printre care un blond.

Ce putem spune? În primul, referitor la sursa imaginii, se știe exact despre ce este vorba: este o pictură din jurul anului 1295 în care este surprinsă povestea a doi frați samurai atacați de bandiți.

Acum, cine este acel presupus personaj blond nu știe nimeni sigur, nici măcar în Japonia, prin urmare credem că autorii materialului cu atât mai puțin. Noi vedem în acea imagine un mongol (vezi sabia) chel, în armură de tip japonez, cu o căciulă de tip mongol, iar acel păr blond nu este al omului, ci blana de la căciulă, care are și o coadă.

Lăsând la o parte faptul că soluția noastră e doar o ipoteză, poate demonstra cineva că nu este așa? Sau ar trebui să folosim formularea AdD:

„*cine nu crede ce spun, o face împotriva tuturor evidențelor și cu siguranță este de rea credință și mai mult decât atât, are interese obscure, orientate împotriva națiunii române și a strămoșilor românilor care au ajuns până în Japonia!*"

Să trecem mai departe în articol:

„*Dacă este să asociem alte lucruri misterioase acestei picturi, ar trebui să vorbim despre populația AINU, o enigmă a Japoniei. Despre aceasta,*

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Dicționarul Grand Larousse, în ediția din anul 1980, menționează următoarele: «Ciudată populație albă din insula japoneză Hokkaido. Grupare etnică stranie, prezentând evidente caractere somatice europoide». Populația albă Ainu, total diferită de japonezi, își pierde rădăcinile în negura timpului, o serie de teorii încercând să îi explice prezența stranie în insulele japoneze. Deși au fost înconjurați din toate părțile de japonezi, au reușit să își conserve identitatea culturală. Astăzi mai trăiesc câteva zeci de mii, majoritatea metisați, dar se spune că mai sunt și vreo 3.000 neamestecați genetic, reprezentând un fel de «piei roșii» ale Japoniei. În condițiile în care și pe teritoriul Chinei au fost descoperite, la Tarim, mai multe mumii antice de europeni (vechi de 2000-3000 de ani), cu păr lung blond sau șaten, singura concluzie pe care o putem trage este aceea că știm încă puține despre modul în care populațiile antice s-au mișcat pe teritoriul Europei și Asiei. Oare neamurile traco-geto-dacice, cele mai numeroase din Europa în antichitate, în roirile lor, au ajuns până în China și Japonia? Rămâne ca specialiștii să ne spună mai multe, cândva. Până atunci, luptătorul alb, cu căciulă asemănătoare dacilor, va rămâne o enigmă… [...]

P.S. O serie de comentatori supărați au pretins că e o nouă exagerare, că, de fapt, personajul ar fi un mongol (și încă unul de vreo doi metri, după cum arată imaginea!!!) sau orice altceva, numai un luptător cu origini europene nu. Acești comentatori, din ignoranță sau reacredință, ignoră câteva lucruri importante, care lasă loc liber la orice posibilități: 1. Așa cum spuneam, în Japonia, de peste 2000 de ani, este atestată populația AINU, o populație cu trăsături europene. 2. În China s-au descoperit mumii de europeni vechi de 2000-3000 de ani. 3. Alexandru Macedon și-a dus armatele tracice până în India, acum peste 2000 de ani. 4. Între China antică și Dacia lui Decebal au existat relații diplomatice. A spus-o un fost Șef al Marelui Stat Major al Armatei Chineze în anul 1995, la București… Doar luând în calcul aceste lucruri, ar trebui să lăsăm loc și altor posibilități decât cele oferite de varianta oficială a istoriei. Asta dacă suntem inteligenți. Dacă nu, nu!"

Comentatorii supărați nu sunt supărați pe teoria propusă, sunt supărați pe nesimțirea autorilor, care nu au bunul-simț să verifice nici măcar pe cea mai de bază unealtă aflată la dispoziția celor care caută o informație. Veți găsi acolo mai multe trimiteri: nicio similaritate genetică cu europenii moderni.

Iar despre limba ainu, aceeași sursă spune că e ceva local și original.

Și în final ne prezintă ceva și mai interesant, cireașa de pe tort*:*

„*Ca o curiozitate, priviți o figurină din timpul Dinastiei chineze Tang (secolele VII-X). Ce străin au întâlnit de l-au reprezentat așa?*"

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Să înțelegem că AdD vede acolo un dac cu pileus și barbă?

Ia fiți atenți aici ce de căciuli dacice!

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

IV

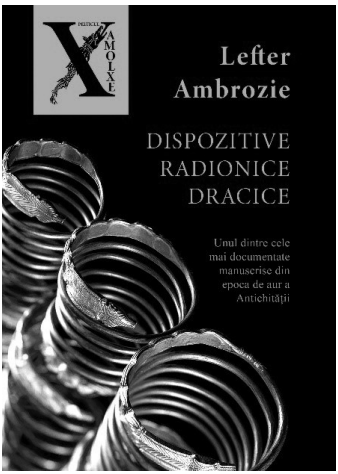
Noi apariții editoriale

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Recomandări de lecturi folositoare

Ambrozie Lefter,
Dispozitivele radionice dracice,
Editura Xamolxe, 2020.

Am avut zilele astea neobișnuita plăcere să lecturez lucrarea distinsului reputat A. Lefter, specialist desăvârșit, rapsod al prestidigitatorului volum „Dispozitivele radionice dracice", carte de referință care constrânge o serie de elemente importante pentru importanța lor despre tehnologia spațiilor ușor curbe și curbate mai mult după un timp la daci.

Am extras pentru Dvs., cu permisia autorului, un scurt, dar elocvent prin însăși el însuși, fragment din capitolul „Dacă nu-i poți convinge, zăpăcește-i", secțiunea „Spirala între necesitate și întoarcerea la punct ochit, după două ture":

Zice bardul că *spirala din imagine reprezintă cea mai groasă dovadă a capacităților tehnice ale dacilor și în egală măsură, dar nu fixă, și o fereastră monologică atribuită concomitent. Obiectul este pe cât de simplu, pe atât de convex, iar ambii parametri împreună la un loc subliniază talentul organizatoric și, desigur, frumusețea continuității între planuri, oricare ar fi ele. Suntem în fața primei dovezi imperturbabile a ideii de calm, de sictir și chiar de prevedere, căci adevărul despre aceste piese a fost ascuns până acum cu grijă.*

Acum grija s-a terminat!

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Spirala nu reprezintă altceva decât un arc de suspensie al Daciei, nu 1310 cum este mințit poporul cu televizorul, ci Dacia 100 anno domini pater et filius unno sunt. Pe aceste coordonate putem aprecia că Dacia a fost prima mașină din lume care a folosit aurul cu un scop nobil, cu mult timp înainte ca oamenii să folosească spirala cu lubrifiere prin ungere de tip Bivolaru" (p. 769).

Alte recomandări ale lucrării vin de la câțiva reputați cititori:

„Manuscrisul pe care l-am este unul dintre cele mai documentate manuscrise din epoca de aur a Antichității, fapt ce îl ridică la cota absolutului firesc în materie de influență mitocondrială.

Incongruentele experimente au demonstrat că mintea este o constelație de plasmă rece, prezentă sub forma unui ansamblu viu de particule elementare. Întregul comasează rupturile protonice la nivel primar și le proiectează spre exterior sub forma pulsurilor inconsistente radionic . Jeturile de plasmă biologică modifică spectrul subatomic prin vibrațiile constante, polarizate de către antici cu ajutorul brățărilor plurispiralice din metale rarefiate. Infocâmpul uman poate fi cartat, rezumă autorul, cu ajutorul modulației dintre două brățări de aur protejat cu staniol, care funcționează ca o cutie de rezonanță pulsională și le amplifică cu cosinusul numărului de spire per diametru, nu glumă!

Lucrarea deschide era unor noi și foarte vechi tehnologii necunoscute, necesare la lepădarea de cel rău".

Cotiso Baștovoi,
stareț la Mânăstirea Trei Păcate,
muntele Ceahlău

„Este cea mai recentă lucrare a reputatului autor, binecunoscut publicului specialist prin numeroasele intervenții și cercetări pluridisciplinare cu efect întârziat asupra psihicului în general.

Scopul principal al acestei cărți este de a arăta legătura care există între fenomenele naturale cu degajare de protoni și modelele de emisie radionică perceptibile prin experimente semnate vibrațional constant.

Nimănui nu trebuie să-i lipsească din bibliotecă o astfel de carte care completează în mod fericit orice tip de feng-shui incomplet și dizarmonic. Shalom!"

rabbi Abraham Ben Sturion,
tată de fată

„Spiralele dublu-elicoidale concentrează energia cosmică la nivel molecular! Ce poate fi mai frumos, ce poate fi mai măreț? Cum spunea poetul într-un magnific vers:

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

A sosit vremea înmuguririi! A sosit, într-adevăr, vremea înmuguririi! Înmuguriți și vă înmuguriți cum numai mugurii înmuguresc înmugurind. Aceasta este spirala primordială!

Aceasta este esența versurilor așezate în proza acestor pagini. Matematica fragmentată așezată peste mugurul paginii următoare.

Fără formule! Fără ecuații! Fără sens! Doar poezie sonoluminică! Nimic mai frumos, nimic mai măreț! Totul e curb pe planetă!"

Eufrosin Pedală,
poet de acareturi și cuverturi

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Epilog

Nu ți-a furat nimeni istoria.

Ea zace acolo, sub pământ, necăutată, necercetată, subfinanțată, adesea ignorată.

Istoria nu ți-a fost furată, ea ți-e doar necunoscută. În realitate tu îți disprețuiești istoria.

În schimb, strigi peste tot că ți s-a furat istoria de către mai-marii lumii. Habar nu ai că pentru mai-marii lumii tu și istoria ta sunteți doar o periferie, habar nu ai că pentru mai-marii lumii tu contezi doar dacă produci ceva, nu dacă strămoșii tăi au produs reacții prin scrierile vremii lor.

Nimeni nu ți-a furat nimic, tu ai renunțat, disprețuind istoricii, profesorii, școala, ai renunțat la bruma de istorie pe care ar fi trebuit să o cunoști.

Nu ți-a ascuns nimeni istoria.

Ea zace acolo, în bibliotecile în care nu ai călcat niciodată, în muzeele pe lângă care treci înjurând, în pământul pe care calci, aruncând chiștoace și gunoaie. Istoria ta e tot acolo, în orele de școală de la care ai chiulit pentru că „istoria e naspa", e acolo, în manuale bune sau mai puțin bune, dar pe care le-ai ignorat.

Nu ți-a ascuns nimeni istoria, Vaticanul are alte probleme pe cap, n-are timp și nici un motiv ca să-ți fure sau să ascundă ceva. Când a fost ceva ce trebuia citit și știut, cine a vrut a citit și așa s-a născut identitatea culturală românească. Ești prea prost ca să vezi partea asta de istorie. E mai simplu să invoci un rapt inexistent și improbabil, să revendici origini ilustre decât să te speli mai des, decât să deschizi o carte. E mai simplu doar pentru că ești mai leneș și pentru că ți se pare că dacă ai calculator ești mai deștept. Nu ești, și ar fi trebuit să vezi asta făcând comparație între realizările minunate pe care le atribui strămoșilor și starea ta jalnică. Ar trebui să-ți fie rușine, dar ești prea prost, prea frustrat, prea idiot ca să înțelegi cum decurge istoria.

E mai simplu să dai vina pe alții decât să muncești pentru ca cei din viitor să se simtă confortabil măcar când ajung la pagina cu tine.

Nu ai descoperit nicio istorie secretă, doar ți-au servit niște șmecherași pe niște bloguri dubioase una prefabricată, făcută din tăieturi din ziare, care nu-ți oferă secvențe de istorie-realitate, ci îți hrănesc frustrările cu otrăvuri ideologice. E doar o păpușăreală ieftină, de bâlci la fel de ieftin. Istoria se cunoaște prin studiu, nu prin revelații divine sau de alt fel. Istoria se cunoaște abia după zeci de ani de studiu. Tu te-ai oprit la școala generală și ai impresia că tu știi mai bine decât istoricii cum stă treaba. Nu este nicio egalitate între tine și istorici, așa cum nu e între tine și câinele tău. Dacă dă din coadă nu înseamnă că te înțelege. Tu îl hrănești pe el, nu invers.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Nu, nu ți-a furat nimeni istoria, nu ți-a ascuns-o nimeni, tu ești cel care a renunțat la propria istorie, reinventând una în care să pari că ai un loc privilegiat sub soare doar pentru că ești urmașul cuiva grozav.

În realitate, ești un marinar care visează oceane nesfârșite, țărmuri exotice, bogății nenumărate în vreme ce navighează într-o luntre șubredă printr-o mlaștină puțin adâncă, mirosind pestilențial și colcăind de lighioane. Și spui tuturor că ești urmașul unor exploratori legendari, care ți-au lăsat moștenire o hartă secretă, dar pe care ți-au furat-o niște tovarăși de pahar de la crâșma fetidă din sat.

Nici măcar lighioanele din jur nu dau doi bani pe povestea ta, doar te ascultă flămânde.

https://biblioteca-digitala.ro / https://enciclopedia-dacica.ro

Mă întreabă un cetățean, un contribuabil, un om de bine, dar cam supărat:

— Spune matale, că am văzut că mai știi, cum se poate să fi dispărut dacii? Unde sunt dacii, un popor așa de vestit și grozav?

— Păi e pe aici pe undeva, zic.

— Unde??

— Uită-te domnia ta unde sunt sciții, floarea cea vestită a stepelor euroasiatice, uită-te unde sunt celții, copiii teribili ai Antichității, uită-te unde sunt tracii, cei mai numeroși după inzi, uită-te unde sunt romanii, osatura Europei și lumii întregi!

— Păi cum să-i văd? Unde să mă uit?

— În ochii oamenilor de pe stradă! Și ai să-i vezi nu doar pe daci, ci și pe ceilalți.

